This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

600071042K

Q. HORATII FLACCI

OPERA OMNIA

RECENSUIT

ET

ILLUSTRAVIT

FRIDERICUS GUIL. DOERING.

EDITIONEM NOVAM

CURAVIT

GUSTAVUS REGEL.

TOMUS PRIMUS.

BIBLIOTHECA PUBLICA

LIPSIAE
SUMTIBUS LIBRARIAE HAHNIANAE.
MDCCCXXXIX.

297. e. 22.

PRINCIPI OPTIMO

ELECTORI SAXONIAE

SERENISSIMO

FRIDERICO AUGUSTO

PATRIAE MEAE

PARENTI BENIGNISSIMO

Si possem, veluti magnus Horatius, *
Mutari niveum nunc ego in alitem
Et sic dulcisono suavia gutture
Per nubes volitans promere carmina:
Custodem populi Te Placidum pii
In terrae canerem finibus ultimis,
Et caeli eveherem sidera ad aurea.
At tentare humilem grandia sors vetat!

* Od. Lib. II. 20.

Ergo parva pii munera pectoris
(Nec raro haec placidis caelicolis placent,)
Parva haec accipias, Optime Principum.
Olim me puerum, me iuvenem Tua
(Testes Porta mihi, claraque Lipsia,)
Nutrivit duo per lustra benignitas.
Nunc nunc mente pia, quod licet, in sacris,
Princeps Alme, Tibi, thura focis cremo.

PRAEFATIO.

Quamvis in Horatio explicando et a librariorum peccatis purgando tantum unaquaque aetate positum est studium, ut vix a novis interpretibus dici et conferri aliquid posse putes, quod non dictum et collatum sit prius, nec librariorum vitium aliquod in Horatii textu, quem vocant, indagari et tolli posse credas, quod non indagatum et sublatum iam sit ab aliis; tamen nostra quoque aetate extitere Viri docti, qui novam lucem Horatio affunderent, nec, qui nova et meliora afferant, posthac deerunt. Scilicet alius aliam in edendo Horatio rationem secutus est; alius, ut Lambinus, Torrentius, Sanadonus cett. omnem paene in poetae sententiis uberius exponendis, illustrandis, cum similibus veterum scriptorum locis componendis vel ex historia dilucidius explanandis collocavit operam; alius, ut Bentleius, Cuningamius, Wakefieldius cett. unice in poeta ad artem criticam exigendo versatus est; alius, ut Gesnerus, utrumque ita coniunxit, ut nec textui ad normam criticam examinando, nec sententiis impeditioribus expediendis deesset. Quam quidem rationem posteriorem, haud dubie utilissimam, dextre quoque in editis Odarum libris iniit Iani, nuperrime autem in communem Horatii lectorum gratiam Vir Eruditissimus, Mitscherlichius. Sed cum Iani Editio Odas tantum duobus tomis complectatur, ea autem, in qua profliganda cummaxime occupatur vetus meus sodalis et amicus Mitscherlichius, ad tam splendidum opus excrescat, ut paucis ad illud sibi comparandum res suppetere videatur; desideratur adhuc, quae plurium lectorum rationibus accommodata sit, editio. Cum igitur ante

tres annos Vir Honestissimus, bibliopola Lipsiensis, Caspar Fritschius, ut satisfaceret eiusmodi editionis desiderio, Gesneri editionem novis dotibus instructam recudendi cepisset consilium; mihi, ut eam recognoscerem, et, aliis resectis, aliis adiectis, diffingerem, oblata est ab illo conditio. Sed ex causis, quas commemorare nihil attinet, eam repudiavi, et ad eum potius laborem, qui novae plane editioni impendendus sit, me proclivem esse professus sum. Placuit. Rem suscepi, et susceptae rei partes pro virili sustinere studui.

Nihil autem prius mihi faciendum esse putavi, quam ut textum darem emendatissimum. Itaque in locis dubiis non certae cuiusdam editionis auctoritatem secutus sum, sed ipse lectiones diligenter excussi, et, quae tam linguae quam poetae ingenio maxime respondere videretur, eam recepi. Ab initio quidem animus erat textum ita exhibere, ut ille a Cl. Mitscherlichio constitutus est, sed, cum in lectiones incidissem, quibus ut accederem, a me impetrare non poteram, ab hoc consilio recessi, et meo ipsius iudicio in seligendis lectionibus me regi passus sum. Quod si prius fecissem, sine haesitatione cum Bentleio I. 3. 18. rectis pro: siccis, et I. 6. 18. strictis pro: sectis scripsissem. Ne tamen levitatis temeritatisque in lectionum delectu mihi culpam contraherem, non solum lectores de lectionis varietate diligenter in notis monui, sed rationem quoque, cur novam antiquae, vel antiquam novae lectioni praeferrem, semper addidi. Horatii editorum et aliorum virorum doctorum, ut Marklandi Epod. II. 27. coniecturis tum demum locum relinquendum esse censui, cum, iis receptis, apertum, quo laborabat oratio, tolleretur vitium. In uno loco IV. 8. 17. qui a recentioribus interpretibus ut locus suspectus et spurius asterisco notatus fuit, mihimet ipsi liberius indulsi, et, voce incendia in stipendia mutata, difficultatem, qua hic locus premebatur, removi. Praeterea ego ipse in textu nihil tentavi, nisi quod III. 2. 5. particulam et, quae mihi superflua ibi esse videbatur, delendam curavi. In coniecturis, quas in notis proposui, una est Epod. XVII. 81. quae non mihi, sed Amicissimi Iacobsii debetur acumini. Erat illa quoque, quam reciperem, dignissima, cum

voce habentis in valentis mutata duplici orationis insolentiae (plorare artis pro: artis causa, et nil exitum pro: nil exitus) egregie succurratur.

Quod ad interpretationem attinet, quamvis omni cura et studio in ea versatus sum, nec paucos locos difficiliores nova, quam in iis explicandis ingressus sum, via explanare studui, ea tamen non viris doctis, sed tironibus inprimis me consultum ivisse, facile docet, qua usus sum, interpretandi ratio. Nam in quibus alias doctrinae laus et copia cerni et censeri solet, in iis fui brevior, at in iis, quae ad poetae virtutes et sententias penitius perspiciendas facere viderentur, paulo copiosior, adeoque utilitatis magis quam gloriae studiosus. Ne vero, priusquam ipse de unoquoque carmine diligentius cogitassem, aliorum explicationes temere amplecterer, vel in eorum opiniones me induci paterer, legem mihi scripsi hanc, ut nonnisi iam certa de uniuscuiusque carminis consilio et sensu concepta animo sententia interpretes adirem, et, quae bonae frugis apud eos reperirentur, in usum meum converterem. Nec, quae aliis accepta refero, dissimulavi, sed, ubicunque opus videbatur, bona fide indicavi. Optima autem suppeditavit Mitscherlichii commentarius, exquisitioris doctrinae copia refertissimus, quem quidem eo lubentius in partes vocavi, quo magis eius auctor iam olim, ad cuius exemplum me componerem, mihi extitit dignissimus. Nam non sine summa animi voluptate in memoriam revoco illud tempus, quo non solum intimae nos pueros in schola Portensi amicitiae familiaritatisque tenebat vinculum, sed mutuum quoque honestissimae aemulationis agitabat studium. Gaudebit igitur ille, cuius antiqua fides et rarissima animi integritas mihi et aliis satis perspecta est, gaudebit, inquam, nisi me omnia fallunt, ille, si veterem suum amicum post messem a se factam spicas legisse intellexerit.

Post inchoatam Mitscherlichii editionem omnia Horatii carmina uno tomo evulgavit Cl. Wetzelius. Instructa est haec editio Indicibus, in quibus res historicae, mythologicae, geographicae accurate et diligenter enarrantur, copiosissimis, sed pauci lectores in eorum subsidio acquiescent, nec tam ex subiecta lectionis varietate, quam

ex praepositis cuique carmini argumentis, multum proficient. In probandis enim vel improbandis lectionibus Wetzelius ad Iani iudicium et auctoritatem ita se attemperavit, ut nihil fere ex se ipso proferret, et ducem suum atque magistrum in deridendo tantum et petulantius tractando Magno Bentleio superaret. Nec Argumenta ita comparata sunt, ut lectores inde de cuiusque carminis pretio et virtutibus recte iudicare discant.

Quae de Horatii MSS. et Editt. cett. ex aliis editionibus cognosci possunt, et raro legi solent, iis hanc editionem augere et onerare nolui. Itaque nil nisi Vitam Horatii et Doctrinam de metris Horatianis praemittendam curavi. Rem scilicet de metris Horatianis novo studio tantaque diligentia, sollertia et peritia excussit et ad eiusmodi formam redegit Vir Doctissimus et multis nominibus mihi Carissimus Sparrius, ut communicatis, quae humanissime ille mecum de metris Horatianis communicavit, cum Horatii lectoribus, haud exiguam apud plurimos me gratiam initurum esse cum fiducia quadam sperare possem.

Restat ut Doctissimo Clarissimoque Philosophiae Doctori Carolo Christiano Wendlero, cuius accuratissima veterum linguarum cognitione aeque ac summa perspicacia, ne vitiis typographicis inquinaretur haec nostra editio, egregie cautum et prospectum est, publice gratissimi animi sensum aperiam. Quo minus autem Vir ille Venerabilis publicae laudis et gloriae est appetens, in eo maiore apud omnes, qui eum norunt, est pretio. Dabam Gothae a. d. VI. Id. Mai. MDCCCIII.

DOERING.

PRAEFATIO

EDITIONIS SECUNDAE.

Pauca sunt, quae de hac repetita Horatii odarum editione monenda videntur. Nam, quae potissimum spectaverim, cum primum ad edendum Horatium animum appellerem, et quorum usui inprimis adiectum commentarium destinaverim, iam olim in praefatione, primae editioni praemissa, copiosius exposui. Nec me frustra id fecisse, ex aequiore, quod inde nonnulli de qualicunque mea Horatio praestita opera tulerunt, iudicio intellexi. Quodsi igitur fortasse erunt, qui de hac secunda quoque Horatii carminum lyricorum editione sententiam suam pronuncient, eos, ne consilii, quod in Horatio interpretando secutus sum, immemores sint, etiam atque etiam monitos rogatosque habeo. Versatus autem sum in iis, quae olim scripsi, recognoscendis ita, ut passim alia immutarem, alia brevius, alia disertius, explicarem, alia plane delerem, alia ad rem magis illustrandam afferrem; ne multa! feci, quod mihi faciendum esse putavi, vel pro virium mearum modulo facere potui. Nec defuit mihi, quam in partes vocarem, nova Horatii Carm. Librr. V. a Vanderburgio (Lutetiis Parisiorum 1812.) adornata editio. Ceterum quo gravior mihi est auctoritas eorum, qui ad cetera Horatii carmina simili interpretatione instruenda me excitarunt, eo maiore industria atque religione fidem iam olim datam exsolvam. Gothae mense Sept. MDCCCXIV.

DOERING.

PRAEFATIO

EDITIONIS TERTIAE.

Cum non solum in Praefatione ad Editionem Horatii carminum Lyricorum primam, sed etiam iis, quae nuper ad editas a me Horatii Satiras et Epistolas praefatus sum, rationem, quam in Horatii interpretatione secutus sum, iam exposuerim, nihil, quod adderem, habui, nisi haec pauca verba:

„Adieci in hac tertia Odarum Horatii Editione, quae „adiicienda videbantur; resecui, quae nunc displice- „bant; defendi denique receptas lectiones rationibus, „ab earum vel antiquitate vel necessitate repetitis."

Quemadmodum autem operae, quam Horatio navavi, iudicibus aequis et humaniter de vitiis, quae commisi, me monentibus aures faciles, ita illis, qui omnia, ut inde eruant, quod atro dente carpant, cum pulvisculo excutiunt, aures duras praebebo. Gothae mense Sept. MDCCCXXIV.

DOERING.

PRAEFATIO

EDITIONIS QUARTAE.

Haec quartum repetita Horatii carminum Lyricorum Editio ideo praeferenda est tertiae, quod purgata est vitiis typographicis, quibus illa turpiter scatet. Quoties autem Horatium meum relego, toties in locos minus recte a me intellectos et expositos incidere soleo. Quemadmodum igitur eos in hac quarta Horatii Editione rectius constituendos et explicandos curavi (nam, ut Horatius ait Epist I. 16. 24. *Stultorum incurata pudor malus ulcera celat*), ita illa, quae acutius viderunt alii, modeste in rem meam vertenda putavi. Id factum inprimis est in Editione Horatii Minore, quae, absterso sudore (mea enim culpa paulo diutius sub prelo sudavit), viam ad Horatii amatores, tirones maxime, adfectare meditatur. In ea proposui duas emendationes, quas memoravi quoque in hac quarta Hor. Editione. Pro *quamvis* nempe Od. I. 28. 11. legendum esse coniectavi: *quoniam is*, et Od. III. 11. 18. pro *eius* (quam lectionem omnes emunctioris naris interpretes Horatio plane indignam iudicarunt) *aestus*. Verum probandae, an improbandae sint hae duae emendationes, virorum doctorum iudicio relinquo; certe de posterioris emendationis probabilitate nullus ego dubito.

Vale, Humanissime Lector, et benevolentia atque favore tuo me recreare perge. Gothae a. d. XVII. Octobr. MDCCCXXIX.

DOERING.

PRAEFATIO

EDITIONIS QUINTAE.

Quam insigni successu Fr. Guil. Doeringius in illustrando Horatio operam posuerit et quam egregie de hoc poeta meruerit, non est, quod pluribus hoc loco exponam. Hanc enim laudem omnes, qui aequo utuntur iudicio, unanimi consensu tribuerunt Doeringio, quod tam simplici perspicuaque rerum tractatione quam rara sermonis castitate et elegantia unus omnium Horatii interpretum maxime excellens non tironum tantum, quibus operam suam dicavit, rationibus optime consuluerit, sed elegantioribus quoque hominibus plurimum utilitatis et voluptatis paraverit. Quod quamvis nemo in dubitationem ausit vocare, negari tamen nequit, cum nostra aetate tam multi homines docti ad Horatium emendandum et explicandum operam certatim contulerint utilissimam, non pauca eorum, quae Doeringio placuerunt, nunc minus probabilia videri ac rectioribus commutanda esse. Cum igitur post senis venerabilis obitum nova Odarum editio superiore aestate paranda esset, mihi haec oblata est conditio, ut opus avi optimi continuarem mendisque purgatum nostrae aetatis usui magis accommodare studerem. Quam quidem delatam provinciam non sine haesitatione quadam suscepi. Nam non poteram ego sperare, me pro modicis meis facultatibus intra paucos menses omnes rei difficultates ita expeditum esse, ut nec praetermitterem, quae corrigenda et emendanda essent, neque tollerem aut mutarem, quae recte locum tueri possent. Quae quidem cogitatio cum deterreret me ab opere susci-

piendo, non impetrassem a me, ut difficillimae rei, cui me imparem esse sentirem, peragendae operam et studium meum impenderem, nisi amoris et benevolentiae, qua optimus avus semper quoad vixit me amplexus est, recordatio me impulisset, ut pietatis officium sanctissimum ne subterfugerem, quod ab ipso iniunctum mihi videretur. Ex mortuo enim quaerere si licuisset, cui potissimum operis continuandi partes demandatas vellet, non tam doctissimum quemque, opinor, delecturus fuisset, quam eum, quem sciret pia grataque mente id unice spectaturum, ut homini de se meritissimo pro plurimis ab eo acceptis beneficiis gratiam persolveret.

Pietate igitur adductus cum animum ad hanc editionem curandam appulissem, ante omnia in textu, quem vocant, refingendo accuratam diligentiam adhibendam esse intellexi. Quamquam enim Doeringius hanc operis sui partem neutiquam neglexit, nimio tamen quodam simplicitatis et perspicuitatis amore ductus non raro ea, quae difficultate aliqua laborarent aut a vulgari more recederent, prae iis, quae primo statim adspectu facilitate sua placerent, sprevit ac repudiavit, nec dubitavit aut coniecturas substituere Codicum lectionibus aut faciliores lectiones praeponere iis, quae difficultate aliqua impeditae viderentur. Quae ratio utilissima quidem fuit ad alliciendos et tenendos eos lectores, quorum usui haec destinata esset editio, ipsi tamen Horatio plus obfuisse, quam profuisse vere contendimus. Neque enim probabile est, facillimas quasque lectiones etiam verissimas esse, neque recedendum est a Codicibus, nisi ineptam esse Codicum lectionem neque idoneum ex ea expediri posse sensum demonstratum sit. Sunt quidem nostra aetate, qui nimis superstitiosa Codicum religione ducti contrarium admittant errorem omniumque locorum, qui coniecturis tententur, vindices exsurgant. Sed, ut Horatius ait, *virtus est medium vitiorum et utrinque reductum;* quemadmodum igitur cavendum est, ne temere coniecturis locus relinquatur, ita tamen non minus fugienda eorum ratio, qui etiam ineptissimas Codicum lectiones patrocinio suo tegant. Quae cum ita sint, hanc mihi scripsi legem, ut comparatis praestantissimis Horatii editionibus diligenter singulas lectio-

nes excuterem atque probabilitatis unice ratione habita non solum coniecturas omnes, quae non prorsus necessariae viderentur, removerem, sed e variis quoque Codicum lectionibus eligerem veras et genuinas. Qua in re duces secutus sum potissimum viros nostra aetate de crisi Horatiana meritissimos, Iahnium, Meinekium, Orellium, ita quidem, ut non paucis in locis ratione subducta omni ab iis discedendum esse putaverim. Verum ne temere et inconsiderate egisse hic illic viderer, neve ignoraretur, quibus in locis textum Doeringi immutassem, criticas adieci notas, quibus factarum a me mutationum rationem redderem. Plerumque etiam in iis locis, in quibus retinui Doeringi lectiones, indicavi tam virorum doctorum coniecturas quam varias Codicum et Editionum lectiones, quae memoratu maxime dignae viderentur, sperans fore, ut multis, qui in scholis suis nostra editione uterentur, brevis earum rerum expositio gratissima esset. Facile autem intelligitur, cur neque integram adiicere voluerim lectionis varietatem, neque omnium, qui Horatio illustrando et emendando operam navaverunt, respectum habuerim, cum id et huius editionis ratio vetaret et temporis, quo opus mihi absolvendum esset, exiguitas. Caeterum ab omni novandi libidine ita alienus fui, ut duobus tantum locis textum aliter ac reliqui editores constituere ausus sim; quod ipsum quidem mihi sumere non arbitratus essem, nisi plures, quos in consilium adhibuissem, mihi suasores exstitissent, ut meo ipsius iudicio aliquid tribuens utrique loco manum emendatricem admoverem. Alteri loco Od. II. 3. 9 sqq. medicinam hanc adhibui, ut servata Codicum praestantissimorum lectione (v. 9. *quo*, v. 11. *quid*) sententiam non relativam esse statuerim, sed interrogativam, quocirca interrogationis signum posui post v. *Ramis* et v. *rivo*. Quam rationem probavit Vir summe venerandus Fridericus Iacobsius, qui et de hoc et de multis aliis difficilioribus intellectu locis per litteras a me rogatus sententiam suam mihi comiter ac benigne aperuit multosque scrupulos sapienti suo consilio ex animo meo evellit; cuius viri tanta est apud me auctoritas, ut si nemo praeter illum meae de hoc loco persanando opinioni suffragatus esset, de veritate eius non dubitarem.

Alter locus, in quo veram Horatii scripturam indagasse mihi visus sum, est Epod. 9. 17.; dedi ibi pro vulgata lectione *ad hunc* (quam alii aliter corruperunt) ex uno Vanderburgii Codice *at hunc*, quae lectio et loci sensui accommodatissima est et poetae ingenio dignissima. — Interpunctionem denique ita correxi, ut sustulerim signa omnia, quae supervacanea aut molesta viderentur, eandem fere normam secutus, quam multi alii recentiores editores.

Quod ad interpretationem attinet, primum omnes eas Doeringi adnotationes, quae ad firmandas et explicandas lectiones a me reiectas pertinerent, resecui et eorum loco accuratam lectionum receptarum explicationem substitui. Deinde in multis aliis locis ea, quae manifestum proderent errorem, retractavi, quae iniuria omissa viderentur, addidi, quae non satis accurate tractata intellexissem, levi mutatione corrigere studui. Qua in re cum id inprimis mihi cavendum esse viderem, ne mei Doeringio tribuerentur errores, plerumque ea, quae ipse adieci, uncinis inclusa a reliquis seiungenda curavi, nisi quod plura levioris momenti errata, quae ipse Doeringius aut iam sustulit in editione Horatii minore aut certe sublaturus fuerat, si eundem, quo primum ad edendum Horatium accessit, vigorem per aetatem retinere potuisset in opere suo perficiendo, tacite correxi. Quodsi vero praeter rem interdum correxisse et immutasse Doeringi notas videbor, spero me facile veniam erratorum impetraturum ab aequis iudicibus, qui me non levitate quadam et negligentia, sed nimio huius editionis a vitiis purgandae studio in errores inductum esse cogitaverint. Sancte affirmo, me nihil mutasse, nisi ubi vitium aliquod mutatione mea tolli persuasissimum esset; contra omnes eos locos intactos reliqui, ubi aut dubius haerebam, quam explicationem e pluribus eligerem, aut non habebam, quo rectius Doeringio loci obscuritatem illustrarem. — Denique ut praeclara illa sermonis latini elegantia, in qua non minima editionis Doeringianae laus ponenda est, etiam levioribus maculis, quibus qui dicendi genus requirunt quam maxime purum et emendatum offendi posse viderentur, purgata niteret, ea quae non satis latine a Doeringio dicta essent sustuli ac melioribus commutare studui. Adiutore

usus sum hac in re praeceptore dilectissimo, Ernesto Frid. Wuestemanno, qui quam scitus sit sermonis latini iudex et aestimator quantaque ipse scribendi arte excellat, cum aliis doctrinae operibus tum nuper editis Doeringi Opusculis insigniter probavit. Praeterea Vir Doctissimus, Kochius, Lipsiensis, cum ipse novam Horatii Doeringiani editionem parare coepisset, ea, quae de primo et secundo Odarum libro exarasset, benevole in usum et commodum meum concessit. Plurimae vero gratiae habendae sunt amicissimo Iosepho Muellero, Gymnasii Iosephini, quod in nostra urbe floret, Praeceptori, qui non solum in multis difficultatibus enodandis auxilio mihi adfuit, sed hoc etiam gratissimum mihi fecit, quod, cum ego tempore exclusus vix reliquam operis partem perficere possem, rei metricae, cuius peritissimus est, retractandae operam impendit plurimis lectoribus, uti speramus, valde profuturam.

Liceat mihi sperare, me non frustra studium meum collocavisse in continuando opere, quod tanto omnium hominum eruditorum plausu in lucem abhinc triginta fere annis prodiit, contigeritque mihi nepoti, ut avo, qui tantis me vivus affecit beneficiis, aliquam mortuo gratiam persolvisse videar. Hildesiae, Kal. Iun. MDCCCXXXIX.

G. REGEL.

HORATII VITA

A C. SUETONIO CONSCRIPTA.

Q. Horatius Flaccus, Venusinus, patre, ut ipse quidem tradit, libertino [1]) et exauctionum [2]) coactore, (ut vero creditum est, salsamentario, cum illi quidam in altercatione exprobrasset: *quotiens ego vidi patrem tuum brachio se emungentem?*) [3]) bello Philippensi, excitus a Marco Bruto imperatore, tribunus militum meruit; victisque partibus, venia impetrata, scriptum quaestorium [4]) comparavit; ac primo Maecenati, mox Augusto in gratiam insinuatus, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Maecenas quantopere eum dilexerit, satis demonstratur illo epigrammate:

Ni te visceribus meis, Horati,
Plus iam diligo, tu tuum sodalem
Ninnio videas strigosiorem [5]).

Sed multo magis extremis iudiciis [6]), tali ad Augustum elogio:

Horati Flacci, ut mei, esto memor.

1) *libertino*, hinc Od. II. 20. 6. *pauperum parentum sanguinem* se vocat. cf. Sat. I. 6. 45. 2) *exauctionum coactore*, hemine, qui, finita auctione, ab iis, quibus res in auctione attributae fuissent, pretium exigeret et cogeret. 3) verba uncis inclusa pro panno assuto a viris doctis habentur. 4) *scriptum quaestorium*, h. e. munus scribae quaestorii; vid. Liv. IX. 46. XL. 29. 5) *tu tuum sod. Ninn. vid. strigosior.*, tum accidat mihi hoc, ut ego sodalis tuus ninnío fiam strigosior; per *ninnium* vel parvus equus sive mulus, vel homo quidam ignotus, *Ninnius*, qui admodum macilentus esset, intelligendus est. 6) *extre-*

Augustus epistolarum quoque ei officium obtulit, ut hoc ad Maecenatem scripto significat: *Ante ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum; nunc occupatissimus et infirmus, Horatium nostrum te cupio adducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa* [7]) *ad hanc regiam et nos in scribendis epistolis iuvabit.* Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam aut amicitiam suam ingerere [8]) desiit. Exstant epistolae, e quibus argumenti gratia pauca subieci. *Sume tibi aliquid iuris apud me, tamquam si convictor mihi fueris: recte enim et non temere feceris: quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri posset.* Et rursus [9]): *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio* [10]) *quoque nostro audire; nam incidit, ut illo coram fieret a me tui mentio. Neque enim, si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, ideo nos quoque ἀνθυπερφρονοῦμεν* [11]). Praeterea saepe eum inter alios iocos *putissimum penem* [12]) et *homuncionem lepidissimum* appellavit unaque et altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem eius usque adeo probavit mansuraque perpetuo opinatus est, ut non modo Seculare carmen componendum iniunxerit, sed et Vindelicam victoriam Tiberii Drusique, privignorum; eumque coëgerit propter hoc, tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere; post Sermones vero lectos quosdam nullam sui mentionem habitam ita sit questus: *Irasci me tibi scito, quod non in plerisque eiusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse?* Expressitque eclogam [13]), cuius initium est:

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,

mis iudiciis, testamento. 7) *parasitica mensa*, cui apud te et alios gratis, h. e. nullo ei imposito officio, adhibetur. 8) *ingerere*, pro suggerere, h. e. probare. 9) *et rursus*, parum latine pro: et alio tempore. 10) *ex Septimio*, vide de eo in Argum. ad II. 6. 11) *ἀνθυπερφρονοῦμεν*, vicissim superbi sumus. 12) *putissimum penem*, refer ad eas appellationes, quibus apud Romanos familiares tantum inter se per iocum in vita communi utebantur; sic fere apud Catull. LIII. 5. *salaputium*. 13) *eclogam*, Epist. II. 1.

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

Habitu corporis brevis fuit atque obesus, qualis a se ipso in Satiris [14]) describitur, et ab Augusto hac epistola: *Pertulit ad me Dionysius* [15]) *libellum tuum, quem ego, ne accusem brevitatem, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne maiores libelli tui sint, quam ipse es. Sed si tibi statura deest, corpusculum non deest. Itaque licebit in sextariolo* [16]) *scribas, cum circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut est ventriculi tui.* Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut [17]) Tiburtini; domusque eius ostenditur circa Tiburni luculum. Venerunt in manus meas et elegi sub eius titulo et epistola prosa oratione, quasi commendantis se Maecenati; sed utraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola etiam obscura; quo vitio minime tenebatur. Natus est VI. Idus Decembres, L. Cotta et L. Torquato Consulibus. Decessit V. Kal. Decemb., C. Marcio Censorino et C. Asinio Gallo Consulibus, post nonum [18]) et quinquagesimum annum, herede Augusto palam [19]) nuncupato, cum urgente vi valetudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus et conditus est extremis Esquiliis iuxta Maecenatis tumulum.

14) *in Satiris*, Sat. II. 3. 309. 15) *Dionysius*, servus vel libertus Augusti. 16) *in sextariolo scribere*, sententia: Itaque licebit tibi quidem breviore voluminis forma uti, modo ipsum volumen aeque crassum ac corpusculum tuum sit; — volumina, ut satis constat, convolvebantur super bacillo, cuius brevitas iam per mensuram *sextarioli* designatur. *ὀγκωδέστατος*, crassissimus. 17) *Sabini aut Tiburtini*, villa enim Horatiana, ita sita fuit, ut tam *Sabina*, quam *Tiburtina* vocari posset. 18) *nonum*, temporum ratio postulat: *septimum*. 19) *palam*, voce coram testibus.

METRA HORATII LYRICA.

Cum ab Horatio plerumque incipiat accuratior rei metricae in scholis cognitio, succinctam metrorum explicationem, tironum maxime ingenio et captui accommodatam, praemittere placuit.

Pedibus Horatius utitur iambicis, trochaicis, dactylicis, ionicis; nam quos choriambos vocant nomine compendiario et antiquitus tradito, dactylos esse nemini non liquet, qui ad metricas Horatii leges paulo accuratius animum attenderit. Iambi, si in locis imparibus, et trochaei, si in paribus syllabam habent ancipitem, per *metra* decurrere dicuntur, ut sint monometri: ⏑̄ – ⏑ –, – ⏑ – ⏑̄; dimetri: ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ –, – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄; trimetri: ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ –, – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ – ⏑̄. Ubi vero poeta puris iambis et trochaeis usus nusquam nisi in fine versus spondeum admittit, pedes singulos putamus et dipodiis, tripodiis etc. versus dimetimur. Dactyli autem et ionici et cetera omnino rhythmorum genera, si anapaestos excipias, qui iamborum instar feruntur, quot pedibus, totidem metris constant, inde versus illos pro numero pedum monometros, dimetros etc. dici placuit.

Ordo est metrorum seu pedum series, quae uno ictu elata aequabili motu ad certum usque finem procurrit, quem quidem finem vel syllaba anceps facit, vel catalexis, vel gravior aut caesura aut diaeresis, vel immutatus plane numerus, vel hiatus, cuius certe in asynartetis versibus (vide infra) ratio habenda est. Additus igitur vocis ictus, quem in scribendo lineola primae arsi superimposita notamus (⏑̄ – ⏑ – ⏑̄ – ⏑ –), ordinem novum incipere indicat. *Logaoedicus* dicitur ordo, ubi dactylis trochaei, aut, quod ab Horatio

usquam factum videmus, anapaestis iambi ita subtexuntur, ut numeri illi graviores in hos tenuiores aequa spatiorum continuitate eodemque ductu metrico servato excurrant, ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑. *Simplex* ordo pedes eosdem usque repetitos habet. Ordinibus praemittitur nonnunquam syllaba anceps, quam *anacrusin* veteres, nostri homines *Auftact* appellant, et pes disyllabus (Horatius unico fere spondeo usus est), quem *basin* vocamus et litterula x addita distinguimus (x – – – ⏑ – ⏑ ⏑). Memineris denique, *spondaicam* nominari anacrusin, si longa est syllaba, sin brevis, *iambicam*, et hac rarissime usum esse nostrum poetam.

Versus aut uno ordine constat, aut plures complectitur. Versus *catalectus* (στίχος κατάληκτος) est, cuius ultimus pes imminutus est. Dactyli (itemque Anapaesti) si in catalexi duae syllabae remanserunt, *in disyllabum* catalecti dicuntur, si duae interierunt et una restat, *in syllabam*. *Acatalectus* (ἀκατάληκτος) est versus, qui integro et legitimo pede clauditur. Nonnunquam una in fine syllaba abundare videtur, quae tamen transitu statim ad sequentem versum facto eliditur. Tales versus recepto ab antiquis grammaticis vocabulo *hypermetros* nominare consuevimus. Praestat tamen *nexos* eiusmodi versus vocari. Nam versus nexi cum eam legem habeant, ut in fine versuum nulli licentiae metricae locus detur et omnia tanquam in commissura ordinum fiant, Horatius, quamquam nullum carmen integrum ita composuit, tamen diviso nonnunquam inter duos versus vocabulo et elisione facta quosdam in carminibus versus, quos infra accuratius notabimus, arctiori, quo diximus, modo cohaerere voluit.

Versibus nexis simillima sunt συστήματα ἐξ ὁμοίων; eo tamen differunt, quod eosdem sive pedes, sive ordines ultra solitam versuum mensuram usque repetunt. Tale carmen finxit Horatius l. III, od. 12, de quo accuratius infra disseremus. Ceterum in *componendis* versibus duplicem viam Horatius iniisse videtur, ut aut quaternos uno systemate, quod *stropham* appellamus, complecteretur (σύστημα τετράστροφον), aut ex binis disticha faceret, ita quidem, ut versui maiori minorem, *epodum*, subiiceret, unde epodica nomen traxisse Hephaestion auctor est (σύστημα δίστροφον). Altera illa ratione omnes odae conscriptae esse videntur *); altera hac epodon

*) Carmen IV. 8, cum solum huic legi adversetur, interpolatione laborare videtur, et criticae rationes suspicionem etiam augent.

liber compositus est. Unum carmen restat (Epod. 17), quod versus senarios, nullo vinculo inter se contentos, usque repetitos habet (σύστημα κατὰ στίχον sive μονόστροφον). Denique si versus, qui uno systemate continentur, eiusdem sunt generis, aut duplicis, aut triplicis, ποιήματα μονόκωλα et δίκωλα et τρίκωλα grammatici distinguunt.

Restat, ut de *asynartetis* versibus dicam. Asynarteti (ἀσυνάρτητοι) vocantur versus, qui inconnexis constant ordinibus, quos, quominus discretos versus esse opineris, obstant grammaticorum auctoritates, et potissimum Archilochi exemplum, quem Horatius imitari et exprimere studuit. Hiatus igitur et syllaba anceps in ordinum commissura admittitur.

A. Versuum singulorum genera.

a. *Versus iambici.*

1) Versus iamb. dimeter acatalectus seu quaternarius:

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –

Inarsit aestuosius. Epod. 3. 18.
Vel haedus ereptus lupo. Epod. 2. 60.
Imbres nivesque comparat. Epod. 2. 30.
Forti sequemur pectore. Epod. 1. 14.
Videre properantes domum. Epod. 2. 62.
Ast ego vicissim risero. Epod. 15. 24.

Ter in omnibus epodis primus pes dactylum habet (Epod. 3. 8; 5. 48; 15. 24); semel secundus tribrachyn (Epod. 2. 62). Hiatus invenitur Epod. 5. 100.

Est in metro XV et XVI.

2) Vers. iamb. trimeter catalectus:

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –

Mea renidet in domo lacunar. II. 18. 2.
Iam te premet nox fabulaeque manes. I. 4. 16.
Regumque pueris, nec satellites orci. II. 18. 34.

Quod Munk opinatur (Metrik pag. 62), hunc versum monometrum trochaicum esse cum anacrusi, sequente ithyphallico (tripodia trochaica), id quominus obtineat, prohibet versus, quem apposuimus II. 18, 34, quem ita distinctum

– | –́ ⏑ ⏑⏑ – | –́ ⏑ – ⏑ – ⏓

quis ferat! — Est in metro XII. et XVIII.

3) Versus iamb. trimeter acatalectus s. senarius:

⏒ ⏑́ ⏑ ⏑⏑ ⏒, ⏑́ ⏑ ⏑⏑ ⏒ –́ ⏑ ⏓

Tuis capillus albus est odoribus. Epod. 17. 23.

Heu me per urbem, nam pudet tanti mali. Epod. 11. 7.

Tibi hospitale pectus et purae manus. Epod. 17. 49.

Deripere lunam vocibus possim meis. Epod. 17. 78.

Infamis Helenae Castor offensus vice. Epod. 17. 42.

Optat quietem Pelopis infidus pater. Epod. 17. 65.

Alitibus atque canibus homicidam Hectorem. Epod. 17. 12.

Vectabor humeris tunc ego inimicis eques. Epod. 17. 74.

Anapaestum posuit in prima et quinta sede Epod. 2. 35. Epod. 11. 23 (nisi in quinta sede est synecphonesis).

Caesura πενθημιμερής in hoc ut in antecedenti et in sequenti versu satis accurate servatur.

Est in metro XI. XIV. XV.

4) Hexapodia iambica:

⏑ –́ ⏑ – ⏑, –́ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓

Suis et ipsa Roma viribus ruit. Epod. 16. 2.

Est in Epod. 16; cuius carminis argumentum optime rhythmis concitatis convenit, et verba ipsa, quae iambis continentur, plerumque sedulo ad augendam velocitatis notionem selecta videntur (cf. vss. 2, 10, 12, 14, 16, 20, 24, 34, 36, 40, 42, 48, 66).

Vide metrum XVII.

b. *Versus trochaici* (Vers. Alcaicus enneasyllabus).

5) Dimeter troch. acatalectus, praemissa anacrusi:

⏓ –́ ⏑ – – –́ ⏑ – –

Si fractus illabatur orbis. III. 3. 7.

Ŏlentis uxores mariti. I. 17 7.

Iambica anacrusi rarius usus est poeta.

Est in metro VIII.

6) Tetrapodia trochaica catalecta:

– ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓

Truditur dies die. II. 18. 15.

Est in metro XVIII.

c. *Versus dactylici.*

α) Graviores, qui in Horatio nullis rhythmis generis duplicis (γένος διπλασίου) ita admiscentur, ut mensura corripiatur.

7) Trimeter dactylicus, catal. in syllabam seu penthemimeres (πεντημιμερές) dactylicum (Archilochius minor).

– ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓

Pulvis et umbra sumus. IV. 7. 16.

Est in metro IX.

8) Tetrameter dactyl. catal. in disyllabum:

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – (⏑) ⏑⏑ – ⏑

Carmine perpetuo celebrare et. I. 7. 6.
O fortes peioraque passi. I. 7. 30.
Mensorem cohibent Archyta. I. 28. 2.

(Unus tantum hic versus spondeum in tertia sede habet, qui men nomine proprio excusatur.)

In carmine epod. 12 ter spondeus est positus in pede secun nec id sine arte et consilio factum credam. In carminibus au I. 7 et I. 28, quae poeta posteriori aetate scripsit, spondeo pr et secunda sedes patet. Caesuram, quam in epodo neglexit po in odis post *secundam* (I. 7. 15 sqq.) aut tertiam arsin plerum constituit. Semel in arsi hiatus invenitur:

Ossibus et capiti inhumato. I. 28. 24.

Est in metro XIII.

9) Hexameter dact. cat. in disyll. s. heroicus:

– ⏑⏑ – ⏑⏑ –, ⏑⏑ – ⏑⏑ – (⏑) ⏑⏑ – ⏓

Vos quibus est virtus muliebrem tollite luctum. Epod. 16.

Spondeus in sede quinta I. 28. 21. Epod. 12. 9; 16. 17, in nominibus propriis excusationem habet. Caesura πενθημιμερής aut post secundam et quartam arsin simul constituta novi ordinis indicio nunquam deest, nisi Epod. 15. 9 *), qui versus consulto mollior esse videtur. Est in metro IX, X, XIII, XVI, XVII.

β) Leviores, levioribus rhythmis adiecti, cum quibus eandem habent mensuram.

10) Dimeter dactyl. catal. in disyllabum (Versus Adonius):

– ⏑ – ⏓

Terruit urbem. I. 2. 4.

Est in metro VI.

11) Idem, qui prior, praemissa basi (Vers. Pherecrateus):

x
– – – ⏑ – ⏓

Vis formosa videri. IV. 13. 3.

Est in metro IV.

d. *Versus logaoedici et dactyli ordinibus logaoedicis finiti.*

12) Ordo logaoed. simpliciter dactylicus, dupliciter troch. acatal. (Alcaicus heptasyllabus):

– ⏑ – ⏑ – ⏓

Cur neque militaris. I. 8. 5.

Est in metro VII.

13) Ord. log. dupl. dact. dupl. troch. acat. (Vers. Alcaicus decasyllabus):

– ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏓

Purpurei metuunt tyranni. I. 35. 12.

Est in metro VIII.

14) Ordo log. simpl. dact. dupl. troch. catal. praemissa basi (Vers. Glyconeus):

x (⏑)
– – – ⏑ – ⏑ ⏓

Nil mortalibus ardui est. I. 3. 37.

---

*) Nam enclitica *que* I. 28. 15 et 29 non obstat, quominus caesura auribus percipiatur.

Bis in basi reperitur trochaeus. Cfr. I. 15. 24 et 36, ubi vide annotationem. Syllabae ultimae, qua versus abundare videtur, vocalis eliditur IV. 1. 35 (v. hypermeter s. nexus).
Est in metro II, III, IV.

15) Dimeter dact. catal. in syllab. (choriambus) et breviss. ord. log. catal. praemissa basi. (Vers. Asclepiadeus minor):

x – – ´ ⏑⏑ –, ´ ⏑⏑ – ⏑ ⏓

Crescentem sequitur cura pecuniam. III. 16. 17.

Diaeresis post dimetr. dact. nunquam neglecta est, nisi II. 12. 25.

Dum flagrantia de | torquet ad oscula

ubi tamen verbum erat compositum, et IV. 8. 17:

Non incendia Carthaginis impiae,

quem versum spurium habent viri docti (cf. Comm. ad loc. et quae supra de numero versuum quaternario in odis Horatianis diximus).
Semel in pausa brevis est syllaba:

Quam si quicquid arat impiger Appulus. III. 16. 26.

Est in metro I, II, III, IV.

16) Duo dimetri dactyl. cat. in syll. (choriamb. dimeter) et breviss. ordo logaoed. praemissa basi (Vers. Asclepiadeus maior):

x – – ´ ⏑⏑ –, ´ ⏑⏑ –, ´ ⏑⏑ – ⏑ ⏓

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat. I. 18. 5.

In utraque catalexi invenitur diaeresis, nunquam, nisi in verbo composito omissa.

Arcanique fides prodiga perlucidior vitro. I. 18. 16.

Est in metro V.

e. *Versus asynarteti.*

17) Trimeter dact. catal. in syll. (cf. num. 7) et iambicus dimeter acat. (num. 1) (Versus elegiambus):

´ ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓, ⏒ ´ ⏑ – ⏒ ´ ⏑ ⏓

Desinet imparibus certare submotus pudor. Epod. 11. 18.
Libera consilia nec contumeliae graves. Ibid. 26.
Inachia furere, silvis honorem decutit. vs. 6.
Fervidiora mero arcana promorat loco. Ib. 14.

In hoc et in sequenti versu diaeresis in commissura ordinum accuratissime servata est.

Est in metro XI.

18) Idem versus qui prior, nisi quod inverso ordine dactyli iambos sequuntur (Vs. iambelegus):

⏓ –́ ⏑ – ⏓ –́ ⏑ ⏓ –́ ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓

Tu vina Torquato move consule pressa meo. Epod. 13. 16.
Levare diris pectora sollicitudinibus. Ibid. 10.
Est in metro. X.

f. *Systema ionicum.*

19) Decameter ionicus, qui constat e decem pedibus ionicis, quos a minore (ἀπ' ἐλάσσονος) vocant (Decapodia Alcaica):

⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́,
⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́,

Miserarum est neque amori dare ludum etc.

Diaeresis III. 12. 1. post unumquemque pedem ab Horatio nunquam neglecta est, ut pausa facta iucundius ad aurem venirent illi versus. Hephaestion auctor exstitit, Alcaeum decem ionicos in unum systema coegisse, et maior interpunctio, quae in Horatii carmine post decimum quemque pedem locum obtinet, fidem facit, Horatium eadem ratione denos pedes uno systemate coniunxisse.

Est in metro XIX.

g. *Versus ex diversis rhythmis compositi, logaoedicis ordinibus finiti.*

20) Monometer troch. et breviss. ord. log. acat. (Versus Sapphicus minor):

–́ ⏑ – – –́, ⏑⏑ – ⏑ – ⏓

Ludit herbosa pecus omne campo. III. 18. 9.
Dauniae defende decus Camenae. IV. 6. 27.

Saepissime caesura est post arsin dactyli, aut certe post primam dactyli thesin, quod quidem in iis potissimum carminibus factum videtur, quae provectiore aetate Horatius composuit. Deest autem nusquam (de I. 2. 34. cf. annotat.). Graeci et caesuram certam ignorant et in fine monometri syllab. brevem admittunt. De versibus hypermetris vide quae infra ad metrum Sapphicum notavimus.

Est in metro VI.

21) Idem qui praecedens versus, interposito post monometrum troch. dimetro dactylico catal. in syll. (Vs. Sapphicus maior):

–́ ⏑ – – –́, ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ – ⏓

Saepe trans finem iaculo nobilis expedito.

Caesura post primam choriambi arsin et diaeresis ante ordinem logaoedicum ubique observata est.

Est in metro VII.

22) Monom. troch. praemissa anacrusi et breviss. ordo logaoed catal. (Vs. Alcaicus hendecasyllabus):

⏑ – ⏑ – –, – ⏑⏑ – ⏑ ⏑

Dulce et decorum est, pro patria mori. III. 2. 13.

Tumultuosum sollicitat mare. III. 1. 26.

Anacrusis tamen rarius iambica utitur poeta. Diaeresin ante ord. log. bis neglectam reperies I. 37. 14; IV. 14. 17; ter in commissuram verbi compositi cadit I. 16. 21; 37. 5; II. 17. 21 In diaeresi hiatus II. 20. 13; et brevis syllaba, quam Alcaeus admittere non dubitavit, duobus in versibus III. 4. 53 et III. 5. 17. Vocem „fortuitum (II. 15. 17) in qua nonnulli haeserunt, omnes poetas pro monometro troch. habuisse constat. De vss. hypermetris II. 3. 27 et III. 29. 35. vid. infr.

Est in metro VIII.

23) Tetrameter dact. acatal. sequente tripodia trochaica (ithyphallico) (Vs. Archilochius maior):

– ⏑⏑ – ⏑⏑ –, ⏑⏑ – ⏑⏑, – ⏑ – ⏑ – ⏑

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni. I. 4. 1.

Caesura est post tertiam arsin dactylicam et diaeresis ordines disiungit.

E reliquiis poetarum Graecorum, quos Horatius in hoc metro effingendo procul dubio ante oculos habuit, hoc colligas, nonnunquam asynartetorum in numero hunc versum fuisse (cf. Pinzger de metr. Hor.), saepe vero e lege communi fuisse compositum. Simonides hoc versu, epodis diversis adiectis, plurifariam ita usus est, ut dactylum quartum purum faceret. Eandem legem sibi scripsit Callimachus. Horatius igitur, cum syllabam ancipitem in fine dactylici ordinis non admitteret, horum potius, quam Archilochi exemplum secutus videtur. Cum vero diaeresi discerneret ordines, id vetuisse putandus est, ne quis diversa membra uno versu logaoedico comprehenderet, et in recitando propriam utriusque mensuram confunderet. His rationibus ducti locum inter rhythmos compositos huic versui assignavimus.

Est in metro XII.

B. Systemata.

I. Metrum Asclepiadeum primum, *μονόκωλον τετραστροφον*, versum Asclepiadeum (num. 15) quater repetens.

4. (– – –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓)

I. 1. III. 30. IV. 8. ultimum hoc carmen, quamvis quaternario numero repugnet, non abrogare legem per ceteras odas omnes accuratissime servatam, iam supra indicavimus.

II. Metrum Asclepiadeum secundum, *δίκωλον τετράστροφον*, quod ex versu Glyconeo (num. 14) et Ascl. min. (num. 15) alternatim se excipientibus compositum est.

2. { – – –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓ / – – –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓ }

I. 3; 13; 19; 36. III. 9 (quod Horatius ipse in strophas divisit); 15; 19; 24; 25; 28. IV. 1; 3.

III. Metrum Asclepiadeum tertium, *δίκωλον τετράστροφον*, in quo ternos vss. Ascl. min. (num. 15) subsequitur Glyconeus (num. 14).

3. (– – –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓)
– – –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓

I. 6; 15; 24; 33. II. 12. III. 10; 16. IV. 5; 12.

IV. Metrum Asclepiadeum quartum *τρίκωλον τετράστροφον*. Constat ex Ascl. min. (num. 15) bis posito, versu Pherecrateo (num. 11) et Glyconeo (num. 14).

2. (– – –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ –)
– – –́ ⏑⏑ – ⏓
– – –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓

I. 5; 14; 21; 25. III. 7; 13. IV. 13.

V. Metrum Asclepiadeum maius *μονόκωλον τετράστροφον*; versum Ascl. maiorem (num. 16) usque repetens.

4. (– – –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ –, –́ ⏑⏑ – ⏑ ⏓)

I. 11; 18. IV. 10.

VI. Metrum Sapphicum *δίκωλον τετράστροφον*. Ter repetit vs. Sapphicum minorem (num. 20) sequente Adonio (num. 10).

3. (–́ ⏑ – – –́, ⏑⏑ – ⏑ ⏓)
–́ ⏑⏑ – ⏓

Nonnunquam clausulam cum tertio versu nexam reperies aut

voce dissecta I. 2. 19; 25. 11. II. 16. 7. III. 27. 59, aut sione facta II. 2. 18. IV. 2. 23; Carm. seculare 47. admitti tamen alibi hiatus et syllaba brevis in fine tertii versus. cundus et tertius versus ita contexuntur II. 16. 34 et IV. 22. Ad eandem hanc rationem revocandum est, quod in f versus nonnunquam particulam offendimus arcte cum senter sequenti cohaerentem. Primus versus cum secundo et hic c tertio ita coniunguntur II. 6. 1. 2. IV. 11. 18. tertius cum cl sula IV, 6, 11.

I. 2; 10; 12; 20; 22; 25; 30; 32; 38. II. 2; 4; 6; 8; 1 16. III. 8; 11; 14; 18; 20; 22; 27. IV. 2; 6; 11. Carn seculare.

VII. Metrum Sapphicum maius *δίκωλον τετράστροφον*. Constat ve Alcaico heptasyllab. (num. 12) et Sapphico maiori (num. 2 Bina paria coniunguntur.

2. { ⏑̄ ⏑⏑ – ⏑ – ⏓ ; – ⏑ – – ⏑̄, ⏑⏑ –, ⏑̄ ⏑⏑ – ⏑ ⏓ }

I. 8.

VIII. Metrum Alcaicum. Binos exhibet vss. Alcaicos hendecasylla (num. 22), vs. Alcaicum enneasyllabum (num. 5), denique Alcaicum decasyllabum (num. 13).

2. (⏑̄ – ⏑ – –, ⏑̄ ⏑⏑ – ⏑ ⏓)
, ⏑̄ – ⏑ – – ⏑̄ – ⏑ – ⏓
⏑̄ ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑ – ⏓

Tertium et quartum versum Horatius bis elisa versus t hypermetri syllaba contexuit II. 3. 27. III. 29. 35, secu exempla Graecorum (e. gr. Sapphus).

I. 9; 16; 17; 26; 27; 29; 31; 34; 35; 37.
II. 1; 3; 5; 7; 9; 11; 13; 14; 15; 17; 19; 20.
III. 1; 2; 3; 4; 5; 6; 17; 21; 23; 26; 29.
IV. 4; 9; 14; 15; 17.

IX. Metrum Archilochium primum, *δίκωλον τετράστροφον*. H metro heroico (num. 9) subiectus est epodus Archiloch. mi (num. 7).

2. { ⏑̄ ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏑̄, ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑ ; ⏑̄ ⏑⏑ – ⏑⏑ ⏓ }

IV. 7.

X. Metrum Archil. secundum *δίκωλον δίστροφον*. Hexametro heroico (num. 9) subiectus est vs. iambelegus (num. 18).

– ⏑̄ – ⏑̄ –, ⏑̄ – ⏑̄ – ⏑ ⏑ – ⏑
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑̄, – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑̄

Epod. 13.

XI. Metrum Archil. tertium *δίκωλον δίστροφον*. Post vs. iambicum senarium (num. 3) sequitur vs. elegiambus (num. 17).

⏑ – ⏑ – ⏑, – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑̄
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ⏑̄, ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑̄

Epod. 11.

XII. Metrum Archil. quartum *δίκωλον τετράστροφον*, compositum ex vs. Archilochio maiori (num. 23) et vs. iambico trimetro catalecto (num. 2).

2. { – ⏑̄ – ⏑̄ –, ⏑̄ – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑̄
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑̄ }

I. 4.

XIII. Metrum Alcmanium *δίκωλον τετράστροφον*. Hexametro heroico (num. 9) subiectus est vs. dactylicus tetrameter catalectus (num. 8).

2. { – ⏑̄ – ⏑̄ –, ⏑̄ – ⏑̄ – ⏑ ⏑ – ⏑
– ⏑̄ – ⏑̄ – (–) ⏑̄ – ⏑̄ }

I. 7; 28 — Epod. 12, quod quidem carmen est *δίστροφον*. Dignum est etiam, quod observes, hoc unicum ex epodis carmen commune metrum habere cum odis.

XIV. Metrum iambicum primum *μονόκωλον μονόστροφον*, quod semper vs. senarium (num. 3) repetit.

⏑ – ⏑̄ ⏑ ⏑̄ ⏑, – ⏑̄ ⏑ ⏑̄ ⏑ – ⏑ ⏑̄

Epod. 17.

XV. Metrum iambicum secundum *δίκωλον δίστροφον*, in quo vs. iambicus senarius (num. 3) et iamb. dimeter (num. 1) alterna vice se excipiunt.

⏑ – ⏑ – ⏑, – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑̄
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑̄

Nonnunquam liberius est metrum et pedes soluti decurrunt. Vid. supr.

Epod. 1—10.

XVI. Metrum pythiambicum primum δίκωλον δίστροφον. Hexametrum heroicum, qui et *vs. pythius* nominatur (num. 9), excipit dimeter iamb. (num. 1).

–́ ⏑⏑ – ⏑⏑ –́, ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏓
⏓ –́ ⏑ – ⏓ –́ ⏑ ⏓

Epod. 14. 15.

XVII. Metrum pythiambicum secundum δίκωλον δίστροφον. Hexameter heroicus (num. 9) cum hexapodia iambica (num. 4) coniunctus est.

–́ ⏑⏑ – ⏑⏑ –́, ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏓
⏑ –́ ⏑ – ⏑, – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓

Epod. 16.

XVIII. Metrum trochaicum (Hipponacteum) δίκωλον τετράστροφον, e tetrapodia trochaica catalecta (num. 6) et iambico trimetro catalecto (num. 2), quos versus ne quis temere in unum coniungat, ut series trochaica novem pedum ἀσυνάρτητος existat, meminerit, primum versum pedibus, alterum dipodiis, seu potius metris uti, nec in odis eadem licere, quae in epodis sibi poeta sumserit.

–́ ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏓
⏓ –́ ⏑ ⏑⏑ ⏓, – ⏑ – ⏑ –́ ⏓

II. 18.

XIX. Systema ionicum ἐξ ὁμοίων, usque repetens ionicum a minori decametrum (num. 19). Fortasse et hoc τετράστροφον cum carmen e quatuor versibus constet, qui interpunctione maiori discernantur, quamvis inter ipsos versus neque hiatus sit, nec syllaba anceps.

⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́,
⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́, ⏑⏑ –́ –́.

III. 12.

C. Syllabus

Odarum, adiecto metro, cui quaeque convenit.

Lib.	Od.	Metrum.	Lib.	Od.	Metrum.
I.	1	I.	II.	1	VIII.
	2	VI.		2	VI.
	3	II.		3	VIII.
	4	XII.		4	VI.
	5	IV.		5	VIII.
	6	III.		6	VI.
	7	XIII.		7	VIII.
	8	VII.		8	VI.
	9	VIII.		9	VIII.
	10	VI.		10	VI.
	11	V.		11	VIII.
	12	VI.		12	III.
	13	II.		13	VIII.
	14	IV.		14	VIII.
	15	III.		15	VIII.
	16	VIII.		16	VI.
	17	VIII.		17	VIII.
	18	V.		18	XVIII.
	19	II.		19	VIII.
	20	VI.		20	VIII.
	21	IV.	III.	1	VIII.
	22	VI.		2	VIII.
	23	IV.		3	VIII.
	24	III.		4	VIII.
	25	VI.		5	VIII.
	26	VIII.		6	VIII.
	27	VIII.		7	IV.
	28	XIII.		8	VI.
	29	VIII.		9	II.
	30	VI.		10	III.
	31	VIII.		11	VI.
	32	VI.		12	XIX.
	33	III.		13	IV.
	34	VIII.		14	VI.
	35	VIII.		15	II.
	36	II.		16	III.
	37	VIII.		17	VIII.
	38	VI.		18	VI.

Lib.	Od.	Metrum.	Lib.	Od.	Metrum.
III.	19	II.	IV.	7	IX.
	20	VI.		8	I.
	21	VIII.		9	VIII.
	22	VI.		10	V.
	23	VIII.		11	VI.
	24	II.		12	III.
	25	II.		13	IV.
	26	VIII.		14	VIII.
	27	VI.		15	VIII.
	28	II.	Epod. 1 -	10	XV.
	29	VIII.		11	XI.
	30	I.		12	XIII.
IV.	1	II.		13	X.
	2	VI.		14	XVI.
	3	II.		15	XVI.
	4	VIII.		16	XVII.
	5	III.		17	XIV.
	6	VI.	Carm. sec.		VI.

Q. HORATII FLACCI
A R M I N U M
LIBER PRIMUS.

CARMEN I.

AD MAECENATEM.

Maecenas atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum,
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse iuvat, metaque fervidis

CARMEN I.
ina lyrica, quae tum ad um-
adduxerat Horatius, et qui-
quantum ex ultimo carmine
rtii et primo libri quarti
ri licet, collectionem eorum,
ibus libris prioribus conti-
patrono suo Maecenati una
c carmine primo offert atque
. Expressit autem in hoc car-
ntentiam hanc: homines di-
ndia sectari solent, alius vi-
praemio in ludis Olympicis,
mmis in republica honoribus,
atriorum agrorum possessio-
s mercatura, alius laetis con-
alius militia, alius venatione
ur; me prae ceteris lyricae
rahit studium, in quo si id
vero, ubi tibi, Maecenas,
adignus, cui nomen lyrici
rat. Doer. I.

poetae tribuatur, videar, summum me attigisse felicitatis fastigium putabo. — De variis hominum studiis dignus est, qui cum hoc carmine comparetur, locus classicus apud Virg. Georg. II. 502 sqq. Cf. inprimis infr. Satir. I. 1. ab initio et Liban. IV. p. 168 sq.

v. 1—6. *atav. edit. reg.* — Maecenas ortus fuit e gente Cilnia, cuius atavi sive maiores ideo vocantur *reges*, quia inter Lucumones sive duces Etruriae fuerunt. Od. III. 29. 1: *Tyrrhena regum progenies.* — *dulce* refer ad dulcem voluptatem, quam poeta ex honorificentissimo Maecenatis favore capiebat. — *Sunt quos* — *iuvat*, poetice pro: *iuvet*. [Poetarum est enim, sententias ita proponere, ut

Evitata rotis palmaque nobilis 5
Terrarum dominos evehit ad deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium

v. 6. *evehere*, coni. *Bentl.* At non opus est, verbum *iuvat* et ad praecedens *collegisse* et ad sequentia *meta* atque *palma* referri; imo haec aliquanto fortius desiderant praedicatum, quale est, quod Codd. praebent, *evehit ad deos.* Ad sequentes autem accusativos *Hunc* et *Illum* neque solum verbum *iuvat* neque ultimum tantum *evehit* intelligendum est, sed utrumque, vel potius *delectandi* notio utroque expressa. Cf. *Iahnii* Annal. Philol. et Paed. II. 3. p. 280. — v. 7. Codd. non pauci praebent *nobilium*, quod ortum videtur ex proxime antecedente v. *nobilis. R.*

velut ex ipsa rerum natura et humana vita repetitae videantur. *Indicativum* igitur haud raro iungunt formulis *sunt qui*, *est qui*, ut rem certam oculisque subiectam significent; contra pedestris orationis scriptores *coniunctivum* praeferunt, quia non tam certam rei speciem oculis proponere, quam quod ingenio hominum consentaneum videatur significare student. — Horat. *coniunctivo* usus est his locis: Sat. I. 2. 28. Sat. I. 4. 75. Ep. I. 1. 77. Ep. I. 6. 4. Ep. II. 2. 182. Ep. I. 18. 53; *indicativo:* Od. I. 1. 19. Od. I. 7. 5. Sat. I. 4. 24. Sat. II. 1. 1. Sat. II. 4. 47. *R.*] *curriculo pulv. Olymp. collegisse* h. e. certasse in ludis Olympicis; certantes enim, dum velocissimo cursu vehuntur quadrigis, *pulverem curriculo colligunt* h. e. pulverem curru excitant, cf. Sat. I. 4. 30: *pulvis collectus turbine.* — *collegisse*, infin. perf. ἀορίστως. — *metaque* cett. iunge: *et quos evehit meta* cett. — *evitata*, ab arte enim metam ita evitandi curru celerrime circumacto, ne hic illi impingeretur, pendebat inprimis victoria. — *terrarum dominos* refer ad deos, quorum est in terras dominatio. Inepte quidam de Romanis, qui alias *terrarum domini* vocantur, explicant; [agitur enim de Olympicis ludis, nec fieri potest, ut, cum „*sunt quos*" praecesserit, transeat oratio ad certum, quod eiusmodi certamina delectent, hominum genus. Referendum potius *quos*, ut iam monuimus, tam ad v. *iuvat* quam ad v. *evehit*, ut haec duo membra unam tantum efficiant sententiam: *sunt qui maximopere gaudeant ludis Olympicis ac felicissimos se praedicent, si contigerit iis, ut victores Olympiae citentur.* — Propter ipsam hanc causam minime etiam probanda *Galianii* explicatio (cf. *Fr. Iacobs.* Verm. Schriften, Tom. V. p. 372.), qui per *terrarum dominos* intelligit *reges s. divites* ludis Olympicis certantes. Rectius vv. *terrarum dominos* referuntur ad *deos*, coll. Ovid. ex Ponto I. 9. 36: *Terrarum dominos quam colis ipse deos.* — Iam a Graecis transit poeta ad Romanos ac singulatim diversa eorum studia recenset. *R.*]

v. 7—10. *Hunc*, alium iuvat et ad deos evehit, i. e. beat. — *mobilium* refer ad populi inconstantiam, cuius animus levi momento modo huc, modo illuc impellitur, modo huic, modo alii favet. Sen. Herc. Fur. v. 169: *Fluctuque magis mobile vulgus.* Ep. I. 19. 37: *ventosae plebis suffragia.*

Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo,
Quicquid de Libycis verritur areis. 10
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum 15
Mercator metuens otium et oppidi

v. 13. *demoveas*, (quod in Cod. suo antiqu. Bern. invenit *Orell.*) *Fea* et *Braunh.* — *R.*

[v. 8. *tergeminis tollere honoribus*, ornare amplissimis honoribus. *Tollere honoribus*, casu sexto, ut Tac. Ann. I. 3: *Claudium Marcellum pontificatu et curuli aedilitate . . . M. Agrippam geminatis consulatibus extulit: Tiberium Neronem et Claudium Drusum imperatoriis nominibus auxit. R.*]

v. 9. *Illum, si* cett. Sententia: alium iuvat, si omnium, quae in Africa nascuntur, frugum est dominus, h. e. alius divitiarum (quae tum in latifundiorum inprimis cernebantur possessionibus) delectatur copia; — *Libycis* h. e. Africis; Africa autem fertilitate insignis erat. — *verritur areis*, fruges enim in areis (non, uti nunc, in horreis) tritae (Sat. I. 1. 45. *Millia frumenti tua triverit area centum*) *verrendo* colligebantur.

v. 11—14. *Gaudentem patrios* cett. Sensus: alius, qui agrorum suorum, quos a patre accepit, cultu gaudet et sorte sua contentus vivit, ne maximarum quidem divitiarum spe proposita, ut mercaturae operam det, adduci potest.

v. 12. *Attalicis*, pro: largissimis, amplissimis; Attalus enim, rex Pergami, immensas, (quarum heredem populum Romanum scripsit, vid. Flor. III. 12.) possidebat divitias.

v. 13. *dimoveas*, h. e. abducas ab agro patrio et permoveas, ut cett. — *Cypria*, pro: mercatoria, mercatura enim Cyprus olim fuit nobilissima.

v. 14. *Myrtoum mare*, ita pars maris Aegaei ab insula Myrto dicebatur. — [*pavidus*, accommodate ad agricolae ingenium, qui, invitus si adducatur, ut mari se committat, semper perhorrescit navigationis pericula; nauta quidem fiet, sed pavidus. Non recte dicit Orellius, solitum hoc esse nautarum epitheton, cf. v. c. Sat. I. 1. 30: *nautae, per omne Audaces mare qui currunt. R.*]

v. 15—18. *Luctantem* cett. Sententia: at alium iuvat esse mercatorem, qui, quamvis saeviente in mari tempestate nunc mercaturam damnet et otium atque securitatem, qua in patria frui possit, laudet, mox tamen nova divitiarum cumulandarum cupiditate agitatus fractam navem ad quaestum in exteris terris faciendum reficit. — *Africus* ventus procellosus ab occasu flans; *West-Süd-West*, Graecis Λίψ, cf. *Kapp.* ad

Laudat rura sui; mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici
Nec partem solido demere de die 20
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra iuvant et lituo tubae
Permixtus sonitus bellaque matribus
Detestata. Manet sub Iove frigido 25
Venator tenerae coniugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederae praemia frontium

v. 29. *Me*, Codd. omnes. *Te*, ex *Harii* coniect. *Wakefield*, *Fea*, al. Vide annotata. *R.*

Arist. de Mundo, *Excurs.* III. *de ventis* §. XVIII. p. 430. sqq.

v. 18. *pauperies* vel *paupertas* apud Horatium non est egestas et penuria, sed ea vitae sors et conditio, qua quis, quantum ad vitam sustentandam opus est, habet. Cf. Ep. I. 1. 46.

v. 19—22. *Est qui — spernit*, pro vulgari: alius non spernit. *Massici* vini generosioris in Massico, monte Campaniae, nati.

v. 20. *nec part. sol. dem. de d. sp.*, h. e. nec sibi religioni ducit partem de die integro detractam otio impendere. [Cogitat poeta de homine, qui otio indulgens sub arboris umbra pocula veteris Massici ducit; describitur igitur grata quies (il dolce far niente) coniuncta cum vini potu, ut Od. I. 17. 17 sqq. Od. II. 3. 6 sqq. Od. II. 7. 6 sqq. Od. II. 11. 13 sqq. *R.*]

v. 22. *lene* ad aquam leniter ex fonte scaturientem referendum; *caput* fons, ut saepe; *sacrae*, diis agrestibus vel Nymphis fontes fuerunt sacri.

v. 23—28. *lituus*, qui, ut vet. schol. observat, erat incurvus et sono acuto, fuit equitum, *tuba*, quae erat directa et sono gravi, peditum.

v. 25. *detestata* passive. — *manet*, — *manere*, (uti apud nos: *bleiben*) pro: pernoctare, saepe apud Ciceronem et Livium; multa exempla dabit *Drakenb.* ad Liv. III. 45. §. 7. Tom. I. p. 725. — *sub Iove*, sub caelo, sub divo, ὑπὸ Διός.

v. 28. *teretes* tereti filo confectas. — *Marsus*, Marsicus, apris enim abundabat saltuosa Marsorum regio.

v. 29—34. *Me doct. hed. praem. fr. D. m. sup.*, h. e. ego sum poeta et poetarum praemio, corona hederacea, cinctus ad ipsos evehor deos, i. e. felicissimum me praedico. — Non dicit autem poeta, se praemia

Dis miscent superis; me gelidum nemus 30
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo; si neque tibias
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.

illa iam consecutum, sed sperat, se dignum iis habitum iri, atque haec ipsa spes excitat eum ad poesis studium. Non gloriose igitur et iactanter loquitur Horat., sed, quo potissimum studio teneatur et qualem laudem appetat, in fine carminis profitetur. Quod non perspexerunt ii viri docti, qui contra Codd. omnes pro *me* legendum suaserunt *te*. Quae quidem coniectura, etsi *Wolfium* quoque et *Eichstadium* patronos nacta, non solum inutilis est, sed inepta etiam videtur. Nam cum verba „*Te doctarum hederae praemia frontium Dis miscent superis*" nullo modo id significare possint, quod putavit *Fea*: „Tu totus es in coronandis tibique devinciendis poetis; illi vero grati animi ergo te inter deos beneficos in suis carminibus praedicant", sed omnino explicari debeant ita, ut ipse Maecenas praemiis poeticis ornatus dicatur, sententiam vides esse hanc: alius aliud studium sectatur; tu vero es poeta et ego sum poeta" At Maecenas non fuit poeta neque ipse unquam poeticae facultatis laudem sibi vindicavit. Si vere igitur Hor. Maecenatem in hoc ad eum scripto carmine ut magnum poetam celebrasset, nimia adulatione indignationem potius eius movisset quam gratiam ab eo iniisse. Ut paucis dicamus, si ad Maecenatem convertere voluisset orationem, haec fere ei exprimenda fuisset sententia: „Te iuvat rerum publicarum ea curatorem et administrum". Omnium optime de hoc loco disputavit *Jahnius* in Annal. Philol. et Paed. II. 3. p. 282 — 290. — *hedera*, Baccho sacra, aeque ac laurus poetarum, praecipue Bacchi laudes canentium, praemium atque insigne. Virg. Ecl. VII. 25: *Pastores hedera crescentem ornate poetam.* — *doctarum frontium*, poetarum; *doctus* (σοφὸς) sollemne poetarum doctrinae laudem sibi vindicantium epitheton.

v. 31. *leves* refer ad Nympharum cum Satyris saltantium agilitatem.

v. 32. *secernunt populo*, seiungunt a consortio et consuetudine cum aliis hominibus, me in solitudine (quam amant poetae) delectant; cf. Ep. II. 2. 77: *Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbes.* Ep. I. 19. 3: *ut male sanos adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas.* — *si* pro: siquidem, quandoquidem.

v. 33. *Euterpe* — *Polyhymnia* pro quavis Musa. — *cohibet* retinet, denegat. *tibias*, cf. Od. I. 12. 2.

v. 34. *refug. tend. Lesb. barb.* abhorret a tractando barbito Lesboo, h. e. a carminibus lyricis, qualia olim Alcaeus Lesbius et Sappho Lesbia cecinerunt; *tendere*, quod proprie de chordis, quae lyrae intenduntur, dicitur, iam pro: moderari, temperare, tractare.

Quodsi me lyricis vatibus inseris, 35
Sublimi feriam sidera vertice.

CARMEN II.

AD AUGUSTUM CAESAREM.

Iam satis terris nivis atque dirae

v. 35. *inseres*, Codd. aliquot; quam lectionem praetulerunt *Lamb.*, *Vand.*, *Mein.*, *Orelli.* — v. 1. *Daniel. Heinsius* ad evitandum ingratum trium homoeoteleutorum sonum coniecit: *satis tetrae nivis.* At recte defendit vulgatam *Hofmann Peerlkamp*, Bibl. Crit. N. p. 102 sqq. *R.*

[v. 35. *Quodsi me lyricis vat. inseris.* Particula „*quodsi*" et omissum *tu* multis offensioni fuerunt, adeo ut spurium hunc versum iudicarent. At ita tantum recte carmen, quo odas suas Hor. Maecenati dedicat, finitur, ut poeta se in prima felicitatis parte positurum dicat, si patrono suo lyrici poetae nomine dignus videatur. Particula autem *quod si* aliis quoque locis apud Hor. invenitur (Od. III. 1. 41. Epod. 11. 15. Epod. 14. 13 etc.), et pronomen *tu* optimo iure abesse potest, cum nulla sit oppositio inter Horat. atque Maecenatem, sed omnis vis orationis cernatur in verbis *lyricis vatibus. R.*]

v. 36. *Subl. fer. sid. vert.*, sublime caput ad sidera usque extollam, h. e. immortali gloria frui mihi videbor.

CARMEN II.

Cum exorta, quae nive, grandine, fulminibus deiectis praeter morem saevierat, tempestate ingens in agris Romanis facta esset Tiberis inundatio (anno, ut bene ad rem ex Dione Cassio Lib. LIV. ab initio probatum ivit Massonus, U. C. DCCXXXII), opportunam, qua Augustum tanquam deum civitatis Romanae tutelarem sive averruncum celebraret, occasionem sibi oblatam esse putavit Horatius. Nam cum, quidquid in rerum natura praeter morem accidebat, pro ea, quae tum tenebat populi animos superstitio, prodigium haberetur; oblata illa per diram tempestatem et Tiberis inundationem prodigia neminem esse praeter Augustum, qui procurare deorumque iram placare possit, poeta in hoc carmine ostendit. — Tantam vim aquarum, canit poeta, e caelo in terram demissam vidimus, ut Tiberis super ripas effusus timorem, ne Deucalionis diluvium rediret, iniiceret. En dii iram suam ob bella civilia patefaciunt, calamitatemque, quae reipublicae nostrae imminet, portendunt! Quem deum, ut scelera nostra expiet et haec mala a nobis avertat, invocabimus? Num Apollinem? an Venerem? an Martem? an te, qui Augusti personam in his terris induisti, Mercurium? In te, Auguste, qui Caesaris caedem ultus es imperiumque Romanum restitisti, omnis populi Rom. spes reposita est! Utinam, deus Auguste, diu ab nomine patris et principis apud populum Romanum commoris eiusque salutem exteros hostes ulciscendo confirmes!

v. 1—4. *satis*, nimium multum, satis superque — *nivis* quae, cum

Grandinis misit pater et rubente
Dextera sacras iaculatus arces
Terruit urbem,
Terruit gentes, grave ne rediret 5
Saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes,
Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat columbis, 10
Et superiecto pavidae natarunt
Aequore damae.
Vidimus flavum Tiberim retortis

v. 10. *palumbis*, *Fea* ex Marg. Codicis Battel.; malè. *R.*

salito coplosior cecidisset, ita auxit Tiberis aquas, ut inundatio inde oriretur. Cogita de eiusmodi tempestate, qualem Liv. XXI. 58 describit. — *dirae*, quod diri ominis erat. *misit*, pro: *immisit*. — *rubente*, a repercusso fulminum rubentium fulgore. — *iaculari arces* pro: fulmen iaculando arces percutere; Ovid. Am. III. 3. 35: *Iuppiter igne suo lucos iaculatur et arces*. — Per *arces*, qua voce summa montium fastigia notantur, iam Capitolium vel potius templa in Capitolio posita intelligenda esse, adiectum *sacrae* docet. — *Terruit*, i. e. metum iniecit, ne; Tac. Hist. II. 63: *terruit*, *ne affectaret*.

v. 5—8. *grave saec. Pyrrhae*, foeda illa tempora, quibus Deucalion cum uxore sua Pyrrha oppressus fuit diluvio; *Pyrrhae* cum delectu pro: Deucalionis; mulieris enim species iucundius movet animum. Etiam Valer. Flacc. VI. 390 homines appellat *Pyrrhae genus*, non Deucalionis. Caeterum diluvium Deucalionis aetate ortum vel ex Ovid. Met. I. 260 sqq. satis notum. — *nova monstra* h. e. inauditam in diluvio illo rerum permixtionem; vidit enim Pyrrha Proteum phocas in altis montibus pascentem, vidit pisces haerentes in arboribus et damas natantes in aequore. — *monstra* dicuntur, quae a vulgari rerum ordine recedunt, quae nunquam visa, nunquam audita sunt. — De *Proteo*, deo marino, Neptuni armenta, nominatim phocas, pascente, cf. Hom. Odyss. IV. 386 sqq. et Virg. Georg. IV. 395 sqq.

v. 10. Per *columbas* iam non domesticas, sed silvestres (*palumbes*) sedem suam in arborum ramis habentes intelligendas esse, sponte apparet. *Columba* enim totum genus significat, cuius *palumbes* species est. Sueton. Octav. 64: *palma frequentabatur columbarum nidis*.

v. 13—16. *flavum*, sollemne Tiberis a flavo arenarum lutosarum colore epitheton. Cf. Od. I. 8. 8. Od. II. 3. 18. — *retortis* cett. Litus enim maris Etrusci sive Tyrrheni, in quod Tiberis effunditur, cum nimiam aquae copiam non caperet, vi eam repellebat. — [*monumenta regis Templaque Vestae*, i. e. re-

Litore Etrusco violenter undis
Ire deiectum monumenta regis 15
Templaque Vestae,
Iliae dum se nimium querenti
Iactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis. 20
Audiet cives acuisse ferrum,

giam Numae et Vestae aedem item a Numa exstructam. Plut. Numa c. 14: ἐδείμασο πλησίον τοῦ τῆς Ἑστίας ἱερροῦ τὴν καλουμένην Ρηγίαν, οἷόν τι βασίλειον οἴκημα. Propter id ipsum, quod arctissime haec Numae regia Vestae templo iuncta erat, nominabatur *atrium regium*, cf. Liv. XXVI. 27: *comprehensae lautumiae forumque piscatorium et atrium regium. Aedes Vestae vix defensa est tredecim maxime servorum opera.* ibid. XXVII. 11: *Locaverunt inde reficienda, quae circa forum incendio consumta erant, septem tabernas, macellum, atrium regium.* Ovid. Fast. VI. 263: *Hic locus exiguus, qui sustinet atria Vestae, Tunc erat intonsi regia magna Numae* (quae eadem ab Ovid. Trist. III. 1. 30 vocatur *regia parva Numae*). Sita erat Vestae aedes cum atrio regio in octava urbis regione ac fori ima parte versus Tiberim, ad viam novam prope viam sacram, cf. *Oudendorp.* ad Sueton. Aug. c. 76. *Hofmann Peerlkamp* in Bibl. Crit. Nova I. p. 118. *R.*]

v. 17—20. *Iliae dum* cett. Sententia: dum amnis Tiberis, ut querelis uxoris suae Iliae satisfaciat, immodicus exsurgit ultor et praeter Iovis voluntatem sinistra ripa evagatur. — *Ilia* sive *Rhea Silvia* ideo, quod ab Amulio vel in fluvium Anienem vel Tiberim demersa dicitur, utriusque fluvii uxor ficta est. — *querenti* sc. necem Caesaris, cognati sui, cum ille, ut Ilia, ab Iulo sive Ascanio, Albae rege, originem duceret. — [*nimium* neque ad vocem *iactat* neque ad vocem *ultorem*, sed necessario ad eam, cui proxime antecedit, v. *querenti*, referendum est. Non primo enim statim tempore post interfectum Caesarem Iliae querenti morem gerit Tiberis, quippe qui probe sciat, sibi, utpote inferiori deo, non licere, iniussu Iovis ulciscendi partes suscipere; sed diu reluctatus est et multis demum annis interiectis, cum *nimium* illa queratur, quam ut diutius resistere possit, precibus eius fatigatus ultorem sese *iactat*. *R.*]. — *vagus*, super ripas effusus, a iusto cursu aberrans. — *sinistra ripa*, ubi Roma sita fuit. — *Iove non probante*, Iuppiter enim, in cuius praesidio Romae fuit incolumitas, improbare debebat urbem perdendi consilium. — *uxorius* dicitur, qui uxori deditissimus nihil non in uxoris gratiam facit. — Similiter Aeneas apud Virgil. Aen. IV. 266. et Vulcanus apud Claudian. de Nupt. Honor. et Mar. v. 59. *uxorii* dicuntur.

Quo graves Persae melius perirent,
Audiet pugnas vitio parentum
Rara iuventus.
Quem vocet divum populus ruentis 25
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Iuppiter? Tandem venias, precamur, 30
Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo;

v. 31. *candentes* s. *candentis* (quae prisca est accusativi forma), Codd. plurimi iique optimi. *candenti*, Codd. nonnulli, edd. principes. Schol. et sic *Fea*. Vide annot. *R*.

v. 21—24. Nexus et sensus: significant autem haec prodigia deorum iram propter Caesaris caedem et quae hanc secuta sunt bella civilia; quod ita extulit poeta: posteri, quorum exiguus (*rara iuventus*) maiorum culpa restitit numerus, fama accipient, Romanos ferrum, quo hostes vincere debebant, contra semet ipsos acuisse pugnasque commisisse. — *graves*, infesti ac timendi; *Persae*, h. e. Parthi. — *perirent*, pro: perituri fuissent. — *vitio parentum*, h. e. culpa parentum, quod bellorum civilium furore correpti multi interierunt.

v. 25—28. *Quem vocet divum* cett. quem deorum adesse precetur populus sustentando, quod ruinam minatur, imperio? — *rebus* est casus tertius pro: ad res cett. — *res imperii* pro ipso imperio; saepe enim *res* servit circumlocutioni. — *sanctae* Vestales, ob pudicitiae, cui se consecrarunt, sanctitatem. — *minus audientem*, quia de bellis civilibus et caede Caesaris irascebatur. — *carmina*, sollemnes precum formulas. — *Vestam*, in cuius peculiari tutela posita fuit reipublicae Romanae salus, cf. Virgil. Georg. I. 498.

v. 29—32. *scelus* (*τὸ ἄγος*), bella civilia Caesaris necem secuta. Cf. Od. I. 35. 33. Od. II. 1. 5. — *venias*, sc. ad scelera et crimina nostra expianda. — *nube hum. amict.*, *νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους* Homer. Iliad. V. 186. XV. 308. XX. 150; dii enim, ne mortalium oculis conspiciantur, nube circumfusi in terris apparent. [Iniuria praetulit *Fea* lectionem *candenti;* nam etsi hiatus ferendus videatur (coll. Od. I. 28. 24.) atque forma participii syllaba *ti* terminati defendi possit exemplis Horatianis codicum auctoritate satis firmatis (v. c. Od. I. 25. 17.), tamen sententia ipsa hanc a librariis sine dubio profectam lectionem non admittit. Ubicunque enim dii, ne conspiciantur, nube amicti procedunt, haec ipsa nubes obscura (*ἀῤῥήκτος, κυανέη*) dicitur (Virg. Aen. XII. 416. Il. XX. 150. coll. V. 344.); de *nimbo* autem lucido capita deorum propitiorum am-

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Iocus circum volat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes 35
Respicis, auctor,
Heu nimis longo satiate ludo,
Quem iuvat clamor galeaeque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum
Voltus in hostem; 40

v. 39. *Mauri*, Codd. — *Marsi*, *T. Fabri* coniectura a *Bentl.* recepta et praeter alios *Doeringio* quoque probata. Vide annot. *R.*

biente vel propter vocem *amictus* (εἰλυμένος) cogitare non licet. *Mitscherlichius* recte quidem recepit alteram lectionem *candentes*, sed intelligit *nimbum* lucidum, quo propitii Apollinis humeri refulserint, cum iratus Apollo νυκτὶ ἐοικὼς, i. e. *atra nube* amictus apparuerit. At Hector etiam et Hercules νυκτὶ ἐοικότες procedunt (Il. XII. 463. Od. XI. 606.), nec quisquam eos *atra* nube amictos dicat. Imo verba *candentes humeros* spectant ad pulchritudinem Apollinis, qui nube amictus obscura auxilio Romanis venit. *R.*].

v. 33—36. *mavis* sc. venire ad scelera nostra expianda. — *Erycina*, Venus ita appellata ab Eryce, monte Siciliae, ubi templum ei exstructum fuit nobilissimum. Cf. Virgil. Aen. V. 759. et *Heynii* Excurs. ad h. l. Auxilio autem advocatur Venus propterea, quod Aeneae, a quo originem ducebant Romani, mater erat. — *ridens* (φιλομμειδὴς, μειδιόωσα) Veneris ingenio accommodatum epitheton. — *quam Iocus* cett. cf. Anacr. LI. 24. Ovid. Fast. IV. 1. [Scribendum est *circum volat* propter caesuram; cf. Od. II. 16. 33. R.] — *neglectum genus* stirpem tuam, Romanos, quos parum adhuc curasti. — *respicere* et *adspicere* (Gr. ἐπιβλέπειν, εἰςοράν) de diis propitiis. — *auctor*, Mars, pater Romuli.

v. 37—40. *ludo*, graviter pro: bello, quod, sicut gladiatorum ludus spectatoribus, iucundum Marti praebet spectaculum. — *acer*, torvus, ferox. [Coniectura *Marsi*, licet multis probata viris doctis, non digna tamen videtur, quae in textum recipiatur, cum Codd. omnium lectio *Mauri* non solum defendi possit, sed egregie etiam huic loco conveniat. Quemadmodum enim poeta infra Od. II. 1. 25 sqq., ubi *bellorum nondum expiatis unctorum cruoribus*, quae Asinius Pollio scribenda sibi sumserit, memoriam repetit, id vel maxime dolet, quod dii irati Africano bello *victorum nepotes inferias retulerint Iugurthae atque devictis Afris*, ita hoc quoque loco, cum *nimis longum*, quo neglecti generis auctor gavisus fuerit, *ludum* conqueratur, consulto videtur ad Africanum potissimum respiciens bellum non tam fortis cuiusdam Romani, quam *Mauri peditis* acriter pugnantis imaginem repraesentare voluisse. Quo imbelliores enim ante fuerant Mauri et quo minus valuerant peditatu, eo tristius esse debebat Romanis, quod

Sive mutata iuvenem figura
Ales in terris imitaris, almae
Filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor:
Serus in caelum redeas diuque 45
Laetus intersis populo Quirini,
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat; hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps, 50
Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce, Caesar.

iidem duce Iuba bellis civilibus sese immiscuerant et pristinas Afrorum clades ulturi *pedites* etiam fortiter contra Romanos pugnaverant (Suet. Caes. 66. Bell. Afric. c. 48). Devicti quidem erant a Caesare, sed tamen non sine Martis a Romanis aversi favore et auxilio in campo aperto cum Romanis confligere ausi videbantur, eorumque nomen ita prae ceteris Africae gentibus hoc bello inclaruit, ut Ov. Fast. VI. 244. Hannibalis exercitum *Mauras* appellaret *manus* atque ipse Horatius per *Mauram undam* (Od. II. 6. 3.) totum mare, quod Africae oras alluit, designare posset. — Alii minus recte cogitarunt de Mauro, qui, cum equo antea insedisset, iam confosso equo *pedes* ferociter pugnare perrexerit et hoc ipso pugnandi ardore Marti gratum praebuerit spectaculum: quod ex solo verbo *peditis* vix elicias, quamquam id cum vi quadam adiectum neque ita otiosum esse, ut in *Bentleii* lectione *Marsi peditis*, per se patet. *R.*] — *cruentum*, sanguine conspersum.

v. 41—44. *Siv. mut. iuv.* cett. Sensus: sive tu, alate deus, Mercuri, qui caedem Caesaris ulciscendi consilium haud dissimulas, deposita divinae formae maiestate (*mutata figura*) sub iuvenis Augusti, quam induisti, persona in terris versaris. — *ales*, Mercurius, alatos calceos, sive talaria (*πέδιλα πτηνά*) gestans.

v. 45. *Serus in cael. red.* Comparant Lucret. I. 46. Ovid. Trist. V. 2. sed inprimis huc pertinet locus Ovid. Met. XV. 868. *Tarda sit illa dies et nostro serior aevo, Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto, Accedat caelo.* — *Serus.* Od. I. 15. 19. Ep. II. 2. 161.

v. 49 — 52. Honorifica *Patris Patriae* appellatio publice quoque postea U. C. DCCLII. Augusto decreta est. — *princeps*, qui ob egregia, quibus cives sibi devinxit, merita et ob summam de reipublicae salute curam primum locum inter cives occupat. — *Principis* nomen, cum minus invidiosum esset, assumsit Augustus U. C. DCCXXVI. vid. Dio LIII. 11. — *Medos*, Persas, Parthos. — *equitare*, equitando nobis insultare et ferociter per terras nostras rapere; de voce *equitare* cf. infr. IV. 4. 44.

CARMEN III.

AD NAVEM, QUA VIRGILIUS VEHEBATUR.

Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater
Obstrictis aliis praeter Iäpyga,
Navis, quae tibi creditum 5

CARMEN III.

Poeta, cum amicum suum, Virgilium, iter Athenas facturum, navem conscendere videt, (U. C. DCCXXXV.) de periculo, cui ille in mari expositus sit, anxium perturbatumque in hoc carmine prodit animum. In hac igitur de amici vita sollicitudine usque eo progreditur, ut in istum durissimi animi hominem, qui primus navem mari committere ausus sit, tanquam in doloris sui auctorem graviter invehatur et tam huic quam similibus, quae hominum audacia tentaverit, facinoribus diutius immoretur. Quae quidem poetae nostri digressio cum ex summo, quem ille declaraturus erat, amore fluxerit, eam huic carmini accommodatissimam esse facile apparet.

v. 1—8. Sensus: o navis, quae Virgilium fidei tuae commissum nobis debes, in fines Atticos portes eum, precor, incolumem et animae meae dimidium serves; quod si feceris, opto, ut Venus, Dioscuri, Aeolus cursui tuo faveant. *Sic*, in obtestatione, ubi quid alicui apprecamur ea conditione, ut et ipse faciat, quod ab eo vicissim petimus; est igitur optantis formula cum adiecta conditione. Cf. Od. I. 28. 25. Sat. II. 3. 300. Virg. Eclog. IX. 30. et X. 5. Tibull. I. 4. 1. — *diva potens Cypri*, Venus, imperium suum in insula Cypro tanquam sede propria exercens; sic Neptunus *maris potens* infr. 5. 15. et Diana *silvarum potens* in Carm. Saecul. 1. Venus autem ex mari orta (*ἀναδυομένη*) ut dea marina quoque colitur. Musaeus v. 284: *Κυπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης Καὶ κρατέει πόντοιο.* Od. III. 26. 5: *marinae Veneris.* Hinc dicta quoque illa *Εὔπλοια.* — *Fratres Helenae*, Dioscuri, Castor et Pollux, navigantibus propitii, *ἀρωγοναῦται.* Cf. Od. I. 12. 27. Od. IV. 8. 31 sq. — *lucida*, ob clarum eorum splendorem, navigantibus iucundissimum. — *ventorum pater*, Aeolus, de quo Hom. Od. X. 21: *κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων.* — *obstrictis*, vel in utre secundum Hom. Odyss. X. 29. sqq. vel, id quod verisimilius est, in antro secundum Virg. Aen. I. 52. — *aliis* h. e. ceteris. — *Iapyx*, ventus occidentalis, ab incolis Apuliae, qui Iapyges vocantur, ita dictus, ex Italia in Graeciam navigantibus secundus; *West-Nord-West*, Gr. *Ἀργέστης.* Cf. quae de hoc vento disputat *Kappius* ad *Arist. de Mund. Excurs.* III. §. 18. p. 432. sqq. — *tibi creditum* tanquam pignus vel depositum aliquod, quod is, cui cre-

Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animae dimidium meae.
Illi robur et aes triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci 10
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit praecipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriae 15

v. 8. *Ut serves*, *Fea* e Codd., male. Cf. *Hofmann Peerlkamp* in Bibl. Crit. N. p. 113. *R*,

ditum est, *debet*, ut suo tempore *reddat;* verba igitur *credendi*, *debendi*, *reddendi* e re pecuniaria translata pulchre sibi respondent. [Rectius autem verba *finibus Atticis* sequentibus iunguntur, quam proxime antecedentibus *Debes Virgilium* (quam rationem secuti sunt *Wakefield*, *Fea*, *Doer.*, *Iahn*); navis enim non tam Atticae, quam iis, qui *crediderunt*, Virgilium *debet;* hi vero ante omnia cupiunt, ut Atticae incolumis *reddatur*. *R.*]. — *anim. dimid.* (ἥμισυ τῆς ψυχῆς) nota summi amoris declaratio. Tib. IV. 4. 21: *Phoebe, fave, laus magna tibi tribuetur, in uno Corpore servato restituisse duos.*

v. 9 — 16. Locus, qui sequitur, ex re ipsa subnatus est. Nam cum poeta nave, qua Virgilius vehebatur, soluta reputasset secum subeunda nunc amico suo in mari pericula, sponte in auctorem horum periculorum, navigationis inventorem, convertitur et loco suo locum communem de audacia hominum tractat. — Similes veterum poetarum, a quibus primus navium inventor carpitur, locos collegit *Burm. Sec.* ad Lotich. II. 20. At Lotichius contrariam sententiam secutus laudatum carmen exorditur sic: *Qui primum latum sulcavit puppibus aequor, Utilis humanis usibus ille fuit.* cett. — *Illi robur et aes tripl. c. pect. erat*, fuit ille durissimus audacissimusque, qui cett. Pectus *robore* (i. e. ligno durissimo) atque *triplici aere* dicitur munitum, ut apud Lucian. de Calumn. §. 20: ἀδαμάντινον τεῖχος τῆς ψυχῆς προβεβλημένος, ad significandam hominis audacissimi duritiem. Cf. *Iacobs*, Verm. Schr. Tom. V. p. 379. — *praecipitem* praecipiti impetu ruentem. — *Africum*, cf. Od. I. 1. 15. *Decertantem Aquilonibus*, casu tertio.

v. 14. *trist. Hyad.* Hyades (Latinis *Suculae*), stellae in fronte Tauri, quarum ortus et occasus *tristem* tempestatem praedicere credebatur. Ovid. Fast. V. 165: *Ora micant Tauri septem radiantia flammis, Navita quas Hyadas Graius ab imbre* (ὕειν, pluere) *vocat.*

v. 15. *Quo non arbiter* cett. qui, quod attinet ad tempestatem tam concitandam, quam componendam,

Maior, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,

summam in mari Hadriatico exercet potestatem. [Mire autem ventus, qui suscitat maris fluctus, idem cessando componere dicitur, de quo dicendi genere confer. disserentem *Iacobsium*, *Vermischte Schriften*, Tom. V. p. 380. et *C. O. Müllerum*, *Götting. Anz.* 1838. no. 112. *R.*].

[v. 16. *tollere seu pon. vult. freta.* Dictum quidem hoc est pro vulgari: *sive tollere sive ponere vult freta*, ut recte explicuit *Mitsch.*, sed cave omissum credas alterum *sive (seu)*. Eadem est enim huius loci ratio, atque eorum, ubi *transposita* dicitur part. *ve*. Adnectenda haec proprie erat voci *ponere*, quae priori voci *tollere* opponitur; part. *si* autem, quae ad totum spectat enunciatum pariterque referenda est et ad v. *tollere* et ad v. *ponere*, statim initio enunciati sedem suam habere debebat, hunc in modum: *si tollere (ponere ve) vel ponere vult freta.* Iam frequens est poetarum latinorum usus, ut adnectatur part. *ve* non ei voci, quae ab altera disiungitur, sed tertiae cuipiam mediis his interpositae, quae, ad utramque pariter referenda, ipsa tamen positione arctius cum posteriore coniuncta esse partemque eius efficere videtur, non aliter ac si eadem vox bis posita ac priori quoque membro, ad quod mente referenda est, praegressa sit. Ita hoc loco part. *ve* voculae *si* adhaeret, quasi dictum sit: *si (sive) tollere sive ponere vult freta*, cum haec tamen particula semel tantum inter medias, quae sibi opponuntur, voces interposita ad utramque pariter referenda sit. Exempla huius transpositionis apud ipsum Hor. plura inveniuntur: Sat. II. 8. 16: *Albanum sive Falernum te magis delectat, habemus utrumque.* Od. II. 7. 25: *Quis udo Deproperare apio coronas curat ve myrto?* Epod. 2. 50: *Non me Lucrina iuverint conchylia Magis ve rhombus aut scari.* Sat. II. 3. 139. 242. — Eadem ratio est traiectae particulae *ne*, cuius haec habes apud Hor. exempla: Sat. I. 8. 2: *faber incertus, scamnum faceret ne Priapum.* Sat. I. 2. 63: *in matrona, ancilla peccesne togata.* — Saepissime denique part. *que* ita transponitur, ut non ei voci subiiciatur, quae alteri adiungitur, sed tertiae alicui, quae pari modo ad utramque referenda est. Exempla Horat. haec sunt: Od. I. 30. 6. Od. II. 19. 31. Sat. I. 6. 42. Sat. II. 3. 182. — Od. II. 19. 28. Od. III. 1. 12. Od. III. 4. 11. — Sat. I. 4. 17: *inopis me quodque pusilli finxerunt animi.* Qui quidem ultimus locus maximam habet cum nostro similitudinem. Non recte intellexerunt hunc singularem vocis *seu (sive)* usum, qui in comparationem vocarunt tales locos, qualis est Od. I. 16. 19: *vacui, sive quid urimur.* Ibi enim partic. *si* inest in adiectivo *vacui*, quod participii loco positum significat: *sive vacui sumus.* Rectius iudicat *Carol. Schiller*, Comm. zu ein. Oden des Hor. p. 8. — *R.*].

v. 17—20. *Quem mortis gradum*, quam viam ad Orcum, h. e. quod mortis genus.

Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum et
Infames scopulos Acroceraunia? 20
Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae

v. 18. *siccis*, Codd. omnium lectio. — *Bentleius*, qui nullum putat lacrimis locum esse, de coni. dedit: *rectis* [et sic *Doer.*]. *Cuning.* coni. Vide annot. — v. 20. *Acroceraunia*, Codd. omnes. *alta Ceraunia*, ad Stat. Theb. VI. 156.; idem tamen servat Codd. lectionem ad Stat. I. 133. Priore igitur loco lapsus videtur memoria. Scripserunt *Cer. Jani, Mitsch., Doer.* — v. 22. *dissociabiles*, coni. *Bentl. R.*

18. *siccis oculis*, ἄδακρυς, ut Sept. c. Theb. 678: ξηραῖς ὄσσοις ὄμμασι. Recte *Gierig.* Metam. XI. 539 haec an- „*Bentl.* putat, in magno pa- praesentique consternatione *lacrimis* locum esse, nè in quidem infante, sed stuporem vorem. Bene; sed ubi animus sa consternatione se colligit, sequuntur lacrimae, ut v. Heroid. X. 43. Prop. III. 5. t. IX. 2.“ Cf. *Bach.* ad Ov. II. p. 229. et *Orell.* ad h. l. to autem poeta de amico sol- navigationis pericula in maius ut longe audacissimus videa- qui sine ullo timoris signo iis se exposuerit. — Nolim eam cti explicationem, quam *Fr. ius* nuper proposuit (Zeitschr. terth. 1835. p. 467. ff.); sta- im per *siccos oculos* intelli- m esse impii hominis insanum em, collato Eurip. Or. 383. et s. v. Ἀνέφρες. Recte iam uit *Orellius*, in hisce versibus m impietatem quam audaciam is describi, in sequentibus de- hanc audaciam impiam voca- .].

20. *Infames* naufragiis ibi factis; *Acroceraunia* (ἄκρα Κεραύνια) montes in litore Epiri inter mare Hadriaticum et Ionicum prominentes, quos praetervehi debebant ex Italia in Graeciam navigantes. [Praetulit Horat. rariorem formam *Acroceraunia*, quia haec propter ipsius soni gravitatem magis ei placebat usitatiore *Ceraunia*. Sic Ovid. quoque Rem. Am. 739: *Haec tibi sint Syrtes; haec Acroceraunia vita. R.*]

v. 21—24. *dissociabili* activo sensu explicant: qui terras dissociaret, separaret, cf. *Gesner.* sed cum *dissociabile* dicatur, quod sociari nequit, insociabile, malim explicare: haud sociando sc. cum terris; [rectius fortasse: cuius remota inter se sociari nequeunt litora; similiter enim dicunt Latini: *amnem ponte iungere. R.*].

v. 24. *impiae*, scelestae, dum audent, quod prudenti dei consilio vetitum est; mos: *frevelhaft, frech.* — *transiliunt*, quasi res nullius fere momenti sit; — *transilire* cum delectu pro: traiicere, superare, ad audaciam insolentiamque designandam; similiter dixit Tibull. I. 3. 37. *contemnere undas* et Ovid. Met. I. 134. *insultare fluctibus.*

Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iāpeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem aetheria domo
Subductum macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus ardui est:

v. 37. *ardui*, Codd. plurimi ac vetustissimi et sic *Vand.* *arduum*, vulg. lectio, recepta etiam a *Meinekio*. *R.*

v. 25 — 33. *perpeti* h. e. suscipere, tentare, perpetrare, *τλῆναι*. *audax omnia perpeti*, ex graeca loquendi ratione pro: ad omnia perpetienda. — *genus*, filius Prometheus. Sic apud Catull. LXI. 2. Hymenaeus *Uraniae genus* dicitur, ubi cf. notata. — *fraude mala* h. e. dolo pernicioso, *τέχνῃ κακῇ*. Per fraudem designatur calliditas, qua ignem e caelo surripuit Prometheus.

v. 31. *terris incubuit*, in terras irruit, ingruit, terras obsedit, ut totum genus humanum sceleris commissi poenas lueret; ignis enim per fraudem e caelo surreptus res erat impia, quae gravissimam deorum iram moveret. Serv. ad Virg. Ecl. VI. 42: *Ob Promethei furtum irati dii duo mala immiserunt terris, febres et morbos, sicut et Sappho et Hesiodus memorant — — quod tangit etiam Horatius.* Cf. *Iacobs*, Verm. Schr. Tom. V. p. 381.

v. 32. *Necessitas leti* (*Μοῖρα θανάτοιο*) *corripuit gradum*, mors gradum acceleravit, citatio advenit. Cum diutius eni vivere solerent homines, nu maturius moriuntur.

v. 34 — 40. *Daedali* suaviter enarrant Virg. Aen. sqq. Ovid. Met. VIII. 183 A. II. 21. — *Expert. vac aër. Penn. n. hom. datis*, e pro: audacter Daedalus vola vacuum aëra alis, quas hai cessit homini natura, tent

v. 36. *Perrupit*, ultima in arsi producta; non opus e coniectura: *perrupitque*. — *ronta*, Orcum, ut Cerber extraheret. — *Herculeus la* audacia Herculis.

[v. 37. *Nil mortalibus a* „*nichts Hohes und Unerre gibt es für die Sterblichen.*“ lectio, quae nunc plerasque editiones, *Nil mortalibus est*, (*nichts ist den Mens schwer und unerreichbar*) quidem accedit ad vulgarem

Caelum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus 40
Iracunda Iovem ponere fulmina.

CARMEN IV.

AD L. SESTIUM.

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinae carinas;
Ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna, 5
Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes

rationem, sed propter ipsam facilitatem minus videtur probabilis. *R.*]

v. 38. *Cael. ips. pet. stult.*, stulto consilio deorum adeo conditionem affectamus, dii esse volumus.

v. 40. *iracunda*, ab iracundo Iove missum.

CARMEN IV.

Vere redeunte, cuius suavissimam in prima huius carminis parte descriptionem dedit poeta, Sestium monet, ut vitae brevitatis memor, quae nunc adsint et offerantur, perfruatur voluptatibus. Quo quidem praecepto, a vitae brevitate et mortis cogitatione petito, saepius poeta, ut amicos suos ad voluptates, dum liceret, percipiendas exhortaretur, usus est. Amicus autem Horatii, L. Sestius, videtur fuisse ille Bruti socius, quem Augustus, cum consulatu se abdicasset, in locum suum suffecit (a. 731. U. C.). Caeterum quod ad veris descriptionem attinet, operae pretium facient, qui ad poetae in eiusdem rei tractatione copiam et ubertatem perspiciendam hoc cum carm. IV. 7. et 12. comparabunt.

v. 1. — 4. *Trahuntque sicc. m. car.*, h. e. et naves in litus, ut per hiemem in sicco starent, subductae per *machinas* (h. e. phalangas, instrumenta lignea) in mare deducuntur.

v. 4. *canis* epitheton ornans ad album roris, qui frigidis noctibus iniicitur, colorem designandum.

v. 5 — 8. Suavissima imago Veneris sub veris adventu in terris, ubi omnia vi sua ad procreandum implet (cf. Pervigil. Vener. v. 63—67.), Gratiarum et Nympharum saltantium choros moderantis! Vere autem inprimis terras invisere credebatur Venus. Lucret. V. 736: *It ver et Venus et Veneris praenuntius ante Pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter.* — *Cytherea*, ab insula Cythera in sinu Laconico, Veneris cultu inprimis celebrata. *imminente luna*, Stat. Silv. I. 1. 95: *sub nocte silenti, Cum superis terrena placent.* — *Gratiae*, (*Aglaia, Euphrosyne, Thalia*) assiduae Veneris comites et ministrae, dicuntur *decentes*, quia ad omne, quod pulchrum et decorum est, se com-

Alterno terram quatiunt pede, dum graves Cyclopum
Volcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
Aut flore, terrae quem ferunt solutae.
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,

v. 8. *urit*, Codd. plerique. *visit*, *Bentl.* e Codd. nonnullis ctio *urit* et propter Codd. auctoritatem praeferenda et quia mult diorem repraesentat Vulcani in ipso opere occupati imaginem. (*Schiller*, l. l. p. 25. *R.*

ponunt et saltantes quoque hunc amabilem decorem servant. Ita Venus quoque dicitur *decens* Od. I. 18. 6. — *iunctae Nymphis*, per manus in saltatione. Hom. H. in Apoll. v. 194: ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχουσαι.

v. 7. *Alt. t. qu. ped.*, ornate pro: saltant; ad numerum enim saltantes alternis pedibus terram pulsant; sic *terram pede tundere* de saltatione infr. in Epist. ad Pis. 430: *saliet, tundet pede terram.* — *dum grav. Cycl. Volc. a. ur. off.*, dum Vulcanus Cyclopes in officinis suis exercet. — Vulcanus enim, dum uxor eius tempore veris adest in terris et omnia vi sua foecundat, non sedet interea in otio, sed suo ipse operi intentus est. Non autem de officina, quam secundum Hom. Iliad. XVIII. 369. in Olympo habet Vulcanus, cogitandum est, sed de aliis officinis, quas poetae huic deo in insulis et montibus, inprimis iis, qui ignem subterraneum eiaculantur, assignarunt; de quibus cf. *Heyn.* ad Virg. Aen. VIII. 416. — Iam si verum est, quod nonnulli suspicantur, Horatium in hac veris descriptione poetam quendam Siculum, cui mons Aetna obversaretur, expressisse, non dubitari potest, quin Vulcani *officina in monte Aetna* intelligenda sit. Finge tibi igitur Ve-

nerem in amoenissima circa I regione choreas cum Gratiis phisque ducentem, in eius tate autem Veneris maritum num operi suo insudantem, animo concipies imaginem suavissimam. — Caeterum renti, cur sub veris potissimi itio Vulcanus operi suo ins dicatur, ingeniose *Vossius* ac Georg. I. 311. sqq. resp quod ille vere inprimis, qu brae in Italia tempestates ci nitru concipi in aëre soleant minibus procudendis et suppe dis operam dare debuerit. — *ves*, ob graves Cyclopibu obeundos labores. — *ardens* flammis relucens. Fabri enim ferrum candens procudunt, i dere videntur ignis fulgore e tillis circumfusi: similiter su 2. dicebatur *dextera rubens.* Silv. III. 1. 133: *flammeus l ber.* — *urit officinas*, h. e. dit officinas; hae enim ipsae tur flagrare, dum opus facien mas in fornacibus accendit.

v. 9—12. *Nunc decet* cett. quam suaviter poeta vulgaren tentiam: *nunc laetitiae, ad anni tempus invitat, indulge est*, externa laetantium spec umbrata extulerit! diem laetun celebrantes capiti unguentis

poscat agna sive malit haedo.
Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
umque turres. O beate Sesti,
summa brevis spem nos vetat inchoare longam. 15
te premet nox fabulaeque Manes

itido) corollas e *myrto* (cu-
s fuit inprimis in compota-
, cf. infr. 38. 5. et II. 7.
aliis floribus nexas impo-
put *impedire*) solebant. —
a frigore, quo fuerunt con-
per Zephyri flatus et mi-
olis calorem resolutae. *Fau-*
deo agresti tanquam agro-
gregum custodi bis quotan-
pe Id. Febr. (Ovid. Fast.
) et Non. Dec. (huc perti-
nen infr. III. 18.) sacra
lia vulgo dicuntur) instau-
cum summa omnium laeti-
rari solebant; hinc poeta
iam evocaturus Fauno im-
n esse dicit. — *agna* —
— sc. sibi immolari. *Immo-*
qua re pro vulgari: *immo-*
quid, apud Liv. XLI. 14:
tibus Iovi singulis bubus,
paulo post: *bove perlitare*

—20. *Pallida Mors* cett.
et sensus est hic: nunc,
Sesti, dum licet, perfruere
luptatibus; nam mors divi-
que ac pauperibus instans
eter opinionem te opprimet;
rtem autem neque comis-
is neque amoris lusibus in-
licebit. — [*pulsat pede*,
pedem ferociter infert, ut
plicuerunt *Janius* et *Mit-*
ius. Cf. Ov. Met. VI. 487:
ulsabant pedibus spatium
Stat. Achill. I. 10: *ne-*
im Aonium nemus advena
pulso. Alii Mortem sibi finxerunt ostium s. fores pulsantem, ut in domos occlusas admittatur, sed id neque in verbis inest, cum tabernae, non fores, pede pulsari dicantur, nec convenit Morti *atris alis homines circumvolanti* (Sat. II. 1. 58.) *R.*] — *tabernas*, humiles casas, tuguria; *regum turres*, excelsa nobilium et beatiorum aedificia. *reges* saepe dicuntur beatiores, divites, potentes ob divitias. — Eandem sententiam novo ornatu repetit Horatius infr. Od. II. 3. 25. sqq. et 14. 11. et 18. 32. et III. 1. 14. sqq. Sat. II. 6. 95: *neque ulla est Aut magno aut parvo leti fuga*. — *beate*, beati dicuntur in laetam sortem nati, fortunati, qui iis, quae possident, beatam vitam sibi parare possunt (ὄλβιοι). — *vitae summa brevis*, exiguus dierum, qui ad vivendum nobis concessi sunt, numerus. — *spem nos vet. inch. long.*, h. e. monet nos, ne multa moliamur in longioris vitae spem, iubet nos *brevi spatio* (ut infr. I. 11. 7. poeta loquitur) *spem longam resecare*.

[v. 16. *iam te pr. nox* cett. iam te mortuum Orci tenebrae quaeque in Orco insunt prement, circumdabunt. Proprie nox tantum *premit* mortuum (ut est apud Virg. Aen. VI. 623: *animae dum nocte premuntur*), facile tamen ex hac *premendi* notione elicias verbum aliquod, quod sequentibus *Manes* et *domus* magis conveniat. *Manes* di-

Et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
Nunc omnis et mox virgines tepebunt. 20

CARMEN V.

AD PYRRHAM.

Quis multa gracilis te puer in rosa

cuntur *fabulae*, quia non inter vivos amplius conspiciuntur, sed vana tantummodo nomina sunt. Hinc Pers. V. 152: *cinis et manes et fabula fies*, i. e. non in oculis hominum amplius versaberis, sed in ora eorum pervenies; nullus eris. *R.*] — *exilis* dicitur domus Plutonis ob exilem levium et tenuiam, quae ibi versantur, umbrarum (quae infr. Od. I. 10. 18. *levis turba* vocantur) formam (Ovid. Metam. IV. 510: *inania regna Ditis*); nisi quis *exilem domum* de inopi et egena, ubi nihil reperitur, quo bene sit, cum *Bentleio* explicare malit; hoc sensu certe *domus exilis* dicitur infr. Ep. I. 6. 45. — *nec regna vin. sort. tal.*, nec regnum amplius in conviviis talorum iactu tibi continget, h. e. nec amplius potationibus intereris; talorum enim iactu creari solebant, qui praeessent conviviis legesque convivis scriberent; vocabantur ii *reges convivii*, βασιλεῖς τοῦ συμποσίου (hinc *regna vini*), *modimperatores*, *domini*, *strategi*, *dictatores*, *arbitri bibendi*; cf. notata ad Catull. XXVII. 3. — *tener. Lycid. mirab.*, pulchri Lycidae adspectu delectabere.

v. 20. *tepere* de amore, ut ἐνθάλπεσθαι ἔρωτι apud Graecos. — Caeterum in sententiam horum vv. compares Sapph. c. XI. (secundum Anal. Br. T. I. 57.) Asclepiad. ep. 21. Anth. Gr. T. I. p. 148. (Anth. Pal. II. p. 107). Strat. ep. 96. Anth. Gr. T. III. p. 90. (Anth. Pal. II. p. 324) et elegiam, quae est in Theognid. v. 951. (Gnom. *Brunck*. p. 39.)

CARMEN V.

Horatius perfidiam et levitatem, quam in Pyrrhae amore expertus fuerat, ei exprobraturus fingit iam miserum aliquem iuvenem iisdem, quibus ipse elusus fuerit, artibus ab illa decipi. Quo quidem novo Pyrrhae amatore cum nauta, cui horribilis in mari tempestas imminet, se vero, vetere eius amatore, cum homine, qui feliciter e naufragio servatus sit, comparato, tam illius in Pyrrhae amore periculum quam suam, qua ex periculoso illo amore evaserit, fortunam suaviter describit et exprimit.

v. 1—4. *Quis multa gracilis* cett. quis nunc iuvenis delicatior, ut nuper ego, rosis redimitus et unguentis delibutus assidue sub grato antro te sectatur (*urget*) et nunquam a

Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,

latere tue recedit? — *gracilis*, corporis gracilitas ad pulchritudinem, qua sibi placent iuvenes, pertinet. — [*multa in rosa.* Cum aliis *Jani* explicat: te reclinantem in rosis, quibus humus constrata est. Cuius explicationis licet gravissimus exstiterit patronus *Fr. Jacobsius* (Verm. Schr. Tom. V. p. 375 sqq.), qui plura attulit ad illustrandum hunc in rosis cubandi morem, non possum tamen non probare alteram a *Mitscherlichio* propositam explicandi rationem, ex qua puer *rosis redimitus* intelligendus videtur. Usus quidem loquendi utrique explicationi aeque favet; dicitur enim et *in rosa iacere*, Sen. Ep. 36. 9. (κοιμηθῆναι ἐπὶ ῥόδων Philostr. epist. 28) de lecto rosis strato, et *in rosa potare* Cic. de Fin. II. 20. 65. *in rosa esse* Cic. Tusc. V. 26. 73 (Eurip. Herc. Fur. 677: ἐν στεφάνοισιν εἶναι) de sertis roseis. At rem si spectas, plura obstare videntur, quominus lectum rosis stratum intelligere possis. Primum enim neque apud Horatium neque apud Ovidium ullus reperitur locus, ex quo satis clare appareat, amantes in rosis recubare solitos fuisse, neque etiam ex iis scriptoribus, qui testimonii loco afferuntur, colligi potest, hunc vulgarem fuisse in Graecia aut Italia morem, licet negari nequit, homines molles ac luxuriosos interdum in rosis cubuisse. Deinde vero nonnulli sunt apud ipsum Horatium loci, qui nostro simillimi haud dubium relinquunt, quin cogitandum sit de iuvene cum puella a se invitata potationi et amori indulgente ac solito potantium more rosis redimito. Od. I. 17. 17 sqq.: *Hic in reducta valle Caniculae Vitabis aestus et fide Teia Dices laborantes in uno Penelopen vitreamque Circen. Hic innocentis pocula Lesbii Duces sub umbra.* Od. II. 11. 13 sqq.: *Cur non sub alta vel platano vel hac Pinu iacentes sic temere et rosa Canos odorati capillos, Dum licet, Assyriaque nardo Potamus uncti? — Quis devium scortum eliciet domo Lyden? eburna, dic age, cum lyra Maturet, in comtum Lacaenae More comam religata nodum.* Od. III. 14. 17 sqq.: *I, pete unguentum, puer, et coronas Et cadum Marsi memorem duelli — Dic et argutae properet Neaerae Murreum nodo cohibere crinem.* Sic coronas etiam intelligo Od. II. 3. 14. et Od. I. 36. 15., quanquam non eo infitias, his locis simul cogitari posse de *sparsis rosis*, cum potantes non coronas tantum capiti imponerent, sed mensae quoque rosas iniicerent; Ov. Fast. V. 335: *Tempora sutilibus cinguntur tota coronis Et latet iniecta splendida mensa rosa.* Hor. Od. III. 19. 22. Ep. I. 5. 14. *R.*]. *grato*, ob loci amoenitatem; fuit enim illud antrum haud dubie iucundum umbraculum sub spelunca, hilaritati, potationi amorisque lusibus opportunum.

v. 4. *cui*, in cuius gratiam; nos: *wem zu gefallen.* Tibull. IV. 6. 2:

Simplex munditiis? Heu quoties fidem 5
Mutatosque deos flebit et aspera
Nigris aequora ventis
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea,
Qui semper vacuam, semper amabilem 10
Sperat, nescius aurae
Fallacis. Miseri, quibus
Intentata nites! Me tabula sacer

v. 8. *Ut mirabitur*, *Bentl.* susp. Sed plura leguntur apud Hor. ἅπαξ εἰρημένα. *R.*

Tota tibi est hodie, *tibi* (dir zu gefallen) *se laetissima comsit.* — *comam. relig.* — Cf. Paul. Silentiar. ep. 22. *Anthol. Graec.* T. IV. p. 48. (Anth. Pal. I. p. 151). — *simplex mundit.*, cultus enim simplicitate magis saepe puellae quam operoso et arte quaesito ornatu placent et placere student. Ov. Fast. II. 763 sq.: *Forma placet ... Quique aderat nulla factus ab arte decor.*

v. 5—8. *Heu quoties fidem* cett. sensus: heu quoties de mutata fide (tua perfidia) et mutatis diis (eius nempe amori, cui ab initio adspirare videbantur, nunc adversantibus) querelas fundet et in medio amoris cursu se tristi tempestate oppressum cum stupore animadvertet, h. e. se miserum sentiet. — Amatorem, cuius laeta ab initio in amore spes repente puellae perfidia in tristitiam mutatur, comparat cum nauta, qui in mari, cui vento secundo et prosperrimae navigationis spe confisus se crediderat, subita tempestate deprehenditur; et in hac comparatione sive allegoria (nimirum quod ad decepti amatoris sortem attinet) scite poeta usque ad finem carminis persistit.

v. 7. *nigr. vent.*, venti dicuntur *nigri* sensu activo, h. e. caelum nigrum reddentes sive nubibus obscurantes, ut Epod. 10. 5: *niger Eurus.* Pari modo infr. 7. 15. *Notus* dicitur *albus*, h. e. caelum album sive serenum reddens, et III. 7. 1. *candidi Favonii.*

v. 8. *insolens*, qui tale quid non timuerat, stupens ob rerum insolentiam.

v. 9—16. *aurea*, h. e. ob pulchros mores et firmam in amore fidem maxime amabili. Sic mores pulchri et honesti infr. IV. 2. 23. dicuntur *aurei.* — *vacuam*, sibi soli, haud alii in amore vacantem.

v. 11. *nescius aurae fallacis*, ille ignorat, te in amore aurae instar mutabilem et inconstantem esse.

v. 12. *nites*, formae tuae nitore places. — *Me tabula sacer* cett. me ex naufragio servatum madida vestimenta Neptuno (*potenti maris deo*, cf. supr. ad 3. 1.) suspendisse, id testatur sacer in eius templo paries per votivam tabulam, sive id docet, quam vovi, affixa in eius templo tabula; exprimere autem his voluit poeta hoc: ego perspecta tua perfidia ex laqueis, quibus in amorem

Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti 15
Vestimenta maris deo.

CARMEN VI.

AD AGRIPPAM.

Scriberis Vario fortis et hostium

me irretiveras, deorum, quos
animo veneror, beneficio feli-
expeditus sum. Solebant au-
qui salvi ex naufragio enata-
, votas vestes cum tabula, in
ripta vel picta fuit res, quae
rat, in templo dei salutiferi
ος) tanquam ἀνάθημα sus-
e; cf. Virg. Aen. XII. 766.
Iuvenal. XII. 27.

CARMEN VI.

Vipsanius Agrippa, dux ille
is et insignium victoriarum
conspicuus, haud immerito
. ab Horatio in eius laudes
i compositum exspectare po-
Nec haec eum fefellit exspe-
. Nam quamquam Horatius
ae in hoc carmine significat,
ndioris illius spiritus, quo
epici assurgunt, expertem et
s eius laudibus canendis plane
m esse, tamen mira quadam
spiritu, quem dissimulat, al-
Agrippam cum ipso Marte
issimis antiquitatis heroibus
atum summis in hoc carmine
laudibus. Comparanda sunt
cum hoc carmine infr. II. 12.
15., ubi per eandem artem et
ilationem, quod se praestare
egat poeta, vel maxime prae-
- Non opus est, ut cum qui-
busdam interpretibus statuamus, Ho
ratium se excusandi causa apud
Agrippam, qui ei, quod nullo adhuc
carmine res eius gestas celebrasset,
exprobraverit, hoc carmen scripsis-
se; quidni enim, quod scripsit in
hoc carmine: *Non ego, Agrippa, id
mihi sumam, ut laudes tuas canam,
hoc enim epicis et sublimioris spiri-
tus poetis, qualis est Varius, relin-
quendum est; ego lyra mea non
gravioris, sed levioris tantum ar-
gumenti res tractare possum*, sponte
scribere potuit? Caeterum Agrippa,
qui cum multarum aliarum tum A-
ctiacae inprimis victoriae non solum
particeps, sed praecipuus auctor
fuisse perhibetur, Augusto tam gra
tus fuit, ut ei filiam suam Iuliam in
matrimonium daret.

v. 1—4. *Scrib. Var.*, non a me,
sed a Vario carmine celebraberis;
[*Vario* est casus sextus, ut patet ex
adiecto *alite*. Qui mutata Codd. le-
ctione scribendum esse censuerunt
aliti, iis persuasum fuit, verbum
passivum non recte iungi cum solo
ablativo nominis personam significa-
ntis; at hoc fieri interdum demon-
strarunt *Weichertus*, de Lucii Va-
rii et Cassii Parm. vita et carm. p.
22 sq. et *Obbarius* in Jahnii Annal.
Phil. et Paed. Suppl. I. 3. p. 456
sq. *R.*] *Varii*, ut insignis tum tem-

Victor, Maeonii carminis alite,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem 5
Pelidae stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec saevam Pelopis domum

v. 2. *alite*, Codd. omnes. *aliti* ex coni. *Jo. Passeratii* receperunt *Jani*, *Mitsch.*, *Fea*, *Doer.* — v. 3. *Qua rem cumque*, *Bentl.* e Codd. Mureti. Idem tamen suspicatur legendum esse *Cum rem cumque* vel *Ut rem cumque*; neutrum recte. Vide *Orellium* ad. h. l. *R.*

poris poetae epici, tam Horatius Sat. I. 10. 4. Epist. ad Pis. 55. quam Virgilius Ecl. IX. 35., qui intima eius utebantur amicitia, honorificam mentionem faciunt. Eundem nobilem fuisse poetam tragicum testatur Quintilianus, qui eius Thyesten cuilibet Graecorum comparari posse iudicat X. 1. 98. — *Maconii*, h. e. Homerici, a patria Homeri Smyrna, Maeoniae sive Lydiae urbe. *Maeonii carminis alite*, h. e. canente et in altum evolante, ut cecinit et in altum evolavit Homerus, h. e. poeta epico, qualis fuit Homerus. — *ales* pro cycno, ut *albus ales* infr. II. 20. 10. *cycnus* autem pro poeta, ut infr. IV. 2. 25: *cycnus Dircaeus*. — *ales carminis* lyrica audacia, pro: poeta, qui canit carmen.

v. 3. *quam rem cumque* cett. paullo liberior structura pro: scribet Varius in tuam laudem, quascunque victorias exercitus Romani te duce aut terra aut mari reportaverint. Vid. *Krueger*, Untersuchungen der lat. Sprachlehre, Fasc. III. p. 445. — *navibus aut equis*, h. e. aut mari aut terra.

v. 5–12. *Nos*, *Agrippa*, *neque* cett. Sensus: ego non magis res tuas gestas canere quam Iliadem aut Odysseam aut tragoediam aliquam scribere audeo; sum enim poeta tenuis et illa carmina sunt grandioris spiritus. — *gravem Pelidae stomachum*, h. e. Achillis (Pelei filii) iram, (*μῆνιν Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος*) quam cecinit Homerus in Iliade. — *cedere nescii*, qui a se impetrare non poterat, ut Agamemnoni ob ereptam sibi ab eo Briseidem cederet, inexorabilis, pervicacis (Epod. 17. 14).

v. 7. *cursus Ulixei*, errores Ulyssis, quos cecinit Homerus in Odyssea. *Ulixeus*, vetus forma pro *Ulysses*, (de qua cf. *Müller*, Etrusker I. p. 279.) ut infr. 15. 33. *Achilleus* pro *Achilles*. — *duplex* (*διπλοῦς*), qui simulando et fictam speciem prae se ferendo fallit, vafer, dolosus, versipellis (*πολύτροπος*), homini *simplici* (qui Graecis est *ἁπλοῦς*), h. e. candido vel sincero, opponitur.

v. 8. *Nec saev. Pelop. dom.*, h. e. nec saevas a Pelopis familia perpetratas caedes, quae Sophocli inprimis largissimam ad tragoedias scribendas suppeditarunt materiem. Oenomaus enim a genero Pelope, Thyestae liberi ab eius fratre Atreo, Atreus ab Aegistho, Agamemnon a

Conamur, tenues grandia; dum pudor
Imbellisque lyrae Musa potens vetat 10
Laudes egregii Caesaris et tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis 15
Tydiden superis parem?
Nos convivia, nos proelia virginum
Sectis in iuvenes unguibus acrium
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non praeter solitum leves. 20

v. 14. *Troico*, Codd. omnes. *Troio*, cum aliis *Doer.* — v. 18. *Sectis*, Codd. omnes. *Strictis*, coni. *Bentl.* et sic *Doer. R.*

Clytaemnestra, haec et Aegisthus ab Oreste, illius filio, occisi sunt, Orestes ipse furiis agitatus. — *tenues* refer ad *nos*, *grandia* ad grandioris spiritus carmina.

v. 10. *imbellisque lyr. Musa potens*, h. e. et ingenium non epicis, sed iocosis et amatoriis carminibus canendis aptum. *potens alicuius rei* dicitur, qui rei alicui suscipiendae, tractandae et moderandae par est, qui pollet aliquid in aliqua re. *imbellis*, a rebus bellicis abhorrentis, ludicrae, iocosae.

v. 13—20. *Mart. tun. tect. adam.* Ducta haec Martis imago ab Homero, ubi ille dicitur χαλκοχίτων, χαλκεοθώρηξ, χάλκεος Ἄρης. Claud. in Cons. Prob. et Olyb. 99: *Mavors adamante coruscat.* — *adamas* de ferro durissimo praestantissimoque. — *nigrum* significanter pro: obductum, conspersum.

v. 15. *Merionen*, nobilissimum apud Homerum Idomenei aurigam. — *Tydiden* Diomedem, Tydei filium. — *superis parem*, vulneravit enim Venerem et Martem Hom. Il. V.

[v. 17 sq. *nos proelia virg. Sect. in iuv. ung. acr. Cant.*, admodum festive proeliis illis Homericis opponuntur amantium rixae, quas lyricus cantat poeta. Proelia enim, quae miscet amor, non, ut illa, cruenta sunt, sed committuntur a teneris virginibus, quae, etiamsi vulnerare studeant ira accensae iuvenum vultus, tamen *unguibus*, ut decet, bene *sectis* laedere illos nullo modo possunt. Dummodo recte iungas: *virginum sectis unguibus acrium in iuvenes*, nihil est, cur in elegantissima Codd. lectione offendas, neque probabis *Bentleii* coniecturam *Strictis*, quae, ut bene ait Orellius, furiale quid et agreste videtur habere. *R.*]

v. 19. *vac. civ. qu. urim.* sive liberi sumus ab amore sive puellae vel pueri cuiusdam amore urimur; [prior particula *sive* inest in adiectivo *vacui*, quod participii loco positum significat: *sive vacui sumus.* Similes sunt loci Od. I. 32. 6. Sat. II. 5. 11. — *R.*] *non praeter solitum*, haud praeter consuetudinem

CARMEN VII.

AD MUNATIUM PLANCUM.

Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi

nostram, ex more nobis proprio; *levcs*, ad levitatem et protervitatem proclives.

CARMEN VII.

L. Munatius Plancus, cum ob contractam sibi apud Augustum dubiae fidei et inconstantiae suspicionem de salute sua admodum esset sollicitus, sponte solum vertendi et in Graecam aliquam civitatem secedendi, quantum ex hoc carmine nobis colligere licet, cepisse et cum amico suo Horatio communicasse videtur consilium. Poeta igitur, quid sibi videatur de hoc consilio, per ambages et paulo tectius in hoc carmine declarat. Ut ex urbe discedat Plancus, haud improbare quidem videtur, sed, dum prae Graecis civitatibus (quo tum migrare solebant securitati suae timentes) Tiburtinae regionis amoenitatem commendat, quasi aliud agens, locum, ubi Plancus Bacchi, laetitiae datoris, munere tristitiam et dolorem abstergere et ad quaevis toleranda animum confirmare possit, longe opportuniorem innuit. — Nexus sententiarum, de quo adeo laborarunt nonnulli interpretes, ut hoc carmen ex duobus diversis conflatum esse opinarentur, hic est: „clarissimas Graeciae civitates aliis laudandas relinquo; me praecipue delectat amoenissima Tiburni regio; tu quoque, Plance, in hac potissimum regione animi tui dolorem deponere poteris, (*supplendum enim est, quod consulto praetermisit poeta*) eo te confer et cogita, non semper mala durare, sed post illa, sicut tempestatem excipere solet serenitas, laetiorem sortem redire. Ubicumque es vel futurus es, vino curas dilue et animum tuum exhilara. Exemplo in hac re tibi esse potest Teucer, qui, quamquam patria pulsus erat, tamen animum haud despondebat, imo ad vinum se sociosque suos ad melioris sortis exspectationem excitabat.“ — Quam varius et inconstans fuerit Plancus tam ex diversis, quas in republica secutus est, partibus, quam ex mutuis eius et Ciceronis epistolis, quae exstant in Cic. Ep. ad Div. libro X. intelligi potest. Cf. de eo *Wetzelii Ind. Nom.* p. 69.

v. 1—4. *Laudab. alii*, non deerunt alii, qui laudent, commendent; *Mitsch.* ad formam Graecam explicat: laudent licet, celebrent per me, extollant. — *Rhod. claram*, mercatura, artibus et philosophia puta. — *Mitylenen*, hanc Lesbi urbem Cicero quoque in Orat. c. Rull. c. 14: *et natura et descriptione aedificiorum et pulchritudine inprimis nobilem* vocat. — *Epheson*, urbem Ioniae maritimam, Dianae inprimis templo claram. — *bimaris*, ob duo maria, Ionium et Aegaeum, quibus *Corinthus*, ad

Moenia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem 5
Carmine perpetuo celebrare et
Undique decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus in Iunonis honorem

v. 5. *urbem*, Codd. plerique iique optimi; *arcem* s. *arces* lectio Codd. nonnullorum recepta a *Bentleio*, *Janio*, *Mitscherl.*, *Doer.*, aliis. Vide *Feae* atque *Orellii* annot. ad h. l. — v. 7. 8. Sic Codd. omnes. — *Undique decerptae frondi*, coni *Erasm.*, et sic in omnibus fere editt. usque ad *Bentleium*. — *Undique decerptam fonti*, coni. *Galei*, prob. *Boettigero*. — *Indeque decerptam fronti* (om. *et*) *Bouhier*, *Schrader*, *Mitscherl.*, *Doer.*. *R.*

Isthmum in Achaia sita, alluitur; epitheton *bimaris* factum est ad Graec. διθάλασσος, ἀμφιθάλασσος; opulentia inprimis et multarum rerum abundantia hanc urbem floruisse constat; *Graeciae decus* vocat Flor. II. 16.

v. 3. *Baccho*, Bacchi origine, educatione et cultu. — *Apoll.*, Apollinis templo et oraculo.

v. 4. *Thess. Tempe*, harum amoenissimarum inter Ossam et Olympum Thessaliae convallium praeter Ovid. Met. I. 569 sq. uberiorem descriptionem dedit Aelian. V. H. III. 1.

v. 5—9. *intactae*, ἀθίκτου, indelibatae, castae. [*Palladis urbem*, Athenas, quae a Pallade nomen acceperunt. — Lectio *arces* ideo tantummodo tam multis videtur arrisisse Viris Doctis, quia grave quiddam et poeticum sonat; at procul dubio haec ipsa fuit causa, cur librarii (memores Virgiliani loci Aen. XI. 477.) veterem ac genuinam Codd. lectionem mutarent. Loci totius sententia postulat omnino *urbem*, cum hic clarissimae urbes ac regiones, quas quis ad habitandum sibi deligat, recenseantur. *R.*]

v. 6. *perpetuo*, quod uno tenore omnes Athenarum laudes coniunctim tractat.

[v. 7. 8. *et Undique decerptam fronti praeponere olivam.* Optime versatus est in defendenda et explicanda hac Codd. lectione *Bentleius*, qui, in comparationem vocato loco Lucretiano I. 926 (et IV. 3.): *iuvat integros accedere fontes Atque haurire: iuvatque novos decerpere flores Insignemque meo capiti petere inde coronam, Unde prius nulli velarint tempora Musae;* et coll. Valer. Flacco III. 436 (*glaucasque comis praetexere frondes Imperat*) atque Senec. Med. v. 70 (*Praecingens roseo tempora vinculo*), hanc vidit esse huius loci sententiam: „ex eo argumento undequaque exhausto coronam sibi poeticam quaerere.“ Etenim qui carmen *perpetuum* dicit in Athenarum laudem omnesque ac singulas, quae de hac urbe feruntur, fabulas historiasque diligenter conquisitas tractat, fronti quasi suae imponit coronam, cui nectendae fron-

Aptum dicit equis Argos ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedaemon
Nec tam Larissae percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis
Et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda

v. 9. *dicet*, Codd. non pauci. (et sic *Bentl.*, *Cun.*, *Vand.* *Mein.*). Retinendam tamen putavi vulgatam lectionem *dicit*. *R.*

des undique sunt decerptae, h. e. demta imagine, gloriam sibi parat laudibus Athenarum ab omni parte celebratis. — Recte autem coronam *oleaginam* sibi praeponere dicitur is, qui Athenas carmine celebrat, cum oliva sacra sit Minervae, ut *myrtus* Veneri, *laurus* Apollini. — Neutiquam vero probanda est *Baxteri* explicatio, quam nuper *Jahnius* (Annal. Philol. et Paed. II. 3. p. 295.) in fidem ac clientelam suam recepit: „Palladis urbem multi celebrant carminibus et in honorem eius fronti suae praefigunt coronam oleaginam, non in ipsa urbe Athenis decerptam, sed ubicumque versantur." Obstat inprimis locus Lucretianus, ex quo, quid sit *decerptam fronti praeponere olivam*, satis clare apparet; neque totius huius loci ratio ea est, ut Hor. de iis praecipue Athenarum laudatoribus cogitasse videatur, qui, etiamsi in amoenissimis vivant regionibus, tamen Athenas his praeferendas ducant; omnia universe dicta sunt. *R.*]

v. 9. *Argos aptum equis* (ἱπποτρόφον, ἱππόβοτον) ob egregia, quae ibi fuere, pascua; *Argos* autem sedes Iunoni fuit gratissima, unde Pindaro Nem. IX. 3. dicitur *Ἥρας δῶμα θεοπρεπές*. — *ditesque Mycenas*, Hom. Il. VII. 180: βασιλῆα πολυχρύσοιο Μυκήνης.

v. 10—14. *patiens*, ob laborum, quibus Spartani ris exercebantur, patientia hoc sensu infr. Epist. I. Ulysses dicitur *patiens*. — *sae opimae campus*, age Larissam, Thessaliae oppid tilissimus. — *percussit*, gra vulgari: movit, cepit; nam hementius aliqua re afficiun *percuti* vel *ici* dicuntur.

v. 12. *dom. Alb.* iam T agri amoenitatem luculenta scriptione commendat; trans fluvius *Albula*, qui in fonte *nea* oritur, ubi eiusdem Nympha sedem vel *domum* habet; est antrum, quod nu que conspicitur. Vide *Kep* Reisen durch Italien u. Sic I. p. 133. — *resonantis*, cum murmure prosilientis aq nitus suaviter ipsi Nymph buitur.

v. 13. *Anio* (nunc *Teveron* per agros Tiburtinos in T decurrit, ideo dicitur *pr* quod prope Tibur de scopu ginta circiter cubitos se pr tans cataractam (nunc *la* dictam) efficit; Stat. Silv. I. *praeceps Anien.* — *Tiburni* memoriae vel cultui *Tiburni* cum fratribus suis, *Catillo* et Tiburis conditor fuisse dicitur dubie sacer.

libus pomaria rivis.
t obscuro dèterget nubila caelo 15
e Notus neque parturit imbres
os: sic tu sapiens finire memento
itiam vitaeque labores
Plance, mero, seu te fulgentia signis
a tenent seu densa tenebit 20
umbra tui. Teucer Salamina patremque
fugeret, tamen uda Lyaeo
a populea fertur vinxisse corona,
ristes affatus amicos:

. *Perpetuo*, *Bentl.* e Codd.; at minus hoc poeticum. *R.*

albus — *Notus*, (*λευκόνο-* lum album sive serenum sic *nigri venti* supr. 5. 7. ot. *niger Eurus* Epod. *urus Aquilo* Virg. Georg. *andidi Favonii* Od. III. is Iapyx Od. III. 27. 19. *et* a *detergeo*, forma an-

neque part. imbr. Perpet., 1: *Non semper imbres ispidos Manant in agros.*

Molli, vinum vetustum di- e, ut Epist. I. 15. 18: *mare cum veni, generoe requiro.*

seu dens. tenebit Tib. umb. 'ibur rusticatum ibis; hoc diximus in argumento, adere videtur Horatius. quod Tibur in deliciis fuit l quod villam ibi habuit.

32. *Teucer Salam.* cett. Salamine regnans duos icrum et Aiacem, ea con- bellum Troianum profi- is erat, ut ne alter sine iret. Teucer igitur, cum sine Aiace redux pulsus esset a patre ex patria, ab Apolline monitus in Cypro, quo exsulatum iverat, novam Salamina condidit; vid. Vell. Pat. I. 1. Soph. Ai. 1006. Eurip. Hel. 91. et *Heynii* Excurs. XXIII. ad Virg. Aen. 1.

v. 22. *uda*, *βεβρεγμένα*, madida vino. Cf. Tibull. I. 2. 3.

v. 23. *populea corona*, quod sacrificabat Herculi, cui *populus* sacra est. [Sen. Hercul. Fur. v. 913: *Populea nostras arbor exornet comas.* Theocr. II. 121: *κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν, Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος* (ibique *Wuestemann.*). — Herculi autem sacrificabat utpote duci itineris, cf. Xenoph. Cyri Anab. VI. 2. 9: *θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ. R.*].

v. 24. *trist. aff. amic.*, orationem hanc, quam Teucer, cum ad litus alicubi appulisset, ad socios habuisse videtur, haustam esse vel ex Graeco aliquo poeta, vel ex Pacuvii tragoedia, quae tum exstabat, *Teucer* inscripta, (cf. Cic. de Orat. II. 46. 193.) vix dubites.

Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque:
Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro;
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
O fortes peioraque passi
Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas;
Cras ingens iterabimus aequor.

CARMEN VIII.

AD LYDIAM.

Lydia, dic, per omnes

v. 27. *auspice Teucri*, *Fea* e Codd. *R.*

v. 25. *quo nos cumqu. fer.* cf. in hanc sententiam Virg. Aen. V. 709. — *melior*, benignior.

v. 27. *Teucro duc. et ausp. Teucr.* h. e. ubi et dux est Teucer et bonis ipsius Teucri auspiciis res geritur. — [*Bentl.* pro *auspice Teucro* legendum esse suspicatus est: *auspice Phoebo*, putans hominem non nisi proprie, metaphorice non nisi deum, qui bona omina mittat, *auspicem* dici posse. Eandem ob causam nonnulli librarii correxerunt: *auspice Teucri*, ut esset de Phoebo dictum. At recte opponitur locus Ovidii Fast. I. 26: *auspice te*, ubi de Germanico dictum est. Neque in hoc offendere debemus, quod de Graeco agitur heroë; haud raro enim Romani de Graecis suo more loquuntur, quod ex Plauti Terentiique comoediis satis notum est. *R.*]

v. 28. *certus*, haud dubiae fidei.

v. 29. *ambig. tell. nov. Sal. fut.*, h. e. nova Salamine cond ris Salaminis gloriam ambi re, s. obscuratum iri.

v. 30. *O fortes*, infr. Sa 135: *quocirca vivite f Fortiaque adversis opp ctora rebus.* — *peioraqu* Virg. Aen. I. 203: *O passi ra, dabit deus his quoque*

v. 32. *Cras ing. iter.* cras iterum mari nos comm

CARMEN VIII.

Iuvenis perdite amantis i poeta repraesentat, dum io vehitur in puellam, cuius a ctum sit, ut puer antea str gymnicis certaminibus vel gaudens nunc effeminatus t molli atque inerti vitae tr Sybaris igitur exemplo p quid sit morbi amor et ille homines immutet, poet dit.

Te deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere; cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris 5
Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum

2. *Te deos oro*, Codd. plerique ac Diomed. et Fortunat. *Hoc deos* odd. nonnulli et Mar. Victorin. — ibid. *properes*, Codd. *properas*, Victorin. Fortun. Illud praeferendum propter sequentem coniun- *oderit*, licet Priscian. p. 1146 P. *oderit* indicativi loco positum di- nt sit: *μισήσοι ἄρα*. Videntur Grammatici indicativos necessarios e propter v. 6. et 7. *equitat... temperat*, qui ipsi indicativi in Codd. mutati sunt in coniunctivos *equitet* — *temperet* propter essos coniunct. *properes .. oderit*. Sed consulto Hor. transiit ad gationem rectam, ne languida fieret oratio. *R.*

— 7. *Sybarin*, nomen fictum litiem significandam; intelli- sen adolescentem ingenuum, nnicis exercitationibus, qui- e ante deditus fuisse dicitur po Martio, apparet. — *Syb.* p. *am. perd.*, h. e. cur Sy- amore, quo eum captum te- perditum? cur tanto studio n per amoris tui nequitiam pis? — *cur apricum* cett. (*patiens pulveris atque so- li* ferre ante poterat pulve- que solem, nunc campum m aversatur atque vitat? si- ir strenuus ante ille iuvenis rae mollitie fugit gymnicas ationes in campo Martio? autem illa, quibus pueri in- *equitando*, *natando*, *luctan- cum* et *iaculum iaciendo* in Martio exercebantur, recen- e poeta. *apricum*, ubi aestus ni campus Martius expositus rendus est.

. *militaris*, tanquam miles, nilitari; milites enim imita- bantur pueri et ludum militarem ludebant. Sunt qui Horatium equestre illud nobilium iuvenum Romanorum certamen, *ludum Troiae* dictum, respexisse arbitrentur, sed, ut bene observat *Mitsch.*, *ludus Troiae* (de quo cf. Virg. Aen. V. 545 sq.) erat sollemnis et raro agebatur.

v. 6. *Gallica — ora*, h. e. os equi Gallici; ad optimos referebantur a Romanis *equi Gallici* (cf. Tacit. Ann. II. 5.), sed ob insignem ferociam domari debebant frenis *lupatis*, h. e. ferreis aculeis, qui *lupi* (*λύκοι*) dicebantur, instructis.

v. 8—16. *cur tim. fl. Tib. tang.*, egregie ad Sybaris mollitiem notandam pro vulgari: cur non natat in Tiberi? molliores enim homines aquam ne tangere quidem audent, nedum ut in illa natando se exerceant. — *cur olivum* cett., cur a palaestra magis quam a veneno praesentissimo sibi cavet? *olivum* pro palaestra, quia luctaturi ibi ar-

Sanguine viperino
Cautius vitat, neque iam livida gestat armis
Brachia, saepe disco,
Saepe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem et Lycias proriperet caterva:

tus suos oleo, ne facile teneri possent ab adversario, inungere solebant; *sanguis viperinus*, venenum efficacissimum, ut infr. Epod. 3. 6. *cruor viperinus.*

v. 10. *livida — armis*, h. e. livore notata ex armorum, disci et iaculi, pondere.

v. 11. *discus* fuit massa plumbea vel ferrea, in disci speciem rotundam conformata, quam iuvenes in exercitationibus gymnicis, virium tam exercendarum quam augendarum causa, ad certam metam proiiciebant; descripsit hunc ludum Hom. Odyss. VIII. 186 sq.

v. 12. *expedito*, significanter pro: misso, proiecto; inest enim voci *expedito* notio facilitatis, qua Sybaris discum et iaculum trans metam proiicere valuerat.

v. 13. *Quid latet, ut mar.* cett. Sensus: quid latet Sybaris apud te, Lydia, sicuti Thetidis filium, Achillem, sub funesti belli Troiani initio latuisse narrant, quippe veste indutum, cultu proditus ad caeder Troianos proficisci coger Nimirum cum fata, ex qui stitutum fuit, ut Achilles, lum Troianum proficiscer periret, haud fallerent eiu Thetidem; horum eludendo illa filium suum apud Ly in Scyro sub cultu mulieb tasse dicitur, unde is dein Deidamiae, cuius amore ca rat, se virum prodidisset, se in bellum Troianum p est. Fusius hanc rem tract tius in Achilleide. cf. Bion Ovid. Metam. XIII. 163 Amat. I. 681 sqq.

v. 14. *sub lacrim. Tr* cum Graeci ad bellum funes se accingerent; *funera* p funerum causa.

v. 16. *Lycias*, Troiana enim, Sarpedone et Glau bus, Troianorum fuerunt s

CARMEN IX.

AD THALIARCHUM.

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus ligna super foco 5
Large reponens; atque benignius

CARMEN IX.

Vitae illud praeceptum saepissime ab Horatio repetitum, ut de rebus futuris parum solliciti unumquemque a Fortuna nobis concessum diem hilariter transigamus, in hoc quoque carmine Thaliarcho (quod fictum nomen bene respondet carminis argumento cf. *Jacobs*, Verm. Schr. T. V. p. 378) commendat. Erat tum hiems, sed nec hiemem vitae iucunditatibus obesse ostendit. Montium igitur, silvarum, fluminum nive et glacie obtectorum suaviter adumbrata imagine Thaliarchum lignis super foco accensis frigus discutere, vinum vetustum depromere, sortem futuram diis committere, quicquid boni quisque dies offerat, cupide amplecti et iuvenili, dum liceat, aetate fruentem, amoribus, saltationibus et lusibus indulgere iubet. — Cum initium huius carminis ex Alcaei Fragm. apud Athen. X. 8., quod *Hermanno* Elem. Doctr. Metr. p. 387 sq. ita constituendum videtur:

Ἔει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐκ δ' ὀρανῶ μέγας
Χειμών· πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί.
. . . . . .
. . . . . .
Κάββαλλε τὸν χειμῶν', ἔπι μὲν τιθεὶς
Πῦρ, ἐν δὲ κίρναις οἶνον ἀφειδέως
Μελιχρόν· αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσᾳ
Μαλθακὸν ἀμφιγνόφαλλον
. . . .

aperte expressum sit, fortasse in reliqua quoque huius carminis parte Hor. eiusdem poetae vestigiis institit. Cf. *C. Schiller*, Comm. zu ein. Oden des Hor. p. 44—48.

v. 1—4. *stet*, h. e. se attollat, immineat, pro vulgari: sit. cf. quae annotavimus ad Od. I. 17. 11. — *Soracte* in agro Faliscorum, nunc *Monte di S. Silvestro*, qui mons in planitie surgens ex urbe Roma facile conspici potest. — *laborantes* eleganter dicuntur silvarum arbores, quae nivis onere ita deprimuntur, ut ei sustinendo vix pares sint, ei succumbant; sic *Atlas* vix humeris sustinens caelum *laborare* apud Ovid. Met. II. 296. et *respublica Romana* prae nimia magnitudine vix amplius se tenens *magnitudine sua laborare* Livio in Prooemio dicitur. Cf. Od. II. 9. 7: *Aquilonibus querceta laborant.* — *constiterint*, glacie per acre gelu adstricta.

v. 5—8. *benignius*, largius, liberalius, *ἀφειδέως*. Contrarium est

Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte divis caetera, qui simul
Stravere ventos aequore fervido
Deproeliantes, nec cupressi
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quaerere; et
Quem Fors dierum cumque dabit, lucro
Appone; nec dulces amores
Sperne puer neque tu choreas,
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areae
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora,

v. 14. *sors, Fea*, quem secutus est *Meinekius*. Contra vi[illegible] *lium. R.*

maligne, h. e. parce. *Sabina — diota*, in qua vinum Sabinum conditum est; *diota est* vasculum duas aures (ὦτα) h. e. ansas habens, ansatum. [Miror autem, interpretes nonnullos recte quidem intellexisse, *diotam* a vino in ea condita dictam esse *Sabinam*, et tamen eandem pro vasculo habuisse, quo ad vinum e cadis in pocula minora transfundendum usi fuerint antiqui. Diota ipsa potius cadus est s. amphora, in qua vinum servabatur; hinc recte explicat *Lambinus:* hauri vinum e diota; *deprome diota*, ut Od. I. 37. 5: *depromere Caecubum cellis avitis*. Epod. 2. 47: *vina promens dolio*. Cf. *C. Schiller*, l. l. p. 49. — *R.*].

v. 9—12. *qui* cett. Sensus: qui composita tempestate omnia tranquilla reddunt; *qui sim. str. vent. aequ. fero. deprael.*, h. e. simulac illi ventorum in concitato mari contra se pugnantium impetum prostraverunt, domuerunt.

v. 13—16. *fuge quaerere*, noli sciscitari; inf. Epist. II. [illegible] *fugeres* (nolles) *curarier*. [illegible] tentiam, qua ridetur de [illegible] diei sorte sollicitudo, cf. [illegible] Excerpt. p. 875., ubi Phi[illegible] iubet haud εἰς ἄνριον φρ[illegible] τί ἂν ἔσται. — *puer*, d[illegible] flore aetatis constitutus es. [illegible] cum vi quadam admonition[illegible] tum, ut Lucan. Phars. [illegible] *nec Pharnacis arma relinq[illegible] moneo, nec tu populos.* [illegible] *bar.* ad Hor. Ep. I. 2. p.

v. 17—20. *virenti*, tibi [illegible] sic Od. IV. 13. 6: *virens* [illegible] *psallere Chia*. — *Camp.* et [illegible] ambulationes in *campo M[illegible] areis*, h. e. locis puris in [illegible] porticibus ad templa, ub[illegible] puellaeque frequenter amor[illegible] versari solebant. — *lenes* [illegible] blandae et furtivae amanti[illegible] fabulationes (ὀαρισμοί, ψιθ[illegible] τα). — *composita*, ex o[illegible] constituta, nos: *verabredet.* [illegible] *petantur*, h. e. de integro [illegible] pius misceantur. — Caet[illegible]

Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellae risus ab angulo
Pignusque dereptum lacertis
Aut digito male pertinaci.

CARMEN X.

AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,

v. 1. Interpunxerunt nonnulli: *Mercuri facunde, nepos;* male, nam sola facundia non omnis cernitur Mercurii laus, neque sine epitheto se possunt verba *nepos Atlantis,* cum per se nihil, quod laude dignum t, contineant. *R.*

tentiam, amori et voluptatibus, tequam iners aetas nos subrepat, dulgendum esse, cf. *Antiphan.* . 2. 3. Anth. Gr. T. II. p. 188 thol. Pal. II. p. 370) et *Rufin.* . 10. 2 sqq. Anth. Gr. T. III. 191 (Anthol. Pal. I. p. 104).

v. 21—24. *Nunc et latentis* cett. me tam risus, quo puella se ipsa intimo angulo latentem prodit, m pignus delectat, quod eius rtis vel digito dereptum est; e: nunc iucundissimus est ille s amatorius, quo puellae, quae ipsa in intimo angulo latentem nde prodidit, vel armilla de lacerto, vel annulus de eius to tanquam pignus amoris detur. — *digit. mal. pert.*, fa- de puella, quae non vincere, vinci in lusu amatorio cupit; *digitus* igitur haud ita comsus, ut aegre ex eo detrahi it annulus, est *male*, h. e. mi- *pertinax.* — Totum hunc lo- imitatus est Auctor Elegg. quae Corn. Galli nomine circumfetur; I. 67: *Et nunc subridens bras fugitiva petebat, Non ta-, effugiens, tota* (ut bene : *tale* emendat *Mitsch.*) *latere volens, Sed magis ex aliqua cupiebat parte videri; Laetior hoc multo, quod male tecta foret.*

CARMEN X.

Cum totum hoc carmen secundum Porphyrionis scholion: „*Hymnus in Mercurium ab Alcaeo lyrico poeta*“ ex Alcaeo expressum sit, poeta in illo componendo nihil aliud, nisi ut ex Graeco carmen Latinum faceret, spectasse videtur; quod quidem, quamquam lyrico more breviter tantum Mercurii laudes attingit, ad hymnorum tamen, qui in deorum origine, muneribus, virtutibus, meritis, inventis celebrandis versantur, genera recte referri potest. Iam vero cum Mercurio tribuatur inprimis ingenium prudens, sollers atque callidum, laus quoque eius in rebus prudenter, sollerter callideque ab eo factis continetur. Itaque in hoc carmine Mercurii prudentia et sapientia, qua non solum animos hominum dicendi arte imbuere, sed corpora quoque gymnicis exercitationibus corroborare studuerit; eius in explendis nuntii apud Iovem et caeteros deos partibus dexteritas et, qua lyram inve-

Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus et decorae
More palaestrae:
Te canam, magni Iovis et deorum 5
Nuntium curvaeque lyrae parentem;
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci 10
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

nerit, sollertia; eius porro, qua tam Apollinem pharetra illi iocoso furto surrepta luserit, quam vigiles in castris Graecorum Priamum per ea ad Achillem ducendo fefellerit, calliditas; eius denique, quo animas ad inferos deducat, ministerium laudatur atque celebratur; breviter: celebratur Mercurius in hoc carmine tanquam Deus λόγιος, ἐναγώνιος, ἄγγελος ἀθανάτων, αἱμυλόμητις, ψυχοπομπός.

v. 1—4. *facunde*, λόγιε, facundiam enim inprimis postulabat legati sive nuntii apud deos munus; hinc eloquentiae pater habitus est Mercurius, λόγου προφήτης dicitur Orph. Hymn. 27. 4. — *nepos Atlantis*, filius nempe Iovis ex Maia, Atlantis filia, Pleiadum una. — *fer. cult. h. rec.*, rudes et incultos olim homines; *recentes*, recens olim nati, primigenii, antiquissimi, πρωτότοκοι. — v. 3. *voce*, loquela, sermone, animi sui sententiam distincte ac dilucide cum aliis communicandi facultate. — *catus*, vox Sabina pro *cautus*, i. e. prudens, sapiente consilio praestans; sapienter enim iudicavit Mercurius, rudes et feros hominum mores nulla re magis cultiores reddi posse, quam communi sermonis usu sive eloquentia; hinc Cicero Orat. I. 8. de eloquentia: *quae vis alia potuit aut dispersos homines unum in locum congregare, aut a fera agrestique vita ad hunc humanum cultum civilemque deducere?* — *dec. more palaest.* h. e. institutis, quae corpus ad decentiam componerent, certaminibus palaestricis.

v. 5—8. *Deor. nuntium*, ἄγγελον ἀθανάτων, διάκτορα. Virg. Aen. IV. 356: *interpres divum.* — *curv. lyr. parentem*, intentis curvae testudini ovium nervis primus lyrae auctor fuisse perhibetur Mercurius, cf. Hom. H. in Merc. 40 sqq. et Lucian. Deor. Dial. VII. — *callidum condere*, Graece pro: callidum ad condendum. *iocoso furto*, iocum excitante, ut ipsi, quos spoliasti, ridere debeant.

v. 9—12. Sententia: dum olim Apollo tibi adhuc parvulo poenas minatur, ni abactas per fraudem ab eo boves redderes, ecce! eo ipso momento pharetra se privatum a te sentiens risit. *olim* iungendum cum verbis *puerum dum terret.* — *puerum*, Mercurius eodem, quo natus erat, die boves, quas Apollo

Quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignes et iniqua Troiae
Castra fefellit.
Tu pias laetis animas reponis
Sedibus virgaque levem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

ascebat, clam avertisse (Hom. Hymn. in Merc. v. 20 ibique Franke) simili furandi dexteritate arcum sagittas Apollini abstulisse dicitur. Luc. Deor. Dial. VII. cf. *Jacobi*, Handwörterb. der griech. u. im. Mythol. p. 436. Haec duo furdiversis temporibus facta lepide caeus, quem Hor. sequitur, conaxit. — *viduus*, privatus, privam se sentiens.

v. 13—16. Sententia: imo Priamus, Ilio (ad corpus Hectoris ab hille redimendum) profectus, cum duce callido uteretur, neque ab idis, Agamemnone et Menelao, ue a vigilibus copiarum Achilin castris Graecorum conspectus letectus est. Rem narrat Hom. XXIV. 336 sqq. — *superbos* αθύμους, ὑπερβίους, μεγαλή-ς) tam ob fortitudinis, quam ummae, quae penes eos fuit, ntiae gloriam. — *dives* (πολύος, πολύκτητος) auri simul, ad Hectoris corpus redimendum curru advehendum curaverat, respectu habito. — *Thess. ign.*, per *ignes* designantur vigiles, qui ignes in vigiliis accendere solent, et per *Thessalos* locus, ubi Achilles, Thessalus, in castris Graecorum tendebat.

v. 17—20. *Tu pias laet. an. rep. Sed.*, a munere pias animas in laetas sedes sive Elysium deducendi et compellendi Graecis dicitur Mercurius ψυχοπομπός, ψυχαγωγός, de quo vid. inprimis *Hemsterhusius* ad Lucian. Contempl. c. 1. — *virga aur.* (ῥάβδῳ χρυσείῃ, unde Mercurius χρυσόῤῥαπις) qua, velut pastor ad gregem cogendum, utitur. Virga autem illa Mercurii (ῥάβδος) antiquitus nihil a caduceo diversa fuit; vid. *Ilgen.* ad Hom. Hymn. in Merc. v. 528. et *Boettig. in den Vasengem.* I. 2. p. 96. — *levem turbam*, exiles animas, εἴδωλα. — *superis deorum*, Graece, pro: superis diis.

CARMEN XI.

AD LEUCONOEN.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem di dederint, Leuconoë, nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quicquid erit, pati!

v. 1. Nonnulli verba ita distinguunt: *Tu ne quaesieris scire, nefas;* perperam. Verba *Tu ne quaesieris* accipienda eodem sensu, quo supra Od. I. 9. 13: *Quid sit futurum cras, fuge quaerere*, ut obiectum sit: *quem mihi, quem tibi finem di dederint* — id quod *scire nefas* est. Vide *Bentleium. R.*

CARMEN XI.

Cum Leuconoe (sub quo ficto nomine haud dubie amica quaedam Horatii latet) pro ea, quae tum ceperat hominum animos, superstitione astrologos consulendo finem vitae sibi constitutum anxie sciscitaretur: poeta eam hoc carmine a stulto isto consilio ad laetum vitae usum avocare studet.

v. 1. *ne quaesieris* pro: cave quaeras, noli quaerere. — Commode in hanc sententiam interpretes laudant Propert. II. 20. 60: *At vos incertam, mortales, funeris horam Quaeritis, et qua sit mors adeunda via. Quaeritis et caelo Phoenicum inventa sereno, Quae sit stella homini commoda quaeque mala.* — *scire nefas*, id quod impium est scire; nam *prudens* (ut Hor. infr. III. 29. 30.) *futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit deus.* Stat. Theb. III. 562: *quid crastina volveret aetas, Scire nefas homini.* — *quem mihi, quem tibi F. d. d.* Leuconoe igitur, cum non solum de suae, sed etiam de Horatii vitae exitu esset sollicita, amicissima ei videtur fuisse.

v. 2 — 3. *nec Babyl. tent. num.* Cum Babylonii inprimis sive Chaldaei (quorum urbs fuit Babylon) ex hora, qua quis natus esset, sive horoscopo, secundum constellationem sive stellarum, quarum cursum et coniunctiones in ephemeridibus suis vel tabulis astronomicis descriptas habebant, computationes et numerum suae cuique vitae exitum praedicendi artem professi sint, *numeros Babylonios tentare* erit: ex stellarum computationibus sive ex *Chaldaicis* (ut Cicero loquitur de Div. II. 47. 98.) *rationibus* vitae exitum explorare et discere velle; h. e. consulere astrologos. — [*nec tentaris*, *nec* positum vides praecedente part. *ne*, ubi *neu* exspectes. Similiter *nec* haud rare imperativis et coniunctivis, qui exhortandi et admonendi vim habent, iungitur, cf. Od. I. 9. 15: *nec sperne amores.* Od. III. 7. 29: *prima nocte domum claude neque in vias despice.* Sat. I. 10. 73: *saepe stilum vertas neque labores. R.*].

v. 3. *ut mel.*, *quidq. er.*, *pati* i. e. quanto sapientius, quidquid acciderit, patienter ferre! sive diutius vives sive brevius tibi concessum erit vitae spatium.

lures hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
nunc oppositis debilitat pumicibus mare 5
enum. Sapias, vina liques et spatio brevi
longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
: carpe diem, quam minimum credula postero.

5. Alii orationem ita distinguunt: *Tyrrhenum, sapias*, ut a voce ncipiat apodosis. Non recte, opinor; nam verba *quicquid erit* ori egent explicatione, quae sequentibus *Seu seu* subiicitur. *R.*

Quae nunc oppositis deb. . *T.* lyrico ornatu pro vulae nunc transit vel transiems. *quae nunc debilitat* ro vulgari: qua nunc mare ur h. e. frangitur, repercu*positis pumicibus*, pro: rularinorum fluctuum impetu instar exesis et cavatis. *nex* pro rupe cavernosa irg. Aen. V. 214: *Qualis subito commota columba, us et dulces latebroso in nidi, Fertur in arva vo*t. et XII. 587: *Inclusas latebroso in pumice patigavit apes* cett. — *Voig*physicis rationibus (ut ex Anal. ad Hor. T. II. p. tet) hunc locum expliesse existimat. Putat nier *oppositos pumices* masntem sive lapides igne perlligendos esse, quos mons s in Aeoliarum insula una, e, eiaculetur et in mare m deiiciat. Itaque hunc a vertendum esse arbitrader es mag dieser Winter seyn, der jetzt den Drang rhenischen Meeres durch Lavaströme zu brechen Sed hanc explicandi ratiotiquam usus loquendi ad-Nam massa illa ardens s. si lapides *eiici* quidem ex monte ignivomo et in mare *deiici*, sed non sicut rupes vel vasta quaedam moles, quae fluctibus marinis resistit, mari *opponi* recte dicuntur; nec tanta vis ardenti illi massae et lapidibus igne peresis tribui potest, ut mare, sicut rupes quaedam, *debilitent*, h. e. fluctus maris frangant et retundant.

v. 6—8. *Sapias* cett. Sensus: ne stulte igitur de vitae exitu sciscitando animum tuum maceres; quin cogitans de vitae brevitate et fugientis aetatis velocitate vinoque indulgens sapienter praesentis vitae fructus carpe. — *vinum liquare* est vinum percolando liquidius et sic bibendo aptum reddere; nos: *den Wein filtriren, durchseihen*; Graecis dicitur: *ὑλίζειν, σαχκίζειν, ἐξητριάζειν*; cf. *Schneid.* ad Colum. XII. 19. 4. T. II. p. 626 sqq. Utebantur veteres ad vinum liquandum colo (*ἠθμῷ, ὑλιστῆρι*, h. e. sacculo linteo, tenui vimine rarius in coni inversi formam contexto), ut vinum per illud transmissum defaecarent, vel potius, ut mihi videtur, a flore vel mucore (*Kahm*) purgarent. Caeterum poetam ideo Leuconoen *vinum liquare* iubere, ut illud bibendo hilaritati indulgeat, vix monendum videtur. — *spatio brevi spem. long. resec.* h. e. spem in longioris vitae tempus productam a brevioris

CARMEN XII.

AD AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?

v. 2. *sumes*, Codd. aliquot; meliores tamen omnes: *sumis*. Recte *Jani*: *sumis celebrare* est pro *celebrabis*. *R.*

vitae spatio rescindas et disiungas; noli sperare, quae ob vitae brevitatem assequi nequeas. [Alii rectius fortasse explicant: cum tam breve vitae spatium concessum sit (ἐν ταύτῃ τοῦ αἰῶνος βραχύτητι), noli longam spem concipere animo. *R.*] Alio verborum ornatu eandem sententiam extulit Hor. supra I. 4. 15: *Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam. — carpe diem* cett., praesentem diem arripe nec fide sequenti, Ep. I. 4. 13: *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.* Rufin epigr. in Anthol. Palat. I. p. 104: Σήμερον ἐσθλὰ πάθω, τὸ γὰρ αὔριον οὐδενὶ δῆλον.

CARMEN XII.

Quo magis poeta consilium, quod in hoc carmine componendo secutus est, dissimulavit, eo magis eum illius finem attigisse animadvertes. Laudes enim Augusti celebraturus haud secundum vulgarem rationem fusius iis enarrandis immoratur, sed eas, alia quasi agendo, cum Deorum, Heroum et maximorum, quos Roma tulit, virorum laudibus mira quadam arte consociat. Postquam enim poetae grandioris argumenti carmen molientis et ex Musa, quem virum aut heroa deumve sibi celebrandum sumat, sciscitantis animo iam furore poetico percito ex diis quidem Iuppiter, Minerva, Bacchus, Diana et Phoebus, ex heroibus Hercules et Dioscuri, ex viris Romanorum illustrissimis Romulus, Numa Pompilius, Tarquinius, Cato, Regulus, Scauri, Paullus Aemilius, Fabricius, Curius, Camillus obversati fuerant: repente a Marcello ad Iuliam gentem Augustumque celebrandum transit. — Cum eo ipso tempore, quo contra Parthos bellum pararet Augustus, hoc carmen scriptum sit, ad annum fere U. C. DCCXXX. illud referri debet.

v. 1—4. *Quem vir. a. her.* Similiter Pindarus, cui plura Horatius in hoc carmine debet, exorditur Ol. 2. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεόν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; — *virum*, rerum praeclare gestarum gloria conspicuum: *heroa*, *heroes* dicuntur ex deo deave et homine procreati et post mortem inter deos relati (ἡμίθεοι), quales commemorantur in hoc carmine Hercules et Dioscuri. — *lyra v. acr. tib.*, h. e. carmine ad lyram vel tibiam decantato. Pind. Isthm. IV. 29: κλέονται δ' (ἥρωες) ἔν τε φορμίγγεσσιν ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς. — *acri*, ob acrem sive gravem tibiae sonum. — *sumis celebrare*, Graece, pro: celebrandum. — *Clio*, ex more poetarum, qui grandioris argu-

m deum? cuius recinet iocosa
Nomen imago
in umbrosis Heliconis oris 5
super Pindo gelidove in Haemo?
.e vocalem temere insecutae
Orphea silvae
e materna rapidos morantem
ninum lapsus celeresque ventos, 10
ıdum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

ecinit, Codd. non pauci, quos secutus est *Fea*. At unice apta o *recinet*, quam vetustissimi praebent Codd. *R.*

en molientes Musam ali-
rtes vocant; ipsis au-
is argumenti carminibus
). — *iocosa imago* h. e.
e plenius infr. 20. 8.
go et Virgil. Georg. IV.
iago dicitur; *iocosa* ob
asi lusum, quo missas
reddit hominesque fal-

. Cum semel poeta ca-
es delegasset Musarum
cantus resonare debebat
, ubi Musae sedem ha-
a Boeotiae monte, *He-*
in Thessaliae monte,
orum uterque tam Apol-
Musis sacer est. Iam
Thraciae mons *Haemus*
ei, Orphei inprimis car-
ebratissimus sit, apte in
monte Musarum carmi-
dicuntur.

2. *unde vocalem* cett.
quo monte promiscue
t undique arbores ad
Orpheum, cui tanta, qua
ia Calliope imbutus fue-
i erat ars atque dulce-
is audiendi gratia flumina cursus rapidos et venti celerem impetum inhiberent, quin quercus adeo blandis eius carminibus aures praeberent. — *vocalem* (*φωνήεντα*) cantantem; similiter *chordae vocales* apud Tibull. II. 5. 3. — *temere*, haec particula egregie rem pingit: arbores enim, quo quamque rapiebat caecus impetus, *temere*, h. e. confuse et sine ordine, prae audiendi cupiditate ruebant.

v. 9. *arte* sc. canendi, *materna*, cui innutritus fuit Orpheus a matre sua Calliope. — *morantem* h. e. sistentem.

v. 11. *blandum — ducere*, Graece pro: blande ducentem, h. e. tam blande canentem, ut duceret. — *canoris*, suaviter sonantibus; sic infr. Epist. II. 2. 76: *versus canori*. — *quercus* audacter, sed apposite dicuntur *auritae*, quia audiendi nunc iis tribuitur facultas. [Noli autem offendere in eo, quod post memoratas *silvas Orphea temere insecutas* nunc *quercuum* rursus aures ei praebentium mentio fiat. Nexus enim sententiarum hic est: silvae insecutae sunt Orphea, neque id mirum, nam ille non so-

Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum 15
Temperat horis?
Unde nil maius generatur ipso
Nec viget quicquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores. 20

v. 13. *parentis*, Codd. plures, et Luctat ad Stat. Theb. I. 48; *parentum* et *parentem* caeteri. — v. 19. *occupabit*, cum Rob. Stephano *Fea. R.*

lum flumina et ventos arte sua morabatur, sed tam blande canebat, ut arbores etiam duras (*quercus* poetice pro omni arborum genere positae sunt) attente auscultantes secum duceret. *R.*]. Imitatus est hunc locum Sidon. c. II. 71: *Qui cantu flexit scopulos digitisque canoris Compulit auritas ad plectrum currere silvas; Quum starent Hebri latices cursuque ligato Fluminis attoniti carmen magis unda sitiret.* Cf. Od. I. 24. 13 sqq.

v. 13—16. *solitis*, h. e. quas vulgo poetae carminum suorum principium facere solent; Virg. Eclog. III. 16: *Ab Iove principium, Musae, Iovis omnia plena.* — *res hom.*, h. e. fata, fortunam hominum. — *mundum*, h. e. caelum (*κόσμον*), designatur autem per *mare*, *terras*, *caelum* universa rerum natura. Catall. LXIV. 205: *Quo nunc et tellus atque horrida contremuerunt Aequora concussitque micantia sidera mundus*, ubi vide, quae de voce *mundus* notata sunt. — *variisque mund. temp. hor.* h. e. moderatur siderum cursum in caelo ita, ut variae *horae* h. *e.* anni vicissitudines existant. Infr. in Epist. ad Pis. v. 302: *sub verni temporis horam.*

v. 17—20. *Unde nil mai. gener. ips.* h. e. a quo nihil, quod ipso maius sit, procreatur; nam qui sequuntur, quos generavit Iuppiter liberos, Minerva, Bacchus, Diana et Phoebus, longe patre minores vel inferiores sunt; nolim igitur *unde* ad prosaicae orationis indolem cum *Mitsch.* pro *quare* explicare. *unde* pro: a quo, passim. Sic infr. I. 28. 28: *Unde potest, tibi defluat aequo Ab Iove.* Sat. I. 6. 12: *contra, Laevinum, Valeri genus, unde Superbus Tarquinius regno pulsus fuit.* Cf. Od. II. 12. 7. Od. III. 11. 38. Sat. I. 2. 58. 78. Sat. I, 3. 33. Etiam apud Ciceronem ita usurpatur, de Orat. I. 15: *ille ipse, unde cognorit.* — *aut secundum*, aut quod secundum statim ab eo locum occupet. — *Proxim. ill. tam. occ. Pall. honores*, nimirum, si nemo secundum tertiumve ab aliquo locum occupat, primum locum tenenti *proximus* quoque est ille, qui quartum quintumve ab eo locum obtinet. Cf. *Matthiae*, Verm. Schriften, p. 79 sq. Minerva igitur, quamvis longe ab Iovis maiestate distabat, prae caeteris tamen diis deabusque honoratissima fuit. Plutarch. Sympos. I. p. 617: *ἡ δὲ Ἀθηνᾶ φαίνεται τὸν πλησίον ἀεὶ τοῦ Διὸς τόπον ἔχουσα.* cf. Cal-

Proeliis audax neque te silebo,
Liber, et saevis inimica virgo
Belluis, nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.
Dicam et Alciden puerosque Ledae, 25
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti fugiuntque nubes 30
Et minax, quod sic voluere, ponto
Unda recumbit.

v. 21. Verba *Proeliis audax* referenda censet *Bentleius* ad Pallas. Probatur hoc Cod. Gothano. — v. 28. *refulget*, ex uno Cod. *Fea*. v. 31. *quod sic*, *Orelli* et *Vanderb.* ex Codd. *di sic* e Cod. Chis. *Fea* et *Meineke*. — *quia sic*, *qui sic*, *nam sic*, *cum sic* Codd. alii. *R.*

. H. Lav. Pall. 131. et *Spans.* ad Call. H. Apoll. 29.

v. 21—24. *Proel. aud. Lib.* licosa Bacchi virtus vel ex tripho de victis Indis ab eo acto is nota. Hinc Orpheus de illo 44. 3: ὃς ξίφεσιν χαίρεις ἠδ' ασι. — *saevis inimica virg. bell.* ma (θηροκτόνος, λοχέαιρα). — ta, nunquam a scopo aberrante. Hercules apud Catull. LXVIII. : *Tempore*, *quo certa Stymlia monstra sagitta Perculit*; sic passim *certus* de *arcu*, *nerictu*, *hasta*, *dextra* dicitur.

v. 25—32. *Alciden*, Herculem, aei nepotem. — *pueros Ledae*, storem et Pollucem, Iovis et Le, Tyndari uxoris, filios, unde *Dioscuri*, *Tyndaridae*. — *hunc*, storem, *illum*, Pollucem, *nobi* superare, Graece pro: nobilem erando alios *equis*, in certamine estri, *pugnis*, in certamine caeum, (πυγμαχίῃ) quo Pollux Amyn prostravisse dicitur (Apollod. I. 9. 20). Hom. Il. III. 237: *Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα*. Sat. II. 1. 26: *Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem Pugnis.*

v. 27—32. *quorum simul* cett. sensus: quorum sidus propitium simulac nautis exortum est, tempestas statim saevire desinit et concitatum mare, quo nautae perituri videbantur, illorum nutu componitur. — *alba*, *album* h. e. purum et serenum caelum reddens, ut *albus Notus* supr. 7. 15. — *Defluit saxis* cett. commode cum hac desaevientis tempestatis descriptione comparant Theocrit. XXII. 17 sq.: *Ἀλλ' ἔμπας ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀϊομένοις θανέεσθαι· Αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὰ δὲ γαλάνα Ἅμ πέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι.* Od. IV. 8. 31 sq.: *Clarum Tyndaridae sidus ab infimis Quassas eripiunt aequoribus rates.*

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum et Scauros animaeque magnae

v. 33 – 36. *quietum Pompil. regnum.* Liv. I. 21: *maximum eius operum fuit tutela per omne regni tempus pacis. Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille* (Romulus) *bello, hic* (Numa) *pace civitatem auxerunt.*

v. 34. *superbos Tarquini fasces,* non Tarquinium Superbum, cui nullus omnino in hoc carmine locus sit, sed Tarquinium Priscum intelligendum esse, contendit ad h. l. *Mitsch.* Itaque *superbos* iam: splendidos esse, et ad magnificum regis apparatum pertinere existimat. [Neque aliter statuunt *Jahnius* et *Orellius;* recte, opinor. Cf. Flor. I. 5. Dionys. Halic. Antiqq. III. 62. Stat. Silv. V. 2. — *R.*] At mihi secus videtur. Ex mea enim sententia imprudenter plane nunc epitheton *superbus* in ea, quam alias habet, significatione posuisset poeta, cum quemque illud non ad Tarquinii Prisci sed Superbi imperium relaturum esse, ipse facile intelligere posset. Nec video, cur Tarquinius Superbus indignus plane, quem inter insignes Romanorum viros commemoret poeta, habendus sit, praecipue cum Virgilius quoque Aen. VI. 819. non Tarquinium Priscum tantum, sed etiam Superbum ad *illustres* animas, quarum Anchises in campis Elysiis recensum habet, retulerit. Nam si Horatius dicit: *an superbos Tarquini fasces,* neque de Tarquinii Superbi vitiis, neque de singulis tutibus, v. c. virtute bellic Fast. II. 688: *Ultima Ta Romanae gentis habebat vir iniustus, fortis ad arm* neque de singulis aliis reb clare ab eo gestis vel i sed potius de insigni illa eius imperii per Brutum facta rerum publicarum cc ne cogitandum est, quae s gissimam Horatio ad cari Tarquinii Superbi rebus et simul magnorum virorum v componendum, suppeditare materiem. Hanc autem rer versionem respexisse poetai babile fit inde, quod ad ali tim insignem rerum conve transit, quam per *nobile Ca tum* designat: *nobile* illud quod Cato, cum mori, qu sari se dedere mallet, ipse eius potestatem veniret, Uti de *Uticensis* dictus est, man intulit. cf. Cic. Offic. I. 31 ipse Caesar dixisse fertur: *morti tuae, Cato.* Itaque h norifica inter viros illustre nis commemoratio vix A (ut opinabatur *Bentleius,* ipsa de causa hunc locum re tentabat) offendere potera Virgilius quoque Aen. VI ne offenderet Augustum, hu gni viri laude abstinuisset.

v. 37—40. *Regulum,* exe quod de summo patriae amo

Prodigum Paullum superante Poeno
Gratus insigni referam Camena
Fabriciumque. 40
Hunc et incomtis Curium capillis

v. 41. *intonsis*, *Fea* e Quintil. IX. 3. 18, qui memoriter videtur hunc locum attulisse. Codd. omnes: *incomtis*. *R.*

cus Attilius Regulus edidit, illustrissimum fusius Horatius enarrat infr. III. 5. — *Scauros*, gens Scaurorum plures, qui egregie de republica meruerunt, protulit; prae caeteris eminet M. Aemilius Scaurus, vir amplissimus et princeps senatus (dicebatur ita proprie is, quem censor senatum recensens primum legerat, v. *Wesseling*. Observ. I. 8.) eiusque filius M. Scaurus, aedilitatis magnificentia clarus; v. Plin. H. N. XXXVI. 15. — *Paullum*. L. Aemilius Paullus, Consul, cum in proelio Varronis, alterius consulis, temeritate ad Cannas commisso insignem cladem expertus esset exercitus Romanus, ne tantae ignominiae superstes esset, sponte se trucidandum hostibus obtulit. Liv. XXII. 49. Flor. II. 6. 16; hinc *prodigus magnae animae* dicitur, h. e. vitam tantis meritis conspicuam prodigorum more tamquam rem vilem profundens. (Similiter Tyrt. I. 14: *ψυχέων μηκέτι φειδόμενοι*). Exquisitiorem locutionem *prodigus animae* plures imitati sunt; cf. *Drakenb.* ad Sil. Ital. I. 225. ubi de militibus Hispanis: *Prodiga gens animae et properare facillima mortem.* Similiter fere Cic. de Off. I, 24. 84: *vitam profundere.* — *Inventi autem multi sunt, qui non modo pecuniam, sed vitam etiam profundere pro patria parati essent.*

v. 39. *insigni Camena*, carmine sublimi, versante in celebrandis virorum insignium laudibus. — *gratus*, propter insignia eorum in rem publicam merita. — *Fabriciumque*. *C. Fabricius Luscinus*, vir honestissimus, neque legatus magnis a Pyrrho, rege Epirotarum, ad quem de recuperandis captivis missus fuerat, oblatis muneribus ad perfidiam, neque deinde consul contra Pyrrhum bellum gerens a medico, qui Pyrrhum mercede accepta se veneno interfecturum promiserat, ad fraudem pellici potuit; ideo ipse Pyrrhus: *Fabricius difficilius ab honestate, quam sol a cursu suo averti potest*, dixisse traditur. Cf. Plut. Pyrrh. c. 21. Cic. Off. III. 22. 86. Val. Max. IV. 3. 6.

v. 41—44. *Hunc et* cett. Sententia: Fabricius et Curius et Camillus cum nil nisi exiguum cum exigua domo fundum a maioribus acceptum possiderent, paupertate magistra viri fortes et rei militaris peritissimi evaserunt. — *Curium*, de Curio Dentato, quem Samnitium legati de pace cum eo acturi, in ligneo scamno iuxta focum sedentem et tostis rapis vescentem invenisse dicuntur, cf. Val. Max. IV. 3. 5. — *incomtis capillis*, Curius enim non venustorum et elegantiorum hominum more comebat capillos, sed, ut solent viri severiores, externum corporis cultum negligebat. Similiter Cato, antiquum morem servans, se

Utilem bello tulit et Camillum
Saeva paupertas et avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit occulto velut arbor aevo 45
Fama Marcelli; micat inter omnes

haud tonderi passus est; unde ille *intonsus* infr. II. 15. 11. Serv. ad Virg. Aen. XII. 100: *Unde etiam Cicero* (pro Sest. 8.) *calamistratam comam appellat frequenter, quae etiam vituperationi est. Unde et contra ad laudem est positum ab Horatio: Hunc et incomtis Curium capillis.* Cf. Plin. VII. 59. — *Camill.* de Marco Furio Camillo, liberatore illo urbis a Gallis captae, cf. Liv. V. 46 sqq. et Flor. I. 13. — [*paupertas*, ut Od. I. 1. 18, de conditione eorum dicitur, qui in re tenui nati nil nisi quod ad vitam sustentandam opus est possident; *saeva* vocatur ob disciplinae severitatem, cui homines assuefacit. Similiter Hor. Ep. I. 18. 54. *militiam* appellat *saevam*, et ibid. v. 13. *magistrum*. Paupertas igitur eo ipso, quod priscos illos Romanos severis assuefaceret moribus, magistra erat bellicarum virtutum (*utiles bello tulit*). *R.*]. *apto*, pro fundi, quem possidebant, modulo.

v. 45—48. Poeta praetervectus quasi longam magnorum, qui eius animum advertere poterant, virorum seriem subito iuvenis Marcelli, tanquam novi nobilissimae olim stirpis surculi, admiratione percellitur. Sensus: per iuvenem Marcellum antiqui Marcelli fama atque gloria velut arbor occulte crescit: ille iuvenis enim tanquam novum gentis Iuliae sidus prae caeteris omnibus velut Luna inter stellas minores effulget atque eminet. — *fama Marcelli* non cum *Mitsch.* ad iuvenem Marcellum, qui per *Iulium sidus* designatur, sed potius ad M. Claudium Marcellum, qui quinquies consul in bello Punico secundo floruit et primus Hannibalem ad Nolam vinci posse docuit, referri debet; huius *fama* igitur *crescebat*, dum iuvenis Marcellus, tanquam novus ex antiqua stirpe surculus efflorescens, novum ei honorem conciliabat. Exsplendescebant autem in iuvene Marcello, Octaviae, Augusti sororis, filio et Iuliae, Augusti filiae, coniuge, licet vix septemdecim annos tum nato, tot tantaeque virtutes, ut non solum Augusto (qui eum adoptasse et successorem sui in regno destinasse dicitur, cf. Dio LIII. 30.), sed etiam omnibus Romanis in summis esset deliciis; hinc tantus omnium, cum immatura morte ereptus (U. C. DCCXXXI) ingenti cum apparatu in campo Martio funere efferretur, dolor atque luctus fuisse perhibetur. Dio l. c. et Vell. II. 93. — Comparandus autem cum toto hoc loco Virgil. Aen. VI. 856 sqq. ubi is iuvenem Marcellum, quem in illustrium animarum recensu antiqui Marcelli comitem facit, eadem, qua Horatius, arte in Augusti gratiam carmini suo intexuit: ex qua quidem Virgiliani loci comparatione ea, quam ad h. l. attulimus, vel maxime confirmatur explicandi ratio. — *velut arbor*. Ducta haec comparatio e Pind. Nem. VIII. 40: αὔξεται δ' ἀρετὰ, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς

Iulium sidus velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni 50
Caesaris fatis data, tu secundo
Caesare regnes.
Ille seu Parthos Latio imminentes
Egerit iusto domitos triumpho,
Sive subiectos Orientis orae 55
Seras et Indos,
Te minor latum reget aequus orbem;

v. 57. *latum* Codd. plerique; *laetum*, reliqui, quos secuti sunt *Fea Meineke*. Iidem viri docti receperunt *regat*, quod unus habet Orellii codex atque edit. Flor. 1482 et Ven. 1490. *R.*

ε δένδρεον ᾄσει — πρὸς ὑγρὸν θέρα. cf. Virg. Eclog. X. 73. *occulto aevo*, ipsum aevum paucos sublimis dicitur *occultum*, quod bores sensim cum aevo tam occulte crescunt, ut earum incremen animadverti nequeant. — *inter nnes* sc. alios Romanorum iuvenes. — *Iulium sidus*, iuvenis Marcellus, sideris instar virtutum suarum splendore gentem suam Iuliam nstrans, spes ac decus gentis Iuae. Sic Drusus et Germanicus, iberii filii, dicuntur *sidus iuvenile* Ovid. Tr. II. 167. et Fabius aximus *Fabiae gentis sidus* Ovid. ont. III. 3. 2. [Rectius, ut videur, *Orellius* per *Iulium sidus* intelligit divum Iulium. *R.*].

v. 49—52. Iam ad splendidissimum gentis Iuliae lumen, Caesarem ugustum, adeoque ad ipsum carminis finem transiturus non, quod ris ex vulgari ratione exspectarit, ipsum Augustum appellat; d sublimiore conatu praeter opinionem ad Iovem conversus pro dina Augusti in his terris dignitate vota nuncupat. — *cura*, tutela. *fatis*, a fatis, per fata. — *tu secundo Caes. regnes*, h. e. regna, precor, ita, ut Caesar a te secundus sit, ille te minor (ut magis explicatur v. 57.) in terris, tu in caelo imperium teneas.

v. 53—56. *Parthos Latio imminentes*, si verum est, quod in argumento diximus, Augustum illo tempore bellum contra Parthos, populum Romanis infestissimum, apparasse; poeta eo simul consilio, ut de novis terrarum domini victoriis vaticinium ederet, hoc carmen scripsisse videtur. — *eger. iust. domitos triumpho*, ornate pro vulgari: vicerit, domuerit. — *iustus* triumphus, qui de hostibus plane devictis agitur, nos: *ein völliger, förmlicher Triumph.* Sic *iusta victoria* apud Cic. ad Div. II. 10. — *Seras et Indos*, extremos Asiae populos; *subiectos Orient. orae* h. e. habitantes sub plaga orientali. Virg. Georg. III. 381: *Hyperboreo Septem subiecta trioni Gens.*

Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

CARMEN XIII.

AD LYDIAM.

Cum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, vae meum

v. 2. *lactea*, *Bentl.* e Flavio Capro p. 2242. Vide contra *Ja*

v. 57—60. *Te minor lat. reg. aequ. orb.* Similiter de bipartito Augusti in terris et Iovis in caelo imperio Ovid. Fast. II. 131: *Hoc tu per terras, quod in aethere Iuppiter alto, Nomen habes; hominum tu pater, ille deum*, et Met. XV. 858: *Iuppiter arces Temperat aetherias et mundi regna triformis: Terra sub Augusto, pater est et rector uterque.* — *aequus*, aequitatis, ut deum decet, amans, mitis, propitius. — *Tu gravi* cett. Pro vulgari: tu regnabis in caelo, ponit ea, quae Iovem in caelo regnare declarant, fulmina nempe, quae Iuppiter ex curru, quo cum tonitru in caelo invehitur, in terras deiicit; infr. III. 5. 1: *Caelo tonantem credidimus Iovem regnare.* Lucan. III. 320: *deorum Ignarum mortale genus, per fulmina tantum Sciret adhuc caelo solum regnare Tonantem.* cf. *Burmanni Iuppiter Fulgur.* c. 9. p. 292. — *gravi*, h. e. graviter per tonitrua minante, tremendo. — *parum castis*, flagitiis et adulterio pollutis et profanatis; ex hac enim causa demitti ab Iove irato in lucos credebantur fulmina.

CARMEN XIII.

Queritur poeta, praela a Lydia Telephum, iuven tervum neque in amore co cum ipse intimo eam depere Felices autem praedicans e indissolubile usque ad morte vinculum teneat, Lydiae ar inconstante illo amatore av sibi tam fideliter eam aman ciliare studet.

v. 1—4. „Simulac, Ly lephi nomen pronuntias eius tudinem laudans, ira stati dignatione exardesco.“

v. 2. *roseam* h. e. pulch Veneri *roseam cervicem* trib Aen. I. 402. Cf. *Schrader* saeum p. 123 ed. Schaefer. tam candorem, quam splend rae referentia; nam cum *a* veteribus aeque ac nobis no (cf. Plin. H. N. XXII. 24 *καρόν* apud Theocritum V ex meo sensu *cerea* multo si et aptius ad album brachior rem et cerae similem laevore secundum alios, qui *Cereus i flecti* ex Ep. ad. Pis. v. 1 trahunt, ad molles et flexibi chiorum motus refertur. —

Fervens difficili bile tumet iecur.
Tum nec mens mihi nec color
Certa sede manent, humor et in genas
Furtim labitur arguens,
Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos

v. 5. Codd. praebent partim *tum*, partim *tunc*. Illud praeferendum duxerunt omnes fere recentiores editores: *Fea*, *Iahn*, *Meineke*, *Orelli*. — v. 6. *manent*, Codd. paene omnes; paucissimi *manet*, quod praeeunte *Bentleio* in textum recepere *Iani*, *Mitscherlich*, *Fea*, *Doer*. Putat *Bentleius* ob metrum, quod longam postulat syllabam, *manĕt* mutatum a librariis in *manent*, cum tamen Horatius Od. II. 13. 16: *timĕt* eodem modo posuerit ultima syllaba in caesura producta. Falsum autem esse *manent*, quod, ubi duo singularia disiungantur, singularis verbi numerus requiratur. Sed etsi plerumque, tamen non constanter antiqui hanc legem servarunt; cf. Plin. Panegyr. 75. Similiter Graeci pluralem iungunt interdum duobus substantivis particula ἢ disiunctis. Vide *Schaeferum* ad Plin. Paneg. p. 698. Melet. p. 24. *R.*

nomen consulto repetit, quia Lydia quoque, id quod vel maxime Horatium urebat, identidem formosi Telephi nomen repetere et in ore habere solebat. — *meum ferv. diff. bil. tum. iec.* h. e. ego graviter irascor et commoveor; *fervens iecur tumet* h. e. iecur effervescit et tumet; *bile* pro ira, ut saepe cf. Sat. I. 9. 66. Epod. 11. 16.; *difficili*, gravi, non facile compescenda, ἀργαλέῳ χόλῳ Homer. Il. XVIII. 119. Nimirum cum *iecur* vel hepar prima sanguinis, unde ille per totum corpus dimanet, sedes haberetur; non solum mentis, prudentiae omnisque cogitandi facultatis, sed etiam irae et omnium animi affectionum atque cupiditatum sedes in eo posita est.

v. 5—8. *Tum*, in hac graviore animi affectione, *nec mens mihi* cett. h. e. tam mens mea huc illuc agitatur, quam os modo pallore, modo rubore obducitur. Similiter os Medeae eodem zelotypiae furore percitae varios colores induit apud Senec. Med. 858: *Flagrant genae rubentes, Pallor fugat ruborem, Nullum vagante forma Servat diu colorem.* Apollon. Rh. III. 296. — *hum. et in gen. furt. lab.*, h. e. et labens ex oculis lacrima, quam ipsi non sentienti (*furtim*) dolor expressit, genas humectat: cf. infr. IV. 1. 33. — *arguens*, prodens, manifestans. cf. infr. V. 11. 12. Similiter apud Graecos μηνύειν, vid. *Iacobs* in Animadv. ad Asclepiad. X. T. II. p. 29. — *lenti ignes* eleganter dicuntur, qui occulte serpunt et sensim amantium pectora peredunt; nos: *das langsam verzehrende Liebes-Feuer;* sic *ignes lenti* apud Ovid. A. A. 573. et *lentus amor* apud Tibull. I. 4. 81. et infr. III. 19. 28: *lentus Glycerae amor.*

v. 9—12. *Uror*, *seu* cett. Sententia: Quo teneriore et fideliore ego te amplector amore, eo magis uror et excrucior, cum praelatum mihi videam iuvenem protervum, qui modo per rixam super mero immodice sumto exortam candidos tuos humeros livoris maculis turpat, modo nimio amore ardens tam cupide te osculatur, ut eius dentis labris tuis

Turparunt humeros immodicae mero 10
Rixae, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Laedentem oscula, quae Venus 15
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius,
Quos irrupta tenet copula nec malis
Divulsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die. 20

impressi vestigia appareant. — *turparunt*, rixas nempe, cum vino incaluisset Telephus, miscendo cum Lydia manus incontinentes ei tam barbare iniecit (cf. Od. I. 17. 25 sq.), ut eius candidi humeri livorem inde traherent et turpiores fierent; ad ipsa verbera, quamvis Romanorum mores parum saepe in amore urbanos fuisse ex multis poetarum locis constat, referre equidem nolim. — *immodicae mero rixae*, ex immodico vini potu ortae et ultra modum progressae. — *memorem*, h. e. in rei factae, osculi nempe impressi, memoriam exstantem, sive, quid factum sit, docentem. Sic infr. III. 17. 4: *fasti memores*, qui, quae olim gesta sunt, docent et memorant. Epist. II. 1. 144: *Genius memor brevis aevi*, qui monet de vitae brevitate. — *notam*, Ov. Am. III. 14. 34: *Collaque conspicio dentis habere notam.*

v. 13—20. *Non — speres perpetuum*, *οὐκ ἐλπίσειας ἄν*, haud a te impetrare poteris, ut speres, eum constantem in amore fore. — *oscula*, labella; *barbare*, nulla in amoris aestu tenelli oris ratione habita, crudeliter; *laedentem*, dentem nempe iis imprimendo. — *quae Ven. qu. p. s. nect. imb.* quae Venus bona sui nectaris parte, h. e. multo nectare, [aut, quod rectius videtur, *dulcissima* (s. absolutissima secundum Pythagoreos, qui aethera *τὴν πέμπτην οὐσίαν* appellabant, cf. *Wyttenbach* ad Eunap. p. 120. *Boettiger*, Sabina I. p. 183.) nectaris sui parte (*Quintessens*) *R.*] rigavit et perfudit; hinc basiorum quoque, quae ab eiusmodi ore imbibuntur, dulcedo cum nectaris vel ambrosiae dulcedine comparari solet. Anthol. Graec. in *Ἀδεσπότ.* ep. LV. T. IV. p. 129. (Anthol. Pal. I. p. 181): *Κούρη τίς μ' ἐφίλησεν ὑφέσπερα χείλεσιν ὑγροῖς. Νέκταρ ἦην τὸ φίλημα· τὸ γὰρ στόμα νέκταρος ἔπνει.* et Meleag. ep. XXI. 3. in Anthol. Pal. II. p. 492, ubi poeta ex pueri osculo se tantam suavitatem percepisse ait, ut Iovem non nectar, sed oscula de Ganymedis ore bibere et Ganymedem propterea Iovis pocillatorem vocari suspicetur. — Catull. XCIX. 2: *Suaviolum dulci dulcius ambrosia.*

v. 19. *irrupta copula*, II. XV. 19 sq.: *δεσμὸν ἄῤῥηκτον.* — *malis* — *querimoniis* h. e. male exorto dissidio. — *citius suprema die*, priusquam diem supremum obierunt, ante mortem.

CARMEN XIV.

AD REMPUBLICAM.

O navis, referent in mare te novi

1. Haec sine interrogatione efferenda esse statuerunt praeter alios et *Orell.* Equidem retinui interrogationis signum, ut clarius indi- non desperantis, sed anxie timentis verba esse; etsi enim haec non t interrogatio, ad quam exspectetur responsio, tamen in ipsa excla- e dubitatio quaedam exprimenda videtur, num fieri id possit, quod xime nunc timetur. *R.*

CARMEN XIV.

Romani magna illa, quam iam la civilia experti fuerant, cala- non deterriti essent, quin nova edintegrandis agitarent consi- ratius labefactatum reipublicae cum male affecta et lacerata omparans ab isto furore eos re studet. Navem igitur, quam, mpestate fractam, tamen no- ctibus corruptam in altum re- ingit, alloquitur eamque, ne se mari periculoso commit- ed ad damna potius, quae sa sit, reparanda otio et se- e in portu perfruatur, dili- singulas, quibus laboret, par- um reputare iubet. Iam vero sius reipublicae consulto, ne ibi conflaret invidiam, nul- toto hoc carmine mentionem it et institutam navis cum ea ationem, haud inusitatam sa- infr. II. 7. 15. Cic. ad Div. 5: *quam ob rem, mi Quinte, ade nobiscum, et quidem ad s; una navis est iam bono- nnium.* et IX. 15: *sedebamus pi* cett. cf. quae de republi- otentioribus occupata legun- Theognideis 679 sqq.) lecto- ad rem, quam in anime ha- ransferendam reliquerit, recte rmen meram *allegoriam* di- Hinc Quintil. Instit. Or. VIII. 6. 44: *At ἀλληγορία, quam inversionem interpretantur, aliud verbis, aliud sensu ostendit, etiam interdum contrarium. Prius, ut: O navis referent in mare te novi fluctus* cett. *totusque ille Horatii locus, quo navem pro republica, fluctuum tempestates pro bellis civilibus, portum pro pace atque concordia dicit.* Extitere tamen, quorum princeps fuit Muretus, qui, cum partim subtilitatem illam, qua poeta singulas navis cum singulis reipublicae partibus comparaverit, nimiam et putidam esse iudicarent, partim, quomodo vv. 17. 18. reipublicae statum accommodari possint, non viderent, haud allegorice sed proprie hoc carmen interpretandum esse contenderent. Itaque hoc carmen scriptum esse arbitrati sunt in navem, qua poeta post cladem Philippensem U: C. DCCXIII. cum amicis in Italiam venerit, male ad Palinurum promontorium tempestate afflictam. Hanc igitur nunc poetam, cum de amicis, qui ex Italia recessuri eandem conscendissent, anxie sollicitus fuisset, simili modo, ut supr. c. 3. navem, qua Virgilius Athenas navigaturus erat, in hoc carmine alloqui. Sed haec ingeniose magis quam vere prolata esse facile apparet. Nam sic, ut nihil de aliis rationibus di-

Flucius? O quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus

cam, huius totius carminis in hac tantum humiliore sententia: „*nolite, quaeso, amici, cum nave, cuius omnes ac singulae partes* (quasi hoc ipsi non videre potuissent) *fractae sunt, novum iter parare*" tam operose versantis vel maxime in reprehensionem incurreret ieiunitas. Vix igitur de allegoria prudenter in hoc carmine a poeta adhibita dubitari potest, modo teneamus illud, quod in multis aliis poetarum comparationibus tenendum est, ne nimis anxie omnia in illa ad vivum resecantes ea, quae ad exornandam imaginem pertinent, ad rem per eam expressam referamus, h. e. ne paulo argutius, quas potissimum reipublicae partes singularum navis partium enumeratione designare voluerit poeta, quaeramus, sed eum id tantum spectasse, ut totam navem male tempestate affectam cum tota per bella civilia male affecta republica compararet, nobis persuadeamus. — Habuit autem, quem Horatius in hac allegoria sequeretur, Alcaeum, plurium in tyrannos carminum allegoricorum auctorem, cuius in hanc rem fragmentum apud Heraclidem Pont. de allegor. Homer. p. 13. ed. Schow. legitur (cf. *Matthiae* ad Alcaei Reliqq. p. 11 sqq.), cum *Hermanno* Elem. doctr. metr. p. 688. ita restituendum:

* * * * * * * * * * *

Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον
Ναῖ φορήμεθα σὺν μελαίᾳ,
Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ κάλων·
Πὲρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει,
Λαῖφος δὲ πᾶν ζάδηλον ἤδ
Καὶ λακίδες μεγάλαι κα
Χαλᾶσι δ' ἄγκυραι . . . . .

Caeterum, cum scriptum sit h
men eo tempore, quo novor
lorum civilium metu terreban
manorum animi, non male i
annum DCCXXII. referun
Octavianum et Antonium i
dissidentes atrocissimum bell
parasse constat. cf. Virg. G
509 sqq. Alii referunt ad a.
716., quo a Sexto Pompeio i
tum est bellum civile.

v. 1—8. *O nav. ref. in nov. fluct.?* Tune, o navis, te fluctibus in mare referri pa iterumne tempestatis periculo ri te expones? Si ad rempu transtuleris, erit: Tene, o re ca, novus furor ad bella civili piet? — *quid agis?* haec f qua quis, quam temere agat, reputare iubetur, saepe apud s res Comicos obvia; sic Pan apud Terent. Andr. I. 1. 10 Glycerium suam imprudenti rogi flammam accessisse vi *Mea Glycerium, inquit, quid cur te is perditum? — fortit cupa portum*, fortiter resiste bus iterum te abripientibus atq nes vires intende, ut in tutu tum inveharis; iam cum per p pax et otium designetur, *forti cupa portum* erit: salutem tu respublica per bella civilia l ctata, in pace fortiter et con tuenda quaere. — v. 4. *ut. n mig. lat.*, ut navis latus re ordine denudatum sit, ut remi ctis illis et perditis, navis

malus celeri saucius Africo 5
ıtennaeque gemant, ac sine funibus
Vix durare carinae
Possint imperiosius
quor? Non tibi sunt integra lintea,
n di, quos iterum pressa voces malo. 10
Quamvis Pontica pinus,
Silvae filia nobilis,

gemunt, et v. 8. *possunt*, *Fea*, *Jahn*, *Meinek*. e Codd. Antimen *Orellii* Codd. servant omnes coniunctivum. *R.*

ıas, orationem ita procemalus saucius *sit* Africo, ıe fractae. Poeta autem ab inchoata structura *ge*rt a malo et infractis anum, qui proprie oculis ur, sed *auditur*. *R.*] — *ucius*, h. e. laesus, laceatus est Horatium Clauons. Honor. VI. v. 133 *is velorum debilis alis, ernaclis, antennis sau-*, *Ludibrium pelagi ven- et unda.* — *gemant* rem edant. — *ac sine fu-* atque ut carina funibus ı retinaculis ancoris) prievi maris impetum sustit; *carinae* (pluralis ex ırum pro singulari) h. e. s, unde retinacula demitancorae iaciuntur.

ı. *lintea*, vela. — *Non* deos tutelares, quorum n puppe cum ara collocas diversum autem ab hac *s* (ut proprie vocabatur m tutelarium in puppe fuit *παράσημον*, insigne, rostro navis in prora apdei cuiusdam vel animalis ıi imaginem repraesentapsi navi nomen indi solebat; cf. D. *Heins. et Drakenb.* ad Sil. Ital. XIV. 84. et *Pet. Burm.* ad Petr. c. 105. Similiter autem de navis diis tutelaribus tempestate deiectis Pers. VI. 30: *iacet ipse in litore et una Ingentes de puppe dei.* — *pressa*, oppressa, depressa; *malo*, tempestate. — Caeterum poetam horum deorum tutelarium de nave tempestatis vi deiectorum commemoratione ad deos, ob bella civilia a Romanis aversos, respexisse sponte apparet. — v. 11—13. *Quamvis Pontica pinus* cett. Sententia: quamvis tu, ex Ponticae silvae pinu fabricata, originis tuae gloria et nobilitate nitaris, nihil tamen hic externus splendor utilitatis et auxilii in tempestate afferet. — *Pontica pinus*, naves enim e ligno, quod in pinifera Ponti regione natum erat, confectae in optimis nobilissimisque habebantur; cf. Catull. IV. 9. et ibi notata. *silv. fil. nob.*, h. e. arbor in silva nobili prognata; arbores enim, quia stirpem suam propagare dicuntur, tam *matrum*, (Virg. Georg. II. 19: *Parnasia laurus Parva sub ingenti matris se subiicit umbra*) quam *filiarum* (Mart. XIV. 90: *Non sum Maurae filia silvae*,) nomine a poetis insigniuntur; *genus* h. e. stirpis nobilitatem; sic Phaselus apud

Iacres et genus et nomen inutile;
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave.
Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

Catull. l. c. v. 15. *se ultima ex origine in cacumine Cytori stetisse sit.* — *nomen, gloriam*; *inutile*, epitheton tam imagini quam rei per imaginem exprimenda accommodatissimum; *quemadmodum*, poeta vult dicere, *tibi*, *o navis*, *si iterum tempestatis in mari periculum subieris*, *nihil ligni*, *ex quo fabricata es*, *proderit nobilitas*, *ita nec Romanis bella civilia redintegrare omnis nobilissima gentis suae a Marte et Venere deductae profutura est origo atque gloria.* — *Nil pictis* cett. *nihil iuvat in tempestate navis nobilitas*, *nihil externus navis splendor*, *in quo timidus nauta nullam omnino ponit fiduciam.* — *pictis*, *ad externum enim navium splendorem pertinebant picturae*, *quibus puppes imprimis decorari solebant.* Laudant Senec. Epist. LXXVI: *Navis bona dicitur*, *non quae pretiosis coloribus pieta est*, — *nec cuius tutela ebore caelata*, — *sed stabilis et firma.* — *nisi ventis deb. ludibr.*, h. e. nisi ventis, ut iis sis ludibrio, te exponere vis; loquendi ratio *ludibrium alicui debere*, h. e. ludibrio alicuius se obnoxium f conformata esse videtur ad plum Graecae locutionis: ὄφλ ὀφλισκάνειν χέλωνα apud Ari Nub. 1081. Euripid. Med. 104

v. 16—20. *Nuper sollicitum mihi* cett. Sententia: o navis nuper in naufragii periculo mi licitudini eras atque taedio, nu ro, servata nempe ab interitu, ptati et magnae curae, vites, se, maris loca navigationi inf ma. Haec extrema sententia apertius prodit animum poetae fere expressuri: o respublica nuper post cladem Philippense abas mihi sollicitudinem atqu dium, nunc vero reducto otio siderio tui renovato vel maxim hi curae cordique es, cave, n de integro bellis civilibus pr ruas in perniciem. — *aequore fusa Cycladas*, h. e. fusa, la inter Cycladas. — *nitentes*, o moris ibi nascentis nitorem; ter infr. III. 28. 14. *fulgen* cuntur.

CARMEN XV.

ɪEI VATICINIUM DE EXCIDIO TROIAE.

Pastor cum traheret per freta navibus
laeis Helenen perfidus hospitam,
ıgrato celeres obruit otio

CARMEN XV.

ɜ, deus marinus, Paridem cum rapta Helena cursum m accelerantem conspicatus, o statim ad audientiam sibi n ventorum murmure, triste, ıns Graecorum exercitus ra- enae repetendae causa Tro- ıgnaturus atque eversurus ellum cecinisse fingitur. — Graecum in hoc carmine ex- Horatium cum ex ipso eius to frequenter a poetis Grae- ato, tum ex Porphyrionis testimonio, qui: *hac ode, Bacchylidem imitatur; nam Cassandram facit vaticinari elli Troiani, ita hic Pro- scribere voluit Nereum*). rero cum vaticinium edituri piritu exsurgere et rerum n imaginem sublimiore quasi ıncipere soleant; facile, cur ıd sublimitatem adspirantes pe personam induerint, in- test. Quo magis autem hoc o Troiae vaticinium accom- esset carmini lyrico, eo cu- lud sibi tractandum sumsit , vaticinantis partibus de- ıprimis Nereo, quippe qui ıam haberet in mari Aegaeo, idi transeundum erat. Com- ui Horatium imitatus est, hill. I. 20 sqq.

-4. *Pastor*, Paris, qui in a et educatus est a pastoribus, et ipse puer adhuc vitam pastoritiam ibi degit; *pastor Phrygius* dicitur ap. Virg. Aen. VII. 363. et *pastor Dardanus* Stat. Ach. I. 20. cf. Bion XV. 10. Apollodor. III. 12. 5. Hygin. Fab. 91. — *traheret*, h. e. ut raptam secum abduceret. — [Cf. *C. Schiller*, Comm. z. ein. Oden d. Hor. p. 56., qui coll. Od. IV. 9. 13 sqq. ostendit, non ideo raptam dici Helenam, quod Hor. eam sibi finxerit invitam Paridem secutam, sed Menelai respectu habito. *R.*] *Idaeis*, fabricatus ex ligno in monte Ida excisb. Plures autem eum habuisse naves, testatur Hom. Il. III. 443: *ὅτε σε πρῶτον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισιν νέεσσιν.* Ov. Her. XVI. 329: *Troïa classis adest.* — *perfidus*, violata hospitii fide et sanctitate: hinc Helena apud Ovid. l. c. v. 4: *Ausus es hospitii temeratis, advena, sacris Legitimam nuptae sollicitare fidem? — Ingrat. cel. obr. ot.* h. e. Nereus, ut auribus percipi posset, quod caneret vaticinium, silentium imposuit ventis, non sine eorum indignatione compressis; *ingrato*, molesto nempe ventis, qui strepitum facere quam silere malunt; hinc dicuntur etiam *otio obrui* h. e. gravari, deprimi. Caeterum non solum vaticinandi facultas Nereo (Hesiod. Theog. 233. Eurip. Hel. 15.), ut aliis di marinis, v. c. Proteo, (Hom. Odyss. IV. 384 sqq. Virg.

Ventos, ut caneret fera
Nereus fata: Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias
Et regnum Priami vetus.
Heu heu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanae
Genti! Iam galeam Pallas et aegida

Georg. IV. 387.) Glauco (Apoll. Rhod. I. 1310.), sed etiam ventos comprimendi potestas pariter ac Neptuno apud Virg. Aen. I. v. 131 sqq. recte tribuitur. — *fera*, h. e. saeva, tristia; similiter apud Ovid. Met. XIII. 454. saeva et horrenda *fata* (al. *sacra*) dicuntur *fera*.

v. 5—8. *Mala:..avi*, h. e. infausto omine, ut infr. Epod. X. 1: *mala alite*, Od. III. 3. 61: *alite lugubri*. Catull. LXI. 20: *bona alite*. Od. IV. 6. 24: *potiore alite*. Epod, 16. 24: *secunda alite*. — v. 7. *coniurata rumpere*, h. e. quae coniuravit, se rupturam esse, ad Graecorum dicendi morem, qui solo infinitivo consilium indicant, cf. *Kritz* ad Sall. Cat. 52. 24. p. 273. Caeterum respexisse putant poetam illud iusiurandum, quo Graecorum principes, se non nisi Troia eversa et Helena recepta in Graeciam redituros esse, fidem sibi invicem in Aulide dedisse dicuntur. [Cf. Ovid. Ars Amat. I. 687: *Iurabant omnes in laesi verba mariti; Nam dolor unius publica causa fuit*. Virg. Aen. IV. 425: *Non ego cum Danais Troianam exscindere gentem Aulide iuravi*. Iam prius autem proci Helenae patre Tyndareo suadente iureiurando sese obstrinxerant, ut, cuicumque Helena nupsisset, ei omnes auxilium ferrent, si quis uxorem ei eripere vellet. Schol. Venet. ad Il. II. 339. *R.*] — *regnum* h. e. vetustate nobile. Similite Aen. I. 375: *Troiam antiq* Ovid. Fast. III. 423: *veterem* lat. — Caeterum cum verbun *pere* uni tantum nomini *nupt* commodatum sit, ad alterum ı ex nota zeugmatis figura ali bum, v. c. *evertere*, *delere*, ve mente cogitandum est.

v. 9 — 12. Iam rerum fut imaginibus ita impellitur vatis furore correpti animus, ut f quasi iam bello futuro Miner viros Graecorum fortissimos, ptam a Paride Helenam ad pugnaturos, se oculis conspic dat; de quo poetarum sub v iusdam persona res futuras t praesentes ad oculos vocantiu plura exempla attulit *Mitsch.* *heu, quantus equis* cett. Hom 388 sqq. Horatium imitatus e Theb. III. 210: *Quantus equi tusque viris in pulvere crasso io quantum crudele rubebitis* — *funera movere* paulo a pro: bellum movere, quod f sive caedis causa est. *Dard* e. Troianae, a rege Dardano ex Electra filio, sic appella *Iam galeam* cett. Iam gale nerva capiti imponit, iam a arripit currusque, e quibus conscendit et ad iram contra

Currusque et rabiem parat.
Nequicquam Veneris praesidio ferox
Pectes caesariem grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides; 15
Nequicquam thalamo graves
Hastas et calami spicula Gnosii
Vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem: tamen heu serus adulteros

v. 9. *Heu, heu*, Codd. plerique, et sic *Fea*, *Mein.*, *Orelli*. *Eheu*, alii [et sic *Doer.*] *R.*

nos effundendam se parat. Breviter et graviter id poeta uno verbo *parat* expressit. — *aegida*, h. e. clypeum; nam aegis, qua voce proprie denotatur clypeus, quem Iuppiter ex pelle caprae (quae Graecis αἴξ dicitur) Amaltheae, nutricis suae, sibi confecisse perhibetur, passim quoque de Minervae clypeo, Medusae capite instructo; cf. infr. III. 4. 57. Virg. Aen. II. 615. et VIII. 435. — *rabiem*, iram et furorem, tanquam arma vel maxime hosti timenda, suaviter poeta caeteris, quibus Minerva ad pugnam se instruebat, armis subiungit. Caeterum pugnans contra Troianos Minerva ex Homero satis nota est.

v. 13—20. *Nequicq. Vener. praes.* cett. Similiter Paridis externo formae suae cultu et dulcium carminum cantu feminis placere studentis mollitiem, ut parum ad caedem vitandam ei profuturam, apud Homer. Il. III. 54. 55. carpit Hector: *Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.* — *ferox*, nimis et ferociter confisus. — *grata*, h. e. dulcia, amatoria, hinc *cithara*, qua res amatorias canebat Paris, contemtim vocatur *imbellis*; cithara quidem Achilles quoque cecinisse dicitur apud Hom. Il. IX. 189., sed is *ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν*. Itaque Alexander M. non Paridis, sed Achillis citharam videre voluisse dicitur. — *carmina dividere feminis* est: gratis carminibus feminas mulcere, modo hoc modo illud canendo; similiter Anthol. Lat. I. p. 4: *dulcia diffundit carmina virginibus*. Ut infra 36. 5. amicus *oscula dividit* amicis, ita Paris feminis carmina tanquam dona dicitur dividere. Cf. *C. Schiller*, l. l. p. 60. — v. 16. *thalamo*, h. e. in thalamo, ubi Venus Paridem, quem ipsa ex pugna eripuerat, tutum a caede praestare volebat secundum Hom. Il. III. 382. — *graves*, h. e. timendas, ut supr. 2. 22. *Persae graves*. — *calami spicula*, sagittas, tela, *Gnosii* pro: Cretici, a satis nobili Cretae urbe *Gnoso*; sagittae scilicet e canna Cretica factae, in praestantissimis habebantur et ipsi Cretes, quos contra Troianos duxit Idomeneus (Hom. Il. II. 645.), optimi sagittarii fuisse perhibentur; hinc infr. quoque *arcus Cydonius* IV. 9. 17. — v. 18. *strepitum*, tumultum bellicum, armorum sonitum; *celerem sequi* Graece pro: celerem in persequendo hoste. Cf. Ep. I. 20. 25. Od. III. 12. 10. Od. IV. 6. 39. — [*tamen heu serus* cett. Cave ita explices: *quamvis serus*, *tamen* . . .

Crines pulvere collines. 20
Non Laërtiaden, exitium tuae
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
Urgent impavidi te Salaminius
Teucer et Sthenelus sciens
Pugnae, sive opus est imperitare equis 25
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox

v. 20. *Crines*, Codd. plerique; *cultus*, alii. Illud recepimus cum *Bentl.*, *Ianio*, *Mitsch.*, *Vanderburgio*, *Orellio* cum propter Codd. auctoritatem tum propter Homericum locum Il. III. 55. Alteram lectionem *cultus* praetulerunt *Fea*, *Jahn*, *Mein.* — v. 22. *gentis*, Codd. plerique; *genti*, Codd. pauci, et sic *Mitscherl.*, *Meineke*, *Orelli*, rectius fortasse. — v. 21 et 22. *Num — num*, *Fea* et *Jahn* e paucis Codd. Recte *Orellius*: *Num — num* contra latinitatem. Sic enim respondendum esset: „Non respicio". — v. 24. Fluctuant Codd. inter lectiones *Teucer et*, *Teucer, te* [et sic *Doer.*], *Teucerque et*. Assentior *Orellio*, qui verum putat antiquissimorum Codd. lectionem *Teucer et*, mutatam a librariis ob metrum. Cf. quae annot. ad v. 36. *R.*

collines; particula *tamen* enim non respondet particulae *quamvis* in voce *serus* latenti, ut Virg. Eclog. I. 28: *Libertas, quae, sera, tamen respexit inertem*; sed sententiarum nexus hic est: Nequicquam vitabis hostium tela; quamvis enim diu feliciter omnia pericula evitaveris, tamen tandem aliquando (*heu serus*) adulterii poenas dabis. Cf. *C. Schiller*, l. l. p. 61. — *serus*, h. e. sero cf. Od. I. 2. 45. *R.*] — *adult. crin. pulv. coll.*, pulvere foedabis crines eleganter adulterorum more comtos, i. e. trucidaberis et morte adulterii poenam lues. Virg. Aen. XII. 99: *Da sternere corpus — Semiviri Phrygis, et foedare in pulvere crines*. Cf. Hom. Il. III. 55: ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης, et Pind. Nem. I. 104: φαιδίμαν γαίᾳ κεφύρσεσθαι κόμαν.

v. 21—28. *Non Laërtiaden — respicis?* annon te fugientem persequi animadvertis Ulyssem, Laërtis filium? — Ulysses autem, quia partim Palladio surrepto, partim consilio de illo equo ligneo aedificando dato exitium paravit genti Troianae, ipse nunc graviter *gentis* Troianae *exitium* vocatur. Horatium imitatus est Ovidius Met. XIII. 500., ubi Hecuba Achillem *exitium Troiae* appellat; et sic apud Senec. Herc. Fur. 358. Megara de Lyco: *Quidnam ita, nostri generis exitium es lues, Novi parat?* Simili loquendi genere *Thais* apud Terent. Eunuch. I. 1. 34. dicitur *fundi calamitas*; itaque non opus, ut in nostro loco pro *gentis* cum quibusdam legatur *genti*, quae loquendi ratio durior videtur. — *Pylium Nestora*, Pyli, antiquae civitatis in Peloponneso, regem. — *Salaminius Teucer*, Telamonis, regis Salaminis, filius. — *Sthenelus*, Capanei filius; *sciens pugnae* (εἰδὼς μάχης, Hom.) pro: fortis. — *non auriga piger*, fuit enim Sthenelus auriga Diomedis.

v. 26. *Merionen*, cf. supr. ad I. 6. 15. — *Nosces*, h. e. virum fortem esse senties et experieris. — *furit*

Tydides melior patre,
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor, 30
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuae.
Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achillei;
Post certas hiemes uret Achaïcus 35
Ignis Iliacas domos.

v. 36. *Ignis Iliacas*, Codd., ut videtur, omnes. *Glareanus* quidem statur, se in Codd. invenisse *Pergameas*, sed videtur haec viri alicuius cti emendatio. Cum semper enim in basi versuum glyconeorum apud r. spondeus esse soleat, hoc versu et v. 24. ex Graecorum more chaeum posuit, quem non temere expellendum esse corrigendo statuit lm *Hermann*, Elem. Doctr. metr. p. 436. *R.*

reperire, h. e. furit prae cupidi- e te reperiendi et tecum congre- ndi. (Hom. μεμαὼς κιχέειν.) — *vus*, ut *saevus*, *cruentus* cett. pro: tis. — *Tydides*, Diomedes, Tydei us. — *melior patre*, h. e. fortior ατρὸς ἀμείνων, κρείσσων cf. Il. , 405).

v. 29—36. *Quem tu*, *cervus uti lis* cett. Sententia: quem simulac cal conspexeris, eadem statim, ut o mollis et ignavus, celeritate les, qua fere cervus, simulac lu- s in altera vallis parte prospexit, uscuis statim (*graminis immemor*) ere solet. — *graminis immemor*, vacca apud Virg. Ecl. VIII. 2. a mine depascendo ad carmina pa- rum audienda subito conversa, *im- mor herbarum* dicitur. — *sublimi helitu* h. e. graviter anhelans, dum altum erigit cervicem et ore sub- lato spiritum captat, cf. *Doederlin*, Lat. Synonym. Tom. II. p. 103. Comparat *Meinekius* ad Menandr. p. 12: μετεώρῳ πνεύματι.

v. 32. *Non hoc*, non hanc animi mollitiem et ignaviam, sed eam, quae virum fortem decet, virtutem. — *tuae*, Helenae. Cf. Il. III. 430.

v. 33. *Iracunda* — *classis Achill.*, iracunda ob ereptam duci suo ab Agamemnone Briseidem; *Achilleus* antiqua forma, ut supr. 6. 7. *Ulixeus* pro: Ulixes. — *diem*, fatalem excidii diem, excidium. — *Matronisque*, ad miserationem movendam mentionem facit *matronarum*, quibus inprimis ob timendam sibi servitutem horri- bile esse debebat Troiae excidium. — *post certas hiemes*, post certum annorum a fato constitutorum nu- merum.

CARMEN XVI.

PALINODIA.

O matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones iambis, sive flamma
Sive mari libet Hadriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,

CARMEN XVI.

Amantium iras, quod Terentius ait, *amoris redintegrationem* esse, id poeta in hoc carmine satis luculenter exemplo suo probat. Vix enim ille irae furore abreptus pulchrae cuidam puellae, iambis criminosis ei missis, bellum indixerat, cum statim ad illud componendum ipse mollissimas pacis conditiones ferret. Iam cum omnis poetae apud puellam de misso carmine ignominioso excusatio petita sit ab irae, cui ille resistere non potuerit, vehementia; plurimam huius carminis partem in gravissimae illius animi affectionis vel vitii humani descriptione versari nemo facile mirabitur. — Ad quam puellam, utrum ad Tyndaridem, an ad Gratidiam aliamve puellam hoc carmen scriptum sit, id cum veteribus et recentioribus quibusdam interpretibus exquirere velle, vix operae pretium est. — Imitatus est Horatius, ut observat Acron, Stesichorum, qui, cum ob carmen probrosum in Helenam scriptum privatus esset oculorum lumine, recantatis opprobriis sive palinodia visum recepisse traditur; exstat huius palinodiae initium apud Platonem in Phaedro p. 243. A. B. Steph.

v. 1—4. *Quem crim. cumq. vol.* ostt. h. e. dele, quaeso, quocumque modo tibi placebit, criminosos iambos, sive eos in ignem sive in aquam proiicere mavis. — *iambi*, quibus primus eorum auctor Archilochus (Ep. ad Pis. v. 79: *Archilochum proprio rabies armavit iambo*) ad alios perstringendos usus est et post eum alii poetae, dicuntur *criminosi*, quia res turpes puellae criminabantur, i. e. contumeliosi; in hoc sensu apud Suet. Octav. 75: *liber criminosissimus*, h. e. maledicentissimus, dicitur. — *quemcumque modum iambis pones*, est: sortem, quamcumque libet, iambis tibi ponere et decernere licebit. — *mari Hadriano* poetice pro: aqua quacumque. — Pari modo, quae frustra in laudem amicae suae cecinerat carmina, deleri cupit Tibullus I. 9. 49: *Illa velim rapida Volsinus carmina flamma Torreat et liquida deleat amnis aqua.*

v. 5—12. Locus, si quis alius, mira sublimitate insignis. Irae furorem, cuius vim modo senserat poeta, iam descripturus novo quasi, quo poetae agitari solent, furore ita incalescit, ut furor furorem peperisse videatur. Nexus et sententia h. l. est: indomita autem, qua ad istos

Non Liber aeque, non acuta
Sic geminant Corybantes aera,

8. *Sic*, Codd. omnes et sic *Vanderburg.* et *Orellius; si* de *Bentl.* nnes reliqui editores recentiores. *R.*

scribendos abreptus sum, me excusare debet irae vehe- nam neque Cybele, neque neque Bacchus sacerdotum tem quatiunt, neque furunt ybantes aerea cymbala itera- us pulsantes, ut furore agi- saevae irae, quae nulla om- et periculi timore, neque ense nari neque igni neque fulmi- omari et compesci possunt. *lymene*, Cybele, appellata ita *mo* vel *Dindymis*, Phrygiae ius cultui sacro; *Dindymena* dicitur Catullo LXIII. 13. eles sacris, in quibus huius erdotes, Galli vel Coryban- ore divino agitati, tympana et pulsabant, res nota; cf. Lu- 616 sqq. Catull. LXIII. et en, IX. 617. — *adytis*, in- et secretiore templi parte, aeter sacerdotes nemini in- fuit. — *quatit*, agitat, con- - *mentem sacerdotum*, intel- imis Pythiam et Sibyllas. — *Pythius*, Apollo Delphicus, . adyti Pythici incola. Simi- ra Od. III. 10. 4. *Aquilones incolae*, quia tamquam in o suo in Scythia dominantur. , de furore illo, quo Bacchae ades celebrare solebant or- nia in vulgus nota. — [*non Sic geminant Corybantes* Retinuimus Codd. lectionem m sententiae ita cohaerere ur: „furor sacerdotum, quem Apollo, Liber animis eorum , ac Corybantium inprimis pulsantium furor non tantus est, quantus est irae furor.“ Non comparatur enim ira cum diis furorem iniicientibus, sed cum furore a diis immisso; sicuti sacerdotes illi divino furore agitati tympanaque pulsantes nihil non audent, ita irae furentes (μαινάδες ὀργαὶ) nec mari nec igni nec ipsius Iovis fulminibus deterrentur. — Qui *Bentleium* secuti corrigendum duxerunt *Si geminant*, iras putarunt comparari cum diis sacerdotum mentes quatientibus et praeterea cum ipsis sacerdotibus, qui furore agitati alios ad eundem rapere student furorem, ut hic sit sententiarum nexus: „Neque Cybele, si eius sacra instituuntur, neque Apollo, si in templi sui penetralibus sacerdotum pectora occupat, neque Bacchus, si in eius honorem celebrantur orgia, neque Corybantes, si aerea cymbala iteratis ictibus pulsant, tantum animis furorem iniiciunt, quantum saevae irae.“ At primum displicet id, quod sacerdotibus eadem vis tribuitur ac diis, cum tamen ipsi dicantur a diis agitari; deinde vero ea, quae de iris in sequentibus adiiciuntur, satis clare significant, poetam de irarum ipsarum furore, non de iris furorem iniicientibus cogitasse. Nam dicuntur irae neque ense nec mari nec igni nec fulminibus deterreri; ipsae igitur furunt, uti sacerdotes divino instinctu agitati. Iam si singula spectemus, furor sacerdotum primum significatur, quatenus a diis immittitur, deinde exempli causa Corybantes ipsi furentes ac tympana pulsantes oculis nostris subiiciuntur;

Tristes ut irae, quas neque Noricus
Deterret ensis nec mare naufragum 10
Nec saevus ignis nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis 15

et simili furore agitari dicuntur irae. Accuratius ita hoc exprimas: quo furore Cybele, Apollo, Liber sacerdotum pectora implent quoque furore agitati Corybantes tympana pulsant, eodem furore saevae abripiuntur irae. *R.*]

v. 9. *Noricus*, epitheton ornans pro: praestantissimus, quia Noricum, pars Illyrici, praestantissimo, quod ibi effodiebatur, ferro nobile fuit.

v. 10. *naufragum*, ob naufragii periculum timendum. — *trem. Iuppiter ip. ru. tum.* magnifice pro: Iuppiter tonans et fulmina mittens; ex prisco enim loquendi genere Iuppiter (h. e. aether) vel imbre vel nive vel tonitru et fulmine in terram descendere dicitur, unde ille *Ζεὺς καταιβάτης*, infr. Epod. 13. 1: *Horrida tempestas caelum contraxit et imbres Niveseque deducunt Iovem.*

v. 13 — 16. *Fertur Prometheus* cett. Sententia: Prometheus, cum ob defectum materiae ad fingenda caetera animalia iam dispensatae cogeretur limo, e quo primum hominem formaret, particulam (*undique*) ex caeteris animalibus decerptam, admiscere; (*et*) inter alias quoque particulas vim insani leonis stomacho nostro apposuisse traditur. Vulgaris sententia, quam tanta arte et doctrina exornavit poeta, haec est: eo magis autem irae, qua abreptus sum ad scribendos iambos, veniam dare debes, cum illa ad vitia humanae naturae insita pertineat. — *De Prometheo*, qui primus ex *luto* vel, ut Ovid. Met. I. 82. loquitur, ex *tellure* — *mista fluvialibus undis* formasse hominem fingitur, res nota; apud Aristoph. Av. 687. homines e limo ficti dicuntur *πηλοῦ πλάσματα*; illud vero, quod de *vi insani leonis* vel ira a Prometheo hominum animis iniecta hic commemoratur, Stesichori, quem Horatius imitatus sit, inventum esse, ex Fulgent. Myth. L. III. c. *de Peleo* colligi posse existimat. Simile commentum de diverso mulierum ingenio ex diversorum animalium, suis, vulpis, asini, mustelae cett. cupiditatibus composito laudat ex Fragmento quodam Simonidis *περὶ γυναικῶν*, quod separatim edidit *Koelerus*. Huc pertinet quoque Fragment. Euripid. T. II. p. 496. (edit. Lips.) quod apud Stob. (Groc. Flor. p. 13.) Philemoni tribuitur. — *principi*, e quo primum finxit hominem Prometheus; de primaria materia equidem explicare nolim. — *undique*, ex aliis undique animalibus; sic plane infr. in Epist. ad Pis. v. 3: *et varias inducere plumas Undique collatis membris.*

v. 15. *et insani leonis* cett. Cum particula *et* perperam pro copula haberetur, in expedienda orationis structura, quam *insolentiorem* vocant, valde et torserunt interpretes; sed bene se res habet; *Fertur* enim non ad *addere*, quod ex v.

Vim stomacho apposuisse nostro.
Irae Thyesten exitio gravi
Stravere et altis urbibus ultimae
Stetere causae, cur perirent
Funditus imprimeretque muris 20
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentavit in dulci iuventa
Fervor et in celeres iämbos
Misit furentem; nunc ego mitibus 25
Mutare quaero tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis animumque reddas.

us pendet, sed ad *apposuisse* n referendum est: *et* igitur est: etiam, vel, adeo. — *stomacho*, irae sedi. Cf. Od. I. 6. 6. 17 – 28. In sententiam, quam ius de *ira*, ut prima caedis et arum calamitatum causa, h. l. vit, laudant Senec. *de ira* I. 2. *Thyesten*, nam illud atrox Thyestum Atreo fratre de regno cer- ira exortum est; *exitio gravi*, de Thyestis liberis, quos Atratri epulandos apposuit, et de norte in exilio, quo pulsus est trei occisi filiis, Menelao et emnone. — *stravere*, perdidere, *ze*, primariae.

16. *Stetere*, exquisitius pro: extitere. Virg. Aen. VII. 553: *belli causae.*

20. *imprimeretque mur. host. exerc.* haec explicant magis *funditus*, quod praecessit; nam urbium *funditus* delendarum vertebatur; Propert. III. 7. *Moenia quum Graio Neptunia it aratro Victor Palladiae ligneus arcis equus.* — *insolens*, insolenter saeviens.

v. 22. *Compesce mentem*, iram, quam iambis meis excitavi, reprime. — *tentavit*, agitavit, abripuit; ipse Horatius infr. Epist. I. 20. 25. se *celerem irasci* esse fatetur. — *misit in iambos*, concitavit ad scribendos iambos. [*celeres*, Ovid. Rem. Am. v. 378: *Seu celer, extremum seu trahat ille pedem.* Hor. Ep. ad Pis. 251: *Syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus*; *Pes citus.* Celeres autem iambi maxime accommodati sunt ad iram animi effundendam. *R.*]

v. 25. *mitibus mutare tristia*, ea, quae te tristitia et indignatione affecerunt, remunerari iis, quae tibi suavia atque iucunda sunt. — *recantare opprobria* est: opprobria cantata, quasi non cantata, revocare, falsa et ficta fuisse cantata opprobria declarare; similiter apud Virg. Aen. XII. 11: *retractare dicta* pro: revocare, recantare. — *animum reddas*, pristino amore me amplectaris, te mihi restituas.

CARMEN XVII.

AD TYNDARIDEM.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus et igneam
Defendit aestatem capellis
Usque meis pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos 5
Quaerunt latentes et thyma deviae

v. 5. *tutum*, Codd. paene omnes; *totum*, *Bentl.* e Codd. aliquot Lambini, quia nil mirum sit, impune capellis arbutos quaeri, si tutum sit. Sed nil frequentius poetis, quam rationem verbi vel adverbii reddere tali epitheto. Cf. *Jahnium* ad h. l. *R.*

CARMEN XVII.

Tyndaridem, ut in villam, quam in Sabinis habebat poeta, secum rusticatum veniat, dulcissimae, qua ibi frui possit, felicitatis descriptione permovere studet. Auctorem huius felicitatis inprimis facit Faunum. Nam cum ille deus regionis, in qua sita fuit villa Horatiana, amoenitate ita caperetur, ut relicto Lycaeo saepius eam inviseret et dulcia carmina ibi fistula caneret (quo nihil ad loci amoenitatem commendandam fingi a poeta potuit aptius); dignam quoque, quam singulari tutela foveret, habuit. Hinc Faunus nimium solis aestum aeque ac nimiam pluviarum copiam a villa Horatii avertere, securitatem gregibus praestare, agros denique pii poetae quovis felicitatis genere mactare dicitur. — Promittit igitur poeta Tyndaridi, si ad se in villam suam venerit, primum omnium, quae in agris proveniant, rerum abundantiam; deinde otium, quo vacare ibi possit canendis carminibus, iucundissimum; porro hilarem in locis umbrosis compotationem; denique tutum ab importuno, cuius vim puella timebat, amatore Cyro perfugium. — Caeterum Tyndaridem honestam, doctam et elegantioris ingenii fuisse puellam, ex v. 17 sqq. colligi potest.

v. 1—4. *Velox*, dii enim capripedes inprimis velocitate excellunt. — *saep. Lucret. mut. Lyc.* saepe ex Lycaeo transit in Lucretilem; est enim Faunus deus ὀρειβάτης, qui, ut Ovidius (Fast. II. 285.) de eo loquitur, *discurrere gaudet in altis montibus.* — *Lucretilem*, montem in Sabinis, villae Horatii imminentem (*Monte Gennaro*). — *Lycaeo*, monte in Arcadia, Fauno sive Pani sacro; Ovid. Fast. II. 424: *Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.* — *defendere aestatem capellis* est: arcere, avertere capellis aestatem, prohibere aestatem a capellis; sic apud Virgil. Eclog. VII. 47: *solstitium pecori defendite;* similiter apud Graecos ἀρκεῖν, ἀρήγειν, ἀλαλκεῖν, ἀμύνειν. — *pluv. vent.* itaque villa Horatii, cum neque aestu neque pluviis laboraret, tam salubritate quam fertilitate gavisa est.

v. 5—12. *Impune*, sine ullo peri-

Olentis uxores mariti,
Nec virides metuunt colubras
Nec Martiales haeduleae lupos;
Utcumque dulci, Tyndari, fistula 10
Valles et Usticae cubantis
Levia personuere saxa.
Di me tuentur; dis pietas mea
Et Musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno 15

v. 8. *colubras*, Codd. plerique et Lactat. ad Stat. Theb. V.; *colu-* Codd. nonnulli et sic praeter alios *Vanderburgius*. *R.* — v. 9. *hae-* vel *haedilia* Codd., *haeduleae*, *Bentl.* coniecit. — v. 14. *hinc*, plerique, quae lectio haud scio an praeferenda sit alteri *hic*, ortae ex sequente *hic* (v. 17). Recentiores tamen fere omnes editores erunt: *hic*. *R.*

more, securae. — *olentis uxo- mariti*, faceta caprarum descri- caper enim est *maritus* vel *regis*, ut vocatur apud Virgil. VII. 7. secundum imitationem riti VIII. 49: τράγε λευκᾶν ν ἄνερ. — *haeduleae*, proles rum, parvae capellae. — *Mar- lup.* lupus *Martialis* vel *Mar-* (ap. Virg. Aen. IX. 566.) di- quia Marti sacer est. — *Ut- que dulci fistula* cett. quando- que Faunus dulcia carmina canit a, quae in valle saxosi montis ae resonant, pro vulgari: dum as praesens numine suo greges r. — Iam Faunus, similiter ut quocum plurima communia ha- (utriusque enim dei mythus in confluxit, cf. *Voss.* ad Virg. VI. 27.), fistula canens (συρί- inducitur. — *Ustica* fuit par- ons prope villam Horatii, qui, leniter assurgebat vel, ut Vir- loquitur (Eclog. IX. 8.), *molli iugum demittebat*, *cubans* di- quemadmodum enim altius gentes montes *stare* (supr. 9. 1. *Vides, ut alta stet nive candidum* Soracte), ita molliter in planitiem vel vallem se demittentes *cubare* dicuntur; hinc *colles supini* apud Virgil. Georg. II. 276. — *levia*, qualia sunt, super quae rivuli decurrunt; πέτραι λισσάδες.

v. 13—16. *Di me tuentur* cett. Sententia: hanc securitatem diis aceptam refero, quibus pii et innocentis poetae, qualis ego sum, placent carmina: veni igitur et largissimis ruris muneribus mecum fruere. — *Hic tibi copia* cett. iunge: *hic opulenta copia honorum ruris manabit tibi benigno cornu ad plenum* — *benigno cornu*, tamquam e divite Amaltheae cornu (de quo vid. Ovid. Fast. V. 121 sqq.), similiter ad illud cornu copiae respexit Hor. infr. Carm. Saec. 59: *apparetque beata Copia cornu;* et Epist. I. 12. 28: *aurea fruges Italiae pleno defudit copia cornu.* — *manabit ad plenum*, largiter affluet; sic *ad plenum* pro: abundanter, apud Virg. Georg. II. 244: *dulcesque a fontibus undae Ad*

Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle Caniculae
Vitabit aestus, et fide Tyria
Dives laborantes in uno
Penelopen vitreamque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra: nec Semeleius
Cum Marte confunder Hymenaeus
Proelia, nec metues protervum
Suspecta Cyrum, ne male dispari

Incontinentes iniiciat manus
Et scindat haerentem coronam
Crinibus immeritamque vestem.

CARMEN XVIII.

AD VARUM.

am, Vare, sacra vite prius severis arborem
mite solum Tiburis et moenia Catili.
omnia nam dura deus proposuit, neque
aces aliter diffugiunt sollicitudines.

, vel tibi admodum imbecil- — *incontinent. iniic. manus,* ubie similem, ubi in convivio manibus non temperaverat incontinentior, iam semel Tyn- experta fuerat petulantiam, Hor. respicere videtur. Cf. 13. 10. — *haerent. coron. s*, coronam convivalem in- tem crinibus, capiti imposi- - *immeritam*, innocentem; fa- re inanimata, plane ut infr. . 3. 7: *paries immeritus.*

CARMEN XVIII.

m Varus (*Quintilius*, ut vi- de quo cf. *Iahnium* ad h. l.) rendis in agro Tiburtino ar- cum maxime intentus esset; prae caeteris arboribus om- vitis serendae curam ei com- urus, breviter hoc carmine ut efficacissimi curarum et dinis remedii, laudes com- ir. Sed prudenter has laudes at adiectis malis, quae vinum ice sumtum sequi solent, et nimio simul vini potu, quem bominatur, deterrere studet. si totum, certe initium huius is, expressum est ex Alcaeo, cuius fragmentum apud Athenaeum X. 8. sic se habet (p. 31. ed. Matth.): *Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.*

v. 1—6. *sacra*, scil. Baccho. — *circ. mit. sol. Tib. et moen. Cat.* circa agrum Tiburtinum sub mitioris aëris temperie situm, et quidem (particula *et* vim explicandi habet) circa ipsa Tiburis moenia. — *moenia Catili, Tibur*, ab uno eius conditorum Catillo; nam tres Catili filii, Coras, Catillus, Tiburnus, hanc urbem condidisse traduntur; cf. *Heyne* ad Virg. Aen. VII. 671. Excurs. VIII. Sil. Ital. VIII. 366: *Tibur, Catille, tuum.* Horatius mediam in *Catilus* elisa littera *l* corripuit.

v. 3. *Siccis omnia nam dura* cett. nam, qui vino abstinent, ad vitam duriorem, hilaritatis quippe, quae vino debetur, expertem, a sorte destinati sunt. — *siccum*, cui opponitur *vino madidus, uvidus* (infr. IV. 5. 39.), cum Ovidio Met. XV. 3. 3. dixeris, qui *Vina fugit gaudetque meris abstemius undis.* — *nam*, tertia sede positum, ut Epod. 14. 6.; secunda, Od. IV. 14. 9. Epod. 17. 45. — *neque aliter*, neque alio remedio nisi vini potu; si-

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepa
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Ven
At ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata, monet Sithoniis non levis Evius,
Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum

v. 7. *Ac ne*, *Bentl.* e Codd. Praeferenda est altera lectio propter oppositionem membrorum. *R.*

militer Euripides Bacch. v. 283. de vino: *οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.* — *mordaces*, macerantes, pungentes animum (*θυμοβόροι*, *δακέθυμοι*, *θυμοδακεῖς*), similiter infr. II. 11. 17: *edaces curas* dissipare Bacchus dicitur. — *gravem militiam aut pauperiem crepat?* h. e. crebras de dura militia et paupertate querelas iacit? *crepare aliquid* (*κροτεῖν*, *κομπάζειν*), saepe aliquid in ore habere et repetere et hinc passim de hominibus, qui multa verba de una eademque re magno cum strepitu effutiendo aliis molestiam creant; cf. infr. Ep. I. 7. 84. Sat. II. 3. 33. et in Epist. ad Pis. 247. — *Quis non te potius* sc. crepat, et hoc pro: iterum iterumque laudat. — *decens*, ad amabilem, quae Venerem componit et subsequitur, gratiam et decorem refer. Cf. Od. I. 4. 6.

v. 7—10. Sententiarum nexus est hic: sed quemadmodum vinum modice sumtum dulcissimum curarum humanarum lenimentum est, ita idem immodice sumtum maximorum malorum causa fieri solet; bellum enim Lapitharum cum Centauris super vino exortum et cruentae Thracum inter compotationes caedes unumquemque, ne modum in bibendo vino excedat, adhortari debent. — *modici transil. mun. Liberi*, paulo sublimius pro: modum, qui tenendus est in percipiendis Bac neribus, h. e. in vino biben cedat. — *modici*, modice b Bacchus enim non ebrietati quae inde oriuntur, sed m favet; hinc infr. 27. 3. *vere* dicitur; *transilire*, notionem viae et temeritatis habet; c 3. 24. — Cfr. Theogn. v. 4 *δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρ ἔτ' ἐκεῖνος Τῆς αὐτοῦ γλώσσ τερὸς οὔτε νόου.* — *Cen* pugnae illius inter Centauros pithas super mero in nupti thoi exortae suavissimam des nem dedit Ovid. Met. XII. 2 — *Sithoniis*, Thraciae popu ipsis Thracibus, quibus Bacc *levis*, sed gravis deus est, dun eos ad rixas et barbara facin pellit; de Thracum vinole infr. 27. 1 sqq. — *Evius*, B ab illa bacchantium accla *Evoe* (*εὖ οἶ*) dictus.

v. 10. *fas atq. nefas*, h et inhonestum, pulchrum et [*exiguo fine libidinum*, te discrimine, quod libidines i. e. nullo fere discrimine. — sc. potus, ut Sat. I. 4. 126. 5. 75. Male iungunt *libidinum* nam cum recte quidem *libidi* cantur voluptatis *avidae*, no bene homines dici possunt *lib avidi*. Obstat praeterea ve collocatio. *R.*].

Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam, nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui,

v. 11—16. *Non ego te* cett. Vulgarem sententiam: „equidem a furore illo ebrietatis, quae tibi, Bacche, displicet, diligenter mihi cavebo," sequentibus egregie exornavit poeta. Ex nefandis sceleribus, quae ab hominibus temulentis committi solent, nam, quod ad Bacchum proxime spectat, commemorat, impiam eius mysteria evulgandi temeritatem. *Non ego te* cett. cavebo mihi ab ista temulentia, quam, ut nefandorum scelerum causam, abominaris. — *candide*, formose, pulcher, ob perpetuam Bacchi iuventam; cf. *Broukhus.* ad Tibull. III. 6. 1. — *Bassareus*, Bacchus, a voce Thracia vel Afra *Βάσσαρος* vel *Βασσαρίς*, quam Suidas et Etym. M. explicant *ἀλώπηξ*, quia non hinnulorum tantum, sed etiam vulpium pellibus se texisse dicuntur Bacchae, quae inde dictae sunt *Βασσαρίδες*. Hesych. *Βάσσαραι· χιτῶνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾴκιαι Βάκχαι.* Vide *Creuzeri* Symb. Vol. III. p. 351 sq. ed. sec. — *invitum quatiam*, h. e. more tibi displicente sacra tua movebo. *quatere Bacchum* idem esse videtur, quod Bacchi *sacra commovere* apud Virgil. Aen. IV. 301: *qualis commotis excita sacris Thyias;* inprimis autem *quatere* vel *movere* ad sacrorum vasorum sub initio ceremoniae e templis sublatorum iactationem referendum videtur. — *nec. var. obsita frondibus S. div. rapiam*, nec sacra occulta vel mysteria variis frondibus obtecta protraham in publicam lucem; publice enim in orgiis res quaedam mysticae in cista quadam vel arcula, hedera et pampinis obvelata, circumferri solebant a cistophoris. Catull. LXIV. 260: *Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis, Orgia, quae frustra cupiunt audire profani.* — *variis* paulo argutius vel ad colorem vel ad motum foliorum referunt; equidem simpliciter *frondes varias* de hederaceis, pampineis, aliis accipio. — *Saeva tene cum Berecyntio Cornu tympana, quae subseq.* retine et comprime saevum tympanorum et cornu Phrygii clangorem; fac, ne ad aures meas accedat horribilis tympanorum et Phrygii cornu sonitus; averte a me saevum istum, qui tympanorum et Phrygii cornu strepitu excitatur, furorem, quem subsequitur cett. et hoc pro: tutum me praesta ab ebrietatis furore, quem subsequitur cett. — *saeva*, ob saevum, quem iniiciunt, furorem, vel sonoribus saeva, h. e. terribiliter sonantia; Virgilius certe Aen. IX. 651: *saeva sonoribus arma* pro: terribiliter sonantia dixit. — *Berecyntio* h. e. Phrygio, a Phrygiae monte Berecynto, ubi colebatur Cybele, in cuius sacris iisdem, quibus in orgiis, ad furorem excitandum usi sunt instrumentis musicis; cf. supr. 16. 15 sqq. — *caecus amor sui*, stulta superbia et arrogantia. — *Et toll. vac. pl. nim. glor. vert.*, iactantia, qua nimis se extollunt homines vani; *vacuum* significanter pro: vanum, nihil habentem, quo se extollere possit. — *plus nimio*, Od. I. 33. 1. Ep. I. 10. 30. *Arcani fid. prod.*, loqua-

Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

CARMEN XIX.

DE GLYCERA.

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semeles puer
Et lasciva Licentia
Finitis animum reddere amoribus.

citas, inconsideranter res arcanas, quae fido pectore tegi debebant, effutiens; ea dicitur *vitro perlucidior*, quod, quae gerit homo loquax in animo, veluti per vitrum elucentia facile perspiciuntur. Cf. in hanc rem ex Gnom. Gr. Brunck. p. 284: *Κάτοπτρον εἴδους γαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ.* — De caesura in composita voce *perlucidior* cf. *Bentley* ad Od. IV. 8. 17.

CARMEN XIX.

Poeta, qui iam satis sibi in amoris aestu deferbuisse videbatur, novis repente Veneris, Bacchi protervaeque Licentiae stimulis se agitari sentit. Novum igitur, quo Glycerae pulchritudine et eius lenociniis captus sit, amorem libere in hoc carmine fatetur tantamque eius vim esse ait, ut totus in eo occupatus iam neutiquam canendis gravioris argumenti carminibus vacare possit; immo relictis rebus omnibus sacrificium, quo Venerem placet, sibi parandum esse existimat. — Quod alii ex v. 10 sqq. suspicati sunt, poetam delatam sibi vel a Maecenate vel ab alio, ut res contra Scythas et Parthos praeclare ab Augusto gestas carmine celebraret, hac novi amoris sui excusatione detrectasse provinciam, id ad ea, quae paulo argutius poet guntur, pertinere videtur. - rum de novo, quo reses et suetus eius animus incalueri similiter Horatius ludit infi

v. 1—4. *Mater Cupidi* nus, infinitae Amorum, qua comitatu sunt, multitudini cf. Stat. Silv. I. 2. 62. Clau Honor. 47 sqq. — *Saeva*, *δεινή*) ob graves, quos *se ioco* (ut infr. I. 33. 12. di amantium animis excitat, *saeva* iam inprimis fuit Hora sopitos in eius animo ignes tabat. — *Theban. iub. m. S* Bacchus, assiduus Veneri quod, ut Ovidius Rem. A. canit: *Vina parant animum* *οἶνος γὰρ ἔρωτος τροφή* (A II. 3.), vel quod *Venus* (C Am. I. 244.) *in vinis*, ut *igne*, esse solet, at *sine Lib* rent. Eunuch. IV. 5. 6.) *V* *get.* — *Licentia*, ad ea, que libido suadet, instigat ut Veneris et Bacchi *πάρε* eorum comitatu apparet. - *anim. redd. amoribus*, h. dedere animum amoribus, q mihi solutus esse videbar servire amori, cuius iugum excussisse putabam.

Urit me Glycerae nitor 5
Splendentis Pario marmore purius;
Urit grata protervitas
Et voltus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scythas 10
Et versis animosum equis
Parthum dicere nec quae nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic

v. 5 — 8. *nitor* et *nitens* passim de formae pulchritudine; Ovid. Met. XII. 405: *Hylonome, qua nulla nitentior* h. e. formosior; — *splend. Par. mar. pur.* refer ad splendorem coloris candidi, quo *marmor Parium* inprimis insigne fuit; hinc passim *marmoreus* pro: candidus, pulcher; *cervix marmorea* apud Virgil. Georg. IV. 523. *collum marmoreum* apud Ovid. Fast. IV. 135. et *pedes marmorei* apud eundem Amor. II. 11. 15. — *grat. proterv.* explicant de illo placendi vel in amorem pelliciendi studio, quod Galli *la coquetterie* vocant; equidem *gratam protervitatem* de iocosa illa petulantia (nos: *Leichtfertigkeit, Muthwille*) accipio, quae haud displicet in puellis, immo eas iucundas atque amabiles reddit. — *et volt. nim. lubr. adsp.*, ob venustatem suam nimium periculosus, ita ut is, qui illum adspicit, facile tamquam in via lubrica labi h. e. in amorem rapi possit. Similiter fere *aetas puerilis* fraudi et corruptelis exposita, apud Cicer. in Verr. V. 52. dicitur *lubrica*. Est igitur *voltus lubricus πρόςωπον, ἐν ᾧ πολὺς εἰς ἁμαρτίαν ὄλισθός ἐστιν*, s. *ὀλισθηρόν*, neque vero *βλέμμα ὑγρόν*, oculi natantes [ut *Doer.* olim explicuit; correxit errorem in Edit. Min. R.].

v. 9—12. *In me tota ruens Ven. Cypr. des.* Venus ex insula Cypro emigrasse et toto numine suo in pectus meum immigrasse videtur, pro vulgari: ego summa Veneris potentia exerceor, summo amoris aestu agitor. Comparant, unde hausisse videtur Horatius, fragmentum Alcmanis apud Eustath. ad Hom. p. 305. C. et apud Steph. Poett. Lyr. p. 628: *Κύπρον ἱμερτὰν λιποῖσα καὶ Πάφον περιῤῥύταν*. Euripid. Hippol. 443: *Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἢν πολλὴ ῥυῇ*. — *Scyth. et vers. animos. equ. Parth. dicere*, rem gravioris argumenti carmine epico celebrare, Augusti nempe laudes de Scythis et Parthis bello victis canere. — *Parthus* dicitur *versis equis animosus*, quod in arte sua *versis equis* h. e. retro in fuga tela in hostes iaciendi, magnam ponebat fiduciam; hinc Virg. Georg. III. 31: *Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis.* Ov. A. A. III. 786: *Ut celer aversis utere Parthus equis.* Sen. Oed. 118: *Vidit et versas equitis sagittas, Terga fallacis metuendi Parthi.* — *attinent* sc. ad me; mihi enim, ut Veneris ministro, res iocosas tantum et amatorias mollioribus citharae modis aptare licet.

v. 13 — 16. *Hic vivum mihi cesp.* cett. Venerem potius sacrificio sibi

Verbenas, pueri, ponite thuraque
Bimi cum patera meri:
Mactata veniet lenior hostia.

CARMEN XX.

AD MAECENATEM.

Vile potabis modicis Sabinum

placandam esse ostensurus subito ad aram, qua illud Deae offerat, exstruendam appellit animum et servos, quae ad rem sacram pertinent, sine mora afferre iubet; quae quidem conversio vehementiores, quibus relevari cupit, amoris cruciatus egregie exprimit. — *vivum cespitem*, ad aram gramineam ex more antiquissimo exstruendam; cf. Theocrit. XXVI. 3. Ovid. Met. IV. 752. Virg. Aen. XII. 119. — *verbena* modo de quavis e sacro et secreto loco petita herba, modo de certo quodam, cuius in sacris usus fuit, herbae genere; cf. interpretes ad Virgil. Ecl. VIII. 64., ubi in sacris magicis amoris causa institutis *verbenas et thura* ministras adolere iubet venefica. — *bimi*, infra quoque I. 31. 2. in libatione *novi liquoris*, h. e. vini, fit mentio. — *mactata hostia*, quamquam *sanguinem arae Veneris offundere* vetitum fuit, ut Tacitus Hist. II. 3. in narratione de templo Veneris Paphiae refert (hinc Catull. LXVI. 91: *Placabis festis luminibus Venerem Sanguinis expertem*), hostias tamen in honorem Veneris, extorum inprimis inspiciendorum causa, mactatas fuisse, cum aliunde, v. c. Martial. IX. 91. 16. tum ex Tacito l. l. constat, ubi ille: *hostiae, ut quisque vovet, mares deliguntur, certissima fides haedorum fibris;* itaque *mactata* proprie accipi posse existin de hostiarum sanguine in sa neris solliciti, pro: transact ficio, positum esse existim *veniet lenior*, placabitur e mei cruciatus lenitum venie

CARMEN. XX.

Maecenati, qui Horatio se eum invisurum esse promisis tur, ne vana forte vini gene quale ipsi sit, exspectatione nil nisi *vile Sabinum* supp iri breviter significat. Sed vile vinum in memoriam ill lius diei, quo Maecenas pul clamatione in theatro except a populo, se condidisse a sane urbanitate illud a re dat, quae Maecenati debe iucundissima. Quod de o qua hoc carmen scripseri Cruquius e codice suo Div lit: *Maecenatem in Apuliam Horatio significasse, se in i ipsius villam Sabinam deve* utrum verum sit nec ne, magno ponendum esse videt mine. Caeterum hoc carmen in censum eorum retuleri poeta subito et *αὐτοσχεδια* rasse videtur.

v. 1—4. *vile Sabinum*, n pretii fuit *vinum Sabinu*

Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plausus,
Care Maecenas eques, ut paterni 5
Fluminis ripae simul et iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

v. 5. *Clare*, *Bentl.* e Cod. Regiae Societ. [et sic *Doer.*]; *care*, Codd. reliqui. *R.*

Plin. H. N. XIV. 2. *crudum et austerum vocat.* — *cantharus*, poculum ansatum et paulo capacius; sacer inprimis *cantharus* fuit Baccho (cf. Macrob. Saturn. V. 21; adde *Porson* ad Eurip. Med. 139). Iam hi *canthari*, ex quibus apud Horatium pro re eius modica modice bibendum esset, ipsi dicuntur *modici*, ut infr. Epist. I. 5. 2. *modica patella*. Quamquam nihil impedit, quominus *cantharos modicos* de modicae magnitudinis sive paulo minoris formae cantharis explicemus et grandioris formae cantharos apud ditiores in usu fuisse statuamus. — *Graeca testa*. Romani, ut satis notum, condere vinum solebant in vasis fictilibus (*amphoris*, *diotis*, cf. supra Od. I. 9. 8.), quorum praestantiora fiere *Graeca*, sive quod terra et materies, e qua in nonnullis Graeciae civitatibus conficiebantur, esset melior et eorum bonitati et firmitati convenientior, sive quod artifices ibi in iis fingendis excellerent; ad nobiliora inprimis pertinent *vasa Cumana*, quae vulgo inter vasa Campana Etruscis accenseri solent, cf. Tibull. II. 3. 28. et ibi *Heyne*. — *levi*, h. e. oblevi (ἤλειψα) sc. pice vel cera, quibus cortex oblinebatur; Columell. XII. 18., hinc infr. III. 8. 10. *corticem adstrictum pice demovere* et apud Tibull. II. 1. 28. *vincula cado Chio solvere* dicitur. — *datus in theatro C. tibi plaus.* eo die, quo tibi theatrum ingresso applaudebat populus. Maecenas haud dubie a morbo recreatus vel a gravi quodam periculo liberatus primum post aliquod temporis intervallum hoc die in theatrum prodierat, ubi nunc sollemni illa honoris et favoris significatione, quae aliis quoque viris magnis, ut Ciceroni, Pompeiio cett. contigit, a populo Romano exceptus est. Cf. infr. II. 17. 25. — *datus cum tibi plausus*, omisso v. *est*, ut Od. II. 7. 11: *cum fracta virtus*. Sat. I. 10. 33: *post mediam noctem, cum somnia vera*. Ovid. A. A. II. 315: *sub autumno, cum formosissimus annus*.

[v. 5 — 8. Multo aptius videtur epitheton *Care*, quam quod ex uno Codice dedit *Bentleius: Clare*. Significare enim vult poeta, Maecenatem *equitem* (qua populari appellatione vel maxime ipse Maec. sibi placebat, cf. Od. III. 16. 20. Prop. III. 7. 1.) carissimum esse toti populo, quippe cum theatrum ingressus ingenti plausu ab eo exceptus fuerit. Cf. Epist. I. 20. 10: *Carus eris Romae, donec te deseret aetas. R.*] — *paterni fluminis*, Tiberis, ab Etruria, Maecenatis patria, delabentis. — *Vaticani montis*, ergo Maecenas ingressus est *theatrum Pom-*

Caecubum et prelo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernae 10
Temperant vites neque Formiani
Pocula colles.

CARMEN XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

Dianam tenerae dicite virgines,

v. 9. *Caecubum*, Codd. plerique; *Caecubam*, nonnulli Lambini Codd. et sic *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.* — *R.*

peii, quod prope Tiberim ad montem Vaticanum versus situm fuit. — *montis imago*, vox a monte repercussa, Echo; cf. supr. ad 12. 4.

v. 9—12. Sententia: vina generosiora, *Caecubum*, *Calenum*, *Falernum*, *Formianum*, domi tibi, ubi illa servas, bibere licebit. — *Caleno* maluit poeta doctiore ratione ad *prelo*, quam ad *uvam* referre, cf. Od. I. 31. 9. — *bibes* sc. domi apud te, non apud me. — *mea nec Falernae temper.* cett. exquisite pro vulgari: mihi neque ex vitibus Falernis neque ex uvis in collibus Formianis natis vinum exprimitur, quod poculis infusum temperare (sc. aqua admixta) possim; h. e. ego nec Falernum nec Formianum vinum possideo.

CARMEN XXI.

Hunc hymnum in Dianam et Apollinem, ut recte hoc, brevius licet, carmen dixeris, cecinisse videtur poeta instante die, qui publico Dianae et Apollinis cultui sacer esset. Iam vero cum more receptum esset, ut die illo sollemni puerorum puellarumque chorus carminibus celebraret numina illa salutaria; apte Horatius, ut notus poeta et Apollinis quasi sacerdos, huius chori se magistrum et moderatorem profitetur et pueros puellasque, ut rite partes suas expleant, exhortatur. Compara inprimis Carmen Saeculare et Catulli Hymn. in Dianam Carm. XXXIV. — Argutias interpretum, qui hoc carmen vel religioso usui, ut alternis caneretur a puerorum puellarumque choro, destinatum esse contuderent, vel illud modo ad ludos Apollinares, modo ad ludos Saeculares traherent, imo partem carminis Saecularis facerent, vel denique infausto illo anno DCCXXXI. cum fame ac pestilentia Roma laboraret, scriptum esse statuerent, bene in argum. h. c. refutavit *Mitscherlichius*.

v. 1—4. Quo spectaverit communis Apollinis et Dianae religio, id optime ex Carmine Saecularis cognosci potest. Nimirum cum soli et lunae, a quibus salubris aëris temperies adeoque tam agrorum fertilitas quam corporum sanitas pendet, divinam Apollinis et Dianae personam indueret antiquitas, habiti illi sunt dii salutares, publicae salutis auctores, σωτῆρες, vel dii *averrunci*, ἀλεξίκακοι, ἀλεξίμοιροι, ἀποτρο-

Intonsum, pueri, dicite Cynthium
Latonamque supremo
Dilectam penitus Iovi.
Vos laetam fluviis et nemorum coma,
Quaecumque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis aut viridis Cragi;
Vos Tempe totidem tollite laudibus

v. 5. *comam*, Codd. nonnulli, orto fortasse errore ex antec. *laetam;* ...epit tamen hanc lectionem *Bentleius*, ut ne sola Diana a puellis, a ...eris vero praeter Apollinem et Tempe et Delos cantentur. At cum ...mpe et Delos idcirco solummodo celebrentur, quia gaudet his locis ...ollo, uti Diana laetatur nemoribus, non est, cur lectionem admodum ...ncinnam atque optimorum Codd. auctoritate firmatam *coma* loco suo ...lamus. *R.*

...ιοι, qui famem, pestilentiam at... publicam calamitatem avertere ...ent; et hinc iidem sunt dii so... πάρεδροι, σύνναοι, eiusdem re...ionis in eodem templo participes. v. 2. *Intonsum*, ἀκερσεκόμην. ...ull. I. 4. 36: *Solis aeterna est ...ebo Bacchoque iuventas, Nam ...st intonsus crinis utrumque ...m.* — *Cynthium*, a Deli monte, ...ntho. — *Latonam*, iure matri lo... suus assignatur in hymno, in quo ...lyta eius proles celebratur; hinc ...llimachus Hymn. in Apoll. 14: ...ρε μάκαιρ' ω Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ...λαὰ τέκνα.

v. 5—12. Sententia: vos, puel..., dicite Dianam gaudentem fluviis ...nemorum frondibus, quaecumque ...ereminent aut in Algido aut in ...ymanthi et Cragi silvis. — *lae...* (χαίρουσαν, τερπομένην) *flu...*, hinc apud Catull. carm. laud. 12: *amnium sonantum domina ...itur.* — *nemor. com. quaec. pro...net*, pro vulgari: nemoribus, quae ...nt cett. Qui in locutione: *nemo...m coma prominet in silvis* tauto...giam vix ferendam sibi deprehen...sse visi sunt, diversam *nemoris* et *silvae* notionem parum perspectam habuere; *nemus* est enim pars *silvae* vel locus amoenus et reconditus in *silva;* Ovid. Met. I. 568: *Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit Silva* cett. Ars Amat. III. 689: *Silva nemus non alta facit*, cett. Iucunda igitur in silvis Dianae fuerunt *nemora*, h. e. loca amoena et recondita, recessus, praecipue in montium iugis, quo spectare videtur v. *prominet;* possis haec *nemora* vocare *saltus reconditos*, Catullus certe l. l. v. 9 sqq.: *Montium domina ut fores Silvarumque virentium Saltuumque reconditorum.* Cf. Orph. Hymn. XXXI. 4. 5. — *Algido*, monte, prope Romam, in via Appia. — *Erymanthi*, montis in Arcadia, ubi inprimis venationis studium exercere solebat Diana; Hom. Odyss. VI. 103. — *nigris silvis*, cf. Od. IV. 4. 58: *nigrae feraci frondis in Algido.* Od. IV. 12. 11: *nigri colles Arcadiae.* — *Cragi*, Lyciae montis; *viridis*, consitus igitur hic mons fuit arboribus, quarum frondes non nigro, ut silvae Erymanthi, sed viridi colore fuere conspicuae. — v. 9.

Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra.
Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
Pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

CARMEN XXII.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Integer vitae scelerisque purus

v. 14. *a populo et principe C.*, Codd. omnes, *a populo, C.*, de coni. *Io. Scaligeri* rec. *Iani, Mitscherl., Doer.* At no gustus aeque ac populus periculo obnoxius cogitari potest? ipsum principis optimi periculum facilius deorum movet miseratio

Tempe, huius amoenissimae in Thessalia vallis, ubi Apollo suaviter interdum delitescere solebat, descriptionem dedit Aelianus Var. Hist. III. 1. — *fraterna* — *lyra*, lyram enim Apollo debebat fratri suo Mercurio, qui supr. I, 10. 6. *lyrae parens* dicitur.

v. 13—16. *Hic*, Apollo, deus averruncus. — *bellum lacrimosum*, triste, exitiosum, Hom. (Il. V. 737) *πόλεμον δακρυόεντα*, *bellum lacrimabile* dixit Virgilius Aen. VII. 604. — v. 15. *Persas* h. e. Parthos, Romanis infestissimos. — *Britannos*, ut populum remotissimum, *orbis* (ut dicuntur infr. I, 35. 29.) *ultimos*. — *aget*, propulsabit. Cum fine huius carminis compara Philippi Thessal. Ep. XLVII. Anth. Gr. T. II. p. 208. (Anthol. Pal. I. p. 264): *Ζηνὸς καὶ Λητοῦς θηροσκόπε τοξότι κούρη, Ἄρτεμις, ἢ θαλάμους τοὺς ὀρέων ἔλαχες, Νοῦσον τὴν στυγερὴν αὐθημερὸν ἐκ βασιλῆος Εσθλοτάτου πέμψαις ἄχρις Ὑπερβορέων.*

CARMEN XXII.

Poetas pietate et innocen multo fortius, si in vitae pe adducantur, quam caeteris ar nibus defendi, id se ipsum cum horrendae magnitudini sponte se in silva Sabina, u xus in meditatione carminis rii ultra terminum progressu inermem adeo fugerit, expert se, cum amico suo Fusco in h mine communicat. Qua quid perientia adeo in persuasione gulari, qua pii poetae fruantu rum tutela se confirmatum e ut non dubitet, quin tutus periculo ubique terrarum secu mo amoribus suis canendis possit. Simile vitae periculum iam olim a se puero, ut futu ta, singularis deorum cura av narrat infr. III, 4. 9 sqq. — rum ad eundem *Aristium F* grammaticum et rhetorem, et tio amicissimum, scripta quoq Epistola decima Lib. I. cf. 9. 61.

Non eget Mauris iaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra;
Sive per Syrtes iter aestuosas 5
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen et ultra 10
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem;
Quale portentum neque militaris

v. 11. *expeditus*, *Bentl.* e Codd.; exquisitior tamen optimorum Codd. lectio *expeditis*. *R.*

v. 1—8. *Integer vitae*, sic infr. Sat. II, 3. 220. *integer animi* et apud Ovid. Met. IX. 440: *integer aevi* pro: vir aetatis adhuc integrae. — *Mauris iaculis* h. e. Mauritanicis, quibus Mauri ob pericula a feris bestiis, quibus scatebat eorum regio, sibi timenda instructi esse debebant. — *gravida*, plena, referta; sic Graecis ἐγκύμων.

v. 5—8. Vulgarem sententiam: quamvis iter ei faciendum sit per loca periculosissima, docte exornavit. *Syrtes*, loca Syrtibus (h. e. vadis illis arenosis in mari ad extremae Africae litus, hodie: *Golfe de Sidra et Gabes*) adiacentia; similiter Hor. infr. II, 20, 15. per *Syrtes Gaetulas* et Virgil Aen. IV. 41. per *Syrtem inhospitam* extremae Africae oras designat; *aestuosas*, ob arenam a solis aestu ibi ferventem; sic Iuppiter Hammon ab arenae aestu in Libya, ubi eius templum fuit, apud Catull. VII. 5. *aestuosus* dicitur; et sic apud eundem XLVI. 5. *Nicaea aestuosa*. — *inhosp. Caucasum*, montem inter Caspium et mare Nigrum situm, qui, quod ob ferarum, quae ibi latibula sua habent, immanitatem et locorum vastitatem inhabitabilis est, eleganter *inhospitalis* (ἄξενος, ἄβατος, ἀπάνθρωπος, Aeschyl. Prom. 19.) dicitur. — *vel quae loca* pro: vel per loca, quae cett. — *Hydaspes*, Indiae fluvius; adiect. *fabulosus* referunt ad miras narrationes, quae de immanibus ad hunc fluvium bestiis et monstris, uti de tota India, circumferuntur; respexit autem poeta fabulas, quas nunc ignoramus. — *lambit* exquisitius quam alluit.

v. 9—16. *ultra terminum*, h. e. extra terminum, intra quem alias circumvagari solebat in silva Sabina (de qua cf. Od. III. 16. 29); animum enim, qui iam totus in meditatione carminis erat, ad viam non adverterat. — *curis expeditis*, exquisitius pro vulgari: animo curis soluto et expedito; sic apud Catull. XXXI. 7: *O quid solutis est beatius curis!* pro: animo curis soluto.

v. 13. *Quale portentum*, qualem

Daunias latis alit aesculetis,
Nec Iubae tellus generat, leonum 15
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
Iuppiter urget; 20
Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

v. 14. *Daunia in latis*, *Bentl.* cum *Lamb.*, *Cruq.* al. et Codice Pulmanni. Formam *Daunias*, quam omnes fere praebent Codd., recte defendit *Ianius* ad h. l. *R.*

monstrosam belluam (πέλωρον). *Daunias* sc. terra, Appulia, quae infr. IV, 14. 26. *regna Dauni Appuli* vocatur. — *militaris*, bellicosa; nam Appuli et Marsi inprimis inter milites Romanos virtute bellica insignes fuere; cf. infr. III, 5. 9. — *latis aesculetis* h. e. vastis et late porrectis aesculorum nemoribus. — *Iubae tellus*, Mauretania, quae Iubae ditioni subiecta fuit. — *leonum arida nutrix*, h. e. arida illa regio, quae leones inprimis nutrit; *arida* referendum ad terrae naturam, quae solis ardore exusta, torrida et *siticulosa*, ut infr. Epod. 3. 16. *Appulia* vocatur, fuit; *nutrix leonum* similiter Phrygia θρέπτειρα λεόντων appellatur in Anth. Graec. Epigr. Ἄδεσπ. CLXXIV. 1. T. IV. p. 152. (Anth. Pal. I. p. 201).

v. 17—24. Nexus et sensus: certissime igitur de singulari, qua dii me pium et innocentem poetam tuentur, cura persuasus in desertissimis terrae regionibus, sive in zona frigida, sive in zona torrida, securo animo amoribus meis vacare potero. — *pigr. ubi nulla campis* cett. sequitur primum *frigidae*, deinde *torridae zonae* descriptio, quarum altera ob nimium frigus, altera ob nimium solis ardorem ab hominibus non habitari posse putabatur. Veterum de quinque zonis opinionem ad elegantissimam earum descriptionem apud Virg. Georg. I. 233. docte et accurate exposuit *Vossius;* cf. Tibull. IV. 1. 153. Ovid. Met. I. 46 sqq. — *pigri campi* sunt steriles, ubi omnia torpent; similiter *pigra hiems* apud Ovid. Am. III. 6. 94. et *iners bruma* apud Hor. infr. IV, 7. 12. — *aestiva aura*, mitioris, qualis aestate spirare solet, aurae afflatu. — *malus Iuppiter*, spissus et frigidus aër; *urget*, tamquam onus premit, incubat.

v. 23. *domibus negata* pro vulgari: inhabitabili. — *Dulce rid. Lalag. am. Dulc. loqu.* ibi quoque in amore, quo dulcissimam Lalagen amplector, securitatem mihi praestabit pietas mea et innocentia: *dulce ridere — dulce loqui* Graecorum ἡδὺ γελᾶν, ἡδὺ λαλεῖν. Catull LI. 3: *Lesbiam dulce ridentem.*

CARMEN XXIII.

AD CHLOEN.

Vitas hinnuleo me similis, Chloë,
Quaerenti pavidam montibus aviis
Matrem non sine vano
Aurarum et silüae metu.
Nam seu mobilibus veris inhorruit 5
Adventus foliis seu virides rubum

5. 6. *veris* — *Adventus*, Codd. omnes. — *vepris* — *Adventum*, [et sic *Doer.*]. *R.*

CARMEN XXIII.

en, quam, viro licet iam tem-
m, delicias tamen, quas poe-
more apud eam facturus erat,
animo refugientem nec a
atris se avelli patientem sua-
um hinnulo, qui levissimo
strepitu exterritus anxie
in silvis quaerere soleat,
at, ut relicta tandem matre
quo nihil crudelitatis ei ti-
n sit, sequatur permovere
— Graeci cuiusdam poetae
onem cum totius carminis co-
odit, tum fragmentum apud
eum IX. p. 396. D. (quod
onti vulgo tribuitur) sic a
o refictum:

νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν,
ὃς ἐν ὕλῃ
ἐσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μη-
τρὸς ἐπτοήθη.

— 4. *hinnuleus*, pro hinnu-
t supr. I, 17. 9: *haeduleae*
edali. — *pavidam*, ut infra
2. 35: *pavidum leporem*. —
ie *van. aur. et silüae metu*,
ir levissimum quemque ab au-
ilvis excitatum strepitum va-
ore percellitur. — *silüae*, tri-
t Epod. 13. 2.

[v. 5—8. *Bentleii* auctoritate impulsus *Doeringius* pro Codd. omnium lectione *veris* — *Adventus* in textum recepit ingeniosam, partim a *Mureto*, partim ab ipso *Bentl.* profectam emendationem: *vepris* — *Adventum*, haec dicens: „Primum arbores nondum sub veris adventu induerunt folia, quae ventus movere et impellere possit; deinde hinnuli non sub veris adventu, sed sub eius fine, mense Iunio demum, quo nascuntur, matres suas sequi solent; aiunt quidem, plurimas in Italia esse arbores silvestres, v. c. laurum, myrtum cett., quae hieme non priventur foliis, vel per *folia mobilia* ea, quae in terram deciderint, intelligi posse, cervas autem et capreas per duos et tres annos secum ducere hinnulos; sed illas arbores vel arida folia humi iacentia poetam respexisse vix probabile est et alterum de hinnulis falsum est; caprearum enim et cervarum pulli iam unum annum nati neque amplius sunt hinnuli neque matribus amplius adhaerent, multo minus eas pavidas in silvis quaerunt.“ Sed *ver advenire* dicitur, cum arboribus comae redeunt (Od. IV. 7.

Dimovere lacertae,
Et corde et genibus tremit.
Atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor:
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

CARMEN XXIV.

AD VIRGILIUM.

Quis desiderio sit pudor aut modus

1 sqq.: *Diffugere nives, redeunt iam gramina campis Arboribusque comae; Mutat terra vices*), *hinnulei* autem (i. e. cervi anniculi) non primo tantum, quo nascuntur, mense matrem sequuntur, sed amant et quaerunt eius societatem, ut recte monuit *Ianius*, per duos et tres annos (*Oken*, Naturg. VII. p. 1289 — 91). Caeterum ipse *Doering*. Codd. lectionem: *seu mobilibus veris inhorruit Adventus foliis*, quod dictionis elegantiam et doctam orationis inversionem attineat, Horatio dignissimam iudicat. Pro vulgari: mobilia folia inhorruerunt adventu veris (h. e. Zephyri flatu) dixit poeta: *veris adventus inhorruit foliis*, i. e. ver leni foliorum agitatione adventum suum significat, *es rauscht der Frühling in den Blättern. R.*].

v. 9—12. *Gaetulus leo*, leo Africanus pro quovis alio, quia leonum parens et nutrix est Africa, cuius pars Gaetulia. — *te frangere persequor*, Graece pro: te frangendam, vel ut te frangam; *frangere*, de belluis immanioribus pro: discerpere, dilaniare, ἀγνύναι. — *tempestiva viro* h. e. nubilis, ὡραία γάμου. Suaviter puellam nubilem Virg. Aen. VII. 53. describit sic: *Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.*

CARMEN XXIV.

Virgilium graviter de morte Quintilii dolentem consolaturus consolandi rationem init longe prudentissimam. Non enim, quae sapientes de supprimendo dolore iactare solent, praecepta repetit, sed iustum piumque de carissimi amici morte dolorem probat, immo mollissimo animi affectu in eius societatem venit et laudatis singulis Quintilii virtutibus eum, qui non solum a Virgilio, quamquam ab eo praecipue, sed etiam ab omnibus bonis defleatur, dignissimum esse ait; et sic ad patientiam, qua lenius feratur, quicquid mutari nequit, Virgilio commendandam egregie sibi viam munit. — Scriptum hoc carmen esse ad magnum illum poetam, Maronem, cum ex summa quae inter utrumque poetam viguit, amicitia, tum ex vv. 13. 14. colligi potest. — *Quintilius* autem idem esse videtur, cuius *iudicium acutum* et *severum* infr. in Epist. ad Pis. v. 438. laudatur, de quo Hieronymus Chron. Euseb. ad Olymp. CLXXXIX. 1. (V. C. DCCXXIX.)

Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Urget? cui Pudor et Iustitiae soror,
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit,
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius heu non ita creditum
Poscis Quintilium deos.

v. 5 et 12. *Quintilium*, *Bentl.*, *Vanderb.*, *Mein.*, *Or.* e Codd., *uinctilium*, alii [et sic *Doer.*]. — v. 8. *inveniet*, Codd. *Bentl.*, *Van-rb.*, *Orellii* omnes. *invenient*, *Lamb.*, *Cruq.*, *Torr.*, *Fea.* Vide *Bentl.* t *Iahnium* ad h. l. *R.*

ec notat: *Quintilius Cremonen-*, *Virgilii et Horatii familiaris*, *ritur.*

v. 1—4. *Quis des. sit pud. aut* *d, tam car. cap.* quam pulchre t breviter pro vulgari: cui, quae-, dedecori sit desiderium, quo carus amicus efflagitatur, vel is modum in eo tenere, h. e. ab sibi temperare, valeat? *tam* *r. cap.* tam boni et dilecti amici, ης κεφαλῆς. — *Praecipe*, h. e. me canere, praecine. Musae tur delegat partes, quas prae do-is gravitate se ipsum sustinere se desperat; et sic passim poe-res gravioris momenti Musis morandas demandant; cf. Catull. VIII. 45. Virgil. Eclog. VIII. Translatum autem est verbum *ecipere* e re scenica, ubi chori gistri carmina choro canenda *ecipiunt* h. e. praecinunt. — *idam* h. e. claram, sonoram, isonam; sic apud Ovid. Am. I. 8: *liquidum canere* dicuntur s, quibus Lucretius V. 1378. *vo-liquidas* tribuit. — *pater*, h. e. Iuppiter, qui Musas ex Mnemosyne procreasse dicitur.

v. 5—8. *Ergo Quint. perp. sop. urg.?* pro vulgari: ergo Quintilius mortuus est? — *sopor* vel *somnus*, qui *Leti consanguineus* (Virg. Aen. VI. 278.) modo *perpetuus*, ἀτέρμων, modo *longus*, μακρός, νήγρετος, modo *ferreus*, χάλκεος, dicitur, sexcenties de morte. Virgil. Aen. IX. 745: *Illi dura quies oculos et ferreus urget Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.* cf. ad Catull. V. 6. — *cui Pud. et Iust. sor.* cett. quis unquam reperiri poterit eo modestior, iustior, sanctior, candidior? observent tirones in magnifico huius simplicis sententiae ornatu poetae artem. — *Pudor*, sic Αἰδὼς dea Euripidi Fragm. Hippol. apud Stob. t. 31. — *incorrupta*, corrumpi nescia, sancta, intemerata. — *Fides*, Cic. de Off. II. 7: *Est enim fundamentum iustitiae fides.*

v. 11—12. *Tu frustra p. h. non ita credit. posc. Quint. deos.* sententia, docta loquendi brevitate pau-

Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanae redeat sanguis imagini,
Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,

v. 13—15. *Quid? si* — *Num*, *Lamb.*, *Vanderb.* e Codd. — *Non*, Codd. alii et pleraeque editiones. Vide *Orellium* ad h.

lo impeditior, est fere haec: tu susceperas quidem pia vota pro vita Quintilii, sed frustra; nam eheu! nunc poscis a Diis, ut reddant tibi Quintilium, quem (*non ita*) longe alia conditione, non, ut eum mori paterentur, sed ut eum servarent, eorum fidei credideras. — *creditum*, nimirum ex prisco et priscis opinionibus accommodato loquendi usu, qui vota suscipiunt, diis aliquid *credere* et dii, quod sub votorum conditione iis *creditum* est, *debere* dicuntur.

v. 13—20. Sententia: quamvis dulcius caneres Orpheo, cui arbores adeo aures praebuere, Quintilii tamen anima, semel inexorabilis Mercurii virga ad inferos compulsa, numquam in corpus redibit, h. e. Quintilium semel mortuum haud in vitam revocabis. Nuperrime prolata in edit. *Vanderburgii* lectio: *Quid? si Threicio* — *Num vanae redeat* — *gregi?* quam tantopere aliis placere video, mihi quidem displicet. Immo haud temere sollicitandam esse particulam *non* cum gravitate positam satis docent alii loci huic nostro simillimi; infr. IV, 7. 23: *cum semel occideris et de te splendida Minos Fecerit arbitria*, *Non*, *Torquate*, *genus*, *non te facundia*, *non te Restituet pietas*. et II, 14. 5: *Non si trecenis*, *quotquot eunt dies*, *Amice*, *places illacrymabilem Pluton* — *fidem moderari*, ut *lyra perare*, pro: pulsare. *audi borbus* cf. supr. I, 12. 11 *ribus* est casus tertius. — *van. red. sang. imag.* van h. e. anima sine corpore, n eat in corpus, quod vim a sanguine accipit, h. e. i humanam. — *Animae* mor quia externam speciem c quod in vita habuerunt, rep tare putabantur, dicuntur ἴδ (*simulacra*, εἴδωλα), sed v *inanes*, sanguine quippe, ossibus h. e. vero et solidc re destitutae. — In sentent Aeschyl. Agam. 944 (Klaus δ' ἐπὶ γᾶν ἅπαξ πεσὸν θα Προπάροιθ' ἀνδρὸς μέλαν ἂν Πάλιν ἀγκαλέσαιτ' ἐπ — *horrida*, horrorem inc *aurea virga* tribuitur Merc χοπομπῷ supr. I, 10. 18. not. — *non len. prec. fata* non audiens preces, ut via qui ex fato ad Orcum sunt, in vitam redeant, rec aperiat; nam (Propert. IV. *Panditur ad nullas iamu preces*, Oppian. Halieut. I ἀνέκβατος ἄϊδος εὐνῆ, ul exempla in hanc sententia gessit *Rittersh.* — *fata ig cludere* docta brevitate pro ex Orco in vitam redituris

Nigro compulerit Mercurius gregi
Durum: sed levius fit patientia,
Quicquid corrigere est nefas. 20

CARMEN XXV.

AD LYDIAM.

Parcius iunctas quatiunt fenestras
Ictibus crebris iuvenes protervi
Nec tibi somnos adimunt, amatque
Ianua limen,

v. 2. *Iactibus*, magna pars Codicum. — *Orellius* alteram quidem recte praefert lectionem *ictibus*, (ut omnes reliqui editores), sed per *ictus* intelligit lapidum *iactus*, ut lectio *iactibus* nil sit nisi explicatio alterius. At quod dicit *Orellius*, vectium ictibus non facile attingi potuisse cubiculi fenestras, falsum est, cum fenestris saepe admitterentur amatores (Ov. A. A. III. 605: *Cum melius foribus possis, admitte fenestra amatorem)*; putaverim igitur, lectionem *iactibus* non tam explicationem esse alterius, quam correctione ortam librariorum item timentium, ut iuvenes vectibus attingere potuerint puellae fenestras. *R.*

sam recludere. — *lenis fata recludere*, Graece, ut saepe apud Horatium, ut fata recludat, ad fata recludenda. — *nigr. compul. gregi.* similiter Mercurius animas, ut pastor gregem, virga sua compellens inducitur apud Lucian. Catapl. §. 3: πλησίον αὐτὸς οὗτος, (Mercurius) εἰς ὀρᾷς, πολλούς τινας ἡμῖν ἄγων, μᾶλλον δὲ, ὥσπερ τι αἰπόλιον, ἀθρόους αὐτοὺς τῇ ῥάβδῳ σοβῶν. — *Nigro gregi*, ad nigrum gregem, Tibull. I. 1. 5: *me vitae traducat inerti.*

CARMEN XXV.

Lydiam iam senescere et ab amatoribus, quos superbe forma adhuc potens tractaverat, deseri incipientem petulanter hoc carmine exagitat Horatius. Auguratur poeta, fore, ut Lydia, quae tanto fastu amatores reiecerit, fiat in posterum prostibulum. — Graecum quendam poetam, quem Horatius expressisse videtur, totum carmen spirat. — Caeterum compara infr. III, 15. et IV, 13., ubi Chloridem et Lycen, ut vetulas, similiter fere traducit.

v. 1—8. *fenestrae iunctae* sunt valvae *fenestrae* (h. e. parietum foraminibus, quibus lux immittebatur) iunctae; nam tum fenestrae nondum ex vitro factae valvis inprimis muniri solebant; hinc *fenestrae bifores* apud Ovid. ex Pont. III. 3. 5. et Amor. I. 5. 3: *Pars adaperta fuit, pars altera clausa fenestrae;* itaque *fenestrae iunctae* valvis, vel valvae iunctae fenestris, iam sunt: *clausae.* — *protervi* (ἀφελγεῖς) refer ad lascivam petulantiam iuvenum, qui iteratis ictibus fenestras quatiendo admitti cupiunt.

v. 3. *Nec tibi somn. adim.* vim sarcasmi quis non sentit? laudant Propert. II. 16. 5. ad Cynthiam rus

Quae prius multum facilis movebat
Cardines. Audis minus et minus iam:
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia dormis?
Invicem moechos anus arrogantes
Flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento,
Cum tibi flagrans amor et libido,

v. 5. *faciles* Codd. multi, *facilis*, alii. — v. 7. *longam* *Bentl.* de coni. *R.*

profectam: *Nulla neque ante tuas orietur rixa fenestras Nec tibi clamatae somnus amarus erit.* — Ov. Ars Am. III. 69 sq.: *Tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantem, Frigida deserta nocte iacebis anus; Nec tua nocturna frangetur ianua rixa* etc. — *amatque Ian. lim. Quae pr. m. fac. mov. card.* et ianua, cuius cardines saepe multumque antea movebantur, nunc amanter quasi limini suo adhaeret; suaviter pro vulgari: et nunc raro amatores intrant ianuam, quam prius celebrabat amatorum frequentia; *ianua amat* (*φιλεῖ*) *limen*, amanter quasi consuescit cum limine, h. e. raro aperitur. cf. infr. II, 3. 10. — *multum facilis*, facillima, paratissima, pro: saepissime. — *Me tuo* cett. sunt verba iuvenis noctu ante aedes puellae porrecti (*θυραυλοῦντος*), et carmen flebile (*παραυλαυλίθυρον*), quale est infr. III, 10., ut intromittatur, canentis. — *pereunte*, frigore et imbribus, ut infr. l. l. 4—7. — *longas noctes*, notissimus in hanc rem est versus infr. Epist. I, 1. 20: *Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque Longior.* Comparant Asclepiadis Ep. XXIII. Anthol. Graec. T. I. p. 148. (Anthol. Pal. I
Νὺξ μακρὴ καὶ χεῖμα,
ἐπὶ Πλειάδα δύνει, K
προθύροις νείσσομαι ὑόμε
θεὶς τῆς δολίης κείνης κ

v. 9—12. *Invicem* cett
tia: tu vicissim anus levi
terlunia, quo tempore m
et vehementius furere sol
in viis solis et angustis c
factura, moechos adeo
esse et te contemnere d
angiportus et *angiportu*
gusta et parum ab homi
quentata; hinc dicitur
desertus; Terent. Eunuc
6: *ubi vidi, ego me in pe*
tum queo, in angiport
dam desertum; prost
ibi solebant scorta, ut C
bo utar, *semitaria.* —

v. 11. *Thracio vento*,
rea; sic infr. Epod. 13.
cius aquilo, Graecis enim
cia, ventorum patria, flab
— *magis* ad *bacchante* r
esse puto, cum vere ven
terlunia h. e. eo tempo
vallo, quo nec vetus, nec
na conspicitur, vehementi
dit Veget. IV. 40. saevir
— *Mitsch.* sublata post

Quae solet matres furiare equorum,
Saeviet circa iecur ulcerosum, 15
Non sine questu,
Laeta quod pubes hedera virenti
Gaudeat pulla magis atque myrto,
Aridas frondes hiemis sodali
Dedicet Hebro. 20

v. 17. *virenti*, Codd. plerique. *virente*, *Bentl.* e Cod. Graeviano. — v. 20. *Hebro* s. *Ebro*, Codd. omnes. *Euro*, *Bentl.* cum Iul. Caes. Scaligero, Rutgersio, Edit. Ald. 1509; et sic *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — Codicum lectionem bene defenderunt *Vanderb.*, *Fea*, *Orell.* alii. Etenim quod *Bentl.* contendit, iuvenes Romanos frondes aridas non Hebro, Thraciae fluvio tam dissito, potuisse dedicare, sed in Tiberim potius aut mare proiicere debuisse, eo refutatur, quod verba *dedicet Hebro* non tam proiiciendi habent notionem, quam amandandi in remotas et glaciales regiones, tamquam propriam aridarum frondium s. vetularum sedem; quo quomodo frondes miseris Romana iuventus, non interest scire, etsi quaerenti facile possis respondere, portandas eas illuc traditas esse ventis, qui iidem initio sequentis carminis tristitiam et metus in mare Creticum portare dicuntur. Accedit, quod rectissime quidem *Hebrus* dicitur *hiemis sodalis*, utpote, qui in terra fluat frigidissima, Thracia, (quam propter perpetua fere frigora Hor. Od. III. 25. 10. appellat *nive candidam*, ut ipsum *Hebrum* Ep. I. 3. 3: *nivali compede vinctum*; collato Claudian. Bell. Get. v. 339: (*Danubius et Rhenus*) *ambo Boreae Martisque sodales*), *Eurus* contra non apte vocatur *sodalis hiemis*, cum veniat ab Oriente verno (Gell. II. 22.), neque hiemem et frigora afferat, sed tempestates et imbres (Od. I. 28. 25. Od. II. 16. 23. Od. III. 17. 11. Od. IV. 4. 43. Od. IV. 6. 10. Epod. 10. 5. Epod. 16. 56.). *R.*

terpunctione *magis* ad *saeviet* in v. 15. trahit et verba ita inter se conciliat: *cum tibi amor et libido circa iecur saeviet magis quam Thracius ventus, qui sub interlunia bacchatur.* Sed, ut fatear, haec ratio nimis dura mihi videtur.

v. 13—20. *Cum tibi flagrans* cett. quam graviter! pro vulgari: cum libidinis explendae eris cupidissima. — *matres fur. equor.* Graecorum ἱππομανεῖν. — *circa iecur*, ut irae et cupiditatum, ita et libidinis sedem; cf. supr. I, 13. 4. Theocrit. XI. 16: ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος Κύπριδος ἐκ μεγάλας, τό οἱ ἥπατι πᾶξε βέλεμνον. et XIII. 71: χαλεπὰ γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄρουσεν. Hinc Macedon. Epigr. VIII. Anth. Gr. T. IV. p. 83: λῆξον Ἔρως κραδίης τε καὶ ἥπατος. ubi cf. *Iacobs* in Comment. T. IX. p. 215. — *ulcerosum*, libidinibus foede laceratum, gravius pro simplici: libidinosum; infr. Epist. I, 18. 72: *Non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve.* — *Laeta quod pubes* cett. quod laeta iuventus magis delectetur virente hedera atque pulla myrto, at frondes aridas in barbaras et glaciales regiones abiiciat; suavissima allegoria! pro: quod iuvenes magis delectentur puellis aetate florentibus, at vetulas facessere iubeant. — *hedera virenti*, cum hedera passim puellae tenerae comparantur; cf. infr. I, 36, 20. et Epod. 15. 5: *pulla*, nam myrti frondes, tenerae inprimis et recens efflorescentes, subnigri et fusci fere coloris sunt; cum *myrto* Manlii sponsam, Iuliam,

CARMEN XXVI.

DE AELIO LAMIA.

Musis amicus tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis, quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae,

comparat Catull. LXI. 21: *Floridis velut enitens Myrtus Asia ramulis.* — *aridas frondes*, similiter vetulas per *quercus aridas* designat Hor. infr. IV. 13. 9. Cfr. Aeschyl. Agam. 79. et Macedonii Epigr. XVI. 7. 8. Anthol. Graec. T. IV. p. 85. (Anthol. Pal. II. p. 426): *νῦν δ' ἐμαράνθης, γήραος ἀνύμηρῳ καρφομένη θέρει.*

CARMEN XXVI.

Musis, quibus se cordi esse ait, vacaturus et carmen in Lamiam suum compositurus tristitiam, metum, et quicquid curarum publicarum aliorum animos laceret, procul a se abesse iubet. Sed tum canendis Lamiae laudibus se imparem esse sentit, eum Musarum uni, quam appellat, celebrandum commendat; qua quidem ad Musam conversione poetam Lamiae suo plus dignitatis et honoris, quam longis verborum laudisque strophis, conciliasse, suus quemque sensus docebit. — Fuit autem poetae nostri amicus *L. Aelius Lamia* tam generis antiquitate (cf. infr. ad III. 17. 1.), quam doctrina et rebus bello Cantabrico gestis clarus et nobilis. — Caeterum hoc carmen U. C. DCCXXX. scriptum esse, ex rei de Tiritade facta mentione colligi potest.

v. 1—12. *Musis amicus*, ego, qui Musas amo et ab iisdem vicissim amor, pro vulgari: ego hoc iam pro: ego, dum Lamiam meum meditor; Virg. Aen. IX. 774: *ami thea Musis, Crethea Mus mitem, cui carmina semp tharae cordi numerosque nervis.* Similiter *φίλος Mo* Theocr. VI. 95. — *trist trad. prot.* cett. omnes cur licitudines ex animo dimit poetarum animus omni so liber et vacuus esse del Ovid. Trist. I. 1. 39: *Car veniunt animo deducta s* eundem Trist. V. 12. 3. e Suppl. 180 sqq. — *venti tradere s. dividere* (Epod nota loquendi apud poeta rebus, quas vel procul a n tere cupimus vel non mul mus et leviter ex animo d sic Graecis *ἀνέμοις* vel *δόναι.* Anacr. Fragm. 1 *Ἐμῶν φρενῶν μὲν αὔρα ἔδωκα λύπας.* Cf. *Cerda* ad IX. 373. — *protervis* h lanter insultantibus (*prote cus* Epod. 16. 22.); similit *procaces* dixit Virgil. Ae et Euros *petulantes* Lucre — *Creticum*, poetice pro q *tradam portare* Graece (*σω*) pro tradam portandos. *Arct. R. g. m. or. Qu. T Sec.* poeta volebat subiic

Quid Tiridaten terreat, unice 5
Securus. O, quae fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiae coronam,
Pimplea dulcis. Nil sine te mei
Prosunt honores: hunc fidibus novis, 10
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

v. 9. *Pimplea* s. *Piplea*, Codd. omnes. *Pimpleï*, *Bentl.* cum N. Heinsio [et sic *Iani*, *Mitsch.*, *Fea*, *Doer.*]; Pimpleam enim fontis, non Musae esse nomen. At cum a nomine *Pimplea* derivetur adiectivum *Pimpleus* (Catull. CV. Mattial. XII. 11.), recte Hor. Latina forma Musam dicere poterat *Pimpleam*, quae Graeca appellatur *Pimpleis*. — v. 10. *Prosunt* Codd. *Vanderburgii* et *Orellii* omnes; *possunt*, *Bentl.* e Francis Codd. [et sic *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.*] *R.*

is, quibus alii terrentur, alienissimus. Iam vero cum eo ipso tempore vel maxime de rebus suis sollicitus esset Tiridates, eius timorem tamquam illustre et tum omnibus notum exemplum ponit. Tiridates enim, iam semel a Phraate e regno Partherum pulsus, sed deinde vicissim Phraate a populo eiecto eidem praefectus, iam nuncio allato, regem Scytharum Phraatis in regnum restituendi causa magnum contra se ducere exercitum, novis terrebatur periculis. Iust. XLII. 5. — *quis*, quibus, cui populo, Parthis, *rex gelidae orae sub Arcto* regionis Arctoae, borealis, rex Scythicus; *quid*, quale periculum; *unice*, prorsus, plane.

v. 6. *O, quae font.* — *Pimplea dulc.* iam carmen in Lamiam suum exorsurus repente se convertit ad Musam, quasi ei soli carminibus tantum virum aeternitati commendandi data sit facultas. — *fontibus integris*, a nemine adhuc tactis; *fontes integri*, per quos designatur poesis lyrica, respondent *novis fidibus* v. 10. et *Lesbio plectro* v. 11. Horatius primus ex fontibus, quos nemo adhuc Romanorum tetigerat, hausit, h. e. primus Romanorum poesin lyricam tentavit. — *apric. nect. fl. Nect. m. La. cor.* pro vulgari: carmine Lamiam meum celebra; *corona*, quam nectere et capiti alicuius imponere dicuntur poetae, passim de carmine, quo laudes alicuius celebrant; sic apud Virgil. Eclog. VIII. 12. de carmine Asinio Pollioni sacro: *atque hanc sine tempora circum Inter victrices ederam tibi serpere lauros*, et sic apud Pind. Nem. XII. 113: στεφάνους εἴρειν et Olymp. VI. 147: ὕμνους πλέκειν. — *dulcis*, a cantus dulcedine, ἡδυεπής. *honores*, carmina, sic τιμαὶ κλυταὶ apud Pindar. Nem. IX. 24. — *fidibus novis*, carmine *novo*, h. e. lyrico, quale nemo apud Romanos ante Horatium cecinit, vel, ut ipse ait infr. III. 30. 13. quod *princeps ad Italos modos deduxit*. — *Lesbio plect.* cf. supr. I. 1. 34. — *sacrare*, immortalitati, Stat. Silv. IV. 7. 7: *Si tuas cantu Latio sacravi, Pindare, Thebas.*

CARMEN XXVII.

AD SODALES.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracum est: tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino et lucernis Medus acinaces 5

v. 5. *acinacis*, Codd. multi. *R.*

CARMEN XXVII.

Conspicimus iam poetam in media compotatione versantem et strenue ibi modimperatoris partes agentem. Vix enim sodales, qui nimium vino incaluerant, rixantes, tumultuantes, poculis invicem se petentes videt, cum statim non sine indignatione exsurgit, eos graviter increpat et non solum sublato barbarorum inter vina more se quietos tenere iubet, sed eorum animos quoque re multo magis compotationi conveniente occupare et sic a rixa et clamore incondito ad iocum et hilaritatem avertere studet. Appellat igitur rixantium unum, quocum haud alio pacto, nisi is statim puellae, quam amet, nomen sibi indicaverit, se bibere velle ait; ille primum recusare et tergiversari; Horatius eo acrius instare et tam laudando eius in amore honestatem quam fidem et taciturnitatem suam promittendo ei tandem persuadere, ut clam puellae nomen sibi in aures insusurret. Tum Horatius, cum nominata puella, quam bene norat, tanta arte et calliditate iuvenes amoris laqueis irretire et irretitos tenere didicisset, ut inde expediri non possent, haud laetum de sodalis sui amore canit augurium. — Compara similis coloris carmen Anacr. LVII. 7 sqq. et Theogn. v. 485 sqq.

v. 1—4. *Natis*, h. e. factis, effictis. Martial. XIV. 102: *Accipe non vili calices de pulvere natos.* — *in usum laet.* in eum finem, ut essent laetitiae instrumenta. — *scyphus*, qui proprie ut *cantharus* (cf. supr. I. 20. 2.) Baccho sacer (Macrob. V. 21.), iam pro quovis peculo. — *Thracum est* sc. mos. cf. supr. ad I. 18. 9. — *ver. Bacch. sangu. proh. rix.* h. e. et a compotatione, ubi modeste et verecunde percipi debent Bacchi munera, procul abesse iubete rixas *sanguineas* h. e. ad vim et caedem spectantes. — *verecundus Bacchus*, ut supr. I. 18. 7. *Bacchus modicus*, de verecundo et modico, qualis Baccho placet, vini usu. *Bacchum prohibere rixis* pro: rixas removere et arcere a Baccho; sic apud Liv. XXXI. 25: *agros sociorum populationibus prohibere* pro: populationes arcere ab agris sociorum.

v. 5—8. *Vin. et l. M. ac. im. qu. discr.* dici enim vix potest, quantum caedes a nocturnis compotationibus discrepet. — *Medus acinaces*, gladius, quem Medi, h. e. Parthi (cf. supr. I. 2. 51.) gestare solebant, iam

Immane quantum discrepat: impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiae
Frater Megillae, quo beatus
Volnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? Non alia bibam
Mercede. Quae te cumque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus ingenuoque semper
Amore peccas. Quicquid habes, age,

, 13. *voluptas*, Codd. nonnulli, solito librariorum errore. *R.*

ibusque armis, quibus caedes ratur. — *immane quantum* ulgari: mirum quantum, h. e. ime. — *impium* h. e. insanum, raeter pietatem et amicitiam contra sodales assurgunt. — *ito remanete presso*, neque ex vestris ad rixam surgite: *ac-ntes* enim apud veteres *se re-nt* (ut Hor. loquitur Sat. II. *in cubitum*, nempe sinistrum. *sso* h. e. impresso, vel innixo villis substratis. Hinc pulvil-enantium cubito suppositus Sat. II. 3. 255. dicitur *cubi-* sententiam comparat *Mitsch.* . Fr. VII. (Brunck. Gnom. : *Χρὴ δ' ἐν συμποσίῳ κυλί-ερινισσομενάων Ἡδέα κωτίλ-καθήμενον οἰνοποτάζειν.* —12. Sodales obiurgationem ri bibendi haud iniquo animo se, imo eum, ut una secum , amice provocasse videntur; icit: vos me invitatis, ut par-ini Falerni vobiscum bibam? a bibam, sed frater Opuntiae ae antea nomen puellae, quam mihi significet. Ita avertit Horatius convivas ad rem omnibus gratam. — *severi*, austeri, amari; nam grata amaritudo pertinet ad virtutem vini Falerni; hinc Catullus XXVII. 1: *Minister vetuli puer Falerni, Inger mi calices amariores.* — *Megilla* dicitur *Opuntia*, ab eius patria Opunte, Locridis oppido; nomen haud dubie fictum. — In vv. *beatus*, *volnere* et *perire* observent tirones suave oxymoron; simili suavitate *Amor* Posidippo Epigr. XI. 4. Anthol. Graec. T. II. 49. (Anthol. Pal. I. p. 121.) dicitur *γλυκύπικρος*, et apud Catull. LXIV. 95: *Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces*, ubi cf. quae in hanc rem notavimus.

v. 13—20. *alia mercede* h. e. alio pacto, alia conditione. — *quae te cumqu. dom. Ven.* cett. quicumque te captum tenet amor, non est, quod eius te pudeat, nam tu semper eiusmodi sectaris amores, qui iuveni ingenuo haud dedecori sunt. — *amore peccare* simpliciter pro: amare, ut infr. I. 33. 9. et sic saepe alibi, praecipue de amore haud legitimo. — *Quicquid habes*, quamcumque de-

Depone tutis auribus. — Ah miser,
Quanta laborabas Charybdi!
Digne puer meliore flamma! 20
Quae saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

v. 19. *laborabas Char.*, Codd. plurimi atque optimi; *laboras Char.*, alii. *laboras in Char.*, *Bentl.* cum *Lamb.*, *Cruquio*, *Torr.*, Ed. Ald. 1509 [et sic *Doer.*]. *R.*

mum amas puellam; similiter Catullus VI. 15: *Quare, quicquid habes boni malique, Dic nobis. — depone tutis auribus*, committe mihi, cui tuto et sine ullo metu, ne evulgetur, committere potes. Auribus *tutis* opponuntur infra Sat. II. 6. 46. aures *rimosae*. — [*quanta laborabas Charybdi*, quanto malo laborabas, cum ex te nomen amatae puellae quaererem; iam non miror, te cessasse quaerentique mihi respondere noluisse! Imperfectum igitur *laborabas*, in quo *Bentleius* tantopere offendit, referendum est ad id tempus, quo roganti Horatio amicus respondere cunctatus erat. Quod autem cum solo ablativo v. *laborare* iunxit Horatius, rectissimum est, cum *Charybdis* significet malum ex improbae puellae amore ortum, ut ipsa puella quasi malum videatur, quo quis laborat. Similiter Ov. Am. II. 5. puellam *perpetuum* sibi *natam malum*, et Sidon. Ep. IX. 6. meretricem rapaciter amatoris bona absorbentem *domesticam Charybdim* vocat. Recte igitur se habet optimorum Codd. lectio *laborabas Charybdi*, quam mutarunt librarii, ut facilius procederet oratio; nunquam vero mutassent alteram faciliorem lectionem *laboras in Charybdi*, si in Codd. invenissent. *R.*]

v. 21 — 24. *Thessalis venenis*, herbis potentibus (φαρμάκοις), quarum in artis magicae usum feracissima fuisse dicitur Thessalia. — *quis poterit Deus?* Proverbialis locutio in rebus perditis et desperatis. — *Vix illig. te trif. Peg. expediet Chim.* pro vulgari: nullus omnino ab amore, quo ista te vinctum tenet, dissolvere poterit. — Meretrix illa, rapacitate sua iuvenum bona infestissima, comparatur cum triformi illo monstro, Chimaera (de quo Hom. Il. VI. 181: *Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα*), quam Lyciae regioni infestissimam Bellerophon Pegasi a Minerva in hanc rem ei traditi ope occidisse dicitur; Hesiod. Theog. 325: *τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.* — *illigatum Chimaera*, annexum quasi Chimaerae, h. e. amoris laqueis ab hac meretrice irretitum. Bene in hanc sententiam attulit *Mitsch.* Epigr. XXXII. *Ἄδεσπ.* in Anth. Graec. Tom. IV. p. 124. (Anth. Pal. II. p. 335): *Παιδείῳ, Θρασύβουλε, συγγενυθεὶς ὑπ' ἔρωτι Ἀσθμαίνοις δελφὶς ὥς τις ἐπ' αἰγιαλοῦ Κύπρος ἱμείρων· δρέπανον δέ σοι οὐδὲ τὸ Περσέως Ἄρκεῖ ἀποτμῆξαι δίκτυον, ᾧ δέδεσαι.* cf. Lucill. Epigr. LXXXVIII. in Anth. Graec. T. III. p. 46. (Anth. Pal. II. p. 387): *οὐκ Χίμαιρα τοιοῦτον ἔπνει κακόν, ἢ καθ' Ὅμηρον, οὐκ ἀγέλη ταύρων.*

CARMEN XXVIII.

ARCHYTAS.

maris et terrae numeroque carentis arenae

ARMEN XXVIII.
:as Tarentinus, Pythago-
gna geometriae et astrono-
entia pariter ac morte, qua
) prope Apuliae litus facto
traditur, notus, iam in hoc
quod totum sententiae: *de*
; *moriendi necessitate*, tra-
destinatum est, cum nauta
loquens inducitur. Fingitur
ıta quidam, cum forte in
) corpus fluctibus prope li-
ıum eiectum incidisset mira-
sum ita fere allocutus esse:
tu quidem, Archyta, mor-
gere potuisti, et nunc, qui
mensa maris, terrae et caeli
nensus es, tam exiguum ter-
ium corpore occupas? cui
) Manes inde a v. 7. usque
nis finem: non est, quod me
) mireris; Tantalus quoque,
s, Minos, Pythagoras occi-
ıec ullus quisquam moriendi
ıte exemtus est; sed diverso
: diversa aetate moriuntur
; alius in bello, alius in
lius in iuventute, alius in
s morti succumbit; equidem
o peril; inhumato igitur
rticula terrae iniecta iusta
; quod si feceris, secundam
stuosam navigationem tibi
:; at si me neglexeris, iusta
celeris te tuosque nepotes
poena, — quamvis festines,
en pietatis officio, quod bre-
n temporis spatium exigit,
n ulterius navigas, defungi
poteris. — Vestigia Graeci cuiusdam poetae, quibus Hor. institerit, ubique in hoc carmine expressa animadvertes. [De totius huius carminis consilio ac conformatione optime nuper disputavit *Weiskius* (*Iahnii* Annall. Phil. et Paed. a. 1830), qui in universum hoc statuit: „apud Archytae sepulcrum loquentem induci umbram hominis naufragio exstincti, qui comparata sua cum simili Archytae sorte alios quoque claros viros communi moriendi necessitati obnoxios fuisse enarret ac denique nautam casu eam oram praetervehentem roget, ut ter iniecto pulvere ossa sua inhumata sepeliat.“ Quam quidem *Weiskii* sententiam comprobavit in epistola gratulatoria collegarum nomine ad ipsum *Doeringium* a. 1832. missa Vir Doctissimus *Fr. Kriesius*, qui in ea tantum re dissentit a *Weiskio*, quod non ipsius Horatii, sed cuiuslibet alius naufragi umbram loquentem induci putat. Idem indicat *Orellius*. Equidem certi nihil affirmare ausim, admodum tamen veri simile puto, Horatium periculum, quod ipsi in itinere maritimo imminuerit, poetico modo exornasse et, tamquam revera undis obrutus fuerit, se iam exanimem in iisdem regionibus, ubi quondam Archytas naufragium fecerat, iacentem finxisse. Utut res se habet, de colloquio certe cogitandum non videtur. *R.*]

v. 1 — 6. Nauta usque ad v. 7. loquitur. [Ex nostra sententia poeta

Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera, nec quicquam tibi prodest
Aërias tentasse domos animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro.
Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,

ipse alloquitur Archytam, qui naufragio exstinctus prope litus Matinum humatus erat. *R.*] — *maris et terrae mensorem*, geometram; *numer. car. aren. mens.* arithmeticae, qua infinitum arenae numerum subducere didicerat, peritum; exstabat olim de *arenae numero* Archimedis liber Ψαμμίτης inscriptus. — *parva munera exigui pulveris*, ornate pro: pulvis exiguus, exigua pulveris pars; *munus*, ut saepe servit periphrasi, ut infr. Od. II. 1. 38. — *cohibent*, apposite et cum delectu iam pulvis exiguus vel spatium arctissimum *cohibere* h. e. capere, retinere, coercere, dicitur Archytam, cuius animus amplissima maris, terrae et caeli spatia antea complexus et emensus fuerat; infr. II. 20. 8: *nec Stygia cohibebor unda*, III. 4. 80: *trecentae Pirithoum cohibent catenae.* [Rectius intelligitur ipsum Archytae sepulcrum. *R.*] — *litus Matinum*, de ora Calabriae occidentalis, a Calabriae promontorio *Matino.* — *aërias tentasse domos, animoque rot. percurr. pol.* pro vulgari: astronomiae operam dedisse. Similiter fere in Epigr. II. Ptolemaei Reg. Anthol. Gr. T. II. p. 65. (Anthol. Pal. II. p. 205): *Οἶδ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων Μαστεύω πυνικὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας, Οὐκέτ' ἐπιψαύω ποσὶ γαίης* cett. *tentare aërias domos*, quod adiecta locutio *animo rotundum polum percurrere* magis explicat, iam est: caelum v sidera explorare, perscrutari tiri; sic passim *tentare* sim pro: *explorare* dicitur; Vir III. 32: *causas penitus tent tentes.* et supr. I. 11. 3: *Bab numeros tentare.* Itaque *tent* impium ausum, quo Archyt philosophus, in naturam deor quisiverit, cum *Mitsch.* refe lim. *animo percurrere polum* est, ut *mente animoque om mensum peragrare* apud Lu 73. — *morituro*, cum tamen r dum tibi fuerit. Od. II. 3. 1: *A memento rebus in arduis S mentem — moriture Delli.*

v. 7—16. *Occidit et Pelop* Archytas iam nautae usque a minis finem respondet. [Imo Horatius Archytam ac semet de communi moriendi nec consolaturus. *R.*] — Sente nexus huius paulo impeditior est hic: noli, quaeso, o naut rari, quod ego occiderim; quoque Tantalus, quamvis epulis admissus est, et Ti quamvis ab Aurora in caelum est, et Minos, quamvis cum i ve familiariter versatus est; goras adeo, qui iam semel belli temporibus sub Euphorb thoi filii, persona se vixisse scuto testatus est, quamqu non plane morte extinctus e non ipsam animam, sed nervo cutem tantum morti concesser

'ithonusque remotus in auras,
Iovis arcanis Minos admissus: habentque
'artara Panthoiden iterum Orco 10
iissum, quamvis clipeo Troiana refixo
'empora testatus nihil ultra
vos atque cutem morti concesserat atrae,

exuvias tantum deposuerat, ras, inquam, qui vel te ipso agnus philosophus fuit, ite- Orcum demissus est. — De i necessitate Archytas [Ho- acquiescit in solatio, quod que viri nobiles a nobiliorum mortuorum exemplo petie- lc Achilles apud Hom. Il. 117: *Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη ος φύγε Κῆρα, Ὅςπερ φίλ- σκε Διΐ Κρονίωνι ἄνακτι.* em lib. XXI. 107. Lucret. 8. et 1055. Virgil. Aen. X. , et Hor. infr. II. 16. 29. 3. — *Pelopis genitor*, Tan- ex Lydiae, qui, cum esset isimus, ipsos deos ad con- casse et ab iisdem vicissim nensis adhibitus fuisse di- f. Euripid. Orest. 9. Pind. I. 55. Ovid. Met. VI. 173 c *conviva deorum*. — *Ti-* Laomedontis, regis Troiani, er vel filius, ob insignem pulchritudinem ab Aurora s quidem *remotus* h. e. in raptus (*ὃν ἀστέρων*, ut Eu- roiad. 855. loquitur, *τέθριπ- ζε κρόκεος ὄχος ἀναρπάσας*), a senectute (cf. infr. II. 16. am ab immortalitate per Io- concessa deprecari Aurora at, consumtus esse fingitur; in. Fab. 270. — *Iov. arc. miss.* Minos, rex ille Cretae, ıo quoque anno in specus consecratum secederet et in eo moratus, tamquam a Iove, quo se ortum ferebat, traditas sibi leges praerogaret (Val. Max. I. 2. 1. Ext.), *Iovis arcanis* (colloquiis, consiliis) *admissus* dicitur. Hinc ille apud Hom. Od. XIX. 179: *Διὸς μεγάλου ὀαριστής* audit, de quo Pausan. III. 2. 207: *βουλεύσασθαι ὑπὲρ τῶν νόμων οὐκ ἄνευ θεοῦ τὸν Μίνω.* — *habentque Tart. Panth.* Archytas [Horatius] iam pio gratoque animo in virorum nobilissimorum censum refert quoque magnum suum praeceptorem [Archytae praeceptorem] Pythagoram, qui propositam de metempsychosi sive animarum migratione doctrinam, cum non solum se Troiani belli temporibus *Panthoiden*, Panthoi filium, Euphorbum (Hom. Il. XVI. 808.), fuisse affirmasset, sed id quoque *clipeo*, quem se Euphorbum gestasse aiebat, in templo Iunonis haud procul Mycenis, ubi ille inter alia *ἀναθήματα* affixus esset, *refixo* (h. e. detracto) et vere Euphorbi nomine, uti praedixerat, inscripto comprobasset, suo ipsius exemplo stabilivisse dicitur; v. Ovid. Met. XV. 160 sqq. cf. Interpp. ad Aelian. V. H. V. 26. et ad Diog. Laert. VIII. 5. — *iterum Orco demissum*, h. e. iterum mortuum, nam semel, necatus nempe, cum Euphorbus esset, a Menelao, ad Orcum demissus erat, ubi tamdiu eius anima latuit, usque dum in novum corpus ei migrare liceret. — [*quamvis — concesserat*, quam-

Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parv[illegible] manet nox
Munera, nec quicquam tibi [illegible]
Aërias tentasse domos anim[illegible] [illegible]cula Marti,
Percurrisse polum, mor[illegible] [illegible]utis;
Occidit et Pelopis genito [illegible]ensentur funera, nul[illegible]
[illegible] fugit.

ipse alloquitur Archytam [illegible] [illegible]ctus apud Cuningh. et sic *Iani* fragio exstinctus prope li[illegible] [illegible]iique optimi; *avidis*, libri nonn num humatus erat. *R.*] — [illegible] *R.*

terrae mensorem, geo[illegible] *mer. car. aren. me*[illegible] [illegible] suam cor- qua infinitum are[illegible] [illegible]erat, tamen ducere didicera[illegible] [illegible] est neque olim de *aren*[illegible] [illegible] migrans corpus liber Ψαμμ[illegible] [illegible] *R.*] — *Iudice munera e*[illegible] [illegible]dicabis; nam cum pulvis ex[illegible] [illegible], haud dubie huius [illegible] [illegible] mercatoris, patria, Py- ut in [illegible] [illegible] celebratissimum es- app [illegible] [illegible] de iudicio, quod ille de ex[illegible] [illegible] habiturus esset, certus [illegible] potuit Archytas; itaque lectio [illegible] me, quam ex coniectura alio- [illegible] in textum recepit *Iani*, neuti- quam probanda est, praecipue cum Pythagorae commune et publicum de eo iudicium longe honorificentius sit privato. Erudite et copiose de hoc loco disputat *F. A. Wolfius* in Opuscolis sive: *Vermischte Schriften und Aufsätze* (*Hall.* 1802.) p. 431—452. [Omnis difficultas statim tollitur, si haec poetae Archytam alloquentis verba esse statuimus. *R.*] — *non sordidus*, haud contemnendus per λιτότητα pro: magnus, gravis; *auctor naturae verique*, doctor eorum, quae in rerum natura latent et quae vera aut falsa sunt, vel: qui in rerum naturam penetrare et vera a falsis discernere docet, h. e. philosophus. Sic *auctor* pariter de philosophiae doctore apud Cic. Off. II. 2: *quamquam in antiquissima philosophia*

Cratippo auctore versa[illegible] *omn. un. man. nox* cett. c sententiam supr. I. 4. 19 3. 21. et 14. 11. Propert 21: *Sed tamen huc omnes mus et ultimus ordo, Est* [illegible] *cunctis ista terenda via.*

v. 17—22. Diversa mor latius exsequitur Stat. Si 210 sqq. et alii. — Qui pereunt, sublimiore imagi[illegible] *riis Marti spectaculo dari* scilicet *Furiae*, quae in pr sunt (cf. Virgil. Aen. VII. [illegible] instigant et in furorem pugnantes, quos immitis, c adest, Mars saevo cum i videt. Cf. Od. I. 2. 37. — omnia absorbens et deglut[illegible] militer infra Od. III. 29. 61 dicitur mare. *Avidis* otio[illegible] epitheton, cum non pereu variae leti viae describant *Iahnium* et *Orellium* ad h. *densentur*, coacervantur, [illegible] verbo Lucretiano. — *null.* [illegible] *Proserp. fugit*, a nullo c stinuit saeva Proserpina; [illegible] lus adhuc capitis crinis sa[illegible] serpinae manibus se subd[illegible] tuit. — Datum est enim Pr[illegible] id negotii, ut mori destinat de vertice abscinderet. V VI. 698: *Nondum illi fla*[illegible]

Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus 25
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae te sospite, multaque merces,

surpina vertice crinem Abstulerat Stygioque caput damnaverat Orco. Scilicet ut victimae, pilis in fronte evulsis et in ignem coniectis (cf. Virg. Aen. VI. 245. quod proprie *καρήχεσθαι* dicebatur), diis superis ita morti destinati, crine abscisso, tamquam victimae, diis inferis consecrabantur. — Eandem sententiam Horatius infr. Sat. II. 6. 94. ita variavit: *neque ulla est Aut magno aut parvo leti fuga.* — *Me quoque* cett. ergo ego quoque perii et quidem naufragio. *Notus rapidus comes devexi Orionis*, ornate pro vulgari: tempestas. Nam sub occasu Orionis (Virg. Aen. VII. 719: *Saevus ubi hibernis Orion conditur undis*) furere et tempestatem ciere solent venti. (Hesiod. Ἔργ. 261: *Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται.* Epod. 15. 7: *nautis infestus Orion.*) Hinc *Notus* (*quo non arbiter Hadriae Maior, tollere seu ponere vult freta* supr. I. 3. 15.) dicitur *comes Orionis devexi* h. e. occidui; similiter Orion ad occasum se vergens infr. Od. III. 27. 18. vocatur *pronus.* — *obruit* Virg. Aen. VI. 336: *Obruit Auster, aqua involvens navemque virosque.* — *undis Illyricis*, fluctibus maris Illyrici, h. e. Adriatici.

v. 23 — 29. *ne parce malignus ar.* cett. noli, quaeso, tam maligno et inhumano in me esse animo, ut operae parcas vel graveris, particulam levis pulveris (*ψαμάθον μόριον βραχύ* in simili re apud Diodor. Zon. Ep. IX. 7. Anthol. Graec. T. II. p. 70.) inhumato meo corpori iniicere; nam cum veteres teneret opinio, animam insepulti corporis non posse quieti dari, sed centum annos circa Stygem vel circa corpus errare, nihil inhumati corporis sorte cogitari iis potuit atrocius. Haec cogitatio misere quoque cruciabat Ariadnen a Theseo in sola insula Naxo derelictam, dum dicit apud Catull. LXIV. 153: *neque iniecta tumulabor mortua terra.* Cf. Virg. Aen. VI. 365. Apposite cum Hor. *Mitsch.* comparavit Iuliani Aegypt. Ep. LIV. Anthol. Gr. T. III. p. 207. (Anth. Pal. I. p. 484): *Πλώεις ναυηγόν με λαβὼν καὶ σήματι χώσας; Πλῶε, Μαλειάων ἄκρα φυλασσόμενος. Αἰεὶ δ' εὐπλοίην μεθέποις φίλος· ἢν δέ τι ῥέξῃ Ἄλλο Τύχη, τούτων ἀντιάσαις χαρίτων.* — [*capiti inhumato*, ad hiatum evitandum *Hofm. Peerlkamp* proposuit *intumulato.* Similis tamen hiatus apud Hor. exempla collegit *Lindemann*, de hiatu in verss. Horatt. 1825.] — *sic, quodcumque* cett. quod si feceris, opto, ut, quaecumque tibi in mari Italo naviganti tempestas imminebit, te sospite in silvas Venusinas (i. e. silvas circa Venusiam, Horatii patriam) avertatur; de usu particulae *sic* cf. supr. ad I. 3. 1. *merces*, lucrum, quaestus, *unde* h. e.

Unde potest, tibi defluat aequo
Ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram 30
Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita iura vicesque superbae
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa; licebit 35
Iniecto ter pulvere curras.

v. 31. *fors et*, Codd. plerique; *forsan*, *forsit*, alii. *R.*

a quo, sc. Iove, *potest* sc. defluere, cf. supr. ad I. 12. 17. — *tibi defluat*, affatim tibi affluat, largiter in te effundatur (ἐς τὲ καταῤῥεῖ Theocrit. 1. 5.). — *Neptun. sacr. cust. Tarent.* cum Tarentini Neptunum, ut deum tutelarem (ἐγχώριον), ad cuius filium, Tarantem, urbis suae primordia adeo referebant, singulari cultu venerarentur, Archytas sane, ut Tarentinus, multo magis sperare poterat, fore, ut deus patrius precibus eius locum relinqueret. [At poetam, non Archytam, loqui iam indicavimus. *R.*]

v. 30—36. *Negligis — committere?* an parum curas scelus committere, nepotibus tuis, qui nihil tale meruerunt, expiandum? — Nam quicumque in corpus mortui inciderat nec illud sepeliendum curaverat, is secundum antiquissimorum populorum opinionem deos contra se irritasse (Hom. Odyss. XI. 73.), et hoc graviore quasi scelere (ἄγει) non solum se, sed etiam nepotes suos, eorum irae atque vindictae obstrinxisse putabatur; de qua re vide, quae *Valcken.* ad Eurip. Phoeniss. 491. et ad Hippol. 826. attulit. *postmodo te natis*, nepotibus, τοῖς ἐξοπίσω παισίν. — *te* aptius in casu sexto pro: ex te, ad *natis*, quam in casu quarto ad *committere* refertur; *natus aliquo* pro: ex aliquo, sexcenties. — *fors et*, fortasse etiam. — *debita iura*, poena, quam quis debet, cui quis obstrictus est, poena merita. *vices superbae*, h. e. superbiae, quam quis vicissim ab aliis experitur, poena, ἀντίποινα, ἀμοιβή; sic apud Propert. I. 13. 10. *vices exigere* pro: poenam vicissim exigere, iniuriam remunerari, ulcisci. — *prec. non linq. inultis*, haud inultae et irritae erunt meae imprecationes, si insepultum me hic reliqueris. — *resolvent*, sc. a poena, cui scelere tuo te obligasti. — *iniecto ter pulvere*, nam ad iusta inhumati corporis persolvenda parva iniectae terrae vel pulveris particula sufficiebat, quod Graeci γῆν vel κόνιν ἐπαμήσασθαι dicebant; vid. *Dorvill.* ad Charit. p. 422 sqq. edit. Lips.

CARMEN XXIX.

AD ICCIUM.

:ci, beatis nunc Arabum invides
ızis et acrem militiam paras
Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique Medo
:ctis catenas? Quae tibi virginum 5
ıonso necato barbara serviet?

ARMEN XXIX.

:ius, ex umbra et otio, ubi
ıuc usque philosophiae ab-
unc in solem, quod aiunt,
:m proditurus nomen suum
:spectationem omnium pro-
et apud exercitum, quem
duce Aelio Gallo in Ara-
cem ditioni suae subiicien-
ırus erat (de qua, quam-
prospero successu U. C.
. suscepta expeditione vid.
ɔ. 723. Strabo XVI. p. 780.
. 28.), Horatius amici con-
atus non sine ironia qua-
rit ex eo, quomodo fieri
ıt, qui unice antea philo-
ɔeram navaverit, nunc ob-
s et gloriam bellicam pa-
asionem tam cupide arri-
[Egregiè de *Iccio* dispu-
acobsius, Verm. Schriften,
2 sqq.].

10. *beat. n. Arab. invid.* i compulerit Iccium ad mi-:iarumin Arabia Felice sibi rum cupiditas. — *nunc*, :u, qui ante philosophiae ıtus eras. — *beatae gazae* bus censentur beatiores, beatiorum, sic apud Catull. 4. *dona beata* petere pro: : sunt beatiorum, petere. — *et acr. mil. par. n. a. dev. Sab. reg.*, bellum paras hostibus formidolosissimis, invictis adhuc Sabaeae regibus; quis hanc tuam non miretur audaciam! — *Sabae. reg.* Sabaea, Arabiae Felicis pars, pro totis eius finibus; habebat autem unaquaeque Arabiae Felicis pars suum regulum. — *non ant. devict.* nondum enim usque ad Arabiam Felicem, quam philosophus noster nunc perdomiturus erat, Romanorum arma penetraverant. — *horribil. Med.* exercitum enim illum, quem secuturus erat Iccius, ad Parthos Indosque simul debellandos destinatum fuisse, ex locis supr. I. 12. 56. et infr. I. 35. 31. colligi potest. — *horribili*, hosti vel maxime fortitudine sua Romanis timendo. — *nectis catenas*, servitutem paras. — *Quae tibi virginum* cett. Sententia: quam magnificus tibi victori accedet honor, quando regia virgo, cuius sponsum necaveris, tibi serva, et puer regius, bene in sagittarum iaciendarum arte exercitatus, pincerna erit? — *quae virginum barbara* pro vulgari: quae virgo barbara, vel: quae barbararum virginum; per *virginem barbaram* intelligo *regiam*, quae infr. III. 2. 8., ubi pariter de Romanorum fortitudine, sponsis barbararum virginum infesta, agitur, plenius *adulta bel-*

Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus et Tiberim reverti,
Cum tu coemtos undique nobiles
Libros Panaeti Socraticam et domum
Mutare loricis Hiberis,
Pollicitus meliora, tendis?

v. 13. *nobilis*, e Codd. *Bentl.*, *Mein.*, *Or.* (iungentes *nobil naeti*), *nobiles*, reliqui. Praetulerim accusativum (*nobilis* s. *no nobiles libri* opponantur *loricis Hiberis*. Vide *Ianium* ad h. l.

lantis tyranni virgo dicitur. — *puer quis ex aula* sc. Arabum vel Parthorum regis cuiusdam, h. e. puer regius. — *ad cyathum stat.* sc. ut vinum infundat et ministret, h. e. pocillatoris munere fungatur. *statui* pro: stare. Auson. Idyll. de Hist. 19: *Stat Iovis ad cyathos, genuit quem Dardanius Tros.* — *capill. unct.* nam ad conviviorum magnificentiam et splendorem pertinebat quoque pincernarum tam formositas quam externus cultus, inter alia in crinibus eleganter comendis et unguendis positus. — *Doct. sag. tend. arc. pat.*, puer ingenuus, gentis suae artes bene callens. — *tendere sagittas arcu*, paulo audacius pro: sagittas ex arcu tento iacere; nisi quis *tendere* simpliciter pro: dirigere, dictum putet. Similiter *telum tendere* dixit Virgil. Aen. V. 508: *Post acer Mnestheus adducto constitit arcu, Alta petens, pariterque oculos telumque tetendit.* — *Sericas*, ab Orientis populo, Seribus, iaculandi arte nobilissimis; est igitur *Sericus*, nisi forte ipsam gentem, Seres, ab Iccio domandos, poeta respexerit, epitheton ornans, ut paulo post v. 15: *loricae Hiber* 9. 17: *Cydonius arcus.* *Gnosius calamus.* I. 27. *dus acinaces.* I. 16. 9: *N ensis* et eiusmodi generis *terno*, a patre, qui eo ust accepto.

v. 10—16. *ard. pron. re riv. mont.* h. e. fieri poss sursum pariter ac deorsu cursu ad arduos montes re *montibus* est casus tertius rum fluviorum ad fontes saepe de rebus, quae fieri sunt, vel de verso rerun vid. Interpp. ad Ovid. H — *Panaet.* Panaetius, Rhoc corum princeps, Antipatri d Posidonii doctor (Cic. Di Scipionis Africani Maioris (Vell. Pater. II. 13. 3.), mu scripsit, libris, praecipue, καθήκοντος, nobilitatem n Cic. de Offic. I. 2. et I *Socratic. dom.* intellige li losophorum e familia h. e. schola Socratis, v. c. Xe Platonis, Aeschinis cett. — ex ferro optimo, Hispan confectis.

CARMEN XXX.

AD VENEREM.

O Venus, regina Gnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.
Fervidus tecum puer et solutis 5
Gratiae zonis properentque Nymphae
Et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

CARMEN XXX.

Dum Glycera, haud dubie puella formosior, sacra in domo suo parat Veneri; hanc, ut dextra atque propitia cum toto comitatu suo illi adesse velit, piis precibus poeta implorat. — Similitudinem quandam cum hoc carmine κλητικῷ habet Fragm. XXIX. apud Anacr. edit. Fisch. p. 171.

v. 1—4. *regina Gnidi*, sic vocatur Venus, quia, ut dea tutelaris, Gnido praeerat et imperium suum ibi exercebat; *Gnidus* (s. *Cnidus*), urbs Doridis in Caria, simulacro Veneris a Praxitele sculpto nobilissima, v. Pausan. Attic. I. 20. Plin. XXXVI. 5. — *Paph.* Paphus, Cypri oppidum, Veneris cultu satis notum, cf. Virg. Aen. X. 51. et I. 415. — *Sperne*, pro vulgari: relinque, desere; sic supra I. 19. 9. Venus, cum tota in animum poetae rueret, *Cyprum deseruisse* dicitur; *spernere* nempe hactenus iam debebat Venus Cyprum, ut, quamdiu in domo Glycerae ei sacra fierent, tamdiu illam propriae suae sedi anteponeret. Plures urbes Veneri sacras recenset Catull. XXXVI. 11 sqq. — *vocantis te thure multo* h. e. advocantis et invitantis te ad lautiora tibi adolenda sacrificia. *decoram*, refer ad munditiem et nitorem, quo, ut decebat die festo, domus splendnit.

v. 5 — 8. *Fervidus tecum puer* cett. Sententia: et quidem cum dulcissimis, qui assidue tibi adhaerere solent, comitibus, Amore, Gratiis, Nymphis, Iuventate, Mercurio. — *fervidus*, est enim *Amor* animosus et fervidioris ingenii puer. — *Gratiae*, perpetuae Veneris comites et ministrae, cf. supr. I. 4. 5. et Hom. Hym. in Ven. v. 61. Claud. de Nupt. Honor. v. 100. — *solutis zonis*, discinctae, sine zonis; quod ad gratam Gratiarum negligentiam referendum. — *properentque*, de transpositu part. *que* vide annot. ad Od. I. 3. 16. *Iuventas*, Ἥβη, quae pariter in Veneris comitatu apparet apud Hom. Hym. in Apoll. 195. — *par. com. sine te*, a Venere enim iuventas lenocinia sua accipit, h. e. Amor iuventam amabilem reddit. — *Mercuriusque*, qui adest Veneri facundia sua, (est enim deus λόγιος, cf. supr. I. 10. 3.) ut amantes inter se conciliet. Hinc ipsa Venus apud Apul. Met. VI. p. 93 (Plant.): *Scis, sororem tuam Venerem sine Mercurii praesentia nil usquam fecisse.* Plut. Coniug. Praec. Prooem.

Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus et Tiberim re
Cum tu coemtos undique no
Libros Panaeti Socraticam
Mutare loricis Hiberis
Pollicitus meliora

v. 13. *nobilis*, e Codd. *Be* ... *naeti*), *nobiles*, reliqui. Prae ... *nobiles libri* opponantur *loric* ... *lantis tyranni virgo* dicitur ... *quis ex aula* sc. Arabur ... thorum regis cuiusdam ... regius. — *ad cyathum* ... rite vinum infundat et ... radit Dio pocillatoris munere ... nemo non pro: stare. Auso ... privatim vota 19: *Stat Iovis* ... secus in his *quem Dardan* ... neque opes *unct.* nam ... neque alia, quibus ficentiam ... humana felicitas, sed quoque p ... ad vitam sustentandam quam ex ... tum animi corporisque crinibu ... honestam denique et poeguen ... exhilarandam senectutem arc ... sibi expetit.

... Finge tibi Horatium ex ... quasi turba precantium et ... variis votis Apollinem fa- ... in haec, quibus carmen ... verba erupisse: *Quid dedicatum poscit Apollinem vates?* h. e. at quid ego peto ab Apolline, cui hodie templum consecratum est? *Pro ego* significanter posuit *vates*, ut ostendat, se pro eo, quod sibi poetae insit, ingenio longe distare ab humiliore sentiendi ratione populi, rebus vanis atque inanibus felicitatem humanam metientis. — *de-*

... *dicatum Apollin* ... II. 33: *ut Fides* ... *Capitolio dedica* ... *pat. nov. fund.* ... vinum libans; ... adhiberi solebat ... supr. XIX. 15: ... *segetes feraces*, ... (*πίονας ἀγροὺς* ... agro apud Tib ... *casiam non c* ... XXIII. 48: *iam* ... *herbae pabulum* ... Hor. Ep. II. 2. ... *occat tibi mox fr* ... *Sard. opimae*, u ... *rissae campus o* ... 22: *pinguis Phr* ... diniae fertilitate ... Max. VII. 6. In ... comparat Pind.

v. 5—8. *grat* ... suaviter delectat ... torum possessio. ... gia enim huius ... bant ibi beatiores ... cf. infr. Epod. 1 ... praecipue sub si ... Epod. 1. 27: *Pe*

CARMEN XXXI.

AD APOLLINEM.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat de patera novum
Fundens liquorem? Non opimae
Sardiniae segetes feraces,
Non aestuosae grata Calabriae
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,

v. 3. 4. *opimae — feraces*, Codd. plerique (*Vanderburgii* omnes); *opimas — feracis*, Codd. paucissimi et sic *lani*, *Mitsche* Verborum collocatio in nostra, quam Codd. plurimi praebent, lec'ic plane est, atque infra Od. II. 12. 22: *pinguis Phrygiae Mygdoı* ab hac igitur parte altera non praestat. *R.*

CARMEN XXXI.

Cum die sollemni, quo Augustus Apollinis templum in Palatino rite dedicaverat (U. C., ut tradit Dio LIII. 1., DCCXXVI.), nemo non tam publice quam privatim vota nuncuparet; Horatius secus in his votis a vulgo sentiens neque opes neque latifundia neque alia, quibus vulgo censetur humana felicitas, sed res tantum ad vitam sustentandam necessarias, tum animi corporisque sanitatem, honestam denique et poesis studio exhilarandam senectutem ab Apolline sibi expetit.

v. 1—4. Finge tibi Horatium ex media quasi turba precantium et certatim variis votis Apollinem fatigantium in haec, quibus carmen exorditur, verba erupisse: *Quid dedicatum poscit Apollinem vatēs?* h. e. at quid ego peto ab Apolline, cui hodie templum consecratum est? Pro *ego* significanter posuit *vates*, ut ostendat, se pro eo, quod sibi poetae insit, ingenio longe distare ab humiliore sentiendi ratione populi, rebus vanis atque inanibus felicitatem humanam metientis. — *dedicatum Apollinem*, Cic. II. 33: *ut Fides, ut Mens Capitolio dedicatas videm pat. nov. fund. liqu.* h. vinum libans; novum eni adhiberi solebat in libationi supr. XIX. 15: *patera bim segetes feraces*, h. e. ferti (πίονας ἀγροὺς Hom.), sic agro apud Tibull. I. 3. casiam non culta seg XXIII. 48: *iam altae in herbae pabulum praebere* Hor. Ep. II. 2. 161: *cu occat tibi mox frumenta d Sard. opimae*, ut Od. I. 7. *rissae campus opimae.* O 22: *pinguis Phrygiae opes.* diniae fertilitate vid. Mel. Max. VII. 6. In sententian comparat Pind. Nem. VII

v. 5—8. *grata* sc. domi suaviter delectat magnorun torum possessio. *Calabriae*, gia enim huius regionis pa bant ibi beatiores armenta e cf. infr. Epod. 1. 27. — *a* praecipue sub sidere *fervi* Epod. 1. 27: *Pecusve Cala*

Non rura, quae Liris quieta
Mordet aqua taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem, dives et aureis 10
Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis, quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum.

. 9. *Calenam*, coni. *Bentl.*, sine iusta causa. — v. 10. *ut aureis*, , *Iani*, *Fea* e nonnullis Codd. Recte *Orellius* vulgatam *et aureis* fendit: „Lectio *ut aureis* orta ex coniunct. *exsiccet* falsam infert tiam: Alii Calibus vineta ad eum finem colant, ut pretiosa vina ıt mercatores. Manifesto duo vulgi genera παραλλήλως ponuntur, inearum possessores, illinc mercatores divites.“

fervidum Lucana mutet pa- — *ebur. Indic.* ad magnificen- ıpud veteres pertinebat inpri- ıpellex affabre ex ebore facta; ımo autem pretio fuisse *ebur* ım operose docet *Cerda* ad Georg. I. 57. — *Liris* (nunc *liano*), fluvius Latium et Cam- ı dividens, cuius utramque agri fertilissimi ambiunt. — ', exquisitius pro: alluit; si- *rodere* apud Lucret. V. 257: *s radentia flumina rodunt;* supr. Carm. I. 22. 6. *lambit*, . II. 3. 18. *lavit.* — *tacitur-* imiliter hic leniter et quiete luvius apud Sil. Ital. IV. 352: *ripas perstringere* dicitur. —16. *Prem. Cal. falc.*, *qu. 'ort.*, *vit.* alii in Campania ant colantque vineas. — *falce e vitem* est: inutiles vitis ra- amputare, quod dicebatur ı; unde *falx* ipsa dicta est *ria* apud Pallad. I. 43. 1. cf. d Virg. Georg. II. 362. Si- *falce premere* pro: amputare, 'irg. Georg. I. 157. Ov. Met. 38. — *Calena*, quod ex vul- tione ad *vitem* referri debebat (unde orta *Bentl.* coniectura *Calenam*), doctiore ratione ad *falce* poeta retulit, plane ut supra I. 20. 9: *prelum Calenum* et infr. III. 16. 34: *amphora Laestrygonia.* — *exsiccet* h. e. ebibat; sic infr. I. 35. 27: *cadi siccati* pro: epoti. *culullus* proprie, ut Acron ad h. l. docet, calix fictilis, quo Pontifices virginesque Vestales in sacris utebantur; iam de poculo capaciore; *exsiccare vina culullis* pro: culullos exsiccare vinis. *Syra merce*, intellige aromata, unguenta cett. ex India et Arabia in Syriam et inde Romam deportata; mercator nempe, cum mercatura apud veteres in mercibus praecipue permutandis (nos: *Tauschhandel*) versaretur, pecuniae loco mercem pro vino dedit. Fortasse Horatius cum delectu et accommodate ad mer ces, quae permutantur, iam posuit *reparare;* nam qui pro data aliqua merce aliam recipit, pretium oblatae rei accepta alia eiusdem pretii re quodammodo *reparat.* — *Dis carus ipsis*, ipsorum deorum praesidio atque tutela fruens; *aequor Atlanticum* ad insanam quaestus faciendi cupiditatem designandam posuit tam-

Impune. Me pascunt olivae,
Me cichorea levesque malvae.
Frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones et, precor, integra
Cum mente, nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem.

v. 15. *pascunt*, Codd. plerique (*Vanderburgii* et *Orellii* *pascant*, e Cod. Reg. Soc. *Bentl.* et sic *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — *precor*, Codd. plerique; *ac precor*, *et precor*, reliqui. *R.*

quam remotissimum. — [*Me pascunt* cett. Indic. *pascunt*, quem paene omnes exhibent Codd., longe praestat coniunctivo. Sententiarum enim nexus hic est: Equidem non magnas opes Apollinem oro neque ea bona, quibus plerique gaudent. Bibant per me licet ditiores vina pretiosissima; paucis ego contentus vivo satisque mihi sufficiunt olivae ac cichorea. Hoc unum a diis peto, ut paratis rebus bene uti mihi liceat. *R.*] — *cichoreum* (κιχορεῖον sive κιχώριον) nos: *Endivie; leves*, quia alvum adstrictiorem levant; nam *malvae* (ut infr. Epod. 2. 57.) *gravi corpori salubres.*

v. 17—20. *Frui paratis* h. e. iis, quae mihi iam parata sunt, quae ego possideo (Ep. II. 2. 49.); *mihi*, et mihi bene valen Epist. I. 13. 3: *Si validus, erit.* — Opportune in hanc tiam *Mitsch.* apponit locun nandri *Κόλακι* (apud Athe 22. p. 659.) — *εὐχώμεθα Ὁ πᾶσι πάσαις — διδόναι σ ὑγίειαν, ἀγαθὰ πολλὰ, τῶν τε νῦν ἀγαθῶν ὄνησιν* toe (*Λατῷε*), Latonae fili, *integra Mitsch.* explicat ab omni scelere puro; equi lim referre ad integrum men sive mentis sanitatem, ad venal. X. 356: *Orandum e mens sana in corpore sano turp. senect. deg. n. cith. c* Cfr. Euripid. Herc. Fur. 67 e Theognideis v. 769 sqq.

CARMEN XXXII.

AD LYRAM.

Poscimur: — si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures, age, dic Latinum,
Barbite, carmen,

1. *Poscimur*, Codd. non pauci (*Vanderburgii* fere omnes), Acr., Porphyr.; eaque lectio alteri *Poscimus*, quam e Codd. receperunt *Lamb.*, *Torr.*, *Bentl.*, haud dubie praeferenda est. *Posci* enim se dicit poeta, i. e. impelli ad canendum (ut Ov. Fast. IV. 721: *Palilia poscor*. Metam. V. 333: *Poscimur Aonides*), atque eam ipsam ob causam se rite vocare lyram, quae et ante ludenti sibi non defuerit. Quae invocandi ratio multo aptior est, quam si severi magistri instar poscat statim carmen a lyra, nulla alia addita causa, nisi quod iam saepius cum ea luserit. — Caeterum cave, ne *Bentleium*, *Orellium* aliosque secutus verba *quod* — *plures* referas ad sequentia *Latinum carmen*; sperat enim poeta, lyram egregium carmen dicturam, non ideirco, quod iam ante secum luserit, sed quod egregia iam ante sibi cecinerit carmina, quae in hunc et plures vivant annos; idem de suis praedicat carminibus infra Od. III. 30. — *sub antro*, *Bentl.* ex uno Cod. *R.*

CARMEN XXXII.

Lyram, qua ab Alcaeo sibi tradita princeps Romanorum Aeolium carmen (ut infr. loquitur III. 30. 13.) ad Italos modos deduxerat Horatius, non sine voluptatis et gloriae tam sibi quam Alcaeo per eam partae sensu alloquitur eiusque laudes peculiari hoc carmine celebrat. — Videtur autem poeta sollemnibus quasi in hoc carmine verbis lyram suam allocutus esse tum, cum ad gravioris argumenti carmen aliquod componendum impelleretur.

v. 1—4. *Poscimur* h. e. ad canendum nunc ego evocor et impellor; utrum Augustus an Maecenas an amicus quidam poetam impulerit, haud liquet; sed fuisse aliquem, qui Horatio rem quandam carmine celebrandam proponeret, ex voce *poscimur* satis probabiliter colligi posse videtur. Nam si Horatius sponte vel ipsius animi impetu ad lyram tractandam impulsus fuisset, vix *poscimur* dixisset. Quemadmodum autem Horatius *Carmini Saeculari* Augusti auctoritate composito, singulari carmine (IV. 6.) praelusit, ita hoc quoque alii cuidam gravioris argumenti carmini, v. c. duobus illis carminibus, quibus Augusto poscente Drusi et Tiberii victorias celebravit (IV. 4. IV. 14.), praelusisse videri potest. — *vacui*, h. e. otiosi. — *vivat*, h. e. duret, permaneat; infr. Epist. I. 19. 2: *Nulla placere diu nec vivere carmina possunt*. Liv. XXXIX. 40. de M. Porcio Catone: *vivit immo vigetque eloquentia eius sacrata scriptis omnis generis*, ubi vide *Drakenborch*. — *hunc in ann. et plur.* pro tenui: semper, perpetuo. — *Latinum*, nam idem barbiton Alcaeo olim dixerat carmina Graeca; laudant Fragm. Sapph. Fragm. 24. Neue: Ἄγε δῖα χέλυ μοι λέγε, φωνήεσσα δὲ γίγνεο. et Theogn. 739.

Lesbio primum modulate civi,
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive iactatam religarat udo
Litore navim,
Liberum et Musas Veneremque et illi
Semper haerentem puerum canebat
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phoebi et dapibus supremi
Grata testudo Iovis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti.

v. 5—12. *modulate*, non passive accipiendum, sed supplendum est: *carmina*, quemadmodum enim vers. antec. barbiton *carmen dicere* Horatio, ita olim ille *modulatus esse carmina* dicitur *civi Lesbio* h. e. Alcaeo. — *Qui ferox bello* cett. Sententia: qui, quamvis fortis miles, tamen inter ipsum armorum strepitum, vel post superatum in mari tempestatis periculum navi ad litus appulsus, vel Bacchum vel Musas vel Venerem vel Amorem vel pulchrum, quem deperibat, puerum Lycum canebat. — *iactatam navem litore religare* est: navem tempestate in mari iactatam ad litus appellere et ibi alligare; sic *pinus in litore religata* pro: alligata apud Ovid. Met. XIV. 248. et passim alibi. — *Liberum*, cecinit enim Alcaeus ᾄσματα παροίνια, quorum fragmenta quaedam exstant apud Athenaeum IX. 8. p. 430. — *Lycum*, quem, sui delicias, ut Anacreon Bathyllum, carminibus celebravit Alcaeus. — *nigris oc. nigr. Cr. decor.*, cf. Ep. ad Pis. 37.

v. 13—16. *decus Phoebi*, insigne et ornamentum Apollinis. — *sup. gr. test. Iov.* ipse Iuppi inter dapes lyrae ab Apollin tae cantu deleniri solebat; vi Iliad. I. 603. Hinc φόρμιγ ἑταίρη. — *o lab. dulc. len.* quae cantus tui dulcedine laboribus fessum recreare s *mihi cumqu. salv. rit. voc.* propitia, quandocumque, ut sis, te rite rogavero, h. e. b et facilem te mihi praebe, cumque te, ut decet, tractar est. — [*cumque*, eandem vi quam in compositis vocabul *documque*, *quotiescumque*, poris notionem latissime pa gnificet. Temporis notio participio *vocanti*; in cuiu si substituis *quando vocav* cis *cumque* significatio sat est. *R.*] — *salve*, χαῖρε, lemnis tam in appellandis di nibusque, quos nobis propiti benevolos esse cupimus, aliis rebus, quas nobis gr iucundissimasque accidere camus.

CARMEN XXXIII.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, ne doleas plus nimio memor
Immitis Glycerae neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Laesa praeniteat fide.

CARMEN XXXIII.
ım Tibullum, graviter de
ɔ sibi a Glycera iuniore ama-
lentem, communem illam for-
qua parum saepe in amore
ent animi, secum reputare
eique tam aliorum, qui ean-
amore experti fuerint sor-
uam sui ipsius exemplum so-
co proponit. — Scriptum hoc
ı esse in nobilissimum poe-
ibullum, ne dubita, nam is,
alius, decantavit elegos *mi-*
ss, h. e. mollissimi animi sen-
regie exprimentes, et quere-
ssim de perfidia vel Deliae
mesis vel Neaerae vel Pho-
quarum unam sub ficto no-
Glycerae latere magis, ut cre-
adducor, quam ut Glyceram
perditis Tibulli carminibus
e celebratam esse existimem,)
ntes. — Tibullum autem pa-
ıc Virgilium dignum ab Ho-
quem singulari amore com-
etur, habitum fuisse, quis
ɔn persuadeat? Ad eundem
. est infr. Epist. 4. lib. prim.

—4. *mem. immit. Glyc.* h. e.
ione de perfidia duri pectoris
rae animum tuum crucians. [*im-*
Glycerae, inimicae amicae, *πι-*
Γλυκερίον, cf. *Iakn* ad h. l. —
Verba *plus nimio* rectius iungi videntur cum sequ. v. *memor* quam cum anteced. *doleas. R.*]. — *miserabiles*, flebiles et miserationem moventes; sic philomela de pullis sibi detractis querens *carmen miserabile integrare* dicitur apud Virg. Georg. IV. 514. et sic *miserabiliter* (h. e. flebiliter) *scriptae literae* apud Liv. XXVI. 3. — *cur*, propterea quod, ut infr. Epist. I, 8. 10. — *tibi praeniteat*, pro tenui: tibi praeferatur, te potior sit apud Glyceram, *(laesa fide)* quae datam tibi in amore fidem laesit. — Caeterum fuerunt, qui, cum non satis assequerentur, quomodo Tibullo poetae, qui iam aetatis anno XXXI. diem supremum obierit, iunior a puella praeferri potuerit, vix ad illum hoc carmen scriptum esse, crederent. Sed quam saepe accidere solet, ut puellae vel viginti quatuor annos nato iuveni alium eo iuniorem praeferant!

v. 5—12. Nexus et sensus: non tibi soli, sed aliis idem in amore accidere solet. Lycoris quoque amat Cyrum, at Cyrus sectatur Pholoen, ab eius amore vel maxime abhorrentem. Scilicet sic res in amore constituta est ex decreto Veneris, quae ex amantium, neque forma neque animis sibi respondentium, coniunctione

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
Declinat Pholoën; sed prius Appulis
Iungentur capreae lupis,
Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga aënea
Saevo mittere cum ioco.
Ipsum me melior cum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale

duro pectore voluptatem capit! — Comparant in hanc sententiam Mosch. Idyll. VI. 1 sqq.: *Ἥρα Πάν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ Σκιρτηνᾶ Σατύρω, Σάτυρος δ' ἐπεμαίνετο Δύδαν.* cett. adde Callimach. Epigr. XXXIII. 5. — *ten. front.* in tenui enim et angusta fronte pars venustatis spectari solebat apud veteres (Ep. I, 7. 26.); hinc puellae, ut observat ad h. l. *Mitsch.*, comam in frontem usque eo demittebant, ut *βραχὺ τῷ μετώπῳ μεταίχμιον* relinqueretur. Lucian. T. II. p. 441. edit. Reitz. Martial. IV. 42. 9. — *declinat* sc. animum a Lycoride aversum. — *sed prius Appulis* cett. laudant Aristoph. Pac. 1076: *πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ.* et Virg. Eclog. VIII. 27: *Iungentur iam gryphes equis* cett. cf. infr. Epod. 16. 30. — *iungentur* sc. amore vel coitu; sic *Venerem cum trucibus feris iungere* dixit Tibull. I. 9. 76. cf. *Heins.* ad Ovid. Remed. Am. 407. — *turp. pecc. adul.* inhonesto Cyri amore castitatem suam pollui patiatur. — *Sic visum Veneri*, formula de rebus, quae, uti ex voluntate et decreto deorum constitutae sunt, ita fieri omnino debent. Ovid. Met. I. 366: *Sic visum superis*, et saepe alibi. cf. *Burm.* ad Virg. Aen. II. 427. — *c cet*, cui volupe est. — *impa mas*, formosos ac deformes *pares animos*, homines dive genii — *sub iuga aënea* constringere amoris vinculo simo, pro simplice: copulare iungere. — *iuga*, notissima latione de amoris vinculis, coniugantur amantes; *aënea* non facile solvi possunt, qu amat, non facile rumpere v bus non facile se expedire infr. III, 9. 18: *Quid si redit Venus Diductosque iug aëneo*, simpliciter de amoris lo firmissimo. — *Saev. cu* haec duri pectoris *χαιρεκα* amantium dolore passim Ven buitur.

v. 13—16. [*melior Venus* melior puella, ut explicant, s ipsa propitior, ac mitior, i. e melioris puellae. *R.*]. — *gr tin. comp.* h. e. amoris sui dine ita me ceperat, ut caeter nes prae ea contemnerem; c quae alias est dura et molest vi oxymoro iam dicitur *grat* ipsa servitus apud Myrtalen tio fuit grata. Infra quoq 11. 24. dives quaedam et

Libertina, fretis acrior Hadriae 15
Curvantis Calabros sinus.

CARMEN XXXIV.

Parcus deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae

Telephum *grata compede vin-* enere dicitur. — *acrior*, ira- r, ferventior, (nos: *ein Brau- aufstürmend*). — *fret. Hadr. Calabr. sin.* h. e. fluctibus Hadriatici ad litus Calabriae n se curvantis, sive: quod ad alabriae, ut cum Virgil. Aen. loquar, *Frangitur inque si- ndit sese unda reductos;* ubi oc fit, ibi sane mare multo ve- ius fervet; cf. infr. III, 9. 28.

CARMEN XXXIV.

itius, cum neglecto deorum emere eorum, qui nullam de- um humanarum curam habere ent, sapientiam secutus esset, repente in caelo sereno toni- adeo perculsum esse narrat, nitus quasi monitus statim ab sta animi perversitate ad men- niorem redire coeperit. In hac gitur, deos omnino esse, qui gubernent, persuasione sen- de divina in res humanas po- subiungit gravissimas. — Iam am Horatius, quamvis in nul- agistri verba (ut ipse fatetur pist. I, 1. 13.) iuraverit, h. e. hilosophiae sectae unice addi- erit, Epicureorum tamen pla- d vitae iucunditatem et volu- spectantia studiose amplexus quidem illum non tam abiurare Epicuream philosophiam et ad Stoi- cam se convertere vel adeo Stoico- rum disciplinam traducere (quod non- nulli, ut aliorum argutias taceam, opinati sunt), sed gravem illum Epi- cureorum errorem, *deos nihil cura- re homines*, hoc praecipue argumen- to, quod horrendum in caelo puro auditum sit tonitru, quale in caelo puro audiri posse ipsi quoque Epi- curei (Lucret. VI. 245. et 399.) ne- gabant, refellere voluisse existimo.

v. 1—8. Sententia: ego, qui De- orum cultum adhuc neglexeram, fal sa scilicet Epicureorum opinione, *de- os nihil curare res humanas* dece- ptus, nunc meliora edoctus in viam rectam, a qua aberraveram, redire cogor. — *Parcus deor. cult. et in- freq.* qui raro deos colit, nec eorum templa frequentat; *parcus* ad mune- ra, quae parca manu diis offerantur, referre nolim. — *insan. sapi. con- sul.* imbutus praeceptis sapientum, h. e. Epicureorum, in iis, quae con- tra divinam providentiam disputant, insanientium. *consultus*, ut Liv. X. 22: *iuris atque eloquentiae consul- tus.* — *insaniens sapientia*, ut *con- cordia discors*, Ep. I. 12. 19., perti- net ad oxymora, de quibus ingentem exemplorum copiam congessit dili- gentia *Rittershusii* ad Oppian. p. 29 — 32 adde *Iens.* ad Lucian. Merc.

Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare atque iterare cursus
Cogor relictos. Namque Diespiter 5
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos volucremque currum,
Quo bruta tellus et vaga flumina,
Quo Styx et invisi horrida Taenari 10

v. 5. *relectos*, *Bentl.* de coni. *N. Heinsii* ad Ov. Metam. VIII. 173. Sed longe praestat vulgata lectio; nam cum praecesserit *retrorsum vela dare*, idem plane dixisset poeta, si scripsisset *iterare cursus relectos*, i. e. relegendo eosdem cursus repetere; neque intelligi omnino posset, quomodo retro semper navigans melius sibi consuluerit. At hoc dicit poeta, se retro navigare, ut in rectam, quam antea temere reliquerat, viam redeat atque deinde denuo eam persequatur. *Orellius* defendit quidem vulgatam, sed non recte explicat: „Qui retrorsum eo, unde profectus est, vela dat, relinquit cursum, quem tenere coeperat eumque iterat in reversione.“ *R.*

Conduct. T. I. p. 698. et quos laudat *Albert.* ad Hesych. T. I. p. 275. n. 4. — *retrorsum vela dare*, retro navigare; *iterare cursus relictos*, redire in viam relictam, ἀνατρέχειν. — *Diespiter*, Iuppiter, diei vel lucis pater, ut Varro de L. L. V. 66. explicat. — *plerumque*, more solito, alias, vulgo. — *per pur. ton. eg. equ. voluc. curr.* tonuit sive movit in caelo sereno tonitru, quod currus, quo per aërem invehi putabatur Iuppiter Fulgurator, strepitu et equorum χαλκοπόδων ei iunctorum pulsu moveri finxit sibi prisca antiquitas. — *per purum* sc. caelum, δι' αἰθρίας. *tonitru* in caelo sereno auditum ad res a naturae legibus recedentes sive prodigia relatum fuisse satis constat, cf. *Lambin.* ad h. l. et *Iul. Obsequens* c. 83. 107. 122. — *volucrem* h. e. alatum, ad summam eius celeritatem designandam; laudant Platonis locum ex Phaedro p. 246. E. ὁ μέγας Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων.

v. 9—16. *Quo* sc. curru, h. e. moto per currum tonitru. *bruta* h. e. immobilis, *iners*, ut infr. III, 4. 45. vocatur. Senec. Thyest. 1020: *Ima mota tellus pondus ignavum iacet!* — *invis. horrid. Taen. sed.* h. e. squalida loca diis hominibusque abominabilis Tartari. Colores in fede Tartari adumbranda imagine duxisse videtur ex Hom. Il. XX. 64. 65: Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι φανείη Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ. Hinc Virg. Aen. VIII. 245: *regna pallida, dis invisa.* Sen. Herc. Fur. 664: *Hic* (in Taenaro) *ora solvit Ditis invisa domus.* — *Taenarus*, specus in Laconica ad Taenarum, per quem ad Tartarum descendi posse credebatur (Virg. Georg. IV. 467.), iam pro ipso Tartaro. *Atlanteus finis*, pro locis terrae ultimis vel remotissimis; nam Atlas, mons ille in Africa, antiquitus pro ultimo terrae occidentalis termino habebatur. Eurip. Hipp. 3: τέρμονες Ἀτλαντικοί. — *Valet ima summis* cett. nexus et sensus: hoc igitur prodigio monitus non am-

Sedes Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare et insignem attenuat deus
Obscura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto 15
Sustulit, hic posuisse gaudet.

13. *insigne*, *Bentl.* e Cod. Reg. Soc.; *insignia*, *Cuning.*, *Iani.* *Orell.* ad h. l. *R.*

de divina rerum humanarum stratione dubito, imo deus, ut mihi persuasissimum est, ex quemque ad summum locum re et eum, qui summum locum ad infimum detrudere valet; is fati potentissima imperium, nunc eripuit, pro arbitrio ad transferre solet. — *ima summutare*, similiter supr. I, 16. 26: *mutare tristia.* — *insignem* perio, honoribus; *attenuat*, it ad tenuitatem vel obscuri- *deus*, Iuppiter; *obscura* *s*, ex obscuritate protractos splendore illustrans; insolen- nerum permutatio in *ima*, *in-*, *obscura*, permovit *Bentlei-Cuningamium*, illum, ut pro *m* legendum esse censeret: ; hunc, ut scribendum propo- *insignia;* sed cum in hac quo- ut erudite ad hunc locum do- *itsch.*, secutus sit Horatius m Graecorum, neutri emen- locus relinquendus videtur; ntiam laudant Hesiod. Ἔργ. Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει, Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει (*insignem attenuat*) καὶ ἄδηλον ἀέξει, Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης. Hom. Od. XVI. 211: Ῥηΐδιον δὲ θεοῖσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, Ἤμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν ἠδὲ κακῶσαι. — *Hinc apicem* cett. quos designaverit poeta in antecedentibus (reges puta et principes), in his adiectis magis declarat; *apicem*, intellige tiaram sive pileum cum apice eminente, regum barbarorum inprimis insigne (Od. III. 21. 20.), iam (ut apud nos fere *corona*), pro ipso imperio. *Fortuna*, dea, cuius munus versatur in exsequendis et perficiendis iis, quae ex summi dei consilio cuique homini decreta sunt; *rapax*, refer ad huius deae violentiam. — *cum stridore acuto*, praeclara imago deae cum impetu advolantis et alarum agitatione gravem stridorem edentis; de *Fortuna*, *dea alata*, vid. Comment. de *alat. imaginibus* p. 30. — *sustulit* (ἀορίστως), auferre solet; *posuisse* pro: imposuisse.

CARMEN XXXV.

AD FORTUNAM.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus vel superbos
Vertere funeribus triumphos,

CARMEN XXXV.

Quantum ars et ingenium magni poetae in simplice aliqua sententia exornanda valeat, id ex hoc et huic similibus Horatii carminibus optime intelligi potest. — Conscripserat Augustus U. C. DCCXXVI. duos exercitus eo consilio, ut alterum ipse contra Britannos duceret, alterum duce Aelio Gallo in Arabiam mitteret. Horatius igitur, iam preces in hoc carmine pro felicissimo utriusque expeditionis eventu facturus vulgarem sententiam: „*O Fortuna, serva Caesarem cum exercitu contra Britannos profecturum, et fac, ut arma a bellis domesticis ad domandas gentes barbaras convertantur*“ Fortunae potentiam celebrando ita amplificavit, ut carmen exiret splendidissimum. — Si quis cogitaverit, quam saepe felix bellorum exitus a Fortunae favore et arbitrio pendeat, is, poetam in coacervandis summae huius Deae potentiae imaginibus tam multum et copiosum fuisse, non adeo mirabitur. — Optime autem totius huius carminis finem ita constitui posse puto, si illud dixeris *hymnum in Fortunam, quem ad huius deae favorem Augusto contra Britannos profecturo conciliandum, pia mente cecinerit.* Sic argutiis, quibus onerarunt hoc carmen nonnulli interpretes, facile supersedere possumus.

v. 1—8. *grat. quae reg.* h. e. quae imperii tui sede Antii, urbe prae caeteris ti quemadmodum Venus ob prae quo in insula Cypro gaudeb tum, supr. I, 3. 1: *potens* (I, 30. 1: *regina Gnidi* ap ita *Fortuna*, Antii inprimis sissime culta, *Antium rege* tur. Fuit autem *Antium* (nu *zo Rovinato*) oppidum Latii mum, Fortunae templo n mum; cf. *Torrent.* ad h. l. *a Turre Monumenta vet. A* — *praesens*, quae statim po *praesentes* dicuntur, qui pr sua statim potentiam suam d potentes; passim quoque, q sens, h. e. celerrimum, auxi runt. — *im. toll. de gr. mo* h. e. imbecillos mortales e ad summum gradum extollere *perb. vert. fun. triumph.* dam victoriam mutare in *Mitscherl.* explicat: „pomp umphalem in funebrem mut pro triumpho, quem victor erat, funus eius ducatur.“ rem ille laudat exemplum Auct. Consol. ad Liv. 2 quanto maior et potentior Fortuna victoriam in clad tans, quam triumphum triu tis morte funestans! Liv. 41: *qui tot funerum, tot*

Te pauper ambit sollicita prece 5
Ruris colonus, te dominam aequoris,
Quicumque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythae,
Urbesque gentesque et Latium ferox 10
Regumque matres barbarorum et
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas

causa fuit. Od. I. 15. 10: *moves funera Dardanae* — *Te pauper ambit* cett. tuum omnes homines, et es et divites, et populi bar- t nos, et tyranni venerantur metuunt. — *ambit*, cum dele- : adit, habet enim notionem ndiae. — *sollicita*, quam sol- pectore pro agrorum suorum nitate fundit ruris colonus. I. 14. 12: *inopes coloni*). — *aequ.* in Fortunae enim po- positi sunt casus, quibus na- s in mari se exponunt; *Mitsch.* ne illustrat loco Pind. Ol. XII. Respexisse autem poeta vide- hoc cultu, a ruris colono et ntibus Fortunae exhibito, an- huius deae imaginem, qua il- vett. monumentis altera manu *copiae*, altera *gubernaculum* conspicitur; vid. *Reines.* latt. II. 24. — *Quicumque* . cett. quicumque quaestus per mare Carpathium Bithy- navigat. — *Bithyna*, h. e. oria; nam mercatores Roma- ithynia inprimis merces suas nt; similiter supr. I, 1. 13: *Cypria.* — *Carpathium pela-* rocellosum et Bithyniam pe- s transeundum, ab insula *ho*, (nunc *Scarpanto*) inter n et Cretam, ita dictum. *la- cessit* h. e. tentat; *lacessere* explicant: remis impellere, movere, ferire. Equidem adiunctam audaciae notionem habere et de iis dici existimo, qui, dum nihil maris minas timent, sed temere et audacter ei se committunt, illud quasi ad iram et saevitiam provocant; similiter fere *insultare fluctibus* apud Ovid. Met. I. 134: *contemnere undas* apud Tibull. I. 3. 37. et *transilire vada* supr. I, 3. 24. nos: *dem Meere trotzen.*

v. 9—16. *Dac. asp.* — *Daci*, incolentes trans Istrum, Romanis ob crebras, quas in eorum fines faciebant, incursiones infestissimi; *asper*, Iustin. II. 3: *gens laboribus et bello aspera.* — *Scythae* ob sedem vagam et instabilem dicuntur *profugi*, nam erant, ut infr. Hor. III, 24. 9., *campestres* — *Quorum plaustra vagas rite trahunt domos;* ἁμαξόβιοι, ἀμάξοικοι. — *Latium ferox*, bellicosum. — *regumque matr. barb.* nam regiae matres vel maxime de filiorum regni incolumitate sollicitae sunt; Cfr. Aeschyl. Pers. 160. — *barbarorum*, intellige reges in Asia minore; cogitavit fortasse poeta de Parthorum rege Phraate. — *purpurei*, purpura induti, purpurati. — *Iniurios. ne pede pror.* Sententia: ne violenter

Stantem columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet imperiumque frangat.
Te semper anteit saeva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans aëna, nec severus
Uncus abest liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit

v. 17. *serva*, Codd. non pauci, plurimi tamen habent *saev* unice rectum est. Vide *Orell.* ad h. l. *R.*

imperium de eo, quo se nunc extollit, statu deiicias neve populus ad seditionem concitatus illud evertat. — *iniurioso* h. e. violento; sic venti *iniuriosi* infr. Epod. 17. 34. — *proruas*, active: deturbes, deiicias. — *Stantem columnam*, stans et florens adhuc imperium, quod cum stante columna comparatur; hinc passim reipublicae status *concuti*, *labefactari*, cett. dicitur. — Cfr. Pind. Pyth. IV. 484. et Pausan. III. 7. — *cessantes*, moras nectentes nec statim arma arripientes; *ad arma*, cum vi repetit voces *ad arma*, *ad arma*, quas, qui in repentino tumultu ad arma evocant, identidem repetere solent. Ovid. Met. XII. 241: *Certatimque omnes uno ore arma, arma loquuntur.* ibid. XI. 377: *cuncti coeamus et arma Arma capessamus;* cf. Virg. Aen. II. 668.

v. 17—20. Sententiam „*potentiae tuae cedere debent omnia*" lyrica sublimitate expressit per adumbratam imaginem *Necessitatis*, quae *Fortunae*, ut eius ministra, cum instrumentis ad res indissolubili firmitate muniendas validissimis praecedere fingitur. Cum Necessitas Fortunae, ut ita dicam, sit attributum, apte iam illa personam induit. — *saeva*, dira, inexorabilis, δεινή, κρατερά. — *clav. trabal.* q aedium trabes firmissime co olim utebantur; cum eiusmo *trabali* sistitur Fortuna, u vat ad h. l. *Iani*, in *Causei Rom.* T. I. p. 72. Tab. 3 et apud *Spenc.* Tab. XXII p. 151. hinc apud Cic. V 21: *ut beneficium, quemad dicitur, trabali clavo* h. e. firmissimum efficeret. c. 75: *Nosti, quod semel vi, clavo trabali fixum est* immutabile est. Aeschyl. Sup — *cuneos manu Gestans*, non ad diffindendum, sed a pingendum et firmius coag dum. (Vitruv. X. 12.) — hamus ferreus (nos *Klamm* ius usus fuit in lapidibus iungendis, adfuso *liquefacto bo*, ne uncus inde dissolvi *severus*, tenax, lapides firmit tinens. His omnibus autem mentis, quae non sine anin dam horrore *Necessitatem* ferre conspicimus, nil nisi vi tunae indomitam et insupe designari, vix est, quod mon

v. 21—28. Sententia: *Fides* te *adversam* quoque nec a te recedunt, quando *cunda* in *adversam* mutata tiorum domos relinquis; sed

Velata panno, nec comitem abnegat,
Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At volgus infidum et meretrix retro 25
Periura cedit; diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici
Ferre iugum pariter dolosi.
Serves iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos et iuvenum recens 30
Examen Eois timendum
Partibus Oceanoque rubro.
Eheu cicatricum et sceleris pudet

v. 33. *Heu*, *heu*, φ Codd. *Fea*, *Iahn*. *R*.

ri, qui tibi *secundae* tantum adhaerent, vulgus infidum, meretrices, parasiti, te *adversam* fugiunt; h. e. veri amici in fortuna adversa fidem, falsi perfidiam probant. — *Spes*, quae adest Fortunae adversae, ut miseros melioris sortis solatio reerat; hinc Ἐλπίδες Τύχης ἑταῖραι apud Macedon. XXXIX. 1. in Anthol. Graec. T. IV. 92. (Anthol. Pal. II. p. 301). — *rara*, quia raro amici in utraque fortuna fidem praestant, significanter ipsa dea dicitur *rara* h. e. raros cultores habens. — *albo*, ad candorem animi designandum; — *abnegat*, sc. se. Ov. Ars Am. I. 127: *Si qua repugnarat nimium comitemque negarat*. — *utcumque*, quandocumque, tum quoque, quando. — *mutata veste*, finge tibi *Fortunam secundam* splendida, *adversam* sordida veste indutam; mutat igitur vestem splendidam cum sordida, quando ut dea adversa apparet. — *cadis cum faece siccatis*, postquam ad faecem usque vinum ebiberunt, h. e. omnes opes consumserunt et devorarunt. — *dolosi ferre*, Graece pro: astutiores, quam ut ferant; sic infr. Sat. I, 4. 12: *piger ferre* pro: nimis piger, quam ut ferat. — *iugum* h. e. calamitatem, inopiam, tanquam iugum et onus. — Comparant Pind. Nem. X. 147: πανῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτου μεταλαμβάνειν.

v. 29—40. Iam captata quasi Fortunae per hymnum in eius potentiam decantatum benevolentia subiungit preces pro Caesare. — *ultimos Britann*. Sic ex veteri opinione, ultimam orae occidentalis insulam esse Britanniam, apud Catullum quoque *Britanni* dicuntur *ultimi*; et *extremi* Virg. Aen. VIII. 727. Tac. Agr. 30. Luc. VII. 541. — *examen*, apposite a nova apum sobole translatum ad exercitum recens ex iuvenibus conscriptum. — *Eois partibus*, terrae orientali, Arabiae Felicis populis, cf. argum. supr. ad Carm. XXIX. — *Oceano rubro*, maris Indici, ab ortu solis rubescentis, accolis.

v. 33. *Eheu cicatric. et scel.* cett. haec subita ad bella domestica conversio et dira malorum, quae illa protulerunt, exsecratio, ad votum, ut bellum a patria ad barbarorum

Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum iuventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum.

CARMEN XXXVI.

AD PLOTIUM NUMIDAM.

Et thure et fidibus iuvat
Placare et vituli sanguine debito
Custodes Numidae deos,

v. 36. *manus.* e paucis Codd. *Lambin.* — v. 39. *diffing tusum*, Codd. plerique. *defingas retusum*, e Codd. nonnullis *Fea.* Alii aliter. *R.*

vincendorum terras avertatur, egregie ducit. — *sceleris* cf. supr. I, 2. 29. — *Fratrumque*, copiosius in hanc sententiam Lucan. II. 286: *domini per viscera ferrum Exegit famulus; nati maduere paterno Sanguine — in fratrum ceciderunt praemia fratres.* — *intactum*, impollutum. — *nefasti*, scelesti. — *diffingas*, recudendo in aliam formam fingas, retractes. — *Massagetas*, nobilem Scythiae gentem, Parthis conterminam.

CARMEN XXXVI.

Cum redux factus esset Plotius Numida ex Hispania (U. C. DCCXXX.), ubi cum Augusto in bello Cantabrico tres annos abfuerat; poeta eius sodales, praecipue autem intimum eius amicum et aequalem Lamiam, diem festum secum celebrare et mactata ante omnia ex voto pro felici Numidae reditu suscepto hostia potationi, saltationi, amoribus, et omnibus, quibus iucundiss transigi solent, liberius in iubet laetitiis. — Quam egreg ta in hoc carmine prae lae recepto amico exsultans m in amicitia amoris sensus ex rit, quivis ipse sentiet. — (ra cum hoc carmine Catull. venal. XII. et infra Od. II. 7.

v. 1—9. *fidibus*, inter sac dum enim ad tibiam et lyra solebat; infr. IV, 1. 21: *Ill rima naribus Duces thura que et Berecynthiae Delecta biae Mixtis carminibus no fistula.* — *vituli sanguine* hostia, quam poeta ex vot diis pro felice Numidae re obligaverat, nunc debebat. Epist. I, 3. 36: *Pascitur strum reditum votiva iuven custodes*, tutelares, *Numida* gnomen nobilis gentis Plot Aemiliae, quod maiorum ali

Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus, 5
Nulli plura tamen dividit oscula
Quam dulci Lamiae, memor
Actae non alio rege puertiae
Mutatacque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota, 10
Neu promtae modus amphorae,
Neu morem in Salium sit requies pedum,
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide,
Neu desint epulis rosae 15

rem quandam in Numidia praeclare gestam accepisse videtur. — *ultima*, remotissima, ut infr. II, 18. 8: *ultima Africa.* (cf. praeced. carm. v. 29: *ultimos Britannos*). — *oscula dividere*, oscula, tanquam grata amicitiae munera, amicis distribuere, *Küsse austheilen*, ut supr. I, 13. 15: *carmina dividere.* — *memor act. non al. reg. puer.* suavitate recordans, se una cum eo sub unius eiusdemque magistri vel custodis auspiciis pueritiam transegisse et simul cum eo togam virilem induisse; — a teneris igitur Numidae et Lamiae (ad quem Od. I. 26.) amicitia coaluerat. — *mutatae*, praetextae nempe cum pura.

v. 10—16. *Cress. ne car. pul. di. not.* dies, quem hodie celebramus, laetissimus nota alba insigniatur, h. e. in numerum felicissimorum dierum referatur; dies feliciores apud Romanos nota alba vel albo lapillo, infeliciores autem nota nigra vel atro lapillo notatos fuisse multis exemplis probavit *Bentl.*, quem vide de hoc loco disputantem. — *Cressa* h. e. alba a creta, quae ex insula Creta vel apportata vel pro Cretica terra habita fuit. — *neu promt. mod. amph.* neve modus in promendis ex cella vinaria amphoris servetur, h. e. largius hodie vinum afferatur. — *morem in Salium*, [*Salium*, i. q. Saliarem, ut recte *Lamb. R.*] more Saliorum, Martis sacerdotum, qui ex Numae instituto secundum Liv. I. 20: *per urbem ire canentes carmina cum tripudiis sollemnique saltatione iussi sunt.* — *multi Damalis meri*, puella, quae largiter vino se ingurgitare solebat, ut apud Ovid. Met. XIV. 452: *nimiique Elpenora vini.* Cic. ad Fam. IX. 26: *homo non multi cibi, sed multi ioci*; fuit Damalis haud dubie libertina vel puella inhonestior, quia honestioribus vel ingenuis virginibus haud interesse licebat potationibus. — *Bassum*, insignem inter sodales potatorem; — *amystide* h. e. uno spiritu et haustu poculum exhauriendo; *amystis* est vox Graeca, Hesychio interprete: *συνεχὴς πόσις*, hinc apud Anacr. XXI. 2: *πίνειν ἀμυστί.* Vocatur haec avidius uno haustu vinum absorbendi ratio *Thracia*, a nota Thracum vinolentia; laudant Callimach. Fragm. (*Bentl.* CIX. p. 481. edit. *Ernest.*): *Καὶ*

Neu vivax apium neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos, nec Damalis novo
Divelletur adultero
Lascivis hederis ambitiosior.

CARMEN XXXVII.

AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus

γὰρ ὁ Θρηϊκίην μὲν ἀνήνατο χανδὸν Ἄμυστιν ζωροποτεῖν. Eurip. Cycl. 416: ἐδέξατ', ἔσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας. — *apium vivax*, diu viridem colorem suum servans; *breve*, breve tempus florens, ut *brevis rosa* infr. II, 3. 13. Caeterum florum usus in laetis conviviis, notissimus; cf. infr. carm. XXXVIII. et multa in hanc rem congesta a *Fulv. Ursin. in Append. ad Ciaccon. de Triclin.* p. 263 sqq.

v. 17—20. *Deponent*, suaviter amantes, qui obtutum in puella figunt vel uno obtutu in ea haerent, *deponere in puellam* dicuntur *oculos*, et quidem *putres* h. e. amore tabescentes, libidine natantes, lascivos. Comparant Theocrit. I. 90: *Καὶ τὺ δ', ἐπεί κ' ἐςορῇς τὰς παρθένος, οἷα γελεῦντι, Τάκεαι ὀφθαλμώς.* — *nec Dam. nov. divell. adul. lasc. hed. ambitios.* nec Damalis ab novi amatoris amplexibus, quibus arctius hedera se implicabit, per alium se divelli patietur. — *lasciv. heder.* similiter Hor. arctos complexus cum hedera ubique se implicante comparat infr. Epod. 15. 5: *Arctius atque hedera procera adstringitur ilex, Lentis adhaerens brachiis.* cf. Catull. LXI. 34. 35. *hedera* autem, ob eius a xus cum lasciviorum amplexibu parata, ipsa suaviter dicitur *la* quod respondet fere nostro: *lend.* — *ambitiosior*, magis bi suis ambiens, h. e. arctius et cius inhaerens atque se implic

CARMEN XXXVII.

Quo gravius fuit periculum, Romano imperio moliebatur C tra, eo laetior Romanis debeb nuncius de morte, quam Cle cum anno post pugnam Ac (DCCXXIV.) capta esset ab sto Alexandria, aspidis ad admotae morsu, ne in triu duceretur, sibi conscivit. — ius publicae igitur laetitiae s tem dum poeta sodales suos et, quomodo Cleopatra ad primum ab Augusto victa, usque eo redacta fuerit, ut vi morte periret, sublimiore enarrat, alia quasi agens A ut Romani imperii statoris, lau hoc carmine celebrat. Compa hoc carmine infr. Epod. 9. Vir VIII. 675. Propert. III. 11. et Lucan. X. 53.

v. 1—4. *Nunc* cum vi ter titum: hoc die, si quo alio, u

Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Caecubum 5
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas
Funus et imperio parabat

de Cleopatrae morte nobis
iuncius, potationi et salta-
dulgendum est. Horatius
est, ut observant interpre-
ilis argumenti carmen Al-
iius primos versus servavit
is X. 8. (Fragm. 4. M.):
ῃ μεθύσθην καί τινα πρὸς
νην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρ-
- *nunc Saliaribus* cett. hic
quis alius, lautas epulas
templis apponendas, h. e.
tium sive supplicationem
. — In supplicationibus
i diis vel ob res praeclare
gestas vel ob felicem quen-
im eventum publice gratiae
r, lautiores epulae in eo-
iplis apponi et circa eas
ti sive pulvinaria, quibus
ibos capiendos discumbe-
ocari solebant, quod dice-
tisternium; itaque *ornare*
deorum Saliaribus dapibus
magnificas epulas diis in
mplis apparare; *pulvinar*
lo, ubi pulvinar positum
ipud Ciceronem in Cat. III.
ad omnia pulvinaria sup-
lecreta est. et sic Livius
.0. s. fin. *et supplicatio*
deis, quorum pulvinaria
ssent, indicta est. — Pe-
libellum *de sacris pulvina-*
ipsit *I. David Ellrod, Al-*
5. 4. — *Saliares dapes* de
itis et opiparis, quibus se
solebant Martis sacerdotes,
ac παροιμιακῶς apud Cic.
ad Attic. V. 9: *epulari Saliarem in modum.* — *tempus erat,* explicant pro: tempus est; quod non opus videtur; cogita, poetam iam initio supplicationis facto sodales suos allocutum esse: *nunc tempus erat,* nunquam magis fas fuit, quam nunc cett. [Mihi unice probanda videtur ea, quam *Iahnius* in Annal. Phil. et Paedag. a. 1827. Vol. II. F. 4. p. 412 sq. proposuit, explicandi ratio, ex qua imperfectum *tempus erat* significat id, quod fieri quidem oportebat, sed non vere fit aut factum est. (*Zumpt*, Gr. Lat. §. 518.). Non hortatur enim Horatius sodales ad supplicationem instituendam (cum publice tantum supplicationes et lectisternia decernerentur), neque publice decretam esse supplicationem laetatur (cum his temporibus nullas omnino decretas esse certo sciamus), sed nunc cum maxime, si quo alio tempore, lautiores dicit epulas diis apponendas fuisse, licet nullae sint appositae. *R.*].

v. 5—12. *Antehac* (bisyllab.), in publico periculo. — *Caecubum* pro vino generosiore, cf. supr. ad I, 20. 9. — *Cellis avitis,* vinum ab avis conditum servantibus; Ovid. Art. Amat. II. 695: *mihi fundat avitum Consulibus priscis condita testa merum.* Similiter *testam paternam* dixit Tibull. I. 10. 48. — *dementes,* dementiam et insanum furorem eius, qui eas parat, prodentes. — *Funus* h. e. interitum;

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico

v. 9. 10. *turpium Opprobriorum*, susp. *Bentl.* v. 9. *co* Cruq. e Codd. *R.*

rem Horatius, ut poeta, auget; non proprie enim imperium Romanum ad interitum vocatura, sed imperii Romani tantum sedem Alexandriam translatura erat Cleopatra; Propert. III. 11. 31. 32: *Coniugii obsceni pretium Romana poposcit Moenia et addictos in sua regna patres.* cf. Dio lib. VII. — *Contam. c. gr. turp. morb. vir.* in comitatu suo habens catervam virorum turpi morbo infamium; intellige spadones sive eunuchos, cf. infr. Epod. 9. 13. Cum contemtu autem istam catervam vocat *gregem* et quidem *contaminatum* h. e. impurum vel foeda libidine pollutum; Tac. Ann. XV. 37: (*Nero*) *uni ex illo contaminatorum grege in modum sollemnium coniugiorum denupsisset.* Sueton. Tit. 7: *Nec minus libido propter exoletorum et spadonum greges suspecta in eo erat.* — *virorum morbo turpium* h. e. qui illicitae libidinis turpi morbo laborant; hinc apud Catull. LVII. Mamurra et Caesar, pathici, dicuntur *morbosi.* Cf. *Bentl.* ad h. l. — *quidlibet impotens sperare* impotente animo, (h. e. praeter modum, temere,) sperans omnia; *impotens*, animi cupiditati temperandae impar; Livius VI. 11: *animi ingenio vehemens et impotens.* — *dulci* refer ad dulcem illam spem, quam de Romano imperio tamquam amoris mercede ab Antonio ac (Flor. IV. 11.) fovebat Cl *ebria*, quia spes, quam in dulcissima eius mentem, u potus, perverterat; nos *berauscht*, Graeci μεθύω Theocrit. XXII. 98: μεθύω

v. 13 — 24. *vix un. so ab ign.* intelligendum est d Antonii, quam totam paene Actiaca combustam esse cons Cleopatra enim vano timore nata sub pugnae statim in sexaginta navibus aufugera mox navi praetoria (ad qu ctare videtur *una navis* a *ignibus*) secutus est Anton Dio lib. XXXIII. p. 439. F 11. 8. — *mentemque lym Mareotico* — *remis adurge* tentia: et Caesar celeri Italia fugientem Cleopatra cutus vanum eius timore pugnae se subduxerat, in v Alexandriam mutavit; *vanu rem*, qui vero opponitur, poeta per *mentem lymphat reotico.* — *lymphatus* (ν πνος) proprie dicebatur, q pham aquaticam conspicatu timeret (nos *wasserscheu*) de eo, qui vel subito ter fusus vel mente alienatus v correptus esset, vid. *Cu serv.* III. 12. Iam vero cu

Redegit in veros timores 15
Caesar ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molles columbas aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis 20
Fatale monstrum; quae generosius
Perire quaerens nec muliebriter
Expavit ensem nec latentes
Classe cita reparavit oras;

24. *reparavit*, Codd. paene omnes. *repetivit*, Codex unus Vatic. sec. manu. *penetravit*, susp. *Bentl.*; *repedavit*, coni. *Tilius* ad Syneg. 262. et rursus *Wakefield.*; *ire paravit*, coni. *Lamb. Bos* in v. p. 36. *reseravit*, *Withof.* *peraravit*, *Bouhier.* At non sollicitanda id. lectio. *R.*

ix pugna navali ad Actium sa ita alienata esset animo, a adhuc urgente necessitate fugam capesseret; ille terror alse ad eius vitam luxurio- ıul notandam *menti lymphareotico* h. e. offusae et ex- ı vino Mareotico sive eius i tribuitur; cf. *Bentl.* — *icum*, vinum nobilissimum, ad dem paludem super Alexan- ;ıum; cf. *Heyn.* ad Virg. Ge- 91. — *ab Italia*, quo teten- Cleopatra; *remis adurgens*, nempe Caesar Liburnas na- ientem Cleopatram premere einde post aliquod temporis lum ipse eam ad Alexandriam ersecutus est. — *accipiter* :. premere solet; *molles*, ti- primas lineas huius compa- duxit Homerus Il. XXII. ηλείδης δ' ἐπόρουσε — Ἥντε ρεσφιν, ἐλαφρότατος πετεη- ϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα . Cf. Virgil. Aen. XI. 721., ra tam Graecorum quam ım poetarum in hanc rem collegit *Cerda*. — *nivalis Haemoniae*, Thessaliae, ab antiquo rege *Haemone*, quae nunc a tempore, quo lepores in campis venator indagare solet, *nivalis* dicitur. — *daret ut catenis*, eo scilicet consilio, ut ex more sollemni *catenata* ante currum triumphalem duceretur. Plut. Ant. 78. — *Fatale monstrum*, horrendae et inauditae cupiditatis mulierem, furto quodam a diis iratis Romano imperio immissam, quam graviter! Similiter Cicero Catilinam ob dira eius consilia *monstrum* et *prodigium* vocat *in Cat.* II. 1. *Dedecus Aegypti*, *Latii feralis Erynnis* audit Cleopatra apud Lucan. X. 59. — [*monstrum*, *quae*, cf. *Zumpt*, Gr. Lat. §. 368. — *generosius per. quaerens*, mortem honestam captivitati aut fugae praeponens. *R.*] — *expavit ensem*, arreptum enim telum, quo vim sibi illatura erat Cleopatra, cum Proculeius eam ad Caesarem abductum venisset, vix vi ex eius manibus extorqueri potuit, ut narrat Plutarch. Anton. 79. — *nec lat. class. cit. repar. or.* h. e. nec, ut mortem effugeret, occultiora, quibus lateret, loca cita classe assequi stu-

Ausa et iacentem visere regiam 25
Voltu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Saevis Liburnis scilicet invidens 30
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

v. 25. *tacentem*, Cod. Bersmanni prob. *Bentl.* — *R.*

duit. — [*reparavit*, regni amissi loco paravit, spe novi ibi condendi imperii; cf. *Iahn*, Ann. Phil. et Paed. 1827. Vol. II. F. 4. p. 415 sq. *R.*]

v. 25—32. *iacentem*, deiectam, afflictam; sic *iacentem* (h. e. afflictum, miserum) *solari* apud Ovid. Trist. I. 8. 13. et Pont. III. 3. 77. et saepe alibi. — *tractare*, sc. manibus, ut ad morsus lacesseret; *asperas* refer ad asperam serpentum iram et saevitiam; sic infr. III. 2. 10. hostis timendus et saevus cum *aspero tactu leone* comparatur. — Serpentes autem sive aspides illas fixisse dentes suos venenatos in Cleopatrae brachio, ex adumbrata cum aspidibus eius brachio implicitis imagine, quam Augusto, in triumphum invecto, praeportatam esse tradunt, intelligi potest; v. Propert. III. 9. 53. et ibi *Burm.* — Caeterum mortis per aspidum morsus conscitae genus apud Aegyptios haud infrequens; sic Demetrium Phalereum in Aegypti regno aspide ad corpus admota vita privatum esse narrat Cicero in Orat. p. C. Rabir. c. 9. — *Saev. Lib. sc. invid. Priv. ded. sup. N. hum. mul. triumpho*, h. e. invidens scilicet *mulier non humilis* i. e. indolis generosae, hostibus hanc gloriam, ut privata in splendidum triumphum deduceretur. — *Saevis Liburnis*, navibus illis parvis et velocioribus, qualibus Liburni inprimis piratae mare olim infestaverant; iam vero cum Augustus vel potius Agrippa egregia earum opera non solum Antonii classem ex gravioribus et ob molem suam minus agilibus navibus instructam vicisset, sed iisdem etiam ad persequendam Cleopatram usus esset, cum deletis pro: hostibus infestissimis ponuntur. — *privata deduci*, ut privata (h. e. perdito regiae dignitatis honore) deduceretur; cf. Zenob. Cent. V. p. 121. edit. *Schott.* ἡ δὲ Κλ. αἱρουμένη μᾶλλον ἐντίμως ἀποθανεῖν, ἢ ἐν ἰδιωτικῇ τάξει ἐπὶ θριάμβου ἀτιμασθῆναι, ἀναλεῖν ἑαυτὴν ἐμέλησεν.

CARMEN XXXVIII.

AD PUERUM.

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexae philyra coronae;
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores 5
Sedulus curo: neque te ministrum
Dedecet myrtus neque me sub arta
Vite bibentem.

v. 6. *curo*, Codd. paene omnes; *curae*, Cod. Bodl. et sic *Cuningh.* et ar.; *cura* (imperat.), coni. *Bentl.*, quam coniecturam probavit *Klotzius*, ctt. Venus. p. 236, ita tamen, ut *cura* ablativum esse voluerit. Minime em mutanda erat vulgata lectio, cum hoc vel maxime se *curare* dicat ta, ne quid puer myrto, quae sola sufficiat, nimis sedulus superaddere it. Verbum *curo* oppositum est praegressis *odi* et *displicent*, neque igitur d *iubeat* fieri, dicit Horatius, sed quid maxime sibi placeat, quid potissimum cupiat et amplectatur. *R.*

CARMEN XXXVIII.

Ut ostendat poeta, se conviviorum plicitate magis quam splendido rum apparatu delectari, puerum i convivii apparandi curam demandaverat, coronam convivalem ad ex floribus undique studiose quisitis, sed ex simplice myrto ctere iubet.

v. 1 — 4. *Persicos odi apparat.* Persarum luxu et magnificentia apparandis conviviis vid. Athen. 10. et 12. Val. Max. IX. 1. lian. V. H. XIV. 34. — *nexae ilyra coronae* convivales ex variis ribus per philyram connexae, ae inde dicebantur *sutiles;* de *ilyra* Plin. H. N. XVI. 14. s. 25: *ter corticem ac lignum tenues tunicae multiplici membranula, e quibus vincula, tiliae* (Lindenbast) *vocantur, tenuissimae earum philyrae, coronarum lemniscis celebres, antiquorum honore.* Cf. *Boettiger*, Sabina, Tom. I. p. 282. — *mitte*, noli. — *sera moretur*, ubi auctumni tempore, quo caeterae defloruerint, adhuc floreat.

v. 5—8. *Simpl. myrt. nih. all. sed. curo;* Sententia: nolo, ut ex sedulitate et ex ministerii tui bene administrandi cura alios flores simplici myrto adiungas. — *ministrum* sc. vini. *dedecet myrtus*, nam pocillatores quoque sertis coronari solebant; *sub arta vite*, sub denso umbraculo e vitibus contexto; sic apud Virg. Eclog. IX. 42: *lentae vites umbracula texere* dicuntur.

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N U
LIBER SECUNDUS.

CARMEN I.

AD ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum
Bellique causas et vitia et modos

CARMEN I.

In nullis, quantum equidem animadverti, Horatii carminibus magis hallucinati sunt interpretes, quam in diiudicandis iis, ubi excelsiore spiritu poeta exsurgit et lyrica arte h. e. liberiore vinculo sententias inter se coniungit. Itaque super huius quoque carminis sublimitate eminentis consilio mirae prolatae sunt argutiae, quas repetere et refellere cum molestum tum ab instituto nostro alienum est. — C. Asinius Pollio, vir consularis, quem belli pacisque artibus pariter ac literarum ingeniique, quo praeclarum tragoediarum scriptorem se praestitit, gloria inter Romanos excelluisse satis constat, cum iam eo contulisset studia sua, ut belli civilis historiam scriberet, Horatius eum in hoc carmine ad illud opus strenue perficiendum non sine magna eius laude adhortatur atque excitat. Sententiarum nexus est hic: bellorum civilium originem, inde ab eo temp Metellus consul fuit, repet rationem, qua illa gesta su rare aggressus es, Pollio. tanti, ut tamdiu, donec ult num suscepto operi imposu mum paulisper a tragoedia bendarum studio avertas vivis coloribus omnia in i rum civilium descriptione erunt! Iam nunc ipsis pug descripturus es, interesse deor! iam nunc adumbrata morum ducum imago anim versatur! iam nunc mente quomodo totus terrarum o ter atrocem animum Cat actus et quanta strages edita sit! Quis campus en norum civium sanguine no est? In quam terram fam lorum civilium calamitate travit? Quem gurgitem, vium, quod mare non com civium caedes? Sed quo

Ludumque Fortunae gravesque
Principum amicitias et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus, 5
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paullum severae Musa tragoediae
Desit theatris: mox ubi publicas 10

v. 5. *tincta*, *Bentl.* de coniectura.

ego, qui non gravioris, sed levioris tantum argumenti carmina canere possum! — Caeterum cum bellorum civilium historiae in XVII libris a Pollione expositae alii quoque scriptores (velut Tacit. Ann. IV. 34. Sueton. Caes. 30. et de Cl. Gramm. 10. Appian. de B. C. p. 479.) tam honorificam mentionem iniecerint; profecto eam non aetatem tulisse maxime dolendum est. [Cf. *Thorbecke*, de Asinii Pollionis vita ac studiis doctrinae, et quae nos disseruimus de tragica eius indole in Commentat. de Re Trag. Rom. p. 53 sq. *R.*] — Pollionis autem laudes inprimis complectuntur quarta et octava Ecloga Virgilii, qui illi aeque atque Horatio amicus et patronus extitit.

v. 1—8. *Mot. ex Met. c. civ.* Pollio, cum a societate illa, quam U. C. DCXCIV. Q. Caecilio Metello Celere, Lucio Afranio Coss. tres viri principes, Caesar, Pompeius, Crassus contra rempublicam inierunt, primam bellorum civilium originem repeteret; inde quoque eorum historiam detexere exorsus est. — *motus civicus* (ut *rabies civica* Od. III. 24. 26.), seditio, quae inter cives movetur, iam pro initio belli civilis. — *vitia*, temere, a Pompeianis inprimis, capta consilia. — *modos* refer ad omnem rationem, qua bellum pro cuiusque partis consilio et viribus gestum est. — *Ludumque Fortunae*, fortunae vicissitudines. — *graves*, exitiosas. — *uncta* h. e. polluta, ut infr. Epod. 5. 19: *ora turpis ranae sanguine uncta.* — *nond. expiat. cruor.* perpetrata enim in bello civili civium caedes ad graviora et piaculis expianda referebatur scelera; hinc supra Hor. de bellis civilibus I. 2. 29: *Cui dabit partes scelus expiandi Iuppiter?* — [*Pericul. plen. op. aleae*, opus periculosissimum, rem magnam et arduam moliris; *incedis per ignes suppositos cineri doloso*, periculosam viam ingrederis, cf. Suid. s. v. ἐν πυρὶ βέβηκας. — Facile enim fieri poterat, ut Asinius in enarrandis civilibus bellis vivos laederet. *R.*]

v. 9—16. *Paul. sev. Mus. trag. Des. theatr.* sileat interea Musa tua tragica, cesset et intermittatur paululum, quo tragoediis scribendis de theatris egregie meres, studium. — *ubi res publicas ordinaris*, ubi res, quae ad bella civilia spectant, digesseris et earum nexum ex ordine descripseris; vel ad exquisitius loquendi genus: postquam rempublicam composueris, h. e. postquam historiam tuam ad illa usque tempora produxeris, quibus respublica

Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne maestis praesidium reis
Et consulenti, Pollio, curiae,
Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt,
Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque voltus.
Audire magnos iam videor duces

* v. 16. *Delmatico*, *Orellius* ex Cod. Bern. antiquissimo. — v. 2 *dere*, coni. *Bentl.* — *R.*

est composita. Facere enim dicuntur poetae et historiarum scriptores, quod describunt. — *grande mun. Cecrop. repet. cothurn.* tragici poetae partes de integro sustinebis; *repetere grande munus*, ad grave tragoedias scribendi studium redire, *Cecropio — cothurno*, sublimiore, quem illud exigit, spiritu. *Cecropius*, Atticus; fuerunt autem nobilissimi tragoediarum scriptores Attici sive Athenienses, Aeschylus, Sophocles, Euripides. — *cothurnus*, calceus altior, quo in tragoediis utebantur, pro ipsa tragoedia vel sublimiore scribendi genere, uti *soccus*, calceus humilior, pro comoedia vel humiliore scribendi genere; infr. in Epist. ad Pis. v. 90: *carmina prope socco digna* et v. 280. de Aeschylo: *Et docuit magnumque loqui nitique cothurno.* Et hinc Virgilius Eclog. X. 8. Pollionem Sophocli aequiparans, eius *carmina sola Sophocleo cothurno digna* esse ait. — *Insigne maestis — peperit triumpho*, pro vulgari: o Pollio, vir consultissime et victoriarum gloria clarissime. — *consulenti curiae*, senatui de rebus gravioribus deliberanti. — *Dalmat. triumph.* de Parthinis proprie, populo Il contra quos missus fuerat a tonio, triumphum egit a. 71 XLVIII. 41. Appian. de B. 75. p. 1135. qui quidem triu honorificentiore nomine dict *Dalmaticus.*

v. 17—24. Sequitur locus pulcherrimus. Iam nunc ocul subiecta esse ait poeta, quae pro insigni, qua polleat, c arte adumbraturus sit. Tribu tur ei laudem, in qua summa riarum scriptoris virtus cerni *perstringis*, feris, impellis. — *ret equos equitumque voltus* enim armorum fulgore conster et equitum vultus periculo imm pallescit. — *Audire magnos i deor duces* cett. sensus: iam a percipere mihi videor voces et quibus magni et egregii duce tes ad pugnam exhortantur, praesens quasi cognosco, qu praeter invictum Catonis a totus terrarum orbis subactu — *Aud. mag. iam. vid. du* plicant: iam audire mihi vid recitantem de magnis ducibu

Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta
Praeter atrocem animum Catonis.
Iuno et deorum quisquis amicior 25
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthae.
Quis non Latino sanguine pinguior

omnis huius loci vis tollitur; nim Pollionis de bellis civili- toriae non legere de pugnis, ipsa pugna simul versari sibi ; audit cornuum murmur et n strepitum, videt consterna- os; auribus igitur percipere sibi videtur ipsas ducum mi- imperantium voces. — *non pulv. sord.* decori enim est rti pulvis in pugna collectus; pr. I. 6. 15: *Meriones pul- roio niger* dicitur. — *Et* cett. verbum *audire* iam propria significatione repe- , sed vel pro: *cognoscere, ere, videre*, accipiendum, smodi verbum ex noto lo- genere, quod *zeugma* di- supplendum est. — *praeter mim. Cat.* praeter Catonem, pervicacissimum, qui, cum am tyranni vultum adspicere (Cic. Offic. I. 31. Vell. II. r. IV. 2. Senec. de Provid. ist. 95.), manum sibi Uticae itaque eius animi constantia icacia cum atrocitate con- uit.

— 28. Iniecta Catonis men- t poetam ad clades, quas in acceperant Romani; vulga- em sententiam: „Romani in fricano occidione paene a occisi sunt" egregie ad ve- igionis doctrinam adumbra- vit; Iunonem enim et caeteros Afri- cae deos *ἐπιχωρίους* sive tutelares, qui cedere olim debuerant cladibus, quas Romani in bello Iugurthino et bellis Punicis Afris intulerant, iam auctores facit insignis illius cladis, qua collectus a Q. Scipione exercitus, ultimum libertatis defendendae praesidium, ad Thapsum (Byzacii oppidum) ad internecionem caesus est; — olim quidem, ait, Iuno et caeteri dii Afris propitii *impotentes* (quia fati necessitati resistere non poterant) *inulta terra* excedere co- acti sunt; sed nunc dii illi *nepotes victorum*, tamquam piacula, Iugur- thae et caeterorum Afrorum manibus obtulerunt, h. e. nunc avorum poe- nas a nepotibus expetierunt. — *ces- serat*, loca enim vastata vel captas urbes dii deserere putabantur; vid. *Cerda* ad Virgil. Aen. II. 351. — *retulit*, significanter pro: obtulit; *referre* enim notionem vicis redden- dae simul complectitur, uti *gratiam referre* in malam partem pro: vicem reddere, dici solet. — *inferias* refer ad inhumanum illum priscae anti- quitatis morem, ex quo captórum sanguine placari solebant in bello caesorum Manes; de quo vid. ad Virg. Aen. X. 519.

v. 29—36. *Quis non Lat. sangu.* cett. vulgarem sententiam: ubinam est in toto terrarum orbe locus, quem Romani cives non sanguine suo ma-

Campus sepulcris impia proelia 30
Testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?
Qui gurges aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes? 35
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, Musa procax, iocis
Ceae retractes munera neniae:
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro. 40

culaverint? splendide exornavit poeta. — *sanguine pingu. camp.* similiter apud Virgil. Georg. I. 491. de bellis civilibus *campi pinguescere* dicuntur. — *audit. Med. Hesp. sonit. ruin.* imperiique Romani ruinam (*Hesper. ruin.*), cuius fragor Medis adeo (h. e. Parthis, Romano nomini infestissimis) auditus est? — *quae flumina*, fluvii enim passim a poetis proeliorum testes adhiberi solent; cf. infr. IV. 4. 38. Catull. LXIV. 358. Tibull. I. 7. 11. Virg. Eclog. V. 21. cogitare autem licet de proeliis ad Rhodanum, Padum, Iberum commissis. — *Daun. caed.* h. e. sanguis caesorum civium Romanorum; *Daunia* sive Appulia pro tota Italia. — Terras, quae bella civilia senserunt, recenset Florus IV. 2. §. 6: *Si locum et spatium* (sc. *inspicias*, quod ex antecedentibus repetendum) *ubi commissum est, intra Italiam; inde se in Galliam Hispaniamque deflexit, versumque ab occasu, totis viribus in Epiro Thessaliaque consedit; hinc in Aegyptum subito transiliit; inde respexit Asiam; inde Africae incubuit; postremo in Hispaniam regiravit et ibi aliquando defecit.*

v. 37—40. *ne munera Ceae neniae retractes*, ne canas nenias, θρήνους, carmina lugubria et miserationem moventia, qualia olim cecinit Simonides *Ceus* (insula Ceo oriundus.) — *Simonideas lacrimas*, flebiles illos et miserabiles Simonidis elegos vocat Catull. XXXVIII. 8. — De laudibus, quae Simonidi, ut poetae, tribuuntur, vid. *Wesseling.* ad Diodor. Sic. T. I. p. 412. — [*munera neniae*, ea, quae sunt carminum lugubrium. — *Dionaeo sub antro*, sub antro Dionae (h. e. Veneri, quae a matre Dione hoc ipsum nomen accepit) dicato, ubi vigent lusus amatorii. — *leviore plectro*, cf. Ov. Metam. X. 150: *Cecini plectro graviore Gigantes — Nunc opus est leviore lyra.* — R.]

CARMEN II.

AD C. SALLUSTIUM CRISPUM.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.

2. *Abditae*, coni. *Lambinus*. Recte eum refutavit *Bentleius*, qui
isi — *usu* iungenda esse docet cum proxime antecedentibus *inimice*
non vero, ut Lamb. fecit, cum praegressis *Nullus argento color*
ihil pulchri est argento abdito terris; hoc verum esse tu agnoscis,
l facis lamnam, nisi in quantum humanis usibus inserviat." *R.*

CARMEN II.

poeta in hoc carmine de
uae ex divitiarum vel con-
el liberali usu comparetur,
o consilio, ut eam Sallustio
liberali homini, vindicet.
i igitur immortale liberali-
in fratres nomen nacti lau-
hanc rem exemplo tam mi-
onditionem eorum, quorum
bendi cupiditas in dies, ut
, crescat, quam summam
m et potentiam eorum, qui
a plane ex animo plura
cupiditate sibi imperare et
ua uti didicerint, describit.
autem Sallustius Crispus,
i historiarum scriptoris ex
epos, non solum a divitia-
ndarum (nam vivebat splen-
), sed etiam honorum (no-
n ultra ordinem equestrem
) studio alienissimus (Tac.
. 30.). Nobilissimi inprimis
ti Sallustiani, quos prae-
tiquitatis monumentis in-
Imperatores postea obti-
onstat. — In sententiam
rminis comparant Theocrit.
sqq.

4. Sententia: nullum pretium habet argentum, quod avaris hominibus abditum est in terra; hinc invisa tibi est, Crispe Sallusti, pecunia, quae non sapienter in usum convertitur. — *nul. arg. col. est*, splendore suo h. e. pretio caret argentum. — *avaris* omnes, quos vidi, interpretes ad *terris* trahunt, et *avaram terram* explicant de ea, quae avari instar argentum conditum custodiat; equidem *avaris* in casu tertio et *terris* in casu sexto positum esse arbitror, ita, ut *argentum avaris abditum terris* sit, argentum, quod avaris hominibus abditum est, vel quod avari abdere in terra solent. *Avaris* nempe opponitur Crispus Sallustius, qui, ut paulo post dicitur, *avidum spiritum domare* didicerat. [Poetica tamen ratio atque structurae concinnitas postulare videtur, ut *avaris* cum v. *terris* iungatur. *R.*] — *inimicus lamnae*, qui nihil curat pecuniam; *lamna* pro *lamina* (ut supra *puertiae* Od. I. 36. 8.), argentum in laminas procusum, iam cum contemtu quodam pro: pecunia. — *Crispe Sallusti*, inverso ordine, ut Od. II. 11. 2: *Hirpine Quinti*; cf. *Iahnium* ad h. l. — *temperato* sc. ad eum,

Vivet extento Proculeius aevo 5
Notus in fratres animi paterni;
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis 10
Gadibus iungas et uterque Poenus
Serviat uni.

v. 7. *agit*, Codd. plures. — v. 11. *uterque pontus*, coni. *Schrader*; sed praestat omnino vulgata. *R.*

qui tenendus est, modum, h. e. recto. Commode cum sententia huius loci contendunt Pind. Nem. I. 44: *Οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν· Ἀλλ' ἐόντων, εὖ τε παθεῖν καὶ ἀκοῦσαι, φίλοις ἐξαρκέων.*

v. 5—8. Itaque gloria, quam liberalitate in fratres sibi comparavit Proculeius, semper vigebit et apud posteros celebrabitur. — *Notus — paterni animi* pro vulgari: notus paterno animo. — *C. Proculeius Varro Murena*, eques Romanus et intimus Augusti amicus, tam pio liberalique in fratres (L. Licinium Varronem Murenam et M. Terentium Varronem Murenam, secundum Masson. Vit. Horat. p. 304.) bonis suis in bellis civilibus exutos animo fuisse dicitur, ut patrimonii sui partem de integro aequis partibus cum iis divideret. — *extento aevo*, pro vulgari: apud posteros; extendit enim aevum, qui gloriam virtute partam ad posteros propagat; similiter Virg. Aen. X. 468: *famam extendere factis* et ibid. VI. 807: *virtutem extendere factis* dixit. — *aget*, extollet, evehet; *penna metuente solvi Fama*, ad famae aeternitatem designandam tribuuntur Famae, ut deae alatae, *pennae metuentes solvi*, quae sibi cavent, ne solvantur, h. e. quae nunquam solvuntur, nunquam languescunt, nunquam volatui desunt; sic passim verbum *metuere*, ut Graecorum φυλάττεσθαι, periphrasi particulae non vel *nunquam* servit. Virg. Georg. I. 246: *Arctos Oceani metuentes aquore tingi*. cf. infr. ad Sat. II. 5. 65. — *superstes*, ad Famam refertur, quod proprie ad Proculeium referri debebat.

v. 9—12. Sententia: si animum tuum a maiorum divitiarum cupiditate domas et iis, quae habes, rectis uteris, haud scio, an latiores possessiones tibi habere videaris, quam si Africae et Hispaniae agros simul possideas et Carthaginienses tam in Africa quam in Hispania tibi soli serviant; brevius: sapiente autem divitiarum tuarum usu longe omnium beatissimus. — *regnum* et *regnare* passim de agrorum possessionibus; Virg. Eclog. I. 70: *Post aliquot, mea regna videns, mirabor aristas!* cf. Georg. III. 476. — *Libyam*, Africam, ubi latifundia sua habebant Romanorum ditissimi. — *Gades*, insula prope fretum Gaditanum, pro Hispania, vel Hesperia, quae terra Romanis fuit remotissima; hinc supr. I. 36. 4: *Hesperia ultima*. — *iungas*, simul possideas; eandem sententiam variavit Horatius

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis et aquosus albo 15
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten
Dissidens plebi numero beatorum
Eximit Virtus populumque falsis
Dedocet uti 20

v. 18. *plebis*, Codd. nonnulli et Porphyr.; *plebi*, Codd. plerique et . p. 1158. — ibid. *beatum*, Codd. aliquot et sic *Fea*, *Iahn*, *Mein.* avimus tamen cum *Orellio* ceterisque lectionem plurimorum Codd. *be-* ım, cuius vocis ultima syllaba eliditur. *R.*

III. 16. 39 sqq.: *Contracto* ıs *parva cupidine Vectigalia* gem, *Quam si Mygdoniis re-* ı *Alyattei Campis continuem.* 'terque *Poenus*, Afer et Hispa- Libyae atque orae Hispaniensis imae incolae. Cum *Libya* ac ı, Poenorum colonia, modo no- ıae sint, dubium omnino esse potest, quorsum spectent verba ıe *Poenus*, neque locus est cturis.

13 — 16. Avarus enim, qui ır plura appetit, similis est ›pico, cuius sitis, quamdiu cau- orbi in venis sedet, nunquam ri potest, morbo adeo ingra- nte, si sitim explere studet lgens sibi). Similiter crescen- ıvarorum cupiditatem cum hy- › comparat Ovid. Fast. I. 211: *runt et opes et opum furiosa o; Et, cum possideant pluri- plura volunt. Sic quibus in- it suffusa venter ab unda, plus sunt potae, plus sitiuntur* ». — *aquosus alb. corp. langu.* intercus, qua corpus tam pal- quam languore afficitur.

17 — 24. Sapiens longe ıbs de felicitate, quae virtute ır, indicat; nec Phraaten ideo, quod in regnum Parthicum restitutus sit, in censum beatorum refert; idemque probans, solum eum recte dici posse regem et summis virtutis praemiis dignum esse, qui nulla plane divitiarum cupiditate tangatur, rectius populum de humana felicitate iudicare docet. — *Reddit Cyr. sol. Phraat.* Phraates IV., rex Parthorum, cum insolentius et crudelius se gessisset, a suis expulsus, sed idem deinde Scytharum auxilio, quod imploraverat, sustentatus U. C. DCCXXX. in regnum restitutus est; v. Dio LI. 18. cf. supr. ad I. 25. 5. *Cyri solio*, imperio Persico, pro Parthico, ut saepe Persae pro Parthis; supr. I. 2. 22. et 21. 15. — *beatorum*, Senec. Epist. 45: *beatus non is est, quem vulgus appellat, ad quem magna pecunia confluxit; sed ille, cui bonum omne in animo est, erectus, excelsus, et mirabilia calcans.* — *Virtus* personam doctoris, sive sapientis, virtutis praeceptis imbuti, induit. — *dissidens plebi*, non eadem iudicans, quae plebs imperita. — *populumque fals. ded. uti vocibus*, et populum non amplius uti iubet falsis rerum nominibus falsoque de felicitate humana iudicio. *diadema*, insigne regii honoris; *tu-*

Vocibus regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

CARMEN III.

AD DELLIUM.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis

v. 2. *secus ac bonis*, *Bentl.* e duobus Lamb. Codd., perperai

tum, quod eripi nequit. — *propriam*, perennem, aeternam; Cic. post Red. in Senat. 4: *Si illud — perenne ac proprium manere potuisset;* et sic perennes et aeternae deorum voluptates *propriae* dicuntur apud Terent. Andr. V, 5. 4. infr. Sat. II. 6. 5: *nil amplius oro, Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis;* ubi plura vid. in not. — [*oculo irretorto.* Duae sunt horum verborum explicationes, quarum utraque multos habet et satis graves fautores. Intelligunt enim per *irretortum oculum* aut *non retortum a divitiis oculum*, aut *oculum non retortum ad divitias.* In illa explicatione hoc displicet, quod idem tribuitur contemtori divitiarum, quod alias tribui solet avaro; haec rectissima est, si verbum *retorquendi* recte intelligitur. Etenim hoc verbum nostro loco non significat, quod significare opinati sunt, praetereuntem *retro torquere* oculos, sed simpliciter *oculum convertere* in al., oculum figere in aliqua re, ut Ov. Met. XI. 163: *ora retorsit Tmolus ad os Phoebi.* Iam haec verborum est sententia: „acervos non spectat defixo oculo (μηδαμῶς ἑλκόμενος πρὸς τὴν ὄψιν Luc. Pisc. 4 ne adspectu quidem dignos bet, ubi forte sub oculos *Oculo irretorto* est igitur quem non retorquet ad acer eos spectat, vel oculo, qu retorquent in se (Quintil. VIII. 8.), non captum quasi tenent acervi. *R.*].

CARMEN III.

Dellio, qui tum ob pra rerum suarum statum tris tradidisse videtur, animum que fortuna sibi constante mendat eumque monet, ut moriendi necessitate ante oc posita vitae iucunditatibus, ceat, sapienter perfruatur. quidem ad iucundioris vitae spectante praecepto saepi arte ab Horatio repetito supr. lib. I. carm. 4. et 9. autem Q. Dellius homo v inconstans, *bellorumque civ* vocatur a Messala apud Suas. I. 6. *desultor;* de Vell. Paterc. II. 84. et Dior 39 ubique *Fabricium.*

v. 1—8. *Aequ. mem.* ce *aequa*, quae fortuna adve

Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,
Seu maestus omni tempore vixeris
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quo pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis? quid obliquo laborat

r. 9. *Quo*, Codd. plerique (*Vanderburgii*, *Feae*, *Orellii* omnes); *Qua*, *binus* ex nonnullis Codd. et sic *Bentl.*, *Iani*, *Mitscherl.*, *Doer.*, *Mein.* . 11. Libri plerique exhibent aut *quo obliquo*, aut *quid obliquo*; *binus* ex nonnullis Codd. dedit; *qua obliquo*, *Cuningh.* (et *Iani*): *qua liquo*, plerique vero cum Edit. Venet. 1492 scripserunt: *et obliquo Mitsch.*, *Doer.*, *Iahn*, *Meineke*). Codd. lectionem *quid* restituit *Vanrg.*; *quo et* scripsit *Orellius*. Equidem veram esse puto antiquissim Codd. scripturam, qui v. 9. praebent *Quo*, v. 11. *quid*, at aliter locum explico, atque ab interpretibus factum est. *Quo* enim neque ibi positum accipio neque refero ad praegressa verba *in remoto gra-*, sed interrogantis esse censeo: *quem in usum, cui bono*. Idem signisequens *quid*, in cuius locum librarii *quo* substituerunt, ut alterum rum priori responderet; inde vero reliquae lectiones ortae, cum *quo* repugnet. Porphyrion recte igitur subaudiendum dicit ad alteram iati partem: *si ea non utimur*. Egregie autem hic noster locus illur simillimo apud Horat. in Ep. I. 5. 8 seq.: *cras nato Caesare fe- Dat veniam somnumque dies; impune licebit Aestivam sermone be- tendere noctem. Quo mihi fortunam, si non conceditur uti? Parcus redis curam nimiumque severus Assidet insano. Potare et spar- flores incipiam* etc. *R.*

atu suo deiicitur, sed in ea onstat eamque patienter fert. Rud. II. 3. 71: *Animus aequus ium est aerumnae condimen-* — *res arduae*, quae difficul- s haud facile superandis nos iunt, res dubiae et periculosae. *insol. temper. laetit.* h. e. tione se regi patientem, ne itius in re secunda se gerat que se dedat laetitia. Cfr. . Excerpt. trag. p. 909. ubi us: Ἀγαθὸς ἀνὴρ λέγοιθ' ὁ εὖ τ' ἀγαθὰ, Ἀγαθὸς ἂν εἴη φέρων καλῶς κακά. — *Seu* , *omn. temp.* cett. Cfr. epia IV. Antiphanis in Anthol. . Tom. II. p. 188. et Epigr. Incert. DXXVI. Anth. Gr. T. IV. p. 229. — *in remoto gramine*, in prato a conspectu hominum remoto, h. e. secreto. — *bearis inter. not. Fal.* exhilaraveris optimo Falerno. — *nota*, de cado notam sive titulum, quale vinum contineat, prae se ferente; qui quidem nunc dicitur *interior*, quia vinum nobilius et praestantius continebat, ideoque in interiore cellae vinariae parte, ut festis tantum diebus inde promeretur, reconditum atque repositum fuit.

v. 9—16. Sententia: ubi pinus et populus hospitaliter communem umbram sufficiunt rivusque intentiore cursu festinat, eo affer vina, unguenta et rosas ibique, dum fata

Lympha fugax trepidare rivo?
Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amoenae ferre iube rosae,
Dum res et aetas et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus et domo
Villaque, flavus quam Tiberis lavit,
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres.
Divesne prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.

v. 13. 14. *breves* — *amoenae*, optimi ac plurimi Codd.; *brevis* — *amoenos*, *Cruquius* ex aliquot Codd. et sic *Iani*, *Mitscherl.*, *Doer.* — *R.*

sinunt, indulge laetitiae. Fuit autem hic locus, quem tanta arte Horat. descripsit, amoenissimus haud dubie in villa Dellii, cuius mentio fit v. 18. — *alba*, nos *Silber-Pappel*. — *hospitalem*, benigno quasi eos, qui illuc deveniunt, hospitio excipientem; cf. Virg. Georg. IV. 24. — *consociare amant ramis*, implicitis invicem ramis ex mutui quasi amoris affectione umbram iungunt; similiter fere supr. I. 25. 4: *amat ianua limen* pro: ianua amanter quasi cum limine consuescit, amanter limini adhaeret. — *laborat trepidare*, cum labore et intentiore nisu per tortuosos rivi sinus flexusque festinat, unde gratum rivi murmur oritur. Ep. I. 10. 21: *quae per pronum trepidat cum murmure rivum*. — *breves Flores rosae*, ut supr. I. 36. 16: *breve lilium*. — *amoenae rosae*, Ov. Trist. V. 2. 27: *amoena rosaria*. — *res*, praesens rerum conditio; *sororum*, Parcarum, quae simpliciter *sorores* dici solent. — *atra*, ornat, ut rerum infernarum epitheton; nihil amplius.

v. 17 — 24. *Cedes coemt.* [illegible] morte tibi recedendum erit a coemtis saltibus cett. *saltibus* h. e. pascuis, in quorum possessione spectabantur antiquitus divitiae; [illegible] *saltus* (h. e. pascua) depascere [illegible] Ovid. Fast. V. 283. cf. infr. Epist. II. 2. 177. — *villaque*, intellige caetera aedificia et possessiones, quae praeter *domum*, ubi habitabat dominus, ad villam pertinebant. — *lavit*, alluit. *lavere* antique, ut [illegible] III. 4. 61. et 12. 9. — *prisco* [illegible] *ab Inacho*, antiquissima stirpe [illegible] undus. *Inachus*, antiquissimus [illegible] givorum rex. — *sub divo moreris*, in terra sub caelo degas, pro [illegible] plice: vivas; cum delecta [illegible] posuit *morari*; ad vitae brevitatem designandam, quia breve [illegible] tempus in hac vita commorantur homines. Cic. Cat. 23: *Commorantis natura deversorium nobis, non habitandi locum dedit*. — *Victima nil mis. Orci*, es et manes tamen victima immisericordis Orci; vel: destinatus tamen es Orco inexorabili; morti enim destinati, tamquam vi-

ınes eodem cogimur, omnium 25
rsatur urna serius ocius
Sors exitura et nos in aeternum
Exilium impositura cymbae.

CARMEN IV.

.D XANTHIAM PHOCEUM.

: sit ancillae tibi amor pudori,

mbae, *Bentl.*, *Iani*, *Orelli.*

abscisso, diis inferis ; vid. supr. ad I. 28. rci, Pluto, apud Ho- Iliad. IX. 158. audit ἀδάμαστος, unde Vir- IV. 470. eidem *cor- ia humanis precibus* — Pro *moreris* inge- dius tentat: *mora-* leta distinctione cum igit, ut sit: vivis ta- il miserantis Orci. xpende ornatum vul- : moriendum est sine ibus hominibus. *Om- imur*, aurea nempe i ψυχοπομπῶν, cf. . et 24. 16 sqq. — *atur*, quatitur (πάλ- ; cogita de urna illa *Necessitas* (Ἀνάγκη, silio in Orco versare e fingitur, ut, cuius- is sors inde exsiliat, it; vid. *Gronov.* ad r. 191. Sic infr. III. *qua lege Necessitas nes et imos; Omne urna nomen.* — *se-* iliter Propert. II. 28. *iut propius.* Ovid. *erius aut citius.* — ν, ἐκθορεῖν) proprie de sortibus, quae excidunt vel exsiliunt. — *impositura cymbae*, sc. Charontis, *in aetern. exilium*, ut avehamur *illuc*, *unde* (Catull. III. 12.) *negant redire quemquam;* vel, ut Virgil. Aen. VI. 425. loquitur, in *ripam irremeabilis undae.*

CARMEN IV.

Turpitudinem, quam ancillarum amore contrahere sibi apud Romanos putabantur homines ingenui, elevare studet Horatius in hoc carmine. Tantum enim abest, ut amorem, quo Xanthiam Phoceum ancillam suam Phyllidem sectari audiverat, turpem et pudendum habeat, ut potius laudatis summorum virorum, qui ancillas amaverint, exemplis Xanthiae amorem vel maxime probet; praecipue cum Phyllidem nobili loco natam esse tam ex iis, quae ipse profiteatur, quam ex eius ingenio et moribus liberalem educationem prodentibus satis colligi possit. — Denique ne forte laus, quam Phyllidi tribuit, suspicionem aliquam apud Xanthiam moveat, se iam in ea aetate constitutum esse ait, ubi iuvenilis ille in amore aestus deferbuerit. — Similiter fere ancillariolorum causam perorat Ovidius Am. II. 8. 9 sqq.

Xanthia Phoceu: prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;
Movit Aiacem Telamone natum 5
Forma captivae dominum Tecmessae;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,
Barbarae postquam cecidere turmae
Thessalo victore et ademtus Hector 10
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.
Nescias, an te generum beati

v. 1—4. *ancillae*, servae, haud dubie in bello captae, ut suspicari licet ex v. 15. — *Xanth. Phoc.*, nomen fictum. — *prius insolentem* cett. iam olim et antiquitus ferocem Achillis animum cepit et vicit servae Briseidis venustas; alii *prius* ad *insolentem* trahentes explicant: invictum et indomitum adhuc amore; sed hic nullus huius sententiae cum praecedente est nexus. Horatius voluit dicere: non est, quod ancillae amoris te pudeat; haud *novus enim ille est*, immo *antiquissimi* heroes iam ei indulserunt. — *insolens* bene designat immitem nec facile pervincendum Achillis animum. *Briseis*, quae capta in praedae sortitione Achilli contigerat; res notissima, vid. Hom. Iliad. II. 690. — *niveo colore*, pulchra, formosa; *movit*, ita affecit, ut amori resistere non posset. Terent. Eunuch. III. 5. 19: *in hac commotus sum* pro: eius forma captus sum.

v. 5—12. *Tecmessae*, Teleutantis sive Teuthrantis, regis Phrygii, filiae ab Aiace in expeditione quadam captae. — *ardere aliqua* pro: ardere ob aliquam saepius; infr. III. 9. 5. IV. 11. 33. et sic supr. I. 4. 19: *calere aliquo*. — *Atrides*, Agamemnon. — *medio in triumpho*, in ipso Troiae excidio, cum victor urbem ingrederetur; vocem *triumphi* paulo audacius ad gloriosum victoris in urbem expugnatam ingressum transtulit. — *virgine rapta*, capta Cassandra. — *barbarae turmae*, Phrygiae sive Troianae copiae; *barbarus* et *barbaricus* saepe apud poetas pro: *Phrygius;* vid. Cerd. ad Virg. Aen. II. 504. et quos ibidem laudat *Burmannus*. — *Thessalo victore*, intellige Achillem, a cuius fortitudine, qua praeter multos alios Hectorem, summum Troianorum praesidium, morti dedit, pendebat Graecorum victoria. *ademtus*, e medio sublatus, occisus. *leviora tolli*, Graece pro: ad tollendum, ut leviore opera tolli possent; obversatus Horatio videtur Homerus, ubi Il. XXIV. 243. Priamus ad Troianos: Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν. — *fessis*, sc. bello, in decem annos extracto. Virg. Aen. II. 109.

v. 13—20. *Nescias, an*, pro vulgari: fortasse. — *beati*, potentes, nobiles. *flavae*, pulchrae, a parte

Phyllidis flavae decorent parentes:
Regium certe genus et Penates 15
Maeret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda. 20
Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cuius octavum trepidavit aetas
Claudere lustrum.

CARMEN V.

Nondum subacta ferre iugum valet

18. *delectam*, Codd. nonnulli; *dilectam*, plerique et optimi. *R.*

tudinis in flavis crinibus po- — *te gen. decor.* honore te m ornent atque mactent. — refer ad iniquam et indi- ortem, qua nobilioris gentis ad servilem conditionem de- uerat.

7. *scelesta*, ad quodque sce- petrandum proclivi, infima,

). *pudenda*, inhonesta, cuius conditio proli est pudori et ri.

—24. *teretesque suras*, ea- im forma apud servas inpri- revioribus tunicis usas, in incurrebat. — *integer*, omnis expers, ab omni amore liber nus; nos: *unbefangen*, ut I. 7. 23: *fuge suspicari* sc. in hoc amore esse rivalem; *ctav. trepid. act. Claud. lust.* m quadraginta annos natus armen igitur scriptum est a. C.); *trepidavit*, festinavit.

CARMEN V.

A Lalages, nimis adhuc tenerae et immaturae puellae, amoribus poeta in hoc carmine hominem quendam, qui illam sectabatur, avocare studet. Usus autem est ad Lalagen, ut crudam adhuc marito, describendam duplice comparatione, altera, ab iuvenca adhuc indomita et cum vitulis in pascuis ludente et exsultante, altera, ab immitibus uvis petita; in quarum quidem posteriore, ut multo honestiore, sola poetam acquievisse, malit fortasse is, qui rem ad nostros mores diiudicat.

v. 1—4. Puella, nondum libidini exercendae matura, comparatur cum iuvenca, tam iugum, quam libidinem tauri in se ruentis adhuc detrectante. — *ferre iugum*, iugum ferunt boves adultiores, et quia bos vel iuvenca, quae iugum fert, coniugatum sibi socium habet, id translatum est ad amantes, qui amoris vinculo rite coniuncti inde dicti

Cervice, nondum munia comparis
Aequare nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentes est animus tuae
Campos iuvencae, nunc fluviis gravem
Solantis aestum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto
Praegestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvae: iam tibi lividos

sunt *coniuges* (σύζυγες) et eorum coniunctio sive societas *coniugium*: hinc supr. I, 33. 11: *Venus animos sub iuga aënea mittere*, pro: coniungere, dicitur. — *cervice subacta*, adacta, ut iugum subeat, h. e. domita; inde puella quoque nullius adhuc amore victa, vel nullum adhuc virum experta, dicta est *indomita*, παρθένος ἀδμής, Hom. Odyss. VI. 109. et 228. Hinc apud Catullum LXVIII. 118. Protesilaus cum Laodamia, puella adhuc integra, primum coniugio coniunctus, *indomitam iugum ferre docuisse* dicitur; — *munia comparis aequare*, eadem in opere faciendo praestare, quae praestat eidem iugo submissus. — *tauri ruentis* hinc Graecis, quorum sensum et ingenium haud offendebant hae a bobus ad amantes translatae locutiones, puella coniugii adhuc expers dicta est ἀταύρωτος, Aristoph. Lysistrat. 217. Aeschyl. Agam. 254. — *in Venerem*, συνουσίαν.

v. 5—8. Imago iuvencae in pascuis lascivientis et cum vitulis ludentis mores certe tenerae puellae unice adhuc lusibus cum aequalibus suis deditae suaviter exprimit. — Colorem Horatium duxisse aiunt ex Anacr. LXI: Πῶλε Θρηϊκίη — Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι. Κοὐφά τε σκιρτῶσα παίζεις. Similiter Theocrit. XI. 21. Galateam γαυροτέραν vocat. cf. infr. I 9. — *iuvencae*, puellarum co tio cum iuvencis saepe apud cos obvia; cf. Euripid. He Androm. 511. 1167. parite II, 8. 21: *iuvenci* de adol bus. — *solantis* pro: refrig exstinguentis; Claudian. XV *Ille vel Aethiopum pluviis s aestus;* scilicet *solari* ponit levare, quia, quos solamur, studemus.

v. 9—12. *praegestire*, ὑπ θυμεῖσθαι, prae caeteris c cupere. — *Tolle cupidine* Sententia: abstine a puella tura et cupidinem usque maturitatem, quae non pro est, comprime. — Caeterum rum viro nondum tempes vel in amore adhuc crudar immaturis fructibus comparat infrequens est apud veteres Theocrit. XI. 21. de Galate ρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς, cont lae viro maturae et plenis nubiles cum *uvis maturis* rantur; sic Catullus XVII. 1 lam adultiorem *uvis nigerrim* maturis) *diligentius asser* esse ait, et hinc puellae *nubiles* Graecis ὄμφακες, πέπειροι dictae sunt. — *ian vidos distinguet* cett. pro

Distinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te sequetur: currit enim ferox
Aetas, et illi, quos tibi demserit,
Apponet annos: iam proterva 15
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris, albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Gnidiusve Gyges, 20

.2. *varius*, Codd. plerique; *vario*, aliquot *Lambini* libri; *varios*, *ntl.* (et sic iam Editt. a. 1485. 1486), probante *Wellauero* (Iahnii " a. 1831. p. 406.). Recte tamen autumnus dicitur *varius*, dum ne *arius purpureo colore*, sed *distinguet purp. col.* — v. 13. *fugax* v. 17. *Pholoë ferox* susp. *Cruqu.* et *Wakefield.* *R.*

aturescet. — *autumnus* di- *rius*, quia variis coloribus distinguit. — *distingu. li- em. purp. color.* h. e. varia- mbuet iam nigrescentes ra- urpureo colore; sive: pur- colorem iam nigrescentibus lucet. Ov. Metam. III. 484: *solet uva racemis Ducere um nondum matura colo- lividos*, subnigrum enim habent uvae maturescen- . Ital. VII. 208: *liventes emos.* Propert. IV. 2. 13: *mihi variat liventibus emis.*

— 20. Sententia: brevi non Lalage te fugiet, sed spon- quetur; nam aetas, qua illa erocem se praebet, celeriter et quos de tuorum annorum emserit, eos illius annorum explendae adiiciet; brevi is tuos ultro petet, et qui- ntum tibi amata, quantum c aspera Pholoe, nec pul- loris, nec Gnidius Gyges ab atur. — *currit enim* — *ae- acreon.* IV. 8: τρόχος ἅρ- ματος γὰρ οἷα βίοτος τρέχει κυλι- σθείς. — *aetas ferox*, h. e. aetas ferocis puellae, aetas, qua ferociter adhuc se gerit puella. — *et illi, quos tibi dems., appon. an.* et anni, qui currente aetate de vitae tuae summa decedent, illius vitae summae accedent, h. e. et sicut tu aetate proveheris, ita illa quoque aetatem amoribus maturiorem consequetur; in locutione: *aetas annos alii demit, alii apponit*, id tantum discriminis interesse videtur, ut illud dicatur de eo, qui iam ad certum quendam vitae terminum pervenit; hoc de eo, qui hunc terminum nondum attigit; *demit* nempe aetas annos, qui vitae vere vitali decedunt, *apponit*, qui summo aetatis flori adhuc desunt. — *iam proterva Fronte pet. marit.* hoc ad iuvencae imaginem, quam primum puellae induerat poeta, referendum; *maritus*, pro quovis amatore. — *dilecta* sc. tantum. *fugax* insolenter dictum pro: quae fugit amatores, aspera est. — *albo sic hum. nit. ut pur.* cett. cuius humeri ita candore nitent atque splendent, uti

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum solutis
Crinibus ambiguoque vultu.

CARMEN VI.

AD SEPTIMIUM.

Septimi, Gades aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et

nocte sublustri imago lunae in mari repercussa splendere solet. Exsplendescentis autem pulchritudinis, praecipue in albo colore spectatae, cum lunae in aquis repercusso fulgore comparatio passim apud veteres poetas obvia; vid. quae in hanc rem notavimus in Eclog. Vett. Poett. ad Val. Flacc. III. 558. p. 222: *Gnidius*, ab eius patria, Gnido, vel Cariae vel Cypri urbe, sic dictus.

v. 21—24. *Quem si puellarum inserer. choro* cett. Sententia: quem si puellarum turbae immisceres, eius a puella discrimen, quod soluti crines et vultus venustas obscurum et ambiguum reddunt, ne sagacissimi quidem, qui eum nondum norunt (*hospites*), animadverterent. — *discrimen mire hosp. falleret*, exquisitius pro: omnino non animadverterent discrimen. *obscurum*, haud facile oculorum acie assequendum; *solut. crin.* crines enim solvere solebant cum pueri tum puellae delicatiores; cf. infr. III, 20. 14. IV, 10. 3. Epod. 11. 28. — *ambiguo*, h. e. dubitationem, utrum puer, an puella sit, movente. Simillime autem Hermaphroditum describit Lucian. D. D. XXIII: *ὁ δὲ θῆλυς καὶ ἡμίανδρος καὶ ἀμφίβολος τὴν ὄψιν· οὐκ ἂν διακρίναις, εἴτ' ἔφηβός ἐστιν εἴτε καὶ παρθένος.*

CARMEN VI.

Septimium, quem ut spectatae fidei amicum remotissima quaeque secum loca aditurum esse persuasum habet, rogat poeta, ut sese in agrum Tiburtinum vel Tarentinum, ubi reliquam vitae partem transacturus sit, se comitetur, et, si supremum diem ibi obierit, piis lacrimis cineres spargendo iusta sibi persolvat. — Omnis igitur huius carminis finis in rarae, quam Septimius poetae probaverat, amicitiae laude ponendus esse videtur. — Eundem Septimium, equitem (ut probatum ivit Porphyrio) Romanum, Tiberio U. C. DCCXXXI. in Orientem proficiscenti commendat Her. infr. Ep. I. 9. Cf. *C. Schiller*, Comment. p. 86 sqq.

v. 1—4. *Gades* (nunc *Cadis*) cf. supr. ad II, 2. 11. — *aditure mecum*, ad fidem enim in amicitia probandam referebatur paratus amici amicum in remotissimas terras partes comitandi animus; Catull. XI. 1: *Furi et Aurcli, comites Catulli, Sive in extremos penetrabit Indos* cett. cf. infr. Epod. 2. 11 sqq. — *Cantabri*, populus Hispaniae Tarraconensis bellicosissimus (infr. II, 11. 1: *Quid bellicosus Cantaber* cett.), iam semel ab Augusto U. C. DCCXXIX. et ite

Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda;
Tibur Argeo positum colono 5
Sit meae sedes utinam senectae,
Sit modus lasso maris et viarum
Militiaeque.
Unde si Parcae prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi 10
Flumen et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

ı DCCXXXI. victus, denique Agrippa DCCXXXIV. perdomi- ; vid. Dio LIV. 11. hinc *Can- rum* Hor. dixit *indoctum iuga re nostra*, non ita se domari pa- ıtem, ut iuga nostra ferre discat, e. ditioni nostrae se subiicere entem; quapropter infr. III, 8. *Cantaber, sera domitus cate-* — *Barb. Syrt.* cf. supr. ad I, 5. — *barbaras* refer ad feros olarum mores. — *Maura unda*, re Africum, ab extrema Africae ione Mauritania (nunc *Marocco*). *aestuat*, de impetuoso fluctuum m, Sall. Iug. 78.

. 5—8. *Argeo posit. colono*, a urno, Catillo, Cora, fratribus, coloniam Argivam eo deduxe- t, conditum, cf. supr. ad I, 18. *ponere* pro: condere, fundare, sim; sic *urbs alieno loco posita* d Liv. IV. 48. cf. Virgil. Aen. 212. — *modus*, locus, ubi mo- ponitur, terminus. — *lasso r. et vi. milit.* mihi itinerum ma- morum et terrestrium per mili- n factorum pertaeso; *lassus ali- us rei*, Graece pro: aliqua re. t. Theb. III. 395: *fessus belli- viaeque.* — Sane, si verba ratii spectas, eum in armis con- uisse putes, quamvis breve tan- ı tempus ea sub Bruto (cf. carm. sq.) secutus est. Sed poetae, otio et mollioris vitae generi adsueto, brevis quoque militia debebat esse molestissima.

v. 9—12. *Unde si Parc.* cett. Sententia: quodsi autem sors iniquior ab agro Tiburtino me prohibet, in agrum Tarentinum me conferam; *ager Tarentinus* primum designatur per Calabriae fluvium *Galaesum*, (nunc *Galaso*) Tarentum praeterfluentem (Virg. Georg. IV. 126.), deinde per *Phalantum*, quem coloniam *Partheniarum* (h. e. hominum vago concubitu ex innuptis matribus prognatorum, vel potius, ut erudite docet Cl. *Manso Sparta* Vol. I. Pars I. p. 229. et P. II. p. 270 sqq. ab muliebri ignavia, qua militiam contra Messenos detrectaverant, opprobrii causa sic dictorum) e terra Laconica Tarentum deduxisse et pulsis veteribus incolis ibi regnasse tradunt; Iustin. III. 4. Strabo VI. p. 426. *flumen dulce ovibus*, cum propter laeta ad utramque fluminis ripam pascua, tum propter umbrarum iucunditatem. — *oves* dicuntur *pellitae*, quia oves in his regionibus, ne sentibus et dumetis corrumperetur earum lana praestantior, pellibus velari solebant; Columell. VII. 2. Varro R. R. II. 2. Idem adhuc

Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt viridique certat 15
Bacca Venafro.
Ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis. 20
Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces; ibi tu calentem

v. 18. *apricus Aulon*, *Bentl.* de coni. scripsit (Nic. Heins. *amictus Aulon*). — v. 19. *Fertilis*, e Codd. dedit *Bentl.* — v. 22. *ubi*, Codd. nonnulli, admodum languide. *R.*

fieri solet in iis regionibus, ubi lana praestantior gignitur. — Caeterum similiter Tarentum describit Martial. VIII. 28. 4: *tibi floruit herba Phalanti, Qua saturat Calabris culta Galaesus aquis.* — *regnata*, Od. III. 29. 27: *regnata Cyro Bactra.* Ov. Heroid. X. 69: *tellus iusto regnata parenti.*

v. 13—16. *Ille terrarum angulus*, illa terra, ubi quis suaviter delitescere potest in otio et securitate. — *mihi ridet*, mihi placet. Infr. Epist. I, 7. 44: *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet aut imbelle Tarentum.* — *praeter omnes*, sc. terras sive terrarum angulos, h. e. loca secretiora et a strepitu hominum remotiora. — *ubi non Hymett. mell. deced.* ubi mella non cedunt iis, quae apes in monte Hymetto colligunt; ubi aeque bonum atque in monte Hymetto mel conficitur; de mellis Tarentini bonitate vid. Varro apud Macrob. Sat. II. 12. cf. infr. III, 16. 33. — *decedere*, ut passim *concedere*, pro simplice: cedere. Virg. Eclog. VIII. 88: *Perdita nec serae meminit decedere nocti*, pro: cedere tenebris, h. e. non sera nocte sub divo manere, sed redire in stabulum. — *virid. cert. bacc. Venafr.* et ubi oliva certat cum bonitate olivarum in Campaniae urbe, Venafro, nascentium; *certare alicui* pro vulgari: *certare cum aliquo* passim. — *Venafrum* pro olivis Venafranis, ut *Hymettus* pro melle Hymettio; *viridi*, apte ad terram, ubi olivae virent, designandam.

v. 17—20. *tepidas*, mites; infr. Ep. I, 10. 15: *Est, ubi plus tepeant hiemes?* — *Iuppiter*, qui, ut supr. I, 12. 15. dicitur, *variis Horis mundum temperat;* — *Aulon*, tractus agri Tarentini, ubi vinum optimum nascebatur; Mart. XIII. 125: *Nobilis et lanis et felix vitibus Aulon, Det pretiosa tibi vellera, vina mihi;* hinc dicitur *amicus fertili Baccho*, h. e. Bacchi muneribus insignis. — *min. Fal. invid. uvis*, uvae quas Aulon gignit, quia nihil a Falernarum uvarum bonitate recedunt, minime opus habent, ut iis invideant. Imitatus Horatium est Statius Silv. II. 2. 4: *Qua Bromio dilectus ager collesque per altos Uritur et prolis non invidet uva Falernis.*

v. 21—24. *beatae arces*, colles tam amoenitate, quam fertilitate sua be-

Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

CARMEN VII.

AD POMPEIUM.

O saepe mecum tempus in ultimum
Deducte Bruto militiae duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis Italoque caelo,
Pompei meorum prime sodalium? 5
Cum quo morantem saepe diem mero

es; *postulant*, impellere omnino debent, ut eo secedamus; gra- s igitur pro vulgari: vocant, in- unt. — *calentem favillam*, cine- cremati corporis adhuc tepidos. *debita lacrima*, non unguentis, alias mos ferebat (vid. Tibull. I. 7.), sed piis amici lacrimis cine- suos spargi cupit; *vatis amici*, nificantius pro vulgari: meam. An- l. Graec. DCCXV. 6. 7. T. IV. 273. (Anth. Pal. II. p. 855): *Μέ- ιο κἦν ζωοῖς ἐμέθεν καὶ πολλάκι ιβφ Σπεῖσον ἀπὸ βλεφάρων δά- ν' ἀποιχομένῃ.*

CARMEN VII.

Quo gravior fuit sollicitudo, qua ratius de Pompeio sibi amicissi- , qui post proelium Philippense is belli tempestatibus se exposue- , perturbatus fuit, eo maior fuit itia, qua ille de insperato primi alium reditu perfusus est. Cui dem poeta nunc liberius indultu- diem festum tam sacris, quas Io- ompeius voverat, epulis quam hi- potatione celebrandum, hoc car- indicit. Similiter fere laetitiam n de felici Plotii Numidae reditu expressit Hor. supr. I. 36. — Plerique censent scriptum esse hoc carmen ad Pompeium *Grosphum*, equitem Romanum; contra Pompeium *Varum* intelligendum esse demonstrare studuit *Vanderburgius*.

v. 1 — 8. *tempus in ultimum*, ubi, ut Livius IX. 39. loquitur, *ad ultimum periculi ventum est.* — *redonavit*, redonantur enim quasi, quos iam perditos putabamus. *Quiritem*, omnis, quo ante civis Romanus gaudebas, iuris de integro participem; in ius Quiritium restitutum. — *Cum quo morant. saep. di. mer. fregi* cett. cum quo saepe tempus fefelli in compotationibus. Pro vulgari: tempus inter vina fallere, gravius dixit: *morantem diem mero frangere*, h. e. compotationi indulgendo tardius euntis diei moras vincere. — Sed *Mitsch. diem mero frangere* paulo subtilius explicat: partem de die gravibus et seriis rebus destinatam demere demtamque compotationi dare; decurtare diei spatium noctique illud adiicere, quod fit compotatione tempestivius instituta; ut supr. I, 1. 20: *partem de die solido de-*

Fregi coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi relicta non bene parmula, 10
Cum fracta virtus et minaces
Turpe solum tetigere mento.

mere. — *prime*, omnium maxime dilecte. — *malobathro*, unguento e malobathri foliis expresso; *malobathrum* proprie frutex odoratus, in Indiae paludibus nascens, ex cuius folio convoluto conficiebatur unguentum nobilissimum, quod et ipsum *malobathrum*, Latinis *foliatum* (Mart. XI. 28.) dictum est; vid. Plin. XII. 26. XIII. 1. *Syrio*, ex India in Syriam et inde a mercatoribus Romam deportato; fuit igitur, ut supr. I, 31. 12. dicebatur, *merx Syra.*

v. 9—12. *Tecum Philipp. et cel. fug. sensi*, quale fuerit illud summum vitae discrimen, quod se una cum Pompeio subiisse versu primo ait, disertius nunc poeta declarat. — Expertus sum, inquit, una tecum infelicem illam ad Philippos (Macedoniae urbem) pugnam, ubi, cum fortiter pugnantes non amplius sustinere possent vim hostium et in terram prostrati iacerent mihi, ut salutem in celeri fuga quaererem, parmula parum honorifice abiicienda fuit. *Sentire* passim de calamitatibus sive malis, quibus bello graviter afficimur. Liv. IX. 37: *Vastationem sub Ciminii montis radicibus iacens ora senserat.* et XLV. 28: *quae quisque Persei bello privatim ac publice sensisset.* Senec. Oedip. 472: *Sensere terrae te Dacum feroces.* cf. infr. III, 4. 43. IV, 4. 25. IV, 6. 3. — *et celerem fugam*, ad mala, quae in pugna Philippensi senserit, celeriter inde aufugiendi necessitatem refert; rei igitur magis describendae haec adiecta esse puta. — *non bene*, non sine pudore; quamquam, ut expeditior esset fuga, scutum abiicere debebat. *parmula* de scuto breviore. — Sunt qui rem de abiecto scuto ideo Horatium finxisse existiment, ut factis quoque imitatus esse videretur Alcaeum et Archilochum, quorum uterque se arma in proelio amisisse fatentur; de Alcaeo vid. Strab. XIII. p. 600. Herodot. V. 95. de Archilocho autem versus in hanc rem extant apud Sext. Empir. Pyrrh. hypot. III. 24. — *fracta virtus*, fortitudo, quae vi maiore ita deprimitur et contunditur, ut resistere ei non valeat. — *sol. tetig. mento* pro vulgari: ceciderunt, ad terram prostrati sunt; ducta videtur haec loquendi ratio ex Hom. Il. II. 418: *Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὁδὰξ λαζοίατο γαῖαν.* Virg. Aen. XI. 418: *Procubuit moriens et humum semel ore momordit.* ibid. 669: *cruentam mandit humum.* Od. IV. 6. 11: *posuitque collum in Pulvere Teucro.* [Praestat omnino haec explicandi ratio alteri, quam proposuit primum *Acron* ac nuper rursus amplexi sunt *H. Peerlkamp* et *Orellius*: „significari scilicet ab Horatio victos, qui turpiter humi prostrati mentoque terram tangentes clementiam victoris imploravo-

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aëre;
Te rursus in bellum resorbens 15
Unda fretis tulit aestuosis.
Ergo obligatam redde Iovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea, nec
Parce cadis tibi destinatis. 20
Oblivioso levia Massico
Ciboria exple, funde capacibus

. " Quae turpissimae adulatio- species cum omnino abhorreat Romanis moribus (Liv. XXX. *more adulantium, accepto, cre- ritu ex ea regione, ex qua ndi erant, procubuerunt*), tum e ingratissima esset hoc loco, Horatius eorum, quibuscum militaverat, cladem describit. putemus, eum ad levandam suae e ignominiam tam contumeliosis is in reliquorum, qui victori se idissent, ignaviam invectum es- Imo multo honestius fugam n excusat eo, quod fracta virtute fortissimo quoque (*minaces*) in caeso nulla nisi fugae spes in a clade sibi relicta sit. *R.*]. *tur- olum*, sanguine turpiter pollu- .

. 13—16. Sententia: sed me tum a fortuna ex medio belli periculo nit, te vero in idem vehementior etus abripuit. — Quod bona for- factum est, id tribuit Mercurio, propter eius in huius muneris bus obeundis dexteritatem et ce- atem (hinc dicitur ὠκύπους apud ipid. Hel. 247. cf. supr. I, 10. , tum, quia *virorum Mercuria- s* (infr. II, 17. 29.), h. e. poeta- , custos est. Poeta autem satis nifice se assimulat heroibus Ho- mericis, qui passim vel a deo vel a dea quapiam *denso aëre*, h. e. nube circumfusi et sic proeliis erepti esse finguntur. — *resorb. und. fret. aest.* belli impetus comparatur cum impe- tu undae marinae, fluctibus aestuo- sis secum abripientis; *resorb. fret. aest.* h. e. te iterum maris aestu sor- bens, quem iam semel sorbuerat; *Mitsch.* cum nostro loco contendit Eurip. Heracl. 428. Infr. Epist. II, 2. 47: *Civilisque rudem belli tulit aestus in arma.* Caeterum imago non omnino servata est; exspectes enim ex allegoriae lege „*in altum*" pro „*in bellum.*"

v. 17—20. *obligatam*, h. e. debi- tam; nam vota, quibus Iovi, si sal- vus ex hoc bello evaderet, *se obli- gaverat*, nunc solvere debebat; — *dapem* antique pro: dapes, h. e. sa- cras epulas. — *sub lauru mea*, quae haud dubie in impluvio, vel quod Virgil. Aen. II. 512. et VII. 59. de eiusmodi lauru ait, *aedibus in me- diis*, ubi seri et nutriri antiquitus solebant arbores, consita fuit.

v. 21—28. *ciborium* genus pocili speciem fere eorum, quibus Aegyptii usi esse dicuntur, referentis; Aegy- ptiis nempe calyx fabae cuiusdam (quam *colocasiam* sive *cyamum* fuis- se aiunt) poculorum, quae *ciboria*

Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas
Curatve myrto? quem Venus arbitrum 25
Dicet bibendi? Non ego sanius
Bacchabor Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico.

CARMEN VIII.

AD BARINEN.

Ulla si iuris tibi peierati

appellabant, usum praestabant; cf. Schol. ad. h. l. Paulo capacius illud poculi genus fuisse, ex usu, cui id poeta nunc destinat, facile apparet. — *levia*, polita adeoque splendentia; *exple Massico*, imple vino Massico, cf. supr. ad I, 1. 19. — *oblivioso*, curas abigente et oblivioni tradente; hinc Alcaeo apud Ursin. p. 101. vinum dicitur *οἶνος λαθικηδής*, et *λήθη ὀδύνης* apud Incert. Auct. Ep. LXXIX. 8. in Anthol. Graec. T. IV. p. 133. — *funde*, in crines tuos. — *conchis*, vasis unguentariis ad formam conchae effictis. — *Quis* sc. convivarum. — *curatve*, de transposita part. *ve* cf. quae notavimus ad I. 3. 16. — *Venerem* intellige talorum iactum optimum, cum unusquisque quatuor talorum, quibus ludebatur, aliud latus ostenderet; *pessimus* contra, cum omnes tali idem latus ostenderent, *Canis* dicebatur (Prop. IV. 8. 45.); legant tirones, quae accurate de talorum lusu exposuit *Ernesti* in *Clav. Cic.* sub voce *talus*. — *arbitr. bibend.* cf. supr. ad I, 4. 17. — *Edonis*, Thraciae populo, pro ipsis Thracibus, effraenata in compotationibus licentia satis notis; cf. supr. ad. I, 18. 9. — *dulce mihi furere est*, expressit notissimum illud Anacreontis XXXI: *θέλω, θέλω μανῆναι*.

CARMEN VIII.

Haud nescium poeta in hoc carmine se profitetur aurae fallacis, qui varia et mutabilis puella *Barine* in amore nunc sibi adspiret. Quamquam igitur Barine iureiurando tandem firmiorem ei in amore constantiam promiserat, tamen, cum illa iam saepe peieraverit nec ulla usquam adhuc corporis parte periurii poenam dederit, imo, quasi per sanctissimas obtestationes fefellisse ei prosit, novis insuper formae lenociniis aucta multo plures, quam ante, in amorem suum pellexerit, se nullo modo, ut eius verbis fidem habeat, adduci posse ait. — Quod sub fine addit, matres et patres ob filios suos, novas coniuges autem ob maritos suos de Barine esse sollicitos, id sane ad insignem illius venustatis laudem plurimum valet. — Caeterum non poenitet me eorum sententiae esse, qui totum hoc carmen ex Graeco quodam poeta expressum esse statuunt. — Horatium de periuriorum in amore impunitate imitatus est Ovidius Am. III. 3.

v. 1—8. *iuris peierati*, h. e. periurii; quemadmodum enim *ius iura-*

Poena, Barine, nocuisset unquam,
Dente si nigro fieres vel uno
Turpior ungui:
Crederem. Sed tu simul obligasti 5
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo iuvenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere et toto taciturna noctis 10
Signa cum caelo gelidaque divos
Morte carentes.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident

v. 2. *Barine*, Codd.; *Carine*, *Mein.* Alii aliter. *R.*

secundum Acronem dictum pro iurando, ita *ius peieratum* pro iurio ponitur, scilicet *ius peiera-* ab eo, qui, quod iuris vel officii impositum est, perfide, sed id ituturum esse, iuravit. — *Dente igro* cett. nam secundum religio-, quae veterum animis insidebat, , quae quis corpore traxisset, morbi vel alia repentina mala ad laciorum, periuriorum vel frau- uiusdam commissae poenas refe- tur; vid. *Casaubon. Lect. orit.* cap. X. — *crederem*, sc. iureiurando interposito mihi e; non mentireris enim semel ta. — *Simul oblig. perfid. vot.* h. e. simulac iurasti; nam, qui t, *obligat*, obstringit, obnoxium *caput suum*, h. e. se, *votis*, ex- tionibus, in se ipsum, si fallat, is; *perfidum*, apposite pro: tu- *perfidum caput* autem pro: te. *iuvenum publica cura prodis*, i gravitate pro: tam pulchra et sta appares, ut, quicumque te dentem conspiciunt iuvenes, sta- curam tui sive amoris flammam o concipiant; scilicet *puellae tur curae*, quia curas iniiciunt. Sic, ut unum saltem ex multis ponam exemplum, Propertius II. 25. 1. Cynthiam suam *pulcherrimam curam*, *dolori suo natam*, appellat.

v. 9—12. *matris cineres opertos Fallere*, falso iurare per conditos matris cineres; de more per parentum ossa iurandi cf. Propert. II. 16. 15. et ibi *Burmann.* Peierantes igitur per rem, quae maxima pietate et religione ab iis coli debebat, gravioris sceleris culpam sibi contrahebant. — *gelida morte carentes*, immortales.

v. 13—16. *Ridet hoc*, *inquam*, *Venus* cett. nihil, inquam, nocent tibi periuria, nam ipsa Venus, Nymphae et Cupido ea rident. Positam igitur ab initio sententiam, *impune peierare amantes*, ad quam *inquam* referendum est, ulterius exsequitur. — *Ridet hoc* (eiusmodi periurium) *Venus ipsa;* apud Tibullum III. 6. 49. ipse Iuppiter: *periuria ridet amantum Iuppiter et ventos irrita ferre iubet.* Caeterum in sententiam *τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δόνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων* (ut apud Callimach. Epigr. XXVI. 3. dicitur) cf.

Simplices Nymphae ferus et Cupido
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde quod pubes tibi crescit omnis,
Servitus crescit nova, nec priores
Impiae tectum dominae relinquunt
Saepe minati.
Te suis matres metuunt iuvencis,
Te senes parci miseraeque nuper
Virgines nuptae, tua ne retardet
Aura maritos.

Ovid. Art. I. 631. — *simplices*, non ad externum Nympharum cultum, sed ad nativam earum animi simplicitatem retulerim, nos: *gutmüthig*. — *ferus*, saevus, ἄγριος. — *semp. ard. acu. sag. cot. cruent.* de hac Cupidinis sagittas acuentis in gemmis quoque expressa imagine laudant *Lippert. Dactyl.* Mill. I. 798. Adde *Winckelmann* in Opp. Tom. I. p. 71. VII. p. 499. — *sagittae* dicuntur *ardentes*, quia ignem, quo imbutae sunt, spirant, τόξα ἔμπυρα, πυρίπνοα, πυριπνείοντες ὀϊστοί. — *acuens*, sic apud Philodemum Epigr. XV. 3. in Anthol. Graec. T. II. p. 74. (Anthol. Pal. I. p. 118.): Ἀλλ' ἤδη θοὰ τόξα νέοι θήγουσιν Ἔρωτες. — *cote cruenta*, cogita Cupidinem sagittas acuere obtusas et sanguine in cotem destillante adhuc madentes; nisi *cruentus*, ut saepe alibi, iam est saevus, crudelis, atrox.

v. 17—20. *Adde qu. pub. t. cr. omn.*, *Serv. cr. nov.* Quid, quod plures, quam ante, ex omni iuventute ad te confluunt et sic novorum, qui tibi serviant, amatorum numerus augetur. *servitus*, hinc Barine vers. sq. *domina* dicitur; apposite autem iuvenis, qui totum se puellae cuidam emancipat, ei *servire* dicitur, Graecos δουλεύειν, vid. *Dor* Charit. II. 17. p. 319. edit. I *Impiae*, periurae, perfidae.

v. 21—24. *iuvencis suis* suis; *iuvencus* de adolesce supr. II, 5. 5: *iuvenca* de pu vide notata. — *te sen. parci*, formae tuae illecebris eorum capias et sic fundi illorum fi mitas. — *miserae*, h. e. mi perdite amantes, δυςέρωτες. sensu infr. III, 7. 10. Chloë dicitur. — *tua ne retard. au ritos*, h. e. ne formae tuae le maritos ad libidinem tecum e dam pellicias. — *Aura* de quem iuvencae, equae (Virg. III. 250: *Nonne vides, ut te mor pertentet equorum Cor tantum notas odor attulit a* et alia animalia ad libidine clivia emittunt et sic mares tum alliciunt. Quemadmodu Horatius paulo ante adolesce pellavit *iuvencos*, ita nunc comparat cum *iuvenca* (cf. s 5. 6. et infr. III. 11. 9 sqq.) iuvencae proprium est, ei Quam quidem inhonestioris ginem non ex nostrae aetati diiudicandam esse, iam su

CARMEN IX.

AD VALGIUM.

Non semper imbres nubibus hispidos
[anant in agros aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Usque, nec Armeniis in oris,
mice Valgi, stat glacies iners 5
[enses per omnes aut Aquilonibus

. *Versant*, *Fea* e Vatic. Reg., perperam. *R.*

s. Vide de hoc loco dispu-
bbarium in *Iahnii* „Archiv"
Suppl. p. 586.

CARMEN IX.

'*gium Rufum* immodicas de
ıi sibi Mystae morte quere-
ıoctesque repetentem dua-
ipue rationibus, ut tandem
ım ponat, permovere stu-
ıum enim reputare eum se-
, quomodo in rerum natura
ıon semper mala tempestas,
, vel venti saeviant; dein-
oculos ei ponit exemplum
et Priami, qui, quamvis
ırbum de carissimorum filio-
e dolorem suscepissent, ta-
semper, ut ille, in eo defixi
rint. — Tum, ut habeat,
ım suum cum maxime exhi-
ssit, novas Augusti victo-
ıinibus secum celebrandas
optimum tristitiae reme-
roponit; quae quidem inge-
Augusti laudes canendas
efficacissima sane ad eius
ıptandam esse debuit. —
'*algio Rufo*, poeta epico,
alterum aeterno Homero
ı fuisse Tibullus IV. 1. 180.
ait, copiose ad hunc ipsum Tibulli locum egit *Broukhusius*.

v. 1—8. *Non semper*, ad vim, quam particula *semper* in hoc carmine habet, praecipue advertendum est; poeta enim ideo tantum carpit Valgii luctum, quod assidue et *semper* ei huc usque indulserat; hinc *non semper*, *non usque*, *non menses per omnes*, *non omnes annos*, et *tu semper*, sibi respondent. — *Non semp. man. imbres nubibus*, pro: e nubibus; in eandem sententiam supr. I, 7. 16. Notus *non imbres perpetuos parturire* dicebatur: *hispidos*, h. e. squalidos, uti agri sunt tempore pluvioso [cf. *Wellauer* in Iahnii „Archiv" a. 1831. p. 405.]; *inaequales*, quia procellae inaequaliter, h. e. vario, turbido et inconstante impetu decidunt; at *Mitsch. procellas* dictas esse putat *inaequales*, quod mare inaequale reddunt. — *mare Caspium*, procellosum, Pomp. Mel. III. 5. — *vexant*, perturbant, concitant; Ovid. Her. XIX. 126: *An mare, ab inviso privignae nomine dictum V e x a t in aequoream versa noverca deam?* — *Armeniis in oris*, mari Caspio vicinis. — *iners*, immobilis, apposite ad glaciei naturam desi-

Querceta Gargani laborant
Et foliis viduantur orni:
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademtum, nec tibi vespero 10
Surgente decedunt amores
Nec rapidum fugiente solem.
At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex

gnandam; *iners* enim dicitur, quod torpet, sine motu et actu iacet; hinc *bruma* quoque *iners* infr. IV, 7. 12: *terra iners* III, 4. 45. — *Gargani*, Apuliae montis (nunc *Monte S. Angelo* in *Capitanata*), qui crebris tempestatibus infestari solet; cf. infr. Epist. II, 1. 202. — *Aquilonibus laborant*, ita Aquilonibus impelluntur, ut vix se tenere possint; *laborare* eleganter dicitur, qui vim, impetum, onus cett. vix sustinere potest; sic supr. I, 9. 4. *silvae*, nivis oneri sustinendo impares, *laborantes* dicuntur; ubi cf. not.

v. 9—12. *urges* gravius pro vulgari: prosequeris; similiter *lacrimis urgere* dixit Propert. IV. 11. 1: *Desine, Paulle, meum lacrimis urgere sepulcrum.* — *flebilibus modis*, h. e. *miserabilibus* (quales supr. I, 33. 2. Tibullus decantasse dicitur) *elegis;* fuit igitur Valgius non solum poeta epicus, sed etiam elegiacus. — *Mysten*, puerum delicatum, cuius mors summa Valgium affecerat tristitia. — *Vespero surgente — fugiente solem*, Veneris stella sub vespere surgente, solis ortu occidente, h. e. vespere et mane, noctu dieque; nam *sidus* Veneris, quod vespere *Hesperus*, idem mane mutato nomine *Lucifer* vocatur; vid. *Wernsdorf.* ad Poett. Minor. T. III. Excurs. V. p. 508 sq. — *rapidum*, ad celerem et rapidum solis cursum referendum. — *decedunt amores*, ex animo Mysten tuum, quem in deliciis habebas, dimittis; *amores* passim in honestiore sensu de iis, quos pie amamus et in deliciis habemus; Virg. Eclog. VII. 21: *Nymphae, noster amor, Libethrides* cett. h. e. quas pie colimus. cf. ad Catull. X. 5.

v. 13—16. *senex ter aevo* (h. e. tribus aevis, γενεαῖς) *functus*, qui tres hominum aetates vixit, Nestor; *aevum*, γενεά, hominum aetas, triginta ferme annorum spatio circumscribi solet; scriptores tamen in constituendo annorum, quibus γενεὰ absolvatur, numero inter se discrepant; vid. quos laudat *Alberti* ad Hesych. T. I. p. 814. n. 18. *Larcher.* in Nott. ad Herod. Libr. II. De *Nestore* vid. Hom. Il. I. 250. — *Antilochum*, filium Nestoris, in pugna ad Troiam, dum patrem praesenti vitae periculo ereptum vincit, occisum; cuius caedem, breviter Homero Odyss. III. 111. IV. 187. commemoratam (cf. Pindar. Pyth. VI. 28 sqq.), celebrarunt poetae, qui plura ad bellum Troianum spectantia latius post Homerum exsecuti sunt, nominatim Quint. Calab. II. 243 sqq. — *amabilem*, filius enim, cui pater vitae suae salutem acceptam refert,

Annos, nec impubem parentes 15
Troilon aut Phrygiae sorores
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum, et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten, 20
Medumque flumen gentibus additum
Victis minores volvere vertices,
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

profecto *amabilis* est. — *parentes*, Priamus et Hecuba. *Troilon*, in pugnis illis Troianis, quas in tabulis depictas non sine magna admiratione Carthagine deprehendisse Aeneas dicitur apud Virgilium, repraesentata quoque fuit caedes Troili, infelici conatu et imparibus viribus cum Achille congressi; vid. Virg. Aen. I. 474 sqq. ubi lege, quae *Heyne* in Excurs. XVII. erudite de *Troilo* disserit. — *Phrygiae sorores*, Cassandra, Creusa, Polyxena.

v. 17 — 24. *Desine querelarum*, Graece (*λῆγε γόων, ὀδυρμῶν*, vid. Lambin.) pro: desine queri, vel, (ut Ovid. Met. VI. 215. dixit) *desine querelas*. Similiter Od. III. 27. 69: *abstineto irarum et rixae*. — *mollium*, mollioris animi dolorem exprimentium. — *nov. August. Caes. tropaea et rigid. Niph.* cett. novas, quas Augustus ab Armeniis, Parthis, Gelonis reportavit, victorias. Rem, ut poeta, auget. Iusto bello enim nullum horum populorum proprie perdomuit Augustus, sed *Armeniis*, qui per *rigidum Niphaten* designantur, U. C. DCCXXXIV. misso in eorum terram Tiberio duce exercitu, regem tantum Tigranem pulso Artaxia praeposuit, vid. Dio LIV. 9. Sueton. Tib. c. 9. Vellei. II. 94. Tacit. Annal. II. 3. a *Parthorum* (pro quibus *Medum flumen* positum est) rege autem, Phraate, eodem anno signa Crassi clade amissa recepit, vid. Dio LIV. 8. *Gelonos* denique, gentem Sarmaticam, cum in Romanorum fines trans Istrum incursionem fecissent, misso Lentulo trans flumen repulit; vid. Flor. IV. 12. — *Niphaten*, montem Armeniae, qui propter altitudinem *rigidus* dicitur, i. e. rigens (*steil emporstarrend*), cf. Ov. Met. XI. 150: *riget arduus alto Tmolus in adscensu*. Sed *Mitscherlichius* proclivior est *Niphaten* explicare de fluvio, cuius nomen, licet nulli veterum Geographorum commemoratum, Tigris fortasse in ea Armeniae parte, ubi mons Niphates situs fuit, gesserit; quae quidem opinio seriorum certe poetarum, qui *Niphatis* fluvii mentionem faciunt, testimonio nititur. — *Medum flumen*, Euphraten; *minores volvere vertices*, minus, ut domitum, se extollere, lenius et moderatius fluere; huc pertinet, quem laudant, locus Virgil. Aen. VIII. 726: *Euphrates ibat iam mollior undis*. — *Parthi* nempe, huius fluvii accolae, desinebant hoc anno altiores spiritus trahere. — *intra praescriptum*, intra praescriptos terminos. — *equitare*, pro vulgari: se tenere, moris

CARMEN X.

AD LICINIUM.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti

quo Geloni equis vecti circumvagari et incursiones facere solebant, respectu habito.

CARMEN X.

Quum Horatius L. Licinium Varronem Murenam, Proculeii (de quo vid. supr. ad II, 2. 5.) ac Terentiae fratrem, hominem varium, ambitiosum, seditiosum et, quicquid suaderet vehementioris animi impetus, cupide appetentem, iam id agere intellexisset, ut non solum meliorem sortem (nam bonis suis proscriptione exutus fuerat) sibi pararet, sed etiam ad honores altissimos adscenderet; praeceptis saluberrimis ei in hoc carmine consulere eumque a temerariis istis ad rectiora consilia avertere studet. Itaque primum ei auctor est, ut inter altiora et humiliora viam mediam eamque ad felicioris vitae fructum tutissimam ingrediatur; deinde eum eiusmodi animo, qui in rebus adversis meliorem sortem sperans, in secundis iniquiorem timens, adversam fortunam fortiter ferat, in secunda autem minime se efferat, sapienter se munire iubet. — Sed Licinius, uti ex Dione LIV. 3. Vellei. II. 91. discimus, amicorum consilia aspernatus, detectis, quae cum Fannio Caepione ad Augustum opprim inierat, consiliis temeritatis sua nas tandem dedit gravissimas. tus est a. U. C. 732.

v. 1 — 4. *Rectius*, prud ideoque felicius; *neque altum per urg.* cett. dum neque in semper navis tuae cursum di neque securitatis causa litori, non satis fido propter scopulos mium adhaeres; h. e. demta rei gine: si neque nimio animi fe ad altiora abreptus, neque nim more ad humiliora depressus, diam inter utrumque viam ingr fueris. — *semper*, refer ad fe tius, quo quis semper agit studium.

v. 5—8. *Auream quisquis m crit.* Loll. Bass. Epigr. VI. Anthol. Graec. T. II. p. 148. thol. Pal. II. p. 310): *Αἱ με τες ἄρισται· ὅπη δέ γε πράξιες δρῶν, Καὶ μάλα μέτρον ἐγὼ κιον ἠσπασάμην. Τοῦτ' ἀγ φίλε Λάμπι, κακὰς δ' ἔχθαιρε λας.* Cic. de Off. I. 25: *medio tem, quae est inter nimium e rum.* — *tutus*, sc. ab *caret obsol. sord. tect.* non op bet habitare in domo sordida e gioris temporis iniuria male af

Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.
Saepius ventis agitatur ingens
Pinus, et celsae graviore casu 10
Decidunt turres feriuntque summos
Fulgura montes.
Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informes hiemes reducit 15
Iuppiter, idem
Summovet. Non, si male nunc, et olim

v. 9. *Saevius*, ex edit. Rothomag. 1701. *Sanad.*, *Iani*, *Mitscherl.*, ex Cod. Sorbon. *Fea*. *Saepius*, Codd. fere omnes, et recte quidem; him hoc dicit poeta, hominem excelsiore loco constitutum et *saepius* et *vius* fortunae iniquitate premi. — v. 10. *excelsae*, *Iani*, *Fea*; *et cel-*, Codd. — v. 12. *Fulgura*, Codd. plerique (*Bentleii*, *Vanderburgii*, *llii* omnes); *fulmina*, *Lamb.*, *Torr.*, *Fea* e Codd. Cfr. *Bentl.* ad l. *R.*

rius, *νήφων*, continens, prudens. *invidenda*, ubi invidia, cui expo- in aula sunt homines, evitari om- o nequit. Od. III. 1. 45: *invi- dis postibus*. Sotad. apud Stob. Floril. Grot. p. 427: *Ὁ πένης εἶται, ὁ δὲ πλούσιος φθονεῖται, ἐσος δὲ βίος κεκραμένος δίκαιός ν. Αὐτάρκεια γὰρ πρὸς πᾶσιν νὴ δικαία*. cf. Pallad. Ep. XIV. in Anthol. Graec. T. III. 140. (Anthol. Pal. II. p. 295).

. 9—12. Vulgarem sententiam: li igitur ultra mediocritatem as- ere; nam quo quis in altiore lo- st positus, in eo maiore periculo atur" allegoricis imaginibus pul- exornavit. — *cels. grav. cas. d. turr.* Claud. in Ruf. I. 22: *ntur in altum, Ut lapsu gra- e ruant.* — *summos montes*, ma montium cacumina, *τὰ ἄκρα*. Rem. Am. 369 sq.: *Summa t livor, perflant altissima venti; Summa petunt dextra fulmina mis- sa Iovis.*

v. 13 — 20. *Sperat infest.*, *met. secund.* cett. Sententia: animus vir- tutis praeceptis bene munitus et confirmatus neque in rebus infestis desperat, neque in secundis, timens quippe fortunae inconstantiam, in- solentius se gerit; scit enim, utrius- que fortunae eandem ac tristioris et laetioris anni temporis vicissitudi- nem esse cett. — *alteram*, contra- riam, adversam; qui in rebus secun- dis metuit adversas, eleganter infr. Sat. II, 2. 111: *in pace sapienter bello idonea aptare* dicitur. — *in- formes*, quia tristem formam naturae induunt. *Iuppiter*, cf. supr. I, 12. 15. et II, 6. 17. — *idem summov.* Fragm. Comici apud Grot. in Exc. p. 913: *χειμὼν μεταβάλλει ῥᾳδίως εἰς εὐδίαν*. — *Non, si male nunc, et ol. sic. er.* notissimi in hanc sen- tentiam sunt versus Theocriti IV.

Sic erit: quondam cithara tacentem
Suscitat Musam neque semper arcum
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

v. 18. *cithara*, Codd. plerique; alteram lectionem *citharae*] runt *Bentl.*, *Mein.*, *Orell.* — *R.*

41. et 43: *Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον. Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.* — *quondam cithar. tac. suscit. Mus.* cett. non semper tendit arcum Apollo, sed idem citharam quoque interdum pulsat, h. e. non semper tristem et iratum, sed serenum quoque placidumque nonnunquam vultum prae se fert Apollo. *Tendere* nempe *arcum* Apollo fingitur, quando ira commotus sagittis suis pestem et calamitatem immittit; Hom. Hym. in Apoll. 3. et Iliad. I. 59. at *arcum suum*, ut in Carm. Saecul. 33. dicitur, *condit*, quando *mitis placidusque* apparet. — *tacentem Musam suscitare*, Gr. ἐγείρειν, ἐρεθίζειν, pro vulgari: intermissa carmina retractare. — *quondam*, nonnunquam, interdum. Virgil. Aen. II. 367: *Quondam etiam victis redit in praecordia virtus.*

v. 21—24. *animosus appare* be- ne praeparatum pectus, u dicebatur, ostende, animi constantiam proba. — *contr nim. sec. turg. vel.* Carmin bene eius initio respondet; v sententiam; „fortuna secu arridente compesce animum pariter imagine a navigatio extullt. Nam nautae quo prohibere volunt, ne longius tur navis secundi venti affla trahere debent vela nimiu turgentia; *nimium* aptius a *da*, quam ad *secundo* refert Epist. II, 2. 201: *Non agi midis velis Aquilone secunc tamen adversis aetatem duci stris.* Exempla de locutione *vela contrahere*, ad impeti cohibendum translata, ex u linguae scriptoribus collegit in Comment. ad Pind. Isthm Tom. III. Pars. II. p. 497.

CARMEN XI.

AD QUINTIUM.

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet Hadria
Divisus obiecto, remittas
Quaerere, nec trepides in usum

v. 2. *Quinti* scripsi secutus *Vanderburgium*, *Mein.*, *Orellium*, cf. *Ob-* in Iahnii „Archiv" a. 1831. p. 583 sq. Vulgata lectio est *Quincti*. *R.*

CARMEN XI.
intio Hirpino variis, ut videtur, se maceranti eandem, quam aliis amicis, consilii sui me- am poeta affert. Monet enim ut vanas tam de bellis exter- quam de rebus in futurum usum sariis curas ex animo eiiciat que potius brevitate ante ocu- ibi posita una secum, dum li- hilaritati et potationi indul- Quod quidem ut eo magis ipse statim consilio, quod de- perficiendo instat. Locus amoe- quo potent, deligitur; vinum rnum affertur; et psaltria Lyde, tate sua in amore satis nota, situr. — Audimus igitur Hora- non solum inter ambulandum Quintio in loco amoeno canen- sed eundem inter canendum que videmus agentem; quod qui- totius rei scenam ita ante ocu- onit, ut suaviter delusi ei in- se videamur. — Ad eundem tium, de quo nihil aliunde con- scripta quoque est infra Epi- decima sexta libri primi. [Quod t *Obbarius*, Iahnii Arch. a. 1831 6 sqq.] — Caeterum poetae cum n, tum ubertatem in unius eius- que sententiae pertractatione ad- turum comparasse iuvabit supr. lib. I. 4. 9. 11. II. 3. infr. IV. 7. Epod. 13.

v. 1—8. *Quid bellicos. Cantaber*, vid. supr. ad II. 6. 2. *cogitet*, moliatur, minetur; scriptum igitur hoc carmen est ante annum DCCXXXIV., quo demum Cantabri ab Agrippa et Scythae a Lentulo perdomiti sunt. — *divisus*, seiunctus et interclusus ab Italia; *obiecto*, tamquam obice et propugnaculo; Virgil. Aen. X. 377: *Ecce maris magna claudit nos obiice pontus;* significantius igitur pro: interiecto; *remittas quaerere*, cave quaeras, *omitte et fuge*, ut alibi Horatius, quaerere; noli eiusmodi curis te cruciare; *nec trepid. in us. posc. aev. pauc.* vulgo iungunt: *nec trepides aevi* (quod explicant: aevi causa) *pauca poscentis in usum;* equidem malim: *nec trepides in usum*, nec sis sollicitus, quod attinet ad res, quae sint in usum, h. e. quod attinet ad res necessarias *aevi*, vitae, *pauca poscentis*. [Quam verissimam et simplicissimam explicandi rationem iniuria damnavit *Wunderlichius*, Observ. crit. p. 123.] — *in usum* et *ad usum esse*, de rebus, quibus vita sustentatur, infr. Epist. I. 12. 4: *Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.* Liv. VII. 26: *aqua*

Poscentis aevi pauca. Fugit retro
Levis iuventas et decor. arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis. neque uno luna rubens nitet
Voltu: quid aeternis minorem
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes sic temere et rosa

etiam praeter caetera u s u i (in usum) *deficiente.* Idem XXII. 2: *nec ubi consistere coactis necessaria ad* u s u s *deessent.* cf. *Burm.* ad Quintilian. Decl. 133. p. 231. et *Gronov.* de *Pec. Vet.* II. 7. p. 105. — *fugit retro*, pro vulgari: recedit; — *Levis*, imberbis. Tibull. I. 8. 31: *Carior est auro iuvenis, cui* l e v i a *fulgent Ora.* — *decor*, iuvenilis nitor, honor, vel ut Virgil. Aen. IV. 558. loquitur: *membra decora iuventae.* — *arid. Pell. lasc. am. Can.* Tibull. I. 1. 71: *Iam subrepet iners aetas, nec amare decebit, Dicere nec cano blanditias capite.* — *facilem*, ut infr. III. 21. 4., quem dormiturus facile capit.

v. 9 — 12. *Non semp. id. flor. est hon. Vern.* hanc sententiam copiosius, ut ferebat carminis pastoritii indoles, exsecutus est Theocritus Idyll. XXIII. 28 sqq.: *Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει, Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἀνίκα πίπτῃ· — Καὶ κάλλος καλόν ἐστι παιδικόν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.* Strat. Epigr. LXXIII. 3. 4. in Anthol. Graec. T. III. p. 85. (Anthol. Pal. II. p. 523): *Ἄνθος γὰρ καὶ κάλλος ἴσον χρόνον ἐστι λαχόντα. Ταῦτα δ' ὁμῇ φθονέων ἐξεμάρανε χρόνος.* ubi plura in hanc sententiam suppeditat *Iacobs. in Animadv.* V. II. P. III. p. 114. Cf. Ovid. Ars Amat. II. 115: *nec violae semper nec hiantia lilia florent Et riget amissa spina relicta rosa. Et tibi iam canis venient, formose, capilli.* — *honor*, pulchritudo, ut Epod. 17. 18. Sat. II. 2. 28. — *neque uno luna nitet Voltu*, variae enim eius sunt singulis mensibus species. — *rubens*, lucens, *rubens nitet*, ornatius pro simplice: lucet. *rubere* de lunae splendore passim; infr. Sat. I. 8. 36. Propert. I. 10. 8. — *aetern. min. consil. anim.* h. e. animum ad brevioris temporis spatium tibi concessum, quam ut ille aequare vel ad exitum perducere possit consilia *aeterna*, h. e. in remotissima tempora, quasi aeternum victurus sis, praecepta.

v. 13 — 20. *sic temere*, hic, ubi forte fortuna in hanc pinum, sub qua considere licet, incidimus, nullo alius arboris delectu habito. Similiter apud Virgil. Aen. IX. 329. tres famuli, cum in loco, qui ante pedes fuerat, forte fortuna procubuissent, *temere inter tela iacuisse* dicuntur, et sic *temere sub armis strati* milites apud Liv. X. 43. — *canos*, canescere certe incipientes, eoque gravius de fugientis aetatis usu

Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? Dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?
Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacaenae
More comam religata nodum.

v. 23. *incomtum*, Codd. plerique; *in comtum*, Codd. non pauci et on, Porphyr., Schol. Cruq.; *incomtam*, Codex unus Torrentii. — v. 24. *ae* et *comas* Codd. pauci; *comam*, Codd. plerique. *nodum*, Codd. omnes. *omtam* — *comam religata nodo*, *Bentl.* et sic *Doeringius*, *Mein.* Rectior em videtur, quam reliqui fere omnes editores in textum receperunt, lectio: *omtum* — *comam religata nodum*. Etsi enim *religata coma* simplicissim erat ornatus genus, minime tamen ab elegantia et munditie abhorrebat, patet ex Od. I. 5. 4: *Cui flavam religas comam, Simplex munditiis?* — omti autem capilli nihil prorsus habent elegantiae et decoris ac non tam llae sunt *comam religatae*, quam *irreligatae comas* (Ovid. Ars. Am. I.)). Itaque non hoc vult poeta, ut puella maturans *incomtam comam* negenter nodo cohibeat, sed ut spreto nimio ornatu in simplici, neque inausto tamen, corporis cultu acquiescens Lacaenae more comam *in comtum dum* colligat (cf. Od. III. 14. 22). *R.*

unque monentes. Comparant acr. XXXVI. 9: *Πολιαὶ στέ-* *κάρα. Δὸς ὕδωρ, βάλ' οἶνον,* *καί.* — *odorati*, significanter de , qui serto suaves odores spite capillos coronant. — *Assyria*, supr. ad I. 31. 12. et ad II. 7. 8. *Evius*, Bacchus, v. supr. I. 18. 9. *dissip. curas.* — *Mitsch.* affert lo- ex Athenaeo II. 1. p. 35 (est ille ex priis carminibus): *οἶνόν τοι, Με-* *ας, θεοὶ ποίησαν ἄριστον Θνη-* *ς ἀνθρώποισιν ἀποσκεδάσαι με-* *ῶνας.* — *edaces*, *γυιοκόρους με-* *ῶνας*, quae, ut Catullus LXVI. loquitur, *penitus medullas exe-* *t.* — *restinguet*, temperabit. — *lentis* (*αἴθωνος*) h. e. fervidioris, infr. Epod. 11. 14. nos: *feurig;* *φλὸξ οἴνου* (ut Euripid. Alc. . loquitur) *θερμαίνει.* Huc per- *t* locus Meleagr. Ep. CXIII. 3. in Anthol. Graec. T. I. p. 33: *Τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος. ἢν δέ νιν εἴργῃς Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.*

v. 21—24. *devium*, in urbis loco remotiore vel angiportu, ubi meretrices latere solebant, habitans; hinc apud Ovidium quoque Trist. III. 7. 30. *devia femina* de meretrice. *eliciet domo*, domo evocatam arcesset. Eadem fere, quae Horatius, iussa dat Anacreon IV. 13 sqq.: *Ἐμὲ μᾶλλον, ὡς ἔτι ζῶ, Μύρισον, ῥόδοις δὲ κρᾶτα Πύκασον, κάλει δ' ἑταίρην.* — *eburn. cum lyra*, leviores enim puellae sub causa psallendi compotationibus interesse solebant. — *in comtum Lacaenae More comam relig. nodum*, ad morem puellae Spartanae simplici ornatu comam in comtum nodum colligens.

CARMEN XII.

AD MAECENATEM.

Nolis longa ferae bella Numantiae
Nec durum Hannibalem nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine mollibus
Aptari citharae modis,
Nec saevos Lapithas et nimium mero

v. 2. *durum*, Codd. plerique et sic *Bentl.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Van divum*, *Lamb.*, *Cruq.*, *Fea*, *Mein.*, *Orelli* (coll. Od. III. 6. 36. C 4. 42). Vide *Bentl.* ad h. l. *R.*

CARMEN XII.

Poeta carmen Maecenati pollicitus imparem se profitetur cum cuilibet graviori argumento lyra tractando tum rebus gestis Augusti carmine celebrandis, quae multo melius ab ipso Maecenate pedestri oratione enarratum iri confidit. [Canendas igitur sibi sumit, quas Musa cum canere iubet, laudes Licymniae, i. e. *Terentiae*, Maecenatis coniugis, quam hoc nomine intelligendam esse probabiliter demonstravit *Weichert*, Poet. Lat. Rel. p. 462 sqq., assentiente *Obbario*, Iahn Arch. 1831. p. 458. *R.*].

v. 1—12. Sententiarum nexus est hic: vix cupias, ut vel bellum Numantinum, vel bella Punica, vel Lapitharum cum Centauris pugnam, vel Gigantomachiam poeta tenuis canam; neque etiam poscas a me, ut res gestas Augusti lyra mea, mollioribus modis tantum apta, celebrem; tu ipse enim multo melius soluta oratione tam proelia Augusti, quam eius triumphos expones. — *Numantia*, Hispaniae Tarraconensis urbs olim nobilissima, quae, cum plures annos (in annorum numero scriptores inter se discrepant) fortissime Romanis restitisset, a Scipione Africano Minore est; vid. Flor. II. 18. Vellei 2. Strabo III. p. 246. — *fer* ferendum fortasse eo, quod e colae, ut tradit Florus l. l. *timam rabiem furoremque c duces suos seque patriamqu et veneno subiectoque undiqu peremerunt.* — *durum*, labo mis, caloris frigorisque pati mum; de Hannibalis ingenio cus praeclarus apud Liv. X designatur autem per Han bellum Punicum secundum. *cul. mar. Poen. purpur.* intellige tres nobilissimas il gnas navales, quibus Carth ses in bello Punico primo a liam victi sunt a Romanis, C lio, Regulo, Luctatio Cat cibus. — *mollibus aptari modis*, cani ad citharam, q *liores modi* tantum (carmin toria puta) deducuntur, h. a poeta res levioris argume ctare solito; infr. Epist. I. *fidibusne Latinis Thebanos modos studet, auspice M Nec saev. Lapith.* argum insigni Romanae virtutis glo

Hylaeum domitosque Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulces dominae Musa Licymniae

v. 6. *domitosve*, sine ulla Codd. auctoritate *Cuningh.*, *Fea*, *Iani*, *sch.*, *Doer.* Veram esse Codd. lectionem *domitosque* multi docent loci, ous part. *que* praegressam negationem excipit: e. g. Od. II. 15. 10 sqq. d. 16. 5 sqq. Od. III. 24. 36 sqq. Ep. II. 1. 88. Sat. II. 6. 18. Recte t *Orellius*: „Ubi nulla oppositio significatur, se excipiunt part. *non* vel — *que*; ubi utrumque membrum distinguitur, *nec* — *ve*." — v. 12. *mi-ium*, Codd. plerique et Serv. ad Virg. Georg. II. 42. Alteram lectionem us aptam huic loco, *minantium*, receperunt *Vanderb.*, *Iani*, *Mitsch.*, *r.* Cf. Od. II. 7. 11. — v. 13. Cod. praebent *dulcis* et *dulces*; utrum-rectum est, dummodo *dulcis* non pro genit. vel nom. sing., sed pro iqua accusativi plur. forma habeatur. Qui iunxerunt *dulcis dominae* vel *cis Musa*, non satis cogitarunt, vocem *cantus* epitheto carere omnino posse, cum *oculos* quoque et *pectus* non sic nude posita sint. *R.*

tibus adeoque recentioribus sub-git antiquiora, fabulas, non nisi ublimioris spiritus poetis tam a pertractatas, quam nunc et in terum pertractandas. Fabula de itharum cum Centauris pugna ex Ovid. Met. XII. 220 sqq. s nota; cf. Virg. Georg. II. 457. llod. II. 5. 4. et ib. *Heyne.* — *mer. Hylaeum*, Centaurum, qui, a nimium vino accensus Hippoda-m attrectavisset, pugnae auctor se traditur. — *Telluris iuvenes* γενεῖς), Gigantes, caelum et Io-a adortos, sed Hercule in partes ato domitos (Apollodor. I. 6. 1. infr. II. 19. 21.). — *unde*, a bus, quorum conatu. Cf. Od. I. 17. — *contremuit*, cum tremore uit. *fulg. dom. Saturn.* Olym-, caelum; *veteris*, πρεσβυτάτου ιάρων, ut Chronus appellatur ab h. Lapid. XVIII. 31. — Cum hoc loco compara Virg. Cul. sqq.: *tibi namque canit non pagina bellum*, *Phlegra Giganteo sparsa est quo sanguine tellus; Nec Centaureos Lapithas compellit in enses: — Mollia sed tenui percurrere carmina versu.* — *tuque* cett., cum proprie pergendum esset: „et nolis me cantare proelia triumphosque Caesaris, quos tu multo melius dices pedestri oratione" dicit statim: „et tu melius quam ego historiis pedestribus res gestas Caesaris dices (intellige: itaque nolis eas a me cantari)." — *historiis pedestribus*, Maecenatem vere conscribendae Augusti historiae manum imposuisse, fidem facit Plin. VII. 45. Caeterum, quod supra ad Carm. I. 1. 29. dixi, Maecenatem non fuisse poetám, cum ex aliis tum ex hoc carmine satis apparet. — *ducta regum colla*, pro vulgari: reges collo (h. e. catenis collo annexis) ductos; *minacium*, qui antea exitium imperio minati fuerant.

v. 13—20. „Ego missis illis gra-

Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos et bene mutuis 15
Fidum pectus amoribus,
Quam nec ferre pedem dedecuit choris
Nec certare ioco nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus sacro
Dianae celebris die. 20
Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniae
Plenas aut Arabum domos?
Dum flagrantia detorquet ad oscula 25

v. 25. *Cum*, *Lambin.*, *Vanderb.* e Codd. — *fragrantia*, *Lamb.* e Codd. *R.*

vioribus rebus cantabo potius Licymniam tuam." *lucidum fulgentes*, *ὄμματα μαρμαίροντα*, in quibus, ut eiusmodi oculos describit Tibull. IV. 2. 6: *Accendit geminas lampadas acer Amor.* — *lucidum*, pro: lucide, ut *dulce* vel *perfidum ridens* (infr. III. 27. 67.), et plura eiusmodi. — v. 17 — 20. Sequitur pulcherrima Licymniae mira cum suavitate et concinnitate saltantis descriptio. — *quam nec dedecuit*, per *λιτότητα* pro: quam egregie decuit; de eiusmodi puella suavissime Tibullus IV. 7: *Illam*, *quidquid agit*, *quoquo vestigia movit*, *Componit furtim subsequiturque decor.* — *ferre pedem*, saltantium enim ars praecipue in scito concinnoque pedum motu vel incessu cernitur. *certare ioco*, varii cogitari possunt lusus, quibus saltantes invicem se excipiunt et iocose inter se certant; *dare brachia*, quod, cum saltantes brachia inter se nectunt, vel manus invicem sibi porrigunt, cum lepore quodam fieri debet. — *ludentem*, h. e. saltantem; *ludere*, ut *παίζειν* apud Graecos, saepe pro: saltare, sive choreas ducere. — *sacr. Dian. celebr. die*, plures quotannis dies, Dianae sacri, a virginibus, praecipue choreas ducendo (Propert. III. 28. 50.), tam in urbe, quam in agris, magna cum laetitia celebrari solebant.

v. 21 — 28. Quid dicam de crine Licymniae? num tu eum cum Achaemenis opulentia vel Phrygiae opibus vel Arabum divitiis permutare velis, quando illa vel sponte osculum offert, vel facili saevitia denegat? — *dives Achaemenes*, primus Persarum rex, in universum pro regum Persarum opulentia. — *pinguis Phryg. Mygdon. opes*, h. e. opes, quas Mygdones in opimis Phrygiae campis possident. *Mygdones*, antiquus Thraciae populus, qui Phrygiae partem occupavit. Ad septentrionalem Phrygiae plagam Mygdones collocat Strabo XII. p. 861: *permutare crine opes*, exquisiiore ratione pro vulgari: crinem permutare opibus, vel cum opibus. — Cfr. Pallad. Epigr. I. v. 1 sqq. in Anthol. Graec. T. III. p. 114. (Anthol. Pal. I. p. 205). — *plen. Arab. domos*,

Cervicem, aut facili saevitia negat,
Quae poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupet.

CARMEN XIII.

AD ARBOREM.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque primum, et sacrilega manu

28. Pro vulgata lectione *occupet*, quam plerique libri tuentur, *Bentl.*]. recepit: *occupat* (et sic *Mitsch. Doer.*, *Mein.*). At haud dubie ta sibi sunt: *gaudeat eripi* et *rapere occupet*, non vero: *facili saeegat* et *Interdum rapere occupat*, cum illis verbis *fac. saev. neg.* ›posita sint; vv. *det. ad oscula Cerv.* — XIII. v. 1. *Illum, o, neconi. Bentl. Illum, nefasto, Buttm.* in Seebodii Misc. Crit. Vol. II. . 46—48. *R.*

;e *beatas*, ut supr. I. 29. 1. oquitur, *Arabum gazas.* infr. I. 7. 36: *nec Otia divitiis m liberrima muto.* — De caei composita voce *detorquet* cf. Od. I. 18. 16. — *detorquet ula*, collum ita inflectit, ut occurrat. — *facili*, facile se patiente. — *Quae poscente gaudeat eripi*, quae oscula gaudeat sibi eripi ab amatore poscente. — *rapere occupet*, psa rapiat; cf. infr. ad Epist. 32.

CARMEN XIII.

d senserit et cogitaverit Horaeliciter e praesente vitae periquod ei in villa sua forte ami ab inopinato arboris casu uerat (cf. infr. II. 17. 27. III. III. 8.) servatus, id enarrat in armine. Primum igitur, qu› in eiusmodi casu homines soctus vehementior, ei, qui istam m tam infausto omine posuisamquam homini omnium scelestissimo diras imprecatur; deinde, quod res ipsa iam suggerebat praeceptum, neminem ab improviso mortis genere satis sibi cavere posse, graviter exemplo suo confirmat; denique Orci, ad quem paene delatus fuisset, imaginem mira arte ad Alcaei et Sapphus inprimis laudes celebrandas adumbratam animo suo repraesentat. Fingit poeta, Alcaeum et Sappho apud inferos quoque ita placere carminibus suis, ut non solum omnes umbrae ad ea audienda catervatim confluant, sed eorum dulcedine Cerberus adeo et Furiae suaviter demulceantur damnatique intermisso interea labore suo cupidi ab ore cantantium pendeant, quo nihil profecto cum ad utriusque gloriam, tum ad universam poesis laudem celebrandam fingi ab Horatio potuit sublimius.

v. 1—4. *Ille et nefasto* cett. Iunge: *Quicumque* te, *arbor*, *primum* posuit, *ille et die nefasto te posuit, et manu sacrilega produxit* cett. *nefasto*, infausto. Sic apud

Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem opprobriumque pagi;
Illum et parentis crediderim sui 5
Fregisse cervicem et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha
Et quicquid usquam concipitur nefas
Tractavit, agro qui statuit meo 10
Te, triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas. Navita Bosporum
Poenus perhorrescit neque ultra 15
Caeca timet aliunde fata;

v. 8. *Colchica, Lamb.* e Codd. Vide *Bentl.* ad h. l. *R.*

Liviium VI. 28: *ne qua terra sit nefasta* (infausta, inominata) *victoriae suae.* — *ponere arborem* (plane uti nos *einen Baum setzen*) pro: serere, plantare, passim apud scriptores rusticos; apud Ovidium quoque Fast. III. 139. sic *posita arbor* dicitur; et sic *statuere arborem* vers. 10. — *qui* — *produxit*, pro educavit, vel quod idem, eduxit. — *opprobrium*, dedecus; nos: *Schandfleck;* sic *opprobria Romuli Remique* apud Catull. XXVIII. 15. cf. *Bentleius* supr. ad I. 37. 9.

v. 5—12. *Illum et parentis* cett. Imo, qui te male ominatam arborem plantavit, ut in immerentis domini caput aliquando cáderes, is vel patrem occidisse, vel nocturna hospitis caede domum suam polluisse, vel venena miscuisse, vel, quod usquam gentium nefandum scelus concipitur, perpetrasse videtur, pro simplice: is gravissima quaeque commisisse videtur scelera. — *cervicem fregisse*, sc. laqueo; similiter *gulam laqueo frangere*, dixit Sallustius Cat. c. 55. — *nocturno cruore*, sanguine tempore noctis hausto, pro: caede nocturno tempore insidiose perpetrata; de hospitii, cui tuendo Iuppiter ξένιος praeerat, sanctitate res nota. — *Colcha*, pro: Colchia, Medeae Colchicae inprimis venificiis, ut longe efficacissima, nobilitata. — *caducum lignum*, arborem cadentem, vel lignum casurum, ut infr. III. 4. 44: *fulmen caducum*, quod decidit, vel deiectum est; et sic saepe alibi. — *triste*, perniciosum.

v. 13—20. *in horas*, in singulas horas. — *Navita Poenus*, mercator Phoenicius. *Bosporum*, Thracium, per quem navigantes in Pontum Euxinum deferuntur. — *perhorrescit*, praecipue ob petras Cyaneas, a Bosporo Thracio exeuntibus magna circumspectione, ne naufragium ibi patiantur, evitandas. — *nequ. ultr. caec. tim. al. fat.* neque praeterea, quae in aliis locis (*aliunde*) ei immineant pericula, timet, quia *caeca* sunt, h. e. latent nec praevideri possunt. Cic. Agr. II. 14: *cur hoc*

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes. 20
Quam paene furvae regna Proserpinae
Et iudicantem vidimus Aeacum
Sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus, 25
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,

. 23. *discriptas* et *descriptas*, pars Codicum. Praestat tamen mello-
Codd. auctoritate lectio altera *discretas*, quam agnoscunt Acron et
yr. et Comm. Cruq.

m obscurum et caecum. — syllaba ult. in arsi producta. *er. fug. Parthi*, Parthus enim eri, quam simulabat, fuga, cum m equo repente verso (cf. supr. . 11.) in hostem faciendorum peritissimus, vel maxime tis fuit. — *robur*, intellige lo- in carcere trabibus roboreis rtum, ubi supplicium de capti- l maleficis sumi solebat; unde *roboris* nomen carceri man- dv. XXXVIII. 59: *Ut in car- inter fures nocturnos et latro- ir clarissimus Scipio includa- t in robore et tenebris ex-* . Tac. Ann. IV. 29.

21 — 28. Expende ornatum, simplici sententiae: „quam ego arboris ictu periissem, quam paene arboris ictu dela- ssem ad inferos," paravit e ingenium. — *furvae*, ut *lu- , niger, pallidus* cett. rerum arum epitheton. — *regna Pro- nae videre*, ut *nigrum Tarta- videre*, apud Virgil. Aen. VI. et apud Hom. Il. XV. 252: *orat. Doer. T. I.* *νέκυας καὶ δῶμ' Ἀΐδαο δψεσθαι.* — *iudic. vid. Aeac.* Antip. Sid. I. 4. Anthol. Graec. T. II. p. 5. *Μίνω θᾶσσον ἑποψόμεθα.* Plat. Gorg. p. 526. A. — *sed. discr. pior.* campos Elysios. — *Sapph. quer. puell. de popul.* sensum amoris, quo puellas populares deperiit, mollioribus carminibus exprimentem, h. e. carmina amatoria, *ᾄσματα*, canentem; ad haec Sapphus carmina spectare videtur Fragm. 37. Neue. At qui Sappho ideo de puellis popularibus nunc queri contendunt, quod hae Phaonem ab illa misere amatum in amorem suum pellexerint, ipsi, quam apte hoc argumentum nunc apud inferos tractaverit Sappho, viderint. — *Aeoliis*, h. e. Lesbiis, nam Lesbus tota fere ad Aeoliam pertinet. Similiter infr. IV, 9. 12. Sappho *puella Aeolia* dicitur. — Caeterum ut Hor. Sappho, ita Simonides Fragm. 171. Schneidew. Anacreontem apud inferos canentem inducit. — *Et te son. pl. aur., Alc., pl.* et te, Alcaee, graviore carminis genere cantantem duros labores, quos in navigatione, exilio et bello exantla-

Dura fugae mala, dura belli.
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere; sed magis 30
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps

veris. Tangit igitur argumenta ab Alcaeo in carminibus suis tractata. — *sonare plectro mala*, facere, ut sonent vel resonent plectro mala, pro simplice: mala canere. — *plenius*, gravius, fortius. Ipsa Sappho apud Ovid. Heroid. XV. 30. se cum Alcaeo, patriae lyraeque consorte, comparans illum *grandius sonare*, at se *blandissima carmina* dicere ait. — *aureo*, epitheton ornans; sic Pindar. Pyth. I. 1: χρυσέαν φόρμιγγα, et Nem. V. 24: χρύσεον πλάκτρον Apollini tribuit. — *dura navis mala*, intellige tempestates marinas. — *fugae*, exsilii, in quod a civitatis suae tyrannis, Myrsilo et Pittaco, expulsus fuerat Alcaeus. — *dura belli*, bellum Mitylenaeis cum Atheniensibus gestum puta, quod Alcaeo inprimis, qui ex eo male abiectis armis aufugisse perhibetur (Herodot. V. 95.), plenum periculosae aleae opus fuisse videtur.

v. 29—32. *Mirantur utrumque dicere*, cum admiratione tam Sappho, quam Alcaeum audiunt canentes, *digna sacro silentio*, carmina tam egregia, ut digna sint, quae summo silentio auscultentur; *sacro*, tamquam in re sacra, ubi, quicumque adsunt, linguis favere debent. — *densum humeris vulgus*, en praeclaram rei imaginem! omnes ac singulae umbrae (hinc *vulgus* dictae sunt) undique accurrunt et tam arcta turba circa Sappho et Alcaeum pro cupiditate eorum carmina audiendi condensantur et glomerantur, ut humeris invicem se premant terantque, cf. Virgil. Georg. IV. 473 sqq. — *aure bibit*, cupide audit. Propert. III. 6. 8: *suspensis auribus ista bibi*. — *magis*, grandioris enim spiritus carmina magis percellunt audientium animos. — *pugnas*, h. e. Alcaeum, pugnas, quibus tyranni exacti sunt, canentem; cecinit igitur bella civilia a Mitylenaeis contra tyrannos mota, quorum ipse dux factus est. — *exact. tyrannos*, ad eos praeter Pittacum et Myrsilum plures, qui rerum potiri cuperent, pertinuisse, ex Strab. XIII. p. 917. intelligi potest.

v. 33—40. Quid mirum, umbras delectari carminibus, quibus Cerberus adeo et Furiae delectantur! Compara omnino cum Horatio Virg. Georg. IV. 471 sqq. ubi eadem vi apud inferos canens inducitur Orpheus; nec utriusque poetae imitatores Ovid. Met. X. 41 sqq. Senec. Herc. Oet. 1065 sqq. et Boeth. Consol. Philos. III. metr. 12. 29 sqq. contulisse pigebit. — *centiceps*, in capitum, quae Cerbero affinxit antiquitas, numero discrepant poetae; vulgo tria tantum ei capita tribuuntur, ut infr. II. 19. 31. sed πεντηκοντακάρηνος ille apparet apud Hesiod. Theog. 312. Horatius Cerbe-

Aures et intorti capillis 35
Eumenidum recreantur angues?
Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborum decipitur sono,
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas. 40

). *laborem*, *Lambin.*, *Bentl.*, *Vanderb.* e Codd. *laborum*, Codd. Acron, Porphyr., Comm. Cruq. *R.*

t ἑκατονταπάρηνον, haud aeci cuiusdam poetae exemıtus; Tzetzes ad Lycophr. κύων τοῦ Ἅιδου, ὃς ἔχει ἑφαλάς. Itaque v. *centiceps* quidem proprie accipere, tra usum loquendi cum aliis um, quibus Cerberi cervix dicitur, capita referre. — *illis carminibus*, cum stuırans illa carmina; observa *llis*, h. e. tam praeclaris, — *demittit aures*, uti enim ıaces et stomachabundi auere, ita iidem eas, quando ıfficiuntur, demittere solent. *ort. capill. Eumen. recre.* ıgues, quos Furiae capillis gestant, graviter pro ipsis ılci cantu deleniri dicuntur. ɜm rei imagine Virgil. l. l. *menides* dixit *caeruleos imıinibus angues*. — *Promergo* secundum antiquiorem, or. secutus est, fabulam, ɜus in Orco quoque aeternis laboribus exerceri fictus est; nam vulgo eum Caucaso affixum, ubi aquila continuo cor eius renascens exedat, sceleris, quo ignem caelo subduxerit, poenam luere tradunt. — *Pelopis parens*, Tantalus. — *dulc. lab. decip. sono*, cantus dulcedine ita decipitur et abripitur, ut laborum suorum immemor sit. *decipitur laborum*, deceptus obliviscitur laborum; genit. ex Graeco loquendi more (κλέπτεται τῶν πόνων) explicandus. Exempla dedit *Ramshorn.*, Gr. Lat. §. 112. not. p. 331. ed. sec. — *Orion*, is enim venationem, cuius studiosissimus in vita fuerat, apud inferos quoque (quia, ut dicitur apud Virg. Aen. VI. 655: *cura — eadem sequitur tellure repostos*) exercebat; *Orionis* apud inferos venantis imaginem iam adumbravit Homerus Odyss. XI. 571 sqq. Quo magis autem Orion venatione delectabatur, eo maior carminum, quibus audiendis ab ea detinebatur, vis esse debuit.

CARMEN XIV.

AD POSTUMUM.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet indomitaeque morti;
Non, si trecenis, quotquot eunt dies, 5
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi

v. 2. *Heu heu*, *Fea* e Codd. — v. 5. *tricenis*, Codd. multi (*trecenis*, nonnulli), *trecenis*, reliqui. Falsam lectionem *tricenis* arguit vel prima syllaba longa. — v. 8. *Geryonem*, *Lamb.*, *Bentl.* al. e Codd. *R.*

CARMEN XIV.

Vitae praeceptum, ab eius brevitate ductum, quod ad bona, quae cuique contigerint, sapienter, dum licet, percipienda iterum iterumque amicis suis commendat Horatius (ut *Dellio* supr. II. 3. *Quintio* II. 11. ubi cf. argum. et *Torquato* infr. IV. 7.) *Postumo*, quoque impertit. Itaque eum ad celerem temporis fugam animum advertere, moriendi necessitatem nulli omnino homini neque sacrificiis avertendam, neque prudentia evitandam, secum reputare bonisque, quae heres profusius absumturus sit, ipsum perfrui iubet. — Quis fuerit Postumus, vix certis argumentis evincas; nam neque *Iulius Florus*, ad quem infr. duae epistolae lib. I. 3. et II. 2. scriptae sunt, neque ille Postumus, ad quem apud Propertium III. 12. elegia exstat, idem fuisse videtur.

v. 1—12. *labuntur*, celeriter fluminis instar (quod proprie *labi* dicitur) currunt. — *nec pietas* cett. nec sacrificiis efficere poteris, ut rugae et instans senecta atque mors tardius te occupent atque opprimant. — De senecta nos opprimente compara Mimnerm. IV. 4. Anall. Brunck. T. I. p. 61. — *indomitae*, nullo pietatis genere se mitigari patienti, saevae, inexorabili; similiter Graecis Θάνατος vel Ἀΐδης ἀδάμαστος, ἀμείλιχος. — *trecenis tauris*, tribus hecatombis. — *quotquot eunt dies*, quotidie. Ep. II. 2. 55: *Singulis de nobis anni praedantur euntes.* — *illacrimabilem*, ad lacrimas, h. e. ad misèrationem se permoveri non patientem, ἄδακρυν; infr. Epist. II. 2. 179: *Si metit Orcus Grandia cum parvis non exorabilis aevo.* In sententiam huius loci compara Aeschyl. Fr. Niob. p. 642. *Stand.* — *ter. ampl. Geryon.* τρισώματον vel τρικάρηνον; nam tria capita sive tria corpora Geryoni, Chrysaoris et Callirrhoes filio, ab Hercule perdomito, ad insignem eius corporis molem designandam tributa esse satis notum est. *Forma tricorporis Umbrae* dicitur Virgilio Aen. VI. 289. — *Tityonque*, Terrae filium, ob vim, quam Latonae

Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges
Sive inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus
Fractisque rauci fluctibus Hadriae,
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum:
Visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danai genus
Infame damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus et domus et placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

. 18. *Cocytos*, *Bentl.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Orell.* e Codd. *Cocytus*, re-
R.

e ausus est, vel Iovis fulmine, pollinis sagittis confixum; et ırtara, ubi ei, ut Virgil. Aen. 96. canit; *per tota novem iu- corpus porrigitur*, detrusum; autem Geryonem et Tityon, ıimi corporis homines, tam- illustria humanae fragilitatis la. — *unda*, Stygis nempe. *nibus*, *quicumqu. terr. mun.* ɔro vulgari: mortalibus. Nota merica *mortalium* descriptio: ·ύρης καρπὸν ἔδουσι. — *re-* livites, beati, potentes; cf. [. 4. 13. et infr. II. 18. 32. 3—24. Mortis fugiendae cau- ıtra bello et navigatione ab- mus, frustra autumni tempore ı aërem, morborum causam, mus; pro vulgari: a morte ıos tutos praestabit pruden- · *Marte cruento*, μιαιφόνῳ, ἐντι. — *rauci*, raucum so- — *per autumn. noc. corp. met. Austr.* hinc infr. Sat. II. 6. 19: *Autumnusque gravis*, *Libitinae quaestus acerbae;* et eadem de causa infr. III. 23. 8. autumni tempus *grave*, h. e. valetudini perniciosum, dicitur. Huc pertinet Bion VII. 13: *Οὐκ ἐθέλω φθινόπωρον, ἐπεὶ νόσον ὥρια τίκτει.* — *flum. langu. err.* lente circa Tartarum fluens. — *Danai gen. infame*, filiae Danai sponsorum caede infames. Ov. Metam. IV. 461. — *Sisyph. Aeol.* notissimam Sisyphi apud inferos ingens saxum in verticem volventis fabulam enarrat Hom. Odyss. XI. 592 sqq. — *placens*, sc. morum suavitate, amabilis, dulcis; comparant Lucret. III. 907 sqq.: *At iam non domus accipiet te laeta, neque uxor Optima, nec dulces occurrent oscula nati Praeripere — omnia ademit Una dies infesta tibi tot praemia vitae.* — *invisas*, quia in tumulis ponebantur; Epod. 5. 17. — *bre-*

Absumet heres Caecuba dignior
Servata centum clavibus et mero
Tinguet pavimentum superbo,
Pontificum potiore coenis.

CARMEN XV.

Iam pauca aratro iugera regiae
Moles relinquent, undique latius

v. 27. *superbo*, Codd. plurimi; *superbum*, Codd. pauci et sic *Lamb.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.*; *superbis*, *Fea* ex uno Cod.; *superbus*, Cod. unus a sec. manu. *R.*

vem, brevis vitae, *ὀλιγοχρόνιον*, *μιννυθάδιον*, ut *brevis rosa*, *breve lilium* cett.

v. 25—28. *Absumet heres* cett. Eandem sententiam expressit Hor. infr. Sat. II. 3. 122: *Filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres, Dis inimice senex, custodis?* — *dignior*, sc. vini Caecubi possessione, quia illud non centum clavibus servaturus, sed bibiturus est. — *centum clavibus* pro: diligentissime. — *et mer. tingu. pav. sup. Pontif. pot. coen.* et merum ipso illo, quod in coenis Pontificum bibi solet, praestantius, tam profuse apud eum bibetur, ut pavimentum adeo eo madeat. — *tingu. pavim.* de eiusmodi profuso vini usu similiter Cicero Philipp. II. 41. 105: *natabant pavimenta mero, madebant parietes.* — [*superbo*, epitheton ab herede helluone et opum modo acceptarum prodigo translatum ad merum]; *potiore Pontificum coenis*, meliore et nobiliore, quam quod in coenis Pontificum bibitur; sacrae epulae enim, quas Pontifices apparabant, tam lautae et opiparae fuerunt, ut locum darent proverbio. Mart. XII. 48. 12: *Non Albana mihi sit comissatio tanti, Nec Capitolinae, Pontificumque dapes.* cf. Macrob. II. 9.

CARMEN XV.

Ad luxum, qui tum Romam immigraverat, pertinebat ea inprimis magnificentia, quae ab hominibus privatis in amplissimorum aedificiorum, piscinarum, non ad communem utilitatem, sed ad solam voluptatem spectantium, usu atque possessione ponebatur. In hoc insanum igitur per luxum atque libidinem peremti perdendique omnia studium nobiliore indignationis affectu Horatius in hoc carmine invehitur veterumque Romanorum severiore disciplina, frugalitate, continentia ante oculos posita, quantum a maioribus suis nunc degeneraverint Romani, ostendit. Cf. Od. II. 18. Od. III. 2.

v. 1—10. *Iam*, brevi inde tempore. *regiae moles*, amplissima et regio splendore in altum educta aedificia, qualia tum in villis suis exstruere solebant beatiores. Hinc illud, quod in villa sua habebat Maecenas, similiter quoque infr. III. 29. 10. vocatur *moles propinqua nubibus*. — *undique visentur*, ex omnibus partibus conspicere licebit. —

Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu, platanusque caelebs
Evincet ulmos; tum violaria, et 5
Myrtus et omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem
Fertilibus domino priori:
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli 10
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis veterumque norma.
Privatus illis census erat brevis,

tagna, intellige piscinas mari- sive maris particulam, quam di- s *iactis in altum molibus* (ut III. 1. 33. dicitur) ideo a mari serant, ut quovis anni tempore um ibi haberent copiam; locus ius de hoc luxus Romanorum re est apud Varr. R. R. III. 17. Tibull. II. 3. 45. Cic. Attic. I. 17. — *latius extenta Lucrino* lacus Lucrini ad Baias in Cam- magnitudinem superantia; vo- ir haec *stagna* infr. Sat. II. 5. *etaria*. — *platanusque cael.* . *ulm.* platanis, non utilitatis, oluptatis causa consitis, cedere unt ulmi; scilicet ulmi ei prae- in Italia inserviebant usui, ut cum earum trunco iungerentur, vites *ulmos maritare* dicuntur; nell. V. 6. Itaque *platanus*, quae commode adhiberi posset iun- s cum ea vitibus (pulchre pro: is), iam dicitur *caelebs*. — *tum m*, porro — porro. *violaria*, iolis consita. *omnis copia na-* quidquid est florum bene olen- —*spargent odorem*, eleganter ulgari: florebunt, erunt, con- ntur; *olivetis*, iis locis, ubi fertilia erant oliveta. — Ho- n ante oculos habuisse videtur Quint. Instit. Orat. VIII. 3. 8: *An ego fundum cultiorem putem, in quo mihi quis ostenderit lilia et violas — quam ubi plena messis, aut graves fructu vites erunt? Sterilem platanum tonsasque myrtos, quam maritam ulmum et uberes oleas praeoptaverim? — Tum spiss. ram. laur. fervid. exclud. ictus*, porro lauri eo tantum fine ponentur, ut sub spissis suis ramis ambulantes a solis aestu defendant; h. e. umbrosis lauretis porro delectabantur homines. — *ictus*, sc. solis. Eurip. Bacch. 458: ἡλίου βολαῖσιν.

v. 11—20. *Non ita Rom. Praescr. et int. Cat. Ausp. vet. nor.* huic quidem insano luxui secundum vivendi normam a Romulo, Catone, aliis veteribus praescriptam nemini olim indulgere licuit. — Commode autem ad priscos mores commendandos Catonis antiquioris, tam morum, quam censurae, severitate satis noti, mentionem facit, qui, quia priscorum morum observantissimus haud ad aetatis suae morem barbam tondebat, *intonsus* vocatur, ut supr. I. 12. 41: *Curius — incomtis capillis.* — *Privat. ill. cens. er. brev., comm. magn.* bonorum privatorum tum par-

Commune magnum; nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton,
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu iubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

va, sed communium lata fuit possessio; *census* pro bonis, quae censu aestimantur; hinc bona tenuia infr. Epist. I. 7. 56: *tenuis census*. Ep. I. 1. 43: *exiguus census*. — *nulla decempedis* cett. non ampliores, ut nunc, a privatis hominibus ad decempedarum mensuram exstrui solebant porticus, quae septentrionem exciperent, h. e. septentrionem versus sitae essent, scilicet ut solis aestum ibi vitarent molliores homines. *decempedis metata*, passive (ut apud Liv. XLIV, 7: *metarique sub ipso templo — iussit*) ad mensuram decempedarum facta. — *privatis*, sc. hominibus; — *privatis* haud cum aliis ad *decempedis*, in casu sexto positum, referendum, sed in casu tertio accipiendum esse existimo. [Altera tamen ratio fortasse magis poetica. *R.*] — *opacam*, quia Arctos sive Septentrio loca ad se versa opaca reddit. Sidon. Apollin. XXII. 179: *Porticus ad gelidos patet hinc aestiva triones*. — *Nec fortuit. spern. cesp. leg. sineb.* tentia: nec secundum leges tum vigebant, hominibus p domos in agris exstruere lice magnis lapidibus, quibus oppi tum et deorum templa public decorari iubebantur, sed c cespite fortuito. — *fortuitu* garem quemque, in quem f cidimus; ubique forte obviu *tuitus*, alias *fortuitus*. Se Aen. VI. 169. — *cespitem* apud Virg. Ecl. I. 61. de e casa: *tuguri congestum cesp men*. — *oppida*, intellige oppidorum aedificia, muros quae ad externum oppidor splendorem vel amplitudiner nent. — *novo*, aliunde qua recens exciso. *saxum novu* ponitur *cespiti fortuito*. Nin agris Romanorum, ubi ant humiliores ex cespite con steterant, nunc amplissima dibus quadratis vel marmo gebant aedificia.

CARMEN XVI.

AD GROSPHUM.

Otium divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit lunam neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace, 5
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura venale neque auro.

v. 8. *nec auro*, *Bentl.* aliique. *R.*

CARMEN XVI.

'cripsit hoc carmen eo praecipue ilio poeta, ut Grosphum a re- nunc animum eius perturban- sollicitudine ad tranquillitatis, ua omnis vitae humanae spectan- sit felicitas, traduceret studium. tentiarum nexus est fere hic: ism, h. e. securitatem, quietem, nimi tranquillitatem, semper ho- es flagitant; securitatem quidem, in mari tempestatis periculo ex- iti sunt; quietem populi bellorum ribus fessi; animi tranquillita- , neque purpura neque auro ve- em, summis honoribus et divi- um splendore conspicui. Verum u vero animi tranquillitas iis tum contingit, qui modica, in nati sunt, sorte contenti neque itias appetunt, neque studiose in exteris regionibus quaerunt ic omnibus curis, assiduis illis iditatum comitibus, vacui sunt. mus tranquillus de iis, quae ad- t, laetatur et sicut futura non it, ita fortunam adversam mo- ite fert, cum nihil ab omni parte tum esse vel Achillis et Tithoni npla satis doceant; alius alio felicitatis genere gaudet; tu, o Grosphe, es dives, ego parvi agelli sum possessor, sed poeta ultra vulgi invidiam elatus. — Sic equidem in hoc carmine, in cuius sententiis inter se nectendis valde laboratum est, omnia ad consilium, quo illud scriptum esse diximus, commode referri posse existimo. — De *Pompeio Grospho* copiose egit *Sanadonus* supr. ad lib. II. 7.

v. 1—8. *Otium* in latiore sensu, ut iam in argumento ostendimus, tam de securitate, pace et quiete, quam de animi tranquillitate positum; itaque notio cuique sententiae apta inde elici debet. — *prendi* et *deprendi* proprie de nautis, qui subita tempestate in mari opprimuntur; vid. *Bentl.* supr. ad I. 14. 10. — *certa*, ad quae nautae navis cursum tuto dirigere possunt, tuta. Tibull. I. 9. 10: *Ducunt instabiles sidera certa rates.* — *bello furiosa*, bellandi cupiditate, tamquam furore quodam, agitata bellicosissima; hinc Euripid. Hecub. v. 1090. Thraces Ἄρει κάτοχον γένος dixit. — *Medi*, Parthi, *pharetra decori*, sagittiferi. — *non venale*, quod non

Non enim gazae neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus 10
Mentis et Curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido 15
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes iaculamur aevo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriae quis exsul
Se quoque fugit? 20

v. 19. Sic Codd. omnes. *quid terras alio calentes Sole mutamus patria? quis exsul Se quoque fugit?* Vir doctus ap. *Bentl.* et sic *Wakefield.* et *Doer.* At nihil mutandum est, ut recte docuit *Bentl.* (cf. *Wunderlich.* Observatt. Critt. p. 182 sq.). *R.*

parari potest; sed nunc intelligit Hor. per *otium* animi tranquillitatem, ut satis docent sequentia.

v. 9 — 12. *Non enim* cett. nam neque divitiae, neque honorum insignia curas ex animo pellere valent. — *consul. summov. lict.* suaviter *lictor consularis*, qui Consuli in viis praeire et plebis ibi *tumultuantis* turbam *summovere* solebat, iam non *mentis tumultus summovere*, h. e. non ea, quae turbas in animo movent, sive curas abigere posse dicitur. Senec. Ep. 94: *Non est, quod tibi tranquillitatis tuae fastidium faciat ille, sub illis fascibus purpura cultus: non est, quod felicioremiudices, cui summovetur, quam quem lictor semita deiicit.* — *Curas — volantes*, de *Curis alatis* egimus in Comment. *de alatis Imaginibus* p. 29. (Goth. 1786.) — *circum tecta laqueata*, intelligo tricliniorum inprimis tecta, quae *laqueata* vel *laquearia* et *lacunaria* dicuntur, quod eorum *laqus* vel *lacunae* (*die Füllungen der getäfelten Felder*) auro, opere caelato et picturis exornatae atque distinctae fuerunt; eiusmodi *tecti laqueati* vel *lacunaris* descriptio est apud Ioseph. Ant. Iudd. VIII. 3. 2. ubi tabulae tecti dicuntur fuisse ἐξεσμέναι εἰς φατνώματα καὶ προσκόλλησιν χρυσοῦ. v. 13 — 16. *parvo*, re modica. — *paternum*, tamquam pars patrimonii, *splendet salinum*, ad externam enim munditiem salinorum inprimis bene politorum splendor pertinebat; vid. *Meurs.* ad Lycophr. v. 135. Comparant Pers. III. 24: *rure paterno Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum.* — *in mensa tenui*, hinc infr. Sat. I, 3. 13: *sit mihi mensa tripes et Concha salis puri* cett. — *leves*, molles, faciles. *sordidus* refer ad sordidam avaritiam.

v. 17 — 24. *Quid brev. fort. iac. aev. multa?* graviter pro vulgari: cur tam multis rebus in brevioris vitae usum nobis parandis tanta omnium virium contentione unice intenti sumus? *iaculari aliquid* pro:

Scandit aeratas vitiosa naves
Cura nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis et agente nimbos
Ocior Euro.
Laetus in praesens animus, quod ultra est,
Oderit curare et amara lento

26. *laeto*, Codd. aliquot et sic *Cruq.*, *Torr.*, *leni*, coni. *Bentl. R.*

tudium in aliquid dirigere, ecorum τοξεύειν τι, dictum . *Mitsch.* — [*quid terr. alio Sole mut.?* Cur terras sub li plaga sitas petimus? Cur elicta in terras exteras disce- — Plena esset structura, si esset ablat. *patria;* noluit unc addere poeta, cum verba *alio calentes Sole* satis in- quomodo supplenda sit ora- *tria* autem *mutare terras ex-* odem sensu dictum est ac *mutare terris exteris*, i. e. patria exteras terras adire; structuram bene illustravit comparans. Od. I. 17. 14 *amoenum saepe Lucretilem Lycaeo Faunus.* Sat. II. 7. *ui puer uvam Furtiva mu- gili.* — *patriae quis exsul ue fugit?* quis patriam fu- nimi simul curas fugit? (Ep. 7: *caelum, non animum mu- ui trans mare currunt.* Sat. 113: *teque ipsum vitas* —;). v. *patriae exsul* (ut Ov. IX. 409: *exsul mentisque ue*) cum vi quadam oppo- verbis *Se quoque fugit*; quae oppositio prorsus tollitur, si Codd. lectione scribitur *ter- mutamus patria?* — *R.*]

1 — 24. *Scandit aeratas* cett. cui semel adhaeret Cura, eam e potest; est enim velocissi- ubique homines comitatur; si quis aufugere vult navi, navem simul conscendit, si quis equo, sedet illa post equitem. — *aeratas*, rostra navium *aere* inprimis munita fuisse constat. — *vitiosa*, cum curae ad vitia humana pertineant, *Cura* quoque, ut persona, per epitheton *vitiosa*, talis, qualis est apud homines, designatur; similiter supr. I. 35. 21. *Fides*, ut persona, *rara* dicitur. — *turmas equitum* explicant vel de militia, vel de itinere terrestri, navali opposito: equidem per *navem et equites* simpliciter celerrime fugiendi modum designari existimo; hinc infr. III. 1. 40: *atra Cura post equitem sedere* dicitur. — *agente nimb. oc. Eur.*, Hom. Il. XII. 156: *πιφάδες* — Ἅς τ' ἄνεμος ζαὴς, νέφεα σκιόεντα δονήσας, Ταρφειὰς κατέχευεν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

v. 25 — 28. *quod ultra est*, futuram sortem, τὰ πόῤῥω. — *Oderit curare*, Ep. I. 16. 52: *oderunt peccare.* — *amara lento risu temperare*, praeclare pro vulgari: tristia moderate vel lento aequoque animo ferre; vir constans enim mediis in malis ridet, et dum hoc risu placido animum *lentum*, h. e. qui malis haud afficitur, prodit, suaviter *amara risu lento temperare*, h. e. mitigare, dicitur. *Mitsch.* Horatium contendit cum ignoti cuiusdam poeta Epigr. DXXXI. Anth. Graec. T. IV. p. 230 (Anth. Pal. I. p. 349): Ὁ τὸν

Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem,
Longa Tithonum minuit senectus
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum Siculaeque circum
Mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
Murice tinctae.

πολυστένακτον ἀνθρώπων βίον Γέλωτι κερώσας Νικασὺς Φιλιστίων. — *Nihil est ab omn. p. beat.*, laudant Theognid. v. 1159: Οὐδεὶς γὰρ πάντ' ἐστὶ πανόλβιος. et Euripid. Fr. Sthenob. I. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ cett.

v. 29—32. *cita*, maturior, quae fuit Achilli a fato constituta; unde ille apud Homerum μινυνθάδιος, ὠκύμορος dicitur; cf. Hom. Il. IX. 410 sqq. — *Tithonum*, cf. de eo supr. ad I. 28. 8. — *Et mihi forsan* cett. et mihi fortasse continget felicitatis genus, quo frui tibi non licebit. Respexisse inprimis videtur, ut ex v. 37 sqq. colligas, animum paucis contentum, poesis facultatem et pectus ultra vulgus sapiens. — *hora*, quae tempus futurum et fata futuri temporis subministrat; alias *Horae*, ut deae, anni vicissitudines dispensare finguntur; cf. infr. IV. 7. 8.

v. 33—40. *Te greges centum* cett. Tu es multorum gregum, armentorum et equarum nobilium possessor vestesque geris bis colore purpureo tinctas; h. e. tu es longe ditissimus; antiquitus enim, ut satis constat, in magnorum gregum armentorumque possessione spectari inprimis solebant magnae divitiae, unde homines beatiores di apud Homerum Il. IX. 154: (πολύῤῥηνες, πολυβοῦται. - *circum mugiunt*, eleganter pr gari: tu habes, tu possides [Ad *greges* autem intelligendu *circum te balant*, cf. Stat. Sil 5. 17. Alii *greges Siculaequ cae* dictum esse putant pro: g *Sicularum vaccarum*. *R.*]. S *vaccae*, Grosphus, ut in an suis nobilioris stirpis vaccas ha haud dubie arcessi iusserat Si praestantia sua ob egregia in lia pascua insignes. — *tibi toll nitum*, pro vulgari: tibi est; *quadrigis*, tam generosa, u drigis in certamine curuli ap iungi possit; *equarum* autem eipuum in certaminibus cu usum fuisse vel ex Virg. Ge 59. constat. — *lanae bis Afr rice tinctae*, bis succo muri fectae; *murex*, e cuius suc rabatur color purpureus, *Afer*, quod ille ad Africae, niciae et Laconicae litora ca lebat; hinc *murex Gaetulu* Epist. II. 2. 181. *Tyrius* XII. 21. *Sidonium ostrum* 10. 26. De vestibus bis color pureo tinctis sive dibaphi *Ruben. de Lat. Clav.* II.

Vestiunt lanae; mihi parva rura et
Spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
Spernere vulgus. 40

CARMEN XVII.

AD MAECENATEM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec dis amicum est nec mihi, te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

li *parva rura* cett. obversatum ratio esse Bacchylidae carmen, is Fragm. servavit Athen. XI. t (Anthol. Graec. c. XIII. T. I. 5.) iam monuit *Mitsch.* — *parva* a, intellige agellum Sabinum. — *rit. Grai. ten. Camen.* tenuem modos Graecorum poetarum ca- li facultatem (*tenuem*, quia res ides non attigit. *Baxt.*). — *Par- ten mendax*, sors mihi nascenti ircis, veridicis illis deabus (C. 5.), assignata; Parcae enim na- tibus non solum sortem praedi- , sed etiam destinare dicuntur. parant cum Hor. Pind. Ol. VIII. Nem. IV. 66. — *et spernere*, ledit, h. e. concessit mihi hoc, pernerem.

CARMEN XVII.

nanto amore Maecenatem com- is fuerit Horatius, tam expres- in hoc carmine ob iteratas eius stante sibi morte querelas do- quam ratio, qua vanas istas que- compescere studet, luculenter dunt. Itaque Maecenatem de nondum secundum deorum vo- tem exactae fine eo magis desi- tandem queri iubet, cum ille utrique communis futurus sit; se enim post eius mortem diutius in hac vita morari nolle, sed pro sacramento, quod illi dederit, indissolubili plane societatis vinculo una cum eo mortis iter ingressurum esse; huc accedere mirum quendam siderum, sub quibus uterque natus sit, consensum summamque fortunae, qua iam semel uterque mortis periculo ereptus sit, similitudinem; non igitur nunc de morte, sed potius de votis utrique pro vitae servatae beneficio reddendis cogitandum esse.

v. 1—4. *exanimas*, gravius pro: crucias, maceras, ut alias: *enecare.* — *querelis tuis*, sc. de propinqua tibi morte. Constat autem Maecenatem saepe multumque cum adversa valetudine conflictatum esse; Plin. VII. 52: *Quibusdam perpetua febris est, ut Cilnio Maecenati.* — *Nec dis amic., n. mih. te pr.* cett. nec diis, nec mihi placet, te prius mori; dii enim propter virtutes longiorem tibi destinaverunt vitam, ego autem ne vivere quidem sine te possum. — *amicum est*, Graece: *φίλον ἐστί*, placet, vid. *Lambin.* ad h. l. — *columen*, ut Graecorum *βάθρον*, *ἔρεισμα* (vid.

Ah te meae si partem animae rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus aeque nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcumque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimaerae spiritus igneae
Nec si resurgat centimanus Gyges

v. 14. *gigas* (vel *gygas*), Codd. paene omnes et sic *Cruq.*, *Torr*[illegible] At recte viderunt viri docti, nomen proprium hic subesse; plerique ig[illegible] scripserunt *Gyges* (quod Muret. Var. Lect. VI. 12. in quibusdam libris [illegible] invenisse testatur), alii *Gyas* (quod idem Mur. l. l. in Codd. nonnullis [illegible] legisse ait); cf. Hesiod. Theog. 149, ubi *Γύης* alii, alii *Γύγης* legunt. [illegible]

Hemsterhus. ad Lucian. Timon. c. 50.), de eo, in quo omnis posita est spes et fiducia; cf. *Cerda* ad Virg. Aen. XII. 59.

v. 5—12. *partem animae*, h. e. *dimidium animae*, ut supr. I, 3. 8. vocat Virgilium. *maturior vis*, mors ante constitutum vitae terminum accelerata; ipsi enim dii, ut v. 2. dicebatur, Maecenatem ante diem mori nolebant. Videtur igitur poeta maturioris mortis causam in nimiam, qua corporis sui vires conficiat Maecenas, sollicitudinem non sine reprehensione aliqua transferre. — *moror*, sc. in his terris. *altera*, ego animae pars altera. — *Nec carus aeque*, siquidem non aeque, atque antea, cum tu, pars mei melior, superesses, carus mihi futurus sim, vitam non amplius iucundam ducam; *nec superstes integer*, sublata nempe altera animae parte. *utramque* (pro: utriusque) *ducet ruinam*, communi casu utrumque detrudet ad inferos, pro vulgari: utrumque ex hac vita auferet, utrique parabit interitum. — *sacramentum*, iusiurandum, quod milites, se nunquam formidinis [illegible] sa signa deserturos esse, dab[illegible] bene iam transfertur ad fidem, [illegible] Horatius Maecenati, se eum ne [illegible] rientem quidem deserturum [illegible] dederat. *Utcumque*, quandocum[illegible] ut supr. I, 35. 23. — *suprem.* [illegible] *iter*, similiter loquitur Sophocl. [illegible] tig. 806 sqq.: *Ὁρᾶτέ με — [illegible] νεάταν ὁδὸν στείχουσαν, νέατον [illegible] φέγγος λεύσσουσαν ἀελίου.* et Si[illegible] mias Rhod. IV. 4. Anthol. Gra[illegible] T. I. p. 137. (Anthol. Pal. I. p. 364): *ᾤχεο γὰρ πυμάταν εἰς Ἀ[illegible] ροῦντος ὁδόν.*

v. 13—16. *Me nec Chim*[illegible] cett. nihil omnino nec Chim[illegible] igneum spiritum efflans, nec Gy[illegible] centimanus (*ἑκατόγχειρ*) me in Or[illegible] cum te comitantem a societate [illegible] divellere poterunt. Scilicet in Or[illegible] cum descensuri incidere debebant [illegible] duo ista monstra, Chimaeram et Gygen, una cum aliis in Orci vestibulo stabulantia; vid. Virg. Aen. VI. 285 sqq.: De *Chimaera* vid. supr. ad I, 27. 24. — *resurgat*, mole sua se levet et contra me assurgat; prostratus enim iacebat Gy-

Divellet unquam: sic potenti 15
Iustitiae placitumque Parcis.
eu Libra seu me Scorpius adspicit
ormidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae, 20
trumque nostrum incredibili modo
onsentit astrum. Te Iovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit volucrisque Fati

7. *Scorpios, Bentl., Orell. R.*

artaro, quo cum aliis cen- [ovis fulmine deiectus fue- *sic potenti Iustit. plac.* ec nostra ne morte qui- nenda societas deorum vo- ecreta est. — *Parcas* na- fata decernere et assi- vulgus notum; cf. carm. 39. Praeclare autem in consiliis et societate, ut δρος, apparet *Iustitia, Δί-* a summa, qua res hu- deratur, potestate *potens*

–32. Sub quibuscumque am faustis quam infaustis, ego natus sum, mirifice cum iis, sub quibus tu consentiunt; uterque enim, ex praesente vitae peri- tus, simillimam sortem ex- ; ergo (nam haec conclu- ilici debet) uno eodemque e simul moriemur. De ve- erstitione vitae exitum ex sub hora cuiusque nascen- onstellatio, sive ex horo- iiciendi cf. supr. ad I, Consensus autem siderum, s Horatius et Maecenas dicuntur, ponendus est in stellarum tam faustarum astarum coniunctione, qua factum est, ut vis salutaris unius vim noxiam alterius infringeret. — *Libra*, astrum salutare, at *Scorpius* et *Capricornus* mali ominis sidera. — *me adspicit*, mihi nascenti radiavit et adhuc radiat. *formidolosus*, cuius ipse adspectus formidine implet. — *pars viol. nat. hor.* quae maximam vim in genituram eius, qui in illius adspectu natus est, exercet. — *Capricornus* dicitur *tyrannus Hesperiae undae*, quod tam ortus quam occasus eius procellas comparare putabatur; similiter supr. I, 3. 15. *Notus* dicitur *arbiter Hadriae*. — *tutela Iovis*, sidus tutelare, Iuppiter, *refulgens impio Saturno te eripuit*, contra impii Saturni sidus fulgens, periculo, quod illud tibi portendebat, te eripuit. — *impio — Saturno*, Saturni sideri exitioso (βλαβερῷ); mala enim et pericula significat. Caeterum totum hunc locum expressit Persius V. 45 sqq.: *Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo Consentire dies et ab uno sidere duci. Nostra vel aequali suspendit tempora Libra Parca tenax veri seu nata fidelibus hora Dividit in Geminos concordia fata duorum Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.* — *volucr. Fat. tardav. al.*

Tardavit alas, cum populus frequens 25
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas 30
Aedemque votivam memento;
Nos humilem feriemus agnam.

CARMEN XVIII.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non trabes Hymettiae

ornate pro: Fatum celeri volatu te petens repressit. — *cum pop. freq. laet. theat. ter crep. son.* publici illius plausus, quo Maecenas a gravi morbo recreatus, cum primum in theatrum prodiisset, a frequente populo exceptus est, meminit quoque supr. I, 20. 3. — *truncus*, sc. arboris; cf. supr. II. 13. *sustulerat*, pro: sustulisset, quasi res vere facta esset; *Zumpt*, Gr. Lat. §. 519. — *Faunus*, villa enim Sabina, ubi Horatius extinctus paene fuerat arboris casu, (cf. supr. II, 13. 10.) in peculiari Fauni tutela fuit; vid. supr. I. 17. *virorum Mercurialium*, poetarum; Mercurius enim *curvae lyrae parens* supr. I, 10. 6. — *humilem*, suaviter *agna* ab humilitate et tenuitate eius, qui eam offert, ipsa *humilis* dicitur.

CARMEN XVIII.

Dum poeta insanum illum luxum, cui labente tum vetere disciplina in magnificis inprimis exstruendis aedificiis indulgebant opulentiores, in hoc carmine ridet atque exagitat, se ut hominem paucis contentum et ingenii sui facultatibus aliis [illegible] atque dilectum multo divitibus [illegible] ciorem praedicat. Compara supr. II. 15. ubi eadem fere indignatione [illegible] aetatis suae luxum invehitur.

v. 1 — 8. Vulgarem sententiam „Equidem non possideo, quibus divites superbiunt," enumerando quasdam, quibus enormem opulentiam luxum et magnificentiam sugillat, egregie exornavit. *Non ebur*, [illegible] externum enim in potentiorum [illegible] mibus splendorem varia, inprimis [illegible] ebore facta, utensilia pertinebant. — *aureum lacunar*, vid. supr. [illegible] II, 16. 11. — *renidet*, splendet, [illegible] fulget. Obversatus Horatio videtur Bacchylides XI. 11. 12. Ath. Gr. T. I. p. 84: *Χρυσῷ δ' ἐλεφαντί τε Μαρμαίρουσιν οἶκοι* — *trabes*, intellige superiores columnae partes (*das Gebälk*), nempe *epistylium* (*Unterbalken; Architrab*), *zophorum* (*Fries*), *coronam* (*Kranz, Karniess*), columnae scapo (*Schaft*) eiusque capitulo incumbentes; *Hymettiae*, e marmore Hymetti, montis Atticae, excisae. — de *Hymettii* marmoris nobilitate vid.

Premunt columnas ultima recisas
Africa, neque Attali 5
Ignotus heres regiam occupavi,
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae.
At fides et ingeni
Benigna vena est, pauperemque dives 10
Me petit: nihil supra
Deos lacesso nec potentem amicum

3. *clientes*, pars Codd. *R.*

IX. p. 613. quod primum a so Romam advectum esse Plin. XXXVI. 3. Caeterum abes, quae alias fuerunt li- nunc e pretioso marmore sse memorat, id quoque ad rum luxum, quem carpit, re- n. Laudant de his trabi- ideis quoque et marmoreis, III. 2. et 3. Plin. XXXVI. . Paneg. 54. *premunt co-* , superimpositae sunt colu- - *ultima recisas Africa*, fa- marmore in remotiore Afri- e exciso, h. e. Numidico, et variis maculis distincto. *m Attali*, immensas Attali, rgamenorum, divitias, pro e aliis ingentibus divitiis; *notus*, nemini, ut heres le- notus, alienus, heredipeta, ; *occupavi*, iusto heredi i; carpit autem nefandam uae hominum, testamento- iectionibus aliisque malis liena bona sibi vindicandi, em. — *Nec Lacon. mih. mest. purpur. client.* nec lana, purpura tincta, quam ntae honestiores traxerunt, m gero, h. e. non purpura on summorum magistratuum s ornatus incedo. *honestae* intellige matronas ingenu- lanam patrono suo traheu- t. *Doer. T. I.*

do, tanquam officiorum quodam genere, eius gratiam sibi conciliare student; caeterum quod *honestae* vocantur, cum lanificium servarum alias opus esset, id ad patroni nobilitatem augendam vel maxime facit. *Laconicas*, fuit enim purpura *Laconica*, h. e. e murice, prope oram Laconiae capto, infecta, ob colorem lucidiorem inprimis nobilis; Plin. IX. 36. XXI. 8. XXXV. 6.

v. 9—14. *At fides*, apud Bacchylid. l. l. ἀλλὰ θυμὸς εὐμενὴς, Μοῖσά τε γλυκεῖα· vitae probitatem et integritatem, quam sibi, ut poetae, alias quoque tribuit (cf. supr. I, 22. 1.), commode nunc opponit, quam paulo post describit, divitum improbitati; *ingeni benigna vena*, ingenium ex fonte largo affluens, h. e. ingenii vis largior; *vena* passim pro: fonte; similiter infr. Ep. ad Pis. v. 409: *dives vena.* — *supra*, praeterea, ulterius. *lacesso*, rogo, precibus instans. — *potentem amicum*, intellige Maecenatem.

v. 15 — 22. Nexus sententiarum hic est: dum enim considero, quomodo dies die trudatur et novae semper lunae intereant, nihil in futurae vitae usum molior; sive: reputans enim mecum cursum vitae humanae celerrimum parum equidem de vita futura sum sollicitus. — Cfr. Ammian. XXVI. 12. Anth. Graec. T.

Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die, 15
Novaeque pergunt interire lunae.
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus et sepulcri
Immemor struis domos;
Marisque Baiis obstrepentis urges 20
Summovere litora,
Parum locuples continente ripa.
Quid, quod usque proximos
Revellis agri terminos et ultra
Limites clientium 25
Salis avarus? Pellitur paternos
In sinu ferens deos

III. p. 98. (Anthol. Pal. II. p. 322.): *Ἠὼς ἐξ ἠοῦς παρακέμπεται, εἶτ', ἀμελούντων Ἡμῶν, ἐξαίφνης ἥξει ὁ πορφύρεος.* cf. infr. IV, 7. 9 sqq. — *Tu*, cett. Indignabundus alloquitur senem divitem, qui immemor fugientis temporis ac mortis propinquae splendida adhuc aedificia exstruenda curat. — *locas*, sc. redemtoribus. — *Maris Baiis obstrep. urg. sum. lit.* cett. et quasi tibi non sufficiant possessiones in terra continente, litori adeo maris, Baias alluentis, ulterius promovendo unice intentus es, h. e. in litore sinus Baiani mare adeo summo cum studio aedificiis occupas; *urges summovere*, pro: summo cum studio summoves; *parum locupl. cont. rip.* similiter fere infr. III, 1. 36: *dominus terrae fastidiosus*; notat autem, ut passim alibi, insigne illud luxus genus, quo Romanorum ditissimi tam voluptatis, quam possessionum suarum amplificandarum causa pretiosissima in ipso maris litore iactis in altum molibus exstruerent aedificia sive praetoria, quorum in ipso sinu Baiano exstructorum mentionem quoque facit Virgil. Aen. IX. 710 sqq. ubi cf. *Cerda* et *Heynius*; hunc refert eorum piscinas vel vivaria, de quibus supr. II, 15. 3. infr. III, 1. 33 sqq.

v. 23—32. Locus sequens mira arte ad indignationem contra improbas divitum cupiditates excitandam adornatus. *Quid, quod*, pro vulgari: imo. — *proximos revellis agri terminos*, terminos revellendo et ulterius promovendo praeter ius et fas vicini agri partem tibi vindicas, quod proprie: *movere s. exurere terminos* dicebatur. — *clientium*, indignum sane facinus, si patronus, quos defendere contra iniuriam debebat, ipse fallit; hinc iam in Legg. XII. Tabb.: *Si patronus clientem fraudem faxit, sacer esto.* — *salis*, pudendae audaciae et insolentiae notionem habet. — *pellitur paternos* cett. imago pulsae divitum vi ab agello suo pauperis familiae deos patrios et sordidos natos in sinu gestantis egregie ad miserationem movendam adumbrata. Horatium ante oculos habuit Quintilianus Decl. XIII. 2: *Postquam proximos quos-*

Et uxor et vir sordidosque natos.
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine destinata 30
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? Aequa tellus
Pauperi recluditur
Regumque pueris, nec satelles Orci
Callidum Promethea 35
Revexit auro captus. Hic superbum
Tantalum atque Tantali
Genus coërcet; hic levare functum
Pauperem laboribus
Vocatus atque non vocatus audit. 40

v. 30. *fine*, Codd. plerique. *sede*, tres Codd. Cruq. et Cod. Zulich. *Bentl.*, *Mein.* — v. 36. *revinxit*, Codd. nonnulli. *R.*

revellendo terminos ager locu- *is latius inundavit: aequatae* *villae, et excisa patria sacra,* *um coniugibus parvisque libe-* *respectantes patrium larem mi-* *erunt veteres coloni.* — *sor-* *s*, squalidos, quales fere sunt, *um* parentes cum inopia con- *ntur.* — *Nulla certior tamen* Iunge: *Nulla tamen aula ma-* *divitem herum certior rapacis* *fine destinata*, h. e. locorum *orum* destinatis cuique finibus, vulgari: mors tamen divites *et* iniustos homines manet cer- *ne.* Altera lectio *sede* habuit *sse* auctorem, qui frustra de *matica* esset sollicitus. Nam *haud* raro apud optimos quos- *scriptores* in genere femini- *onitur.* Caeterum in eandem *ntiam* exstat Ammiani Epigr. . Anth. Gr. T. III. p. 95. h. Pal. II. p. 380); ubi avarus *am* vicinorum terminos movere *s* de futura apud inferos pau- *te* admonetur: *Κἂν μέχρις κλέους στηλῶν ἔλθῃς παροῤῥί-* (h. e. quod Hor. dixit, *proxi-* *mos agri terminos revellens*), *Γῆς μέρος ἀνθρώποις πᾶσιν ἴσον σε μένει.* — *rapacis*, sic apud Callim. Ep. II. 6: *Ἅιδης ἁρπακτήρ.*

v. 32—40. *Quid ultra tendis?* cur spem vanam ultra vitae terminum prorogas? cur rebus intentus es, quibus tibi morituro frui non licet? — *Aequa tell. paup. recl. reg. pueris*, aliter eandem sententiam expressit supr. I, 4. 13: *recluditur*, sc. sepeliendis. — *satelles Orci*, Charon, qui similiter Leonidae Tar. LIX. 1. Anth. Gr. T. I. p. 169. (Anth. Pal. I. p. 325): *Ἅιδεω λυπηρὸς διήκονος* dicitur. — *callidum*, *ποικίλον*, *αἱμυλομῆτιν.* — *Revexit aur. captus*, fabulam de hoc callido, quo Prometheus Charontem, ut se reveheret, auro corrumpere tentavit, consilio haud dubie tractavit poeta Graecus, quem Hor. secutus est. — *superbum*, divitem. *Tantali genus*, Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem. — *hic levare*, cett. iunge: *hic vocatus levare*, h. e. ut levet. *vocatus atque non vocatus*, *κἄκλητος*, *ἀκλητί.*

CARMEN XIX.

IN BACCHUM.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite posteri,
Nymphasque discentes et aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Euoe, recenti mens trepidat metu,

CARMEN XIX.

Bacchi laudes carmine sublimiore celebraturus fingit rem ad altiorem spiritum animo concipiendum aptissimam. In ipsum Bacchum poeta incidit; videt et audit eum in rupe remota Nymphis et Satyris carmina praecinentem; stupet attonitus, sentit dei praesentiam, eius numine impletur, furit et ipsius dei, qui in eius pectus descenderat, ut fas erat, laudes canit. Canit igitur primum tam summa, quibus ille pios sacrorum suorum cultores mactet, beneficia, quam graves poenas, quibus idem sacrorum suorum contemtores, ut Pentheum et Lycurgum, afficiat; deinde maximam, qua saevissima quaeque domet, potentiam; tum insignem virtutem, qua Iovi in ancipiti contra Gigantes proelio adfuerit; denique divinum a Cerbero adeo ei apud inferos praestitum honorem. — Si varios huius carminis colores et sublimitatem, ad quam poeta in *hoc hymno in Bacchum* eniti studet, spectaveris, ei Graeci cuiusdam poetae carmen ex genere dithyrambico, ut infr. III. 25., obversatum esse, vix dubites; huc pertinere videtur Pratinae ὑπόρχημα apud Athen. XIV. 8.

v. 1—4. *rupibus remotis*, sc. ab hominum conspectu et frequentia, solis. *carmina docentem*, choragi quasi carmina praecipientis partes sustinentem. Sic Bacchus can paret apud Euripid. Bacch. 1 cf. Orph. H. LII. 5. et sic Silenus Satyris et Nymphae carmina praecinit apud Virgil VI. — *credite posteri*, qu tam novae et inauditae fid rogaturi sint posteri. — *Ny que*, Bacchi olim nutrices comites (Anacr. Fragm. 2. Soph. Oed. Col. 678.); hi chus infr. III. 25. 14. *Naïad tens* dicitur. — [*Caprip. Sa* Graecorum mythologia soli sunt capripedes (αἰγίποδες): *Lanzi* ap. Gerhard del Dio p. 35. not. 60. corrigendum e tavit: *Capripedum et Sat* Sed praeter Horatium Lucreti que Satyros capripedes voc 584.), unde patet, Romano minus accurate horum deoru ram distinguentes ad *Satyro* tulisse, quod *Panum* proprie *Welcker*, Nachtr. z. Trilog. not. 117. *C. O. Müller*, A §. 385. — *acutas*, arrectas ad tandum; Satyri enim, cum nat ὀξεῖς s. περιττοὶ τὰ ὦτα, b instar aures erigunt s. acu cupide et attente aliquid audi

v. 5—8. *Euoe*, iam senti Bacchi numine agitari, excla Bacchico furore correpti ex solebant; qua quidem excla ad furentis speciem prae s

Plenoque Bacchi pectore turbidum
Laetatur! Euoe, parce Liber,
Parce, gravi metuende thyrso!
Fas pervicaces est mihi Thyiadas
Vinique fontem lactis et uberes 10
Cantare rivos atque truncis
Lapsa cavis iterare mella,
Fas et beatae coniugis additum
Stellis honorem tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina, 15
Thracis et exitium Lycurgi.

v. 9. *Fas — sit*, coni. *Bentl.* At poeta non rogat deum, ut haec canere liceat, sed furore divino concitatus sentit, sibi fas esse laudes Bacchi tare. — ibid. *Thyadas* (s. *Thiadas*), Codd. omnes et sic *Lambin*, *Cruq.*, rr., *Vanderb.*; — *Thyiadas*, scribendum esse docuit *Bentl.*, quem recen-es fere omnes secuti sunt. *R.*

a nihil ab Horatio nunc adhiberi uit accommodatius. — *recent.* s *trep. met.* mens horrore recens nisso tremiscit et quatitur. *Plen.* ch. *pect.* infr. III. 25. 2: *Quo , Bacche, rapis tui Plenum?* id. Fast. VI. 535: *Fitque sui pectore plena dei.* — *turbidum* : turbide (cf. Od. I. 22. 23); ta enim laetitia fuit cum timore animi perturbatione. *Euoe* (εὐοῖ εὔα, εὐάν.) iam, cum vi maiore chum in se ruentem sentit, ite-bacchantis more exclamat deum-, quasi pectus eum ferre et ca-nequeat, ut sibi parcat, implo- — *grav. met. thyrso*, iniecto thyrso furorem simul iniicere ibatur Bacchus; a qua graviore si vi ipse thyrsus nunc dicitur *vis;* Ovid. Amor. III. 1. 23: *Temerat thyrso pulsum graviore mo-*, cf. eundem III. 15. 17. Trist. 1. 43.

9—12. *Fas — est mihi can-*, pietas in deum, a quo agor, a xigit, ut cantem, cett. *Thyiades icaces*, Bacchas pervicaciter in furore perstantes. *vinique fontem* cett. recenset quaedam munera Bacchi beneficio sacra eius colentibus concessa, ex aureae aetatis, ad quam illa referebantur, ingenio aestimanda. Scilicet Thyiades thyrsis suis e terra aquam, vinum, lac, ex arboribus autem mel elicuisse dicuntur; laudant in hanc rem Euripid. Bacch. 142 sqq.: Ῥεῖ δὲ γάλακτι πέδον, ῥεῖ δ' οἴνῳ, ῥεῖ δὲ μελισσᾶν νέκταρι. ibid. 704 sqq. — [*iterare*, referre, enarrare, ut recte explicuit *Mitsch.* — *R.*].

v. 13—16. *honorem*, insigne honoris, coronam; *coniugis*, Ariadnes, *beatae*, ut deae; dii enim *beati*, μάκαρες· de Ariadne inter deos relata vid. Propert. III. 15. 8. et ibi *Broukh. additum stellis*, de Ariadnes corona stellis inserta vid. Ovid. Fast. III. 459 sqq. Met. VIII. 180. Manil. Astron. I. 323. V. 252. et Hygin. II. 5. *tectaque Penthei* cett. ad Bacchi potentiam, quam cantaturus est poeta, declarandam divinas illas poenas refert, quas ille a sacrorum suorum contemtoribus, Pentheo et Lycurgo, expetiisse, et Penthei quidem (Echio-

Tu flectis amnes, tu mare barbarum,
Tu separatis uvidus in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines. 20
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala;

v. 23. Veram esse Codd. omnium lectionem *Rhoetum* neque scribendum *Rhoecum* (ut fecerunt *Lamb.*, *Cruq.*, *Torr.* al.), egregie demonstravit *Bentleius*. — v. 24. *horribilisque*, coniectura *Bentleii* minime necessaria. *E.*

nis et Agaves filii, regis Thebarum) domum, ruptis vinculis, quibus ibi constrictus tenebatur, disiecisse (cf. inprimis Euripid. Bacch. 633.), Lycurgum vero (Dryantis, regis Edonorum, Thraciae gentis, filium), quod Baccho infestissimus omnes vites per totum regnum exscindi iusserat, in tantum furorem immisisse dicitur, ut filium suum Dryantem interficeret, et ipse sibi falce crura amputaret; vid. *Heyn.* ad Apollodor. III. 5. p. 576.

v. 17—20. *Tu flectis amnes*, tu fluviorum cursum pro arbitrio moderaris et cohibes; respicit autem Orontem et Hydaspen, quos Bacchus thyrso percussos retro flexisse et sicco pede transiisse traditur; vid. Nonni Dionys. XIII. 123 sqq. — *tu mare barbarum*, sc. flectis, quod iam pro: domas. — *barbarum*, h. e. Indicum, victoriarum ex India reportatarum respectu habito; hinc Bacchus apud Senec. Herc. Fur. 903: *domitor rubri maris* dicitur. — *uvidus*, sc. vino, ut *madidus*, (βεβρεγμένος, ὑγρός); sic infr. IV. 5. 39: *dicimus integro Sicci mane die, dicimus uvidi.* — *separatis*, secretis, remotis. — *Tu nodo coërc. vip. Bist. s. fr. crin.* tu viperas *sine fraude* (h. e. quas potentia tua reddit innoxias) mulierum bacchantium crinibus implicas, sive: tua potentia fit, ut bacchantes sine noxa tractent serpentes eosque crinibus suis innectant; *Bistonidum*, mulierum Thraciarum sive Baccharum; *Bistones* enim populus Thraciae, ubi praecipue orgia celebrata esse satis constat. Caeterum de more, quo bacchantes tam comam, quam corpus serpentibus incinxerint, vid. *Voss.* et *Muret.* ad Catull. LXIV. 253. ubi de bacchantibus: *Pars sese tortis serpentibus incingebant.*

v. 21—28. Sententia: te quoque insignem fecit virtus bellica, cuius quidem, cum in pugna illa, qua Gigantes Iovis regnum affectabant, leonis forma indutus unum eorum Rhoetum de caelo deturbares, egregium documentum edidisti; quanquam enim choreis, iocis et lusibus aptior, quam pugnis esse videbaris, idem tamen non minus ad bellum utilem te ostendebas. — *per arduum*, per aërem, δι' αἰθέρος. — *impia*, mortalis enim contra deos assurgens impium scelus committit. *leon. ungu. korr. mal.* sequitur Hor. eos, qui Bacchum in leonem conversum contra Gigantes pugnare tradunt. Similiter Bacchus contra latrones pugnans apud Hom. Hymn. in Bacch. v. 44. leonis speciem in-

Quamquam choreis aptior et iocis
Ludoque dictus non sat idoneus
Pugnae ferebaris, sed idem
Pacis eras mediusque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

isse fingitur. — *chor. apt. et ioc.* *d.* designatur Bacchus χορευτής, ερσίγελως et φιλοπαίγμων. — *fe-baris*, putabaris a diis. — *sed* pro: nen, ut passim post: *quamvis* urkland ad Stat. Silv. III. 3. p. 3). — [*Pacis eras med. belli*, me-s eras inter pacem et bellum, h. neque paci neque bello unice tus ad utrumque aeque utilem te aebebas. *Porphyr.*: „tam belli, am pacis potens eras.“ Qui me-m tenet inter duas res ita, ut l neutram magis inclinet, recte di-tur medius earum; cf. Hor. Ep. I. . 9: *Virtus est medium vitiorum utrimque reductum.* Ov. Metam. 174 sq.: *Iamque fere medius Ti-venientis et actae Noctis erat tioque pari distabat utrimque.* de Gronov. ad Liv. XXVIII. 6. militer de Anco Liv. I. 32. dicit: *edium erat in Anco ingenium, et mae et Romuli memor*, h. e. non linatior erat Anci animus ad bel-, quam ad pacem. — Caeterum . *Pacis erat mediusque belli* di-sunt pro: *medius eras pacis bel-ue*, cf. quae annot. ad Od. I. 3. — *R.*]

. 29—32. Vulgarem sententiam: 'ibi, ut insigni deo, apud infe-ros adeo magnus honor statuitur,“ egregie exornavit. Fingit enim, Cerberum, belluam alias saevissimam, Bacchi ad inferos venientis adspectu adeo percussum esse, ut caudam atterendo comiter ei adblandiretur et, cum ille inde recessurus esset, pedes et crura eius lambendo summae reverentiae amorisque signum ederet. — *Te vidit*, nimirum tum, cum Bacchus Semeles repetendae causa ad inferos descendisset; vid. Apollod. III. 5. 3. Hygin. Fab. 251. — *insons*, iam innoxius et mitis, qui alias esset immitissimus. — *aur. corn. decor.* de Bacchi cornibus, antiquo illo roboris insigni, praeter *Spanhem. de Usu et Praest. Num.* Diss. VII. T. I. p. 392. et *Burm.* Sicul. T. II. t. 12. copiose disputavit *Broukh.* ad Tibull. II. 1. 3. — *aureo*, hinc Bacchus χρυσόκερως. — *trilingui*, iam Cerberus est triceps, τρικρανής, qui supr. II. 13. 34. dicebatur *centiceps;* ubi cf. not. — *recedentis ore ped. tet. crur.* imago suavissima! Cerberus, qui alias ex Orco recessuros devorasse fingitur (Hesiod. Theog. 771.), nunc Bacchum inde recedentem lambit. — *tetigitque*, de transposita part. *que* cf. Od. I. 3. 16.

CARMEN XX.

AD MAECENATEM.

Non usitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates, neque in terris morabor
Longius, invidiaque maior
Urbes relinquam. Non ego pauperum

v. 1. *non tenui*, Codd. duo *Bentl.*, duo *Vanderburgii*, et si *Mitsch.*, *Doer.*, *Fea*, *Iahn.* — *nec tenui*, Codd. reliqui omnes et pl editiones. *R.*

CARMEN XX.

Immortalem nominis sui gloriam (ut alii poetae, v. c. Ovidius Amor. I. 15.) vaticinatur in hoc carmine Horatius. Ornatum autem ad vulgarem sententiam: „*Nominis mei gloria per totum terrarum orbem semper celebrabitur*" efferendam ab egregie in hanc rem ficta imagine petit. Non amplius, canit, in his terris morabor, nec, ut caeteri mortales, obibo, sed transformatus in alitem enitar ad aethera; iam sentio me fieri cycnum, iam totum terrarum orbem, ut remotissimi quique populi me noscant, pervolitabo; nolite igitur me, ut fato suo perfunctum, vel luctu persequi, vel vano sepulcri honore decorare. — Cum cycnus Apollini sacer sit et ob eius cantum suavissimum (distinguendus est enim *cycnus canorus* ab *olore muto*, vid not. ad Eclogg. Vett. Poett. p. 232.), ipsi poetae passim *cycni* appellentur, (cf. supr. ad I. 6. 2.) sane, cur prae caeteris alitibus in cycnum potissimum mutari voluerit poeta, nemo non intelligit. — Caeterum tam rei imaginem, quam altiorem, quo Hora hoc carmine assurgit, spi poeta quodam Graeco traxi detur.

v. 1 — 8. *Non usitata* h. e. novis alis, qualibus adhuc, nec quisquam alius instructus fuit; *nec tenui*, h. alis modicis, sed grandioribu neis nempe. — De commen rum usu gloriam per loca sima dissipandi commode Theognid. 237. Bekk.: *Σοὶ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀ πόντον Πωνήσῃ κατὰ γῆν ἀειρόμενος Ῥηϊδίως... πολλ μενος ἐν στόμασι.* Eurip. Fr 102. D. — *biformis vates*, ut poetae binae formae, ta nis quam cycni, concessae *invidiaque maior*, et maior elatus, quam ut invideri n plius possit; ultra invidian *Non ego paup. sang. par* ego pauperum parentum fi patre enim libertino usus e tius. cf. eius Vit. ap. S *sanguis*, de prole et propa sim. Virg. Aen. VI. 836: *tela manu, sanguis meus,*

Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Maecenas, obibo
Nec Stygia cohibebor unda.
Iam iam residunt cruribus asperae
Pelles et album mutor in alitem
Superne nascunturque leves
Per digitos humerosque plumae.
Iam Daedaleo ocior Icaro

v. 6. 7. *quem vocas Dilecte, Maecenas, Acron, Comment. Cruq.,* nb., *Vanderb., Iahn* al. — *quem vocant, Dil. Maec.*, coni. *Bentl.;* m *notant*, coni. *Klotz.* lect. Venus. p. 227; alii aliter. — v. 11. *Superna,* ld. nonnulli et sic *Iani, Mitsch., Fea, Doer., Iahn. Superne*, Codd. rique (*Vanderburgii, Feae, Orellii* omnes) et pleraeque editiones. Ultima aba corripitur, ut apud Lucret. VI. 543. 696. Cf. *Bentl.* ad h. l. — 13. *notior*, Codd. nonnulli, ad removendum, ut videtur, hiatum, cuius ra tamen similia inveniuntur apud Hor. exempla. — *tutior*, coni. *Bentl.* lii aliter; vide annot. — *R.*

da. cf. infr. III. 27. 63. — [*non* , *quem vocas, Dilecte Maecenas.* supra Horatius Od. II. 18. 9 sqq. generosa quadam virtutis suae cia dicit: *At fides et ingeni be-* na *vena est, pauperemque di-* me *petit*, ita hoc quoque loco pauperem Maecenatis amicitia eti gloriatur et hoc potissimum ne immortalitatem sibi pollice- Rectissime igitur *Mitscherli-* us atque *Orellius* verba *quem* as explicuerunt: „quem amicitia dignaris, quem ad te vocas et i amici loco habes" ac totius loci e statuerunt esse sententiam: go, qui pauper sum, quem tu en propter ingenii facultates in- a amicitia amplecteris." Reliquas licationes ita refutat *Orellius:* rsus indigna tali amicorum pari nonnullorum interpretatio: „Non ut homo vulgaris, qualem tu me ic appellas, dil. Maec., et qualis esse videor, morti ero obnoxius" aque alia: „quem tu ioco saltem rtini filium appellare soles." Vio- ter rursus et contra ipsius metri rationem alii cum Scholiastis distrahunt vv. sic: quem tu, Maecenas, soles appellare: Dilecte Horati. — *Nec Stygia cohib. unda*, nec Stygia aqua includar, h. e. nec apud inferos morabor. Od. III. 4. 80: *catenae cohibent Pirithoum.* Od. I. 28. 9 sq.: *habent Tartara Panthoiden.* — *R.*]

v. 9—12. *Iam iam resid. crur. asp. pell.* iam incipit corporis mei in cycnum mutatio, pellis fit aspera et *residit cruribus*, h. e. ita contrahitur, ut tenuiora tantum crura ambiat. — *album alitem*, cycnum; *superne*, superiore corporis parte; Ep. ad Pis. 4. — *leves*, refer ad splendidum pennarum cycnearum nitorem.

v. 13—16. Sententia: iam summa velocitate in terras longissime a nobis distantes volabo. — *Iam Daedaleo ocior Icaro*, h. e. iam ut verus ales et veris, non ut Icarus, Daedali filius, cereis, alis instructus, multo velociore volatu cett. — Quod in multis aliis comparationibus tenendum est, ut ex re comparata id

Visam gementis litora Bospori
Syrtesque Gaetulas canorus
Ales Hyperboreosque campos.
Me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus et ultimi
Noscent Geloni, me peritus
Discet Hiber Rhodanique potor.
Absint inani funere neniae
Luctusque turpes et querimoniae:
Compesce clamorem ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

v. 20. *Hiber*, *Bentl.*, *Fea*, *Iahn*, *Mein.* — *Iber*, reliqui. *R.*

tantum, quod unice spectatum est, eliciamus, id quoque de hac cum Icaro instituta comparatione valet. Scilicet Horatius, ut se in verum alitem conversum multo velocius Icaro volaturum esse ostenderet, iam in illo secum comparato non tam ad infelicem eius casum, quam ad eius alas facticias, longe nativis postponendas, respexisse putandus est. Sic mihi quidem hic locus nec reprehendendus, nec emendandus cum *Bentleio* et aliis esse videtur. — *gementis*, refer ad sonitum, quo fluctus ibi franguntur. *Bospori*, intellige Bospori Thracii accolas; *Gaetulas*, Libycas; *Gaetulia* enim pars interioris Libyae. *Hyperb. campos*, extremas Septentrionem versus terras; cf. Plin. H. N. IV. 26.

v. 17 — 20. *Marsae cohortis*, Marsi enim, cum fortissimis Romani exercitus militibus adnumerarentur, vel maxime hosti timendi fuerunt — *Dacus*, cf. supr. ad I, 35. 9. ubi *asper* dicitur. *Geloni*, cf. supr. ad II. 9. 23. *Hiber* s. *Iber*, Hispanus, a fluvio Ibero. *peritus*, sc. literarum, in quarum studio Romanos imitabantur Hispani. — *discet*, cantibus meis attentas aures praebebit. — *Rhodani potor*, Gallus; nam fluviorum accolae ita a poetis designari solent, ut ex iis bibere dicantur; cf. infr. IV. 2[illegible] 21. Il. II. 828.

v. 21—24. *Absint inani fun.* [illegible] cett. ad illud Ennii apud Cic. [illegible] I. 15: *Nemo me lacrumis de[illegible] nec funera fletu Faxit: cur? [illegible] vivu' per ora virum.* — *fun. inani*, ubi corpus in cycnum mutatum [illegible] sepeliri potest. — *turpes*, vultus deturpantes. Ovid. Art. Am. I. [illegible] *Clamabat flebatque simul, sed utrumque decebat; Nec facta est lacrimis turpior illa suis.* — *sepulcri mitte supervacuos honores*, noli cogitare de tumulo in honorem meum exstruendo, cum ille, quod corpus meum tegere nequeat, supervacuus sit.

Q. HORATII FLACCI
A R M I N U M
LIBER TERTIUS.

CARMEN I.

Odi profanum volgus et arceo:
Favete linguis: carmina non prius

CARMEN I.

ɔptum illud sapientissimum: *hominum felicitatem neque ıtia et honorum splendore, magnarum divitiarum possed in animo tranquillo et uod satis est, acquiescente, m metiendamque esse,*" iam hoc carmine sententiarum ɔ novaque, quam sibi ut sadusarum tribuit, auctoritate atque commendat. Nexus ırum hic est: gravioris arcarmen, quod ego cantatu-, attento animo percipite: livites, nobiliores et alii vel vel gratia populi eminentes, lgo in censum feliciorum hoɔferuntur; manet enim eos ım aequa moriendi necessiiidem quoque, dum vivunt, curis agitantur. Hinc fit, ut nter curas nec lautissimarum n suavitate delectentur, nec itharaeque cantu ad somnum ur. Quanto maior igitur est hominis nil nisi quod satis est desiderantis felicitas; is nec marinis tempestatibus, nec ortu casuve siderum minacium, nec grandine, nec nimia pluvia nimiove solis aestu, sterilitatis causis, perturbatur. Videmus nunc quidem divites immensis sumtibus magnifica in maris litore, ut ibi se recreent, exstruere aedificia, sed timôr et tristes curae ibi quoque ab iis haud recedunt, imo eos, sive navi, sive equo vectos, ubique sequuntur atque premunt. Quod si igitur nec praestantissimi marmoris, nec nobilissimae purpurae, nec vini optimi, nec unguentorum pretiosissimorum usus quidquam ad curas avertendas valet, cur ego tam stultus sim, ut villulam Sabinam cum aedificiis magnificis, vitae iucunditatem autem et tranquillitatem cum divitiarum molestiis curisque permutem? — Sic ea, quae super huius carminis sententiis, ut parum inter se cohaerentibus, a pluribus disputata sunt, vana et nihili esse facile apparet. — Ante oculos

Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.
Est ut viro vir latius ordinet

v. 9. *Esto ut*, suspic. *Bentl. R.*

habuisse videtur Hor., cum hoc carmen scriberet, Lucr. II. 1—50.

v. 1—4. Verbis sollemnibus ad audientiam sibi faciendam exorditur poeta. Primum igitur abesse iubet homines imperitos et indoctos (*profanum volgus*), quemadmodum sub sacrorum initiis sacerdotes profanos arcebant sollemni formula: ἑκὰς βέβηλοι! vel ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρός (Callim. Hymn. Ap. 2.); *Procul, o procul este, profani* (Virg. Aen. VI. 258.); deinde initiatos, qui sacris his intersint, εὐφημεῖν iubet, altera illa sollemni formula usus: *Favete linguis*, h. e. tacendo et male ominatis verbis parcendo; Tibull. II. 2. 1: *Dicamus bona verba: — Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.* Cf. Cic. de Div. I. 45. 102. Apposite ad has formulas Hor. iam se non vatem vel poetam, sed *Musarum sacerdotem* profitetur; sic Ovid. Am. III. 8. 23: *Ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos. — carmina non prius audita*, h. e. nova, quasi nemo ante eum praecepta tam salubria cecinerit. — *virginibus puerisque*, sc. ut ea discant, et in cantibus sollemnibus repetant; canebat enim puerorum virginumque chorus, quae chori magister (*Musarum sacerdos*) praecinuerat.

v. 5—8. Reges quidem in his terris super alios elati sunt et timentur ab iis, quibus imperant; sed iisdem timendus est Iuppiter, qui eorum pariter, ut olim Gigantum, frangere potest superbiam; erant igitur (nam ita sententia supplenda est), qui reges inter feliciores homines referunt, praecipue ob ea, quae v. 14 sqq. dicuntur. — *In proprios greges*, h. e. populum eorum potestati subiectum; *grex* antique pro populo, hinc *reges* [illegible] μένες λαῶν· in sententiam laudant Pind. Ol. I. 113: τὸ δ' ἔσχατον πορυφοῦται βασιλεῦσι. — *Reges in ipsos*, comparant Call. H. in Iov. [illegible] et 79. 80. Philisc. in Thebanis apud Stob. Florileg. Grot. p. 233. — *Gigant. triumpho*, domitis enim Gigantibus triumphans quasi Ζεὺς Γιγαντολέτωρ curru suo invectus dicitur; *Winckelmann*, Monum. ined. p. 9. N. X. — *Cuncta superc. moventis*, primas lineas huius sublimioris ad summam Iovis potentiam designandam imaginis duxit Homerus Il. I. 528—30. in eadem exprimenda multos imitatores nactus; vid. ad Catull. LXIV. 204—6.

v. 9—16. Sunt porro alii, qui vel divitiis vel gloria vel gratia apud populum super alios se extollant, sed omnes illi pariter, ut infimi, ad mortem destinati sunt. — *Est ut*, ἔστιν ὡς, ἔστιν ὅπως, fieri solet, ut, h. e. est sane haec humanae sortis diversitas, ut cett. *viro vir lat. ordin. arbust. sulc.* alius

Arbusta sulcis, hic generosior 10
Descendat in campum petitor,
Moribus hic meliorque fama
Contendat, illi turba clientium
Sit maior: aequa lege Necessitas
Sortitur insignes et imos; 15
Omne capax movet urna nomen.
Destrictus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharaeque cantus 20

17. *Districtus*, Codd. non pauci, et sic *Cruq.*, *Torr.*, *Gesner*, *rb.* — *Destrictus*, reliqui. *R.*

'a alio possideat latifundia. *s sulcis ordinare* est: arbo- eas, vites cett. eiusmodi in- › inserere sulcis (ὄγμοις, vid. *nn.* in Comment. Soc. Phil. p. 259.) sive scrobibus, ut › ordine invicem se excipiant; ıtur autem arbores fere in *ncem*, cuius adumbratam figu- d. in *Gesn. Thesaur. s. v.* ›*unx*, et apud *Voss.* ad Georg. II. 277. *latius*, ut plicuimus, ad latiores agro- es referendum. — *generosior*, ; nobilitate clarior. *petitor*, orum. *morib. hic mel. fama*, itae honestate et meritorum insignior; intellige hominem , qui *generoso* opponitur. — *que*, cf. quae annotavimus ad 3. 16. — *contendat*, certet eliquis de obtinendo magi- — *Necessitas*, dea (Ἀνάγκη,), quae apud inferos urnam ›rem, in quam uniuscuiusque s sors coniecta fuisse dicitur, ;ilio versare fingitur, ut cuius ıter versandum exsiliat, ei moriendum sit; cf. Od. II. — *insign. et im.* in hanc sententiam cf. supr. I. 4. 13. II. 3. 26. II. 18. 32.

v. 17 — 24. Huc accedit, quod homines potentiores ob assiduas, quibus anguntur, curas parum suavitatis e vitae suae deliciis percipiunt, imo ne quietum quidem somnum capiunt. — *Destrict. ens. cui sup. imp. cerv. pend.* vulgarem sententiam: „qui semper de imminente sibi periculo trepidat, ei" cett. expressit imagine nudi ensis, cervici impii alicuius impendentis; de qua re nota est historia Damoclis, quam narrat Cicero Quaest. Tusc. V. 21. 61. — *destrictus ensis*, infra Sat. II. 1. 41: *quem* (ensem) *cur destringere coner?* ubi vide, quae de differentia verborum *destringere* et *distringere* notavimus. — *Siculae dapes*, exquisitissimae, qualibus se invitare solebant tyranni Siculi; hinc epulae lautissimae proverbiali locutione dictae sunt *Siculae* seu *Syracusanae;* Plat. de Rep. III. p. 404. D. — *Dulc. elab. sapor.* ita eius palatum afficere poterunt, ut earum suavitatem sapiat; quam pulchre et significanter *elaborabunt* pro *parabunt*, *excitabunt*, positum sit, suus

Somnum reducent. Somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit umbrosamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe.
Desiderantem, quod satis est, neque 25
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus aut orientis Haedi,
Non verberatae grandine vineae
Fundusque mendax, arbore nunc aquas 30
Culpante, nunc torrentia agros

v. 23. *umbrosamque*, Codd. omnes. *umbrosamve*, *Iani*, *Mitsch.*, *Dat.* sine iusta causa. Cf. quae annot. ad Od. II. 12. 6. Iidem scripserunt v. 44. *Fundusve*, quod unus praebet Cod. Lips., et v. 44. (cum *Bentl.*) *Achaemniumve*, sine ulla Codd. auctoritate. *R.*

quemque sensus docebit. — *Somnum reducent*, efficere poterunt, ut somnus, quem metus expulit, denuo concilietur. — [*Somnus agrestium* cett. Tam verborum collocatio quam sententia suadet, ut iungamus: *lenis somnus agrestium virorum*, i. e. (ut *Acron* explicat) somnus, quo rustici aut lassitudine laboris utuntur aut animi securitate. Si vv. *agrestium virorum* referuntur ad *humiles domos* (quae est vulgaris ratio), somnus lenis frequentare dicitur et casas rusticas et umbrosas ripas et amoenas valles. Nonne autem aditus ad ripas et valles divitibus quoque patet? Ergo poterunt leniter dormire, si volent. Sed lenis agrestium virorum somnus opponitur insomniae divitum; illi leni fruuntur somno, et quidem in humilibus casis et sub arborum umbra et in amoena valle, cum divites ne avium quidem citharaeque cantu atque exquisitissimis deliciis somnum reducere possint. *R.*]

v. 25—32. Qui non plura, quam quibus ad vitam sustentandam opus est, desiderat, is omnibus illis curis, quibus divites, velut mercator, ob tempestatum in mari periculum et arbustorum dominus, ob iniquum aëris temperiem, sollicitantur, liber atque vacuus est. — *Nec saev. Arcturi cad. imp. aut* cett. nec impetus, h. e. vis vehementior saevae tempestatis, quae occasum Arcturi aut ortum Haedi (pro: Haedorum) sequi solet. *Arcturus*, stella in cauda Bootae, quae secundum vulgares rationes astronomicas IV. Cal. Nov. occidit; *Haedi*, duae stellae in laevo brachio Erichthonii, cuius ortus in prid. Non. Octobr. incidit. — *fundus mendax*, fidem fallens, non reddens, quod ei creditum est; similiter infr. Epist. I. 7. 78: *spem mentita seges*. Ov. Met. V. 480: *arvaque iussit Fallere depositum*; cui opponitur *segetis certa fides* infr. III. 16. 30, de quo loquendi genere e re pecuniaria ad agriculturam translato vid. *Stat.* et *Broukh.* ad Tibull. II. 6. 21. et *Heins.* ad Val. Flacc. I. 69. — *arbore nunc aqu. culp.* cett. dum arbor (intellige inprimis oleam, cf. infr. Epist. I. 8. 5.), quae lepide iam insimulatae perfidiae causam apud domi-

Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces aequora sentiunt
Iactis in altum molibus; huc frequens
Caementa demittit redemtor 35
Cum famulis dominusque terrae
Fastidiosus: sed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus, neque
Decedit aerata triremi et
Post equitem sedet atra Cura. 40

35. *dimittit*, Codd. nonnulli, et sic *Lamb. R.*

orare fingitur, sterilitatis modo in nimias pluvias, nimium aestum, modo in igoris iniquitatem confert. *ntia sidera*, intellige Sirii sidus, sub cuius ortu armio solis aestu torreri soac vitium, quod inde traores, *sideratio* (*ἀστροβοτur*. Plin. XVII. 24: *Proderationis est, sub ortu cautum vapor, cum insitae ac arbores moriuntur.* Comum Horatio Philemon. apud loril. Grot. p. 403: *πάνυ ;περ τὸ κατὰ χρέος κεφάκτίει* (sc. *ἡ γῆ*) *τὸ σπέρμα, ους, ἀνευρίσκουσ' ἀεὶ πρό:ν' αὐχμὸν ἢ πάχνην, ἵν' ῇ.*

—40. Divites quidem, ut quo se recreent, magnifica litore, dum vastis in altum molibus fundamenta iaciunt, moliuntur et piscinas mam iis iungunt cett. — Has egregie designat sic: *conisces aequora sentiunt*, h. e. ntiunt, se in angustiore mao inclusos esse; de quo lure, in quod graviter invenec. Epist. 89, cf. supr. ad 0. ubi divites *domos struen- litora summovere* dicuntur. [Rectius intelligi videtur ipsum mare magnificis aedificiis coarctatum; eadem est hyperbole infra Od. III. 24. 3: *caementis licet occupes Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum. R.*] — *sentiunt*, infr. Epist. I. 1. 84: *lacus et mare sentit amorem Festinantis heri* cett. — *redemtor*, manceps (*Entrepreneur*), infr. Epist. II. 2. 72: *Festinat calidus mulis gerulisque redemtor.* — *frequens cum famulis*, pro vulgari: cum frequente famulorum, h. e. operariorum, turba; per *caementa* (dicta quasi pro: *caedimenta*, a caedendo, ut *ramenta* pro: *radimenta*, a radendo) intellige lapides caesos, sed rudes et informes; nos: *Bruchsteine, Schutt.* — *dominus*, qui simul adest, ut operi strenue perficiendo instet; *terrae fastidiosus* dicitur, quod possessionibus suis in continente non contentus est; ut supr. II. 18. 22: *parum locuples continente ripa.* — *Minae*, quasi deae, quae periculorum minis vel malorum instantium terrore homines exagitant. — *decedit aerata triremi. Boettig.* bene cum Horatio comparat Menand. apud Plutarch. de Tranquill. p. 466. — *aerata*, epitheton ornans, ut supr. I. 16. 21. — *post equitem*, quando dives, aiunt, corporis animique recreandi causa

Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus, nec Falerna
Vitis Achaemeniumque costum,
Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

v. 43. *Delinit*, Codd. plerique, et sic *Bentl.*, *Vanderb.*, *Fea*, *Iahn*, *Mein.*, *Orell.* — *Delenit*, praeter alios *Doer.* — v. 48. *onerosiores*, *sup.* *Bentl. R.*

equo circumvehitur; sed cf. supr. ad II. 16. 22. ubi *Cura turmas equitum non relinquere* dicitur. *atra*, infr. de *cura* Sat. II. 7. 115: *nam comes atra premit sequiturque fugacem.*

v. 41—48. *dolentem*, de divitiis nihil dominum vel aegrotantem vel curis se excruciantem, iuvantibus infr. Epist. I. 2. 47: *Non domus et fundus, non aeris acervus et auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* — *Phrygius lapis*, marmor Synnadicum, ad Phrygiae oppidum, Synnada, excisum, de cuius praestantia et colore vid. Plin. XXXV. 1. Strabo IX. p. 437. et XII. p. 865. — *purpurarum sid. clar. usus*, doctiore ratione pro vulgari: usus purpurarum clariorum sidere, h. e. lucido colore siderum splendorem superantium; comparant Lucret. II. 47—51. — *Falerna vitis*, vinum Falernum; similiter supr. I. 10. 10: *vites Falernae* pro: vino Falerno. — *costus* et *costus* eximii odoris unguentum, quod exprimebatur ab eiusdem nominis frutice in Indiae insula, Patale, nascente; vid. Plin. XII. 12. — *Achaemenium*, Parthicum vel Persicum (a Parthorum rege, *Achaemene*) ideo dictum, quod *costum* a mercatoribus ex India in terram Parthicam et inde, ut merx Parthica, Romam advehebatur; similiter supr. I. 31. 12. unguenta Indica *merx Syr.* dicta sunt. — *invidendis*, tam superbis et magnificis, ut invidiam aliorum moveant; similiter fere *invidenda* supr. II, 10. 7. — *novo ritu:* nos: *nach dem neuesten Geschmack.* — *operosiores*, tantum curarum molestiarumque creantes, vel cum tanta laborum curarumque molestia coniunctae. In sententiam cf. Menand. apud Stob. Flor. Grot. p. 389: *Κρεῖττον γάρ ἐστι — μὴ πόλλ' ἀηδῶς, ὀλίγα δ' ἡδέως ἔχειν, πανίαν δ' ἄλυπον μᾶλλον ἢ πλοῦτον πικρόν.*

CARMEN II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta
Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex moenibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens et adulta virgo

v. 1. *amici*, Codd. duo Pulmanni, *Lambin.*, *Torrent.*, *Bentl.* Multo
aptior est plurimorum Codd. et Editt. lectio: *amice*, quam bene de-
lit *Iani* ad h. l. — v. 5. *Doer.* delendam putavit particulam *et*, expli-
: „et quando periculum reipublicae imminet, vitam sub divo agat."
qui molestam sub divo vitam agit, non semper id facit propter immi-
tia pericula (cf. Od. I. 1. 25.), neque, qui in periculis versatur, sub
potissimum vitam degit. Duas igitur diversas res Horatius puero
nuo praecipit, ut et cum molestia et inter pericula vitam agat. *R.*

CARMEN II.

um Romani divitiarum posses-
e corrupti a priscae disciplinae
ritate in mollitiem, luxum alia-
vitia degenerassent, Horatius
a eradenda esse censens pravi
dinis elementa iuventutem Ro-
im ad spernendas voluptatis il-
rus et recolendum neglectae
tis studium graviter hoc car-
impellit. Hortatur igitur pue-
ut belli laboribus perferendis
re assueti paupertatem patien-
ferre, divitias contemnere, ho-
um turpi praeponere discant;
at eos, ut dulce et decorum
at pro patria mori; omnia de-
e, ad quae eniti debeant, uno
plectitur *virtutis* nomine, quae
se semper splendeat et immor-
atis praemio homines afficiat.
data ita et commendata virtute
ratim in fine pueros hortatur
pietatem erga deos, quae pariter
amio suo gaudeat, cum impieta-
contra certissimam dii poenam
etant. *R.*

v. 1—6. Paupertatis incommoda patienter ferre discat puer militia corroboratus. *Robustus acri militia*, h. e. factus per acrem et strenuam militiam robustior. — *angustam pauperiem*, res angustas, vitam duriorem. — *amice pati*, Graece: ἀγαπητῶς φέρειν, h. e. lubenter sive promto paratoque animo ferre, quod enim fit *amice*, id prompto paratoque animo fieri solet. — *vexet*, premat et fortiter invadat. — Mensura, qua usus est poeta: *Vitamque sub di | vo trepidis agat*, alibi quoque utitur; sic infr. IV. 14. 17. *Spectandus in cer | tamine Martio.*

v. 6—12. Iunge: *Matrona* (honestius pro: uxor) *et adulta virgo* (pro: filia nubilis) *bellantis tyranni prospiciens illum* (h. e. tam egregiae fortitudinis militem) *suspiret* (suspirando in haec verba erumpat): *eheu*, *ne* cett. — *prospiciens*, ut Antigone e moenibus Thebanis apud Euripid. Phoeniss. 90. cf. Hom. Iliad. III. 154. Hesiod. Scut. Herc.

Suspiret, eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum 10
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes.
Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis iuventae 15
Poplitibus timidoque tergo.
Virtus repulsae nescia sordidae
Intaminatis fulget honoribus,

v. 9. *heu heu*, *Fea* et *Iahn* e Codd. nonnullis. — v. 14. *Bentl.* de coniect. dedit *consequitur* (atque hoc ipsum in uno Cod. invenit *Cunninghamius*). Rectissima vero est Codd. plurimorum atque Editionum fere omnium lectio: *persequitur* (pro qua pauci tantum Codd. ex vulgari permutatione exhibent: *prosequitur*). Sententia enim haec est: „non missum facit Mors fugacem virum, sed continuo a tergo instat (et cum inevitabilis sit, instando consequitur)." — v. 16. *timidove*, pars Codd., atque sic *Bentl.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* Rectius reliqui *timidoque*, cf. Od. II. 12. 6. Od. III. 1. 23. — v. 18. *in* — *contaminatis*, e Codd. nonnullis *Cruquius*. *intaminatis*, Codd. plerique et Editt.; forma antiquior. *R.*

241. — *rudis agminum*, pugnandi inter agmina sive artis bellicae imperitus. — *asperum tactu leonem*, Romanum leoni accessu difficili in pugna simillimum; viri fortis autem cum leone comparatio frequentissima; sic apud Diotimum Ep. IX. in Anthol. Gr. T. I. p. 186. (Anthol. Pal. I. p. 373): *Οὐδὲ λέων ὡς δεινὸς ἐν οὔρεσιν, ὡς ὁ Μίκωνος* cett. Sil. Ital. VII. 401. de Hannibale: *Iam cernes Libycum hunc vallo assultare leonem.* — *cruenta ira*, saevus impetus; *ira* de rabie, qua furunt leones, passim; cf. supr. I, 16. 15. et Lucret. III. 297.

v. 13—16. Spretis voluptatis illecebris dulce et decorum putent iuvenes pro patria mori. — Comparant notissimum illud Tyrtaei: *Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.* — *Mors et fugacem persequitur virum*, ad illud Simonidis (Fragm. 106. Schneidew.): *Ὁ δ' αὖ Θάνατος ἔκφυγε καὶ τὸν φυγόμαχον.* — *Nec parcit poplitibus*, hostis enim fugientis poplitibus inprimis caedendis intentus fuit; hinc Numidae apud Livium XXII. 43: *terga ferientes et poplites caedentes stragem ingentem fecisse* dicuntur. Virg. Aen. IX. 763: *Principio Phalerim et succisa poplite Gygen Excipit.* cf. Aen. X. 688.

[v. 17—20. Summum vitae decus est virtus, quae per se semper splendet neque alienis sordibus obsolescit (Cic. pro Sest. 28). Virtutis enim honores certi sunt ac perpetui neque augeri aut imminui possunt populi iudicio. Qui virtute conspicuus est, is secundum Stoicorum doctrinam consul est et princeps in civitate (consul *non unius anni* ut inquit Hor. Od. IV. 9. 39); etsi igitur repulsam ferat in petendis reipublicae honoribus aut magistratu deposito in otium recedat, perpetuus

Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.
Virtus recludens immeritis mori
Caelum negata tentat iter via,
Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli tuta silentio
Merces: vetabo, qui Cereris sacrum
Volgarit arcanae, sub isdem
Sit trabibus fragilemque mecum

v. 28. *fragilemque*, Codd. et sic omnes ante *Bentl.* editiones; *fragi-*
ne, emendavit *Bentl.* et receperunt omnes fere recentiores editores.
uidem cum *Vanderburgio* et *Iahnio* retinendum puto illud, quod Codd.
ebent; nulla est enim inter haec duo membra oppositio, sed ambo con-
cta plenam efficiunt hominis familiariter cum altero viventis imaginem;
Ep. I. 13. 19: *cave ne titubes mandataque frangas.* ibid. 4: *ne stu-*
nostri pecces odiumque libellis importes. — *R.*

en gerit virtutis consulatum, qui
tiquam pendet ab instabili po-
i favore, sed omni casu maior
Contra qui virtutis expers est,
pria dignitate omnino caret nec
honore splendet; nisi quem a
ulo accepit. *R.*] — *secures* pro
, et hoc pro summo magistratu.

21—24. Virtus cultores suos
rra in caelum evectos immorta-
is praemio afficit. — *immeritis*
, immortalitate dignis. — *ne-*
tentat iter via, plenius pro:
tam viam vel negatum iter ten-
h. e. via caeteris vulgaris con-
is hominibus haud patente ad
m enititur. cf. Virg. Aen. VI.
. — *coetusque vulgares*, igno-
ris vulgi turbam. Cic. de Se-
t. 28: *O praeclarum diem, cum*
illud divinum animorum conci-
n coetumque proficiscar eumque
hac turba et colluvione
edam. — *udam*, humoribus squa-
tem, vel udis nebulis obductam;
s apud Val. Flacc. I. 10: *Eripe*
me populis et habenti nubila ter-
rae. — *fugiente penna*, dum celeri
volatu ad caelum tendit.

v. 25—32. Pueris denique tam
pietatis erga deos praemia, quam
poenam impietatis ante oculos ponit.
— *Est tuta merces*, constitutum est
certum praemium (μισθὸς ἀσφαλής),
fideli silentio, ei fidei, quam quis
in rebus arcanis reticendis probat.
Expressit Hor. Simonidis verba:
ἔστι καὶ σιγᾶς ἀκίνδυνον γέρας,
quae saepe in ore habebat Augu-
stus (Plut. Apophthegm. T. II. p.
207. Fr.). Quale autem silentium
intelligi velit, ipse statim adiicit. —
vetabo, qui Cereris cett. cavebo mihi,
ne, qui Cereris mysteria evulgarit,
una mecum vel habitet vel naviget;
h. e. in impii hominis societate equi-
dem esse nolo. — *Cereris arcanae*
sacrum, arcana Cereris sacra, quae
summa religione reticenda erant. —
sub isdem trabibus, ὁμωρόφιος, ὁμό-
τοιχος. Callim. H. in Cer. 118: Δά-
ματερ, μὴ τῆνος ἐμοὶ φίλος, ὅς σοι
ἀπεχθὴς, Εἴη, μηδ' ὁμότοιχος. —

Solvat phaselon: saepe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum;
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudo.

CARMEN III.

Iustum et tenacem propositi virum

v. 29. *phaselon*, multi ac boni Codd., *phaselum s. faselum*, alii. Cf. *Bentl.* ad h. l. — Carm. III. v. 1. *Iustum ac*, Porphyr., et sic Lan. *Mitscherl.*, *Fea*, *Doer.* — *Iustum et*, Codd. omnes et pleraeque editiones. — *R.*

phaselus, navicula, qua Aegyptii inprimis utebantur, longior et angustior, a *phaselo* (*Schwertbohne*), cuius formam fere referebat; iam pro quovis navigii genere; *fragilis*, ut Od. I. 3. 10: *fragilem ratem.* — In sententiam compara Euripid. Electr. 1334. — *Saepe Diesp. neglect. incest. add. integr.* Iuppiter enim *neglectus*, h. e. hominum impietate laesus, saepe innocentem scelesto addere, h. e. innocentem, si in societate scelesti est, una cum eo punire solet. Valuit haec de poenis divinis iam apud antiquissimos populos opinio, ideo inprimis, ut homines ob detestabile, quod scelesti apud alios sibi contrahunt, odium a sceleribus committendis deterrerentur, propagata; locus classicus de communi illa veterum opinione est apud Aeschyl. Sept. c. Thebas. v. 606 sqq. — *Diespiter*, Iuppiter, cf. supr. I. 34. 5. — *Raro antec. scel. des. p. Poen. cl.* Vulgarem sententiam: „scelestus enim iustam poenam raro effugit" aptissima imagine expressit; Poena enim, ut dea scelerum vindex, scelestum claudo vel tardo pede assidue insequi ac raro tantum deserere, h. e. plerumque, etsi sero, consequi fingitur. Notissimum est illud Tibulli I. 9. [illegible] *Sera tamen tacitis Poena venit pedibus;* multa in hanc sententiam exempla e Graecis inprimis poetis congessit *Mitscherlichius.*

CARMEN III.

Iustitiam et constantiam, [illegible] nulla omnino vi et potentia [illegible] et a proposito abduci potest, [illegible] virtutes, quibus iam olim [illegible] priscae aetatis heroibus, Dioscuris, Herculi, Bacchó, Romulo divinus [illegible] caelo honor partus sit, popularibus suis exercendas commendat. In [illegible] quidem harum virtutum commendatione quamquam totius carminis [illegible] ma ponenda est, poeta tamen, [illegible] carmini suo maiorem cum dignitatem, tum sublimitatem pararet, [illegible] gressioni, quam Romuli suppeditabat exemplum, multo longius, quam [illegible] argumento, immoratus est. Fingit enim Iunonem, expiato tandem, [illegible] illa gentem Troianam adhuc [illegible] posteros persecuta fuerat, odio [illegible] dii in sollemni consilio de Romulo in coetum deorum recipiendo deliberarent, in hanc sententiam [illegible] teris diis gratissima verba fecisse „Troia, cuius perfidiam ulciscendi mihi atque Minervae partes [illegible]

on civium ardor prava iubentium,
Non voltus instantis tyranni

sa est per Paridem et He-
pulverem nec periura do-
ni amplius Graecis resistit;
llum denique tam diu dis-
ıtro extractum compositum
non amplius graves iras in
um nepotes exercebo; iam
gratiam concedam, ut Ro-
ıem ille e Troianae originis
, Ilia, procreavit, deorum
adscribatur; imo conce-
Romani, dum modo eorum
per longum mare a terra
seiunctum maneat et loca
Priami et Paridis bustum
nculta iaceant, in quacum-
regione beati regnent, flo-
victis populis triumphent,
s sui gloriam ad remotis-
ras extendant. Ne multa!
rarum orbis Romanorum
r imperio, modo illi in
veterem Troiam reparandi
onsilium! Troiam enim re-
el denuo surgentem iterum
n eamque vel munitissimam
iterum evertam." Hac Iu-
tione exposita poeta per-
asi audaciae, qua deorum
retulerit, cogitatione re-
rmen finit. — Quod ad
poetae digressionem, male
s reprehensam, attinet, in
qui sensum pulchri habet,
minis excellentiam ponen-
facile sentiet. Scilicet
t lectores suos in re ste-
ıe delectent, studiose ea,
adumbrandis et exornan-
i sui vim artemque osten-
nt, arripere carminibusque
rere, inprimis vero, quo
ectorum animos detinendos
efficacius est, personas tam agentes quam loquentes inducere solent. Felicissime igitur poetam artificio illo in hoc carmine usum esse dixerim. Quis est enim, quem in eo non capiat gravissima Iunonis oratio? et quis in aliis poetae nostri digressionibus longioribus, v. c. infr. III. 5. et 27. ea, quae Regulus et Europa loquuntur, sine summa delectatione et admiratione legere potest? Dicebam ab initio, hoc carmen in laudem iustitiae et constantiae scriptum esse Quid? si totum hoc carmen poetam eo inprimis consilio, ut *Augustum tamquam deum deorum ordinibus insereret*, scripsisse dicamus? Est enim haec poetarum lyricorum ars, ut saepius rem ipsam, quam carmine celebraturi sunt, breviter tantum et obiter quasi tangant, eam vero cum caeteris carminis sententiis tam sollerter coniungant, ut eo magnificentius illa exsplendescat. Iam vero quid in Augusti laudem brevius simulque gravius et splendidius dici potuit, quam quod v. 11 et 12: *Quos inter Augustus recumbens Purpureo bibit ore nectar*, de eius divinitate dictum est? Ampliores certe Augusti laudes ne amplissimum quidem carmen complecti poterat!

v. 1—8. *Iust. et ten. propos. vir.* virum probum et in iis, quae semel bona et honesta esse intellexit, inconcusso animo persistentem; laudat igitur eam tantum constantiam, quam vir iustus in rebus iustis probat. — *ardor*, furor; *prava*, intellige res novas, seditiones, et quidquid pravi cives contra civitatis salutem et incolumitatem moliuntur. — *voltus*, minax nempe et torvus. —

Mente quatit solida, neque Auster,
Dux inquieti turbidus Hadriae,
Nec fulminantis magna manus Iovis:
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus arces attigit igneas:
Quos inter Augustus recumbens

v. 10. Codd. praebent partim *innixus* (s. *innisus*), partim *eni* *enixus*); illud receperunt *Lambin.*, *Torr.*, al., hoc praeferendum e cuit *Bentleius*, quem recentiores omnes secuti sunt. „Qui pondus sustinet, is fulcro *innititur*, ne cadat; qui in altum ascendere c *enititur*." — *R.*

mente quatit solida, ita impellere et concutere valet, ut mens eius *solida*, h. e. immobilis, de statu suo deliciatur. Bene ad rem comparant illud Iuvenal. VIII. 79: *Phalaris licet imperet, ut sis Falsus, et admoto dictet periuria tauro.* — *neque Auster, dux inqu. turb. Hadr.* cett. nec rerum physicarum violentia, saevae tempestates et fulminum iactus. — *turbidus*, turbulentus, saevo impetu turbas concitans, ut *turbida procella* Catull. XXV. 4. — *Auster dux Hadriae*, cf. supr. I. 3. 15. et sic *Capricornus* supr. II. 17. 19: *tyrannus Hesperiae undae* dicitur. — *magna manus*, h. e. valida, potens. Similiter de Iove Ovid. Met. I. 595: *Sed qui caelestia magna Sceptra manu teneo;* et Sil. Ital. VII. 371. de ipso Iove fulminante: *Caelone exciderint et magna fulmina dextra Torserit omnipotens;* plura vide apud *Burmann*, ad Ovid. Eleg. in Drus. 224. — *Si fractus ill.* cett. nec, si caelum ruat, eius ruina perterrebitur. Comparant Theogn. v. 849. et Strab. VII. p. 462. Caeterum hunc locum, ut observat *Mitsch.*, in suam rem vertit Senec. Quaest. Nat. VI. 32. et Thyest. 358.

v. 9—16. *Hac arte*, ha pugnabili animi in proposito ptoque consilio perseverantis *lux*, sc. cum fratre *Cast* *vagus*, refer ad errores, totum paene terrarum orbe vagatus esse Hercules dicit ripid. Herc. Fur. 1196: (*ἰδοις Πολυμοχθότερον πολ κτότερόν τε θνατῶν.* — *en eniti* proprie de iis, qui c ad altiora tendunt. — *arces igneas*, divini honoris in ca ticeps factus est; de Hercul nitate vid. *Mitsch.* ad h. l. - *inter August. recumb.* cet inter quos Augustus, eadem caelum evectus, iam deus et mensae consors nectarque divino honore exsplendescit II. 1. 15). — *cum diis epu deorum mensae et epulis* priscum loquendi genus pr *deos ut deum versari* vel *socium esse;* sic *Hercules*, infr. IV. 8. 30: *Iovis epul esse* dicitur; cf. Hom. Od 603. Virgil. Eclog. IV. v Aen. I. 79. Scite autem p Augusto divinitatem virtut asserat, eum inter eos deo fingit, quos, ut prisco serm

Purpureo bibit ore nectar.
.c te merentem, Bacche pater, tuae
xere tigres indocili iugum
Collo trahentes. Hac Quirinus 15
Martis equis Acheronta fugit,
atum elocuta consiliantibus
ione divis: Ilion, Ilion
Fatalis incestusque iudex

bibet, *Fea* e Codd. Praestat vulgata lectio; cf. *Bentl.* et *Iahn* - *R.*

Legg. II. 8. dicitur: *endo ta locaverunt;* ad hos aumis Hercules, Dioscuri, Quirinus referri solent; 7. 8. 30 sqq. Cicero l. l. et XV. 77 sqq. — *purpureo* ro ore, quale deo convenentl. ad h. l. — *Mitsch.* reum de eo, cui nectaris color inter bibendum afargute magis quam vere — *te merentem*, dignum, lum eveharis, te praebenl. Trist. V. 3. 19. de Bac- *quoque aethereas meritus es arces, Qua non icta labore via est.* — *es vexere*, Bacchus enim m perdomitam (cf. supr. 7.) ut victor triumphans ibus iuncto ductus (Sil. 79—81: *Quid, cui, post Indos Captivo Liber cum rret ab Euro, Caucaseae uxere per oppida tigres?*) mphali specie ad caelum ectus esse fingitur. Similne apud Propert. III. 17. *lyncibus in caelum vecta* — *indocili*, bene ad tigri- Bacchus condocefecerat, designandam. — *Martis* d. Fast. II. 496. de *Ro*- aelum vecto: *Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether: Fit fuga; Rex patriis astra petebat equis.* cf. Met. XIV. 805—828. — *Acheronta fugit*, observent tirones poetae artem et copiam, qua vulgare illud: *in caelum evehi* et *deum fieri* variaverit. Theocrit. XVII. 47: *Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέρασεν.*

v. 17—24. Nexus: Romulus autem Deus factus est tum, postquam Iuno in consilio deorum haec caeteris diis grata verba pronunciaverat; *Ilion, Ilion.* cett. iunge: *Fatalis incestusque iudex et mulier peregrina Ilion, Ilion, cum populo et duce fraudulento mihi castaeque Minervae, ex quo Laomedon deos mercede pacta destituit, damnatum, vertit in pulverem*, h. e. Troia, quae mihi et Minervae ad perfidiae a Laomedonte commissae poenam a populo Troiano et eius rege expetendam tradita et devota fuerat, nunc eversa et deleta est bello, quod Paris per raptum Helenae concitaverat. — *Fatalis*, *Δύσπαρις*, *Αἰνόπαρις*, in fatum (h. e. perniciem) patriae electus; *incestus*, ob turpe, quo Helenae raptu tam hospitii quam coniugii sanctitatem polluit, flagitium; *iudex* invidiose pro: Paris, nunquam enim ex Iunonis animo excidit, ut canit Virgil. Aen. I. 27: *Iudicium Paridis*

Et mulier peregrina vertit
In pulverem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatum Minervae
Cum populo et duce fraudulento.
Iam nec Lacaenae splendet adulterae
Famosus hospes, nec Priami domus
Periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit. Protinus et graves
Iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

v. 30. *protinus*, Codd. omnes; *protenus*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — v *Troica*, Codd. omnes. *Troïa*, cum N. Heinsio *Bentl.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — *R.*

spretaeque iniuria formae. — *mulier peregrina*, contemtim pro: *Helena*, quae coniugem Menelaum deseruerat Paridem secuta. — *ex quo destit. deos merc. pact. Laomed.*, de perfidia, qua Laomedon Neptunum et Apollinem mercede, quam iis de commodata sibi in reficiendis Troiae muris opera promiserat, defraudasse dicitur, res nota; vid. Homer. Iliad. XXI. 443 sqq. hinc Virgil. Aen. IV. 542: *Laomedonteae periuria gentis.* — *destituere* eleganter de iis, qui fidem in re promissa fallunt, vel: qui non dant, quod se daturos esse promiserunt; Cic. p. Rosc. Amer. 40: *Roscius socios suos induxit, decepit, destituit.* — *damnatum*, devotum, destinatum, sc. ad poenas, quibus se obligarant hac fraude Troiani, exigendas. Virg. Aen. IV. 699: *Stygiumque caput damnaverat Orco.* — *cum popul. et duc. fraudul.*, fraus enim aliqua commissa *immeritis* quoque *nepotibus* (ut supr. I. 28. 30. dicitur) *nocere* putabatur. — *duce fraudulento*, rege Priamo, qui, quasi fraus a patre admi filium quoque pertineat, *fraud tus* dicitur.

v. 25—36. *splendet*, sc. for externo cultu; Paris enim fui modum formosus, θεοειδής, (I Il. III. 16.) εἶδος ἄριστος, (He c. v. 39.) et externi nitoris st sior; hinc supr. I. 15. 14. cura primis in *caesarie pectenda* po dicitur; cf. Hom. l. l. 54. 5 [Recte iungit *Orellius*: *hospes terae Lacaenae* (genit.); vulgo struunt: *hospes splendet adu* (dat.). *R.*] *Famosus*, nos: *be tigt.* — *Hector. opibus*, He virtute; *Boettig.* comparat S Troad. 124—129. — *ductum* tractum in decem annos; *sedi bus*, dissensu, discordia, scilice diis contra Troiam, aliis pro stantibus; cf. Virgil. Aen. X. Ovid. Trist. I. 2. 5. — *Pro* postea, deinceps; nos: *Forth Troïca sacerdos*, Ilia. *Marti nabo*, donabo et concedam Ma e. ab ira et odio invisi mihi n

Marti redonabo; illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Succos et adscribi quietis 35
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto 40
Insultet armentum et catulos ferae
Celent inultae, stet Capitolium
Fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas 45

v. 34. *discere*, Codd. permulti (atque sic *Iani* et *Vanderb.*). Aptior en est h. l. vulgata lectio *ducere*. Cf. Od. I. 17. 22. Od. IV. 12. 14. Metam. XII. 316. — *R.*

Martis gratiam absistam. Romu- autem Iunoni ex Marte *nepos* — *lucidas sedes*, Olympum, *δώ- α αἰγλήεντα*. — *ducere*, cf. supr. I. 17. 22. — *quietis ordin. deor.* vulgari: *ordinibus deorum quie- um;* nam in quiete et tranquillo pars divinae felicitatis spectari bat; hinc apud Sil. Ital. XV. 57: *ue idem*, (deus) *exemplar lenis talibus aevi, Imperturbata pla- us tenet otia mente.*

v. 37 — 44. *Dum*, modo, dum- do; *longus*, epitheton ornans; er *saev. Il. Rom. pont.* gravius vulgari: Romam ab Ilio dividat, iungat. — *exsules*, posteri Tro- orum a terra patria exclusi. — *Priam. Par. bust. insult. arm.* t. vulgarem sententiam: „dum- lo loca illa, ubi Troia stetit, et vasta maneant, vel: dum- lo nemo ibi, ubi Troia stetit, am urbem moliatur," egregia re- is incultae et desertae descri- ne exornavit; qui enim in agris, alta moenia et tecta antea sur- gebant, armenta errare conspiciunt, et in locis hominum frequentia antea celebribus ferarum latibula animad- vertunt, eorum oculis viva sane pe- nitus eversae urbis imago obvér- satur; cf. infr. Epod. XVI. 10 sqq. et *Mitsch.* ad h. l. Iam vero, cum maxima contumelia affici putarentur sepulti, si quis petulantius eorum sepulcris insultaret, facile apparet, quanto odio Iuno, optans, ut *Priami Paridisque busto insultet armen- tum*, cum in omnes veteres Troia- nos, tum in Priamum Paridemque inprimis, flagraverit. — Sic apud Euripid. Electr. 327. Aegisthus con- tumeliose Agamemnonis busto insul- tat (*ἐνθρώσκει τάφῳ*); cf. Hom. Iliad. IV. 177. — *celent*, sc. ibi *inultae*, nullis hominum insidiis ibi expositae. — *possit dare iura*, tam potens fiat, ut iura det; *triumpha- tis*, de quibus triumpharunt.

v. 45—52. *Horrenda*, fortitudine sua timenda; ut supr. I. 28. 4. *h o r- r i b i l i s Medus* et infr. Sat. II. 5. 62. *h o r r e n d u s Parthis iuvenis.*

Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus,
Aurum irrepertum et sic melius situm,
Cum terra celat, spernere fortior 50
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tanget armis, visere gestiens,
Qua parte debacchentur ignes, 55
Qua nebulae pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimium pii

v. 53. *mundi*, *Lamb.* e paucis Codd. Cf. *Bentl.* — v. 54. *tangit*, lectio vulgata. At libri plerique atque optimi habent *tanget*, quod praeeuntibus *Iahnio* et *Orellio* recipiendum duximus. Praedicit enim dea, quid, cum ipsa permiserit, certo sit eventurum, atque hoc ipso vaticinio dictis fidem addit sanctissimam. Cf. similem futuri post praegressum coniunct. usum Od. I. 12. 57. ibique var. lect. — *R.*

— *medius liquor*, intellige fretum Gaditanum, Africam Europamque interfluens. Laudant illud veteris poetae apud Cic. de Nat. Deor. III. 10: *Europam Libyamque rapax ubi dividit unda.* — *tumidus*, apte de fluvio nimia aquarum copia intumescente et super ripas in agros se effundente. — Designat autem poeta terras, ad quas illo tempore victricia Romanorum arma penetraverant, remotissimas, victoriarum inprimis, quas ex Hispania et Aegypto reportaverat Augustus, in eius laudem et gloriam respectu habito. — *Aurum irrepertum* cett. iunge: *fortior spernere* (Graece pro: ad spernendum) *aurum irrepertum* cett. *quam cogere dextr. rap. omne sacr. in us. hum.*, h. e. Roma antiquae potius frugalitatis studiosa, quam divitiarum undique congerendarum cupida. — *irrepertum* ipse explicat, quod *terra celat.* — *omne sacrum*, sanctissima quaeque. Teles quoque apud Stobaeum XCI. p. 510. 34. ai mala, quae divitiarum cupiditate proferuntur, sacrilegia refert, δὶ κέρδος, aiens, ἱερὰ συλᾶται. — *humanos*, profanos.

v. 53 — 60. *Quicumque mund. term. obst.* quicumque terminus orbi terrarum obiectus est, h. e. quaecumque in extremo terrarum termino posita est regio; — *tangit*, attinget. — *Qua parte debacch. ign.*, *Qua neb.* cett. regionem, ubi aut solis aestus, aut nebularum pluviarumque vis saeviet, h. e. regionem aut zonae torridae aut zonae frigidae subiectam; de zona *torrida* et *frigida* cf. supr. I. 22. 17 sqq. ubi similiter fere de zona frigida: *Quod latus mundi nebulae malusque Iuppiter urget.* — *pluvii rores*, ut δρόσος de imbribus. — *nimium pii*, nimio pietatis in metropolin studio ducti; ad reparandas enim urbes eversas veteres earum incolae pie-

Rebusque fidentes avitae
Tecta velint reparare Troiae. 60
Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Coniuge me Iovis et sorore.
Ter si resurgat murus aëneus 65
Auctore Phoebo, ter pereat meis
Excisus Argivis, ter uxor
Capta virum puerosque ploret.
Non hoc iocosae conveniet lyrae:
Quo Musa tendis? Desine pervicax 70
Referre sermones deorum et
Magna modis tenuare parvis.

v. 66. *Ductore*, (i. e. conditore murorum) tres Codd., probante *Cruquio*. Vide tamen *Bentl.* ad h. l. — v. 69. *Non hoc iocosae conveniet lyrae*, Codd. plurimi ac praestantissimi, et sic *Cruq.*, *Torrent.*, *Bentl.*, *Vanderb.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* — *Non haec — convenient*, e pluribus Codd. recepit *Lambin.* — *Non haec — conveniunt*, e nonnullis Lamb. Codd. *Iani*, *Mitsch.*, *Fea*, *Doer.* Apparet autem, singularem potius numerum offensioni fuisse librariis, quam pluralem, qui propius ad pedestris orationis usum accedit. Singularis eodem modo hic positus est atque Sat. II. 3. 6: *dic aliquid dignum promissis.* — *R.*

tatis officio teneri putabantur; cf. *Boettigerus.*

v. 61—68. *Troiae renascens fortuna*, exquisitius pro: fortuna Troiae renascentis. Sententia: quam sortem iam semel a Graecis experta est Troia, eandem illa infausto omine de integro exstructa iterum tristi clade experietur; *renascens*, ut *Pergama recidiva* apud Virgil. Aen. IV. 344. — *ducente catervas*, similiter Iuno *ferro accincta agmen vocare* fingitur apud Virg. Aen. II. 513. — *Coniuge me Iov. et sor.*, laudant notissimum illud Virgilii Aen. I. 47: *Ast ego, quae divom incedo regina Iovisque Et soror et coniux*, ubi vid. *Cerda.* cf. Hom. Iliad. XVI. 432. — *murus aëneus*, firmissimus; hinc infr. Epist. I. 1. 60: *Hic murus aëneus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.* Firmissima quaeque enim poetae *ferrea* vel *aënea* faciunt; similiter *moenia Cyclopum educta caminis* de regia Plutonis apud Virg. Aen. VI. 650. — *auctore*, h. e. conditore; Virg. Georg. III. 36: *Troiae Cynthius auctor;* cf. supr. ad v. 22. — *uxor capta — ploret*, cf. Hom. Iliad. IX. 589 sqq.

v. 69—72. Subita poetae ad se vel Musam suam conversio et repente compressus impetus, quo se temere ut poetam tenuem ad rem graviorem enarrandam abripi passus sit, mirifice totius carminis sublimitatem auget. Similiter a gravioris rei tractatione Musam suam revocat supr. II. 1. extr. — *pervicax*, ut supr. l. l. *procax* de Musa, quae temere et audacius aliquid molitur et constanter in proposito persistit. — *magna mod. tenuare parvis*, sublimia carmine tenui ad humilitatem deprimere.

CARMEN IV.

AD CALLIOPEN.

Descende caelo et dic age tibia
Regina longum Calliope melos,

v. 1. *caelo, dic, Cuningh., Iani, Fea* e Codd. nonnullis. — *R.*

CARMEN IV.

Quod in argumento carminis antecedentis dictum est de arte et sollertia, qua poetae lyrici sententiam, in qua totius carminis finis ponendus est, breviter tantum tangere, in caeteris vero ad eam accommodandis et referendis liberius exsultare solent, id in hoc quoque carmine recte diiudicando teneri debet. Nam, si quid video, totius huius carminis, ut ita dicam, cardo vertitur in *laude*, quam poeta *Augusti ingenio literarum studiis exculto* tribuit. Iam vero cum poetae Musas doctrinae magistras faciant ideoque earum laus cum laude doctrinae arcto vinculo coniuncta sit, Horatius Augusti doctrinam et sapientiam laudaturus hanc opportunam in laudes Musarum excurrendi occasionem cupide amplexus est. Exordiens igitur hoc carmen incalescit statim Musarum cogitatione; advocat Calliopen, ut sibi carmen canat; sentit appropinquantis Musae praesentiam, audit dulcissimos eius modos, et hac dulci insania plenus in ipsis Musarum lucis sibi errare videtur; — dum stupet attonitus, reputare secum incipit, quae sibi a prima pueritia Musae praestiterint; narrat igitur, quomodo non solum puer olim in monte Vulture dormiens defensus ab iis contra saevas bestias, sed ex tribus aliis quoque vitae periculis peculiari earundem tutela servatus fuerit. Quibus enarratis animo assurgit et ubique vel apud quosque populos feros et barbaros se tutum ab omni periculo sub Musarum praesidio fore praedicat. Tum ad ea, quae Augustus Musarum favori debeat, transiens, quomodo ille militiae laboribus fessus non solum in earum consortio recreetur, sed ab iis quoque sapientiore consilio regatur et sustentetur, breviter exponit. Ut eo magis autem appareat, quantum praestet potentia consilio et prudentia temperata stultitiae et temeritati eorum, qui nimium viribus suis confisi prae se contemnunt omnia, Gigantum et aliorum, qui graves audaciae suae poenas dederunt, exempla proponit. — Sic in hoc quoque carmine, super cuius consilio tam multa disputata sunt, apte omnia conspirare existimo.

v. 1—8. *Descende caelo*, comparant Alcmanis Fragm. apud Hephaest. p. 22: *Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπα, θύγατερ Διὸς, Ἀρχ' ἐρατῶν ἐπέων· ἐπὶ δ' ἵμερον Ὕμνῳ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν.* — *caelo*, Musae enim in caelo quoque inter caeteros deos versari finguntur, hinc *Ὀλυμπιάδες* dicuntur Hom. Iliad. II. 491. et Ennio: *Musae, quae pedibus magnum pulsatis Olympum.* — *Regina*, ut dea; Calliopen enim ideo reginam dictam

Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phoebi.
Auditis, an me ludit amabilis 5
Insania? Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.
Me fabulosae Volture in Appulo
Altricis extra limen Apuliae 10

4. *citharaque*, tres vel quatuor Codd.; reliqui omnes *citharave*, quod erunt *Lamb.*, *Cruq.*, *Torr.*, *Bentl.*, *Vanderb.* At cithara et fides non diversae res sunt, quae sibi opponuntur, sed unam exprimunt *lyotionem*, ut Virg. Aen. VI. 120: *Threïcia fretus cithara fidibusanoris.* Unice vera igitur est lectio *citharaque.* — v. 5. *Audiris, Fea.* — v. 10. Pro *altricis* permulti Codd. habent *nutricis*, quod it *Vanderb.*; sed ortum videtur ex glossemate. Pro *limen Apuliae* dum suspicatus est Bentl. *limina sedulae*, ut cum Scholiastis per *cem* s. *altricem* intelligatur femina. Vide quae *Iahnius* ad h. l. an it. *R.*

quod sit, ut illa Hesiodo g. 79. dicitur, *προφερεστάτη ίων*, parum probabile est. — *tm*, explicant: longe duratuaeternum; et sic fere *longus* s infr. III. 11. 38. sed nihil lit, quominus *longum melos* rmine ampliore et copiosiore etur; quo longius enim et is Musa canebat carmen, eo poetae illud audientis debesse delectatio. — *acuta*, acut claros sonos edente, h. e. *ona*, ut eiusmodi vocem ap- Catullus LXIV. 321. — *Au-* poeta, quasi vocata e caelo d se descenderit Calliope, vit audit, quae divino numine audire et videre sibi videnquaerit igitur e circumstanti- *auditis?* scilicet canentem pen. *amabilis insania*, dulror. — *pios*, piis novem so- is sacros nec nisi piis earum is adeundos; — *amoen. qu. u. sub. et aur.*, ad locorum amoenitatem pertinent transeuntes aquae et aurae mitioris flatus.

v. 9 — 20. Ad nectendas inter se sententias supple haec: scilicet a prima pueritia singulari ego fruor Musarum tutela et benevolentia, nam *fabulosae palumbes texere nova fronde me puerum ludo somnoque fatigatum in Volture Appulo*, cum evagatus essem *extra limen altricis Apuliae.* — Rem narrat, quae sibi admodum puero acciderit. Cum lusisset aliquando extra domum patriam in regione adiacente cum aequalibus, in monte Vulture, ubi prae lassitudine somno oppressus fuerat, inter medias saevas bestias salvus et incolumis inventus est. — Cum statim alia, quibus vere Horatium expositum fuisse constat, subiungantur vitae pericula, non totam rem, ut *Boettigerus* credit, ad simile quoddam Pindari de pueritia sua commentum finxisse, sed ea tantum, e quibus se tum a Musis servatum esse appareat, affinxisse videtur.

Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere, mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae
Saltusque Bantinos et arvum
Pingue tenent humilis Forenti,
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis, ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,

v. 16. *Ferenti*, pars Codicum atque sic *Lamb.*, *Torr.*, C *Bentl.* Praeferendam esse alteram lectionem *Forenti*, recte viderun centiores editores. „Forentum enim urbs Apuliae, Ferentum op Etruriae longe dissitum a Vulture monte.“ *R.*

Rem veram igitur re ficta de palumbibus, quae Horatium, ut futurum poetam, lauro et myrto Musarum iussu contra saevas bestias texisse dicuntur, egregie in Musarum laudem exornat. — *palumbes fabulosae*, de quarum ministerio saepe in fabulis fit mentio; sic *columbae* Iovi ambrosiam attulisse finguntur apud Hom. Odyss. XII. 62. — *Volt. in App. Altr. extr. lim. Ap. lud. fat. som.*, h. e. cum in Vulture monte extra patriae Apuliae fines me ita fatigasset ludus puerilis, ut somno opprimerer. — Tenendum est, Venusiam, patriam Horatii urbem, sitam fuisse in Apulia haud procul a finibus Lucaniae. Cum vicinus autem Apuliae mons *Vultur* parte sui aliqua procurreret in Lucaniam, fieri potuit, ut audax puer longius in eo monte progressus *extra limen* (extra fines) *altricis Apuliae* (patriae terrae) evagaretur. — *altricis Apuliae*, ut Ov. Metam. IV. 293: *Idaque altrice relicta.* — *ludo fatigatumque somno* (pro: *ludo somnoque fatigatum*, transposita part. *que*) proprie quidem non somno fatigamur, sed labore aliquo defatigati eo opprimimur; itaque *oppressum* simul in voce *fatigatum* late elici debet, ut apud Homer XII. 98: *καμάτῳ ἀδδηκότε καὶ ὕπνῳ.* — *fronde*, sc. la myrti, ut ex v. 19. apparet; recens nata, viridi; sic *nova des* apud Ovid. Art. Am. I Fast. III. 138. et sic passi flores, *nova* herba, rosa ce *mirum quod foret omnibus* quod omnes Vulturni accolas i porem dedit, cum viderent, ut, quomodo, *dormirem* cett. T autem huius rei facit incolas t oppidorum, in montis Vulturni nitate sitorum, *Acherontiae*, *tiae* et *Forenti*. — *Achero* quod in loco arduo, nidi inst celsa arbore, exstructa fuit, *celsae Acherontiae* vocatur; quam rei similitudinem Cicero que (Orat. I. 44.) Ithacam *nid in asperrimis saxis affixum* a lat. — *Salt. Bantin.* Ban saltibus cinctam. — *Forenti*, (*Forenzo*) oppidi in valle siti, illud *humile* dictum est. — *ut merer* eleganter pro: uti conte — *collata*, congesta; finge tib lumbes laurum et myrtum e loc

Non sine dis animosus infans. 20
Vester, Camenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste seu Tibur supinum
Seu liquidae placuere Baiae.
Vestris amicum fontibus et choris 25
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.

us attulisse. — *Non sine* ἐκ ἀθεεί) sub Musarum tu- *animosus infans*, significro: ego. — *animosus*, tam ut ne terrores quidem, qui in nemore inesse perhibenpavisset, quin potius ibi miret. *infans*, qua voce se . l. ut puerum significat.

—28. Quocumque me confei adestis comites et me ut alumnum et cultorem vestro et tegitis praesidio. — Ad uidem sententiam exornante Horatio nunc ea inpriorum loca occurrere debea quae saepius ex urbe anisandi causa secedere sole- *in arduos tollor Sabinos*, am suam habebat Horatius; . II. 18. 14. — *tollor*, siter pro: proficiscor, quia ardua proficiscentes per acolli debent. — *frigidum te*, hoc quoque Latii op- (nunc *Palestrina*) in loco tum fuit, unde illud *altum* Virgil. Aen. VII. 682. cf. V. p. 348. et ob id ipsum : *frigidum*. — *Tibur supi-* nunc *Tivoli*) in colle leniter ate positum, vel, (quod Li- 3. de Alba Longa dixit) in dorso porrectum; de voce *supinus* in hac significatione vid. *Bentl.* infr. ad Epod. I. 29. — *liquidae* refer ad naturam aquarum, quarum salubritatis causa Baiis, oppido in Campania amoenissimo, Romani, ut satis constat, frequenter commorari solebant. — *Vestr. amic. font. et chor.* pro vulgari: me poetam; ut supr. I. 26. 1. *Musis amicus* cett. — *Philipp. vers. acies retro*, clades illa fusi ad Philippos exercitus; servatam autem in pugna illa funesta vitam, quam supr. II. 7. 13. Mercurii tribuit custodiae, iam causae suae inserviens Musarum tutelae se debere ait. — *devota*, exsecrabilis, *nefasto* scilicet *die* (ut supr. II, 13. 1—2. dicitur,) *posita et sacrilega manu producta*. — *Palinurus*, tempestas, qua olim ad promontorium Palinurum oppressus et ad summum vitae discrimen adductus fui. — *Palinurus* notum in ora Lucaniae prope Veliam promontorium, naufragiis inprimis, quae crebro ibi ad latentes scopulos fieri solebant, infame, ab Aeneae gubernatore, *Palinuro*, dictum. Virg. Aen. VI. 381. *Sicula unda* latiore sensu pro: mari Tyrrheno, cuius pars certe Siciliam praeterlabitur. Caeterum huius periculi, cui poeta in mari expositus fuerit, nulla alibi fit mentio.

Utcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum 30
Tentabo et urentes arenas
Litoris Assyrii viator,
Visam Britannos hospitibus feros
Et laetum equino sanguine Concanum,
Visam pharetratos Gelonos 35
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,

v. 31. *arentes arenas*, multi Codd. et pleraeque editt. Significatior tamen altera lectio *urentes arenas*, quam receperunt *Fea*, *Vanderb.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* — v. 38. *abdidit*, Codd. plerique et plurimae editiones; *reddidit*, e Codd. nonnullis *Bentl.*, *Fea*, *Mein.*; *addidit*, cum paucis Codd. *Vanderb.* et *Orelli* (qui coll. Tac. Ann. XIII. 31. ita explicat: „adiunxit tanquam novos colonos.“). Mihi vulgata lectio abdi-

v. 29—36. In vestro comitatu periculosissima quaeque loca tam mari quam terra securo animo adibo, nec ullius barbarae gentis saevitiam timebo. *Utcumque*, quandocumque, dum; *insanientem*, ob ventorum furorem, quo mare ibi concitari solet; *Bosporum*, de Bosporo Thracio, navigantibus infestissimo, cf. supr. ad II. 13. 15. *tentabo*, eleganter pro: audacter adibo; *tentare* enim eleganter dicuntur, qui res periculosas cum audacia et fiducia quadam suscipiunt. — *Lit. Ass. viator*, h. e. iter pedestre faciens per arenarum acervos in Syria; *litus* enim iam, ut Graecorum θίν, de arenarum cumulis sive coacervata arenae copia; vid. *Boett.* et *Mitsch.* ad h. l. — *Assyrii* pro: Syrii, ut saepe. Designari autem a poeta putant *Syriae Palmyrenae solitudines*, de quibus vid. Plin. V. 24. 25. — *Britann. hospit. feros*, nam, si verum est, quod Acron ad h. l. observat, Britanni immolare solebant hospites. — *laet. equ. sangu. Concan.*, de hoc barbaro more, quo Concani, Cantabriae in Hispania Tarraconensi populus, sanguine equini potu delectati esse dicuntur, nihil quidem aliunde constat; sed cum Scythae, quibuscum multa, teste Strabone III. p. 165., communia habuere Cantabri, secundum Virg. Georg. III. 464: *lac concretum cum sanguine equino* potaverint, vel inde, quod Hor. de Concanis memorat, admodum fit probabile. — *Gelonos*, gentem Sarmaticam, amnem Borysthenem accolentes, *pharetratos*, similiter ad eorum feritatem designandam Virgilio Aen. VIII. 725. dicuntur sagittiferi. — *Scythicum amnem*, h. e. Tanain, pro Scythis, eius accolis.

v. 37—42. In vestro, o Musae, consortio Augusti quoque animus ex finiti belli laboribus reficitur, h. e. Augustus perfunctus belli laboribus animi recreandi causa literarum studia tractat. De opera in literarum studiis ab Augusto posita testis est Suetonius Vit. Oct. c. 84 et 85. — *altum*, longe super alios elatum, excelsum; Ovid. ex Pont. II. 3. 63. — Eleganter emeriti milites oppi-

Finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro. 40
Vos lene consilium et datis et dato
Gaudetis, almae. Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,

m Scholiastae quoque tuentur) verissima videtur esse, cum hac nodum suaviter pingatur summum, cui reddantur fessi milites, Lectio *reddidit* nil nisi glossema est; *addidit* ex scribendi vitio idetur Orelliique explicatio displicet propterea, quod solis vete- nissis ac per colonias dispositis non totum statim bellum finitum quoties bellum finiebatur semper quoque agri militibus divide- Narrat quidem Sueton. Oct. 13., Augustum veteranos post Phi- proelium in Italiam reduxisse et municipalibus agris collocasse; neutiquam labores finiti erant, imo gravior belli pars restabat. em aperte significatur armorum cessatio ac dulce pacis otium, atur Augustus ad literarum studium; fessae igitur militia cohor- soli sunt veterani, sed omnes copiae, quae confecto bello do- n Caesare redeunt. „Quotiescumque copias in urbes reduxit, belli curis, literarum studiis rursus vacat.“ — v. 43. Pro *tur-* tres Codd. praebent *turbam*, sicuti v. 47. pro *turbas* non pauci *urmas* (quod receperunt *Cruq.* et *Torr.*) — v. 44. *corusco*, *ntl.*; multo significantius autem epitheton *caduco*. *R.*

dicuntur, quod ibi militiae liberi adeoque a publica e remoti in otio vivebant; infr. Epist. I, 1. 5. gla- ade donatus *agro abditus* citur (cf. Virg. Georg. III. nec dissimili ratione apud m p. Arch. 6. *literis se* icuntur, qui, fugientes qua- publicam, in umbra et otio antum sibique vivunt. — *ntro*, quem Musae amant s suis erudiunt, is una cum penis recessibus, (qualis in- Musis fuit in antro quodam montis in Macedonia), ver- earum cantibus delectari — *lene consilium*, respici- entia, qua post bella civi- imis prudenter Augustum n suam temperasse con- *gaudetis*, dum Augustum quae datis ei consilia, ex- detis.

v. 42 — 48. Sententiarum nexus est hic: qui a Musis alieni sunt, insolentius se gerere et mitiora consilia spernere solent; satis enim constat (*scimus ut*), quam graviter impia Titanum ausa ultus sit Iuppiter, cett. Comparant cum h. l. Pindarum Pyth. VIII. de poenis, quae temeritatem et insolentiam mancant, pariter Gigantum exemplo usum; inprimis autem huc pertinet Pind. Pyth. I. 25. Caeterum, quod *Heynius* in Not. ad Apollod. p. 67. observat, geminam de Titanum et Gigantum pugna fabulam posteriores inprimis poetas ob magnam, quae inter utramque intercedit, similitudinem ita inter se confudisse, ut paene in unam confluxerit, id in permixtis Titanum Gigantumque nominibus hic quoque tenendum est. — *impios*, impio ausu contra deos adeo assurgentes; *immanem*, im-

Qui terram inertem, qui mare temperat 45
Ventosum, et urbes regnaque tristia
Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.
Magnum illa terrorem intulerat Iovi
Fidens iuventus horrida brachiis, 50
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed quid Typhoeus et validus Mimas,

v. 46. *et umbras*, coni. *Bentl.;* tautologiam enim esse in „urbes" et „*mortales turbas.*" Sed consulto Horatius *urbes* opposuit inferorum locis, *mortales* divis, terram inertem mari ventoso, ut significaret, totum mundum atque omnia, quae in eo insint, licet natura vel maxime inter se diversa, Iovis unius imperio gubernari. Cf. Od. I. 12. 14 sqq. Caeterum vv. *urbes* et *regna tristia* non iungenda esse arbitror cum praecedenti *temperat*, sed referenda potius ad sequens *regit*, cum hoc satis indicatum videatur particula *et*, quae non sine causa particulae *que* ter repetitae antecedit. *R.*

mari corporum mole se iactantem; *caduco*, decidente, deiecto, ut supr. II. 13. 11: *lignum caducum.* — *inertem*, h. e. immobilem; similiter Horatius terram *brutam* dixit supr. I. 34. 9. ubi confer not. — *regna tristia*, Tartara. — *aequo*, miti et iusto.

v. 49—64. *terror. intul.*, supra II. 12. 7: *unde periculum Fulgens contremuit domus Saturni veteris.* — *horrida*, refer ad externam Gigantum speciem sive ad prodigiosa eorum corpora, multis brachiis horrentia; tribuuntur enim iis vel centum vel mille adeo manus (Ovid. Fast. V. 37.), unde dicti sunt πολυπήχεες, ἑκατόγχειρες. — *fidens brachiis*, ut apud Homerum Iliad. XII. 135: χείρεσσι πεποιθότες. *Fratresque*, Otus et Ephialtes, Aloidae, qui, ut Virgilius quoque Georg. I. 281 et 282. de his *coniuratis fratribus* canit: *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam Scilicet atque Ossae frondosum involvere Olympum.* cf. Aen. VI. 580. Adnumerantur autem nunc Otus et Ephialtes Gigantibus, quod his similia moliti sunt. Inter Gigantes Ephialtes quoque apparet apud Apollodor. I. 6. 2. —

v. 53 sqq. *Sed quid Typhoeus* cett. Sed ne Gigantum quidem ferocissimi Typhoeus, Mimas, Porphyrion, Rhoetus, Enceladus vim et potentiam Minervae, Vulcani, Iunonis, Apollinis sustinere potuerunt. — *Typhoeus* seu *Typhon*, (horrendae figurae monstrum, vid. Hesiod. Theog. 821. Apollodor. I. 6. 3.) quem alii post Gigantomachiam demum ab Iove, quem stelide petierat, deiectum et Siciliae ei imposita perdomitum esse narrant, iam, uti apud Pindarum Pyth. VIII. 16., inter Gigantes apparet. — *Mimas* inter Centauros quidem commemoratur apud Hesiod. Scut. Herc. v. 186., sed idem inter Gigantes quoque occurrit apud Euripid. Ion. 215. cf. Claud. Rapt.

Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhoetus evolsisque truncis 55
Enceladus iaculator audax
Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Volcanus, hinc matrona Iuno et
Nunquam humeris positurus arcum, 60
Qui rore puro Castaliae lavit
Crines solutos, qui Lyciae tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.
Vis consili expers mole ruit sua; 65

'. 55. *Rhoetus*, ut supra Od. II. 19. 23. — *R.*

rp. III. 347. — *Porphyrion*, ı, terribili forma et saevitia caeteros princeps, unde Pin- l. l. v. 17. βασιλεὺς Γιγάντων latur; *minac. statu*, terribili, ad pugnam procedebat, gra- *tatus* in re gladiatoria de gra- el eo pedes sistendi modo, quis in pugna se adversario nit; *minaci* refer ad terribi- astissimi, quo Porphyrion im- at, corporis adspectum. *Rhoe-* cf. supr. ad II, 19. 23. *En-us*, diversus quidem a Ty-), sed cui pariter, ut illi, in pu- contra deos Sicilia sive Aetna iniecta esse fingitur; Virg. III. 578. Quint. Calab. XIV. Laus vero de hoc monstro to tribuitur Minervae; vid. odor. I. 6. 2. Euripid. Herc. 908. — *evols. trunc. iacul.* x, truncos arborum radicitus os ad caelum audacter iaculans. *mantem aegida*, h. e. clipeum, ipso sonitu terrorem incutie- finerva. — *possent*, efficerent, ent. — *avidus*, sc. pugnae; as quoque apud Virg. Aen. XII. pugnandi cupiditate flagrans *avidus pugnae* dicitur. *matrona*, ad Iunonis dignitatem refer. — *Qui rore* cett. Iam Apollinem, ut eius laudem, sicut Iovis v. 45—48., amplificet, a locis, quibus ille praeerat vel ubi praesens numen suum declarabat, uberius, ut solent poetae, designat. — *Castalia*, fons in Parnassi iugo, Apollini sacer; fit autem huius fontis, ubi ut pulcher iuvenis promissos crines lavisse dicitur, ideo inprimis mentio, ut simul eum Musarum praesidem celebret; similiter Apollo infr. IV. 6. 26. *amne Xantho crines lavisse* fingitur. *Lyciae dumeta*, intellige Pataram, oppidum Lyciae, (unde statim ille *Patareus*) ubi Apollo, ut observat Servius ad Virgil. Ae 144., sex hiemalibus mensibu morari solebat, uti sex mensibu stivis in insula Delo, quae per *silvam natalem* designatur, unde *Delius*. — Per *dumeta* autem intellige regionem dumetis, vepribus et virgultis obsitam. Caeterum cum h. l. opportune comparant Pind. Pyth. I. 89.

v. 65—68. *Vis consil. exp. mol. ru. sua.* Comparant in hanc sen-

Vim temperatam di quoque provehunt
In maius; idem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integrae 70
Tentator Orion Dianae,
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris Terra dolet suis
Maeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit 75

v. 69. *Gyges*, ut supra Od. II. 17. 14. — v. 70. *Sententiarum notus, et*, disting. *Lamb.*, *Cruq.*, *Torr.* — Caeterum monendum est, *Buttmanno* (Mythol. II. p. 369.) cum propter repetitum ex Od. II. 17. 14. epitheton *centimanus*, tum propter verbum *sententiarum*, nimis referens pedestris orationis colorem, tum propter Gygae mentionem post enarratam Gigantum pugnam admodum incommode hic rursus iniectam, totam hanc stropham v. 69—72 spuriam visam esse. Ac profecto negari nequit, eiecta hac stropha multo aptius sententias se excipere; additur enim statim poena, qua impii illi Gigantes a diis affecti sint. R.

tentiam Eurip. ap. Stob. Floril. Grot. p. 207: *Ῥώμη δέ γ' ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην*. et Pindar. Pyth. VIII. 15: *Βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ*. — *temperatam*, sc. consilio. *idem odere vires*, Euripid. Hel. 909: *μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν*. cf. eundem Orest. 705. — *vir. omn. nef. anim. mov.*, h. e. eos, qui vires haud consilio temperant, sed temere iis confisi nefanda quaevis moliuntur.

v. 69—80. Sententia: vera esse, quae dixi, probant exempla eorum, qui iam olim stolidae temeritatis et impiorum ausorum poenas dederunt, ut Gyges, Orion, Tityus, Pirithous. — *mearum sententiarum* pro vulgari: eorum, quae dixi et monui. — *Gyges*, centimanus, Caeli et Terrae filius, qui cum fratribus suis *Cotto* et *Briareo* a patre in Tartara detrusus et inde ab Iove reductus ei in perdomandis Titanibus auxilio adfuisse perhibetur, (vid. Hesiod. Theog. 617 sqq.) iam, ut Briareus apud Virg. Aen. X. 565. sqq. cum Gigantibus permiscetur; cf. supr. ad v. 43 sqq. — *Orion*, notus venator (vid. supr. II. 13. 39.), qui, cum libidinose sollicitasset Dianae pudicitiam, ab ea sagittis confossus esse dicitur; vid. *Hygin.* Fab. 195. et *Heyn.* Not. ad Apollodor. p. 58. — *notus*, famosus. — *tentator*, *tentare*, (Graecis *πειρᾶν*, vid. *Hemsterhus.* ad Lucian. Dial. D. 6. T. I. p. 217.) de eo, qui pudicitiam pudicis eripere tentat. — *iniecta monstris suis*, superiniecta monstris suis filiis; *partus*, eos, quos peperit; quod voces antecedentes *monstris suis* magis explicat; *luridus* perpetuum rerum infernarum epitheton; — *nec pered. imposit. ignis Aetnam*, h. e. nec ignis (quem vel Typhoëus vel Enceladus ex Aetnae cavernis evomere credebatur), consumere valet Aetnam ei impositam,

Impositam celer ignis Aetnam,
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales, nequitiae additus
Custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae. 80

CARMEN V.

Caelo tonantem credidimus Iovem
Regnare: praesens divus habebitur

v. 76. *Aetnen*, e paucis Codd. *Cuningh.*, *Iani*, *Mitscherl.*, *Doer.* 78. Pro vulgata lectione *Relinquit* e pluribus Codd. *Mein.* et *Or.* erunt *Reliquit. R.*

ulgari: nec unquam e locis, ad detrusi scelerum suorum poe- nunt, se expedire vel liberare nt. *Tityi*, cf. supr. ad II. 14. *incontinentis*, a turpi libidine se temperantis. *ales*, *nequit.* *custos.* vultur, cui id datum est ii, ut tanquam appositus custos ie adsit Tityo et eius iecur ndo perpetratae nequitiae poe- b eo exigat. — *Pirithoum*, s filium, quem una cum The- d inferos Proserpinae inde ra- ie causa descendisse et ibi, ut itatis suae poenam exsolveret, one saxis alligatum esse nar- vid. Apollodor. II. 5. 12. et yn. cf. Diod. Sic. IV. 63.

CARMEN V.

s Augusti, in qua extollenda ioque carmen versatur, iam ea is, quae U. C. DCCXXXIV. us imperio facta sunt, comple- Illo anno scilicet Phraates, rthorum, solo rumore, se bel- Augusto petitum iri, ita per- s esse traditur, ut ad gratiam Augustum ineundam captivos na militaria (quae Crasso et o ducibus perdiderant Roma- ni), iam saepius frustra repetita, nunc sponte remitteret. Quod cum Augusto esset gloriosissimum et pro insigni de Parthis victoria tam ab ipso quam ab omnibus Romanis haberetur (vid. Dio LIV. 8.), Horatius *Augustum tanquam praesentem Romanae gentis deum*, qui iam tum graves Persas imperio adiecerit, in hoc carmine celebrat. Iam vero cum simul *Britannorum imperio adiectorum* mentionem faciat, in eundem annum incidere videtur, quod de Britannia iam tum maximam partem per dynastarum quorundam studia Romanorum imperio adiecta scribit Strabo IV. p. 138: *οἰκείαν σχεδὸν παρεσκευάσαν τοῖς Ῥωμαίοις ὅλην τὴν νῆσον*. Totam enim insulam sub Claudio demum in Romanae provinciae formam redactam esse satis constat. — Unde ornatum et gravitatem carmini suo peteret, non longe circumspiciendum fuit poetae. Graviter enim, quod ipsius rei ferebat narratio, pudendam istam militum Romanorum ignaviam et impietatem in patriam, qua non eripi sibi solum passi essent signa militaria, sed coniugio adeo in captivitate apud

Augustus adiectis Britannis
Imperio gravibusque Persis.
Milesne Crassi coniuge barbara

Parthos se iunxissent cum mulieribus barbaris, carpenti et abominanti sponte ea, quae Regulus olim ad prohibendam talem turpitudinem et ignominiam de captivis iudicaverat, succurrere debebant. Itaque ut Reguli de captivis iudicium eo attentius ex ipsius quasi ore audiatur, sistit eum in consilio Senatus Romani praesentem et ea ipsa, quae missus a Carthaginiensibus contra eos suasisse dicitur, verbis gravissimis pronunciantem; quo nihil ad animos priscae virtutis et patriae amore inflammandos fingi et adhiberi ab Horatio potuit efficacius.

v. 1—4. *Caelo tonantem* cett. Sententia: Iovem in caelo regnare iam antiquitus nobis persuasum fuit; nunc vero praeter Iovem in caelo regnantem tanquam praesentem deum in terris colemus Augustum, qui potentia sua Britannos et Persas Romanorum imperio adiecit. — De eo, quod Hor. ad Augusti maiestatem et potentiam magnifice extollendam bipartitum quasi ei cum Iove regnum, huic quidem in caelo, illi in terris assignat, cf. supr. I. 12. 57. et 58. et ibi not. — *tonantem*, per tonitrua enim regnum suum declarare putabatur Iuppiter; hinc supr. Hor. l. l. *Tu gravi curru quaties Olympum*, pro vulgari: tu regnabis in caelo; — *praesens divus*, qui se conspiciendum praebet in terris, qui praesentia sua in terris numen suum declarat; opponitur enim *Iovi in caelo regnanti*. — *adicet. Britann. imper. grav. Pers.* ren get, ut poeta; vid. argum., neque Britanni, neque graves sae (h. e. Parthi, Romano n infestissimi, cf. supr. I. 2. 22. vere et plane in Romanorum statem redacti fuerant.

v. 5—11. Vix rem de re nunc à Phraate signis Roman militaribus et captivis tangere rat poeta, quin eius animum de ignominia ista Romanae g inusta subiret indignatio. Hui tur primum indulget et post gravius in eos, quorum ignavi turpiter contaminata sit vetus manorum gloria, invectus est, it ad Reguli laudes, qui Ro dignitatis memor captivorum emtionem in senatu olim d serat atque ad atrocissima s cia redire quam assentiendo pacis conditionibus priscam severitatem pessumdare ma Hoc illustri viri fortissimi et stantissimi exemplo proposit viter monere studet Horatiu manos de turpi ista igno quam ignavi Crassi milites admiserint, hortaturus simu ut duce fortissimo Caesare nunc maculam illam Romano ni adspersam deleverit, prisc tutis memores vivant. — *Crass. coniug. barb. turp. vixit?* Hoccine a se impetr tuerunt milites Crassi, ut in vitate apud Parthos patria plane obliti ignominiosum c minis barbaris inirent coni [Verba *coniuge barbara*

Turpis maritus vixit et hostium,
Pro curia inversique mores!
Consenuit socerorum in armis
Sub rege Medo Marsus et Appulus,
Anciliorum et nominis et togae 10
Oblitus aeternaeque Vestae,
Incolumi Iove et urbe Roma?
Hoc caverat mens provida Reguli

v. 8. *armis*, Codd. omnes praeter unum (Ianii), qui exhibet quod ecerant T. Faber, Nic. Heinsius, Bentl.: *arvis* (receptum etiam a o, *Mitsch.*, *Fea*, *Doer.*). Praestat autem illud, quod satis defendi- loco Flori IV. 10: *Unus ex clade Crassiana Parthico habitu ca- adequitat et salute Latina data ... edocuit.* Huc accedit testimo- Iustini XLI. 2. 5: (Parthi) *exercitum non, ut aliae gentes, li- um, sed maiorem partem servitiorum habent. — Hos* (servos) *pari iberos suos cura habent et equitare et sagittare magna industria et.* Captivis igitur illis Romani nominis oblitis non solum id op- rio vertitur, quod barbaras feminas in matrimonium duxerint et in orum regno vixerint, sed quod insuper stipendia quoque cum ho- s meruerint. — v. 10. Omittunt Codd. aliqu. part. *et* post v. *An- um* et sic ediderunt *Cruq.* et *Torr.*; non recte. *R.*

ant, cur *turpis* ille vixerit tus; explica: cum coniux bar- esset, cum coniugem barbaram sset. *R.*]. — *vixit*, observa s verbi vim pro: vivere po- nec mortem potius eiusmodi ignominiosae praetulit? — *Pro a, invers. mor.* Ah quam tur- antiqua Senatus Romani au- tas et antiquus Romanae vir- honor pollutus est! — Cui in mentem venit illud Cicero- o *tempora, o mores!* — *Con- soc. in armis*, en dedecus mi- Romani, apud gentem barba- stipendia merentis. — *Medo*, ico. — *Marsus et Appulus*, ii adeo milites, quorum forti- is laus apud exercitum Roma- alias fuit maxima; hoc nomi- pr. II. 20. 18. laudatur *Mar- hors;* et Virgil. Georg. II. Marsos *genus acre virum* vo- — *anciliorum*, h. e. imperii, *ancilia* aeternitatis suae pi- gnora haberet; e duodecim autem illis scutis, quae a Graeca voce ἀγκύλος ob incurvatam et sinuatam formam dicta sunt *ancylia*, unum inprimis, quod Numa ab Egeria sibi missum esse finxerat, ideo a Romanis religiosissime cultum esse constat, quod, ubi illud esset, ibi summa imperii fore putabatur. — Caeterum *anciliorum* rarior est forma pro *ancilium* a v. *ancile*. — *togae*, quam antea ut Romanus, tanquam Romanae dignitatis et libertatis insigne, gesserat. — *Incolum. Iov. et urb. Rom.* praecipue cum sub Iovis tutela Capitolium et urbs incolumitate sua adhuc gaudeat; — per *Iovem* designatur Iuppiter Capitolinus et is pro ipso *Capitolio* dictus est.

v. 13—24. *Hoc caverat mens prov. Reg.* cett. Nexus: *hoc*, ne miles Romanus spe redemptionis turpem captivitatem honestae morti praeferret, cavere olim studuerat

Dissentientis conditionibus
Foedis et exemplo trahentis 15
Perniciem veniens in aevum,
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris et arma

v. 15. Pro Codd. omnium lectione *trahentis* de coni. *Canterus* dedit: *trahenti* (i. e. quod traheret), et hoc receperunt *Lamb.*, *Bentl.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* (*Bentl.* tamen mavult: *exempli trahentis*). Sed nihil est mutandum. Vide ann. — v. 17. *perirent*, coni. Glareanus, cum haec una exceptio sit apud Horatium thesis brevis in priore versus Alcaici ordine. *R.*

Regulus, dum captivos nentiquam redimendos, sed sine omni miseratione hosti relinquendos esse censuit. — Rem notam de Regulo Cic. Offic. I. 13. breviter narrat sic: *Regulus primo bello Punico captus a Poenis cum de captivis commutandis Romam missus esset iurassetque se rediturum; primum ut venit, captivos reddendos in Senatu non censuit; deinde cum retineretur a propinquis et amicis, ad supplicium redire maluit, quam fidem hosti datam fallere.* — *Hoc*, ne quis in posterum vitam ex captivitate speraret, sed potius pro libertate moreretur. — *mens provida Reguli*, prudens consilium Reguli, providentis, quam perniciosa futura esset reipublicae ignavorum militum redemtio. — *Dissent. condit. foed.* cett. dum foedas de redimendis captivis conditiones dissuadebat. — *Foedis*, aequiores quoque illas conditiones, quas de captivis vel commutandis vel redimendis Carthaginiensium nomine nunc ferebat Regulus, ideo vocat *foedas*, quod omnes, qui non mortem captivitati praetulerint, foedae ignaviae milites habet, et proinde quasque de his redimendis latas conditiones, ut rem foedam et pessimi exempli, damnat. — Sed ne forte Regulum foedae istius captivitatis, de qua sermo est, consortem ita loqui et suadere mireris, imperatoris fortunam non a sola ipsius, sed a communi militum virtute pendere, cogita. Nam si fortissimum ducem Regulum secuti fuissent milites, quis eum non una cum illis in media hostium agmina irrupturum, et honestam pro patria mortem longe foedae captivitati antepositurum fuisse sibi non persuadeat? [*exemplo trahentis Pern.* etc. Alias quidem exemplo trahit perniciem is, qui perniciei auctor est; hic autem intelligendum esse eum, qui *mente* perniciem exemplo trahat ad posteros, satis declarat apposita sententia „*Si non perirent* etc. Praevidebat Regulus, si redimerentur captivi, exemplo perniciem ad posteros propagatum iri; ipse igitur quodammodo propagabat tali exemplo perniciem ad posteros, cum oritura inde mala praediceret. Recte sententiam expressit *Acron:* „in futurorum perniciem processurum, si tale deduceretur exemplum Romanis non peremtibus, qui capi poterant.“ *R.*]. — *Signa et arma affixa delubris*, veteres enim, ut satis constat, spolia

Militibus sine caede, dixit, 20
Derepta vidi, vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero
Portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior 25
Miles redibit. Flagitio additis
Damnum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco,

21. *Direpta*, Codd. fere omnes et sic *Cruq.*, *Vanderb.* — *clusas*, e paucis Codd. *Cuningh.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — *R.*

n ut *ἀναθήματα* in templo-astigiis suspendere solebant. *ie caede*, graviter de militi-navis, qui nec hostem cae-nec ab eo caeduntur, sed si-de statim hosti se dedunt. — *tergo libero*, pro vulgari: liberorum civium; quod au-legulus se liberos cives Ro-manibus in tergum revinctis ait, id cum contumeliosissi-haberetur, ad Romanorum s exacerbandos egregie ac-datum est. — *Portasque non et arv. col.* vulgarem sen-n: „et Carthaginienses nihil ios curantes in summa secu-vivere," apta securitatis ima-adumbravit; ubi enim urbis is incolae hostem non timent, ertis portis libere et secure colendis operam dare solent. in Epist. ad Pis. v. 199: *s otia portis.* — *populata nostro*, Regulus enim ante iniosam illam cladem, quam m suorum ignavia accepit, lide Carthaginienses vicerat um agros usque ad Carthagi-re muros depopulatus fuerat.

25—36. *scilicet*, eleganter articula utuntur, qui, quod ita esse, vel futurum esse, vel fieri omnino posse negant, cum sarcasmo quodam affirmant. — *auro repensus*, exquisitius pro: auro appenso redemtus. — *Flagitio additis damnum*, (Eur. Rhes. v. 102: *Αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακόν*), h. e. flagitium ab ignavis militibus in patriam commissum augebitis damno, si eos redimitis; *damnum* autem tam in redemtionis pretio, quod perdatur, quam in timenda ab hoc pravo exemplo antiquae virtutis corruptela ponendum est. — *nequ. amiss. col. Lan. ref. med. fuc. Nec* cett. Vulgarem sententiam: „Quemadmodum lanae tinctae non restitui potest pristinus color vel candor, ita nec virtus in animum semel corruptum redit," vel brevius: „non elui potest ex animo vitium, quo semel ille imbutus vel infectus est," egregie poeta exornavit. — *medicare*, ut *φαρμάσσειν* apud Graecos, passim pro: tingere, inficere; sic *medicatum vellus ahenis* apud Ovid. Rem. Am. 707. — *fucus* (*φῦκος*) herba marina, cuius succo lana, purpura tingenda, primum imbui (nos: *gegründet zu werden*) solebat, ut sic tam accipiendo quam firmiter

Nec vera virtus, cum semel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus,
Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret, inscius
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiae ruinis!
Fertur pudicae coniugis osculum

v. 33. *dedidit*, coni. *Bentl.*, quia nemo unquam dixerit: „se c hostibus." Recte contra *Mitsch.*: „*credidit se* multo acrius quam se, tradidit se hostium potestati; cui graviter opponitur *perfidis*." — Codd. non pauci pro *inscius* praebent *aptius*, quod ex interpretament bis *unde vitam sumeret* adscripto ortum videtur. *Bentleius* totum loc constituit: *timuitque mortem Hinc, unde vitam sumeret aptius; et duello miscuit. R.*

tenendo colori purpureo praeparaetur; vid. *Boettig.* ad h. l. et quos laudat *Gesn.* ad Quint. p. 634. et *Beckmanni Beiträge zur Geschichte der Erfind.* T. I. p. 336 sqq. Eodem sensu *venenum* infr. Epist. II. 1. 207: *Lana Tarentino violas imitata veneno.* — *refert*, denuo ostendit, recipit. — *amissos colores*, candorem puta. — *curat repon. deterior.*, redire cupit in pectora eorum, qui deteriores facti sunt; sententia: qui semel a verae virtutis studio recesserunt ignavia corrupti, ii nunquam ad bonam frugem se recipient, sed pro perditis habendi sunt. *curat reponi*, pro vulgari: se reponi patitur. — *Si pugnat extricata* cett. Sententia: si fieri potest, ut cerva retibus expedita timiditatem suam deponat et forte animal evadat; tum fieri quoque posse crediderim, ut milites nostri ignavi, qui se capi et vinciri passi sunt ab bus, evadant viri fortes et proelio Carthaginienses vinc *credid. hostibus*, sc. dedition *strictis*, retortis (cf. v. 22.) tergum vinctis. — *iners*, de ne lenti animi, qui contumeli afficitur.

v. 37—40. *Hic, und. vit. inscius*, ignavus iste, qui salutis spem in sola virtute mis ponendam esse haud did — Romanus enim miles senti bebat, ut Aeneas apud Virgil. II. 353. 4: *Moriamur et in arma ruamus; Una salus nullam sperare salutem.* — *cem duello miscuit*, dum iste pugnare debuerat, de vita sil donanda cum hoste egit. — *alt. Ital. ruin.* Carthago, du perium Romanum probrosa ignavia destruitur, eo altius suum extollit.

Parvosque natos ut capitis minor
Ab se removisse et virilem
Torvus humi posuisse voltum,
Donec labantes consilio patres 45
Firmaret auctor nunquam alias dato,
Interque maerentes amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat, quae sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen 50
Dimovit obstantes propinquos
Et populum reditus morantem,

v. 43. *a se*, editiones pleraeque ante *Bentl.*, Codd. meliores et Edit. :eps habent *ab se*, quod nunc in plerisque legitur editionibus. — *R.*

41—48. *ut capitis minor*, ut o, qui captivitate non solum i civis iura amisit, sed servus factus est; dicebantur eius homines *deminuti capite* (vid. XXII. 60. ubi Manlius capti ut redimerentur, ab Hannibale s, ut *deminutos capitis, abatos iure civium et servos haginiensium*, haud redimendos censet), et ipsa eorum condi capitis *deminutio*, quae fuit ex, *maxima* quidem, ut Reguli i *capitis deminutio*, cum cives vitate vel alio modo non socivitatem et libertatem perde, sed adeo servi fierent; *minor media*, cum civium tantum ius terent; *minima*, cum, pristi familiae iure amisso, adoptione liam transirent; *ab se remo*, ne ut servilis conditionis homos quasi contaminaret escu o vel contingendo. — *viril. hum. pos. volt.* en praeclamagni Romani imaginem! Re s, ipse captivus, ne captivi redtur, Senatui Romano auctor, senatores de capiendo consilio nare et cunctari videt, generosius indignatur et hanc indignationem iam non verbis, sed vultu humi deiecto viriliter prodit! — *nunquam alias dato*, quale nullus unquam in suam ipsius perniciem tam generoso animo dedit. — *egregius*, h. e. egregii et singularis exempli.

v. 49—56. *Atqui scieb., quae sibi barb. tort. par.* Cic. Offic. III. 27: *Nec vero ignorabat, se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci.* Respicit scilicet Horatius crudelissima illa supplicia et tormenta, quibus Regulus, cum Carthaginem reversus esset, affectus et necatus esse traditur; quorum descriptionem lege apud Sil. Ital. VI. 539 sqq. — Extitere autem post *Palmerium* in *Exercit. ad App.* (cf. edit. *Schweigh.* Vol. III. p. 392.) plures, qui vulgarem de Reguli suppliciis narrationem in dubitationem vocarent et totam rem ad invidiam contra Carthaginienses augendam confictam esse contenderent; vide inprimis, quae nuperrime docte et copiose de hac re disputavit *Ruperti* ad Sil. Ital. l. l. p. 395 sqq. —

Quam si clientum longa negotia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros 55
Aut Lacedaemonium Tarentum.

CARMEN VI.

AD ROMANOS.

Delicta maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris

Quam si client. cett. quam si, ut causarum aliquis patronus, causa tandem, quam non sine magna molestia pro clientibus suis defendendam susceperat, diiudicata, animi sui reficiendi causa in amoenissimam quandam regionem rusticatum iret. — *longa*, et proinde eo molestiore et maiore cum taedio coniuncta. — *Venafran. in agros*, in Campania sitos, pro quavis alia amoeniore regione. — *Lacedaem. Tarent.* cf. supr. II. 6. 11 et 12.

CARMEN VI.

Ad licentiores, quibus tum praecipites in perniciem agi coeperant Romani, mores pertinebat inprimis deorum contemtus et vita libidinosior. Ab hac igitur perniciosissima morum corruptela dum populares suos avocare studet in hoc carmine poeta, primum deos, quorum cultum adhuc neglexerint, non solum variarum, quas iam experti sint, calamitatum auctores fuisse, sed eosdem multo graviora mala, nisi refectis eorum templis ad pristinum pietatis exercitium redierint, iis immissuros esse ostendit; deinde, ut flagitiorum, quibus libere nunc polluantur, turpitudinem iis ante oculos ponat, tam inhonestas, quibus puellae a tenera inde aetate ad libidinem iuvenes pellicere soleant, artes, quam infamia, quae licentius nunc a nuptis admittantur, describit adulteria; denique, ut cum pudore intelligant, quantum a maiorum suorum indole et virtutibus degeneraverint, breviter, quales illi nati et educati fuerint, commemorat. — Augusti nulla quidem in hoc carmine facta est mentio, sed commendare voluisse videtur poeta ea, quae sapienter ille tum instituebat aut instituere cogitabat. Etenim Augustus, ut scribit Sueton. Aug. c. 30. *aedes sacras vetustate collapsas aut incendio absumtas refecit*, et postea ad compescendum liberae Veneris licentiam legem *Iuliam de adulteriis* (a. U. C. 737) et legem *Papiam Poppaeam de maritandis ordinibus* (a. U. C. 762) dedit.

v. 1 — 4. *Delicta maiorum*, ab impiis patribus, in bellis civilibus inprimis, contra deos et patriam perpetrata. *immeritus*, h. e. innocens, integer; nam *Diespiter neglectus*, ut supr. Carm. III. 2. 30. dicitur, *saepe incesto addidit integrum*, ubi cf. not. et supr. I. 28. 30. — *templa refeceris*, infr. Sat.

Aedesque labentes deorum et
Foeda nigro simulacra fumo.
Dis te minorem quod geris, imperas: 5
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.
Iam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus 10

v. 9. *Monaesis* (s. *Monesis*), Codd. fere omnes, Editt. Venett., *Lamb.*, ., *Vanderb.*, *Iahn.* Pauci libri *Monaeses*, quod cum aliis metri causa praetulit *Orellius.* — v. 10. Pars Codd. *inauspicatos. R.*

. 104—5: *quare templa ruunt* ua deum? *cur, improbe, carae* *aliquid patriae tanto emetiris* vo? — *aedes deorum*, intellige ora, quae passim cum templis ngi solent. — *labentes*, prae tate desidentes et ruinam mi- es, quoniam earum reficienda- nulla adhuc habita fuerat ratio. *oeda nigr. fum.* foede inqui- et decolorata fumo, sc. quem na thuris, quod in templis ado- ur, sursum mittebat; ritus igi- le, quo deorum simulacra stato nnis die lavari solebant, in- ssus fuerat, de quo *Spanhe-* ad Callimachi Hymn. in La- Pall. erudite more suo dis-

5—8. *Dis te min. qu. ger. imp.* tum demum, cum deorum po- te te submittis, h. e. deos pie firmum, quod tenes, erit im- m; sententia gravissima! in Cic. de Harusp. Resp. 9: *te ac religione atque hac una ntia, qua deorum immortalium ne omnia regi gubernarique eximus, omnes gentes natio- e superavimus.* et Camillus Liv. V. 51: *Intuemini horum eps annorum vel secundas res dversas; invenietis omnia pro- spere evenisse sequentibus deos, adversa spernentibus.* — [*Hinc omne princip., huc ref. exit.* a diis omnium rerum magnarum *duc s. repete* (quod eliciendum est ex sequenti *refer*) principia, ad deos refer quoque exitum; nihil puta sine deorum auxilio feliciter aut suscipi aut ad exitum perduci. Legendum autem per synecphonesin: *principjum*, ut Od. III. 4. 41: *consilium. R.*] — *neglecti*, cf. supr. 2. 30.

v. 9 — 12. *Iam bis Monaes. et Pacor. man.* cett. bis enim Romani a Parthis fusi sunt; primum quidem duce Crasso, quem maiore exercitus Romani parte interemta (vid. Vell. Pat. II. 46.) vicit dux Orodis, *Monaeses*, qui vulgo ab historiarum scriptoribus *Surena* appellatur; fuit scilicet *Surena*, ut recte hanc difficultatem historicam iam expedierunt Interpp., titulus, quo summus dux apud Parthos insigniri solebat; deinde duce Antonio, cuius exercitus, postquam eius legatus Didius Saxa a Pacoro, regis Orodis filio fortissimo, antea victus fuerat, vid. Dio XLVIII. 24 sqq. sub ipsius deinceps imperio paene deletus est; vid. Dio XLIX. 24 sqq. — *Non auspic. cont. impet.* temeritatem nostram, qua inauspicato et praeter deorum voluntatem

Nostros et adiecisse praedam
Torquibus exiguis renidet.
Paene occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Aethiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpae secula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos;
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.

v. 20. *Inque patres populumque*, coni. *Bentl.* de otiosa eiusdem nationis repetitione sollicitus. Sed recte explicatur vulg. lectio: „in rem publicam et singulos cives," coll. Ov. Met. XV. 572. Iuv. XIV. 70. — *R.*

Parthos aggredi ausi sumus, graviter ulta est Parthorum manus: non auspicatos, Crasso certe multa prodigia, quae funestas huius belli clades portenderent, oblata esse dicuntur; vid. Val. Max. I. 6. 11. Flor. III. 11. — *et adiec. praed. torq. exig. renidet*, et Parthus animi sui voluptatem, quod praedam Romanis detractam exiguis torquibus suis adiecit, laeto risu declarat: per *praedam* intellige torques ampliores et pretiosiores, quales Romanos, equites inprimis, gestasse constat: cf. Sil. Ital. XV. 256. — *renid.* verbum *renidere* hominis suaviter ridendo os diducentis speciem bene pingit; cf. ad Catull. XXXIX. 2.

v. 13 — 16. *seditionibus*, bellis domesticis. *Dacus*, refer ad bellum, quod Romano imperio, ad se et Cleopatram transferendo, paravit Antonius: in eius exercitu enim fuerunt, quos sibi adiunxerat (vid. Dio LI. 22.), *Daci*, gens bellicosissima et Romanis infestissima: cf. supr. I. 35. 9. — *Aethiops*, per Aethiopes (ad quorum terminos potestatem suam proroga vit Antonius, vid. Plutarch. in vit. Anton. c. 61.) iam designantur Aegyptii, quod satis docent verba sequentia: *Hic classe formidatus*, h. e. timendus horrenda magnitudinis classe illa, quam contra Romanos Cleopatram instruxisse constat: cf. Virg. Aen. VIII. 688 sqq. — *melior*, exercitatior, praestantior.

v. 17 — 20. Notat et perstringit nunc poeta Romanorum libidinem, quae una cum deorum contemtu corruptam civitatem invaserat. — *Fecunda culp. sec.* aetas nostra, tamquam fecunda flagitiorum mater, h. e. flagitiis aetate nostra increbrescentibus; similiter saeculum *bonis artibus fecundum* dixit Plinius Ep. IV. 15. 8. — *nuptias*, matrimoniorum iura et sanctitatem: *genus*, h. e. liberos, qui, quod parentes vitia sua iis inserunt, inquinari dicuntur; in sententiam, vitia parentum in liberos propagari, veterum scripterum exempla congessit ad h. l. *Mitsch.* — *domos*, familiarum propaginem, nepotes. Sic *domus Assaraci* apud Virgil. Aen. I. 284. de eius propagine Romanis. — — *derivata fluxit*, elegantius pro vulgari: derivata est. Caeterum de insigniter aucto apud Romanos moechorum numero queritur quoque Catullus Carm. CXIII.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo et fingitur artibus:
Iam nunc et incestos amores
De tenero meditatur ungui:
Mox iuniores quaerit adulteros 25
Inter mariti vina, neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia luminibus remotis;
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor 30
Seu navis Hispanae magister,

v. 22. *artubus*, non pauci Codd. (nonnulli *frangitur artubus*). Bene tam defenderunt *Bentl.*, *Iani*, *Or.* — v. 27. *intermissa*, Codd. — *R.*

21—24. *Motus Ionicos*, h. e. os. Iones enim cum ad vitam rem et libidinem procliviores t, eorum protervi et ad libidi- excitandam compositi mores in rbium abierunt; hinc *Ἰωνικὴ* ς, h. e. saltatio lasciva, apud . I. 19. p. 22., et Aristoph. noph. 163: *δισκλῶντ' Ἰωνικῶς*, Scholiast. *Ἰωνικῶς* explicat ς, *τρυφερῶς*. — *motus* pro sal- e, ut *moveri* pro saltare, cf. ad Epist. ad Pis. v. 214. — , sc. a servis, cf. Sen. Ep. 90. *udet*, vi libidinis nempe a pa- us insitae stimulante. — *fingi- tibus*, instituitur artibus, qui- ibidinosos ad libidinis fructus se capiendos pelliciat. *de te- ungui*, *ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων*. ie ad rem *Mitsch.* cum Hora- omparat Epigramma Autome- Anth. Graec. T. II. carm. 3. l. (Anth. Pal. I. p. 119.), ubi ca saltatrix sic describitur: *ἐπὸ τῆς Ἀσίης ὀρχηστρίδα, τὴν τέχνοις Σχήμασιν ἐξ ῶν κινυμένην ὀνύχων, , οὐχ ὅτι πάντα παθαίνεται, ὅτι βάλλει Τὰς ἁπαλὰς ὧδε καὶ ὧδε χέρας*· cf. Animadv. *Iacobs.* Vol. II. P. II. p. 129.

v. 25—32. *Mox*, coniux nempe facta; *inter mariti vina*, in compotatione, cui maritus interest; *cui donet imperm. gaud.* cui furtim sui copiam faciat; — *gaudia*, de libidinis fructu passim; *raptim*, commodo temporis momento celeriter utens. — *luminibus remotis*, tenebrae enim alias furtivos amores celare solent. — *coram non s. consc. mar.* coram convivis nec inscio marito; eiusmodi maritus apud Iuven. I. 55: *ad calicem vigilanti stertere naso* dicitur. — *institor*, cui a mercatore id datur negotii, ut merces ostiatim venales circumferat, mercatoris administer; iam vero cum temporibus liberae reipublicae ipsa mercatura honesto cive Romano indigna haberetur, nec nisi a faece plebis libertinisque exerceretur; mulier sane institoris adeo libidini morem gerens turpissimi flagitii culpam contrahere debebat; hinc Horatius infr. Epod. XVII. 20. contumeliose de Canidia: *Amata multum nautis et institoribus.* — *Seu nav. Hisp. magister*, seu ipse mercator; ideo-

Dedecorum pretiosus emtor.
Non his iuventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit 35
Antiochum Hannibalemque dirum;
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas et severae
Matris ad arbitrium recisos 40
Portare fustes, sol ubi montium

v. 36. *dirum*, Codd. plurimi et pleraeque editiones. Alteram lectionem *durum* praetulerunt *Fea*, *Iahn*, *Mein*. Cf. *Bentleium* ad h. l. — *R.*

que sine ullo discrimine, sive famulus sive dominus se ei offerat adulterum; *magister navis* alias est navarchus, sed cum h. l. *institori* opponatur, ipse dominus navis, naviculator vel mercator intelligendus est. — *Hispanae*, pro quavis navi mercatoria; mercatores enim Romani in Hispania inprimis quaestum facere solebant. — *dedec. pret. emtor*, pretium pro turpi libidinis fructu solvens.

v. 33 — 44. Eiusmodi flagitiosis parentibus haud orta est olim illa pubes, quae in bello Punico primo mare Siculum Carthaginiensium sanguine infecit et Pyrrhum, Antiochum, Hannibalemque vicit, sed prognata est ruri a robustis parentibus, qui eam mature duros in agris labores sustinere docuerunt cett. — *infec. aeq. sangu. Punico*, tres nobilissimas illas pugnas navales respicit, quibus Carthaginienses in bello Punico primo a Romanis ad Aegates ducibus Duilio et Lutatio Catulo splendide victi sunt; cf. supr. II. 12. 3. *Pyrrhum*, Epirotarum regem et Tarentinorum socium, a Curio et Fabricio perdomitum. Flor. I. 18. *Antiochum*, regem Syriae, a Romanis, quos ab Hannibale sollicitatus bello petierat, primum mari duce Aemilio Regillo, deinde terra ab Acilio Glabrione et Corn. Scipione debellatum; *ingentem*, ad eius seminis et potentiae magnitudinem designandam. — *Hannibalem dirum*, similiter infr. IV. 4. 42. Hannibal ob diras iras, quas contra Romanos conceperat, *dirus Afer* vocatur. — *mascula*, robusta, valida. *versare glebas ligonibus*, ornate pro vulgari: fodere, quod Virgilius in loco illo de veteri Italiae disciplina suavissimo Aen. IX. 608. simili ornatu dixit *terram rastris domare*. Opportune *Mitsch.* in Analect. ad Horat. p. 705. cum Horatio comparat Columell. de Re R. L. I. Praef. §. 17. — *Sabellis*, h. e. Sabinis; apud Sabinos enim severa illa disciplina, de qua sermo est, vel maxime viguit; cf. Virgil. Georg. II. 167 sqq. — *fustes*, armenta. *sever. matr. ad arbitr.* en egregium severae disciplinae exemplum, ubi ad matris adeo nutum ita exercentur filii! — *sol ubi mutaret umbras* cett. tempore vespertino, nocte appetente (nos: *zum Feyerabend*); quod vulgare, ut decebat magnum poetam, suavissimis

Mutaret umbras et iuga demeret
Bobus fatigatis amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies? 45
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

CARMEN VII.

AD ASTERIEN.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi

lcissimos vitae rusticae sensus antibus adumbravit imaginibus; *utaret umbras*, sole enim de- ite umbrae, ut Virgilius loqui- crescunt maioresque de monti- adunt. — *iuga dem. bob. fatig.* Graecis tempus vespertinum di- est *βούλυσις*, *βουλυτός*, Theo- VII. 56. Hom. Il. XVI. 779. — *um tempus agens abeunte cur-* h. e. iucundum, quando decedit t suo, h. e. occidit, tempus ad- ns, sc. rusticis, a peracto opere o tum requiescentibus; *agens*, iter apud Virg. Ecl. VIII. 17: *fer almum diem agere* pro: cere, *ἐπάγειν*, dicitur.

45—48. *Damn. quid non im- dies?* sed quid temporis pro- non corrumpitur? *damnosa* tempus iniuriosum, damno af- s et attenuans omnia. — *peior* multo avorum aetate deterior: re supr. I. 7. 25: *Fortuna me- parente* pro: melior parentis na, sive benignior illa fortuna, parens perferendam imposuit. *equiores*, antiquissimam illam onem, hominum tam corporis robur quam animi integritatem magis magisque unaquaque aetate corrumpi, in sua tempora poeta accommodavit. Laudant in hanc sententiam Arat. Phaenom. 123. et Hom. Odyss. II. 276.

CARMEN VII.

Asterien de longiore amatoris sui, Gygis, quaestus faciendi causa in Asia peregrinantis absentia eiusque in amore perfidia misere se excruciantem bono animo esse iubet in hoc carmine Horatius, dum ei non solum oppidum, ubi nunc ille detineatur, indicat, sed etiam summae eius in amore constantiae, quod ibi ab alia puella petitus ediderit, specimen refert. Monet igitur eam, ut ipsa potius Gygi suo se in amore constantem praebeat, nec fenestram ad nequitiam Enipeo cuidam, qui nunc eam sectetur, aperiat. — Tractavit fortasse hoc argumentum poeta quidam Graecus, quem Horatius imitatus videtur.

v. 1 — 8. *Quid fles* cett. iunge: *quid fles Gygen — quem* cett. Sententia: cur dolori adeo indulges,

Primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum
Constantis iuvenem fide,
Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Caprae sidera, frigidas
Noctes non sine multis
Insomnis lacrimis agit.
Atqui sollicitae nuntius hospitae,
Suspirare Chloën et miseram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille vafer modis.

v. 4. Plerique Codd. *fidei*. Sed praestat sine dubio antiquior. Codd. nonnulli praebent, forma *fide;* cf. *Bentl.* ad h. l. *R.*

Asterie, ob Gygis tui absentiam, qui, simulac sub veris initio serenitatem reducentes spirabunt Zephyri, usus in mercaturae suae negotiis successu prosperrimo, ut spectatae fidei amator in amplexus tuos redibit! — *candidi*, caelum candidum, h. e. serenum reddentes; sic *Notus albus*, supr. I. 7. 15. ubi vid. not. *Iapyx albus*, infr. III. 27. 19. — *Thyna*, e Bithynia advecta; — *Thyni* et *Bithyni* antiquitus quidem ita inter se differebant, ut per illos, qui oram Ponto proximam, per hos autem, qui inferiorem Ponti regionem incolerent, designarentur; vid. Herodot. I. 28. sed deinde universi illi populi simpliciter *Bithyni* vocati sunt. *Bithynia* autem, cum et ipsa variarum rerum copia abundaret et complures aliae merces ex tota Asia eo conveherentur, mercatura, quae ibi a multis populis exercebatur, maxime fuit nobilis; vid. Voss. ad Catull. XXIII. 7. et, quem laudat *Mitsch.*, Eustath. ad Dionys. Perieg. 793. — *fide*, antique pro: *fidei*, ut Sat. I. 3. 95. — *Notis*, tempestate. *Oricum*, oppidum Epiri ad sinum Ionicum, portu instructum. — *post sidera C* post ortum vel occasum sidei prae. Est autem *Capra* sidus nistro humero Erichthonii si rigae, cuius tam ortus, (IV Octobr.) quam occasus, (Cal. tempestatem concitare puta hinc illud sidus dicitur *ins* h. e. tempestatum furorem p dens; similiter supr. III. 1 *saevus Arcturi cadentis I aut orientis Haedi.* — *frigid* las et viduas, ubi deest tori quae membra frigida tepefaci

v. 9 — 12. *Atqui sollicita* Nexus: atqui ne opus quidem ut frigidas noctes agat; n enim hospitae cett. *sollicita* sunt, qui misere amant. Not illud Ovidii: *Res est soll plena timoris amor.* — *tius*, rei cuiusdam administe ternuntius. — *suspirare*, vel tius et suspirando desiderar Gygen. cf. *Heynii* Observ Tibull. I. 6. 35 — *tuis ig* eleganter pro: Gygis tui *mille modis*, quavis arte et que machinis *tentat*, sc. Gygi

Ut Proetum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti 15
Maturare necem, refert.
Narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens;
Et peccare docentes
Fallax historias movet. 20
Frustra: nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, cave;
Quamvis non alius flectere equum sciens 25
Aeque conspicitur gramine Martio,

v. 20. *monet*, Codd. plurimi (et sic *Lamb.*, *Cruq.*, *Torr.*, *Vanderb.*); ptior et exquisitior est altera Codicum nonnullorum lectio *movet*. — *allax* Bentl. suspic. *pellax*. *R.*

13—20. Cum internuntius ille n ad furtivos Chloes amores permovere posset pelliciendo, a ratione id efficere studet ido. Ut igitur eum doceat, graviter spreti amoris iniu- ulcisci soleant mulieres, inter nteae sive Sthenoboeae Hippo- ue ei ante oculos ponit exem- quarum illa Bellerophontem, Peleum paene ob spretos amo- essumdederit. — *mulier per-* uxor in maritum suum perfida; m narrat Hom. Iliad. VI. 155 ui illa *Antea*, aliis *Sthenoboea* atur. — *impulerit maturare* , Graece pro: ut maturaret . *Hippolyten*, Acasti, Magne- gis (unde illa *Magnessa*) con- , de cuius ira, qua Peleum, oblatam incesti amoris condi- i repudiaverat, perditum ivit, Pind. Nem. IV. 54 sqq. — *ab-* s, castus. — *historias movet*, ter pro: excitat, laudat, pro- sic apud Ovid. Art. Am. II. 275: *Sol mala exempla movere*, pro: in lucem proferre, dicitur. — *peccare docentes*, quae doceant, ne quis oblatum a muliere adulterium repudiet.

v. 21—28. *scopulis surdior Icari*, sc. maris. Senec. Hippol. 580: *Ut dura cautes undique intractabilis Resistit undis et lacessentes aquas Longe remittit, verba sic spernit mea.* Eurip. Med. 28: *ὡς δὲ πέτρος ἢ θαλάσσιος Κλύδων ἀκούει νουθετουμένη φίλων.* Philodem. XX. 5. 6. Anthol. Graec., T. II, p. 75 (Anth. Pal. I. p. 12): *Τοῦτ' ἐβόων αἰεὶ καὶ προὔλεγον· ἀλλ' ἴσα πόντῳ Ἰονίῳ μύθων ἔκλυες ἡμετέρων.* Similia vide apud *Valckenar.* ad Euripid. Hippol. p. 196. C. — *integer*, sc. castitate sua; supr. II. 4. 22: *Brachia et vultum teretesque suras Integer laudo.* — *aeque sciens equum flectere*, qui aeque sciat equum flectere; ad gymnasticas exercitationes, quibus pueri ingenui operam dabant in Campo Martio,

Nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.
Prima nocte domum claude neque in vias
Sub cantu querulae despice tibiae, 30
Et te saepe vocanti
Duram difficilis mane.

CARMEN VIII.

AD MAECENATEM.

Martiis caelebs quid agam Calendis,

pertinebat inprimis studium in equitandi natandique arte atque scientia positum; cf. supr. I. 8. 6 sqq. — *Tusco alveo*, Tiberi ab Etruria delabente.

v. 29 — 32. *Prima noct. dom. claud.* idem praeceptum ad aditum amatoribus intercludendum inculcat Ovidius Amor. II. 19. 38: *Incipe iam prima claudere nocte domum.* — *sub cant. querul. tib.* quando ad querulos tibiae sonos Enipeus παρακλαυσίθυρον canit. *difficilis*, χαλεπή, aspera.

CARMEN VIII.

Maecenatem ad diem festum Calendis Martiis secum celebrandum invitat Horatius. Sententiarum nexus hic est: Invitatus ad diem festum Calendis Martiis apud me celebrandum miraris fortasse, doctissime Maecenas, quid sit, quod ego homo caelebs sollemni more diem celebraturus sim, quo matronae tantum maritique pro coniugii felicitate sacra instituere solent. Sed audi causam! Hoc ipso die ego olim in villa mea arboris ictu paene exstinctus fui. In memoriam igitur huius diei, quo singulari deorum cura servatus sum, quotannis ego ex voto suscepto sacram hostiam Baccho mactare, suaves epulas apparare et interioris notae vino depromto liberius laetitiae indulgere soleo. Itaque veni et in laeta compotatione, ad lucem usque producta, multos cyathos in salutem servati amici bibe. Graviores autem de rebus civilibus curas sepone, idque eo magis, cum domitis externis hostibus nihil amplius ab iis reipublicae timendum sit; imo abiectis curis omnibus laetum, quem sors tibi offert, diem carpe. — Equidem hoc carmen eo tantum consilio ab Horatio scriptum et missum ad Maecenatem esse puto, ut eum non vulgari modo, sed honorificentius et insignitius ad se vocaret, vel ut luderet, uti poetae oblata eiusmodi rei opportunitate ludere solent. Sed longe aliter de eo statuunt interpretes. Eos quidem, qui Horatium hoc carmen Maecenati, illius domum intranti et convivii apparatum stupenti, decantasse autumant, iam refutavit *Mitscherlichius;* cuius tamen, quam ipse de hoc carmine affert, non magis mihi probatur sententia. Putat enim ille, Horatium ad hoc carmen scribendum impulsum esse

Quid velint flores et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,
Docte sermones utriusque linguae. 5
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies anno redeunte festus

. 3. Pars Codd. omittit part. *in* in versus fine atque sic ediderunt *Mitsch.*, *Doer.*, *Vanderb.* Praestat autem vulgata lectio. — v. 5. *ser-* Codd. plerique (et sic veteres editiones); sed rectius scribitur in Codd. *sermones*, quod confirmatur auctoritate Donati ad Ter. Eun. 25. Genitivum ineptum esse h. l. ostendit *Bentl.* — *R.*

od a Maecenate, ne celebran-
lendis Martiis se deridendum
aret, monitus et de causis, ex
illae celebrari soleant, magno
iae apparatu (quem versus
s innuat) edoctus fuerit; Ho-
igitur ei hoc carmine re-
re et veram, ex qua Calendae
e sibi sacrae sint, causam
re. — Caeterum hoc carmen
DCCXXXIV. scriptum esse
17 sqq. colligi potest.

—3. *Martiae Calendae* sa-
ant coniugiorum praesidi, Iu-
ii pro coniugii felicitate sacra
matronae instituere solebant,
ic dies sub *Matronalium* no-
slebrabatur. Locus classicus
tronalibus est apud Ovid.
II. 170 sqq. cf. Tibull. III.
— *quid agam caelebs*, quid
niugii experti in mentem ve-
diem festum celebrare velle,
on nisi coniugii consortes ce-
solent. — *Quid velint flores*
s singulas, quibus sacra sol-
apparabantur, enumerando
m sententiam: „cur ego tam
sacra parem," egregie ex-
flores, florum in sacris usus
aus; in *Matronalibus* quoque
matronae flores Iunoni ferre, eiusque caput floribus cingere debebant; Ovid. Fast. l. l. 253. — *acerra*, arcula, in qua thus adolendum condebatur; — *in cespite vivo*, in ara graminea, qualis pro foco ignem recipiente a privatis exstrui solebat. — *Docte serm. utriusque lingu.* literarum tam Graecarum quam Latinarum cognitione instructe, pro vulgari: Vir Eruditissime, nihil amplius; simpliciter Maecenatem *doctum* appellat infr. Epist. I. 19. 1, placendi enim studio saepius Hor. doctrinae laudem Maecenati vindicat; cf. supr. II. 12. 10. — *sermones* (λόγους, μύθους) scripta, literas. *Libero*, vitam e praesente mortis periculo servatam, quam supr. III. 4. 27. *Musarum* et II. 17. 28. *Fauni* tutelae tribuerat, nunc tribuit Baccho, ipsi quoque tam poetarum patrono, cf. I. 1. 29, quam agresti et hortorum pomorumque deo; vid. quem laudat *Mitsch.* in Anal. ad Horat. Carm. p. 705. Pindari locum apud Plutarch. Sympos. Qu. IX. 14. p. 745. A. (Fr. *Heyn.* p. 96.) — *arbor*, cf. supr. II. 13.

v. 9—12. *Hic dies ann. red.* cett. Sententia: hoc die festo quotannis

Corticem adstrictum pice demovebit 10
Amphorae fumum bibere institutae
Consule Tullo.
Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto 15
Clamor et ira.

v. 10. Pro vulgata lectione *dimovebit* e tribus Codd. *Lambin.* recepit *demovebit;* quem secuti sunt *Mitsch.*, *Fea*, *Doer.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* — v. 15. *Profer*, Codd. nonnulli; sed hoc non satis κύριον, cum *profer in lucem* significaret potius vel *in apertum profer*, vel ineptius etiam *differ in lucem*" *Orell.* — *R.*

vini Consule Tullo conditi aperietur amphora, h. e. hic dies festus quotannis inter vetusti vini pocula hilariter transigetur. — *corticem adstrictum pice demovere amphorae* est: corticem amphorae orificio immissum et pice obturatum solvere; cf. supr. I. 20. 3. Laudant Theocrit. VII. 147: Τετράενες δὲ πίθων ἀπελύετο κρατὸς ἄλειφαρ. Archiloch. Fragm. 49. Liebel. — *amphora*, sive *cadus*, vas figlinum ore angusto. — *institutae*, quae, in vini apotheca reposita, edocta est vel didicit; exquisitius pro vulgari; quae coepit. — *fumum bibere*, fumum imbibendo maturitatem et amaritudinem trahere vel vetustescere; veteres enim meliorem vini tractandi rationem ignorantes fumi ope maturitatem et vetustatem ei contrahere studebant; itaque, ut satis notum, vini apothecas habebant in superiore aedium parte, fumo pervia; vide Columell. de R. R. I. 6. 20. Accuratissime autem apothecarum vinariarum usum et situm descripsit Galenus de Antid. I. 3. cuius de hac re verba ad Columellae l. l. apposuit *Schneiderus* in Comment. p. 44. 45. — *Consule Tullo*, annus enim, quo vinum condebatur, ut satis constat, notari solebat in cado inscriptis consulum eius anni nominibus; per *Tullum* autem intelligendus videtur *L. Volcatius Tullus*, qui U.C. DCLXXXVIII. cum *M. Aemilio Lepido* consul fuit; vinum igitur illud, si hoc carmen, ut in argum. monuimus, ad A. U. DCCXXXIV. referendum est, vetustatem XLVI. annorum tum transerat; nec haec vini vetustas nimia et insolita fuit; cf. infr. III. 14. 8. III. 21. 1. Epod. XIII. 6, ut visum est iis, qui aetatem huius vini ad *L. Volcatii Tulli* consulatum referunt, qui in annum DCCXXI. incidit.

v. 13—16. *Sume, Maecenas, cyathos amic. sospit. cent.* veni et sume centum cyathos sospiti amico sacros, h. e. in salutem sospitis amici exhauriendos; *cyathos amici*, poculum enim, quod in alicuius salutem vel honorem exhauritur, *eius poculum* dici solet. *Cyathus* fuit vasculum, sextarii (qui nobis fere est *Nosel*) partem duodecimam capiens, quo, in cochlearis fere formam efficto, vinum in grandiora pocula infundebatur, vel aqua per id affusa vinum temperabatur. — *vigiles lucernas*, elegante pro: nocturnam compotationem; *perfer*, protrahe, produc; *perferre* respondet plane vernaculae in hac re locutioni: *aushalten;* — *in lucem* — *dum rediens* (ut Hor. infr. III. 21.

Mitte civiles super urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis, 20
Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus catena,
Iam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret, 25

v. 19. *infestus sibi luctuosis*, Codd. fere omnes. *infestis sibi luctuosus*, Nic. Heins. et (cum Cod. Galeano) in textum recep. *Bentl.* et *Iani.* ıulto gravior est Codd. lectio: „Medus alias nobis infestus nunc sibi clades infert." *R.*

oquitur,) *fugat astra Phoebus.* ıto, quasi in media compotatione versetur, loquitur, ut bibendi stri leges convivis praescribenoqui solent. — *ira*, altercatio, a.

7—24. *Mitte civil. sup. urbe cur.* ipso anno enim (DCCXXXIV.) Augustus in bellum ad Orienıpulos debellandos profectus ab aberat, Maecenas urbi praefefuit; Tacit. Annal. VI. 11. Dio ℓ. 16. — *Occidit Daci Cotis.* Dacorum copiae, quas contra luxit eorum rex Cotison, fusae ıeque sunt (a Lentulo, vid. n. Octav. 21. Flor. IV. 12.); ıcis cf. supr. ad I. 35. 9. *Menfest. sib. luct. diss. ar.* Parıomini Romano infestus domeinter se dissidet seditione, quae ıctus et doloris causa fit; *dissibi* pro: dissidet a se, ut supr. 18. *dissidens plebi;* — *arma ısa*, quae luctus causa fiunt; ır. I. 21. 13: *bellum lacrimo-* Respicit autem poeta crebras ınes a Tiridatis amicis contra tem *solo restitutum* (vid. ad 17.) motas. — *Servit*, paret Romanorum imperio, *Cantaber*, Hispaniae septentrionalis gens ferocissima, post multas clades et pugnas ab Agrippa demum perdomita, vid. Dio LIII. 25. hinc *sera domitus catena*, h. e. sero Romanorum ditioni subiectus; cf. supr. ad II. 6. 2. — *Scythae*, intellige Istri accolas, qui supr. II. 9. 22. *Geloni* vocantur. — *meditantur cedere campis*, nunc id agunt, ut e nostris finibus in suos recedant; — *laxo arcu*, significanter pro: impetu eorum hostiliter nos infestandi represso, nempe a Lentulo; nam qui hostem telorum iactu petere desinunt, arcum *laxant* vel remittunt. *Mitsch.* comparat τόξα κεχαλασμένα apud Antip. Thessal. XX. 3. Anthol. Graec. T. II. p. 100. — Idem commode laudat Senec. Oedip. 469: *Laxavit victos arcus Geticasque sagittas, Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet.* cf. Ovid. Fast. V. 593. Trist. II. 227.

v. 25—28. *Negligens — parce nimium cavere*, iunge: *privatus parce* (noli) *nimium cavere, ne qua populus laboret*, (ne qua forte re in discrimen vocetur populi salus) *negligens*, securo nec tale quid nunc

Parce privatus nimium cavere;
Dona praesentis cape laetus horae et
Linque severa.

CARMEN IX.

CARMEN AMOEBAEUM.

Horatius:

Donec gratus eram tibi
Nec quisquam potior brachia candidae

v. 26. 27. Plerique Codd. post v. *cavere* habent *et*, omittunt post v. *horae;* iustum ordinem restituit *Bentl.* — v. 27. *rape*, pars Codd. et sic *Lamb.*, *Cr.*, *Torr.* Recte autem *Bentl.*: „Rapiamus, si fas est, negata aut fugientia: quae oblata praesto sunt, capiamus et sumamus.“ *R.*

curante animo. — *privatus*, cum sis privatus; etsi enim Maecenas praefectus urbi esset, privatus tamen dici poterat principis respectu habito, vid. Ernest. Clav. Cic. s. v. *privatus*. — *dona praes. cap. laet. hor.* laeto animo percipe bona, quae praesens tempus vel hodiernus dies tibi percipienda offert, vel, ut eandem sententiam brevius Horatius supra I. 11. 8. extulit: *carpe diem*. — *Linque severa*, omnem omittas curam.

CARMEN IX.

Zelotypia sive obtrectatio inter Horatium et Lydiam gliscere coeperat. Ambo conveniunt. Horatius primum summam, quam nullo alio adhuc sibi in amore a Lydia praelato perceperit felicitatem, mollissimi amoris affectu laudare incipit. Respondet Lydia, nec minorem suam, dum sola ab Horatio amata fuerit, felicitatem fuisse, graviter et luculenter ostendit. Tum Horatius, ut urat pungatque Lydiam, novi amoris, cui se nunc deditum esse simulat, mentionem facit. Par pari refert Lydia. Iam mutat rationem Horatius et pacis conditiones fert. Lydia statim eas accipit et sic fit mollissimi firmissimique amoris redintegratio. — Cum scena, qua in gratiam cum Lydia redit Horatius, fere sit dramatica, suaviter colloquium inter se et Lydiam ortum ad carminis amoebaei formam et leges composuit et sic, quod in hoc carmine dulcissimum est, iis, quae respondet Lydia, se superari passus est. — Caeterum lectores ipsi percipient huius mellitissimi carminis dulcedinem, quam certatim propinare studuerunt interpretes.

v. 1—4. *gratus eram tibi*, suavi simplicitate pro: a te amabar. *potior*, mihi praelatus; eleganter enim, qui potiores vel priores partes apud puellam aliquam habet, *potior esse* dicitur; infr. Epod. XV, 13: *Nam si quid in Flacco viri est, Non feret assiduas potiori te dare noctes.* cf. infr. Sat. II, 5. 76. vid. *Brouckhus.* ad Tibull. I. 5. 68. Sic κρείσσων apud Callimach. Epi-

Cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

Lydia:

Donec non alia magis 5
Arsisti neque erat Lydia post Chloën,
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

Horatius:

Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos et citharae sciens, 10
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.

v. 5. *aliam*, e Codd. nonnullis *Torr.*, *Bentl.*, *Cun.* Sed magis convenit sui Horatiano, quod potiores libri habent, *alia*. *R.*

XXVI. 2. — *vigui*, significat pro tenui: fui, vixi. — *Persarum rege*, iam veteres summam divitatem cum regum sorte comparare solebant. Cum delectu auctoris posuit Persarum regem, quod Persarum reges opulentissimi et locupletissimi rerum, in quarum possessione vulgo censeri solet humana felicitas, copia instructissimi fuere.

5—8. *non alia magis arsisti*, non aliam puellam ardentius amasti; — de locutione: *ardere aliqua re*: ardere ob aliquam, cf. supr. II. 4. 7. Caeterum observa, quomodo Lydia cum Horatio in eadem sententia gravius efferenda certet. Horatius dixerat: *Donec gratior eram tibi nec quisquam potior fuit*, at Lydia multo fortius: *Donec non alia magis arsisti. — neque erat Lydia post Chloën*, neque se postponebar Chloae; Horatius simpliciter dixerat: *Nec quisquam potior fuit*, at Lydia ipso nomine apparet puellam in amore sibi praelatam. *Multi Lydia nominis*, ego puella nobilissima; a nobilissimo scilicet poeta amata et ab eodem carminibus celebrata; Lydia autem bis nomen suum pro: ego, repetens venuste et acerbe monere videtur Horatium, ut illius temporis, quo saepe Lydiae nomen in ore habuerit et amatorum more itentidem repetierit, memoriam recolat. *Romana Ilia*, in comparatione quoque Horatium vincit Lydia, quae cum Romae conditoris matre, Ilia, se comparans longé Horatio cum Persarum rege comparato apparet augustior.

v. 9—12. *regit*, suaviter *regi* dicuntur amatores, qui ad nutum dominae suae se componunt; *citharae sciens*, Graece: *κιθάρας εἰδυῖα*. — *animae*, Chloae, *animae meae* (ut supra I. 3. 8. Hor. loquitur) *dimidio*; cf. supr. II. 17. 5. Eodem blandimento Cicero Ep. ad Div. XIV. 14. Terentiam et Tulliolam *animas suas* vocat.

Lydia:

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori, 15
Si parcent puero fata superstiti.

Horatius:

Quid, si prisca redit Venus
Diductosque iugo cogit aëneo?
Si flava excutitur Chloë,
Reiectaeque patet ianua Lydiae? 20

Lydia:

Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice et improbo
Iracundior Hadria,
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

v. 14. *Ornyti* e Codd. restituit *Bentl.*, cum antea vulgata lectio fuisset *Ornithi*. Eundem cfr. de v. 9. — *R.*

v. 13—16. *torreri* de gravi amoris aestu; cf. supra I. 33. 5. infra III. 19. 20. multo maior igitur Lydiae verbis vis inest, quam Horatii: *Me nunc Thressa Chloë regit.* — *Thurini*, Thurio, Lucaniae oppido, oriundi. — *bis mori*, Horatius simpliciter *mori* dixerat.

v. 17—20. *prisca Venus*, pristinus amor. *Diduct. iug. cog. aën.* pro vulgari: disiunctos firmissimo vinculo coniungit. *iug. cog. aën.* supra quoque I. 33. 10. Venus *animos sub iuga aëna mittere* dicitur, ubi cf. not. et ad Carm. II. 5. 1. — *flava*, pulchra, ut sexcenties.

v. 21—24. *sidere pulchrior*, i. e. sideris alicuius splendorem formae suae nitore superat; apud Hom. Iliad. VI. 401. Astyanax ἀλίγκιος ἀστέρι καλῷ dicitur; cogitandum inprimis de luna, cuius splendori passim pulchrarum formarum nitor aequiparatur; sic supr. II. 5. 18. de Chloride: *albo sic humero nitens, Ut pura nocturno renidet Luna mari.* — *cortice*, subere, ut carm. anteced. v. 10. — *improbo Iracund. Hadr.* supr. quoque I. 33. 15. Myrtales iracundis cum maris Hadriatici aestu comparatur.

CARMEN X.

AD LYCEN.

Extremum Tanain si biberes, Lyce
Saevo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores obiicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo strepitu ianua, quo nemus 5

3. Pro *porrectum* legi iubet *Bentl.*: *proiectum* (item Epod. X. 22. . 3. 111.), cum illud tamen multo exquisitius sit. *R.*

CARMEN X.

yce, quam amabat, non adhoc carmen querulum ante ıuam canit. Primum igitur, seratione sui durum Lyces n frangat et emolliat, saevae statis, ante illius fores sibi to perferendae, exponit iniudeinde, ut ab invisa Veneri ia eam deterreat, subitas ıe vices ei ante oculos polenique iterum ei exprobrata animi duritie, se laboribus, ius causa subeat, tandem viıon amplius illam curaturum ıinatur. — Est totum hoc ı παρακλαυσίθυρον, h. e. ı ante puellae ianuam ab e non intromisso flebilibus decantatum, cuiusmodi carmirticulam iam supra Horatius rimi carmini vigesimo quinto 9.) intexuit; similia παραθύρον exempla iam laudaılii, Plaut. Curc. I. 2. 60 Ovid. Am. I. 6. Propert. I. sqq. in Graecis Theocrit. XXIII. et Aristoph. Eccles. 67. cf. *Caspar. Sagitt. de ett.* c. 37.

v. 1—4. *Extrem. Tanain si biberes, Lyce*, cett. Sententia: quamvis, o Lyce, ut mulier fera et barbara viveres in Scythia et timendae saevitiae marito ibi iuncta esses, tamen animum tuum mei ante fores tuas prostrati et ventorum violentiae expositi subiret miseratio. — *Tanain*, notum flumen in Scythia, *extremum*, extremae, h. e. remotissimae regionis. Sic infr. Epist. I. 1. 45: *extremi Indi*. Epist. I. 6. 6: *extremi Arabes*. et Carm. III. 11. 47: *extremi Numidarum agri*; ut passim apud Horatium *ultimus*, v. c. supr. I. 36. 4: *ultima Hesperia;* II. 18. 4: *ultima Africa;* I. 35. 29: *ultima Britannia*. — *biberes*, cf. supra II. 20. 20. — *saevo*, cuius atrox tibi in furtivo amore forte deprensae extimescendum esset ingenium. — *asperas*, h. e. duras, quibus semper excludor, significanter pro: tuas. — *plorares me obiicere*, exquisitius pro: non sine miseratione et dolore me obiiceres, h. e. me, cuius misereret, intromitteres; *incolis*, perpetuo, tanquam in domicilio suo, in Scythia dominantibus.

Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
Puro numine Iuppiter?
Ingratam Veneri pone superbiam;
Ne currente retro funis eat rota. 10

v. 6. Pro vulgari *situm* (quod in plerisque Codd. ac veteribus Editt. legitur) reponendum esse *satum* (cum satis bonis Codd. atque Acrone) docuit *Bentl.*, quem omnes fere recentiores secuti sunt. — v. 7. *Sentis*, coni. *Bentl.* Vide annot. — v. 8. *Duro*, coni. *Bentl.* — v. 10. *Ne currente rota funis eat retro*, e duobus Codd. *Bentl.* (et sic *Baxt.*, *Cuningh.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.*). Sed omnes, quotquot exstant, reliqui Codd.: *retro funis eat rota*, et sic pleraeque editt. — *R.*

v. 5—8. *nemus inter pulchra tecta satum*, intellige viridarium in tecti impluvio consitum, quale Hor. describit infr. Epist. I. 10. 22: *Nempe inter varias nutritur silva columnas.* cf. Tibull. III. 3. 15. et ibi *Heyn.* Laurorum inprimis in impluvio consitarum passim fit mentio. Virg. Aen. II. 512. et VII. 59. — *pulchra*, splendida; unde Lycen honestam matronam et in re lauta constitutam fuisse probabile fit. — *ventis*, ventorum, hunc strepitum excitantium, impetu. — *et ut glaciet*, et vides vel sentis, ut glaciet cett. nam verbum *audis* non in propria significatione repetendum, sed ex noto loquendi genere, zeugmate, aliud verbum rei accommodatum inde eliciendum et suppleudum est. Apponam in hanc rem locum huic simillimum Hor. supr. II. 1. 21—24: *Audire magnos iam videor duces Non indecoro pulvere sordidos Et cuncta terrarum subacta Praeter atrocem animum Catonis*, ubi pariter ad *et* non *audire* in propria significatione, sed simile, v. c. *percipere*, *cognoscere*, suppleri debet. Nihilominus *Bentleius* sibi temperare non potuit, quin facta post *remugiat* interpunctione corrigeret: *Sentis et positas ut glaciet* cett., ut nihil de aliorum super hoc loco argutiis dicam. — *positas*, pro vulgari: iacentes; *puro numine Iuppiter*, ornatius pro: purus Iuppiter, h. e. purus aër; puro enim aëre vis frigoris est acrior et vehementior.

v. 9—12. *Ingrat. Ven. pon. sup.* de Venere, superbiae ultrice, vid. *Lambin.* ad h. l. *Mitsch.* laudat Agath. XIX. 7. Anthol. Graec. T. IV. p. 10. — *Ne currente retro fun. eat rota*, vulgarem sententiam: ne e summo loco retro veharis vel praeceps agaris ad infimum (h. e. ne superbiae tuae poenas des), funis, qui nimia eius intentione raptus revolvitur, adumbravit imagine. Intelligendus autem funis eiusmodi, quo per machinam rota instructam, cui ille circumvolvitur, moles quaedam in altum attrahitur. Cum eiusmodi igitur fune, rapto nempe nimio pondere et retro veluto, comparatur sors eorum, qui nimio nisu ad altiora tendentes subito casu ad inferiora retro ferantur. Hinc *funis rumpitur* vel *retro it* proverbiali locutione dictum est in homines superbos, quorum altiores, quos trahunt, spiritus subita fortunae conversione franguntur. — Livius XLV. 41: *cum ex summo*

Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O quamvis neque te munera nec preces
Nec tinctus viola pallor amantium
Nec vir Pieria pellice saucius
Curvat, supplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior aesculo
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc semper erit liminis aut aquae
Caelestis patiens latus.

r. 18. *animum*, lectio vulgata, quamquam in plerisque Codd. legitur
). — *R.*

revolvi fortuna consuesset. ius infr. Epist. I. 18. 87 et n eandem sententiam imagine igatione translata: *Tu, dum navis in alto est, Hoc age, utata retrorsum te ferat au-* – Huc faciunt duo apprime *Mitsch.* laudati, Lucian. Dial. r. p. 286. edit. Gesn.: *σὺ δὲ χαλεπὴ ἀεὶ τῷ ἀνθρώπῳ γεσαι. καὶ ὅρα, μὴ κατὰ τὴν μίαν ἀποῤῥήξωμεν πάείνουσαι τὸ καλώδιον.* istaenet. Epp. II. 1. p. 72. *πείθου μοι καὶ τῆς ἀμεἀπόσχου. ὅρα, μὴ κατὰ τὴν μίαν ἀποῤῥήξωμεν πάείναντες τὸ καλώδιον, λάθῃς λοιπὸν εἰς ἀγερωχίαν αλοῦσα τὸ φρόνημα. οἶσθα ον Ἔρως ἀντιστρατεύειν τοῖς φανοῦσι φιλεῖ.* — *Non te Peiffic. proc. Tyrrh. gen. par.* Etruscae puellae alias leviores astitatis illius, quam Penelorito suo Ulyssi probavit, stuenae essent, (*Mitsch.* in hanc udat Athen. XII. 3. p. 517.) us non sine causa Lycen ae originis esse commemorat. — *Penelopen diffic. proc.* tam castam, qualis fuit Penelope.

v. 13 — 20. *tinct. viol. pall. amant.* pallor, quo prae amore contabescentium os obducitur, cum violarum colore comparatur, luteo illo (unde infr. Epod. X. 16. *pallor luteus*) vel albo; nam violarum, ut Plin. XXI. 6. ait, *plurima genera: purpureae, luteae, albae;* hinc *pallentes violae* apud Virg. Ecl. II. 47. Cfr. Calpurn. IX. 41: *Pallidior buxo violaeque simillimus erro.* — *vir. pellic. saucius*, maritus pellicis amore percussus; scilicet *saucii* dicuntur amantes, sagittarum, quibus pectora amantium a Cupidine sauciari dicuntur, respectu habito; similiter supr. I. 27. 12. felix in amore *beatus vulnere*, et infelix in amore *perire sagitta* dicitur. — *Pieria*, Thessala, a Pieria, Thessaliae regione. — *curvat*, flectit, pervincere potest, sc. ut amori eorum, qui te sectantur, morem geras. *supplicibus tuis parcas*, noli tamen committere, ut ego supplex amator ante fores tuas prostratus peream. — *nec rigid. moll. aesc.* cett. o tu

CARMEN XI.

AD MERCURIUM.

Mercuri, nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo,
Tuque testudo resonare septem
Callida nervis,

quae nunc es nec mollior rigida aesculo nec mitior animum Mauris anguibus, h. e. o tu, quae adhuc durissimo animo amorem meum aspernata es. *Mauris*, saevioribus enim anguibus scatebat inprimis Mauritania.

CARMEN XI.

Ut in carmine antecedente Lycen, ita in hoc poeta Lyden, puellam pariter adhuc asperam et ferocius amatorum blanditias respuentem, mitiorem et sibi procliviorem reddere studet. In partes igitur vocat tam lyrae inventorem, Mercurium, quam ipsam lyram, enarransque, quomodo dulcissimo eius cantu Orpheus non solum saevas bestias mitigaverit, arbores acciverit et fluviorum cursum inhibuerit, sed apud inferos quoque Cerberum adeo suaviter demulserit et Ixionem Tityumque recreaverit, mira arte ad fabulam Danaidum in hoc carmine sibi tractandam delabitur, utpote consilio suo Lyden ab animi duritie deterrendi ei mollioris animi sensu imbuendi accommodatissimam. Cardo enim totius carminis vertitur fere in his: *O testudo — Dic modos, Lyde quibus obstinatas applicet aures, — Audiat Lyde scelus atque notas Virginum poenas* cett. Quod si tenemus, neutiquam de nexu huius carminis cum *Homio* et aliis laborabimus, imo poetae in adornandis et sese inter se nectendis iis, quae primariae carminis sententiae egregie respondent, artem et ingenium admirabimur.

v. 1—8. *nam te docil. magi. mov. Amph. lap. can.* pro vulgari: namque potes (sc. modos dicere, quibus durissimi animi Lyde moveatur), posuit exemplum Amphionis, quem Mercurius, *curvae lyrae* (supr. I. 10. 6.) *parens*, et lyra donasse et eius cantu lapides adeo movere docuisse traditur; hinc, cum ille in exstruendis muris Thebanis lyra caneret, lapides eius cantu moti sponte in ordinem suum se composuisse finguntur; vid. Apollod. III. 5. 5. Pausan. IX. 5. 8. cf. infr. Epist. ad Pis. v. 394 sqq. — *testudo*, apposite pro: lyra, quippe quam ita invenisse dicitur Mercurius, ut primum super testudine (h. e. testa, in quam testudo se recipit, concava) nervos intenderet; locus classicus in hanc rem est in Hom. Hymn. in Mercur. v. 47 sqq. — *callida*, quae calles; *res. sept. nerv.* hinc λύρα ἑπτάχορδος, ἑπτάτονος,

Nec loquax olim neque grata, nunc et 5
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures.
Quae, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim metuitque tangi, 10
Nuptiarum expers et adhuc protervo
Cruda marito.

θογγος. — *Nec loquax olim grata*, quae, cum olim non-
ervos intentos haberes, nec
s sonos edebas, nec cuiquam
ıtem creabas. — *Divit. mens.*
ic. *templ.* hinc illa δαιτὸς
et χορεοιτύπος Hom. H. in
v. 31. De lyrae usu in sa-
; *Boettig.* laudat Dionys.
Ant. Rom. 7. p. 1487. 11.
tinatas aures, auribus iam
ır, quod ad Lydes animum
dum est.
— 12. *velut equa trima*, si-
Hor. supr. II. 5. 6. Lala-
ıellam nondum amorum, sed
; aetatis adhuc lusibus et iu-
ɔetulantiae deditam, cum *iu-*
in udo salicto cum vitulis lu-
raegestiente, comparat, ubi
Anacreontis locum LXI. 9.
tae in hac comparatione ob-
m iam attulimus. — *ludit*
n, σκιρτῶσα παίζει apud
l. l. — *metuitque tangi*,
t sibi, ne quis eam attrectet,
ɔc se attrectari patitur; *me-*
gi, ut supr. II. 2. 7: *penna*
etuens, ubi cf. not. — *tan-*
; tactu libidinoso in re vene-
passim; similiter *attrectare*
s apud Cic. pro M. Coel.
Suet. Ner. 26. hinc supr.
intacta pro: integra, casta.
ıtiarum expers*, infr. Epist.
132: *ignara puella mariti.*
— Omnes, quos vidi, interpretes haec verba ad *equam* referunt et rem inhonestam vocabulis honestioribus expressam esse putant, ita ut *expers nuptiarum* sit equa, quae nondum equum admiserit; per *protervum maritum* autem equus in venerem ruens designetur; sed quidni iungere quoque liceat: *Quae*, — *nuptiarum expers* (nondum ad libidinem proclivis) *et adhuc protervo cruda marito* (repugnans adhuc libidinosi amatoris deliciis) *ludit exsultim metuitque tangi*, *velut equa trima latis campis*, sc. ludere et tangi metuere solet? — *nuptiae* et *nuptias facere* passim de fructu amoris haud legitimi; vid. *Interpr.* ad Petron. c. XXV. ut γάμος et γαμεῖν apud Graecos; vid. *Hemsterhus.* ad Aristoph. Plut. p. 401. 2. et *Schrader.* ad Musaeum p. 123. — *maritus*, ut passim *coniux*, de quovis amatore vel amica, et *coniugium* de amore haud legitimo. — *adhuc cruda marito*, nondum matura, nondum mollem mitemque se praebens amatori, aspera; translatum a pomis *crudis*, h. e. immitibus adhuc et acerbis; hinc supr. II. 5. 10. Lalage ferocius adhuc amatores reiiciens cum *immiti uva* comparatur et Theocrito XI. 21. Galathea eadem de causa φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς dicitur.

Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere et rivos celeres morari;
Cessit immanis tibi blandienti 15
Ianitor aulae,
*Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput eius atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.* 20

v. 18. Vocem *eius* nimis tenuem et languidam esse in hac sublimiore carminis lyrici oratione, omnes senserunt interpretes. Quapropter alii emendando huic loco operam dederunt, ac *Bentl.* quidem pro *eius atque* tentavit *exeatque; Cuningh. aestuetque; Gesnerus effluatque; Doer. aestus atque;* alii totam hanc stropham tanquam pannum poetae aliunde assutum damnarunt et asteriscis notandam censuerunt. Sunt autem, qui ita iudicarunt, magni nominis critici: *Eichst.*, *Heinr.*, *Naeke*, *Buttm.*, *Weber*, *Mein.* Nuper quidem disputavit contra eos *Iahnius*, cui assentitur *Orell.*; sed frustra, opinor. Non solum enim illud languidum *eius* indignum est Horatio, sed tota haec Cerberi descriptio infringit potius quam auget vim loci, cum *ianitor aulae* satis iam designatus sit uno epitheto *immanis*. Si conferimus Od. II. 19. 29 sqq. et Od. II. 13. 33 sqq., ubi in simili re Cerberi mentio fit, nihil videmus ornatus causa adiectum, nisi altero loco epitheton *centiceps*, altero verba *ore trilingui*. Sed hunc ipsum utriusque loci ornatum etiam hic addere studuit librarius aliquis solo epitheto *immanis* nondum satis contentus; *centiceps* autem eodem modo intellexit, ut *Porphyr.*, qui explicat: Cerberum dixit, propter multitudinem anguium, qui in capite eius eminebant." Verbum *spiritus* desumtum videtur ex Od. II. 17. 13: *Chimaerae spiritus igneae;* verba *sanies manet* ex simil. Ov. descriptionibus. — *R.*

v. 13—20. *Tu potes tigres*, cantus tui dulcedine comites ducere potes tigres silvasque; de cantus vi similiter Cicero pro Arch. 8: *bestiae saepe immanes cantu flectuntur et consistunt.* Respicit autem poeta, ut quivis ipse videt, ea, quae Orpheus lyrae cantu effecisse traditur; hinc quod lyra *silvas comites ducere* (h. e. arbores adducere, ut lyra canentem tanquam comites sequantur), et *morari celeres rivos* dicitur, egregie respondet iis, quae supr. I. 12. 9—12. de Orpheo narrantur. Cf. Ep. ad Pis. 393. — *Cess. imm. tibi bland. Ian. aul. Cerb.* horrendum illum Orci ianitorem, Cerberum, vicerunt blanda tua carmina, h. e. ita ceperunt et deleniverunt, ut Orpheo libere Orcum adeundi faceret copiam. — De Orphei in Orcum ad Eurydicen suam inde reducendam descensu et admirabili, quam eius carmina ibi habuere, vi, locus classicus est apud Virg. Georg. IV. 467 sqq. — *Ianitor aulae*, ut Virg. Aen. VIII. 296: *ianitor Orci.* — *immanis*, *Mitsch.* cum *Lambino* ad *aulae* referendum esse putat; sed ut nihil dicam, *Cerberi* iam magis, quam *aulae*, immanitatem favere rei, de qua sermo est, Virgilius quoque Aen. VI. 418. de Cerbero: *Cerberus haec ingens latratu regna trifauci Personat, adverso recubans immanis in antro.* — *furiale*, Furiarum

Quin et Ixion Tityosque voltu
Risit invito, stetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas 25
Virginum poenas et inane lymphae
Dolium fundo pereuntis imo
Seraque fata,
Quae manent culpas etiam sub Orco.
Impiae, nam quid potuere maius? 30
Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro.
Una de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendide mendax et in omne virgo 35

angues pro crinibus habens; *Furialis incessus* de tali, quali ae se inferre solent, apud Liv. 17.

21—24. *Ixion*, de Ixione ab , quod Iunonis pudicitiam tenta- usus fuerat, ad Tartara detruso e ad sceleris poenam luendam implicito cf. Virg. Georg. I. 484. *Tityosque*, cf. supr. ad 4. 8. — *voltu risit invito*, en carminum eos quoque, qui alias luptatis sensu alienissimi sunt, iter afficientium! Ixion enim ityus auditis Orphei carmini- non poterant facere, quin fron- sollicitam exporrigerent et ex- um voluptatis sensum vultu ferrent. — *urna*, non dolium, utat *Iani*, cuius v. 27. fit io, sed vas, quo aqua hausta olium infunditur; itaque haec *urna Danaidum* apud Pro- IV. 11. 28: *humeros premeicitur*. — *Danai puellas*, fa- de quinquaginta Danai filia- quae praeter Hypermnestram sponsos suos nocte nuptiali patris iussu occidisse feruntur, in vulgus nota; vid. Apollodor. II. 1. 5.

v. 25—32. *notas*, famosas, infames, ut supr. III. 4. 7: *notus Orion*. — *et*, particula explicativa: nempe, scilicet. — *inan. lymph. Dol. fund. per. im.* elegantissima dolii perforati designatio; dolium enim perforatum semper inane est aquae, quod illa infusa non in eo continetur, sed imo fundo perit, h. e. transfluit. Ad hoc pertusum Danaidum dolium spectat proverbium: *εἰς τετρημένον* (vel *τετρυπημένον* Lucian. Dial. Mort. XI. 4.) *πίθον ἀντλεῖν*. — *fata*, poenas, *sera*, ipse explicat: *quae manent culpas sub Orco* — *etiam*, sc. post mortem. *maius*, scelestius. — *duro*, saevo.

v. 33—44. *Una*, Hypermnestra. Aeschyl. Prom. 865. — *periurum patrem*, quod fidei et pietatis, quam ut socer generis suis debebat, sanctitatem contaminavit. *splendide*, cum insigni honestioris animi gloria;

Nobilis aevum,
Surge, quae dixit iuveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur: socerum et scelestas
Falle sorores, 40
Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos eheu lacerant: ego illis
Mollior nec te feriam neque intra
Claustra tenebo.
Me pater saevis oneret catenis, 45
Quod viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I, pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus; i secundo 50
Omine et nostri memórem sepulcro
Scalpe querelam.

v. 52. *Scalpe*, plerique Codd. *Sculpe*, quod alii praebent libri, praetulerunt *Fea* et *Vanderb.* — *R.*

causa enim, ex qua fidem periuro patri datam, se sponsum occisuram esse, fefellerat Hypermnestra, fuit honestissima, sponsi nempe innocentis salus. Hinc Pindarus quoque Nem. X. 6. hanc Hypermnestrae fraudem probat. *Mitsch.* in hanc rem profert, quod de mendacii in bonae rei finem adhibiti honestate praecipit Sophocl. Philoct. 110. Cum suavi loquendi genere autem *splendide mendax* (ubi adiectum rei repugnat, oxymoron appellant), comparant huic simillimum: *gloriose mentiri* apud Cicer. p. Mil. 27. et *gloriosum scelus* apud Senec. Ep. 95. — *Surge, quae dixit* cett. vide, quantam gravitatem toti huic carmini conciliat Hypermnestrae oratio! De qua quidem poetae nostri lectores suos in mediam rem abripiendi arte cf. supr. argum. III. 3. — *iuveni marito*, Lynceo. *longus somnus*, quo, ut Virgil. Aen. X. 746. canit, in *aeternam clauduntur lumina nocte*, pro: morte, ut supr. I. 24. 5: *perpetuus sopor*. — *unde*, a quibus — *vitulos* apposite ad comparandi nem iuvenum, quos ipse Ven Horatius *iuvencorum* nomine et giae supr. II. 8. 21. designat. rei comparationem passim apud Ho merum et alios obviam inter alia dant Eurip. Iphig. in Taur. 297. nec. Thyest. 735. — *intra* cl *tenebo*, intra thalamum retinebo, alius te necet.

v. 45—52. *Me pater saev. cat.* et vere Danaus, uti Apollodor. II. 1. 4: καθείρξας τὴν ἐφρούρει. — *clemens*, nitatis sensu tacta. — *i*, *quo te rap. et aurae*, infr. Epod. XVI. 21: *Ire, quocumque ferent, quocumque undas Notus vocabit aut protervus Africus*. — *rapiunt*, celeriter te auferunt; gravius igitur quam

CARMEN XII.

AD NEOBULEN.

arum est neque amori dare ludum neque dulci
ino lavere aut exanimari metuentes
Patruae verbera linguae.
alum Cytherea puer ales, tibi telas

Venus, amantium patrona. *ostr. mem. sepulc. scalp.* , quam eleganter! pro vul- sepulcri mei monumento ı memoriam meam insculpe Cf. Ov. Heroid. XIV. 128.

CARMEN XII.

es, cui patrui minae et ob- ɜs, quod formosum quen- ıem amabat, extimescendae seram sortem dolet. Sen- nexus huius brevioris car- per cuius consilio mira com- ıt interpretes, hic est: mi- ıfecto sunt puellae, quibus ıare neque vino curas ab- ıt aut, si hoc vel illud ten- ıtuenda statim est patrui

Eiusmodi puella misera e es, Neobule, dum He- ım pulchritudine quam iu- artibus insignem, perdite [Imitatus videtur Hora- ei carmen, cuius initium Hephaestio p. 67. Gaisf.: ἀν, ἐμὲ πασᾶν κακοτάτων ιν. Neque tamen propter ım Alcaei versum credide- rum quoque carmen Neo- e μονόλογον, ut praeter uit *Orellius*. — Metri- s carminis rationem expo- ıannus, Elem. Doctr. Metr. - *R.*].

v. 1—3. *Miserarum est*, sc. puellarum conditio. *amori ludum dare*, amare, amori indulgere; Cic. pro Cael. 12: *datur concessum omnium huic aliquis ludus aetati.* — *mala vino lavere* (antique pro *lavare*, ut supr. III. 4. 61.), curas vino diluere; *Siccis omnia nam* (ut Hor. supr. I. 18. 3—4. loquitur) *dura deus proposuit neque Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.* — *aut. exanim. metu. Patr. verb. ling.*, h. e. aut, si amori et vitae hilaritati indulgent, dum patrui obiurgationes iis metuendae sunt, angi et sollicitari. — *Patruae verb. ling.* convicia et opprobria patrui. Similiter Cicer. ad Div. XV. 16: *convicio verberare* dixit. Patruorum autem, ut hominum querulorum et fratrum liberos inprimis assiduis obiurgationibus increpantium et castigantium, passim fit mentio; cf. *Torrent.* ad h. l. et quos laudat *Ernestius* in Clav. Cic. s. v. *patruus;* hinc proverbiali locutione severus morum censor et castigator *patruus* dictus est; infr. Sat. II. 3. 88: *Ne sis patruus mihi.*

v. 3—10. *Tibi qual. Cyther.* cett. vide, quam egregie poeta vulgarem sententiam: „*tu amas Hebrum*" exornat, dum Neobulen, quae Hebro conspecto opus statim, quod

Operosaeque Minervae studium aufert, Neobule, 5
Liparaei nitor Hebri,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
Neque segni pede victus;
Catus idem per apertum fugientes agitato 10
Grege cervos iaculari et celer arto latitantem
Fruticeto excipere aprum.

v. 7. Hunc versum post nonum posuit *Aldus*, Codicem Vindobon., ut ait, secutus. Sic ediderunt *Lamb.* et alii. Sed omnes, qui nunc extant, Codd. hunc ordinem non agnoscunt. — v. 11. *arto*, quod mali Codd. praebent, *Lamb.*, *Bentl.*, *Fea*, *Iahn*, *Mein.* coll. recte praetulerunt alteri lectioni *alto*. Odyss. XIX. 439: *ἐν λόχμῃ πυκινῇ κατέκειτο μέγας σῦς*. Vide *Obbar.* in Iahnii Annal. Philol. et Paed. VIII. 4 p. 374. *R.*

tractat, intermittere et oculis animoque in eo solo morari fingitur, viva imagine ut perdite amantem nobis repraesentat! Comparant dulcissimos in hanc rem versus Sapphus. (Fr. 32.): *Γλυκεῖα μᾶτερ, οὔτοι δύναμαι κρέκην τὸν ἱστόν, Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς βραδινὰν δι' Ἀφροδίταν*, et Incerti Epigr. LIX. 3. 4. Anth. Graec. T. IV. p. 129. — *qualum*, calathum sive canistrum vimineum, in quo mulieres pensa sua reponere solent. — *ales* pro: alatus; ut infr. IV. 11. 26: *Pegasus ales*. — *Minervae studium*, artes muliebres, quibus praeest earum inventrix et magistra, Minerva, unde illa *operosa*, h. e. gnava, industria, Graecis *Ἐργάνη* dicitur. — *nitor Hebri*, pulcher Hebrus, ut supr. I. 19. 5: *Glycerae nitor*. — *Liparaei*, e Lipara, Aeoliarum insula una, oriundi. — *unctos*, sc. oleo, quo quidem in natationis quoque exercitatione inungi solebant iuvenes; hinc infr. Sat. II. 1. 7: *ter uncti Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto*. — Ceterum de gymnicis iuvenum Romanorum exercitationibus cf. supr. I. 8. 5 sqq. et ibi not. — *Bellerophonte*, Pegasi domitore. *catus*, doctus, sciens; ut supr. I. 10. 3. — *agitato*, a canibus puta, *grege*; similiter Virg. Aen. I. 185. congregatorum cervorum agmen *armenta* vocat; nos: *Rudel*. — *arto latitantem fruticeto*, Ov. Metam. XI. 488: *densis latet abdita silvis*; ibid. I. 122: *densi fruticeta*. — *excipere*, ut Graecorum *ἐκδέχεσθαι*, de venatoribus, qui in insidiis collocati feras inopinatas opprimunt; vid. *Burm.* ad Phaedr. Fab. I. 11. 6. et ad Val. Flac. VI. 422.

CARMEN XIII.

AD FONTEM BANDUSIAE.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci digne mero non sine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus
Primis et Venerem et proelia destinat. 5

1. Codd. nonnulli *Blandusiae* (et sic *Lamb.*). *R.*

CARMEN XIII.
ıtem limpidum et umbrosis
s consitum, Bandusiae, non
Venusia scaturientem, ae-
consecret, sollemne, quod
bando, flores spargendo et
nactando in eius honorem cra-
instituturus est, indicit sa-
. — Poetas Graecos exem-
in celebrandis et consecran-
bus amoenis Horatio prae-
el ex versu 13, *Fies nobi-
quoque fontium*, manife-
.

8. *Bandusia*, „Acron ad
servat, Bandusiam fuisse
inensis regionem, in qua
ager Sabinus fuerit. Inde
tuunt, *fontem Bandusinum
Digentiam rivum* effecisse,
r. Ep. I. 16. 12. et 18. 104.
a villae suae fluere comme-
Sed praeter quod Hor. ipse
rivo dare nomen idoneus
, et fonti et rivo *Digentiae*
uisse; dudum etiam Cap-
le Chaupy docuit, *fontem
ıum* in Apulia, sexto cir-
liario Venusia, situm fuis-
ı. — *splendidior vitro*, lim-
ıs. Ovid. Heroid. XV. 157:
*lus vitreoque magis perlu-
ni;* ubi plura in hanc rem
dedit *N. Heinsius;* passim autem,
quae perlucida sunt, cum vitro com-
parantur; hinc supr. I. 18. 16. *fides
— vitro perlucidior;* unde *vitreus*
(Graecis ὑάλινος, ὑαλόεις), pro:
splendidus, perlucidus; cf. supr. I.
17. 20. et infr. IV. 2. 3: *vitreo
daturus Nomina ponto.* — *dulci
digne mero*, digne, cui dulce vinum
libetur; *non sine floribus*, flores
aeque ac vinum libatum, ut rem
sacram, fontis aquae inspersos esse
puta. Varro de L. L. VI. 22: *Fon-
tanalia a fonte, quod is dies feriae
eius; ab eo tum et in fontes coro-
nas iaciunt et puteos coronant.* —
Haud ipsi quidem fontis aquae, sed
Nymphae, quae domum suam in hoc
fonte habere putabatur, hos divinos
honores factos esse, vix monere at-
tinet; hinc supr. I. 7. 12. fons Al-
bunea *domus Albuneae*, sc. Nym-
phae, vocatur. Nymphae igitur fontis
Bandusii iam munera spondet, quae
alias diis agrestibus offerri solebant;
de *vino Mitsch.* laudat Leonid. Tar.
Carm. XXXV. Anth. Gr. T. I. p.
163. et de *floribus* eundem Carm.
XXX. l. l. p. 161. — *Cui frons
turgida corn. pr. et Ven. et proel.
dest.*, suavissima haedi annui vel an-
niculi circumscriptio; id aetatis enim
haedus, cum prima cornua in eius

Frustra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi suboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere, tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Praebes et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphae desiliunt tuae.

v. 16. Lectio nonnullorum Codd. *Nymphae*, quam probat *Gesnerus*, prorsus est inepta; deae ipsae enim per saxa non desiliunt. *R.*

fronte turgescere incipiunt, ad proelia et Venerem proclivis fit; pro vulgari autem: *Quem fr. turg. corn. pr. et Veneri et proeliis destinat*, h. e. ad Venerem et proelia proclivem reddit, inversa loquendi ratione dixit: *Cui f. t. c. p. Venerem et proelia destinat.* — Caeterum simili suavitate Hor. infr. III. 22. 7: *annuum verrem*, et IV. 2. 57: *vitulum* describit. — *Frustra*, sc. aetas eum Veneri et proeliis destinat; *nam gelidos infic. t. rubr. sang.* cett. expende ornatum vulgaris sententiae: nam in tui honorem ille immolabitur. — Aram igitur prope fontem exstructurus erat poeta. De eiusmodi arae inscriptionibus, *v. c. Fontis Genio*, vel: *Fonti Divino. Aram. Posuit.* vide quos laudat *Boettig. Gruter.* p. XCIV. 8. 6. *Fabretti* c. VI. p. 482. 4. 5. 7. — *inficiet*, h. e. imbuet; hostiae sanguinem fonti immissum esse puta. — *tibi*, in tui honorem.

v. 9—16. *atrox hora flagrantis Caniculae*, aestus sub Caniculae ortu saeviens. *Canicula* tam de *Sirio*, quam de *Procyone*, *Antesane*, intelligi potest; vid. *Salmas.* ad Solin. p. 305. cf. infr. III. 29. 18. — *hora*, de quovis anni tempore; *horae Septembres* infr. Epist. I. 16. 17. *horae brumales* apud Ovid. Met. IV. 299. cf. supr. I. 12. 16. — *nescit tangere* pro: non tangit; *nescire* saepius apud poetas inservit periphrasi part. negat.: *non.* — *fies nobilium fontium*, Graece pro: unus nobilium fontium; exempla de hoc loquendi genere dedit *Iani* in Ant. Poet. p. 187. — Per *nobiles fontes* intellige v. c. Hippocrenen, Dircen, Arethusam cett. — *me dicente cav. impos. il.* cett. dum ego carminibus meis te celebro; pro tenui te suaviter poeta ipsius fontis e saxis cavis, quae superimpendens ilex inumbrat, prosilientis situm et speciem adumbrat; comparant Theocrit. VII. 137: τὸ δ' ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατειβόμενον κελάρυσδε. — *loquac. lymph. desil.* similiter Hor. infr. Epod. XVI. 48: *montibus altis Levis crepante lympha desilit pede.*

CARMEN XIV.

AD POPULUM ROMANUM.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit Penates
Victor ab ora.
Unico gaudens mulier marito
Prodeat iustis operata divis,

v. 6. *divis*, vulgata lectio, quam Codd. permulti ac veteres Scho-
tae tuentur. Lectionem alteram *sacris* praetulerunt *Mein.* et *Or.* —
tis — *sacris*, coni. *Bentl.* — *R.*

CARMEN XIV.

um Augustus Cantabris perdo-
s ex Hispania victor in urbem
ret (U. C. DCCXXX. vid. Dio
. 28.), diem festum poeta tam
ice Augusti coniugi, sorori et
matronis nuptisque puellis,
n sibi privatim celebrandum,
carmine indicit. Laetitiam au-
suam de felici Augusti reditu
essurus est ita, ut, dum illae
mni pompa ad supplicationem
eant, ipse privatim inter vini
stioris pocula et inter amoris
(ad quos arcessi iubetur Ne-
, psaltria,), summa hilaritate
diem transigat.

1—4. *Herculis ritu* cett. Sen-
a: Augustus, o plebs, qui modo
Herculis exemplum forti animo
victoria ab hostibus reportanda
discrimen adiisse dicebatur,
victor ex Hispania in urbem
. — *Herculis ritu*, Augustus
motissimorum populorum victor
site cum Hercule, tam victoriis
erroribus suis per totum ter-
n orbem insigni, comparatur;
Virgilius quoque in Anchisae
uturis Augusti super populis
remotissimis victoriis vaticinio Aen.
VI. 802: *Nec vero Alcides tantum
telluris obivit.* Haec Augusti autem
cum Hercule comparatio iam multo
magis quadrat, quod Hercules quo-
que Geryone in Hispania occiso,
iter suum in Italiam flectebat. —
modo, paulo ante; refer ad expe-
ditionis celeritatem; vix Augustus
bellum incepisse putabatur, cum
iam inde victor rediret. — *mort.
venal. petiisse laurum*, quam prae-
clare pro vulgari: hostium vincen-
dorum causa vitae periculum sub-
iisse. *laurus morte venalis*, victoria,
quae vita emi debet, h. e. victoria,
cuius impetrandae causa vitam ali-
quis contemnere debet; simili ele-
gantia *honorem vita emere* dixit
Virgilius Aen. IX. 206.

v. 5—12. *mulier*, Livia. *unico*,
praestantissimo, egregio; qui in
re nota exempla desiderat, adeat
Heins. ad Ovid. Met. III. 454. —
prodeat, sollemni pompa, de qua
prodire proprie. — *operata divis*,
diis operans, h. e. vota pro salute
mariti suscepta nunc sacro faciendo
exsolvens; *operata*, ἀορίστως pro
praesente, ut passim; Tibull. II. 1.

Et soror clari ducis, et decorae
Supplice vitta
Virginum matres iuvenumque nuper
Sospitum. Vos, o pueri et puellae
Iam virum expertae, male ominatis
Parcite verbis.

v. 11. *Iam virum expertae*, Codd. omnes. — *et iam virum exp* coni. *Torr.* — *non virum expertae*, suspic. *Bentl.* — *iam virum tes*, coni. *Cuning.*, quem secuti sunt *Kani*, *Mitsch.*, *Fea*, *Jahn.* vulgatam retinuerunt *Doer.*, *Mein.*, *Or.* — ibid. Codd. exhibent *male ominatis*, partim *male nominatis* (δυςωνύμοις). Illud recte p praetulerunt, cum hiatus excusari possit; hoc ipsius hiatus evitand a librariis inventum videtur. *Bentl.* coni. *male inominatis*. *R.*

9: *Omnia sint operata deo* pro: operentur; et sic apud Virgil. Georg. I. 339. Ovid. Art. Am. III. 411. et 635. Am. II. 7. 23. et saepe alibi. — *iustis*, „qui Caesari victoriam et reditum merenti dederint." *Porphyr.* — *soror clari ducis*: Octavia. *matres supplice vitta decorae*, h. e. vitta, ut decet supplicatum euntes, redimitae; sic infr. Epod. II. 17: *cum decorum* (h. e. pulchre redimitum) *mitibus pomis caput Autumnus arvis extulit*: et apud Ovid. Fast. II. 503: *Romulus — trabea decorus*, h. e. ornatus. — *supplice* ad personam, quae vittam gerit, referendum. — *virginum*, nuptarum nempe, quarum mariti salvi ex bello redierant; sic supr. II. 8. 23. novae coniuges *virgines nuper nuptae*, et apud Virg. Eclog. II. 6. 47. Pasiphae Minoi nupta *virgo infelix* dicitur; *nuper*, ex bello recentissimo Cantabrico. — *Vos, o puer. et puell. iam virum expertae, mal. omin. parcit. verb.* Sensus: Vos ipsi, o iuvenes mariti et nuptae puellae, ne amplius iacite male ominata ista verba, quibus ruptum iri tristi bello vestrum coniugium augurabamini; immo (hoc enim inde elici debet) in pristinam amoris mutui felicitatem nunc r bona verba facite. — Haec ratio, qua hunc locum vexati expedire studui, facillima rei, quam verbis accommoda mihi visa est. Recepi ante quam lectionem: *et puellae* rum *expertae*, h. e. nuptae. scilicet, ut eo magis apparer de puellis nuptis sermonem consulto addidit: *Iam virum tae*, quamvis alias ipsae nup coniuges simpliciter *puellae* lari solent; sic v. c. Pene Epistola ad maritum suum U apud Ovid. Her. I. 115. *se* vocat, et infr. III. 22. 2: *puel ro laborantes*. — At longe hoc loco sentiunt interprete tiores, qui lectione: *Vos et puellae Iam virum e tes*, quae *Cuningamii* deb genio, in textum recepta de qui patribus, et de puelli maritis suis in bello privat agi autumant. Sed, ut nihil quod recte iam monuit G importuno plane loco sic rei simae iam mentionem fier usus loquendi huic explicat pugnat. *Puella* enim *viri* ea demum recte ita dicitu

Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum
Nec mori per vim metuam tenente 15
Caesare terras.
I, pete unguentum, puer, et coronas
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa. 20
Dic et argutae properet Neaerae
Murreum nodo cohibere crinem;

v. 22. *Murreum*, cum plerisque Codd. recte scripserunt *Bentl.*, *Iani*, *nderb.*, *Mein.*, *Or.* — *Myrrheum*, alii. — *cohibente*, coni. *Bentl.*, ut tentia sit: „properet venire coma in nodum religata.“ Sed nemo non et, Neaeram iuberi propere cohibere crinem, ut eo citius veniat. *R.*

ı viro non consuescit, vel, ut ı Virgilio Aen. IV. 550. loquar, *ım thalami expertem* degit, non quae viro orbata est. Et quis *ıros expertes*, ne voce quidem *rum* adiecta, de pueris, qui pa- ıus suis in bello privati sint, te accipiat? Nec melius proce- ratio eorum, qui *puellas iam ùm expertes* de innuptis inter- tantur, ita ut *iam* pro: nunc uc, positum sit. Profecto si Ho- us *iam virùm expertes* scripsis- , haud dubie nuptas, quae con- tudinis cum marito huc usque ex- tes vixerint, intellexisset. Donec ur non meliora afferentur, anti- ım lectionem servandam esse exi- ıo.

'. 13—20. *tumultum*, de bello domi vel in proximis finibus ito exorto. *mori per vim* pro gari: mortem violentam. — *pet. ;u.* — *coron.* cf. supr. II. 7. 23 . — *et cad. Mars. mem. duelli*, ıuisite pro: vinum anno, quo lum Marsicum saeviit, conditum e. vetustissimum; *de bello Mar-* ı, a Marsis, praecipuis eius au- ribus, ita appellato, vel, ut idem vocari solet, *Italico* seu *Sociali*, quod U. C. DCLX. usque ad an- num DCLXII. insigni atrocitate de civitatis iure gestum est, vid. Flor. III. 18. Videtur autem vinum bello Sociali natum praestantia sua in- primis nobile fuisse, cum Iuvenalis quoque V. 31: *uvae bellis Sociali- bus calcatae* cum laude mentionem fecerit; cf. ibi *Rupert.* in *Comment.* ad h. l. — *Spartac. si qua pot. vag. fall. test.* si qua ratione fieri potuit, ut circumvagantem Sparta- cum lateret vino illo impleta ampho- ra; de *Spartaco*, perniciosissimi illius in Italia belli (U. C. DCLXXIX.), quod *Servile* appellari solet, concit- tatore, res nota; vid. Vell. II. 20. Flor. III. 20. — *qua*, sc. ratione, pro: forte, ut Virg. Aen. I. 18: *si qua fata sinant.*

v. 21—28. *Dic et argut. prop.* cett. plane uti supr. II. 11. 21 sqq., ubi pariter ad hilare convivium ar- cessi iubetur psaltria, Lyde, quae ad psaltriarum levitatem et causam simul, ex qua illae advocari solebant, indicandam *scortum* ibi vocatur. — *argutae*, h. e. canorae; notissimum est illud Virgilii: *argutos inter*

Si per invisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus 25
Litium et rixae cupidos protervae;
Non ego hoc ferrem calidus iuventa
Consule Planco.

CARMEN XV.

IN CHLORIN.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiae fige modum tuae
Famosisque laboribus:
Maturo propior desine funeri

v. 2. Pro *fige* plures Codd. praebent *pone*, quod vulgarius verbum est. — *R.*

strepit anser olores; similiter apud Graecos in laudem passim dicitur ἀάλιος; vid. *Ruhnken.* ad Hermesian. Eleg. v. 78. — *properet nodo cohibere,* festinantius in nodum colligat; cf. supr. l. l. v. 24. — *Murreum*, h. e. *myrrha*, ut Virg. Aen. XII. 100. de coma dixit, *madentem;* minus bene alii a myrrhae colore ad fuscum crinis colorem referunt. — *invisum*, difficilem nempe. — *Lenit albescens* cett. quam praeclare! in hanc fere sententiam: iuvenilis enim ille calor, quo eiusmodi moras non tulissem, deferbuit et aetate mitigatus est. — *ferrem* pro: tulissem. *Consule Planco* U. C. DCCXII. collega M. Aemilio Lepido; fuit igitur Horatius sub Planci consulatu iuvenis annorum ferme viginti trium.

CARMEN XV.

Cum Chloris, licet iam anus facta, ambitiose tamen et proterve inter puellas adhuc nitere et iuvenes, ut olim, amoris sui illecebris irretire studeret, poeta ei in hoc carmine, ut modo tandem nequitiae posito et partibus, quas olim egerit, filiae suae Pholoae traditis in lanificio potius, quod magis deceat vetulam, operam suam et studium ponat, non sine amaro risu dat consilium. — Similiter Hor. supr. I. 25. *Lyden*, et infr. IV. 13. *Lycen*, ut vetulas inepte amoribus adhuc deditas, contumeliose traducit. — Caeterum in hoc tractato argumento Graeci cuiusdam poetae vestigiis Horatium institisse, ex totius carminis indole satis certo colligi potest.

v. 1—6. *pauperis*, contumeliose ad sortem Chloridis humiliorem indicandam. *famosis laboribus*, infami, quo quaestum corpore adhuc fecisti, libidinis exercitio. — *maturo propior funeri*, morti, cui pro aetate tua matura es, vicinior; hinc infr. in Epist. ad Pis. v. 115. *maturus senex*. Nicarch. Epigr. XII. 4. Anth. Graec. T. III. p. 61 (Anth. Pal. II. p. 342.): ἀλλ' ὅτι ταύτην Οὐκ ἀν-

Inter ludere virgines
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoën satis,
Et te, Chlori, decet: filia rectius
Expugnat iuvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivae similem ludere capreae:
Te lanae prope nobilem
Tonsae Luceriam, non citharae, decent
Nec flos purpureus rosae
Nec poti vetulam faece tenus cadi.

16. *vetula*, Codd. non pauci (et sic *Vanderb.*). Sed longe signi-
r et exquisitior altera lectio *vetulam* (sc. te decent), qua magna
i causa adiicitur, cur illi non liceat amplius conviviis interesse. *R.*

τεῖν νῦν ἔδει, ἀλλὰ τάφον.
h. Vesp. 1355. — *ludere*,
s facere, amantium more io-
andidis stellis nebulam spar-
m est: libero adspectui niten-
uellarum nebulae instar, quae
splendorem intercipit, offundi.

— 12. *si quid Phol. satis*,
puellam in aetatis flore con-
n. *Expugn. iuven. dom. Puls.*
conc. tymp. Chloris igitur
rum puellarum more adhuc
ri et furore Bacchico quasi
iuvenum domos effringere
; — cum Bacchis autem haud
omparari solent furibundae
s, vetulae inprimis, libidinis
agitatae; vid. *Mitsch.* —
o, eiusmodi *tympani* figuram
more profert *Spohnius Mi-*
Erud. Antiqu. Sec. I. Art. 6.
eius in sacris usu disputat
n. ad Ael. IX. 8. — *Lasciv.*
ud. capr. capreae more se
rem et proterviorem gerere.
rant Dionys. Per. 843: παρ-
ὶ νεοθηλέες οἷάτε νεβροὶ
ουσι.

v. 13—16. *Te lan. prope nobil. Tons. Lucer.* Multum sane fellis et acerbitatis habet haec lanificii, ad quod, tanquam ad proprium vetularum opus, Chloridem amandat, commendatio. Similiter vetulae pristinae levitatis poenam lanificio luere iubentur apud Tibull. I. 6. 77 sqq. Inprimis huc spectat a *Mitsch.* laudatum Epigr. Incert. Auct. LXXXII. Anth. Graec. T. IV. p. 134 (Anth. Pal. I. p. 278.): Ἡ τὸ πρὶν αὐχήσασα πολυχρύσοις ἐπ' ἐρασταῖς, Ἡ Νέμεσιν δεινὴν οὐχὶ κύσασα θεόν, Μίσθια νῦν σπαθίοις πενιχροῖς πηνίσματα κρούει. Ὀψέ γ' Ἀθηναίη Κύπριν ἐληΐσατο. — *Luceriam*, oppidum Apuliae, lanae praestantia ob egregia, quae ibi erant, pascua nobile. — *flos purpur. rosae*, coronae convivales e rosis nexae; *poti*, pro: epoti, h. e. exhausti, exsiccati; *faece ten. cadi*, psaltrias inprimis, quae interesse solebant comissationibus (cf. carm. anteced. v. 21.), mulieres vinolentas fuisse, operose ad h. l. docet *Mitsch.* — *faece tenus*, ἐς τρύγα, cf. supr. I. 35. 27.

CARMEN XVI.

AD MAECENATEM.

Inclusam Danaën turris aënea
Robustaeque fores et vigilum canum

CARMEN XVI.

Quod saepius Horatius probatum ivit, vitae humanae felicitatem non in magnarum opum possessione, sed in animo non plura, quam quibus ad vitam honeste transigendam opus est, appetente positam esse, id semet ipsum exemplo proponens novis sententiarum luminibus in hoc quoque carmine probat. Sententiarum nexus est hic: auro nihil esse potentius, satis quidem constat. Auro enim in turrem aheneam, quae Danaën contra adulteros munire debebat, penetravit Iuppiter; auro in perniciem mariti sui corrupta est Eriphyle; auro urbes expugnavit et vicinos reges de gloria et potestate secum aemulantes suppressit Macedonum rex, Philippus; auro denique navium duces ad perfidiam adducti sunt. Verum enim vero quo quis est opulentior, eo maiore plura habendi cupiditate agitatur. Iure meritoque igitur a divitiarum splendore abhorrui et tranquillo animo in re modica et contemta acquiescere quam curis gravioribus in re lauta macerari malui. Ignorat enim latifundiorum possessor, modicum meum agellum multo maiora mihi praebere gaudia, quam ipsi ingentes suas opes; quamvis enim neque ex melle in Calabria quaestum facio neque in Campania vinum Formianum condo neque greges in praeclaris Galliae Cisalpinae pascuis alo; rerum necessariarum tamen haud ego laboro inopia. Contracta autem plura habendi cupiditate intra exiguos agrorum meorum fines latius mihi regnare videbor, quam si continuos in Asia tractus possidem. Qui multa petunt, nunquam emtiari possunt. Multo felicius igitur et tranquillius vivunt in re modica constituti.

v. 1—8. Ad vulgarem sententiam exornandam: „nihil tam munitum esse, quod non auro expugnari possit,“ primum utitur exemplo Danaës, quam ne firmissimis quidem munimentis satis tutam ab adulterorum auro praestare potuit Acrisius. Suaviter autem Venerem et Iovem risisse fingit, cum Acrisium vana contra auri potentiam moliri viderent. — Acrisius scilicet, rex Argivorum (ut narrat hanc fabulam Apollod. II. 1 sqq.), de vitae periculo a nepote aliquando sibi timendo divinitus monitus, filiam suam Danaën in aereum thalamum inclusisse et sic sortis eventum eludere voluisse dicitur. Sed Iuppiter cum in aureum imbrem conversus *per tecta* (*διὰ τῆς ὀροφῆς*) sive per *tegulam* (Terent. Eun. III. 5. 35.) in Danaës sinum descendisset, ex illa procreavit Perseum, qui postea avum suum Acrisium inconsulto et temere disci iactu occidisse traditur; cf. Hygin. Fab. LXIII. — *turris aënea*, intellige cubiculum vel thalamum, ubi a potioris sexus aditu secludi apud Graecos virgines solebant, munitis-

tes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris,
on Acrisium virginis abditae 5
odem pavidum Iuppiter et Venus
ssent: fore enim tutum iter et patens
Converso in pretium deo.
ım per medios ire satellites
errumpere amat saxa potentius 10
fulmineo: concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum

lisisset, suspic. *Bentl.* Sed cf. v. c. Ep. II. 1. 163: *quid Thespis et Aeschylus utile ferrent.* R.

ɔ poetae posteriores fe-
m aëneam vel *aeratam*,
trop. I. 82. Apollod. l.
ίσιος ὑπὸ γῆν θάλαμον
ς χάλκεον, τὴν Δανάην
ul. Silent. Epigr. XVI.
l. I. p. 147): appellat
em *χαλκελάτους θαλά-*
sch. et *Boettig.* — *ro-*
rabibus roboreis con-
firmae; hinc *robur* de
mito in carceribus; cf.
13. 19. — *vigil. can.*
naeceis additorum cu-
t Aristoph. Thesmoph.
es, sc. amatoribus; si-
io Art. Am. III. 601:
todia servi dicitur. —
ntis, eadem structura,
m. XII. 10: *praeclare*
nisi Lepidus recepisset
Cf. *Boetticher*, Lexic.
sq. — *munire ab ali-*
versus aliquem, ut *de-*
iquo sexcenties; *si non*
nisi risissent. — *fore*
ne norant, vel: probe
, haud interclusum a
berum, securum; *pre-*
pro: aurum. Hoc vo-
es, quae in fabula la-
tet, adulterum viam sibi ad Danaën custodibus auro vel pretio corruptis aperuisse, simul innuitur. Ovid. Am. III. 8. 30: *Iuppiter admonitus, nihil esse potentius auro, Corruptae pretium virginis ipse fuit;* et hinc apud eundem Met. IV. 610. Danaë Perseum *pluvio auro* concepisse dicitur.

v. 9—16. Locos similes de *auri potentia* vid. apud Interpp. Huc pertinet inprimis sententia, quam de auri munitissima quaeque penetrantis vi eidem Danaes fabulae subnectit Paul. Silent. l. l. 4: *χάλκεα νικᾷ Τείχεα καὶ δεσμοὺς χρυσὸς ὁ παν-δαμάτωρ.* — *per medios satellites*, eos scilicet corrumpendo. — *amat*, *φιλεῖ*, non simpliciter pro: solet, ut explicant, sed habet simul adiunctam notionem voluptatis, qua aurum in vi sua ostendenda, tanquam in proprio sibique iucundissimo negotio, versetur. — *saxa*, munitissima quaeque. — *auguris Argivi*, Amphiarai, cuius interitus et omnis, quae eum secuta est, familiae suae clades ab aureo monili, quo se corrumpi passa fuerat eius uxor et Adrasti soror, Eriphyle, repetenda fuit. Nam cum ille fati,

Demersa exitio, diffidit urbium
Portas vir Macedo et subruit aemulos
Reges muneribus; munera navium 15
Saevos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam
Maiorumque fames. Iure perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Maecenas equitum decus. 20
Quanto quisque sibi plura negaverit,

v. 13. *excidio*, pars Codd. (et sic praeter alios *Lamb.*). Praeferendam esse alteram lectionem *exitio* (quam tuetur quoque Priscian. p. 890.) docuit *Bentl.*; „domus enim *demergitur* exitio, sed *evertitur* excidio." *R.*

quod, ut vates, sibi in bellum Thebanum profecturo instare animo praeceperat, evitandi causa se occultasset, ab ipsius uxore, quae aureo monili a Polynice corrupta erat, proditus et ad illud bellum protractus est. Quo ubi terrae hausta periisset, eius filius Alcmaeon matris fraudem caede ultus est; ipse autem ob idem monile aureum, cum illud ab uxore, quam repudiaverat, Alphesiboea repeteret, ab eius fratribus occisus est; vid. Apollod. III. 6. 2. Hygin. Fab. LXXIII. — *concidit demersa exitio*, exquisitius pro: demersa est exitio, h. e. corruit et exstirpata est. — *diffid. urb. Port. v. Mac.* Fabulis adiungit res historica fide et experientia confirmatas. — *vir Macedo*, Alexandri M. pater, Philippus, qui, ut Cicero ait ad Attic. I. 16., *omnia castella expugnari posse dicebat, in quae modo asellus auro onustus ascendere posset.* Hinc idem apud Val. Max. VII. 2. ext. 10: *maiore ex parte mercator Graeciae, quam victor* dicitur; cf. Diod. Sic. XVI. 54. — *diffidit*, gravius pro: perrupit, expugnavit. *subruit*, significantius pro vulgari: vicit; *subruere* enim, quod proprie de eo, qui machinis vel operibus muros destruit, dicitur, apposite transfertur ad eum, qui auro et muneribus tanquam machinis alterius potestatem subvertit. — *Mun. nav. s. ill. duc.* refertur ad Menodorum vel Menam, qui muneribus corruptus a Pompeio, cuius classi praefectus fuerat, ad Augustum et ab eo vicissim ad illum defecisse traditur; vid. Dio XLVIII. 45 et XLIX. 1. — *saevos*, h. e. fortes, ut saepe.

v. 17—20. *Crescent. sequi. cur. pec.* cf. in hanc sententiam supr. II. 2. 13. Notissimum est illud Iuvenal. XIV. 139: *Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.* Paul. Sil. LXXV. 3. Anth. Gr. T. IV. p. 71: *Πλοῦτον ἔχειν ἐθέλω τὸν ἐπάρκιον· ἡ δὲ περισσὴ Θυμὸν ἀεὶ κατέδει χρυσομανὴς μελέτη.* — *maiorum*, sc. bonorum; *maiora*, τὰ μείζονα, πλείονα; ut ἵμερος πλείων apud Theocrit. XVI. 65. — *perhorrui*, gravius pro: nolui; *late conspicuum tollere verticem*, divitiarum gloria exsplendescere. *verticem tollere* (ὑψαυχενεῖν) dicuntur, qui vana gloria super alios se efferunt eosque prae se contemnunt; cf. supr. I. 18. 15.

v. 21—28. *Quant. quisqu. sib. pl. neg., ab d. pl. fer.* quo minor alicuius est divitiarum cupiditas, eo

Ab dis plura feret: nil cupientium
Nudus castra peto et transfuga divitum
Partes linquere gestio,
Contemtae dominus splendidior rei, 25
Quam si, quicquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Purae rivus aquae silvaque ingerum

v. 22. *Ab dis*, Codd. plerique et omnes fere post *Bentl.* editt.; *is*, ceteri. — v. 26. *non piger*, pauci Codd. et nonnullae editt., metri icet fulciendi causa. Sed posterior vocis *arat* syllaba producitur in . — *R.*

or a diis ei concedetur felicitas, . qui sorte sua contentus vivit, to divite avaro est ditior. Nam, Cicero ait Paradox. VI. 3: *Non cupidum pecunia est; contenvero suis rebus esse maximae t certissimaeque divitiae;* — resuis contenti *satis esse putant, d est; nihil appetunt, nulla re nt, nihil sibi deesse sentiunt, il requirunt.* — *Nil. cupient. l. castr. peto*, ego, qui nullas itias possideo (*nudus*), faciam iis, qui pariter a divitiarum sessione abhorrent; — *et transf. patr. linq. gest.* et lubens voque me a divitum partibus sego. Usus est Horatius locutioas, quae similiter alias a militia philosophorum sectas vel discipli- transferri solent. Senec. Epist. 2: *o et in aliena castra transire, tanquam transfuga, sed quam explorator.* — *Contemtae . splend. rei, Quam si, quicquid* cett. sententiam in antecedens positam amplificat et exornat is; sententia: multo maiori mihi t honori, quod rem tenuem et ab contemtam meo imperio subiicere ci, quam si res ampla me suo subet imperio, h. e. tenuitate mea entus longe beatior sum divite, qui magnas inter opes multa adhuc desiderat. — Alii verba: *Contemtae dominus splendidior rei* explicant: „divitias contemnendo locupletior sum dominus, quam si" cett. Sed cum *contemta res* opposita sit amplissimorum latifundiorum messibus nec Horatius divitiarum, quas contemserit, dominus fuerit, *rem contemtam* de ea, quae ab aliis contemnitur, h. e. parva, tenui, explicare praestat; *splendidior*, quod is, qui paucis contentus est, sapientiae gloria magis effulget; *quicquid arat*, quicquid frumentorum ex cultis agris colligit. — *magnas inter opes inops*, similiter Senec. Herc. Fur. 166. avarum divitem *pauperem congesto in auro* dixit; cf. *Mitsch.* et infr. Epist. I. 2. 56: *semper avarus eget.*

v. 29—32. [Sententia: Quamvis homo dives se iactet latifundiorum in fertili Africa possessionibus, nescit tamen ille, modicum meum agellum multo maiora mihi praebere gaudia, quam ipse percipit ex ingentibus suis opibus. — Rivus et silva et seges mea (i. e. agellus meus) fulgentem imp. fert. Afr. (i. e. hominem divitem) *fallit sorte beatior* λανθάνει εὐδαιμονεστέρα οὖσα (ut Ep. I. 17. 10: *natus moriensque fefellit*), h. e. agellus meus

Paucorum et segetis certa fides meae 30
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit sorte beatior.
Quamquam nec Calabrae mella ferunt apes,
Nec Laestrygonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec piuguia Gallicis 35
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam, 40

v. 31. *fulgente*, coniecit *Bentl.* (receperunt *Baxt.* et *Gesner*); sed non opus est emendatione, ubi aptum sensum praebet Codd. lectio. — v. 32. Verba *sorte beatior* cum sequente sententia iungenda esse statuerunt *Wakef.* et *Doer.* Quae ratio omnino probari nequit, cum solum verbum *fallit* ineptum sit hoc loco, nisi inferas id ipsum, quod in verbis *sorte beatior* inest. Accedit, quod haec verba ne sequentibus quidem commode iungi possunt ac sic nude posita nihil prorsus habent, quo recte referantur. *R.*

diviti ignoratur sorte beatior esse, s. beatiorem sortem mihi praebere; ignorat ille, me in tenui mea fortuna opulentiorem esse, quam ipsum in amplis suis possessionibus. *R.*] — *Pur. riv. aquae*, breviter describit villam suam in Sabinis, ubi fluebat rivus *Digentia*. — *silv. iug. pauc.* infra quoque Hor. Sat. II. 6. 2—3. praeter *vicinum aquae fontem* — *paulum silvae* sibi contigisse ait. — *seg. cert. fid. meae*, ager fertilis, qui certa fide, quod ei creditum est, cum foenore reddit; de loquendi genere e re pecuniaria ad agriculturam translato vid. supr. ad III. 1. 30. — *Fulgent. imper. fert. Afr.* eum, qui divitiarum splendore conspicuus latifundiis suis in fertili Africa imperat; *imperium*, ut *regna* apud Virg. Eclog. I. 70. de agrorum possessionibus, cf. supr. ad II. 2. 9. — *Quamquam nec Cal. mell. fer. ap.* quamquam non agros in Calabria possideo, ubi apum mihi quaestuosum esse possit mellificium; notum inprimis praestantia sua fuit mel Tarentinum; cf. supr. ad II. 6. 14. — *Laestrygonia amphora*, in qua vinum Formianum conditum est, ut supr. I. 9. 7. *diota Sabina*; designatur autem vinum Formianum a *Laestrygonibus*, regionem ad oppidum *Formias* in Campania incolentibus; vid. Hom. Odyss. X. 82. *languescit*, veterascit. *pinguia*, qualia oves *pingues* (ut infr. IV. 12. 9. vocantur,) gerunt, crassiora et melioris notae lana obsita puta. *Gallicis pasc.* Columell. VII. 2. 4: *Gallicae oves pretiosiores habentur earumque praecipue Altinates.* — *importuna pauperies*, molestis et importunis curis hominum animos de rebus, unde vivant, crucians (χαλεπή). — *vectigal* iam, ut passim, de privatorum hominum reditibus; sic infr. Sat. II. 2. 100. et sic *tenue vectigal* de modicis reditibus apud Cic. Paradox. VI. 3. Per *parva vectigalia* igitur dei-

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa: bene est, cui deus obtulit
Parcâ, quod satis est, manu.

CARMEN XVII.

AD AELIUM LAMIAM.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo, —
*Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos et nepotum
Per memores genus omne fastos;
Auctore ab illo ducis originem,* 5

v. 41. *Alyattei* (i. e. Alyattis, ut Achillei - Achillis) scribendum esse
Bentl., cum ante eum in editt. legeretur *Halyattici* s. *Alyattici*
e. Croesi); Codd. habent partim *Alyattici*, partim *Alyattii* et sim.).
C. XVII. Si versus 2—5 ab ipso profecti sunt Horatio, explicandi om-
videntur ita, ut *Iahnius* proposuit: „Siquidem priores Lamiae eorum-
nepotes a Lamo recte denominati sunt, tu ducis originem ab eo, qui
." Sed vix dubitari potest, quin hi quatuor versus pro spuriis habendi
, ut visum est *Sanadonio*, *Ianio*, *Buttmanno*, *Webero*, *Meinekio*. Pri-
enim tota sententia nihil continet nisi languidam et inutilem primi ver-
explicationem, qua eo facilius supersedere poterat Horatius, quod non
vetustam Lamiae originem deducere, quam nomen eius poeticis verbis
mscribere volebat, ut v. c. Scipionis Africani nomen Sat. II. 1. 66:
duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen (cf. Od. IV. 8. 18.).
de versus quintus admodum incommode interpositus est (scilicet ut in-
ptus sententiarum ordo quodammodo restitueretur); sive enim Codd.
onem *ducis* retines, sive ex Dan. Heinsii coni. cum *Bentleio* aliisque
is *ducit*, intolerabili tamen hic versus laborat tautologia, quam nullo
o removeas. Denique verba ipsa interpolatorem satis produnt; partim
ex humili et pedestri oratione desumta sunt (*Quando et priores hinc*
ias ferunt Denominatos), partim ex reliquis Horatii carminibus mi-
congesta (*nepotum genus* ex Od. I. 2. 35., *per memores fastos* ex Od.
14. 4.). — Ceterum v. 4. cum plerisque Codd. legendum est *fastos*. *R.*

: modicum suum in Sabinis agel-
; *melius porrigam*, rectius et
entius extendam; nam qui sor-
ua contentus est, ditissimo est
r; *porrigere* pro: propagare,
are, extendere: ut infr. IV. 15.
— *Alyattei*, regis Lydiae, Croesi
is. *Mygdoniis*, Phrygiis, cf.
. ad II. 12. 22. — *continuem*,
inuo vel perpetuo tractu possi-
n; *continuare agros* dicuntur,
totum tractum ita agris suis oc-
cupant, ut omnia eorum rura inter
se iuncta sint et uno tenore procur-
rant; Cic. Agr. III. 4. Liv. XXXIV.
4. — Cum totius loci sententia *Boet-*
tigerus comparat Alph. Mityl. Epigr.
IV. Anth. Gr. T. II. p. 116. (Anthol.
Pal. II. p. 39), ad quod cf. *Iacobs.*
Animadv. Vol. II. P. I. p. 345. —
Bene est, sc. ei; felix est is, cui cett.

CARMEN XVII.

Horatius, cornicis augurio de pro-
cellosa tempestate posterum diem

Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Litoribus tenuisse Lirim
Late tyrannus: — cras foliis nemus
Multis et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur

contristatura monitus, Lamiae suo, ut illum diem laetis epulis transigat, auctor existit. De *Aelio Lamia* cf. argum. ad I. 26.

v. 1—9. *vetusto ab Lamo*, Neptuni filio, antiquissimo Laestrygonum, populi in Campania, rege; Hom. Odyss. X. 81. — *quando*, siquidem, quandoquidem; ut saepe apud Horatium. — *priores*, gentis tuae maiores. *hinc Lamias denominatos*, a Lamo Lamias appellatos; fuit enim apud Romanos hoc nobilitatis studium, ut a nominis, quo quis antiquitus, praecipue in bello Troiano, insignem gloriam consecutus fuisset, similitudine gentis suae originem repeterent; vid. Virg. Aen. V. 117—123. — *per memores fastos*, per tabulas, in quibus gentis Lamiae stemma memoriae est proditum; *memores*, rerum memoriam renovantes et propagantes, ut infr. IV. 14. 4. et sic *memor fama* apud Ovid. Fast. II. 380. et *memores tabellae* apud eundem Met. VIII. 744. cf. supr. I. 13. 12. — *ab illo*, h. e. tam claro; saepius enim aliquis, cuius laus et gloria notissima est, simpliciter *ille* vocari solet. — *Formiarum moenia*, Hom. l. l. *Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην*. *Formiarum* nomen postea demum a Lacedaemoniis huic urbi (quam Plin. H. N. III. 5. *antiquam Laestrygonum sedem* vocat) inditum esse, docet Strabo 161. cf. *Torrent.* — *et inn ric. lit. ten. Lir.*, h. e. et Formias agrum Minturnens ditione sua habuisse; *ager turnensis* designatur per *Lirim* (cf. supr. ad I. 31. 7 illum transit et per palude turnenses in mare effundit vero cum *Marica*, Nympha, uxor et Latini mater (Virgi VII. 47.) ut dea tutelaris turnensibus magna religione co ad ipsum flumen Lirim secrato coleretur; *Liris litoribus* doctius pro: ag turnensi *innare* dicitur. Minturnensium regio de apud Lucan. II. 424. et XIII. 83. — *late tyrannu κρείων*, ut *populus late r* Virg. Aen. I. 21.

v. 9—16. *cras foliis nem* cras, si fides habenda est augurio, tam in silvis quam ri tempestas saeviet. — *I* in aethere concitata et inde sa. *sternet*, consternet, operiet. *alga*, apud Homer que Iliad. IX. 7. in tempes scriptione Boreae et Zephyri *alga* e mari in litus eiecta e tur. *inutili*, hinc apud Virg VII. 42: *proiecta vilior a cornix augur aquae*, Ara sem. 1022: *χειμῶνος μέγ καὶ ἐννεάγηρα κορώνη N*

Annosa cornix. Dum potis, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis et porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

CARMEN XVIII.

AD FAUNUM.

Faune Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas abeasque parvis
Aequus alumnis,

13. *potis* pro vulgata lectione *potes* e Codd. nonnullis restituit — *R.*

σα. Ovid. Am. II. 6. 34: *plu-*
raculus augur aquae. — *an-*
plures enim hominum aeta-
nicem vivere tradunt tam ve-
quam recentiores historiae
is scriptores. — *Dum po-*
idum compone lignum, pa-
ır lignum aridum, dum illud
adhuc parare licet. — *Ge-*
sero curabis et porc. bimest.
libando et hostiam, bime-
porcum, mactando honorem
Genio, h. e. laetum insti-
nvivium; hilaritati enim in-
es se facere putabant, quod
h. e. peculiari cuiusque vi-
lito custodi, gratum esset;
enio libare, Genium placare,
- *curare* igitur *Genium* pro:
operari vel sacra facere, et
o: hilaritati indulgere. cf.
p. ad Pis. v. 210. — *cum*
oper. solut. — *Luce sacra*
ut canit Tibull. II. 1. 5.
requiescere et suspenso vo-
rave opus cessare solet.

CARMEN XVIII.

hymnum in Faunum ipso Faunalium die inter sacrificandum poeta cecinisse putandus est; in cuius prima quidem parte pie precatur Faunum, ut porro, si sacra eius rite instituat, placidus agris suis adesse et tenero pecudis foetui tutela sua praeesse velit; in altera vero summam, cui homines pecudesque Nonis Decembribus in toto pago vacent, describit laetitiam. — Caeterum bis sacra quotannis Fauno, ut deo, in cuius peculiari tutela esset pecus, Romanos fecisse, primum quidem Idibus Februariis, (Ovid. Fast. II. 193: *Idibus agrestis fumant altaria Fauni*), deinde Nonis Decembribus, ut ex hoc carmine v. 10. discimus, apud eos, qui de festis Romanorum exposuerunt, cognoscere licet. — De Fauno gregibus incolumitatem praestante cf. supr. I. 17.

v. 1—8. *Nymph. fugient. amator*, nota est Fauni, ut caeterorum deorum agrestium, salacitas. — *lenis*, mitis, placidus. — *aequus parvis alumnis*, propitius tenero gregis foetui, agnis et haeduleis; sic

Si tener pleno cadit haedus anno, 5
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore.
Ludit herboso pecus omne campo,
Cum tibi Nonae redeunt Decembres; 10
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus;
Inter audaces lupus errat agnos;
Spargit agrestes tibi silva frondes;
Gaudet invisam pepulisse fossor 15
Ter pede terram.

v. 12. Pro *pagus* in multis Codd. legitur *pardus*, quod monachorum ingenio deberi demonstravit *Bentl.*, coll. Iesaiae cap. XI. v. 6. — R.

dulces alumni pariter de tenera gregis subole infr. III. 23. 7. Qui *parvos alumnos* de ruris vernulis explicant, rem, cuius alias nulla fit mentio, Fauno tribuunt. Imo, qui Faunalia celebrabant, Faunum ut gregis servatorem venerari solebant. — *Si tener pl. cadit haedus* cett. addit ex sollemni precantium formula conditionem, sub qua deum preces suas exauditurum esse sperat. — *anno pleno*, integri anni exacto tempore, pro vulgari: quotannis. — *Veneris sodali craterae*, suaviter *cratera*, e qua vinum libatur, *Veneris sodalis* vocatur; Bacchus enim et Venus coniunctim vires suas exserere solent; cf. *Mitsch.* qui inter alia laudat Lucian. Amor. 12. T. II. p. 410. (edit. Gesn.): τερπνοτέρα γὰρ Ἀφροδίτη μετὰ Διονύσου καὶ τὸ παρ' ἀμφοῖν ἡδὺ σύγκρατον. — *vetus*, bene ad aram, tanquam pietatis iam longis inde annis Fauno exsolutae monumentum, designandam.

v. 9—16. *Ludit*, prae laetitia exsultat, παίζει. — *festus*, diem festum in honorem tuum celebrans. — *vacat*, solutus est operum, ut sub fine carminis antecedentis dicitur. — *Inter audaces lup. errat agnos*, hinc supr. I. 17. 9: *hoedileae* sub Fauni praesidio *Martiales lupos haud metuere* dicuntur; ducta rei imago est ab aurea aetate, qua greges omni a saevis bestiis metu vacui libere et secure circumerrasse finguntur; cf. infr. III. 27. 51. Plures in hanc rem collectos locos dabit *Cerda* ad Virgil. Ecl. IV. 22. — *spargit tibi sil. fron.* silva in adventus tui honorem spargit folia. Quod sub initio mensis Decembris pro anni tempore sponte faciebat silva, id suaviter in Fauni honorem data opera fecisse fingitur. *Folia* enim in vim *spargendi* (φυλλοβολία) antiquitus ad externi honoris, diis praestandi, significationem pertinebat; vid. Cerd. ad Virg. Eclog. V. 40. — *agrestes*, quales in agris, quos Faunus transit, arbores gerunt. — *ter ped. terr. pepul.* refer ad tripudia et saltationes in agris. — *invisam*, cum delectu ad ingenium fossoris

CARMEN XIX.

AD TELEPHUM.

Quantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori

ra ob graves, quos ei inter
um parit, labores saepe in-
.

CARMEN XIX.

t poeta maturando, quod in
iguris Murenae honorem cum
is suis instituturus est, con-
Pars huius sodalitii est Tele-
loctrinae inprimis, ut vide-
ude conspicuus, et eo ipso
mpore in ordinanda et enar-
historia Graeca occupatus.
gitur poeta iam mittere re-
tarum et abstrusarum disqui-
i et id potius, quod ad convi-
parandum spectet, agere iu-
ox, quasi in medio convivio
setur, pocula in lunae, noctis,
ris Murenae honorem sumen-
igi sibi iubet, docens, quot
pocula singulis convivis mi-
: Tum morae impatiens, ut
itim, fistula et lyra canatur,
argantur, et strepitus, quem
e invidia morosus quidam
ycus cum coniuge sua ad-
lescentula in vicinia audiat,
nientibus convivis excitetur,
itius imperat. Denique, ut
quoque in hilari convivio
do fiat mentio, Telephi fe-
, quod ille sponte a Rhode
praedicat, de suo autem
io, quod Glycerae sibi in
paret asperitas, queritur.

— Cum sine dubio felicior rei cuiusdam eventus in causa fuerit, ex qua Horatius laetiora cum amicis suis celebraret convivia, ut supr. I. 36: *Numidae* et II. 7: *Pompeii Vari* faustus in patriam reditus, et I. 37. laetus *de Cleopatrae morte* nuncius; vix dubitari potest, quin poeta convivii, ad quod *Telephum* in hoc carmine vocat, celebratione laetitiam suam Murenae de auguratu nuperrime ei delato declarare voluerit. Quo concitatiore autem affectu ille hoc convivium accelerat, eo magis, quanta eius de novis Murenae honoribus fuerit laetitia, cognoscitur. Caeterum *Mitscherlichius* colores suos Horatium in hoc carmine ex Ionis Chii Epigr. II. Anth. Gr. T. I. p. 94. duxisse existimat; sed similitudo illa, quam Ionis Chii carmen cum hoc carmine habet, in simili tantum ad bibendum, saltandum et canendum exhortatione cernitur, nec, quid inde Horatius expresserit, apparet.

v. 1—8. *Quantum dist. ab In. Codr.* quot annorum numerum tempus illud inde ab antiquissimo Argivorum rege Inacho usque ad Codrum, ultimum Atheniensium regem, praeterlapsum efficiat et quid rerum intra hoc temporis spatium gestum sit. Inachi regnum incidit ferme in annum a. Christ. MDCCCLVI.,

Narras et genus Aeaci
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum 5
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum et quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunae propere novae,
Da noctis mediae, da, puer, auguris 10

Codrus vero vitam pro patria deposuit MLXVIII. cf. *Meurs. de Regn. Attic.* III. 16.; effluxerunt igitur ab Inacho usque ad Codrum circiter DCCC anni. — *pro patria non timid. mori*, Graece μὴ δειλὸς θανεῖν vel μὴ ὀκνῶν θανεῖν, pro vulgari: non timens, sed sponte suscipiens pro patria mortem; de nobilissimo mortis genere, quo civitati suae victoriam de hostibus paratam ivit Codrus, res in vulgus nota; vid. Instin. II. 6. Vell. Pat. I. 2. Cic. Tuscul. I. 48. Val. Max. V. 6. — *narras*, enarras, exponis; non quidem, ut *Mitsch.* censet, confabulando cum amicis iam de convivio deliberaturis, sed domi potius historiam Graecam diligentius secundum temporis rationes digerendo et literis consignando; quis enim Telephum tam ineptum hominem fuisse statuat, ut doctrinae suae copias importuno tempore exponendo aliis molestiam crearet? aut quis Horatium hoc carmen vel temere inter loquendum effudisse, vel re transacta demum illud composuisse sibi persuadeat? Imo poeta, qua Telephum appellavit, ratione, id tantum, ut eius animum a severo historiae studio ad hilare convivium avocaret, spectasse videtur. — *genus Aeaci*, gentem ex Aeaco, Oenopiae rege, prognatam, Peleum, Telamonem, Achillem, Teucrum, Aiacem cett. — *sacro*, ad Homerum, cui Ἴλιος, cum plurium deorum cultus ibi vigeret, passim ἱερὴ dicitur; et hinc apud Virgil. Aen. II. 241. Ilium *divum domus* vocatur. — *Chium cadum*, ad praestantiora enim vina *Chium* quoque a Romanis referebatur; vid. Athen. I. p. 28. — *mercemur*, communi igitur sumtu, sive de symbolis convivari volebant. — *temperet ignibus*, calefaciat; ante coenam enim, ut antis constat, lavatum ire solebant Romani. — *Quo praebente domum* cett. quis domum convivio noctis suppeditet et quota hora ego ad focum, ubi nihil mihi curandum sit acre frigus, conveniam, de hac re ne verbum quidem facis, h. e. id prae historiae, in quo defixus es, studio nihil moraris. — *Pelignis*, qualia in montosa Peligunorum regione saevire solent.

v. 9 — 17. *Da lunae propere* cett. porrige, o puer, festinantius poculum, quod in novae lunae, mediae noctis et anguris Murenae honorem ebibatur. Genitivi *lunae*, *noctis* et *Murenae* pendent ab omisso nomine *poculum*, quod dici solet *eius*, in cuius honorem illud exhauritur; cf. supr. ad III. 8. 13. Poeta scilicet laetitiae, quam praecipit, sensu abreptus iam sibi versari videtur in hoc convivio et in multam iam noctem producto, ubi

Murenae: tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis iuncta sororibus.
Insanire iuvat: cur Berecyntiae
Cessant flamina tibiae?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas; audiat invidus

v. 12. *Miscentor* ex coni. Rutgersii (lect. Venus. VII. p. 267.) ntl., *Sanad.*, *Mitsch.*, *Doer.* At non tam imperat Horat., quam do-, quo diverso modo commode singulis convivis pocula misceantur. *R.*

e *luna* et *nox*, sponte ut deas ivivis venerandas se offerre debant. — *miscentur* cett. Novem thos vini aqua temperati comde infundi dicit iis, qui largius e se invitare soleant, poetis scit, in quibus ipse fuit; tres vero quos Gratiae, quarum cultores t, modestiae et temperantiae in ndo fines transilire vetent; de this vid. supr. ad III. 8. 13: *veri pocula* dicuntur, quae vino a temperato implentur. — *attonitus*, furore poetico correptus, ρόντητος, μουσόληπτος. — *tres ra*, ultra tres. — *rixarum metuens*, verens, ne rixarum causa immodicus vini usus. — *Gratia iuncta sororibus*, Gratiae sororio culo inter se iunctae. — *nudis nudus* quidem, ut Graecorum γυς, passim de eo, qui leviter ctus est, dicitur, sed *Gratiae* in iquis monumentis vere nudae erent; cf. *Manso Ueber die He- und Grazien* p. 80.

. 18—24. *Insanire iuvat*, ut supra II. 7. 28: *dulce mihi est furere.* Notissimum est illud Anacreontis XXXI: θέλω, θέλω μανῆναι. *Berecyntiae*, Phrygiae, a monte Berecynto in Phrygia, ubi praecipue in Cybeles sacris *tibiae* usus fuit; uti autem *tibia* graviorem, (vid. *Hemsterhus.* ad Lucian. D. D. XII. T. I. p. 233.), ita *fistula*, cuius statim mentio fit, leniorem et acutiorem sonum edidit. Quid discriminis inter *tibiam* et *fistulam* fuerit, docuerunt *Bulengerus de Theatro.* II. 23. et *Laurentius* in Thesaur. Graev. T. VIII. p. 1466. — *flamina tibiae*, Eurip. Bacch. 127: ἡδυβόᾳ Φρυγίων Αὐλῶν πνεύματι. — *Parcentes ego dexteras odi*, non ferre possum, qui cunctantur et moras nectunt; suaviter autem iis, qui operae rei cuidam impendendae parcunt, *parcentes dexterae* tribuuntur; *sparge rosas*, cf. supr. ad I. 36. 15. — *audiat strepit.* Comparant Cic. p. Rosc. Am. 46: *cantu vocum et nervorum et tibiarum nocturnisque conviviis tota vicinitas perstrepit.* —

Dementem strepitum Lycus
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Rhode:
Me lentus Glycerae torret amor meae.

CARMEN XX.

AD PYRRHUM.

Non vides, quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?

v. 27. In multis Codd. legitur *Chloë*, quod a librariis rariori *des* nomini substitutum esse docuit *Bentl.* — *R.*

dementem, qualem convivarum excitat lascivia et dementia. — *non habilis*, haud apta et congruens; aetate enim adhuc florens cum iuvenibus potius quam cum sene marito consuescere cupiebat; quo magis igitur Lycus de iuvenili coniugis suae levitate erat sollicitus, eo molestior convivarum in vicinia lascivientium strepitus eius auribus accidere debebat.

v. 25—28. Nexus: at te, o Telephe, ut iuvenem formosum, amat Rhode, pariter in flore aetatis constituta. — *nitidum*, exsplendescentem, conspicuum; *similem Vespero*, pulchri iuvenis cum Vesperi vel Luciferi splendore comparatio passim apud poetas obvia; exemplorum copiam vid. apud *Cerd.* ad Virg. VIII. 589. cf. supr. II. 5. 19. et III. 9. 21. — *tempestiva*, ὡραία, πέπειρος. *Iam matura viro* (ut Virgil. Aen. VII. 53. loquitur), *iam plenis nubilis annis;* et sic *matura virgo* supr. III. 6. 22. — *lentus*, h. e. lente me peredens et absumens; similiter supr. I. 13. 8: *lentis ignibus macerari* dicitur; ubi cf. not. Tibull. I. 4. 81: *Heu heu quam lento Mar me torquet amore.*

CARMEN XX.

Pyrrho iam id agenti, ut pu quem amabat, formosissimum, chum, puellae cuidam simul eim re flagranti praereptum eat, p lum, quod hoc temerario aus eat, accommodata rei imagin oculos ponit. Puellam enim ill Pyrrhus Nearchum ab ea abi rit, leaenae instar, cui quis eripere tentet, in raptorem s ram et amatum sibi puerum animo per obstantes iuvenum vas ab eo repetituram esse s ctoriam autem huius certami magis fore ambiguam, cum ips pugnae arbiter, Pyrrhusne an superior evadat, in nullo plane discrimine. — Ad Graeci cu poetae exemplum hoc carmen ratio concinnatum esse, unusq facile sentiet. Lineas quasda umbratae in hoc carmine in animadvertisse sibi visus est i tonis Charmide T. V. p. 11 pont. *Schneiderus* in *Anima*

Dura post paullo fugies inaudax
Proelia raptor,
Cum per obstantes iuvenum catervas 5
Ibit insignem repetens Nearchum,
Grande certamen, tibi praeda cedat
Maior, an illi.
Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, haec dentes acuit timendos, 10
Arbiter pugnae posuisse nudo
Sub pede palmam
Fertur et leni recreare vento

r. p. 107. a *Mitscherlichio* tus.

1—8. *moveas*, h. e. amoveas; pr. I. 10. 10: *boves per dolum ere;* — *leaenae*, Ovid. Met. 47: *Utque furit catulo lactenbata leaena.* — *Gaetulae*, ut I. 23. 10: *Gaetulus leo*, ubi ıot. — *inaudax*, nove pro: us, haud dubie quod apud Graepoetam, quem Hor. expressit, ἄτολμος. — *per obstantes iuv. v.* persistit in allegoria et *Neum* sequente demum versu pro *is* ponit; cogita igitur per *obes iuvenum catervas* comites, ıe leaenae raptorem catulorum ım persequenti opponunt. — *nem*, sc. forma. — *rande m. tib. praed. ced. mai. an illi*, grandis certaminis, utrum tibi li potius praeda contingat, caufuturam. Nearchus *certamen* certaminis causa dicitur.

9—16. *Interim, dum tu celeagitt. prom.* Interea, dum vos ne ad pugnam accingimini, paille curat certaminis exitum. Pyrrhus *sagittas promit*, ut us pugnans leaenam incurrenconfodiat; illa contra *dentes* ', ut Pyrrhum laceret. Proprie *es acuere* apri est (Hom. Il. XI. 416. Hesiod. Scut. 388.); id iam translatum est ad leaenam, ut apud Auct. ad Herenn. IV. 89. — *arbiter pugnae*, Nearchus, βραβευτής, a cuius arbitrio stetit victoria. — *palmam sub pede posuisse*, nihil curasse, utri palmam daret, h. e. utrum puellam Pyrrho, an Pyrrhum puellae praeferret; plane ut illa mulier in poculo caprarii apud Theocrit. I. 33 sqq.: πὰρ δὲ οἱ ἄνδρες Καλὸν ἐθειράζοντες ἀμοιβαδὶς ἄλλοθεν ἄλλος Νεικείουσ' ἐπέεσσι· τὰ, δ' οὐ φρενὸς ἅπτεται αὐτᾶς. — *sub pede poni* vel *pedibus subiici* (Virg. Georg. II. 492.) dicitur, quod contemnimus, nihil curamus susque deque habemus; *nudo*, ad morem, quo pueri delicatiores non calceati, sed soleati incedebant, referunt; rectius colligas ex hoc epitheto, puerum fingi nudum adstare. — *sparsum odoratis humerum capillis*, h. e. humerum, super quo capilli unguentis delibuti defluebant. Horatium imitatus est Ovidius Fast. II. 509: *Ibat odoratis humeros perfusa capillis Maeonis.* — *leni recreare vento*, flabello vel tabella adhibita; *flabellum* enim vel *tabella* (vid. *N. Heins.* ad Ovid. Art. A. I. 161.) ad instrumenta pertinebat, quae mollioribus ad corpus

Sparsum odoratis humerum capillis,
Qualis aut Nireus fuit aut aquosa 15
Raptus ab Ida.

CARMEN XXI.

AD AMPHORAM.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas sive geris iocos

curandum inservirent; exempla in hanc rem vid. apud *Mitsch.* Iam vero quod Nearchus certamini ipsius causa inter Pyrrhum et puellam exorto ita adesse dicitur, ut corpus suum interea vento per flabellum facto refrigeret, id incuriosum eius de utriusque amore animum egregie declarat. — *Nireus*, Hom. Iliad. II. 673: *Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.* — *Raptus ab Ida*, Ganymedes; *aquosa*, quod multi fontes in monte Ida scatebant. Ovid. Met. II. 218: *celeberrima fontibus Ida. Ἴδη πολυπίδαξ, πιδήεσσα.*

CARMEN XXI.

M. Valerio Messalae Corvino, qui Horatio se die quodam apud eum coenaturum esse promisisse videtur, quale vinum in eius honorem hoc die sibi laetissimo suppeditaturus sit, hoc carmine indicat. Testam enim, quae vinum Massicum uno anno secum natum servet, depromturus et sic, quanti Messalam suum faciat, probaturus est. Quo quidem vino satis commendato in universam vini laudem (cf. supr. I. 18.) digreditur et ipsius Messalae laudes scitissime cum illa coniungit. — De Messala, viro tam rerum gestarum gloria quam doctrinae laude nobilissimo, copiose disputat *Heynius* in *Observ.* ad Tibull. I. 3. 1.

v. 1—8. *O nat. mec. consul. Manl.*, *pia testa*, h. e. o testa, quae vinum contines natum eodem, quo ego natus sum, anno, *L. Manlio Torquato* et *L. Aurelio Cotta* Cos. (U. C. DCLXXXVII.) Cf. Epod. 13. 6. — *nata* non ad *testam*, sed ad vinum, quod testa continet, referendum; *piam* vero hanc testam ideo, puto, vocat, quod uno anno cum poeta nata pietatis quasi vinculo quodam cum illo coniuncta sit: alii *piam testam* benignam, munificam explicant. [*Bentleius* epitheton *pia* ad ultima verba adstringendum esse censens explicat *pia*, si facilem somnum attuleris. *R.*]. — *Seu tu querelas* cett. sive vino, quod capis, haec vis insita est, ut potores reddat querulos sive ea, ut illos ad iocos et hilaritatem proclives faciat, sive ut apud alios rixarum, apud alios insani amoris incitamentum fiat, sive ea denique, ut facili somno opprimat. Opportune *Mitsch.* cum hoc loco comparat Evoni Parii Carm. XV. Anth. Graec. T. I. p. 99: *Βάκχου μέτρον ἄριστον, ὃ μὴ πολὺ, μηδ' ἐλάχιστον· Ἔστι γὰρ ἢ λύπης αἴτιος ἢ μανίης.* — *Εἰ δὲ πολὺς*

Seu rixam et insanos amores
Seu facilem, pia testa, somnum,
Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
Descende, Corvino iubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur et prisci Catonis

. 10. *negligit*, e paucis Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *Mein.* — *R.*

ειεν, ἀπέστραπται μὲν Ἔρω-
Βαπτίζει δ' ὕπνῳ γείτονι τῷ
τον. — *Quocumque lectum*
Massic. serv. mov. dign. bon.
ligna es, quae laeto et festo
otraharis, in quemcumque de-
finem et usum tu vinum ex
in Campaniae monte Massico
expressum servas. — *descen-*
lla enim vinaria in superiore
a parte fuit; vid. supr. ad III.
— *languidiora*, vetustiora,
a, mitiora; hinc vinum, quod
scit, supr. III. 16. 35. *lan-*
ere dicitur. — *Corvino iu-*
promere, sc. me. Iocose enim
nus Horatium vina languidio-
omere iussisse videtur tum,
lle, ut suspicati sumus in ar-
se apud Horatium coenare
promitteret. Sed fortasse Ho-
toto hoc carmine nihil aliud,
e die quodam *bono* sive laeto
rvini honorem depromto vino
o una cum illo hilaritati in-
e velle, declarare voluit. Et
rvino iubente erit: dum sum-
erga Corvinum amor iubet

)—12. *quamquam Socraticis*
sermon. quamquam Socrati-
ilosophia, cui deditus est, im-
butum habet animum; philosophiam Socraticam per *sermones Socraticos* designat, quia Socrates sermones inprimis cum discipulis suis serendo philosophiam docere solebat; — *madet*, cum delectu pro: imbutus est, vini, quo quis *madere* dicitur, respectu habito; *madere* enim et *madidus* de rerum scientia quoque, qua quis largiter instructus est, dici solet. Laudant Martial. I. 40. 3: *Si quis Cecropiae madidus Latiaeque Minervae Artibus.* et VII. 69. 2: *Cuius Cecropia pectora dote madent.* — *te negliget horridus*, tum, cum apud me erit, tetrico philosophorum vultu aspernabitur; *horridus*, difficilis, asper, morosus. — *prisci Catonis virtus*, severus et virtutis laude conspicuus Cato; *priscus* aliquis dicitur, qui priscorum, h. e. severorum morum est observantior; infr. Epist. II. 2. 117: *Quae* (vocabula) *priscis memorata Catonibus atque Cethegis; sic priscus parens* apud Catull. LXIV. 159. ubi vid. not. cf. infr. Epist. II. 2. 117: *virtus Catonis* pro ipso virtutis studioso Catone, ut infr. Sat. II. 1. 72: *sapientia Laeli.* — Utrum *Cato Maior* s. *Censorius* an *Uticensis* fuerit, quem paulo liberius nonnun-

Saepe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
Curas et arcanum iocoso
Consilium retegis Lyaeo; 15
Tu spem reducis mentibus anxiis
Viresque, et addis cornua pauperi

v. 12. *incaluisse* e Mario Victor. p. 2606. *Bentl.*, invitis omnibus Codd.—*R.*

quam vino indulsisse narrant, interpretes inter se discrepant. *Uticensem* intelligendum esse, probatum ivit *Mitsch.* Caeterum praeter alia huc pertinet Mart. II. 89. 1: *Quod nimio gaudes noctem producere vino; Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes.*

v. 13—20. *Tu lene torm. ing. adm. plerumqu. dur.* tu haud raro tanquam lene durioribus ingeniis emolliendis adhiberis remedium, h. e. tu facis, ut duriora ingenia mitescant; *lene tormentum admovere duro ingenio*, h. e. leni ratione vim admovere duro ingenio, sc. ut fiat mitius et mollius. Hinc infr. in Epist. ad Pis. v. 435. de vino: *Reges dicuntur multis urgere culullis Et torquere mero, quem perspexisse laborant;* et Epist. I. 18. 38: *Commissumque teget et vino tortus et ira.* V. Cl. *Iacobs* in *Animadv. ad Anthol. Graec.* T. II. p. 29. hunc locum comparat cum Asclepiad. Carm. X. 1. T. I. p. 136. Similiter infr. III. 28. 4: *munitae sapientiae vim adhibere* pro: vino indulgere; et sic apud Sil. Ital. XI. 287. Bacchi munera *duram mentem laxare* dicuntur. Caeterum comparant quoque Bacchylid. Fragm. 26: *Γλυκεῖ' ἀνάγκα σευομένα κυλίκων θάλπησι θυμόν.* — *tu sapient. cur. et arc. iocos. cons. reteg. Lyaeo*, explicant de philosophis, quos vinum disertos faciat, et *curas* de eorum meditationibus, *consilium* vero de eorum placitis et decretis interpretantur. Sed ut praetermittam, usum loquendi repugnare plane huic explicandi rationi, quis unquam tandem philosophos, ut patefaciant, quae commentati sint quaeve statuant, vini demum haustu impelli dixit? Imo per *sapientes* poeta mihi designare videtur eos, qui alias, quibus curis agitentur, quaeve secum volvant, prudenter et caute animo premunt et tegunt, inter vina vero animum aperiunt et (ut Hor. infr. Epist. I. 5. 16. de ebriis loquitur) *operta recludunt.* — *iocoso*, efficiente, quis iocosus et hilaris fiat. — *Tu spem reduc. ment. anx.* hinc infr. IV. 12. 19. vinum *spes novas donare*, et Epist. I. 15. 19: *cum spe divite in venas animumque manare*, et Epist. I. 5. 17: *spes ratas esse iubere* dicitur. Pind. Fragm. 136. ed. Boeckh. — *viresque*, cf. Homer. Iliad. VI. 261. et IX. 702. — *addis cornua pauperi*—*cornua* pro robore, in quo quis fiduciam ponit; hinc *cornua sumere* proverbiali locutione dicuntur, qui nimia in viribus suis fiducia posita ferociores fiunt. Horatium imitatus est Ovid. Art. Am. I. 238. et Amor. III. 11. 5. Ad sententiam facit Macedon. XXI. 1. 2. in Anthol. Graec. T. IV. p. 86:

Post te neque iratos trementi
Regum apices neque militum arma. 20
Te Liber et, si laeta aderit, Venus
Segnesque nodum solvere Gratiae
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

CARMEN XXII.

AD DIANAM.

Montium custos nemorumque, virgo,
Quae laborantes utero puellas

ρες, οἷσι μέμηλεν ἀπήμονος ὄρ- Βάκχου, Ἐλπίσιν ἡμερίδων ῥί- ε τὴν πενίην. — *Post te*, mu- tuo recreatus; similiter supr. 8. 5: *post vina*. — *iratos re- apices*, iratorum regum poten- *apex*, qui alias est insigne rdotum, iam pro diademate vel gni regiae dignitatis ponitur; v. *os*, quod ad *regum* referri de- exquisitiore ratione ad *apices* ta retulit; ut Ovid. Amor. III. 6: *Cornua si tua nunc ubi sunt, eloe, requiras, Herculis irata* o vulgari: *irati*) *fracta querere nu*.

. 21—24. *Te — producent*, pau- audacius pro: convivium, quod munere celebrabitur, in multam tem protrahent. — *Liber*, tan- m *laetitiae dator*, ut Bacchus atur apud Virg. Aen. I. 734. — *ta*, propitia. — *Gratiae*, tan- m decoris et honestatis in coni- iis magistrae et custodes; *se- es nodum solvere*, Graece pro: nodum solvendum, h. e. quae facile, quo invicem inter se ne- sunt, solvunt vinculum; hinc iunctis manibus inter se nexae apparent Gratiae in vett. monumentis. — *vivae*, lucentes, *vigiles* dicuntur supr. III. 8. 14. — *dum red. fug. astr. Phoebus*, comparant Propert. IV. 7. 85: *Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec Iniiciat radios in mea vina dies.*

CARMEN XXII.

Laudatis breviter Dianae virtutibus, pinum poeta, ad quam verrem ei quotannis immolaturus est, sollemni more eius cultui consecrat. — Flosculos illos, quos e Graeciae hortulis decerpsit Horatius, hoc carmen redolere, facile, qui nares suavissimo illorum odori adsuetas habent, sentient.

v. 1 — 8. *Mont. cust. nem.* Precata enim Diana fuerat ab Iove patre: Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα, Callimach. Hymn. in Dian. v. 18. unde dicta illa est οὐρεία; vid. *Spanhem.* ad Callim. l. l. Supr. I. 21. 5. *laeta nemorum coma* dicitur. Catull. XXXIV. 10: *Montium domina ut fores Silvarumque virentium.* — *virgo* honorifice pro: Diana, ut supr. I. 12. 22. perpetuae enim

Ter vocatâ audis adimisque leto,
Diva triformis,
Imminens villae tua pinus esto, 5
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

CARMEN XXIII.

AD PHIDYLEN.

Caelo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidyle,

virginitatis honore gaudebat Diana. — *labor. uter.*, h. e. uteri, dum partum editurae sunt, doloribus laborantes; *puellas*, iuvenes uxores, cf. supr. III. 14. 10. Horatium imitatus est Ovidius Amor. II. 13. 18: *Tuque laborantes utero miserata puellas;* ad munera Dianae autem pertinet quoque obstetricis munus, unde illa: *Diana Lucifera, Lucina* (cf. infr. Carm. Sec. v. 15—16.), *Iuno Lucina* (Catull. carm. laud. v. 18: *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis.*), Graecis: φωσφόρος, εὔλοχος, λοχεία, ὠκυτόκος, μογοστόκος, Εἰλείθυια, dicta est. — *adimis leto*, mortis periculo eripis. — *triformis* (τρίμορφος, τριπρόσωπος), in caelo *Luna*, in terris *Diana*, apud inferos *Hecate;* hinc Virgil. Aen. IV. 511: *tria virginis ora Dianae*, ubi vid. *Cerda.* — *tua*, tibi sacra, ut *tua quercus* apud Virg. Aen. X. 423. — *quam verris sanguine donem*, ad quam verrem immolem. — *per exactos annos* pro vulgari: quotannis, ut supr. III. 18. 5. *pleno anno.* — *obliquum meditantis ictum*, oblique et a latere, ut solent apri, dum transcurrunt, ictum inferre meditantis; apud Homerum quoque Iliad. XII. 148. aper δοχμὸς ἴδσσειν dicitur; simili arte Horatius supr. III. 13. 14. *hoedum annuum* et IV. 2. 52. *vitulum* circumscribit.

CARMEN XXIII.

Phidylen, rusticam, de victimarum suarum tenuitate, ut videtur, sollicitam, bono animo esse eamque, modo parva diis pietatem eius et innocentiam potius quam sacrificiorum splendorem et amplitudinem respicientibus obtulerit munera, tua agrorum incolumitatem quam pecudis salubritatem sperare iubet. — En praeclaram de deorum mente sententiam! in cuius quidem tractatione poetam quendam Graecum Horatio praeivisse, vel nomen *Phidyle* docere potest.

v. 1—8. *supinas*, manibus enim sursum expansis antiquitus precari solebant; hinc ὑπτιάσματα χειρῶν apud Aeschyl. Prometh. 1004. cf. Interpretes. — *nascente luna*, novilunio vel Calendis cuiusque mensis; cogitandum scilicet de temporibus antiquioribus, ubi annus ad lunae cursum in duodecim adhuc menses descriptus fuit; laudant Caton. de

Si thure placaris et horna
Fruge Lares avidaque porca;
Nec pestilentem sentiet Africum 5
Fecunda vitis, nec sterilem seges
Robiginem aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.
Nam quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices 10
Aut crescit Albanis in herbis,
Victima pontificum secures
Cervice tinget: te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino 15
Rore deos fragilique myrto.

. 7. *Rubiginem*, Codd. fere omnes (et sic *Lamb.*, *Torr.*, *Vanderb.*).— . *securim*, e paucis Codd. *Bentl.*; male. *R.*

. c. 143. — *horna*, hornotina (ὁρία), huius ipsius anni primitiis. e, Tibull. I. 3. 34: *Redditaque uo menstrua thura Lari.* — , refer ad vorandi aviditatem. estilentem *Africum*, vitibus enim mis pestifer vel noxius habe- Africi vel Austri flatus. v. d. II. 13. cf. *Boettig.* — *ro- em*, vitium, quod segeti nimio aestu contrahitur; nos: *Brand;* : *uredo* de eo vitio dicitur, quo frigore usta corrumpitur. cf. tig. — *sterilem*, sterilitatis cau- — *dulces alumni*, haedi, agni; III. 18. 3. dicuntur *parvi alu-* — *pomifero anno*, autumno. e, valetudini ob aëris gravita- erniciosum. Liv. III. 6: *Gra- empus et forte annus pestilens* p. 8: *seu graviore tempore iam circumacto;* et XXV. 26: *ore autumni et locis natura vibus;* et hinc infr. Sat. II.): *gravis autumnus.*

9 — 16. Sententia: lautiores vel porcos vel boves pontifi- cibus pro publica salute convenit mactare victimas; tu vere non opus habes multis victimis deorum tibi conciliare gratiam, dummodo coroollam e rore marino et myrto nexam exiguis Larium simulacris imposueris. — *Algido*, cf. supr. ad I. 21. 6. — *devota*, sc. ad sacrificium; *devoti* autem ad sacrificium *porci*, ut docet Cato de R. R. II. 1. 20., *sacres*, *boves* autem *opimi* appellabantur. — *Albanis in herbis*, h. e. pascuis circa Albam Longam. *cervice*, sanguine ex icta cervice prorumpente. — *tinget*, maculabit, inficiet; Propert. IV. 1. 111: *Idem Agamemnoniae ferrum cervice puellae Tinxit.* Virgil. Georg. III. 492: *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.* Ovid. Trist. IV. 6: *Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.* — *nihil attinet*, non opus est, non convenit. — *te tentare*, h. e. lacessere, sollicitare, sc. ut tibi faveant. — *parvos deos*, deorum Larium enim simulacra exigua forma effingi solebant. cf. Ti-

Immunis aram si tetigit manus,
Non sumtuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica. 20

CARMEN XXIV.

IN AVAROS.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae

v. 19. *mollibit*, plurimi Codd. et omnes fere Editt. ante *Bentleium*. Is recte restituit quod pars Codicum praebet *mollivit*. Perfectum enim ἀορίστως positum perpetui temporis significationem habet, ut Od. III. 29. 16. Ep. I. 2. 47. et passim alibi. *R.*

bull. I. 10. 17. Colorem, ut observat *Mitsch.*, ex Horatio duxit Iuvenal. IX. 137: *O parvi nostrique Lares, quos thure minuto Aut farre et tenui soleo exorare corona.*

v. 17—20. *Immunis aram si tetigit manus*, cett. iunge: *Si manus immunis* (sc. sceleris, h. e. pura) *tetigit aram*, ea *mollivit* (i. e. mollire s. placare solet) *aversos Penates farre pio et saliente mica* (mola salsa), *non blandior sumtuosa hostia*, non blandior futura per sumtuosam hostiam, i. e. aeque blanda, ac si pro farre pio et saliente mica obtulisset sumtuosam hostiam. Sententia igitur: qui pura et integra mente ad aram accedit, is farre pio et saliente mica aeque ac sumtuosa hostia (parvo munere aeque ac magno) iratos deos placat. (Similiter Ov. ex Pont. IV. 8. 39—40: *Nec, quae de parva dis pauper libat acerra, Thura minus grandi quam data lance valent.*) — *immunis*, purus, innoxius, integer sceleris; Ovid. Heroid. XIV. 8: *Non piget immunes caedis habere manus.* Vell. Pat. II. 7: *immunis delictorum paternorum.* — Aliam explicandi huius loci rationem inivit *Bentleius*, qui verba *sumtuosa hostia* non pro ablat., sed nominat. accipiens hanc statuit esse sententiam: *Esto, ut vacua muneris manus aram tetigerit; sumtuosa hostia non mollivit Penates blandior pio farre.* Brevem autem syllabam *sa* productam esse contendit ob sequens *bl*, coll. Martial. V. 69. Recte oblocutus est *Orellius*, quem vide de toto hoc loco disputantem.

CARMEN XXIV.

In effrenatam ditiorum licentiam et luxum tanquam causam omnis morum corruptelae, quae tum Romanos occupaverat, graviter invehitur. Postquam igitur communem moriendi necessitatem opulentioribus ante oculos posuit et Scythas Getasque tam libero ubique agrorum cultu quam morum, qui apud eos vigeant, sanctitate multo felicius vivere docuit, unumquemque, qui aeternam de patria ab interitu servata apud posteros sibi parare velit gloriam, indomitae divitiarum cupi-

'aementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum,
i figit adamantinos 5
Summis verticibus dira Necessitas
'lavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
'ampestres melius Scythae,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos, 10

ι. Librariorum errore ortae sunt multorum Codd. lectiones: *Pon-* 'unicum, *publicum*, *Pulicum*. Veram lectionem *Apulicum* restituit ιs. — v. 5. *Sic*, susp. *Bentl.* — v. 6. *dura*, susp. *Bentl.* — *R.*

primis modum ponere iubet. lem funditus exstirpata po- ι suis auctor existit, ut uos, ignavia et animi mol- ιc diffluentes, severioribus dsuefaciant.

- 8. *Intact. opul.* cett. Or- ulgaris sententiae: „Licet imus, mortem tamen effu- ι potes," tirones expendant. utem commemoratione sae- . divitiarum cupidos a stul- deterrere studuit; cf. supr. . II. 18. 17 sqq. III. 1. 9 *Intactis*, nondum attrectatis, adhuc; frustra enim ipsi iam saepius Arabiae Felicis et rerum pretiosarum co- us iniicere tentaverant; cf. 29. Propertio quoque II. *ntactà* dicitur Arabia. *cae-* iactis villarum marinarum ιenta fundamentis; cf. supr. ;. — *Tyrrhenum*, mare in- *Pulicum*, mare superum. — *adamantinos* cett. Rectis- etur hunc locum explanasse , qui per *summos vertices* ιda esse demonstravit fa- *ἀετώματα* aedium, quibus ccessitas clavos suos infigat, velut acclamans: Hucusque ι: adest tibi terminus fata- lis! Similiter enim in patera Oddiana apud Vermigliolium (Iscriz. Perug. I. p. 43.) Atropos malleo clavum infigit parieti supra caput Meleagri iamiam morti destinati ac summam maestitiam prae se ferentis. Vulgo designari putant per *summos vertices* eos, qui ob ingentes divitiarum copias tollunt verticem, cui dira Necessitas clavos adamantinos infigit, i. e. quem dira Necessitas clavis suis percutit et perfodit. Sed haec admodum ingrata est. Necessitatis imago, quam recte vituperavit *C. Kraft*, kl. Schulschr. p. 84. *R.*] — *adamantinos*, res dicuntur *adamantinae*, quae sunt inexpugnabilis firmitatis, ut supr. I. 6. 13. *tunica adamantina*. — *metu*, sc. mortis.

v. 9 — 16. Multo feliciorem in campis vitam vivunt Scythae et Getae, dum communi agrorum cultu contenti haud curis illis et cupiditatibus, quibus divites, agitantur. — *melius*, h. e. sapientius, ut supr. II. 10. 1: *rectius vivere*. — *Quorum plaustra vag. rit. trah. dom.* Iustin. II. 1. de Scythis: *Uxores liberosque secum in plaustris vehunt, quibus coriis imbrium hiemisque causa tectis, pro domibus utuntur*; unde illi Graecis dicti sunt *ἁμάξοικοι*; *ἁμαξόβιοι*. — *rite*, ut fert eorum

Vivunt et rigidi Getae,
Immetata quibus iugera liberas
Fruges et Cererem ferunt,
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Aequali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens,
Nec dotata regit virum
Coniux, nec nitido fidit adultero.

mos et vitae ratio. — *rigidi*, duriori vitae adsueti, ut infr. Epist. II. 1. 25: *rigidi Sabini.* Caeterum de Getarum vitae simplicitate et frugalitate laudant Strab. VII. p. 302. — *immetata iugera*, vivebant igitur Scythae et Getae ut homines aureae aetatis, qua ut Tibull. I. 3. 43. loquitur, nullus adhuc lapis in agris fixus fuit, qui *certis finibus arva regeret.* cf. Virgil. Georg. I. 126. et ibi Interpretes. — *Nec cult. pl. long. ann.* agro enim, quem per unum annum coluerant, relicto vagas domos suas in alium transferebant. — *Defunct. lab. aequ. recr. sort. vicar.* et ut is, qui annuis laboribus perfunctus est, se recreare possit, eius vices aequo iure alius suscipit. *vicarius aequali sorte*, vices alterius, ut sors aequalis postulat, suscipiens. Cum hoc Scytharum Getarumque vivendi more egregie conveniunt, quae Caesar B. G. IV. 1. de Suevis narrat: *Centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa educunt. Reliqui, qui domi manserint, se atque illos alunt. Hi rursus anno post in armis sunt, illi domi remanent. Sic neque agricultura nec ratio atque usus belli intermittitur: sed privati ac separati agri apud eos nihil est, neque longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet.*

v. 17—24. Morum sanctitatem et vitae integritatem, quam apud Scythas et Getas vigere ait, iam consulto perversis, quibus Romani corrupti fuerant, opponit moribus. — *Illic matr. car. Privign. mul. temp. innoc.* explicant: apud eas gentes noverca privignis pocula miscet sine noxa, h. e. non veneno inficit pocula; sed *temperare alicui* simpliciter pro: pocula alicui miscere, vix usus loquendi fert nec quisquam ita locutus est; ut nihil de voce *innocens* pro: sine noxa vel damno, dicam. Itaque non dubito, quin *temperare privignis* iam sit temperanter et leniter tractare privignos, mitem se praebere privignis, iis parcere; et sic fere Cicero pro Balbo 27: *temperare amicis;* Verr. II. 2. *hostibus;* Verr. II. 59. *sociis* dixit. — *Nec dotat. reg. vir.* laudant in hanc sententiam Plaut. Men. V. 2. 16: *Ita istae solent, quae viros subservire sibi postulant, dote fretae;* cf. eundem Asin. I. 1. 74. Aul. III. 5. 60. Notissimum est in hanc sententiam illud Iuvenalis: *Intolerabilius nihil est, quam femina dives.* — nitido, h. e. pulchro, nihil amplius; sic

Dos est magna parentum
  Virtus et metuens alterius viri
Certo foedere castitas,
  Et peccare nefas aut pretium est mori.
O quisquis volet impias 25
  Caedes et rabiem tollere civicam,
Si quaeret pater urbium
  Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
  Clarus postgenitis; quatenus heu nefas, 30
Virtutem incolumem odimus,
  Sublatam ex oculis quaerimus invidi.

v. 24. *pretium est mori*, Codd. plerique. In nonnullis Codd. librario- i lapsu omissum est vocab. *est;* unus Pulmanni Codex praebet lectionem olito compendio ortam *pretium emori*, quam receperunt *Baxter*, *Gesn.*, *n.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* — v. 25. *quis*, *quis*, *Bentl.* — v. 26. *aut ra-* *m*, Codd. nonn. (et sic vulgatae editt. pleraeque ante *Lamb.*) — *R.*

ae virgines supr. Carm. II. 12. 19. *fidit*, fidenter et temere se con- *fitit.* — *virtus parentium*, in filiam *pagata*; ad sententiam plures ve- *um* scriptorum locos comparavit *Bch.* — *castitas certo foedere* : certi foederis, h. e. coniugii, *d* semper certa fide constat. — *Pecc. nef. a. pret. est mori*, et *tare* (adulterare, ἁμαρτάνειν) ne- *ducitur*, *aut*, si qua peccat, ei mercés vel poena (*pretium*) ul- *tum* supplicium (*mori*).

v. 25—32. Iam cum nobili indi- tione ad indomitam aetatis suae *ntiam* se convertit et quomodo *i* a viro aeternam sibi apud po- *tos* de servata patria gloriam pa- *tro* refrenanda sit, ostendit. — *ed* suspicatur *Boettigerus*, Hora- *s* hac severioris disciplinae com- *datione* velificatum esse gratiae *usti*, qui tum forte condendis legibus, quas postea tulit, v. c. *Iuliae de adulteriis*, legi *Papiae paeae de maritandis ordinibus*, operam dederit, admodum probabile est. — *rabiem civicam*, de bellis civilibus, ut passim *furor civium*. — *Si quaeret pater urbium* cett. si huius gloriae appetens erit, ut nomen suum aliquando sub titulo: *pater urbium* statuis incidatur. — Nondum quidem tum Augustus, quem Hor. innuisse putant, ex publico Senatus consulto *Patris Patriae* nomine insignitus fuit, sed populus, ut docent numismata quaedam, de quibus egit *Raschius* in *Lexic. Numism.* T. III. P. II. p. 621—22. iam plures annos ante hunc titulum honorificum ei tribuerat. — *postgenitis*, posteris, τοῖς ὀψιγόνοις. — *quatenus*, quandoquidem, quoniam; infr. Sat. I. 1. 64. *libenter Quatenus id facit.* — *virtutem incolumem*, viros egregios, dum vivunt. — *invidi* tam ad *odimus*, quam ad *quaerimus* referendum. Ad sententiam laudant Vell. II. 92: *Praesentia invidia, praeterita veneratione persequimur; his nos obrui, illis instrui credimus.* — cf. infr. Epist. II. 1. 14.

Quid tristes querimoniae,
Si non supplicio culpa reciditur;
Quid leges sine moribus
Vanae proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
Mundi nec Boreae finitimum latus
Durataeque solo nives
Mercatorem abigunt; horrida callidi
Vincunt aequora navitae;
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduae?
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat et turba faventium,

v. 39. *gelu*, coni. *Bentl.*, nulla necessitate. — v. 44. *deserere*, *Bentl.* (probante *Ianio*). At multo efficacior est omnium Codd. *deserit*. — *R.*

v. 33 — 44. Vanae sunt nostrae de morum corruptela querelae, si non poenis gravissimis huic malo resistitur; vanae quoque sunt leges, si ad illas non vivitur, si divitiae et luxus instrumenta e remotissimis terrae partibus summa cupiditate conquiruntur, paupertati vero nullus honor tribuitur. — *culpa*, morum perversitas. — *sine moribus vanae*, inutiles, nisi vita ad eas exigitur. — *ferv. pars incl. cal. mund.* zona torrida; cf. supr. I. 22. 21. III. 3. 55. — *Bor. finit. lat.* zona frigida. — *duratae sol. nives*, glacies; e nive enim, quam frigus in solo iacentem durat, fit glacies. — *callidi*, refer ad artem navigandi, quam ad pericula in mari superanda bene nautae callent; alii ad lucri faciendi calliditatem referunt — *Magn. pauper. opprobr.* cett. Quid leges proficiunt, si ii, qui nullas divitias possident, vehementer a divitibus despiciuntur et sic ad quaevis turpia tam facienda quam patienda adacti a virtutis studio deduc — Comparant Lucian. pro m Cond. p. 717: *Πενία πάντα καὶ πάσχειν ἀναπείθουσα*, *φύγοι τις αὐτήν*. — *arduae*, nempe secundum Hesiodum E sqq. collocatae, ad quam eius eniti debet.

v. 45 – 54. Quodsi igitur gem et antiquam morum sim tem redire volumus, divitiar quam unicae corruptorum causae exstirpanda omnino. piditas. Exstirpari autem ist se existimat, si aurum et r tiosae quaeque vel Iovi Ca tanquam *ἀναθήματα* sollem offerantur, vel in mare abii — *In Capitolium*, ad ex Augusti, *qui*, ut narrat Su Aug. 30. *in cellam Capitoli sedecim millia pondo auri g que et margaritas quingent una donatione contulerit.* *clamor voc. et turb. fav.* in stam populi praeeuntis acc

Vel nos in mare proximum
Gemmas et lapides aurum et inutile,
Summi materiem mali,
Mittamus, scelerum si bene poenitet. 50
Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa et tenerae nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer 55
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Graeco iubeas trocho
Seu malis vetita legibus alea,

v. 54. *Firmandae*, coni. *Bentl. R.*

n. — *in mare proximum*, Tyrnum puta; valuit autem iam anitus proverbialis illa locutio, ı, qui res quasdam contemnunt nihil curant, eas se in aquam icere velle aiunt. Opportune in ıc rem *Boettigerus* laudat Lucian. a. §. 56. p. 173: *Σοῦ δὲ αὐτοῦ μν ἐστάλην, ὡς μὴ διαφθείρῃ τὸ κάκιστον τοῦτο καὶ ἐπιβουατον κτῆμα ὁ πλοῦτος, ὁ πολ- πολλάκις αἴτιος ἀνηκέστων φορῶν γεγενημένος· εἰ γάρ μοι θοιο, μάλιστα ὅλον εἰς τὴν λαττα φέρων ἐμβαλεῖς.* — *des*, uniones; cf. ad Catull. IX. 4. — *Eradenda cupidinis* . Od. III. 2. 1 sqq.: *Angustam ne pauperiem pati Robustus acri tia puer condiscat.* — *mentes is tenerae*, quae nunc nimis molli ffeminata ratione tractantur. — *mandae*, instituendae ad vitam estiorem.

. 54 — 64. *Nescit equo rudis rere* cett. puer Romanus pro liore, qua nunc educatur, rae equitandi artis imperitus est. Pertinebat autem ad disciplinam Romanam ars equitandi et venatio, qua pueri ad labores in bello ferendos obdurarentur; vid. infr. ad Sat. II. 2. 9 — 10. — *Nescit puer ingenuus*, cum *rudis* et inexercitatus sit, *equo haerere*, i. e. firmiter ei insidere; Ovid. Metam. IV. 27: *non fortiter haeret asello.* Cic. p. Deiot. c. 10: *Itaque Deiotarum cum plures in equum sustulissent, quod haerere in eo senex posset, admirari solemus.* — *venari timet*, venationem refugit; ut supr. I. 8. 8: *timet Tiberim tangere.* — *Graeco trocho*, — *trochus* (τρόχος), circulus aheneus, rotae similis, quem pueri ludentes virga ferrea circumagebant, dum valde delectabantur eius strepitu, quem annexi annuli inter agendum edebant; vid. Mercurial. de Art. Gymn. III. 8. — *Graeco*, e Graecia enim in Italiam translatum fuerat hoc instrumentum lusorium; *graecabantur* igitur, ut infr. Sat. II. 2. 11. dicitur, pueri Romani. — *vetit. leg. alea*, hinc *de alea* (h. e. lusu, cuius eventus iactatis talis vel tesseris in fortunae positus fuit arbitrio, nos: *Hazard-Spiel*) *condemnatorum* mentionem

Cum periura patris fides
Consortem socium fallat et hospitem, 60
Indignoque pecuniam
Heredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae; tamen
Curtae nescio quid semper abest rei.

CARMEN XXV.

AD BACCHUM.

Quo me, Bacche, rapis tui

v. 60. *hospites*, e Codd. *Bentl.*, *Cun.* — *B.*

facit Cicero Philipp. II. 23. — *cum periura patris fides* cett. dum turpi fraude pater corradit pecuniam, quam filius profusius dilapidet. — *socius* dicitur, quocum quis in lucro faciendo societatem iniit. — *fallat*, commode laudant Cic. p. Rosc. Amer. 40: *In rebus minoribus socium fallere turpissimum est.* — *Recte igitur maiores eum, qui socium fefellisset, in bonorum virorum numero non putarunt haberi oportere.* — socius dicitur *consors*, qui, quod *sortem* (summam pecuniae, nos: *Capital*) in medium contulit, iure suo aequam lucri partem postulare potest. — *indigno*, prodigo nempe. — *properare pecuniam* eleganter dicuntur, qui diurna nocturnaque opera faciunt tentantque omnia, quibus pecuniam coacervent; hinc *avarus* Iuvenali XIV. 117. *properans* dicitur. — *improbae*, quae improbo inhonestoque studio colliguntur (hinc infr. Epist. I. 10. 40. avarus dicitur *improbus*), vel simpliciter: magnae, ingentes; — *rei curtae*, eiusmodi divitiis, quae, utut amplae, *curtae* tamen et parvae insatiabilibus earum videntur possessoribus; nam ut Hor. supr. III. 16. 42: *Multa petentibus desunt multa.* — *Boettigerus* comparat Euripid. Electr. 943.

CARMEN XXV.

Augusti divinos honores sive ἀποθέωσιν carmine quam maxime sublimi celebraturus furorem, quem Bacchus poetis dithyrambicis immittere putabatur, pectore concipit Horatius. Bacchi igitur furore plenus, uti Maenas aliqua, in nemora et specus aufertur, ubi in antro quodam sublime et inauditum ante in Augusti inter deos relati laudes carmen dicturus est. Mox paululum ex animi sui tumultu ad se rediens circumspicit et loca, ad quae furore percitus delatus sit, miratur. Tum Bacchum appellat et, quale carmen cantaturus sit, iterum profitetur. Sensu autem dulcis illius furoris, quo, qui Bacchum sequuntur, perfundantur, delenitus subito carmen finit. — Quid assequi poeta hoc carmine dithyrambico (quale fuse est supr. II. 19.) voluerit, facile apparet. Ostendere enim voluit, quo ore Augusti laudes celebrata-

Plenum? Quae nemora aut quos agor in specus
Velox mente nova? Quibus
Antris egregii Caesaris audiar
Aeternum meditans decus 5
Stellis inserere et consilio Iovis?
Dicam insigne recens adhuc
Indictum ore alio. Non secus in iugis
Exsomnis stupet Euias,

v. 2. *quae in nemora*, Codd. nonnulli (et sic *Lamb.*, *Torr.*, al.). Sed meliores omnes Codd. v. *in* omittunt. — *aut* omiserunt *Cun.* et *Iani*, suffragantibus quatuor tantum Codicibus. Pro *aut* nonnulli Codd. habent *et*, quod recepit *Torr.* — v. 6. In multis Codd. et editt. (*Lamb.*, *Bentl.*, *Vanderb.*) legitur *concilio*. — v. 9. In Codd. nonnullis legitur *ex somnis*, quod ante Stephanum plerasque occupabat editiones. *Bentl.* coni. *Edonis*, ne vox *iugis* epitheto careret! — *R.*

rus ruere debeat. Non canens autem illas laudes novo et sublimiore, quod se meditari ait, carmine, tacite iis canendis et uberius enarrandis se imparem profitetur. Quo quidem nihil ad tentatae rei amplitudinem designandam aptius gravisque a poeta fingi potuit; cf. supr. argum. ad I. 6.

v. 1—6. Cogita, poetam carmen audacius in Augusti laudes molientem invocasse Bacchum, qui numine suo eius pectus impleret; audivit poetae preces Bacchus, adest et eius pectus intrat, cuius vim sentiens: *Quo me, Bacche, rapis tui plenum?* exclamat. — *tui plenum*, Od. II. 19. 6: *Plenoque Bacchi pectore turbidum laetatur.* — *velox mente nova*, novo, quo impellor, impetu velociter ruens. — *Quibus antris egreg. Caes.* cett. pro vulgari: in quibus antris aeternam Augusti inter deos relati gloriam canam? — *audiar meditans*, audiar, dum carmine in caelum efferre Caesarem conor. — *egregii Caesaris aeternum decus*, egregium (cf. supr. I. 6. 11.) et aeternae gloriae decore insignem Caesarem. — *consilio Iovis inserere*, h. e. inter deos maiores, qui ab Iove in consilium vocantur, referre; multo gravius igitur *consilio*, quam *concilio*, quod in quibusdam editt. exhibetur; *concilio* enim adsunt, quibus capta consilia proponuntur, *consilio* vero, qui ipsis consiliis capiendis adhibentur.

v. 7—14. Poeta, tam rei canendae gravitate quam Bacchi numine plenus, iam animum sumit et de insigni carminis, quod cantaturus est, sublimitate cum nobili fiducia loquitur. — *recens* ipse explicat: *adhuc indictum alio ore;* idem autem, ut solent graviter commoti, bis dicit. — *Non secus in iugis* cett. cogita, poetam, cum deferbuisset paululum primus furor, nunc circumspicere et mirari loca, in quae caecus eum rapuerit impetus; comparat igitur se cum Maenade, quae e somno, cui furibunda tandem succubuerat, experrecta et a furore suo per eum recreata oculos circumflectere et loca, in quae ruerit, contemplari incipit. — *Euias*, Baccha, ab orgiorum voce *Euoe*. — *exsomnis*, h. e. somno experrecta, ἔξυπνος. Quod *Mitsch.* putat, per Baccham ex-

Hebrum prospiciens et nive candidam 10
Thracen ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen, ut mihi devio
Ripas et vacuum nemus
Mirari libet. O Naïadum potens
Baccharumque valentium 15
Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenaee, sequi deum
Cingentem viridi tempora pampino. 20

v. 12. *ac mihi*, e tribus Cruquii Codd. *Bentl.* et *Cun.* Sed longe exquisitius est *non secus — ut mihi* (Ov. Metam. IX. 642 sqq.), neque ferri potest *ac mihi* propter praegressa verba *ac pede*. Non recte autem in plerisque editt. (*Lamb.*, *Torr.*, *Baxt.*, *San.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Vanderb.*, *Doer.*) punctum ponitur post *Rhodopen;* qua ratione comparationis membra violentius divelluntur. — v. 13. *Rupes*, e coni. Mureti *Lamb.* aliique; *rivos*, coni. *Bentl.;* utrumque non necessarium est. — v. 18. *est* om. *Iani* cum ed. Ven. 1478 et Cod. Helmst. — v. 19. *Te, Lenaee, sequi ducem*, susp. *Bentl.* — *R.*

somnem intelligendam esse eam, quae somno, audito tympani sono, experrecta, istoque ad novos furores recreata iterum furere incipiat, parum rei accommodatum est. Baccha enim novo furore correpta profecto non loca *prospicit*, nec ea, ut poeta, *miratur*. — *stupet*, cum stupore contemplatur loca, in quae se delatam videt. *Abit* enim *in quiete molli rabidus furor animi*, ut Catullus loquitur in Galliambo v. 38. — *Hebrum*, Thraciae fluvium, nunc *Mariza*. — *pede barbaro*, h. e. pede barbararum, Baccharum Thraciarum; *Thraces* enim, ut *Phryges*, apud poetas Graecos βάρβαροι audiunt. — *Rhodopen*, montem Thraciae, nunc *Despoto*. — *devio*, locis absconditis circumvaganti. — *ripas*, Bacchae Hebrum prospicientis respectu habito. *vacuum*, solum, vastum.

v. 14—20. *O Naïadum potens* cett. causa, cur huc actus fuerit poeta, de integro eius subit animum; iterum igitur appellat Bacchum et in sublimioris, de quo dixit, carminis nisu persistit. — *O Naïadum potens Bacch.* o deus, in cuius potestate Naides et Bacchae sunt; ut supr. I. 3. 1: *Venus Cypri potens*, et infr. Carm. Saec. 1: *Diana silvarum potens*. Orph. H. LIII. 6: *Ναΐσι καὶ Βάκχαις ἡγούμενε κιστοφόροισι*. — *valent. procer. man. vert.-frax.* de eiusmodi furibunda Baccharum violentia cf. Euripid. Bacch. 109. 1066. 1093 et 1102. — *dulce peric. est sequi deum*, dulcis est ille furor, quo quis periclitatur deum sequi; sic supr. III. 4. 5: *amabilis insania*. — *sequi deum*, Ov. Met. XV. 143: *Et quoniam deus ora movet, sequar ora movente Rite deum*. — *cingentem viridi temp. pamp.* similiter infr. IV. 8. 33. Bacchus: *ornatus viridi tempora pampino* depingitur.

CARMEN XXVI.

AD VENEREM.

Vixi puellis nuper idoneus
Et militavi non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,
Laevum marinae qui Veneris latus 5
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.

. *arcus*, Codd. omnes. Cf. annot. — *R.*

CARMEN XXVI.

se amorum, quibus adhuc t, lusibus nunc defunctum fitetur. Comparat autem se ite emerito, et quemadmo- es arma post partam sibi n bello gloriam Marti con- solet, ita instrumenta illa, aditum ad puellas sibi ape- taverat, tanquam ἀναθήλemni more Veneri dedicat. tur autem huius capti con- usa inprimis fuisse Chloë, tremo amorum suorum tem- uperbiam expertus fuerat; ecibus ad illius arrogantiam dam spectantibus armorum dedicationem peragit. — m hoc totum carmen ex quodam factum esse Lati- emini facile Graecorum poe- ectione imbuto dubium erit. — 8. Cogita, poetam ante ı Veneris stare et inter ipsam n suorum dedicationem hoc pronunciare. — *militavi*, i amant, Veneris vel Cupi- ıstra sequi dicuntur; in vul- tum est illud Ovidii Amor. I. 9. 1: *Militat omnis amans et habet sua castra Cupido.* — *arma*, qualia illa fuerint, ipse docet v. 7. — *defunctum bello barbiton*, h. e. munere suo, dum mihi militanti, h. e. amanti sonabat, perfunctum; deduxerat enim ad lyram modos leviores sive carmina amatoria. — *Laevum mar. qui Ven. lat. custodit*, h. e. claudit, ambit, munit; pro vulgari: qui est vel stat a laeva parte templi, in quo Venus *marina* (ἀναδυομένη, cf. Musae. v. 284.) colitur. — *laevum lat.* Veneris simulacro hic paries, quo arma sua positurus erat, a laeva, templum vero intrantibus a dextra fuisse videtur. — *Hic, hic ponite* cett. alloquitur administros, quos arma iam dedicanda apportare iusserat; *ponite*, proprie de rebus, quae dedicantur. Sic Ovidius Amor. I. 11. 26. tabellam verbis, quibus optabat, a Corinna scriptam, se media in Veneris aede *ponere* velle ait. — *funalia*, taedas, faces, quas iuvenes comissabundi prae se ferebant. — *vectes*, quibus puellarum fores effringere solebant amatores. — *arc.*

O quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive, 10
Regina, sublimi flagello
Tange Chloën semel arrogantem.

CARMEN XXVII.

AD GALATEAM.

Impios parrae recinentis omen

oppos. for. minaces, quamvis *arcum* ad clausas puellarum fores diffringendas ab amatoribus adhibitum fuisse aliunde non constat, fieri tamen potuisse, ut amatores summa vi in puellarum aedes irrupturi sagittarum adeo iactu clausas fores diffinderent, negari nequit. Frustra igitur hic locus sollicitatus esse videtur a *Cuningamo* et *Bentleio*, quorum hic pro *et arcus* paulo audacius: *securesque*, ille *harpas* pro: *arcus* tentabat.

v. 9—12. *O quae beat. div. ten. Cypr.* similiter supr. I. 3. 1. Venus *diva potens Cypri* dicitur; *beatam*, divitiis e mercatura, quae vel maxime in hac insula exercebatur, affluentem; hinc infr. III. 29. 60. *merces Cypriae.* Eustathius ad Dionys. Perieg. 508: *Ὀλβιώτατοι δὲ νησιωτῶν οἱ Κύπριοι διὰ τὸ θαλαττοκρατῆσαι.* qua de causa *Cyprus* antiquitus vocata fuit *Macaria.* Plin. H. N. V. 31. — *Memphin*, in hac urbe Aegypti nobilissima *Venus Hospita* templum habuisse traditur; vid. Herodot. II. 112. Strab. XVII. p. 1161. a. — *carent. Sithon. niv.* in regione haud frigida, sed calida sitam. *Sithonia* epitheton ornans, ut apud Ovid. Amor. III. 7. 8: *Brachia Sithonia candidiora nive.* — *Sublimi flagello tange*, pro vulgari: contunde et frange Chloës superbiam. — *Flagello*, quod nunc Veneri tribuitur, saepius dii irati sontibus imminere finguntur. Locis a *Mitsch.* in hanc rem allatis adde Oppian. Hal. II. 14. ubi sapiens diis obtemperare dicitur, *Πρὶν χαλεπῇ μάστιγι καὶ οὐκ ἐθέλων ἐλάηται.* — *sublimi*, in altum elato; quo gravius enim aliquis flagello aliquem caedere cupit, eo altius illud ad caedendum extollere solet.

CARMEN XXVII.

Galateam ab itinere, quod navi in exteras terras susceptura erat, non malorum quidem ominum, sed manifesti, cui iniquiore nunc navigationi anni tempore se exponat, periculi commemoratione deterrere studet. Sententiarum nexus est fere hic: non malis equidem ominibus te ab itinere, quod meditaris, deterrebo, imo deos venerabor, ut bonis avibus te proficisci iubeant; sed licet aves itineri tuo addicant, cogita, quaeso, quam graves hoc ipso, quod instat, anni tempore tempestates in mari oriri soleant. Cave igitur, ne tibi fraudi sit, quam nunc caelum ostendit, serenitas. Sic Europa quoque olim per externam bovis ei adblandientis speciem in fraudem inducta est. — Quod supra in argu-

Ducat et praegnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino
Fetaque volpes;
Rumpat et serpens iter institutum, 5
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos. Ego cui timebo
Providus auspex,
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum, 10

5. *Rumpit*, ex uno Cod. Graevii (cui accedit unus item Vander-*Bentl.*, *Cun.*, *Sanad.*, *Mein.* — v. 7. Pro *cui* in multis Codd. *quid*, in nonnullis *cur* (*quid* receperunt *Cruq.* et *Baxt.*); post *pex* multi posuerunt interrogationis signum. Male. *R.*

ad huius libri carmen tertium giore illa, qua Iuno loquens ur, digressione monuimus, id de Europae fabula, scite carminis argumento accommo-valet. Scilicet poeta in Euro-bula nunc unice temeritatem, la tauro se credidisse fertur, vit, quam cum Galateae hie-empore navi se commissurae tate comparat. Quantam sua-n autem, sublimitatem et di-m Horatius huic carmini con-rit eo, quod Europam tam m quam loquentem induxit, s ipsi sentient. — Cum ar-to huius carminis comparant rt. I. 8.

. — 12. Sententia: omina illa, infausta esse solent iter ali-instituturis, impiis eveniant; stis, quae a diis expetam, omi-proficiscetur ea, de cuius vita im sollicitus. — *Parrae*, qua-is per *parram* intelligenda sit, atis liquet. Relatam illam ad es fuisse, quae voce sua tem-em portenderent, ex hoc ipso atelligitur; — *recinentis*, vo-nauspicatam iterum iterumque ntis. — *rava*, ad luporum colorem, qui inter caesium et flavum medius fere est, referendum; nos: *fahl*, *grau*. Similiter *lupus* apud Ovid. Met. VI. 528. *canus*, et Met. XI. 772. *fulvus* dicitur. Minus bene alii ad oculorum colorem referunt, ut sit pro: truculenta. — *Lanuvium*, Latii oppidum, prope viam Appiam in loco acclivi situm; hinc *lupa* inde *decurrere* dicitur, cuius per viam Appiam transcursus Campaniam et Brundusium versus profecturis male suspicatus fuit. — *rumpat iter institutum*, malo omine suo ab instituto itinere deterreat. — *mannos*, equos parvulos, velocitate sua inprimis insignes (*Zelter*). — *providus auspex*, dum prudenter laeta auguria praecipio; *cui timebo*, cuius saluti timebo. — *Oscin. corv. pr. suscit. Sol. ab ort.* deos precabor, ut oscinem corvum ab oriente suscitatum laetum omen canere iubeant. — *Oscines*, ut satis notum, cantu vel clamore *praepetes* volatu augurium dabant. — *Solis ab ortu*, ab oriente enim laetioris ominis aves advolare debebant; cf. Sueton. Vespas. Vit. c. 5. sub fine. — *antequ. stant. repet. palud. imbr. divin. av. immin.* antequam avis imminentes

Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas,
Teque nec laevus vetet ire picus 15
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
Peccet Iäpyx. 20
Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis Austri et
Aequoris nigri fremitum et trementes
Verbere ripas.

v. 15. *vetat*, e Cod. Vatic. (cui accedunt quatuor alii Codd.) *Lamb.*, *Bentl.*, *Cun.*, *Sanad.*, *Mein.* — v. 22. *Haedi* pro *Austri* coni. *Murat.*, quem secutus est *Lamb.* — v. 23. Pro *trementes* legendum suspicatur *Bentl.*: *gementes*. *R.*

imbres divinitus praedicens stantes paludes repetat, h. e. tempestate nondum per cornicem praedicta; lavando enim et aqua se in paludibus perfundendo cornices inprimis pluviosum tempus praedicere putabantur; vid. Arat. Dios. 217 sqq. Plin. XVIII. 35.

v. 13—24. *Sis licet felix* cett. Sensus et nexus: per me igitur vel per auguria, quae ego pro te capio, *licet* sane, ut, ubicumque tibi, Galatea, placet, felicem et memorem mei vitam agas laetisque inde proficiscaris ominibus cett. — *quanto trepidet tumultu Pronus Orion*, quanto tumultu ad occasum ruat Orion, h. e. quanta post Orionis occasum, qui instat, exortura sit tempestas. — *trepidet*, h. e. festinet, cf. supr. II. 4. 23. — *pronus* ad occasum vergens. ut supr. I. 28. 21: *Orion devexus*, ubi cf. not. — *Ego, quid sit ater Hadr. nov. sin.* ipse ego expertus sum, quam periculosum sit navigare in mari Hadriatico, quando atri eius fluctus aestuant; mare enim, dum aestuat, in *sinus* reducitur. Nisi forte poeta certum quendam maris Hadriatici in *sinum* exeuntem locum respexerit, qui navigantibus inprimis atrus tempestatis tempore infestus esset. — *Iäpyx*, vid. ad I. 3. 4. — *albus*, caelum album sive serenum reddens; ut supr. I. 7. 15: *albus Notus*, et III. 7. 1: *candidi Favonii*. — *quid peccet*, in quantam fraudem inducat, quid fraudis committat. — *Host. uxor. puerique*, quod molliores eorum animi impensius in eiusmodi discrimine consternari solent. — *caecos*, h. e. atros, turbidos. — *trementes verbere*, contremiscentes fluctuum allisu; apud Virgil. Aen. III. 423. Charybdis *unda sidera verberare* dicitur.

Sic et Europe niveum doloso 25
Credidit tauro latus et scatentem
Belluis pontum mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum et
Debitae Nymphis opifex coronae 30
Nocte sublustri nihil astra praeter
Vidit et undas.
Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, Pater, o relictum
Filiae nomen pietasque, dixit, 35
Victa furore!
Unde quo veni? Levis una mors est

26. *at scatentem*, coni. *Bentl.;* sed sine ulla oppositione adiicitur, necessario ex hac temeritate consequebatur. — *R.*

5—36. *Sic*, pari temeritate onsiderantia, vid. argum. — t. *bellu. pontum*, *μεγακήτεα* ', Hom. Odyss. III. 158. — ', in medio demum mari vel o cognitas. — *audax* refer ropae temeritatem et incon- ntiam. — *nuper*, paulo ante, . — *debitae Nymphis*, quam to suscepto Nymphis offerre t; — *sublustri*, paululum ob- quippe qua non luna, sed tantum micant. — *nihil astr. l. et und.* comparant Mosch. , v. 129. — *centum potent. Creten*, *ἑκατόμπολιν*, infr. IX. 29: *centum nobilem Cre- rbibus.* Ovid. Her. X. 67: *centum digesta per urbes.* Heurs. *de Creta* I. 5. et *Schoe-* le Geograph. Hom. p. 91. — t. *fil. nom.* quam turpiter mihi patris nomen relictum est! h. is nomen quam turpiter ne- et parum curavi ego filia! rant Euripid. Med. 166: *Ὦ , ὦ πόλις, ὧν ἀπενάσθην.* eroid. X. 69: *Nam pater et tellus iusto regnata parenti Prodita sunt facto nomina cara meo.* — *pietasque victa furore*, quam turpiter furibundo illo, quo tauro me credebam, consilio suppressa est, quam patri debebam, pietas! Ov. Met. I. 149: *Victa iacet pietas.*

v. 37—48. Europa magis magisque nunc fraudem, in quam temeritate sua se induci passa sit, sentiens querelas et minas iacit, quales suppeditare solet dolor et affectus vehementior; egregie igitur ad ingenium humanum composita est Europae oratio. — [*Unde quo veni?* Duae interrogationes Graecorum more una coniunctae sunt, ut Soph. Trach. 420: *τίς πόθεν μολὼν σοὶ μαρτυρήσει* —; contra seiunctae sunt Sat. II. 4. 1: *Unde et quo Catius?* — *R.*] — *levis*, nimis levis poena; *culpae*, casus tertius, ad eiusmodi virginum culpam expiandam, quasi eiusmodi virginum flagitium plures mortes vel graviorem quam unius mortis poenam meruerit. Comparant Propert. IV. 4. 17. de Tarpeia: *Et satis una malae po-*

Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commissum, an vitiis carentem
Ludit imago 40
Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fait, an recentes
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuvencum 45
Dedat iratae, lacerare ferro et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri!
Impudens liqui patrios Penates,
Impudens Orcum moror! O deorum 50
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones!

v. 39. *vitio*, coni. *Bentl.* — v. 41. *quam*, coni. *Sanadon.* Sed imago ipsa tanquam deus somnium secum ducere dicitur. — v. 48. *tauri*, multi Codd. et editt. Orta sine dubio est haec lectio ex alterius interpretamento. *R.*

tuit mors esse puellae, Quae voluit flammas fallere, Vesta, tuas? — *imago vana*, falsa species (εἴδωλον), sic Venus apud Virgil. Aen. I. 408. quae falsa specie Aeneae se obtulerat, *falsis imaginibus eum lusisse* dicitur. — *quae port. fug. ebur. somn. duc.* somnia scilicet, ut finxit antiquitas, per duas portas, *falsa* quidem per *eburneam*, *vera* autem per portam *corneam* ex locis inferis emittuntur; vid. Hom. Odyss. XIX. 562. et *Heyn.* Excurs XV. ad Virg. Aen. VI. 894. — *fugiens*, evolans. — *Meliusne fluctus* cett. fierine potuit, ut, quid melius esset, utrum tauro, qui me per longum mare veheret, me committere, an recentes in prato flores carpere, ego non intelligerem? — *infamem*, detestandum; paulo mollius infr. v. 71. Venus, ubi suaviter Europae iram ridet, eundem *invisum* vocat; — *multum amati monstri*, huius exsecrandi, quem paulo ante in prato blande et amanter attrectabam (Mosch. 93 sqq. Ovid. Fast. 861 sqq.), iuvenci. Scilicet uti homines, quos ob nova et inaudita scelera abominamur, *monstra* appellari solent, v. c. *Cleopatra* supr. I. 37. 21. et *Catilina* apud Cic. Cat. II. 1. ita nunc *taurus* ob scelestissimum, quo ille Europam violaverat per mare abstulerat, facinus *monstrum* (nos: *Ungeheuer*) vocatur.

v. 49—66. *Orcum moror*, diutius in vita morans non statim ad Orcum descendo; sic *vitam*, *annos mortem*, *fata morari* vel *demorari* pro: diutius in vita morari, passim dicitur; exempla de hoc loquendi genere collegit *Burmann.* ad Virg. Aen. II. 648. — *nuda* potest quidem pro: destituta, derelicta ab omni auxilio, accipi, sed significationis proprietati multo magis favent sequentia. Europa enim, si vestibus

Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneraeque succus
Defluat praedae, speciosa quaero 55
Pascere tigres.
Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te secuta
Laedere collum. 60
Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age te procellae
Crede veloci, nisi herile mavis
Carpere pensum,
Regius sanguis dominaeque tradi 65
Barbarae pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus et remisso
Filius arcu.

57. *Europae*, e Codd. nonnullis *Lamb.*, al.; sed valde durum hoc ;uidum. — v. 59. 60. *secuta e — Lidere collum*, e Codd. nonnul- ıretus, *Bentl.*, *Gesner*, *Cun.*, *Sanad.* Sed procul dubio *elidere* est e glossa. — *R.*

ta conspecta fuisset a leo- eos multo avidius ipsius cor- ıerum adhuc et succis plenum turos esse existimabat. — *te- praedae*, significantius pro mihi. — *speciosa*, ego, iuve- rpore adhuc conspicua, pul- pinguis, carnosa; *speciosa* tur *turpi maciei.* Infr. Epist. 45: *Introrsus turpem, spe- m pelle decora.* — [Iam ı recordatione patris a se re- ırculsa semet ipsam hortatur, te statim poenas luat, quas xigere videatur. *R.*] — *vilis*, o flagitio contaminata, nos: *fene.* — *pater urget absens*, quem reliqui, absens mihi et ad mortem me adigere . — *bene*, nisi in proprium, erte in hunc usum; de *zo-* virginalium in suspendium l. *Mitsch.* et *Stanl.* ad Ae- Suppl. 456. — *laedere* pro: frangere, elidere. — *Sive te rup. et acut. let. sax. del.* aut si prae- ferendum tibi videtur illud mortis genus, quo quis per rupes et saxa se praecipitem dat. — *saxa acuta leto*, h. e. saxa, quorum pars acu- tior opportune ei, qui mortem sibi consciscere vult, prominet. — *te procellae crede veloci*, h. e. prae- ceps inde rue; *procellae veloci se credere*, significanter pro vulgari: ex loco alto se praecipitem dare. — *nis. her. mav. carp. pens. Reg. sang.* nihil enim feminae nobiliori tristius accidere poterat, quam ser- vilis conditio; hinc Ariadne apud Ovid. Heroid. X. 89 sqq.: *Tantum ne religer dura captiva catena, Neve traham serva grandia pensa manu.* — *dom. trad. barbar. pel- lex*, serva enim, quae simul pellex est domini, multo magis extimescere debet saevitiam dominae.

v. 67—76. *Perfidum ridens Ve-*

Mox, ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae, 70
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
Uxor invicti Iovis esse nescis:
Mitte singultus, bene ferre magnam
Disce fortunam; tua sectus orbis 75
Nomina ducet.

CARMEN XXVIII.

AD LYDEN.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum

v. 71. *Iam tibi iniussus*, susp. *Bentl.* Alii aliter hunc locum correxerunt, sed frustra. — Carm. XXVIII. v. 2. *facias*, coni. *Bentl.* ob sequens *prome*. Sed sententia est: quid potius faciam, quam ut tecum bibam; prome igitur cett. *R.*

nus, Venus, cui res in Iovis gratiam suscepta bene cesserat, nunc ridet et quidem *perfidum* (pro: perfide), h. e. uti illi, qui per dolum et fraudem votorum suorum compotes facti sunt, ridere solent. In risu autem *perfido* egregie expressum est ingenium Veneris, quae, ut dea χαιρέκακος, e doloribus, quos parat, voluptatem capere solet. Hinc supr. I. 33. 12. *iocus*, qui Veneri placet, *saevus* dicitur. — *remiss. fil. arcu*, suaviter Cupido, qui simul adest, nunc arcum laxatum gestare fingitur; nam, quod ille per arcum adductum et intentum efficere solet, iam effecerat. — *ubi lusit satis*, ubi satis puellam irrisit. — *Abstineto irarum*, cf. Od. II. 9. 17. — *Cum tibi invisus* cett. cum taurus ille tibi nunc invisus laceranda, quae te laceraturam esse minata es, suppeditabit cornua; iocose pro: cum deus, qui sub tauro latet, se tibi conspiciendum et amplectendum praebebit. — *uxor*, h. e. pellex, ut passim *coniux*. — *sectus orbis*, separata orbis terrarum pars.

CARMEN XXVIII.

Diem Neptuno sacrum poeta se hilariter apud amicam suam, Lyden, bibendo canendoque ad multam usque noctem transigere velle declarat. Ut igitur lectorem in mediam rem statim abripiat, Lyden, in cuius domo se iam adesse fingit, festinanter vinum Caecubum depromere, alterum carmine Neptunum et Nereïdes secum celebrare, ipsam solam Latonae et Dianae laudes ad lyram dicere, et postremo mutuo iterum carmine Venerem et Noctem secum canere iubet. — Per Lyden haud dubie est intelligenda eadem, cuius supra quoque II. 11. 22. ut fidicinae et meretricis mentio fit. — Argumentum huius carminis debetur fortasse poetae cuidam Graeco, quem Horatius imitatus est.

v. 1—8. *Festo die Neptuni*, Ne-

Lyde strenua Caecubum
Munitaeque adhibe vim sapientiae.
Inclinare meridiem 5
Sentis ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli Consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
Neptunum et virides Nereïdum comas: 10
Tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiae:

nalia mense Iulio et quidem a. d. Calend. Aug. a Romanis celebratur. — *strenua*, Graece pro: nue, h. e. promto paratoque ani- πρόθυμος. — *Caecubum*, vid. r. ad I. 20. 9: *reconditum*, vi- enim generosius, quale fuit Cae- um, in interiore quadam cellae triae parte seponi atque reponi, nisi diebus festis et laetioribus depromi solebat; hinc idem *cubum* infr. Epod. IX. 1: *repo- ad festas dapes*, et *Falernum* . II. 3. 8: *interioris notae* vi- appellatur. — *Munit. adh. vim* et sapientiam illam, qua tu mu- alias vini potu abstines, hodie patere, pro vulgari: et mecum indulge. Facete poeta de Ly- tanquam de Catone, loquitur, rere nonnunquam per vinum sa- tiae suae vim adhibuisse, h. e. indulsisse dicitur; hinc Horat. . III. 21. 11—12. de eo: *Nar- r et prisci Catonis Saepe mero luisse virtus;* ubi statim accom- ate ad nostrum locum additur: *lene tormentum ingenio admo- Plerumque duro.* In eandem entiam apud Plin. XXIII. 1. s. quem laudavit *Boettig.*, prover- locutione *sapientia vino ob- rari* dicitur. *Porphyrion* autem h. l. observat: *Graeci aiunt vim sapientiae adhiberi per vinum.* — *Inclinare*, sc. in vesperam. — *stet*, moretur; laudant Tibull. I. 4. 28: *Haud segnis stat remeatque dies.* — *Parcis deripere*, cunctaris deripere, non deripis; sic passim *parcere*, ut Graecorum φείδεσθαι, eleganter pro: non vel nolle ponitur; ut supr. III. 8. 26: *parce nimium cavere* pro: ne nimium caveas, vel: noli nimium cavere. Ovid. Art. Am. III. 457: *parcite credere*, nolite credere. — *horreo*, de apotheca vinaria sive vini veterario, quod in superiore aedium parte fuit; vid. supr. ad III. 8. 11. — *cessantem* suaviter voci *parce* respondet; cessante enim Lyde amphora simul, quae festinantius ab illa afferri debebat, cessabat. — *Bibul. Cons. amphoram*, vinum, quod Bibulo consule natum et in ea conditum fuit, continentem; fuit autem M. Calpurnius Bibulus consul an. U. C. DCXCIV.

v. 9—16. *invicem*, carmine amoebaeo. — *virides*, h. e. caeruleas; a maris colore, qui diis marinis tribuitur; *caeruleos crines* gerit quoque apud Ovid. Met. V. 432. Nympha Cyane. — *celer. spicul. Cynth.* Diana enim cum eius matre Latona a puellis inprimis coli et hymnis celebrari solebat; cf. supr. I. 21. 11.

Summo carmine, quae Gnidon
Fulgentesque tenet Cycladas et Paphon
Iunctis visit oloribus:
Dicetur merita Nox quoque nenia.

CARMEN XXIX.

AD MAECENATEM.

Tyrrhena regum progenies, tibi

v. 14. *Paphum*, e Codd. *Bentl.*, *Cun.*; male iidem v. *Dicetu* gunt cum antecedentibus. *R.*

et Euripid. Hec. 462. — *Summo carmine*, quo carmine a te decantato vicissim nos ambo cantabimus, *quae Gnidon* cett. Venerem. De *Venere Gnidia* vid. supr. ad I. 30. 1. — *fulgentes*, ut supr. I. 14. 19: *nitentes*, ubi vid. not. — *Paphon*, cf. supr. ad I. 30. 1. — *iunctis oloribus*, Venus enim, ut in vulgus notum, ab oloribus eius currui iunctis, vehitur. Ovid. Met. X. 717. *Nox* — *Nocti*, ut deae, in nocturnis conviviis inprimis et comissationibus divini honores fiebant; cf. supr. III. 19. 10. ubi *mediae nocti* vinum libatur. — *nenia*, equidem de carmine molliore explicaverim, quale esse solet, in quo quis animi sui dolorem exprimit; de carmine, quod somni adducendi causa canitur, explicat *Boettig.*, quem vide. — *nenia* de carmine laetiore infr. Epist. I. 1. 68.

CARMEN XXIX.

Maecenatem, ut ad animum ab urbis strepitu et curis gravioribus reficiendum ad se in villam suam venire laetoque ibi, quod ei apparaverit, convivio interesse velit, blandis pariter ac gravibus permovere studet rationibus. — Ipsis divitibus, ait, iucundam saepe vitae urbanae cum rustica commutationem esse t ro eos ibi in parva domo t suum exhilarare; — anni quod nunc adsit, tempus, vehementius saeviat, rustica primis opportunum esse; [illegible] tem igitur semet ipsum lae tae fructu defraudare, quc be, cui nunc praefectus si et de eius salute nimium frustra, quae exteri host rempublicam moliantur, e de futuri enim temporis e prudenter deus occultet, pe trepidare homines, quc potius usu eius, quod ade escere deceat; cum rerum rum vicissitudo similis fe minis, modo leniter et pl fluentis, modo magno c exsurgentis et quaeque violenter secum abripient. illum solum, cui libero cupiditate se iis, quae quis tulit, fruitum esse, dicere vere felicem esse nec ipsa semel percepta ei eripere Fortunam quidem mutabile et modo huic, modo alii s gnam praebere, sed, si fo sibi appareat iniquior, virtu tum sibi contra eam praesta

Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum et
Pressa tuis balanus capillis
Iamdudum apud me est. Eripe te morae; 5
Ne semper udum Tibur et Aesulae
Declive contempleris arvum et
Telegoni iuga parricidae.

v. 6. Codd. aliquot pro *ne* habent *nec et non* (*nec* praebet etiam quissimus Cod. Bern.); *neu* coni. *Cun.* Probatur *nec* ab *Obbario*, lahnii Ann. Phil. et Paed. 1838. VIII. 4. p. 375. — *R.*

um nec pertinere ad se illum ti-
em, quo naufragii tempore de
orum suorum iactura mercator
allescere soleat. — Cum argu-
tum huius carminis, quod in
estissimi vitae fructus commen-
one versatur, iam per se ita
paratum sit, ut facile cuiusque
ris animum delectet et suavi-
leleniat, quid mirum, si tan-
illud ab omnibus plausum tu-
ut in praestantissimis cum Ho-
tum omnis antiquitatis habe-
carminibus! Caeterum obser-
uam scite Horatius tam Stoi-
quam Epicureae philosophiae
praecepta inter se coniunxe-
sic neutri utriusque discipli-
ae unice addictum esse in hoc
ne carmine ostenderit.

1—8. *Tyrrh. reg. prog.* cf.
ad I. 1. 1. — *tibi*, in tuum
rem, h. e. ad te honorificentius
illa mea excipiendum. — *lene*,
upr. I. 7. 19: *molle*, quale est
m vetustius. — *non ante ver-
ado*, quod condidi in cado, qui
quam antea ad vinum inde ef-
dendum *versus* h. e. inclinatus
deinde, ut fieri solebat, *inver-*
fuit (cf. infra Sat. II. 8. 39.);
igitur significare cadum illum,
n nunc primum ad vinum inde
riendum *vertere*, h. e. inclinare,
velit, ad singularem usum reposi-
tum fuisse. — *balanus*, e glande
enim *balano* (sive *myrobalano*,
Gr.: μυροβάλανος, nos: *Behen-
nuss*), in Arabia inprimis ad avel-
lanae nucis ferè magnitudinem na-
ta, suavissimi odoris unguentum ex-
primebatur. — *morae*, omnibus iis,
quae in urbe te morantur, festina;
cogitandum autem non tantum de
iis, quibus Maecenas in urbe dele-
ctabatur, sed etiam de curis civili-
bus, quibus ille nunc cum maxime,
ut infr. v. 26. dicitur, *urbi sollici-
tus timebat*. — *Ne semper udum
Tibur* cett. ne in easdem semper
terras adiacentes e domo tua pro-
spicias. Fuit enim domus, quam
Maecenas habuit in Esquiliis, tam
altè exstructa (unde illa v. 10:
moles propinqua nubibus arduis vo-
catur), ut ei inde prospicienti non
solum tota urbs, sed vicina quoque
oppida, *Tibur*, *Aesula* et *Tuscu-
lum*, obversarentur; iuncti ei fuere
horti splendidissimi, *hortorum Es-
quilinorum* nomine celebrati. —
udum, ob rivorum, quibus rigaba-
tur Tiburtina regio, copiam; cf.
supr. I. 7. 14. Ov. Fast. IV. 71.
— *Aesul. declив. arv.* Aesulam, in
colle deorsum se vergente sitam.
— *Telegon. iug. parricid.* Tuscu-
lum, nunc *Frascati*, cuius condito-

Fastidiosam desere copiam et
Molem propinquam nubibus arduis; 10
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.
Plerumque gratae divitibus vices
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Coenae sine aulaeis et ostro 15
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedae pater
Ostendit ignem, iam Procyon furit

rem faciunt Telegonum, Ulyssis ex Circe filium, qui, quod patrem, cuius ipsius quaerendi causa in Ithacam venerat, inscius trygonis, piscis marini, radio sagittae praefixo occidisse dicitur, *parricida* audit; vid. *Boettigerus*.

v. 9—16. *Fastidiosam*, egregie ad ingenium hominum, quos rerum, quibus abundant, saepe capere solet fastidium et satietas. — *mol. propinqu. nub. ard.* infr. Hor. Maecenatis domum simpliciter *altam* vocat, et Sueton. Ner. Vit. c. 38: *Maecenatianam turrem;* alta scilicet palatia, qualia reges vel beatiores incolunt, *turres* appellari solent; cf. *Ernest.* ad locum Sueton. et supr. I. 4. 14. — *beatae*, omni rerum copia affluentis. — *fumum*, Maecenati enim ex alta domo sua super caetera urbis tecta prospicienti iucundum sane *fumus* inde in altum surgens praebere debebat spectaculum. — *opes*, opulentiam, luxus instrumenta. — *strepitum*, nos: *Gewühl*. — *Plerumque gratae divit. vic.* cett. Lubenter saepe divites vitae vicissitudinis causa ex urbe in agrum secedere ibique in humili pauperum domo ad coenam simplicem, non in triclinio quodam magnifice adornato, sed in munda mensa appositam, omnes animi curas deponere solent. — *plerumque*, haud raro, ut infr. Sat. I. 10. 15. in Epist. ad Pis. v. 14 et 95. — *sine aulaeis et ostro*, refer ad externam tricliniorum magnificentiam; per *aulaea*, ut docet Scholiast. infra ad Sat. II. 8. 54., intelligenda sunt pretiosa vela, quae sub camaras in triclinio tendebantur, ut, si quid pulveris deciderit, ab iis exciperetur (Voss.: *Baldachin*, vertit); per *ostrum* autem, purpura vel conchyliata peristromata sive peripetasmata, quibus lecti tricliniares insternebantur; Virg. Aen. I. 700: *stratoque super discumbitur ostro.* — *explicuere* pro: explicare solent, ut saepe.

v. 17—24. *Iam clarus occult.* cett. Iam illud anni tempus agitur, quo solis ardor est vehementissimus, pro vulgari: iam est aestus, quam rure transigere solent beatiores; — aestatem autem et nominatim mensem Iulium a siderum, quae hoc mense oriuntur, cursu designat. — *Andromedae pater*, Cepheus, sidus sub cauda Ursae minoris, cuius ortus in a. d. VII. Id. Iul. incidit. — *occultum ignem ostendit*, exquisite pro vulgari: oritur. Catull. LXII. 7: *Nimirum Oetaeos ostendit Noctifer ignes.* — *Procyon*, Antecanis, Id. Iul. ex-

Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos;
Iam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit et horridi
Dumeta Silvani, caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, civitatem quis deceat status,
Curas et urbi sollicitus times,
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit deus,

v. 28. *dissors*, legendum suspic. *Bentl.*; perperam. *R.*

ens. — *furit*, aestu saevit. — *lla vesani Leonis*, in pectore nis, *tuber Leonis* vocata, quae, tquam Sol a. d. XIII. Cal. Aug. sidus Leonis transiit, a. d. IX. . Aug. oritur. — *vesani*, eodem su infr. Epist. I. 10. 17. *Leo* itur *furibundus*. — *Iam pastor bras* cett. Virg. Eclog. II. 8: *no etenim pecudes umbras et fri- a captant*. Epigr. Ἀδεσπ. CCLX. 5. Anth. Graec. T. IV. p. 171: ποιμὰν ἐν ὄρεσσι μεσαμβρινὸν όθι παγᾶς Συρίσδων, λασίας ινφ ὑπὸ πλατάνου Καύματ' ρινοῖο φυγὼν κυνός. — *hor- dumeta Silvani*, virgulta et du- a, quibus praeest Silvanus; *hor-* refer ad incultam et horridio- *Silvani*, ut dei agrestis, for- . — *caretque Ripa v. tac. vent.* ad ripam, ubi omnia tacent, e spirant, scilicet, ut fessum so- estu pastorem recreent.

25—28. *Tu, civit. quis dec.* cett. At tu, Maecenas, ad ci- em prudenter regundam in ur- anes, dum animum tuum de iis, exteri hostes agitent, nequid- n crucias. — Maecenati qui- dem, qui hoc anno urbi praefectus fuit, curae cordique esse debebat reipublicae salus et incolumitas, sed nimium ille de exterorum hostium minis sollicitus fuisse videtur, unde Hor. supr. III. 8. 17. eundem monet: *Mitte civiles super urbe curas* cett. ubi cf. not. — *Seres*, gens Indica, pro Indis universis; cf. supra ad I. 12. 56. — *Bactra*, urbs primaria in Bactriana Persarum provincia, pro universo Parthorum imperio; *regnata Cyro*, cf. supr. II. 2. 17. — *Tanais*, fluvius (nunc: *Don*) Europam et Asiam dividens, pro eius accolis Scythis, Parthorum sociis. — *discors*, hic populus igitur, qui ipse inter se dissidebat, multo minus timendus fuit Maecenati; iam supra Hor., ut vanum Maecenatis timorem esse ostenderet, de Parthis III. 8. 19: *Medus infestus sibi luctuosis Dissidet armis.*

v. 29—41. *Prudens*, sapiente consilio, ut supr. I. 3. 22. — *exitum futuri temporis*, fata futura. — *caligin. noct. prem. d.* in sententiam vel gnomen comparant Theogn. 1075 sqq. Pind. Ol. XII. 9. Eurip.

Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere aequus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos
Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Cum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem

v. 34. Pro vulgata lectione *alveo*, quam plurimi Codd. tuentur, e nonnullis Codd. *Cuningh.* et *Orellius* receperunt *aequore*, coll. Virg. Aen. VIII. 89 et 96. *R.*

Iphig. Taur. 476. Incert. apud Stob. Flor. p. 409. Iuvenal. VI. 556. — *ultra fas*, de rebus futuris, quas scire velle nefas est. — *Quod adest, memento componere*, imo, quae adsunt, recte adhibere et in usum convertere decet; Cicero de Senect. c. 9: *Quod adest, eo decet uti*; ad praeceptum Graecorum τὸ παρὸν εὖ θέσθαι, εὖ ποιεῖν. de quo vid. *Hemsterhus.* ad Lucian. T. I. p. 544. — *aequus*, quicquid illud sit, eo contentus; aequo placidoque animo in eo acquiescens. — *cetera fluminis ritu feruntur* cett. quod ad caetera, quae nos manent, fata attinet, ea, sive laetiora sive tristiora futura sint, non magis curis nostris mutari possunt quam cursus fluvii, qui modo placide et leniter delabitur, modo graviter intumescens et omnia secum rapiens magno cum tumultu devolvitur. — De imagine, qua sortis humanae vicissitudo cum mutabili fluminis cursu comparatur, vide, quae attulit *Mitsch.*; exempla autem in rapidi et omnia inundantis fluminis descriptione versantia plena manu ex utraque lingua dabit *Cerda* ad Virg. Aen. II. 305. — *fluminis*, Tiberis, Romanorum oculis obversantis; *cum pace*, quiete, placide. — *lapides adesos*, οὕς τε κυλίνδων χειμάῤῥους ποταμὸς μεγάλαις περιέξισε δίναις, Theocr. XXII. 50. — *clamore* sublimius pro vulgari: sonitu, fragore. — *amnes*, intelligo flumina illa minora, Anienem, Clanium, Narem cett. quae Tiberi se immiscent. Commode in hanc rem laudant Plin. Epist. VIII. 17: *Tiberis alveum excessit.* — *Inde quae solet flumina accipere et permixta devehere velut obvius sistere cogit atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit.* — *quietos irritat*, brevi elegantia pro: facit, ut intumescant aestuentque, qui modo quiete fluebant.

v. 41—48. *Ille potens sui*, ille demum *potens sui* (ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ) habebitur, h. e. cupiditatibus suis, ut virum sapientem decet, imperabit; — *laetusque deget*, et omnium de sorte futura curarum expers vitam laetam et iucundam

Dixisse, Vixi: cras vel atra *
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro; non tamen irritum, 45
Quodcumque retro est, efficiet neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna saevo laeta negotio et
Ludum insolentem ludere pertinax 50

- *in diem*, unoquoque, qui ei , die, quotidie. — *Vixi*, oblata mihi hoc die vitae ; sic passim *vivere*, ut Grae- ;ῆν, pro: vita frui, dicitur; rpret. Apposite inprimis ad Seneca Epist. 12: *Ille bea- et securus sui possessor, tinum sine sollicitudine ex- : quisquis dixit: vixi, ad lucrum surgit.* et Epist. opera vivere et singulos dies vitas puta. Qui hoc modo bit, cui vita sua quotidie , securus est.* cf. de Be- 17. — *cras vel atra Nub. . occup. v. sol. pur.* de cra- haud equidem laboro, si- illum tristem sive laetum luxerit Iuppiter, haud ta- mutare vel infecta reddere ea, quae semel percepi. — ntiam, ne ipsum deum qui- tare posse praeterita, vel, inius II. 7. s. 5. ait: *deum in praeteritum ius habere*, nt Agathon. Fragm. apud Ethic. VI. 2. Pind. Ol. II. ian. de Conscrib. Hist. 38. le Vit. Brev. 10. — *quod- retro est*, praeteritum. — ig. *semel hor. vexit*, imita- Horatium, observante *Mit- io*, incertus Poeta in An- t. III. 62. 7. (*Burmann.*) *neque enim Fortuna ma- lignior unquam Eripiet nobis, quod prior hora dedit.*

v. 49—56. *Fortuna saev. laeta negot.* cett. Sententia: Fortuna enim, voluptatem adeo capiens e saevo illo, quo homines ludit, negotio, nunc alios extollere, nunc alios deprimere solet. Mihi quidem uti grata atque accepta illa erit, si ei apud me manere placuerit, ita ego eidem terga mihi forte vertenti promto paratoque animo, quod dedit, reddam, virtutis meae atque probitatis praesidio in paupertate quoque securus. — *laeta*, gaudens, χαίρουσα, sic supr. I. 21. 5. Diana *laeta fluviis et nemorum coma* dicitur. De Fortunae autem χαιρεκακίᾳ *Mitsch.* laudat Menand. apud Stob. Flor. p. 443. et Agath. LXVI. 4. Anth. Graec. T. IV. p. 26. (Anth. Pal. II. 304). — *saevo negot.* Claudian. XVIII. 24: *Hoc regni, Fortuna, tenes? Quaenam ista iocandi Saevitia? Humanis quantum bacchabere rebus?* — *ludere pertinax* pro vulgari: pertinaciter ludens. Pertinacia autem ista, qua in negotio suo persistere dicitur Fortuna, bene eam, ut deam, quae nulla hominum miseratione tangatur, designat. In sententiam: Fortunam ludum ludere cum hominibus vel homines Fortunae esse ludibrio, praeter *Mitsch.* ad h. l. et ad I. 34. 12. vid. inprimis *Muret. Var. Lect.* XVI. 15. —

Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit, et mea
Virtute me involvo probamque
Pauperiem sine dote quaero.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere et votis pacisci,
Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro divitias mari.

v. 60. *Syriaeque*, Codd. nonnulli, et sic *Cun.*, *San.* *R.*

transmut. incert. hon., *N. m.*, *nunc al. benign.* ut supr. I. 34. 14: *Hinc apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit, hic posuisse gaudet.* — *Laudo manentem*, venerabor quidem eam, dum illa mihi propitia adest, h. e. grata mihi quidem erunt eius munera. — In eandem sententiam vetus poeta apud Plutarch. de Tranquill. T. VII. p. 855. edit. Reisk.: Ἡδὺ μὲν ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος, ἢν ἀπολείπῃς. *Mitsch.* comparat Senec. de Vit. B. X. 20 et 21. — *si celeres quatit pennas*, si avolat (quatiunt enim pennas avolantes), h. e. si a me recedit. — De Fortuna, dea alata, vid. *Comment. de alat. imagg.* (Gothae, 1786.) p. 30. — *resigno*, reddo; infr. Epist. I. 7. 34: *cuncta resigno.* — *resignare*, translatum e re pecuniaria, ubi est pro: solvere, nempe per attributionem vel perscriptionem, quod ad mensas argentariorum in tabernis fieri solebat. Ad sententiam comparant Senec. de Tranquill. 11. — *mea virtute me involvo*, suaviter de viro sapiente, qui pro pallio, quo philosophi se involvere solebant, virtute sua se involvit. — *prob. Paup. s. d. quaero*, vulgarem sententiam: „paupertati me adiungo, paupertatem sector," suavissima imagine expressit. Fingit enim, se petere et ambire velle pauperiem, tanquam puellam, cuius dos (uti supr. III. 24. 21. apud Scytharum campestrium puellas) sola virtus et probitas sit. — Cum toto hoc loco comparat *Boettig.* Lucian. Tim. 36.

v. 57—64. *Non est meum*, divitiarum autem ego expers non opus habeo, *ad miseras preces decurrere*, ad preces perfugere, quibus deorum moveatur miseratio. — *si mug. Afr. mal. proc.* si tempestatis ab Africo concitatae tempore malus stridorem edat, pro: imminente naufragii periculo; supr. I. 14. 4: *Et malus celeri saucius Africo Antennaeque gemant.* — *votis pacisci*, sub ea conditione vota suscipere et promittere, *ne* cett. hinc *preces emaces* apud Pers. II. 3. — *Addant avaro divitias mari*, h. e. divitiis, quas mare insatiabile devorare solet, novum additamentum accedant; pro vulgari: in mari pereant. — *avaro*, insatiabili, ut supr. I. 28. 18: *mare avidum.* —

Tum me biremis praesidio scaphae
Tutum per Aegaeos tumultus
Aura feret geminusque Pollux.

CARMEN XXX.

Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius,

62. *Tunc*, pars Codd. et pleraeque ante *Bentl.* editt. Revocavit hanc nem *Orellius*. — v. 64. *ferat*, ex aliquot Codd. *Bentl.* „At futu- *feret* longe melius summam sui fiduciam exprimit quam optativus " *Or.* — *R.*

is *scaphae*, cymbae minoris, duobus remis ab uno regitur. iodi autem cymbae, ut nau- essent praesidio, navibus riis, ut adhuc fieri solet, an- fuere. — *per Aegaeos tu- is*, h. e. per motos in mari o fluctus; erat autem mare eum, per quod Romam advehi ant merces Tyriae et Cypri- avigantibus ob crebras tempe- infestissimum. *Boettigero* Ho- eundem in hoc loco poetam cum, e quo apud Lucian. Her- c. 28. proverbium: ἐπὶ ῥιπὸς γαῖον διαπλεῦσαι haustum sit, oculos habuisse videtur. — *ius Pollux*, Castor et Pollux, antibus propitii; cf. supr. I.

CARMEN XXX.

od ante Horatium iam alii ma- ominis poetae de gloriae suae rtalitate senserunt et professi id Horatius quoque sentit et etur in hoc epilogo, iis car- us, quae tum primum evulga- addito, „*partam sibi lyricorum rum inter Romanos principi am aeternam fore*," vaticinans. ui Horatium in iis, quae de is sui immortalitate in hoc carmine gloriatur, modestiae leges migrasse autumant, ii sane magnum antiquitatis poetam ad nostrae aetatis ingenium et mores, ne dicam, ad nostrorum poetarum pretium diiudicant, nec eum, alias modestissimum, (ut vel carmen sextum libri primi et carmen secundum libri quarti satis docent), in hoc vaticinio quoque Graecorum poetarum vestigia pressisse secum reputant. Nobilissimam autem, quam Horatius sumit, superbiam excitasse inprimis videtur exemplum Pindari, similiter fere de carminum suorum aeternitate gloriantis in Pyth. VI. 7 sqq. — Caeterum cum Horatius idem fere de nominis sui immortalitate vaticinium iam in ultimo carmine libri secundi ediderit illudque pariter atque hoc pro epilogo haberi possit, non temere aliquis, Horatium primum duos Carminum libros priores et deinde hunc librum tertium separatim publicasse, inde colligat. — Comparant Propert. III. 2. et, qui Horatium imitatus est, Ovid. sub fine Metam. XV. 871 sqq.

v. 1—5. *Exegi*, perfeci. — *regal. sit. pyr.* pro: pyramidibus regio sumtu exstructis: vox *situs* (h.

Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum. 5
Non omnis moriar multaque pars mei
Vitabit Libitinam: usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus 10
Et qua pauper aquae Daunus agrestium

e. structura, positus,) rerum exstructarum et in loco aliquo collocatarum periphrasi inservit. — *imber edax*, nam, ut Tibull. I. 4. 18. canit: *Longa dies molli saxa peredit aqua.* et sic carm. praeced. v. 36: *lapides adesi.* — *impotens*, praeter modum furens atque saeviens; sic apud Catull. IV. 18: *freta impotentia*, procellosa et ventorum furore concitata.

v. 6—9. *Non omnis moriar*, supra II. 20. 6: *Non ego, quem vocas, Dilecte Maecenas, obibo Nec Stygia cohibebor unda.* — *Vitabit Libitinam*, haud sepelietur, haud obnoxia erit morti; — habuit enim *Venus Libitina*, quae praeerat funeribus, templum, in quo tam vendebantur quam locabantur, quae ad sepulturam vel funerum apparatum pertinebant. Hinc infr. Sat. II. 6. 19. autumnus gravis *quaestus Libitinae* vocatur. — *multa pars mei*, Ovid. l. l. 875: *Parte tamen meliore mei super alta perennis Astra ferar.* — *usque eg. post. cresc. laud.* nova semper apud posteros laude vigebo atque celebrabor. — *recens*, Ep. II. 1. 53 sq.: *Naevius in manibus non est et mentibus haeret Paene recens.* — *dum Capitol. Sc. cum tacit. virg. Pontifex*, donec stabit Capitolium, h. e. in aeternum; Capitolii enim aeternitatem cuncta portenderant; cf. Liv. I. 55. Pro vulgari: *stabit*, posuit rem, quae in Capitolio, dum illud stabat, fieri solebat; unoquoque nempe mense, (vid. Varr. L. L. L. V. 47.) sacra publica ibi administrabat Pontifex Maximus, sollemni pompa a virginibus Vestalibus eo deductus. — *tacita*, refer ad religiosam verecundiam, qua linguis inter sacra favere debebant piae virgines.

v. 10—16. *Dicar, qua violens* cett. Sententia: ego oriundus ex ea regione, qua violento impetu devolvitur Aufidus et ubi in terris illis aridis Dauni olim regno paruerunt agrestes populi, h. e. ego Appulus, ex humili loco ad summum gloriae fastigium evectus, extollar apud posteros ut Romanorum poetarum is, qui primus carmina lyrica, qualia Sappho et Alcaeus cecinere, modis Latinis aptaverim. — *Aufidus*, Apuliae fluvius nunc *Ofanto;* cf. infr. IV. 14. 25. — *obstrepit*, significanter de sonoro violentioris fluvii cursu; hinc Aufidus *longe sonans* dicitur infr. IV. 9. 2. — *Daunus*, antiquus rex Apuliae, qui a terra, cuius imperium tenebat, *aquae paupere*, h. e. arida, sicca, *siticulosa* (ut infr. Epod. III. 16. Apulia dicitur) lyrica audacia ipse *pauper aquae* dicitur.

Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quaesitam meritis et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

v. 12. Pro *regnavit* in plerisque Codd. legitur *regnator*, quod glos-
a est. — Verba *ex humili potens* Bentl. et Mein. ad Daunum re-
nt; melius tamen conveniunt ipsi Horatio, qui gloriatur se humili
natum „maiores pennas nido extendisse (ut infra ait Ep. I. 20.
)" et ad summam nominis claritatem pervenisse. Daunus satis iam
ignatus est uno epitheto *pauper aquae*. *R.*

regnavit populorum agrestium,
aeca structura (ἦρξε λαῶν) pro
nam agrestium populorum te-
t. — *ex humili potens*, ex igno-
factus nobilis; libertino quippe
re natus fuit Horatius, ut ipse
fitetur infr. Sat. I. 6. 6. cf.
r. II. 20. 5. — *Aeolium car-
n*, proprie quidem de iis carmi-
us, quae Sappho et Alcaeus, ex
ula Lesbo, praecipua gentis Aeo-
e sede, oriundi cecinere; sed iam
in universum de Graecorum poeta-
rum carminibus lyricis. — *Delphi-
ca lauro*, idem poetarum praemium
et insigne, *lauream* scilicet *Apolli-
narem* Pindaro vindicat infr. IV.
2. 9. — *volens* (θέλων), propitia;
hinc saepe *volens propitius* in pre-
cationum formulis iungi solent. Liv.
I. 16. de Romulo: *pacem precibus
exposcunt, uti volens propitius
suam semper sospitet progeniem*,
cf. Liv. XXIV. 21 et 38.

Q. HORATII FLACCI
C A R M I N U M
LIBER QUARTUS.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Intermissa, Venus, diu
Rursus bella moves? Parce, precor, precor!

v. 1—2. Interrogantis haec potius verba esse quam exclamantis, docuit *Iahnius* ad h. l. *R.*

CARMEN I.

Quemadmodum ultimum libri tertii carmen pro *epilogo* eorum carminum, quae primum poeta in dias luminis auras emiserat, ita hoc primum libri quarti recte pro eius haberi potest *prologo*. Valedixerat quidem Horatius iam poesi lyricae et barbiton suum, *bello*, ut ipse supr. III. 26. 3. dicit, *defunctum*, in Veneris templo suspenderat; sed bona fortuna, ut denuo illi temperando tractandoque manus imponeret, cum amicorum suorum, tum Augusti inprimis rogatu atque auctoritate permotus fuit. Cum igitur tam ea, quae in Augusti gratiam, ut Carm. II. IV. V. XIV. XV. seriore aetate cecinerat, quam alia, quae vel tum vel iam olim composuerat carmina, nunc in unum fasciculum collecta hoc libro quarto, *ex longo intervallo*, ut Suetonius in poetae nostri vita testatur, *tribus carminum libris Augusti iussu additis*, publici iuris faceret; iis facete hoc carmine praelusit et qualem se semper poetam leviorem et amoribus tantum aptum (cf. supr. Carm. I. 6. et II. 12.), talem hic quoque se professus est. Itaque lyram, quae diu tacita pependerat, nunc increpans ingeniose se pristinis amoribus incalescere fingit. Hinc se convertit ad Venerem eamque, ut in iuniores potius quam in se iam quinquaginta ferme annos natum potentiam suam exerceat, obnixe rogat atque obtestatur. Inter iuniores autem deae inprimis adeundum commendat *Paullum Maximum*, iuvenem nobilem, formosum, eruditum et divitem, qui non solum magna cum gloria eius militiam secuturus, sed eandem etiam quovis honorum munerumque genere ornaturus atque cumulaturus sit. Ve-

sum qualis eram bonae
ub regno Cinarae. Desine, dulcium
r saeva Cupidinum, 5
irca lustra decem flectere mollibus
durum imperiis; abi,
uo blandae iuvenum te revocant preces,
pestivius in domum

, *in domo*, Codd. non pauci; eaque vulgata lectio fuit ante Bent-
Sed manifestum est, *in domo* potius a librariis profectum esse,
domum, quae doctior est et exquisitior structura. *R.*

vero, dum Veneris vim et
deprecatur, ecce iam no-
ni amore se percussum sen-
niecto illi furori resistere
Quae quidem tota de no-
bus fictio si unice ad or-
amplificationem simplicis
: „*Ego poesin lyricam*
a me intermissam retra-
sus sum, nec his iussibus
potui," referenda esse vi-
cile apparet, quam iniquum
m eorum de hoc carmine
um, qui, quod in eo ad
etae artem et ingenium
debebant, ad turpem eius
transferunt.

. *Interm. V. d. rurs. bell.*
rsus, o Venus, amore, quo
s meus vacuus fuit, me
Qui amant, suaviter mi-
neris *bella moventis* sequi
; de qua quidem a re mi-
rem amatoriam translata
id. supr. ad III. 26. 2.
. 16. Prop. IV. 1. 137. —
recor, precor! quasi iam
nis in pectus se immitten-
t, ut supr. II. 19. 7. de
parce, Liber, parce, Gravi
thyrso. — *Non sum, qua-*
infr. Epist. I, 1. 4: *Non*
mens, non aetas. — *sub*
regno Cinarae, cum me regeret Cinara (ut supr. III. 9. 9: *Me nunc Thressa Chloë regit*) pro vulgari: cum amarem Cinaram; de nota loquendi ratione, qua *regno* puellarum subiecti esse dicuntur earum amatores, vid. *Burm.* ad Propert. III. 18. 8. — *bonae*, observa vim huius epitheti; mollissimo enim animi sensu simpliciter *bonam* vocat, cui olim *immunis* placuerat, cf. infr. Epist. I. 14. 33. et cui, ut Hor. infr. IV. 13. 21. ait, *breves annos fata dederant.* — *flect. moll. iam dur. imp.* novis amoribus me emollire velle iam duriorem contra eos factum; *flectere* ab equis durioris oris, qui *flectendo* (supr. III. 7. 25: *flectere equum sciens*) domantur, translatum. *Mitsch.* comparat Hermesian. Eleg. v. 35. — Quam suaviter contraria *mollibus et durum*, ut paulo ante *saeva* et *dulcium*, sibi respondeant, unusquisque facile sentiet. — *revocant*, pro simplice: vocant, ut apud Liv. V. 35: *in partem revocare* pro: vocare.

v. 9—20. *Tempestivius*, opportunius; *tempestive* enim, h. e. iusto tempore vel opportune veniunt, qui desiderati veniunt; sic *tempestivus* passim de rebus, quae opportuno vel suo tempore fiunt; infr. Epist.

Paulli purpureis ales oloribus 10
Comissabere Maximi,
Si torrere iecur quaeris idoneum:
Namque et nobilis et decens
Et pro sollicitis non tacitus reis
Et centum puer artium 15
Late signa feret militiae tuae,
Et quandoque potentior
Largis muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream sub trabe citrea. 20

v. 18. *Largis*, vulg. lectio. Nonnulli libri (et inter eos Orellii Cod. antiquissimus Bern.) praebent *largi*, quod praetulerunt *Bentl.*, *Cuning.*, *Mein.*, *Or.*, probante *Obbario* (in Iahnii Annall. Phil. et Paed. 1838. VIII. 4. p. 377). Mihi tamen magis placet vulgata lectio, cum non opponatur avaro largus, sed minus locuples aemulo *diviti*, qui largis muneribus puellam capere studet. — v. 20. Pro *citrea*, quod multi Codd. tuentur, cum aliis libris *Fea*, *Iahn.*, *Mein.* receperunt *Cypria*, de qua lectione *Orellius* recte ita iudicat: „Vereor, ne *Cypria* orta sit ex illa longe diversa *trabe Cypria*. Od. I. 1. 13. nec magnopere placet *deam Cypri* locari sub *trabe Cypria*. Iis autem, qui hoc praeferunt, ante omnia probandum erit *Cypriam* trabem sic nude dici pro *cedrina*, maxime cum Libanus, Syria, Creta magis etiam quam Cyprus cedris abundarint.“ *R.*

II. 2. 142: *tempestivum pueris concedere ludum*. — *Paulli*, intelligendus fortasse est, ut nonnulli suspicantur, *Paullus Fabius Maximus*, quem quidem, quamvis postea demum an. U. C. DCCXLIII. cum *Q. Aelio Tuberone* consul fuit, variis tamen nominibus iam tum inter nobiliores iuvenes conspicuum fuisse, e laudibus, quas breviter et παροδικῶς quasi, sed admodum dextre huic carmini Hor. intexuit, luculenter apparet. — *purpur. al. oloribus*, quae, tanquam ales, curru nitidis oloribus iuncto per aërem veheris; cf. supr. ad III. 28. 15. *purpureus* passim de coloribus fulgidis et pulchre nitentibus. — *comissabere in domum* — *comissari* pro: se transferre, ut Graecorum εἰςκωμάζειν, de quo multa exempla collegit V. Cl. *Iacobs.* in Animadv. ad Anthol. Vol. II. T. II. p. 205. Comissationes autem et laeta convivia inprimis Veneri et eius comitibus grata et iucunda sunt; cf. Anacr. VI. 12. — *iecur*, ut aliarum cupiditatum, ita amoris quoque sedem; vid. *Toup.* ad Longin. p. 302. et cf. supr. ad I. 13. 4. — *idoneum*, sc. quod torreatur amoribus. — *decens*, pulcher, amabilis, ut supr. I. 18. 6: *Venus decens*; et passim alibi. — *non tacitus*, litotes pro: disertus. — *centum puer artium*, complurium artium scientia imbutus, pluribus artibus simul excellens, nihil amplius. — *Et quandoque potent. larg. mun. ris. aemul.* et quando se a puella sua iis rivalibus, qui largis muneribus viam ad eam affectaverant, non sine iucunda animi voluptate praelatum esse intellexerit; *quandoque* pro simplice: quando, ut carmine sequente v. 34. — *riserit*, sc. aemulum. — *lacus Albanus* (nunc: *Lago di Castel*

Illic plurima naribus
Duces thura, lyraeque et Berecyntiae
Delectabere tibiae
Mixtis carminibus non sine fistula;
Illic bis pueri die 25
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes pede candido
In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina nec puer
Iam nec spes animi credula mutui, 30
Nec certare iuvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.

v. 22. 23. *lyraque et Berecyntia — tibia*, e pauds Codd. *Cruq.*, *atl.*, *Cun.* Male. — *R.*

ndolfo) fuit in nemore sive luco ano, de quo vid. Strab. V. p. 240. . V. 15. Virg. Aen. IX. 387., in quidem regione amoenissima illus villam suam, ut bene obvat Scholiastes, habuisse videtur. te *ponet marmoream*, simulacrum m in templo, quod tibi consecrais est, e marmore exsculptum ocabit. — *sub trabe*, contignate, tholo; cf. supr. ad II. 18. 3. *citrea*, lignum *citreum*, quod ex ica advehebatur, in magno apud nanos pretio fuisse constat; vid. . XIII. 15. et quos laudat *Mitsch.*, *mas.* ad *Tertull. de Pall.* p. 432. *con. de Triclin.* p. 20.

. 21—32. *Illic* cett. in illo tem- quaecumque te delectant, in orem tuum instaurabit Maximus. *plur. nar. duc. thur.* significan- pro vulgari: plurima thura tibi lebit. — *lyraeq. et Berecynt.* tus inprimis Veneri in eius tem- permixtus lyrae, tibiae, fistulae tus esse debebat, cum idem in ioribus conviviis, quibus et ipsa ctabatur, audiri soleret; cf. supr. III. 19. 18 sqq. Caeterum tam *lyrae*, (quae inde supr. III. 11. 6. *amica templis* dicitur,) quam *tibiae* et *fistulae* in sacris usus fuit; de *tibiae* et *fistulae* discrepantia vid. supr. ad III. 19. 20. — *Berecyntiae*, h. e. Phrygiae, cf. supr. l. l. — *mixtis carminibus*, h. e. concentu, quem mixti inter se lyrae, tibiae, fistulae modi efficiunt; infr. Epod. IX. 5: *Sonante mixtum tibiis carmen lyra.* — *Illic bis pueri die* cett. in templo illo puerorum puellarumque chorus hymnos vel alterna carmina in laudes tuas inter saltandum cantabit. — *bis die*, matutino et vespertino tempore, ut in sacris Isiacis apud Tibull. I. 3. 31. — *pede candido*, pulchro, nihil amplius. — *in morem Salium*, cf. supr. I. 36. 12. *quatient humum*, cf. supr. I. 4. 10. — *spes animi credula mutui*, spes, quam creduli amantes de mutuo amore fovere solent. — *certare mero*, ubi in compotationibus alter alterum largiore vini haustu vincere studet, ut infr. Epist. I. 19. 11. — *novis floribus*, corollis convivalibus e recentibus floribus nexis.

Sed cur heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro 35
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
Iam captum teneo, iam volucrem sequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubiles. 40

v. 37. *te ego somniis*, *Lambin.*, *Torr.* al. e Cod. Sed rectius a plerisque Codd. abest hoc *te*, quod e glossa in textum illatum videtur. *R.*

v. 33 — 40. Dum alienum nunc animum ab amoris lusibus se habere ait, subito signa vim novi amoris declarantia in se animadvertit nec Ligurinum, mollem puerum, esse, qui veteres flammas resuscitaverit, dissimulat. — Similis fere locus est apud Tibull. I. 4. 81., ubi poeta medela illa, qua modo aliis in amore succurrere studuerat, se ipsum, novo vulnere saucium indigere sentit. — *rara lacrima*, quae *furtim* (ut Hor. supr. I. 13. 7. loquitur) *in genas labitur*. Meleag. LIII. 1. Anth. Graec. T. I. p. 17: *Αἰεί μοι δύνει μὲν ἐν οὔασιν ἦχος Ἔρωτος, Ὄμμα δὲ σῖγα πόθοις τὸ γλυκὺ δάκρυ φέρει*. Apud Dioscorid. Epigr. XXIV. 4. Anth. Graec. T. I. p. 250. eiusmodi lacrima, quam mollior amor exprimit, *χλωρὸν δάκρυ* vocatur. — *cadit*, h. e. cessat, torpet, deficit, vel, ut Plaut. Mil. Glor. IV. 6. 56. de lingua obmutescente loquitur, *praeciditur*. — *inter verba*, sic Dido (Virg. Aen. IV. 76.), Aeneae amore perversa: *Incipit effari mediaque in voce resistit*: et sic in veteris carminis fragmento Aedituae, quod servavit Gellius Noct. Attic. XIX. 9. *verba labris abire* dicuntur. — *silent.* nam, ut infr. Hor. Epod. XI. 9: *amantem et languor et silentium Arguit*. cf. ad Catull. LI. 9. — *volucrem*, celerrime currentem; *volubiles*, aquarum natantis corpore dimotarum fluctus pulchre hoc epitheton exprimit.

CARMEN II.

AD IULUM ANTONIUM.

'indarum quisquis studet aemulari,
.e, ceratis ope Daedalea

et 2. *I — Ule*, in duo versus distraxit *Lambinus*, quem secuti
s alii; sed est hoc loco nomen bisyllabum. *R.*

CARMEN II.
ıb *Iulo Antonio* rogatus,
um et felicem Augusti e
nanico in urbem reditum,
o desiderio et communi
ıetitia tum Romae exspe-
carmine quodam Pindarico
, recusat quidem in hoc
quod sibi ab illo deman-
:rat, sed hac ipsa recu-
ıuod se explere posse ne-
;ie, ut supr. I. 6. II. 12.
/. 15., explet. Quid enim
s, quibus a versu 35 us-
40. omnes Augusti laudes
ımplexus est, gravius, sub-
agnificentius de illo dici
'otius autem huius carmi-
or in hac pulcherrime col-
t amplificata conspicitur
„ *Si hoc mihi sumam,*
tore, Antoni, Pindaricum
carmen in felicem Augu-
n componam, rem peri-
am aggrediar; Pindarus
quovis carminum genere
princeps et summus nec
bilis; at ego sum tenuis
: humilis poeta. Tu igi-
Antoni, quando Augu-
cuius praesidio summa
ım salus atque felicitas
riumphans in urbem in-
, grandiore spiritu eius
lebrabis [cantabis laetos
rbis publicum ludum fo-
rumque litibus orbum. Tum in communi omnium laetitia mea quoque audietur vox, triumphoque procedente nos omnes laeti acclamabimus diisque sacra faciemus]; tu decem tauros et totidem vaccas, ego pro rerum mearum modulo vitulum immolabo." Scriptum fortasse est hoc carmen eo ipso anno, quo Augustus U. C. DCCXXXVIII. inter alios trans Rhenum Germaniae populos, nomini Romano infestos, Sygambros inprimis, quorum mentio in hoc carmine fit, perdomuisse traditur; vid. Dio LIV. 19 sqq. Quamvis enim Augustus non statim post Sygambros victos, sed U. C. DCCXLI. demum Romam redierit, curis quippe ad res in Gallia et Hispania componendas retentus; eius reditus tamen iam longe ante tam publicis quam privatis votis exspectatus fuerat, vid. Dio l. l. [Alii tamen scriptum esse censent hoc carmen anno demum 740 vel 741 U. C. *R.*] — De *Iulo Antonio*, Marci Triumviri e Fulvia filio, praeter Dionem LIV. 26. et Vell. II. 100. vide *Gentis Octavianae Stemma* diligenter a *Wetzelio* contextum in *Vit. Hor.* III. p. 57.

v. 1 — 8. *Pindar. quisquis* cett. Quicumque ad Pindari exemplum se carmen aliquod sublimius componere posse temere sibi persuadet, is temeritatis suae, ut olim Icarus, poenas dabit; [volatus eius altior non

Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres 5
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,

v. 6. Ineptum est, quod nonnulli Codd. praebent: *Cum super notas saluere* (s. *saliere*) *ripas. R.*

tutior erit quam Icari. — Cum volatus tribui soleat poetis, accommodatissima imagine is, qui frustra ad maiestatem alitis Dircaei assurgere studet, ceratis Icari pennis niti dicitur]. — *cer. ope Daedalea pennis*, alis Daedali arte cera coniunctis. Ov. Metam. VIII. 190 sqq. — *pennis niti*, significanter pro vulgari: volare, ut apud Virgil. Aen. IV. 252. — *vitreo*, caeruleo, viridi, *ὑαλίνῳ*. cf. supr. ad I. 17. 20. — *datur. nom. pont.* notissimum illud Ovidii: *Icarus Icariis nomina fecit aquis*, vel: *Icarus immensas nomine signat aquas.* — v. 5—8. *Monte decurrens velut amnis* cett. Ingeniorum ubertas vel orationis copia et abundantia passim quidem cum *flumine* comparari solet (exempla tam ex ipso Pindaro, quam ex aliis poetis depromta vid. apud *Mitsch.*), sed Horatius haud acquiescens in hac vulgari comparatione impetum illum, quo Pindarus ruit, vel verborum illorum ex profundo eius ore prorumpentium vim et copiam *rapido torrenti* aequiparat. — Iunge: *Pindarus fervet immensusque ore profundo ruit, velut amnis monte decurrens, quem* cett. — *fervet*, h. e. fervore illo et aestu, quo poetae corripi et agitari solent, concitatur; accommodate ad *amnem*, qui vehementius commotus proprie *fervere* vel *aestuare* dicitur; hinc infr. Sat. I. 10. 62: *rapido ferventius amni Ingenium.* — *immens. prof. ore ruit*, Pindarus, cui os *profundum*, *στόμα βαθύ*, h. e. os, e quo, tamquam e fonte uberrimo, immensa verborum sententiarumque praeclara copia, tribuitur, ipso exquisitissima ratione: *immensus profundo ore ruere* dicitur; *ruit*, exuberat, prorumpit; — cum Pindari *ore profundo Mitsch.* comparat Cratini Fragm. apud Suid. v. *Δαιδαλόφρονον στόμα*. cf. Callimach. II. Apoll. 106. — *imbres quem sup. not. alu. rip.* elegante brevitate pro: qui non capiens, quibus per imbres auctus est, aquas super alveum vel iustas ripas effunditur; sive quem imbres tanta aquarum copia impleverunt, ut super solitas ripas effunderetur; *notas*, quibus adhuc amnis continebatur.

v. 9—20. *Laur. don. Apoll. cet.* Pindarus; poeta in quovis carminum genere summus. — Ex ipso autem hoc loco, quae fuerint illa carminum genera, in quorum quoque Pindarus excelluerit, cognoscere licet; scripsisse nempe illum refert 1) *Dithyrambos*, 2) *Paeanas* s. Hymnos et Encomia, 3) *Epinicia* s. Iudicia Hieronicarum, 4) *Epicedia* s. θρήνους, e quibus omnibus *Epinicia* tantum aetatem tulisse saepe lec-

Seu per audaces nova dithyrambos 10
Verba devolvit numerisque fertur
Lege solutis;
Seu deos regesve canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidere iusta
Morte Centauri, cecidit tremendae 15
Flamma Chimaerae;
Sive quos Elea domum reducit

v. 13. *regesve*, e Codd. nonnullis reposuit *Bentl.*, cum antea secun-
ı plurimorum Codd. fidem in omnibus editionibus legeretur: *regesque.*
ıtius est illud; „neque enim uno carminis genere et deos et reges ce-
t Pindarus, sed illos in ὕμνοις, hos in aliis.“ R.

ıerunt semperque dolebunt ve-
ım literarum aestimatores. —
rea *Apollinari*, (pro: *Apollinea*)
ı Hor. supr. III. 30. 11. *Del-*
ıa *lauro* a Melpomene cingi cu-
— *dithyrambos* in sacris Bac-
ds primum ab hominibus furore
ıitis fero quodam cantu iactatos
leinde a Laso, Pindari praece-
ıe, cultiore, ut videtur, forma,
ıenam introductos esse satis qui-
ı constat; sed cum perfecta di-
ıamborum exempla tempus nobis
derit, de peculiari eorum na-
ı et forma nihil certi statui pot-
Regnasse in hoc carminum ge-
ı eam inprimis licentiam et au-
lam, ut eorum auctores liberius
ıri suo indulgentes haud ad prae-
ta illa, quae alias poetarum im-
ım coercent, se componerent, sed
ıeros pro arbitrio mutarent (hinc
ıeris *fertur lege solutis*) et ab
ad aliud versuum genus tran-
ıent; id ex hoc ipso loco Hora-
ıo colligere licet. Ipse Hor. in
bus illis carminibus ad *Bacchum*
r. II. 19. III. 25. concipere qui-
ı dithyrambici poetae spiritum
ıat, sed ambo illa carmina ab
ırna dithyrambici carminis forma
ge recedere videntur. Caeterum de
dithyrambis Pindaricis vid. *Schnei-
der Versuch über Pindars Leben
und Schriften* p. 20. — *nova verba*,
intellige nova sententiarum lumina,
nove effictas grandisonorum verbo-
rum formulas, vel, ut supr. III. 25.
7. Hor. loquitur: *recentia indicta
adhuc ore alio.* — *devolvit*, appo-
site ad torrentis cum impetu fluctus
suos *devolventis* imaginem. — *Seu
deos regesve canit*, — h. e. *Paea-
nas.* Hinc Serv. ad Virgil. Aen. X.
732: *Pindarus opus suum, quod
et hominum et deorum lau-
des continet, Paeanas vo-
cavit.* Sub *Paeanum* igitur titulo
tam *hymnos* quam *encomia* com-
plexus esse videtur Pindarus. — *re-
ges, deorum sanguinem*, heroas. —
per quos cett. *Theseum, Pirithoum,
Bellerophontem* puta, quorum prio-
res cum caeteris Lapithis Eurytum
et alios Centauros, ob vim libidi-
nosam, *Pirithoi* sponsae, *Hippoda-
miae*, in coena nuptiali intentatam
(cf. supr. ad I. 18. 8.), *Bellerophon*
vero *Chimaeram* (cf. supr. ad II.
17. 13.) occidisse feruntur. — *tre-
mend. flamma Chimaer.*, Chimaera
ignivoma (πυρίπνοος); simillime
supr. l. l. *Chimaerae spiritus igneae.*
— *Sive quos Elea dom. reduc. pal.*

Palma caelestes pugilemve equumve
Dicit et centum potiore signis
Munere donat, 20
Flebili sponsae iuvenemve raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in astra nigroque
Invidet Orco.
Multa Dircaeum levat aura cycnum, 25

v. 23. *deducit*, Codd. plures et aliquot veteres editt.; *reducit*, al. l.

caelest. cett. sive *Epinicia*, quibus eos, qui victoriam e ludis Olympicis reportant, aeternitati commendavit. *Elea*, ab urbe Elide in Peloponneso, ubi agebantur ludi Olympici. — *caelestes*, ad deos quasi hoc insigni honore evectos, cf. supr. I. 1. 6. Commode laudant Vitr. IX. Praefat.: *Graecorum maiores hieronicis ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudes, sed etiam, cum revertantur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur, e reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* — *pugilemve equumve*, aut virum, cui in pugilatu, aut *equum* (κέλητα), cui in certamine equestri victoria contigit; *equus* enim, cum quo quis in certamine equestri victor evaserat, pariter cum victore publicis laudibus celebrari (Theocrit. XVI. 46.) et statuis adeo, inscriptionibus cett. (cf. *Boettig.* ad h. l.) nobilitari solebat; iam vero cum *equi* laus cum eius moderatoris laude fere coniuncta fuerit, *equus* nunc in universum pro: *victore in certamine equestri* positus est. — *munere potiore centum signis*, carmine centum statuis praeferendo; carmen enim, ut Hor. supr. III. 30. 1. ait, *aere perennius* est.

v. 21 — 24. *Flebili spons. iuv. rapt. cett.* sive sortem miserae puellae, cui amabilis sponsus praematura morte ereptus est, carmine miserabili deplorat, h. e. sive *Nenia*, vel *Epicedia*, θρήνους, canit. Pendet autem ex eius θρήνοις, quibus tristem nobilium aetatis suae hominum mortem deflesse videtur, unum tantum exemplum insignitius. Cantum de Pindari θρήνοις vid. Dionys. Hal. T. II. p. 128. et *Schneider.* ad Pindar. Fragm. p. 30 sqq. — *vires animumque*, virtutes masculas, tam in corporis robore, quam in forti animo positas, ἀνδρείαν. — *mores aureos*, amabiles, decentes, honestos; cf. supr. ad I. 5. 9. — *educit in astra*, immortalitate donat, ut supr. III. 25. 6: *stellis inserere*. — *nigr. invid. Orco*, pro vulgari oblivioni eripit, ut infr. IV. 8. 26: *fluctibus Stygiis eripere*. cf. Pind. Ol. VIII. 77. Theocrit. XVI. 42 sqq.

v. 25—32. Ut eo magis se longe Pindaro poetam inferiorem ostendat, aptissima imagine Pindari sublimitatem cum cycno in altos nubium tractus se levante, suam vero, quam humiliori tantum carminum genere det, operam cum sedulo et operose apis succi flores per humum deli-

Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinae
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus uvidique 30
Tiburis ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro

v. 30. Non recte *Bentleius* v. *plurimum* iungit cum v. *nemus*, cum ssario referendum sit ad v. *laborem*. „Nam *labor* hic epitheto de- ndus erat, non *nemus*, quod h. l. utrum densum sit necne, nihil re- ‹ *Or.* — v. 31. *rivos*, coni. *Bentl.*, quasi ripae sine fluvii mentione lute dici non possint. *R.*

is studio comparat. — *Multa t aura*, vulgo explicant: mul- levat, sed hoc latet iam in: *it quoties in altos tractus nu- s;* imo tam apis, cui levis et ua tantum ad volandum aura est, quam poetae sublimioris, *multo* spiritu agitari debet, re- tu habito *aura* illa, per quam ando se agitat cycni corpus dius, proprie et egregie ad rem ta dicitur. — *Dircaeum cycnum*, larum Thebanum, a notissimo in tia fonte *Dirce*. Sic Anacreon l Antip. Sidon. Ep. 80. *κύκνος* os appellatur. — Poetarum au- cum cycnis *canoris* (qui a *mu- istinguendi* sunt) comparatio no- ma; vid. supr. ad II. 20., ubi Horatius in *album alitem*, h. ycnum, se mutari fingit. — *apis tinae*, a monte *Matino*, Horatii ine, Venusiae, vicino; apposite ir apem in eius vicinia volan- designat. — *more modoque*, ra, qua illa solet, industria. — *ta carp. thyma p. lab. Pl.* infr. . Epist. I. 3. 21. de Iulio Floro, oeta: *Ipse quid audes? Quae sm volitas agilis thyma?* — poetis cum apum, flores decer- pentium, sedulitate comparatis op- portune *Boettig.* laudat locum Pla- tonis in Ione p. 534. A.: *λέγουσι γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιῤῥύτων ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥςπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι.* Plura in hanc rem dabunt *Muretus* in Var. Lect. VIII. 1. et *Mitsch.* ad h. l. — *circa nemus uvidique Tibur. rip.* ibi enim Musis operari solebat Horatius; hinc carmine se- quente v. 10. *aquas, quae fertile Tibur praefluunt, et spissas nemo- rum comas*, se nobilem Aeolio car- mine poetam facturas esse canit. — *uvidi*, cf. supr. ad III. 29. 6. — *ripas, Anienis* nempe, *Albulae* cett. — *operosa parvus*, accommodate ad apis, quacum se comparat, ingenium et naturam; *fingo*, uti apis, quae proprie *mel fingere* (*πλάττειν*) di- citur. Observent tirones insigne poetae in verborum scite ad rei imaginem accommodatorum delectu studium.

v. 33—44. *Concines* pro simplice: canes, ut passim; *poeta*, — *Anto- nius* enim, ut ad h. l. testatur Acron, poetam se nobilitavit carmine epi-

Caesarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum merita decorus 35
Fronde Sygambros;
Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique divi
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum. 40
Concines laetosque dies et urbis
Publicum ludum super impetrato
Fortis Augusti reditu forumque
Litibus orbum.
Tum meae, si quid loquar audiendum, 45
Vocis accedet bona pars, et, O sol

v. 36. *Sugambros*, *Or.*, *Sicambros*, al. — v. 45. *loquor*, e Coll. nonnullis, *Bentl.*, *Mein.*, al. *R.*

co, duodecim libris: composito et ad exemplum Virgilianae Aeneidos *Diomedeis* inscripto. — *maiore plectro*, grandioris spiritus carmine. — *quandoque* pro: quando, ut carm. antecedt. v. 17. — *trahet*, captivi enim vincti trahebantur ante triumphantis currum; sic reges in triumpho *retortis manibus trahi* dicuntur infr. Epist. II. 1. 191. cf. supr. II. 12. 11. — *per sacrum clivum*, qui ducebat in Capitolium. *fronde*, lauro. — *Sygambros*, gentem Germaniae, eas fere trans Rhenum inter Luppiam et Sigiam (*Lippe* et *Sieg*) tum incolentem terras, quas nunc Ducatus Montensis, Comitatus Marchiae et pars Cliviae obtinent. — *feroces*, bellicosos, barbaros; infr. IV. 14. 51: *caede gaudentes* dicuntur. — *Quo nihil mai. meliusve terr. fat. don.* idem fere Horatius de Augusto infr. Epist. II. 1. 17. praedicat: *Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.* et Ovid. ex Pont. I. 2. 100: *Alma nihil maius Caesare terra ferat.* — *in aurum priscum*, in priscam aureae aetatis felicitatem. — *urbis publicum ludum*, vere editos esse illos ludos publicos, quos inter alia pro felice Augusti reditu Senatus populusque Romanus voverat, testatur Dio LIV. 27. nimirum, postquam Augustus, qui *nimium diu*, ut Hor. infr. IV. 5. 2. ait, *abfuerat*, U. C. DCCXLI. Romam rediit. — *forum litibus orbum*, ergo non in rebus trepidis tantum et tumultu causarum actiones in foro cessabant (quod dicebatur *iustitium*), sed in publica etiam, uti ex hoc loco apparet, laetitia.

v. 45—52. *Tum*, sc. quando Augustus feroces Sygambros per sacrum clivum trahet, h. e. quando triumphans urbem ingredietur. — [*meae*, *si quid loquar audiendum*, *Vocis acc. bona p.*, quamquam ego non par sum Augusti rebus gestis digne cantandis, illo tamen laetissimo die non silebo, sed, si quid omnino quod audiatur dignum proferre potero, in communi omnium laetitia mei quoque animi sensum aperiam, pulchrum illum et laudandum diem carmine celebraturus. —

Pulcher, o laudande! canam, recepto
Caesare felix.
Teque, dum procedis, Io Triumphe,
Non semel dicemus, Io Triumphe, 50
Civitas omnis, dabimusque divis
Thura benignis.

v. 49. *Teque, dum procedis*, Codd. prope omnes et sic *Lamb.*, *Cruq.*, ıderb. — *Teque, dum procedit*, e Cod. antiquissimo Bernensi *Orellius*, icans: „dum procedit Caesar triumphans, nos te, Triumphe, non semel, continuo dicemus.“ *Tuque dum procedis*, nonnulli recentiores Codd., phyr. ac pleraeque editiones [etiam *Doer.*]. Dan. Heinsius denique ndavit: *Duxque dum procedit*; Bentleius: *Isque dum procedit*. Vide ıt. *R.*

ı, i. e. magna, ut infr. Ep. ad v. 297. Sat. I. 1. 61. — *Tedum procedis* etc. Persuasum est, orationem non ad Anto-ı, sed, id quod recte monuerunt ɔliastae, ad ipsum potius Trium-ı conversam esse. Adducor ad sententiam non tantum verbo ıedendi, quod mire dictum esset de homine currum triumphan-ıequente, non ipso triumphante, inprimis iis, quae statim se-ıtur, verbis: *dabimusque divis ·a benignis*. Aperte enim in eo-numero, qui thura diis dent, rtur etiam Antonius, cum eius-hominis sit victimas caedere et a dare divis (cf. Od. I. 36. ı.: *Et thure et fidibus iuvat ıare et vituli sanguine debito ıeos*). Iam nemo non videt, eum eodem simul tempore in pompa nphali procedere posse et sacra re cum reliquis; manifestum est ır, verba *dum procedis* ad An-um referenda non esse. Si hoc m certum est, dubitari non pot-quin unice vera sit optimorum d. lectio *Teque;* nam recte de-stravit *Bentleius*, *Tuque* si ad nphum referatur, prius *Io Trium-*iungendum esse cum vv. *Tuque dum procedis*, posterius cum v. *dicemus*, quod admodum esset inficetum. Facile est autem intellectu, cur mutaverint librarii *Teque* in *Tuque;* scilicet putabant, v. *dicemus* inngendum esse necessario cum v. *Io Triumphe*, ut apud Ov. Art. Am. II. 1: *Dicite, Io Paean et Io, bis dicite, Paean.* Sed neutiquam hoc opus esse, docet locus ex ipso Horatio petitus Epod. 9. 21: *Io Triumphe, tu moraris aureos Currus et intactas boves? Io Triumphe*, ubi non solum tamquam deus Triumphus invocatur, sed pariter ut nostro loco bis nomen eius ponitur, ut in hac allocutione seni quaedam insit similitudo cum eorum vocibus, qui triumphanti acclamant: *Io triumphe, Io triumphe.* Triumphum igitur recte alloqui poterat Horatius; verba autem *te non semel dicemus* tum non significant, quod *Bentl.* inferre studet: „nos omnes, pueri patresque, carmina in Triumphum non semel scribemus“ sed potius: „non semel sacra acclamatione te celebrabimus, non semel nomine te laeti appellabimus.“ Quod multi denique putaverunt, orationis nexum atque concinnitatem hac interposita allocutione turbari, minime verum est;

Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre qui largis iuvenescit herbis 55
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus. 60

v. 58. *orbem*, Codd. non pauci; sed *orbis* significat aut mensem aut plenilunium, de quo nostro loco minime agitur. Codd. optimi et vetustissimi recte praebent *ortum*. *R.*

poeta enim iam praesentiens festi diei laetitiam ita abripitur hoc ἐνθουσιασμῷ, ut procedentem Triumphum oculis quasi cernat ipsum iam cum amico nomine ciere sibi videatur. — Ita non opus est Bentleii emendatione *Isque dum procedit*, aut Dan. Heinsii *Duxque dum procedit*. Nec probanda est *Orellii* lectio *Teque, dum procedit*, utpote quae minus poetica videatur et idonea auctoritate destituta sit. *R.*]

v. 53—60. *solvet*, sc. voto, cui solvendo, si Augustus felix faustusque rediisset in urbem, Antonius et Horatius diis se *obstrinxerant* vel *obligaverant*, pro vulgari: tu decem tauros et totidem vaccas, ego vitulum immolabo. — *relicta matre*, a lacte depulsus; *in mea vota*, sc. solvenda. — *Front. curvat. imitat. ign. Tert. lun. refer. ort.* ostendens in fronte prima cornuum germina, lunae fere die tertio a novilunio orientis formam falcatam imitantia; comparant *Mosch.* II. 88. et *Claud.* de Rapt. Proserp. I. 128. de vitula: *pedibus quae nondum proterit arva Nec nova lunatae curvavit germina frontis.* — *qua notam duxit*, ea corporis parte (haud dubie *fronte*), qua diversi coloris macula notatus est. — *niveus videri*, λευκὸς ἰδέσθαι vel ὁρᾶσθαι. *videri* Graeco more abundat. Sic apud Virgil. Aen. VI. 49: *maiorque videri*. — *cetera* (τὰ δ' ἄλλα), quod ad reliquum corporis colorem attinet. Similis fere tauri illius, cuius formam Iuppiter Europae causa induisse fingitur, descriptio apud Mosch. II. 85: Τοῦ δ' ἤτοι τὸ μὲν ἄλλο δέμας ξανθόχροον ἔσκε, Κύκλος δ' ἀργύφεος μέσσῳ μάρμαιρε μετώπῳ. Caeterum victimarum tam formam quam naturam singulari studio Hor. adumbrare solet; cf. supr. III. 13. 4 sqq. et III. 22. 7.

CARMEN III.

AD MELPOMENEN.

m tu, Melpomene, semel
ıscentem placido lumine videris,
non labor Isthmius
arabit pugilem, non equus impiger
u ducet Achaico 5

haio, Codd. nonnulli et sic *Cun.*, *San.*, *Fea. R.*

RMEN III.
riam, qua nulla homi-
;ere possit maior et in-
ıoc carmine pariter ac
). II. 20. et I. 1. sibi
atius, sed ita, ut ge-
quo verticem extollit,
lida superbia sit alie-
anem enim illum hono-
ɔetarum choro insertus
a populo Romano ve-
ıpiciatur, quam si vi-
ludis sacris vel e bello
n sibi, sed Musarum,
ıscenti arriserint, acce-
beneficio. Melpomenen
is, ut lyricae poeseos
n hoc carmine appellat
quod spiret et placeat,
id totum eius muneris
ur, gratissimum animi
rat. — Si quaeras, quid
d tantam laudem et ad-
uic carmini apud omnes
id a generoso, qui in
mine regnat, spiritu et
tae modestia inprimis
esse, ipse facile senties.
sententiae involucro,
ıus benignitati ingenii
n adeoque omnem suam
debeat, poeta in hoc
ias agit.

v. 1—12. *Quem tu, Melpom., semel* cett. Sententia: quicumque, uti ego, dextris Musis natus fuerit, h. e. cuicumque, ut mihi, nascenti largioris ingenii concessa fuerit facultas, is in amoeno quodam secessu, uti ego in agro Tiburtino, poetae nobilitatem consecutus facile victorum vel e sacris ludis vel e bello redeuntium supersedebit gloria. — *Nascentem placido lum. videris*, dignum, in quem nascentem dona tua conferres, habueris. Praeivit in hac suavissima imagine Hesiod. Theog. 82: *Ὅντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο, Γεινόμενόν τ' ἐςίδωσι.* — *Τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χείουσιν ἀοιδήν* cett. cf. Callimach. Epigr. II. 4. et Theocrit. IX. 35. — *labor Isthmius* (*πόνος*, *ἄεθλος* vel *ἆεθλον*), certamen in ludis Isthmicis, quos ad Isthmum Corinthium in Neptuni et Melicertae honorem institutos esse satis constat. Similiter *Elei labores* apud Stat. Silv. IV. 4. 31. de certaminibus in ludis Olympicis. — *clarabit pugilem*, clarum victorem in pugilatu faciet; *clarare* iam in prima et propria significatione, vulgo alias pro: declarare, ostendere, poni solet. — *non equus imp. curr. duc. Achaic. victor.* non in certamine curuli victoriae laudem

Victorem, neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt 10
Et spissae nemorum comae
Fingent Aeolio carmine nobilem.
Romae principis urbium
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros, 15
Et iam dente minus mordeor invido.
O testudinis aureae
Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,

v. 10. *perfluunt*, Codd. nonnulli et sic *Fea*. *R*.

si parabit equorum virtus et velocitas. — *Achaico*, Graeco, adeoque de eo, quo certatur in ludis Olympicis. — *res bellica*, rerum praeclare in bello gestarum gloria. — *ornat. Deliis foliis*, h. e. ut carm. anteced. v. 35. dicitur, *merita fronde* (lauro) *decorum*. — *regum tumidas minas*, regum superbiam; cum delectu autem *regum* pro *hostium* posuit, quia nihil *rege* vel *regis* nomine Romanis fuit infestius. — *ostendet*, sc. triumphum agentem. — *Capitolio*, eo enim per *sacrum clivum* (cf. carm. antec. v. 35.) cum pompa sollemni pergebat triumphans. — *Sed quae Tibur aqu. fert. praefl.* cett. cf. ad carm. antec. v. 31—32. — *praefluunt* pro: praeterfluunt, ut infr. IV. 14. 26. Sic *praefluere* pro: praeterfluere, apud Liv. XLIV. 31. — *Fing. Aeol. carm. nob.* venusta brevitate in hanc fere sententiam: tam suave et iucundum mihi suppeditabunt otium, ut in poesi lyrica ibi me exercens poeta evadam nobilissimus. — *Aeolio*, lyrico, cf. ad III. 30. 13.

v. 13—24. *Soboles Romae principis urb.* gens Romana urbem nobilissimam in toto terrarum orbe incolens, pro vulgari: Romani vel populus Romanus. — *principis urbium*, similiter infr. IV. 14. 44: *Roma domina*, et Epist. I. 7. 44: *regis Roma*. Mart. XII. 8. 1: *Terrarum dea gentiumque Roma, Cui par est nihil et nihil secundum*. — *dente min. mord. invido*, malevolorum istorum hominum, qui primum carminibus meis obtrectabant, iam paene vici invidiam; *maior* nunc paene sum (ut supr. II. 20. 4. dicit,) *invidia*. Hominibus invidis vel *Livori* (ut Ovid. Am. I. 15. 1. eum appellat) *edaci*, notissima imagine *dens*, quo infestos sibi petat et mordeat, tribuitur; cf. infr. Epod. VI. 15. Epist. I. 18. 82. Ovid. Trist. IV. 10. 123: *Nec, qui detrectat praesentia Livor iniquo Ullum de nostris dente momordit opus*. — *Pieri*, o Musa, Melpomene. — *quae strepit. dulc. testud. aur. temperas*, h. e. quae ex aurea testudine pro arte, qua illam moderaris et tractas, dulcem sonorum concentum elicis; de elegante usu verbi: *temperare*,

O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

CARMEN IV.

DRUSI LAUDES.

Qualem ministrum fulminis alitem,

osite *Mitsch.* laudat Propert. II. 80: *Tale facis carmen, docta udine quale Cynthius impositis ıperat articulis.* — *mut. quoq. . donat. cyc. son.* Aptissimae ad ıae potentiam designandam ima- ıs! De proverbiali locutione, qua ı, qui nihil in medium proferre ıst, apud Graecos ἰχθύων ἀφω- ερος, dulcissime canens autem: νου ἀοιδότερος vel ᾠδικώτερος tur, vid. Interpretes ad h. l. — *atura*, quae donare vales. — *ıstror digito praetereuntium*, no- est locus Persii I. 28: *At pul- ım est digito monstrari et di- : hic est:* οὗτος ἐκεῖνος. cf. *sch.* et *Boettig.* — *Roman. fidic.* *ıe*, ut nobilis ille Romanorum poe- qui princeps Aeolium carmen ad les Italos deduxerim. — *quod* *o*, quod lyrici poetae me agit itus.

CARMEN IV.

nsigni illi iuvenilis fortitudinis umento, quod *Drusum Neronem*, gusti privignum, vix viginti tres ıos natum, in bello contra Rae- et Vindelicos edidisse narrant, ıe insigne Horatius in hoc car- ıe monumentum posuit. Res sci- ıt fuit haec: Raeti et Vindelici ıorum illi terras ad Alpium radi- ces, ab oriente meridiem versus, a monte Adula ad Iulias usque Alpes vel ad Veronae et Comi usque fines, eas igitur terras, quas nunc Grisonés et Tirolenses tenent, vid. Strab. IV. p. 315. C. hi vero, proximi Raetorum accolae, ea sub Alpibus septentrionem versus loca, quae a lacu Bodamico per meridionalem Bavariae et septentrionalem comitatus Tirolensis partem ad fluvium Oenum usque porriguntur, incolebant, vid. Strab. VII. 449. A. et *Mannerti German.* p. 610.) cum crebras in Galliae Italiaeque agros incursiones facerent et populationibus suis in dies Romanis infestiores fierent; Augustus modum tandem eorum ferociae et insolentiae ponendum esse ratus U. C. DCCXXXIX. exercitum contra eos mittendi eique privignum suum *Drusum Neronem* praeficiendi cepit consilium. Cui quidem consilio eventus respondebat optatissimus. Drusus enim non solum Raetos in primo statim proelio ad Alpes Tridentinas cum iis commisso fudit fugavitque, vid. Dio LIV. 22. sed pari quoque fortuna Vindelicos deinde coniunctim cum fratre suo Tiberio, quem adiutorem et Augustus addiderat, perdomuit; vid. Vell. II. 98. Huius geminae igitur Neronum de

Cui rex deorum regnum in aves vagas
Permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

Raetis et Vindelicis victoriae gloriam Horatius, uti ab ipso Augusto, Suetonio in Vit. Horat. teste, iussus fuerat, duobus carminibus celebravit, altero, de quo nunc agimus, in *Drusi*, altero (infra IV. 14.) in *Tiberii* laudes composito. — Tria autem potissimum hoc carmen, in quorum tractatione omnis eius ars et splendor cernitur, continet: 1) egregiae illius fortitudinis et iuvenilis vigoris, quo Drusus in pugna contra Raetos se conspiciendum praebuerat, descriptionem, sive in qua omnis haec descriptio versatur, Drusi cum iuvene aquila et leone comparationem; 2) Augusti, tamquam unici earum virtutum, quibus Drusus nunc exsplendescebat, auctoris laudationem; laudat enim vere paternum Augusti animum, quem ille in privignis suis Neronibus rite educandis probaverat simulque, quantam vim in omnem animi cultum educatio habeat, breviter ostendit; 3) veteris C. Claudii Neronis, unde originem suam repetebant Nerones, memoriam; quem quidem, cum ex eo inde tempore, quo Hasdrubal, Hannibalis frater, in bello Punico secundo ab eo devictus fuerat, sereno semper vultu Fortuna Romanis affulgere coeperit et ipse Hannibal, (cuius sub fine huius carminis de Romanorum virtute, vinci omnino nescia, oratione nihil sublimius et Romanis honorificentius cogitari potest,) spem omnem, Romanos vinci posse, abiecerit, ut virum egregie de republica meritum multis extollit laudibus.

v. 1—18. *Qualem ministrum* cett. Nexus et sensus huius loci, quo Drusi, admodum adhuc iuvenis, contra Raetos pugnantis vigor atque impetus cum iuvenis aquilae et leonis vigore et impetu comparatur, est hic: Vindelici Drusum iuvenem tali impetu et vigore contra Raetos pugnantem viderunt, quali iuvenis aquila, cum nido relicto in alta evolavit, mox in ovilia inde et dumetos ruit atque demittitur, vel quali timendus iuvenis leo caprae in pascuis conspicitur. — Uti in plurimis comparationibus ea tantum rei comparatae pars, quam solam respexit quisque poeta, spectanda et ab iis, quae ad ornatum pertinent, diligenter discernenda est, ita in his duabus comparationibus unice *iuvenilis aquilae et leonis vigor atque impetus* spectari et caetera omnia ad ornatum referri debent. — *Qual. ministr. fulm. alit. cl. iuvent. et patr. vig. nid. lab. prepul. insc.* pro vulgari: qualis esse solet iuvenilis et patrius vigor aquilae, quam (*olim*) forte aliquando primum volatum in aëre tentare vidimus. — *ministr. fulm. alit.* causam, ex qua aquila fulmina Iovi ministrare ficta sit, inter alia inde repetunt, quod nulla unquam aquila fulmine tacta fuerit; vid. Plin. X. 3. s. 4. sed rectius fortasse in altissimo, quo ad nubila tendit aquila, volatu huius commenti causam quaeras. — *cui rex deor. regn. in av. vag. permis.* Iuppiter enim, ut tradunt, regium aquilae inter aves datum honorem operae illius, quam Iovi in Ganymedis raptu praestitisse fertur aquila, praemium esse voluit. Sequitur

Olim iuventas et patrius vigor 5
Nido laborum propulit inscium,
Vernique iam nimbis remotis
Insolitos docuere nisus
Venti paventem, mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus, 10
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnae;
Qualemve laetis caprea pascuis
Intenta fulvae matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem 15
Dente novo peritura vidit:

v. 6. *protulit*, Codices non pauci; sed vim maiorem habet altera lectio *propulit*. — v. 13. *vernisque*, pars Codicum. Cf. *Ianium* ad h. l. — 15. *iam mane* vel *iam sponte*, suspicatur *Bentl.* Alii aliter. *R.*

mpe Hor. eos, qui Iovem in Ganmede rapiendo aquilae ministerio um esse narrant; vid. Apollodor. [. 12. 2. et ibi *Heyn.* Secundum ios ipse Iuppiter in aquilam mutus est; vide, quem laudat Boet-:., *Hemsterhus.* ad Lucian. T. I. 210—15. — *flavo*, pulchro, ut pr. II. 4. 14. et III. 9. 19. et xcenties alibi. — Particulam *olim* i pro: primum, explicant, ut parulas *mox* v. 9. pro: deinde, et nc v. 11. pro denique, responat; sed, ut hanc explicationem us loquendi ferat, valde equim vereor; imo particula *olim* de bus, quas ita fieri et factas esse nstat, saepissime in comparatiobus obvia. cf. infr. ad Sat. I. 25. — *laborum*, nisuum illorum, übus in altum se extollere labont aquilae; hinc statim *venti inlitos nisus docere* dicuntur; *venti im nisus docent*, dum volatu se llere conantem levant. — *verni*, m aquilarum aeque ac milviorum accipitrum pulli sub veris certe ie nidum relinquere solent; non audienda igitur sunt, quae vano studio contra h. l. disputat *Iul. Scalig.* Poet. VI. c. 7. — *paventem*, observa artem poetae, qua pro tenui: eum, egregie alitis non sine pavore primum volatum in aëre molientis naturam designat. — *dracones*, de aquilis hostiliter serpentes petentibus et cum iis conflictantibus res nota; vid. Plin. H. N. X. 4. s. 5. et quae in hanc rem congessit *Cerda* ad Virg. XI. 751. — *reluctantes* (ut *luctans draco* apud Virg. l. l.), dum serpentes scilicet (ut Cic. de Div. I. 47. locum Homeri Il. XII. 201. de *aquilae cum serpente pugna* imitatione exprimens loquitur,) *se intorquent*, vel, ut Plin. l. l. ait, *multiplici nexu alas aquilae ligant et ita implicant, ut simul decidat.* — *caprea*, nos: *Gemse.* — [*matr. ab uber. iam lact. depuls. leon.* h. e. iuvenem leonem, qui matris ab ubere remotus lacte iam non amplius nutritur novumque cibum petere cogitur. — Cum mater iuvenem leonem ab ubere depellat, ut lacte eum prohibeat, sine ulla verborum

Videre Raetis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi 20
Dextras obarmet, quaerere distuli;
Nec scire fas est omnia; sed diu
Lateque victrices catervae

v. 17. *Raeti* (s. *Rhaeti*), Codd. propemodum omnes et veteres editiones, adeo ut gens illa a Druso victa uno nomine appellata fuerit *Raeti Vindelici* (vel *Alpes Raeti* sint veteris illius herois, quem commemorat Plin. III. 20; quae *Vanderburgii* est sententia). Alii e Codd. nonnullis receperunt *Raeti — et Vindelici*, quae lectio procul dubio ab interpolatore profecta est. Omnes fere recentiores editores auctore et suasore *Bentleio* scripserunt *Rhaetis* s. *Raetis*, quod cum paucis aliis habet Cod. Sangall. a pr. m. — v. 18—22. Cum verba *quibus — sed* admodum incommode hic interposita sint, multi viri docti (inter quos *Ianius*, *Mein.*, *Weberus*) spuria ea esse non sine magna probabilitate iudicaverunt. *R.*

abundantia leo dici potest *ab ubere matris lacte depulsus;* additum enim *lacte* significat id, a cuius usu prohibetur, qui a matris ubere depellitur. Itaque neque emendationibus opus est, neque confugiendum ad ineptam *Wadii* explicationem: „a copioso lacte.“] — *novo dente*, significanter de iuvene leone, qui primum dentes suos sanguine imbuit. — *Raetis* pro: Raeticis; — *videre Vindelici*, ab initio enim, cum solos Raetos aggrederetur Drusus, qualis ille dux esset, Vindelici *viderunt*, sed deinde eius virtutem quoque *senserunt*, vid. argumentum.

v. 18—28. *quibus mos unde deduct.* — *nec scire fas est omnia*, h. e. qui cur ad Amazonum exemplum secures semper in bello gestare soleant, nec perscrutari placuit, nec scire omnia licet. — Turbat sane et deprimit haec historica quasi observatio poetae sublimioris spiritum et impetum; sed haud dubie, cur eam adspergeret, graviores causas poeta habuit; sive quod disputari tum multum solebat Romae de prima moris illius, quo Vindelici securibus in bello uterentur, origine; sive quod Vindelicorum, qui vulgo *securigeri* appellati esse videntur, addere et circumscribere omnino debebat cognomen; sive quod ab Augusto huius rei in hoc carmine mentionem facere iussus fuerat, sive quod ex alia, quam nunc ignoramus, causa huius rei commemorationem non facile praetermittere poterat. Ne multa! vix dubitari potest, quin hi versus, quos *Iani* in peculiari ad h. l. Excursu ut spurios et e margine temere in textum importatos damnat, ab ipso Horatio profecti sint. Extitisse enim aliquem, qui ingenii sui ostentandi causa eiusmodi sententiam numeris adstrictam textus Horatiani margini allineret, Indaeus Apella, non ego, credat. — *sed*, h. e. ut missa igitur faciam, quae hic commemorare nihil attinet, vel: ne igitur extra oleas vager, sed ad propositum redeam; hac enim fere vi particula *sed* eleganter ponitur ab iis, qui a digressione aliqua ad propositum se revocant; — *victrices catervae*, impune certe primum Italiae et deinde Galliae fines late et

Consiliis iuvenis revictae
Sensere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus et bonis;
Est in iuvencis, est in equis patrum
Virtus, neque imbellem feroces
Progenerant aquilae columbam;
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Utcumque defecere mores,

v. 24. *repressae*, e Codd. aliquot *Bentl.; reiectae*, coni. *Wadius.* nge tamen exquisitior et fortior est plurimorum Codd. lectio *revictae.* v. 26. *sanctis*, coni. *Bentl.*; sed frustra. — v. 29. In nonnullis edinibus distinguitur: *fortibus; et bonis Est in iuvencis.* At verba *fortis bonus* sollemni formula inter se iunguntur (ut Ep. I. 9. 13. Cic. ad m. V. 19. Verr. III. 69.); neque opus est, ut v. *iuvencis* epitheto nis definiatur, cum insita patrum virtute satis significetur iuvencorum nerositas. Magna denique cum vi repetitum *est ἀσυνδέτως* initio poum est sententiae. *R.*

tis diu depopulatae fuerant. — *victae*, invicem vel vicissim victae, i pro simplice: *victae*, ut supr. . 1. 8. *revocare*, pro: vocare, et pius alia verba cum *re* composita, ipere malis. — *Sensere*, cf. supr. II. 7. 10. — *nutrita faust. sub. netral.* exculta sub faustis in Austi domo auspiciis.

v. 28. *In pueros — Nerones*, — *er* passim respondet patrii sermo- voci: *iung.* supr. Carm. IV. 1. . *Maximus* dicitur *puer centum tium.*

v. 29—36. *Fortes creant. fort. bon.* cett. Sententia: insita quim fuit Neronibus generosior gensuae indoles, quae apud animaadeo propagari solet; sed rectum, i accedere omnino debebat, genesioris illius indolis cultum paternis gusti curis illi debent. — In sentiam, patrum indolem ingenerari is, cfr. Eurip. Fragm. Alcm. 7. Dind.: ὡς ἀληθὲς — Ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα, Κακῶν δ' ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πατρός. Plura vid. apud *Mitsch.* et *Boettig.* — *Est in iuvencis* cett. animalia quoque indolis suae generositatem propagant. Martial. VI. 38. 7: *Acris equi suboles magno sic pulvere gaudet: Sic vitulus molli proelia fronte cupit.* — *Doctrina sed v. promov. insit.* sed insitas animi vires (τὸ ἐγγενές) elicit et exercere docet institutio. Commode in hanc sententiam laudat *Boettig.* Cic. pro Arch. Poet. 7: *Atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum illud nescio quid praeclarum ac singulare solere existere.* cf. Quint. Inst. Or. XII. 2. et Eurip. Hec. 600. — *utcumque*, quandocumque; *mores defecere*, ubi insitae animo vires

Indecorant bene nata culpae.
Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen et Hasdrubal
Devictus et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris, 40
Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas
Ceu flamma per taedas vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

v. 36. Vulgatae lectioni *dedecorant* recte praetulerunt plerique recentiores editores (*Iani*, *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Iahn*, *Or.*) inusitatius verbum *indecorant*, quod praeter Acr. et Porphyr. non pauci tuentur Coll. Usus est hoc verbo Accius ap. Non. p. 125. Merc. — v. 42. *durus*, Coll. nonnulli, sollemni varietate. *R.*

(*bene nata*, ut statim Horatius ipse explicat,) non exercentur, ibi studium animi excolendi friget. — *indecor. ben. nat. culpae*, bona indoles (τὸ εὐφυές) vitiis corrumpitur.

v. 37—48. *Quid deb., o Rom., Neron., testis Metaur. flum.* cett. Quomodo salus vestra, o Romani, in antiquae Neronum gentis virtute reposita fuerit, nobilissima illa pugna, qua Hasdrubal ad flumen Metaurum a C. Claudio Nerone devictus est, testatur; a cuius eventu, uti omnis, quae Romanis deinceps contigit, secunda, ita omnis, quam Poeni post illam experti sunt, adversa fortuna repetenda fuit. — Rem illam improvisam et inopinatam, quam C. Claudius Nero, consul, in bello Punico secundo A. U. DXLVII. felicissimo eventu ausus est, narrat Liv. XXVII. 43 sqq. Clam enim castris, in quibus ille Hannibali oppositus se adhuc tenuerat, cum delecta manu relictis, cum e Lucania in Umbriam celeri itinere delatus esset, tanta fortuna ibi ad flumen *Metaurum* (nunc: *Metaro*, vel: *Metro*,) adortus est exercitum, quem Hasdrubal fratri suo Hannibali auxilio ducturus erat, ut occidione eum cum ipsius duce occideret; quae quidem victoria splendidissima cum sola futurarum victoriarum Romanis causa extitisset, *ille pulcher dies*, qui *primus fugatis tenebris* (propulsa, quod imminebat Romanis, pericula) *alma adorea risit* (*alma victoriae luce exsplenduit*), eorum, quae *Roma debeat Neronibus*, testis laudatur. — *adorea*, Plin. XVIII. 3. *gloriam a farris honore adoream* appellabant; *adorea* scilicet, *ador* vel *far adoreum* (nos: *Dinkel*) post partam victoriam praemii loco militibus distribui solebat; unde *adorea* pro ipsa victoria ponitur. — *ut*, postquam; ab eo inde tempore, quo. — *Afer*, Hannibal, *dirus*, Livius quoque XXI. 4. ad Hannibalis vitia *inhumanam* eius *crudelitatem* refert; cf. supr. ad III. 6. 36. — *ceu flamma per taedas*, sc. furere solet, quod ad notam zeugmatis figuram ex *equitavit* eliciendum est. — *per Siculas equit. und.* per mare Siculum concitatissimo impetu ferri solet. — *Eurus* iam *equitare*, ut Zephyrus apud Euripidem Phoeniss. 210. ἱππεύειν, ad celerem eius impetum de-

Post hoc secundis usque laboribus 45
Romana pubes crevit et impio
Vastata Poenorum tumultu
Fana deos habuere rectos,
Dixitque tandem perfidus Hannibal:

dum dicitur. Eadem de causa rus apud Catull. LXVI. 54. *dis ales equus* vocatur, ubi iot. Nec alio consilio Euro *Zoi* apud Virg. Aen. II. 417. iloni *equi Thraces* apud Val. I. 610. tribuuntur. Huc acquod ἱππεύειν apud Graecos de omnibus, qui concitatiore ruunt, dicitur; exempla ad edit *Mitsch.* uti fere supr. III. *eques* de quovis, qui celeri aufertur. Iam vero cum apud ›s καθιππεύειν, καθιππάζεχώραν, de eo quoque hoste leat (vide, quem *Boettig.* lau- *Vesseling.* ad Diodor. Sic. T. 31.), qui feroce impetu popuus terram aliquam pervagatur, apparet, quam apte *equitare* ›ali simul ferociter per Italas ruenti accommodatum sit; et r. Epod. XVI. 12. et XVII. qui insolentius hosti insultat, imagine adumbratur. — *post* πὶ τοῦτο, post hanc Claudii am. — *secundis laboribus*, :anter de victoriis in prospeorum, quos milites in bello ›nt, successu positis. — *tu-*, de eo graviore bello, quo ›ublica subito hostium adventu etu in summum discrimen ad-:. — *rectos*, erectos, ἀνωρους, in pristinum honorem tos.

19—60. *perfidus Hannibal*, nibale enim, ut severus eius m censor Livius XXI. 4. ait, animadvertebatur: *perfidia plus quam Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus deorum metus, nullum iusiurandum, nulla religio.* Poeta autem iam primas potissimum belli Punici secundi causas, *perfide* ruptum ab Hannibale Sagunti oppugnatione foedus respexisse videtur. Hinc apud Livium quoque XXI. 40. Hannibal *dux foederum ruptor* appellatur. — *tandem dixit*, Hannibalis, quae sequitur, oratione nihil profecto ad hoc carmen tam in Neronum, quam in totius gentis Romanae laudem et gloriam aptius, gravius et sublimius accedere potuit. Eo magis autem Hannibalem sic loquentem inducere poterat poeta, cum vere ille accepto de funesta Hasdrubalis clade nuncio *agnoscere se fortunam Carthaginis* dixisse feratur; vid. Liv. XXVII. 51. Caeterum in hac oratione, quae vim suam praecipue eo accipit, quod is ipse, qui Romano nomini infestissimus erat, Romanarum virtutum nunc laudator existit, acriter pro se quisque intendat animum ad summum illum verborum ornatum et splendidissima sententiarum lumina, quibus simplex sententia: „Vana et irrita est omnis opera nostra, quam in bello contra Romanos, fugiendos nobis potius, quam persequendos, ponimus; quo gravius enim eos impugnamus, eo magis eorum efflorescit gloria; imo Romanos, quos ab omni periculo tutos semper praestabit Neronum virtus, a nobis

Cervi, luporum praeda rapacium, 50
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis aequoribus sacra
Natosque maturosque patres 55
Pertulit Ausonias ad urbes,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
Per damna, per caedes ab ipso
Ducit opes animumque ferro. 60
Non Hydra secto corpore firmior

v. 60. *animosque*, duo *Bentleii* Codd., unus *Vanderb.* Cf. *Bentl.* ad h. l. *R.*

vinci posse, omnis plane Hasdrubale interemto spes evanuit!" egregie expressa et amplificata est. — *Cervi lup. praed. rapac. sectam. ultr.* nos stulti ultro sectamur Romanos, ut sicut cervi fere istis tanquam lupis rapacibus praedae simus; cf. Epigr. Posidipp. XIV. Anth. Gr. T. II. p. 50. — *opimus est triumphus*, in gloriosi triumphi loco ponendum est; pro tenui: praestat; *triumphum* iam insignivit epitheto, quo proprie *gloriosa* illa *spolia*, a duce caeso duci derepta, insigniri solent. — *cremat. fort. ab Ilio*, *iactat. Tusc. aeq. sacr.* Opportune comparant Virgil. Aen. I. 71: *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor, Ilium in Italiam portans victosque Penates.* — *sacra*, Penates, vid. *Heyn.* Excurs. IX. ad Virg. Aen. II. v. 293 sqq. p. 304. — *maturos*, sc. funeri, ut infr. Ep. ad Pis. v. 115: *maturus senex*, et supr. III. 15. 4: *Chloris maturo propior funeri.* — *Ausonias*, Italas, ab Ausonibus, antiquis Italiae incolis; vid. *Heyn.* Excurs. IV. ad Virg. Aen. VII. 37. p. 129. — *Duris ut ilex tonsa bipenn.* cett. Quemadmodum ilex, cuius frondes vel rami per bipennem detondentur, laetius deinde efflorescere solet, ita gens Romana, dum cladibus in bello afficitur, ab ipso ferro, quo caeditur, novum vigorem et animum accipit. — *Algido*, vid. supr. ad I. 21. 6. — *feraci frond. nigr.* qui profert multas arbores, ilices nempe, quarum frondes subnigri fere coloris sunt. — *per damn. p. caed. ab ip. duc. op anim. ferr.* observa delectum verborum tam genti Romanae, quam tonsae ilici cum illa comparatae egregie simul accommodatorum.

v. 61—76. *Non Hydr. sect. corp. firm.* cett. Sententia: gens Romana, quotiescumque ab hoste victa est, toties nova contra eum firmitate surgit, veluti olim hydra Lernaea, quae quotiescumque ab eius corpore unum caput desecuerat Hercules, toties eo firmior subnatis statim duobus aliis (vel pluribus) capitibus contra eum non sine dolore se ab ea vinci sentientem, exsurrexit; vel uti olim ex satis dentibus draconis

Vinci dolentem crevit in Herculem,
Monstrumve summisere Colchi
Maius Echioniaeve Thebae.
Merses profundo, pulchrior evenit; 65
Luctere, multa proruet integrum

65. *Mersus*, Codd. permulti; „sed esse deberet *mersa* ob v. 53.“ vulgata lectione *evenit* nonnulli Codd. praebent *exiet*, quam an- em futuri formam accommodatiorem putantes sequentibus futuris — *geretque* — *perficient* receperunt *Mein.* et *Or.* Sed magnopere , ne haec praesentis ad sequentia futura accommodatio tribuenda ariis; nam futura quoque in nonnullis Codd. mutata sunt in prae- ut accommodatiora redderentur praegresso praesenti, nec magis da est *Bentleii* ratio, qui haec praesentia praetulit futuris, quam ii et *Orellii*, qui receperunt futurum illud *exiet* (quod legitur etiam ertull. adv. Iud. 13.). *R.*

quem Cadmus occiderat, nova in Colchide et Boeotia edita - Fabulam de *hydra Lernaea* Ovid. Met. IX. 69 sqq. cf. lor. II. 5. 2. Cum hydra Ler- Romanos quoque comparat s apud Flor. I. 18. — *secto* , hinc proverbiali locutione τέμνειν dicuntur, quibus ex uod vicerunt, malo plura et subnascuntur; vid. *Torrent.* . — *vinci dolent.* nam, ut nstat, Iolai demum ope victa hydra ab Hercule. — *crevit*, ante brevitate et elegantia pro: m nova ei crevissent capita. *nstrumve summis. Colch. m.* . *Theb.* nec terra Colchica et a e satis draconis dentibus monstrum emisit. Fabulam de e, quem Cadmus in Boeotia, m ille huius socios aquatum em missos necaverat, inter- perhibetur, suaviter enarrat Met. III. 25 sqq. E dentibus erpentis, quorum partem Mi- ubito e caelo allapsa Cadmum iusserat, viri armati, *sparti*, , vid. *Heyn.* ad Apollodor. (quos apposite Horatius *mon-* ppellat,) prognati esse, sed mox, cum hostiliter statim invicem se petiissent, mutuis vulneribus, quinque tantum superstitibus, e quibus fuit *Echion* (unde *Echioniae Thebae*), periisse traduntur. Similia monstra terra Colchica *submisisse* fertur, et quidem per Iasonem, quem donatam sibi a Minerva alteram serpentis illius a Cadmo occisi dentium partem serere iusserat Aeetes; vid. Apollon. Rhod. III. 1175. et Ovid. Met. VII. 122 sqq. — *summittere*, quod eleganter apud Lucret. I. 8. et alibi, (uti apud Graecos ἀναπέμπειν) de floribus dicitur, quos terra sensim sensimque sursum mittit, apposite ad illos viros armatos, qui non subito e terra prosiluerint, sed, ut Ovidius l. c. narrat, sensim sensimque e terra succreverint, transtulit. — *Merses profundo, pulchrior evenit*, nota imago, qua quis malis, quibus laborabat, feliciter superatis comparatur cum eo, qui e profundo mari, ad quod demersus fuerat, bona fortuna emergit; *pulchrior*, virtutis honore insignior. Horatium imitatus est Rutilius Itiner. I. 129: *Flevit successus Hannibal ipse suos. Quae mergi nequeunt, nisu maiore resurgunt Exsiliuntque imis altius icta*

Cum laude victorem geretque
Proelia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: occidit, occidit 70
Spes omnis et fortuna nostri
Nominis Hasdrubale interemto.
Nil Claudiae non perficient manus,
Quas et benigno numine Iuppiter
Defendit et curae sagaces 75
Expediunt per acuta belli.

vadis. — *Luctere, mult. pror. integr. cum laud. vict.* finge tibi par gladiatorum, quorum alter iam paene victus alterum iam paene victorem et integris adhuc viribus, magna cum laude prosternit. — *proelia coniugibus loquenda*, h. e. caesorum maritorum coniugibus cum luctu memoranda; minus bene huc advocant Ovid. Heroid. I. 29. et *coniugibus* de uxoribus eorum accipiunt, qui, cum victores e bello domum redierint, proelia sua iis enarrent. — *superbos*, cum superbia, Romanos victos esse, referentes; eiusmodi nuntius post cladem Cannensem fuit Mago, Hamilcaris filius; vid. Liv. XXIII. 11. — *nostri nominis*, gentis nostrae. — *Nil Claud. non perf. man.* h. e. a C. Claudii Neronis gente sperare Roma potest omnia; per *manus Claudiae* intelligit simul C. Claudii Neronis posteros. Itaque iam Hannibal, Nerones tales fore, qualem Drusus in bello contra Raetos se praebuerat, vaticinatus esse fingitur, quo nihil sane in Drusi laudem fingi a poeta potuit splendidius atque magnificentius. — *curae sagaces*, ingenii in capiendis consiliis sagacitas. — *per acuta belli*, per ea, quae in bello periculum intendunt; *acuta* iam omnia, quae nobis perniciosa fieri possunt, designare videntur. Sic fere pugna anceps et dubia Graecis ὀξὺς ἀγὼν dicitur. *Mitsch.* ad hanc loquendi rationem refert δι' ὀξείας δραμεῖν, ἐπὶ τῶν διακινδυνευόντων, quod proverbium est apud Zenob. Cent. III. 13. et ἐπὶ ξυροῦ εἶναι, apud Theocritum XXII. 6.

CARMEN V.

AD AUGUSTUM.

Divis orte bonis, optime Romulae
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio redi.
Lucem redde tuae, dux bone, patriae: 5
Instar veris enim voltus ubi tuus

v. 4. *consilio*, e paucis Codd. *Fea. R.*

CARMEN V.

im Augusti reditus post longam absentiam (vid. supr. argum. uius libri carm. secund.) cupime ab omnibus Romae exspetur, Horatius in hoc carmine illud, quo Augustum suum eftaret populus Romanus, tam animi affectu expressit desium, ut haud sciam, an ullum en cecinerit, quod Augusto suadulcius et exoptatius accidere st. Non enim in desiderii suamis imaginibus adumbrati detione acquievit, sed eius causas ue honestissimas scite aperuit. nos enim bene sentire ait, Aum esse, cui summam, qua nunc itur, felicitatem debeant, ideotanta erga illum pietate implesse, ut eum tanquam deum tuem divino honore prosequantur eius incolumitate felicitatis incolumitatem ponant. — Est hoc carmen ita comparatum, minem facile reperias, qui molis eius sententiis et numeris, li rivi instar dulcissimo sono rentibus, sensu non perfundatque deleniatur suavissimo!

1—4. *Divis orte bonis*, o tu, propitiis diis natus es, quem deorum benevolentia nobis principem dedit; ut supr. IV. 2. 37: *Quo nihil maius meliusve terris Fata donavere bonique divi.* — *custos*, deus tutelaris, ut supr. I. 28. 29. Neptunus: *custos Tarenti.* — *Romulae*, pro: Romuleae, ut infra Carm. Secul. 47. et Virg. Aen. VI. 877. — *iam nimium diu*, Augustus enim cum Sygambris debellatis rebus quoque in Hispania et Gallia componendis operam daret, tres ferme integros annos iam Roma abfuit; vid. supr. argum. ad IV. 2. — *pollicit. Patr. sanct. conc.* in Senatu igitur, antequam ab urbe proficisceretur, convocato spem maturioris reditus fecisse videtur; *sancto* refer ad venerabilem senatorum dignitatem. — *redi*, in una hac voce cardo quasi totius huius carminis vertitur.

v. 5—8. *Lucem redde tuae patriae*, h. e. civium tuorum de absentia tua tristitiam reditus tuus, velut sol tenebras, dispellat, pro vulgari: veni et cives tuos de absentia tua tristes exhilara; — *lucis* imagine de statu tristi in laetiorem mutato nihil frequentius. — *Instar ver. en. volt. ub. tu. affuls.* [illegible] vultus tui splendor, qui ver[illegible] serenat omnia, conspicitur, [illegible]

Affulsit populo, gratior it dies
Et soles melius nitent.
Ut mater iuvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris aequora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,
Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore dimovet;
Sic desideriis icta fidelibus
Quaerit patria Caesarem.

v. 7. Non recte a multis (etiam *Doer.*) distinguitur: *Affulsit, populo gratior it dies.* — v. 12. *detinet*, Codd. aliquot et multae veteres editiones. In nonnullis Codd. genuina lectio *distinet* mutata est in *destinet* vel *destinat.* — v. 14. *demovet*, ex paucis Codd. *Lambinus* aliique multi (inter quos *Doer.*). Praestat tamen quod plerique Codd. tuentur et recentiores fere omnes receperunt editores: *dimovet. R.*

veris imaginem referre dicuntur, qui omnia, ubi apparent, exhilarant atque serena reddunt; Theocrit. VIII. 41: *παντᾶ ἔαρ*, — *Ἔνθ' ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσσεται.* cf. *Mitsch.* ad h. l. et *Iacobs. Animadv.* ad Anth. Gr. Vol. I. p. 310. Augusti igitur vultus talem fere iam splendorem prae se ferre dicitur, quali dii praesentiam suam manifestare finguntur; cf. Hom. Hymn. in Cer. v. 277 sqq. — *soles melius* (h. e. pulchrius) *nitent;* in hanc sententiam *Boettig.* comparat Aeschyl. Pers. 298.

v. 9—16. *Ut mater iuvenem* cett. en imaginem dulcissimam! Romani Augusti reditum eodem desiderio et eadem animi sollicitudine exspectant, qua pia mater filii sui, iam anno longius in itinere maritimo morantis, exspectare solet. In eadem adumbranda imagine operam posuit Oppian. Hal. IV. 335 sqq. quem tirones cum Horatio comparent. — *Notus*, adversus enim ille flat nautis e Bithynia per mare Carpathium in Italiam redeuntibus; quamvis alias *Notus* pro quovis vento procelloso ponitur; — *invido*, matri filii reditum invidente, adverso; sic res, quae votis aliorum obstant, passim *invidae* dicuntur, ut *paries invidus* apud Ovid. Metam. IV. 73. *invida vestis* apud eundem Amor. III. 2. 27. — *dulci domo*, ex longo itinere enim redeunti nihil domo sua dulcius; hinc Catull. XXXI. 7 sqq.: *O quid solutis est beatius curis! Cum mens onus reponit ac peregrino Labore fessi venimus Larem ad nostrum Desideratoque acquiescimus lecto.* — *votis*, quae mater pro filii reditu nuncupat et suscipit. — *ominibus*, verbis bene ominatis. *icta*, ad vehementiorem desiderii affectum designandum. De locutione, qua quis graviore quodam animi affectu, *dolore, malis, furore* cett. *ictus* dicitur, vid. *N. Heins.* ad Ovid. Trist. II. 818. et *Burm. Sec.* ad Anthol. Lat. T. II. p. 66. — *fidelibus*, retulit hoc epitheton poeta ad *desideriis*, quod ex vulgari ratione ad *patria* referendum erat. — *quaerit*, adesse cupit, reddi sibi optat, cf. supr. III. 24. 32.

Tutus bos etenim rura perambulat,
Nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
Pacatum volitant per mare navitae,
Culpari metuit Fides, 20
Nullis polluitur casta domus stupris,

'. 17. 18. Ne verbum *rura* bis positum in duobus his versibus le-
ır, versu priore T. Faber coni. *prata*, Both. *tuta;* posteriore Bentl.
, Cuningh. et Wakef. *culta*, Wadius denique *arva*. Sed consulto
ıius verbum illud repetiit; utroque enim versu laudantur commoda
ɔarta, altero securitas, altero fertilitas, atque huic *ruris* felicitati
ıuntur in sequentibus *maris* securitas, *domorum* castitas etc. Utro-
gitur versu omnis vis sententiae in v. *rura* posita est, quasi dixerit
: *Rura* tuta et secura sunt, *rura* Cereris beneficio largas messes
ent. *R.*

.7—24. *Tut. bos etenim* cett.
ı et sententia: nec mirum pa-
tanto tui teneri desiderio; nam
ıo imperio rediit in illam se-
s, fertilitas, faustitas, opulen-
des, castitas, coniugiorum san-
et legum auctoritas. — In
n fere de Romanorum sub
ti imperio felicitate senten-
iam ab aliis laudatus Vellei.
': *Nihil deinde optare a diis*
es, nihil dii hominibus prae-
possunt, — quod non Augu-
– populo Romano repraesen-
:. *Finita bella civilia, sepulta*
a, revocata pax, restituta vis
s, iudiciis auctoritas; — rediit
agris, sacris honos, securitas
ibus, certa cuique rerum sua-
ossessio; leges emendatae uti-
latae salubriter cett. — *Tu-*
ıs rura peramb. pacis, quae
ıgustum nobis contigit, bene-
ecure in pascuis boves cir-
gantur, h. e. non amplius ex-
ɜumus hostium incursionibus;
ıobis per Augustum est secu-
cf. Theocr. XVI. 90 sqq.
bene alii de bove arationis
erficiente cogitant; prior enim
ıtio felicitati temporum *in pri-*
ıurum fere sub Augusto *red-*
euntium magis convenit. — *nutrit*,
sc. per fecundas pluvias, secundam
aëris temperiem, cett. Sil. XII. 375:
arva — Cereris nutrita favore.
Faustitas, infra Carm. Sec. v. 59:
beata pleno Copia cornu. — *pacat.*
volit. per mar. navit. non amplius,
ut olim, mare infestant piratae, vi-
get nunc mercatura; *volitant*, non
cum *Mitsch.* ad lasciviam et auda-
ciam nautarum trahendum, sed ad
cursus, quem illi nunc tuti ab om-
nibus insidiis in mari facere pos-
sunt, celeritatem; hinc naves quoque
celeriter currentes *volare* (ut Grae-
cis πετᾶσθαι) dicuntur; Virgil. Aen.
III. 124. Catull. IV. 5. de Phaselo:
sive palmulis Opus foret volare
sive linteo, ubi vide, quae nota-
vimus. — *pacatum per mare*, hinc
Augusto sinum Puteolanum praeter-
vecto nautae, ut tradit Sueton. Aug.
98., *per illum se vivere, per illum*
navigare, libertate atque fortunis
per illum frui, acclamasse dicuntur.
— *culpari metuit*, h. e. non culpa-
tur, de quo elegante verbi *metuere*
usu vid. supr. ad II. 2. 7. — *Fi-*
des, cf. infr. Carm. Sec. v. 57. —
Null. poll. cast. dom. stupr. Ro-
mani enim, in quorum corruptos
mores Hor. supr. III. 6. graviter

Mos et lex maculosum edomuit nefas,
Laudantur simili prole puerperae,
Culpam poena premit comes.
Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen? 25
Quis Germania quos horrida parturit
Fetus incolumi Caesare? quis ferae
Bellum curet Hiberiae?
Condit quisque diem collibus in suis,

invehitur, libidinis licentia et adulteriis *inquinaverant* huc usque, ut ibi v. 18. ait, *et genus et domos.* Itaque Augustus, *cum hoc fonte*, ut Hor. ibi addit, *derivata clades in patriam populumque fluxerit*, pristinum virtutis Romanae honorem revocasse dicitur eo, quod per *morem* (veterem disciplinam) et *legem* (legem Iuliam de adulteriis) *maculorum nefas* (foeda, quibus coniugiorum contaminabatur sanctitas, adulteria) *edomuit* (exstirpare studuit). Similiter Horatius de Augusto infr. Epist. II. 1. ab initio: *Cum tot sustineas et tanta negotia solus, Res Italas armis tuteris, moribus ornes, Legibus emendes* cett. — *Laudant. simil. prol. puerp.* matres pariunt liberos patri suo similes; prolis enim cum patre similitudo matris castitatem probare putabatur; vid. Interprett. ad h. l. et quos laudavimus ad Catull. LXI. 221. — *Culp. poen. prem. com.* qui in flagitio deprehenduntur, ab iis statim poena in legibus constituta expetitur.

v. 25 — 28. *Quis Parth. pav.?* cett. Parthis, Scythis, Germanis, Cantabris ab Augusto perdomitis nulla amplius foras nobis timenda sunt pericula, h. e. pace, otio et securitate per Augustum fruimur. — *Quis Parth. paveat?* de victis ab Augusto Parthis vid. supr. III. 3. hinc infr. Carm. Sec. v. 53: *Iam mari terraque manus potentes Medus Albanaque timet securus.* — *quis gelid. Scythen?* cf. supr. III. 8. 23. ubi: *Iam Scythae laxo meditantur arcu Cedere campis:* et Carm. Sec. v. 55: *Iam Scythae responsa petunt.* — *Quis Germ. quos horrid. partur. fet.* pro vulgari: quis paveat horridos Germanos? De victis per Drusum Germanis vid. carm. anteced. — *Germania*, (ut supr. II. 6. 3: *Syrtes barbarae*) ab eius incolarum natura et externo corporum habitu dicitur *horrida*; Tacit. M. Germ. IV: *Habitus corporum — idem omnibus; truces et caerulei oculi, rutilae comae, magna corpora;* hinc infr. Epod. XVI. 7: *Nec fera caerulea domuit Germania pube.* Qui *horrida* ad ipsam terrarum in Germania naturam referunt, laudant Tacit. Mor. Germ. c. II: *informem terris, asperam caelo, tristem cultu adspectuque.* c. V. *silvis horridam, paludibus foedam.* — *quos parturit fetus*, contemtim pro iis, qui ibi nascuntur, quasi horum quoque prodigiosae formae hominum terra mater sit. — *bellum Hiberiae*, h. e. bellum Cantabricum; vid. supr. ad II. 6. 2.

v. 29—36. *Condit diem*, pro vulgari: finit vel exigit diem; similiter Menalcas apud Virg. Eclog. IX. 52. *soles cantando condidisse*, h. e. exe-

Et vitem viduas ducit ad arbores; 30
Hinc ad vina redit laetus et alteris
Te mensis adhibet deum;
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris 35
Et magni memor Herculis.
Longas o utinam, dux bone, ferias

v. 31. *venit*, e Codd. aliquot *Bentl.*, *Cun.*, *San.* — v. 34. *diffuso*, dd. *Fea*, *Iahn*, *Mein.* Recte contra *Orellius*: „In multis Codd. subtum est notius verbum *diffuso*, quod est *ex dolio s. cupa vinum in horas vel lagenas transfundere.*" — v. 37. *rex bone*, Codd. aliqu. *R.*

, dicitur; laudant quoque de hac ndi ratione exemplum Calliii Epigr. II. 3: Ἥλιον ἐν η κατεδύσαμεν. Scilicet condit, qui eum condi et oce videt; nam proprie dies con- vel sol, qui, dum *in undas ndit*, (ut Virgil. Georg. I. 437. itur,) diem simul inductis tenecondit; uti fere apud Virg. Aen. 4. *Vesper diem componere*, h. solvere diem et finem ei impodicitur. — *vitem ducit ad ar-*, h. e. vitem arboris trunco icat et annectit; — *viduas*, ut . II. 15. 4: *platanus caelebs:* vitis arbores, nominatim *ul-*, (Columell. V. 6.) et *populos*, . Epod. II. 10.) quibus adiungi cipue solebant vites, *maritare*, ur. — *ad vina*, ad compotaem. — *et alt. te mens. adhib. m; Te mult.* cett. Sententia: et ut deo tutelari, cultum divinum stat, dum inter precandum vina libat, et sicut Graeci Dioscuros Herculem, ita te patriis suis nuibus accenset. — Scilicet Roi Augustum, cui, ut tradit Dio 19. iam U. C. DCCXXIV. a atu tam publicae quam privatae tiones decretae fuerant, ad exemplum Graecorum, (qui vel bono Genio vel Iovi Salutifero, Διὶ Σωτῆρι, vid. *Boettig.* ad h. l. et *Iacobs.* ad Anthol. Vol. I. p. 314. vel Herculi, vel aliis diis tutelaribus, pocula post coenam miscere solebant), mensa secunda pariter ut deum tutelarem, dum *merum inter preces pateris defundebant*, divino honore prosequebantur. — *mensis adhibere deum*, ut apud Virgil. Aen. V. 62: *Penates epulis adhibere.* — *Te multa prece*, apposite in hanc ipsam rem Ovid. Fast. II. 635 sqq.: *Iamque ubi sua debit placidos nox ultima somnos, Larga precaturi sumite vina manu Et, bene nos, patriae, bene te, pater, optime Caesar, Dicite suffuso per sacra verba mero.* — *mer. defus. pater.* similiter supr. I. 31. 2. *liquorem de patera fundere*, de libatione dicitur. *Laribus*, iam pro Penatibus, diis patriis. — *uti Graecia* cett. uti Graecia Dioscuros et Herculem in virtutum, quas illi designarunt, memoriam inter deos suos patrios refert. —

v. 37 — 40. *Longas o utinam, d. b., fer. praestes Hesp.* cett. utinam diu Romanis hac vitae securitate atque tranquillitate sub faustis tui imperii, Auguste, auspiciis frui

Praestes Hesperiae: dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Cum Sol Oceano subest. 40

CARMEN VI.

AD APOLLINEM.

Dive, quem proles Niobea magnae
Vindicem linguae Tityosque raptor

liceat! hae sunt preces, quas mane et vespere fundimus. — *integro mane die*, mane enim dies adhuc est *integer* et solidus. — *sicci*, adhuc sobrii, cum nondum ora vino proluimus; infr. Sat. II. 3. 281: *Libertinus erat, qui circum compita siccus Lautis mane senex manibus currebat* cett. — *uvidi*, vino madidi, βεβρεγμένοι. — *Cum Sol Oc. sub.* nocturnis compotationibus.

CARMEN VI.

Carmini Seculari, quod ludis secularibus instantibus Augusti auctoritate canere iussus fuerat Horatius, suaviter hoc carmine praeludit. Ostensurus enim, se canendo illi gravioris argumenti carmini imparem plane esse, nisi divino Apollinis agitetur numine, hoc hymno praemisso dei illius favorem sibi conciliare studet. Ad hymnorum igitur morem et indolem versatur in celebrandis Apollinis laudibus, ab ea praecipue potentia, cui Achilles, Graecorum fortissimus, succumbere debuerit, petitis; ita quidem, ut ab hac ipsa Phoebi potentia fundati imperii Romani causam atque hanc ipsam, qua nunc Romanis ludos seculares celebrare liceat, fortunam repetat. Nisi enim Achilles, vult dicere, Apollinis sagittis confossus fuisset, totam ille gentem Troianam exstirpaturus nec Aeneam, qui novum imperium in Italia conderet, superstes futurus fuisset. Ita dei laudibus et de gente Romana meritis opportune ad eius benevolentiam captandam expositis precibusque, ut ille dexter atque propitius sibi Carmen Seculare cantaturo adspirare velit, adiectis ecce! poeta iam quati sua pectora divino numine sentit, ad canendum se parat, lyram capit et χορεῦ διδασκάλου persona indutus puerorum puellarumque adstantium chorum diligenter ad Sapphici carminis modos, tam voce quam gestu scite exprimendos, animum advertere iubet.

v. 1—8. *quem prol. Niob. magn. vind. ling. sens.* — Niobe, Tantali filia et Amphionis coniux, cum se ut sex filiorum et totidem filiarum matrem paulo insolentius de prolis suae numero et pulchritudine iactasset, imo Latonam, geminorum tantum matrem, prae se contemsisset; huius magniloquentiae (*magnae linguae*) Apollo ultor extitisse et *prolem Niobeam* sagittis suis confixisse traditur; — res vel ex Homero Iliad. XXIV. 602. Ovid. Met. VI. 146 sqq. satis nota. — *Tityos raptor*, sc. pudicitiae, quam Latonae eripere tentaverat; vid. supr. ad II. 14. 9. —

Sensit et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,
Ceteris maior, tibi miles impar, 5
Filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus aut impulsa cupressus Euro, 10
Procidit late posuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non inclusus equo Minervae

v. 6. *quamvis Thetidis*, Codd. fere omnes et pleraeque editiones; *quamquam Thetidos*, praeter alios *Iani*, *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.* Cf. quae *Iahnius* ad h. l. annotavit. — v. 11. *in* deest in nonnullis Codd. *R.*

sensit, significantius pro vulgari: expertus est; vid. supr. ad II. 7. 10. — *Troiae prop. vict. alt. Phthi. Achill.* sc. sensit te ut divum, fortissimum quemque sagittis suis domare valentem. Achilles enim, uti Hector apud Hom. Iliad. XXII. 359. praedixerat, Phoebi sagittis interemtus esse dicitur, sive Phoebus ipse sagittas iecerit, vid. Quint. Smyrn. Paralip. III. 61 sqq. sive, ut alii volunt, tela Paridis direxerit; vid. *Interprett.* ad Hygin. Fab. 107. — *Phthius*, Myrmidones enim, quos in bellum Troianum duxit Achilles, *Phthiotidis*, regionis in Thessalia, incolae fuere. — *ceteris maior*, caeteris quidem Graecis fortior, ἄριστος Ἀχαιῶν (Il. I. 412). — *Filius quamvis Thet. cett.* quamquam ut deae filius insigni corporis sui robore et animi fortitudine vel maxime Troiae muris ruinam minaretur. — *turres*, murorum scilicet, pinnas et propugnacula, πύργους, στεφάνας, κρόσσας. — *turr. quater. cuspid.* turres cuspide quatere dicitur, qui tam graviter hastae ictu eas impellit, ut de sede sua moveri incipiant; cogita, agi de temporibus heroicis, ubi non machinis et operibus muri oppugnabantur, sed hastarum ictibus, magnorum lapidum iactu et manibus adeo convellebantur. — *tremenda*, Homer. Il. XIX. 388. Achilli tribuit ἔγχος Βριθὺ, μέγα, στιβαρόν· τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν Πάλλειν.

v. 9 — 12. Sequens comparatio, qua Achilles in pugna cadens celsae cuiusdam arboris casui aequiparatur, ab Homero inde saepe a poetis frequentata est; exempla collegit *Cerda* ad Virgil. Aen. V. 448. Respondet autem haec comparatio vastae illi corporis moli, quam heroibus suis affinxit prisca antiquitas. — *mordaci ferro*, intellige securim, quae paulo audacius ab eius effectu iam dicitur *mordax*, quasi vulnera per aciem suam arboribus infligat. — *procidit late*, expressisse videtur Hom. Odyss. XXIV. 39. ubi Agamemnon ad Achillis animam: σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστί. — *posuitque coll. in pulvere*, pro tenui: procubuit; Homericum: κάππεσεν ἐν κονίῃσι.

v. 13—24. *Ille non* cett. Sententia: Achilles, nisi eum Iuppiter tuis

Sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis 15
Falleret aulam;
Sed palam captis gravis, heu nefas heu,
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo, 20
Ni tuis victus Venerisque gratae
Vocibus divom pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutae fidicen Thaliae, 25

v. 17. Pro vulgata lectione *captis* nonnulli praebent Codd. *capta*, alii *victor*, unus *raptor;* aliquot denique vocem omittunt. Hinc verbum, quo Horatius usus sit, excidisse cum *Bentl.* colligit *Orellius.* — v. 19. *latentes*, e Codd. nonnullis *Lamb.* et *Cruq.* Contra vide *Bentl.* — v. 21. *flexus*, e Cod. Bland. recepit *Bentl.;* sed procul dubio est glossema. — v. 25. *argutae*, Codd. plerique et permultae tam veteres quam recentiores editiones. Alteram, quam nonnulli praebent Codd., lectionem *Argivae* praeferendam duxerunt *Iani*, *Fea*, *Mitsch.*, *Vanderb.*, *Iahn*, *Doer.* Sed multo verisimilius est, librarios exquisitiori epitheto *argutae* substituisse vulgarius *Argivae*, quam contra. *R.*

et Veneris precibus gratificatus occidendum, Aeneam vero ad novos muros melioribus auspiciis exstruendos servandum esse constituisset, neutiquam, ut deinde factum est, per dolum et fraudem, sed aperte Troiam expugnaturus et totam gentem Troianam radicitus exstirpaturus fuisset. — *inclus. equ. Minerv. sacr. mentit.* De equo illo ligneo, quem viris armatis gravidum Graeci, cum reditum in patriam simulassent, dolose tanquam donum vel *ἀνάθημα* Minervae reliquisse dicuntur, nota sunt omnia ex Virg. Aen. II. cf. Quint. Cal. XII. 66 sqq. — *male feriatos*, stulte et inauspicato dies festos de Graecorum discessu celebrantes; cf. Virg. Aen. II. 248 sqq. — *falleret* — *ureret* pro: fefellisset, ussisset; ut supr. III. 14. 27. *ferrem* pro: tulissem; ut saepe alibi. Pro *captis Buttmannus* in Miscell. Vol. II. l. I. p. 45. tentat: *captor;* sed cum sensus nostrae lectionis eodem redeat, equidem vocem idonea auctoritate destitutam Horatio obtrudere nolim. — *gravis*, atrox, timendus, *βαρύς*. — *nescios fari pueros*, infantes, *τέκνα νήπια*. — *etiam lat. matr. in alv.* eiusmodi minas iacit Agamemnon apud Hom. Il. VI. 57: *τῶν μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας· μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι.* — *gratae*, amabilis, dulcis. — *rebus Aeneae*, pro simplice: Aeneae; vox *res*, ubi singulorum hominum periphrasi inservit, notionem sortis et status, in quo vel sunt vel qui eos manet, simul complectitur. — *potior. duct. alit. muros*, urbem melioribus auspiciis exstruendam; *muros ducere*, ut apud Virg. Aen. I. 423. pro: exstruere, educere.

v. 25—28. Iam ipsas preces, quas ad Apollinem in hoc carmine facta-

Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae defende decus Camenae,
Levis Agyieu.
Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poetae. 30
Virginum primae puerique claris
Patribus orti,
Deliae tutela deae fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique 35
Pollicis ictum,

est poeta, subiicit. Iterum igi- Apollinem appellat, sed nunc gis in rem suam ut talem, qua- iam experiri volebat, h. e. ut tarum patronum et Musarum praeem. — [*Doctor argutae Thaliae*, e. canorae (λιγείας) Musae, ar- lyricae magister, διδάσκαλος]. *qui Xantho lav. ámn. crines*, i sedem tuam habes in Lycia et in fluvio Xantho crines lavare es. Designatur *Apollo Patareus*, quo vid. supr. ad III. 4. 64. ubi lo ante v. 61. pariter de Apol-: *Qui rore puro Castaliae lavit nes solutos*. — *Daun. defend.* . *Camenae*, fac, ut ego in Car- ie Seculari canendo lyrici poetae riam et honorem inter Romanos que tuear. — *Daunia Camena* Horatii carminibus lyricis, quae mus ille inter Romanos ad exem- m Graecorum cecinit. — *Lēvis*, erbis, ad aeternam Phoebi iuven- i designandam. Callimach. Hymn. oll. v. 36. 37: *Καί κεν ἀεὶ καλὸς ἀεὶ νέος οὔ ποτε Φοῖβον Θηκις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἤλθε ρειαῖς*. — *Agyieu*, sic appella- ur Apollo a cultu, quem Athe- nses ei, ut deo patrio, sacellis vias, ἀγυιάς, et ante aedium fores positis praestabant; vide quem *Boettigerus* laudavit, *Stanleium* ad Aeschyl. Agam. 1090. Cumulat autem poeta Apollinis cognomina, ut fieri in hymnis solet.

v. 29—40. *Spiritum Phoebus mihi* cett. sequentia poeta iam preces suas a deo exauditas esse sentiens pronuntiat; vid. argum. — *spiritum*, canendi facultatem et impetum; *artem carminis*, carminis ad lyrae modos concinnandi scientiam et rationem. — *Virg. prim. puerique* cett. ad chorum puellarum puerorumque se convertit, quos, ut modos carminis, ad quod publice in ludis secularibus decantandum e nobilissimis gentibus electi fuerant, se praecinentem audiant, iam praesto adesse fingit: χορεῦ διδασκάλου igitur nunc partes agit et, quae choro praecipue observanda sint, praecipit. — *Deliae tutela deae*, vos, qui estis pueri puellaeque, quos Diana Sospita tutela sua fovet atque custodit. — *cohibentis*, facientis, ne amplius fugiant, h. e. figentis et prosternentis. Eodem plane modo apud Livium I. 4. *feras subsistere*, h. e. facere, ut subsistant, pro: figere dicitur. — *Lesbium servate pedem*, ad carminis Sapphici numeros bene

Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum celeremque pronos
Volvere menses. 40
Nupta iam dices: ego dis amicum,
Seculo festas referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.

CARMEN VII.

AD TORQUATUM.

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
Arboribusque comae;

exprimendos attendite; est enim Carmen Seculare Sapphicis numeris compositum; *meique pollicis ictum*, et ad modos, quos ego vobis ad lyram pollice meo pulsatam praeco. — *Rit. Laton. puer. can. Rite crescent. fac. Noctiluc.* in Apollinis enim et Dianae laudibus versatur maxime Carminis Secularis argumentum. — *crescentem face*, h. e. lumine; hinc *Diana Lucifera* facem in manu tenens exhibetur in vett. Monumentt. — *Noctilucam*, hoc proprium *Dianae Palatinae* cognomen fuisse videtur; laudant in hanc rem Varron. L. L. V. 68: *Luna — dicta Noctiluca in Palatio; nam ibi noctu lucet templum.* Graecis quoque *Luna* sive *Diana Lucifera* dicitur: *Νυκτιφαής, Νυκτιλαμπής.* — *prosperam frugum*, quod attinet ad fruges, h. e. agros frugum fertilitate prosperantem, *φερέκαρπον*. Catull. XXXIV. 19. de Diana: *Rustica agricolae bonis Tecta frugibus exples.* — *Celeremque pron. volv. mens.* Graece, pro: celerem in volvendis mensibus; ut supr. I. 16. 18: *et celerem sequi Aiacem*, III. 12. 12: *celer excipere aprum.* — *pronos*, prono s. praecipite cursu labentes.

v. 41—44. *Nupta iam dices* cett. Quod addit Horatius, puellas, si quando coniuges et matres futurae sint, de honore illo, quo olim in ludis secularibus carmen Horatianum publice decantaverint, iucundissima animi recordatione narraturas esse, id iisdem, ut partes suas nunc bene explerent, haud exiguum incitamentum esse debuit. — *reddidi carmen*, apposite pro: decantavi; *χορῶν διδάσκαλος* enim choro carmen, dum illud docet, *tradit*, chorus autem carmen, dum illud canit, *reddit*.

CARMEN VII.

Est hoc carmen carmini quarto libri primi simillimum. In utroque enim carmine poeta amicos suos, in hoc quidem *Torquatum*, in illo *Sestium*, dum veris reditum iis ante oculos ponit, ad vitae brevitatem et moriendi necessitatem animum advertere et hinc sapienter, dum li-

at terra vices, et decrescentia ripas
lumina praetereunt;
tia cum Nymphis geminisque Sororibus audet 5
ucere nuda choros.
ortalia ne speres, monet annus et almum
uae rapit hora diem.
ora mitescunt Zephyris; ver proterit aestas
nteritura, simul 10
ifer autumnus fruges effuderit, et mox
ruma recurrit iners.

12. *recurret*, e Codd. nonnullis *Lamb. R.*

ae bonis et iucunditate per-
st. — Per *Torquatum* sine
ntelligendus est idem, ad
nfra Epistola quinta libri
ripta est, *L. Manlius Tor-*
consulis, sub quo Horatius
t, nepos. [Quamquam nuper
tus (de Cassio Parm. p. 300
C. Nonium Asprenatem,
ne *Torquatum*, intelligen-
e demonstrare studuit. Cf.
ig. c. 43. *R.*]. Caeterum in
m huius carminis víd. supr.
ad II. 9 et 14. cf. quoque
descriptione infra carmen
num.

- 6. *mutat terra vices*, pro
terra mutatur anni vicissi-
. e. terra, dum ver pro anni
dine redit, formam hiema-
verna mutat. Supr. Carm.
Solvitur acris hiems grata
ris. — *decrescent. rip. flu-*
raetereunt, flumina, quae
liquefactis in tantam altitu-
creverant, ut supra ripas
entur, iam decrescunt et
tas, ut ante, ripas fluunt.
intra alveum suum se con-
ipas praeterire, pro: ripas
ibi, vel inter utramque ri-
ete labi, dicitur. — *Gratia*
mphis cett. supr. c. I. v. 6:
Iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede. — *nuda*, supr. III. 19. 17:
Gratia nudis iuncta sororibus,
ubi víd. not.

v. 7—12. *Immortal. ne speres, mon. ann.* cett. Sententia: annus et singulae quaeque horae celeriter diem auferentes de celeri vitae cursu atque de morte tua te ita monere debent, ut prudenter fruaris, quibus nunc tibi frui licet. — *Immortal. ne sper.*, Simonid. Fr. 60. Schneidew.: *Θνητῶν δ' ὄφρα τις ἄνθος ἔχῃ πολυήρατον ἥβης, νοῦφον ἔχων θυμὸν πόλλ' ἀτέλεστα νοεῖ. Οὔτε γὰρ ἐλπίδ' ἔχει γηρασέμεν οὔτε θανεῖσθαι.* — *Frigora mitesc. Zephyr.* cett. quatuor anni vicissitudines celeriter invicem se excipiunt; annus celeriter circumagitur, pro tenui: vitae nostrae cursus est celerrimus; expendant tirones verborum ornatum. — *proterit*, trudit, pellit; *proterere aliquem*, significanter dicitur is, cui cedere omnino alter debet. — *Interitura, simul* cett. quae ipsa quoque e terris statim excessura est, simulac autumnus *fruges effuderit*, vel, ut infr. Epod. II. 17. dicitur: *decorum mitibus pomis caput arvis extulerit*, pro vulgari: venerit, redierit; *effuderit*, sc.

Damna tamen celeres reparant caelestia lunae;
Nos, ubi decidimus,
Quo pater Aeneas, quo dives Tullus et Ancus, 15
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit, an adiiciant hodiernae crastina summae
Tempora di superi?

v. 15. *pater Aeneas*, e Codd. *Bentl.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* Recte, opinor, quamquam plerique libri tuentur vulgatam: *pius Aeneas*. — In eodem versu multi praetulerunt alteram Codd. lectionem: *Tullus dives et Ancus*, etiam *Bentl.*, qui distinxit: *Tullus, dives et A.* (quamvis idem legendum esse suspicetur: *pauper et Ancus*, coll. Claud. de Bell. Gildon. 110.) — v. 17. *vitae*, Codd. non pauci e gloss. *R.*

e cornu pleno, quod autumno pariter ac Copiae supr. I. 17. 16. et infr. Carm. Sec. v. 60. tribuitur. — *bruma iners*, ubi et terra quiescit et opus rusticum friget. Ovid. Pont. I. 2. 26: *Et quod iners hiemi continuatur hiems:* hinc χεῖμα δύσεργον apud Bion. VI. 5. In sententiam huius loci *Boettig.* laudat Senec. Epist. 24. sub fin.: *In orbem nexa sunt universa. Fugiunt ac sequuntur. — Aestas in autumnum desinit. Autumno hiems instat, quae vere compescitur. Omnia transeunt et revertuntur.*

v. 13—16. *Damna tamen celeres* cett. anni quidem tempora, quae nunc interire videmus, exactis certis mensibus redeunt; at nos, ubi semel ad Orcum descendimus, nunquam in vitam restituimur. Simillime Catull. V. 5: *Soles occidere et redire possunt; Nobis, cum semel occidit brevis lux, Nox est perpetua una dormienda. — lunae reparant*, celer mensium decursus restituit *damna caelestia*, anni tempora, quae secundum siderum in *caelo* cursum decesserant. — *ubi decidimus*, *quo* cett. ubi semel delati sumus eo, quo cett. pro vulgari: ubi semel mortui sumus. — *pater Aeneas*, *div. Tull. et Anc.* infr. Epist. I. 6. 27: *Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus;* scilicet ut ostendat, nullum omnino a fatali moriendi necessitate liberum esse, nomina quaedam apud Romanos celebratissima ponit; uti fecit supr. I. 28. 7. *Archytas* [Hor.] in hanc rem *Tantalum*, *Tithonum*, *Minoa* et *Pythagoram* laudat. — *Tullus* et *Ancus* dicuntur *divites*, ut reges, quorum felicitas in divitiarum possessione simul poni solet. Obversatus autem Horatio est Lucretius III. 1038: *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit, Qui melior multis quam tu fuit, improbe, rebus: Inde alii multi reges rerumque potentes Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt. — Pulvis et umbra sumus*, notissimum est illud Anacreontis (IV. 9.) ὀλίγη κόνις κεισόμεσθα. Soph. Electr. 1137: ἀντὶ φιλτάτης Μορφῆς ἐκδόν τε καὶ σκιὰν ἀνωφελῆ. Ovid. Met. VIII. 496: *Vos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae.*

v. 17 — 20. *crastina tempora*, diem crastinum; *hodiernae summae*, dierum, quos hodie exegimus, numero; *vitae summa brevis* supr. I. 4. 15. Anacr. XV. 9 sqq.: Τὸ σύμερον μέλει μοι, Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν; *Mitsch.* in hanc sententiam

Cuncta manus avidas fugient heredis, amico
Quae dederis animo. 20
Cum semel occideris et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum 25
Liberat Hippolytum,

v. 19. *avidi*, susp. *Bentl. B.*

laudat Pallad. XXIX. 1. Anthol. Graec. T. III. p. 121. Theocrit. XVI. 24. Callimach. Ep. XV. 1. — *Cunct. man. avid. fug. hered.*, *amico qu. ded. animo.* Hodie igitur vita tua fruere, heredi enim tollet ea omnia, in quibus percipiendis ipse animo tuo morem gesseris; cf. supr. II. 3. 20. II. 14. 25. *animo aliquid dare* (ψυχῇ τι δοῦναι, χαρίζεσθαι) in rei cuiusdam fructu sibi indulgere, destinare sibi aliquid percipiendum; *amico*, Graece, φίλῳ, pro vulgari: tuo. In sententiam totius loci facit inprimis Epigramma Incerti LXXXI. in Anth. Graec. T. IV. p. 134. quod totum in tironum gratiam apponere iuvat: Πῖνε καὶ εὐφραίνου. τί γὰρ αὔριον ἢ τί τὸ μέλλον; οὐδεὶς γινώσκει. μὴ τρέχε, μὴ κοπία. ὡς δύνασαι, χάρισαι, μετάδος, φάγε, θνητὰ λογίζου. τὸ ζῆν τοῦ μὴ ζῆν οὐδὲν ὅλως ἀπέχει. πᾶς ὁ βίος τοιόςδε, ὁποὴ μόνον. ἂν προλάβῃς, σοῦ· ἂν δὲ θάνῃς, ἑτέρου πάντα, σὺ δ' οὐδὲν ἔχεις.

v. 21—28. *Cum semel occideris* cett. Te semel mortuum nihil omnino, ne divina quidem numinis cuiusdam potentia, in vitam revocare potest. — *et de te splendida Min. fec. arbitr.* et Minos in splendido iudicum consessu et tribunali suo ius de te dixerit; *arbitria facere*, pro: sententiam in iudicio pronunciare; *splendida* refer ad externum splendorem, quo Minos in tribunali suo sedens iudicium habere fingitur; uti apud Propert. IV. 11. 19 sqq. cf. Virgil. Aen. VI. 432. Hom. Odyss. XI. 568. — *genus*, hinc Hor. supr. II. 3. 21: *Divesne prisco natus ab Inacho, Nil interest*, cf. II. 14. 11. et II. 18. 34. Repetebat enim *Torquatus* originem suam a *Manlio Torquato*, viro in historia Romana celebratissimo; vid. Liv. VII. 10. — *pietas*, *Non*, ut supr. Hor. II. 14. 5. dicit: *si trecenis, quotquot eunt dies, Amice, places illacrimabilem Plutona tauris.* — *Infern. neq. en. tenebr. Dian. pudic. Lib. Hippolyt.* nam ne ipsa Diana quidem pudicum Hippolytum in vitam revocare potuit. De *Hippolyto*, Thesei, Atheniensium regis, filio, frustra a noverca Phaedra ad incestum amorem pellecto, vid. Hygin. Fab. XLVII. et ibi Interprett. Devotus Hippolytus a patre, apud quem falso a Phaedra intentati stupri insimulatus fuerat, cum ad litus maris currum ageret, equis subito marini monstri incursu consternatis raptatus ac discerptus esse dicitur. Sequitur autem Horatius vetustiorem narrationem eorum, qui Dianam dilecti sibi pueri mortem luxisse quidem, sed neutiquam, quod recentiorum commentum est,

Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

CARMEN VIII.

AD CENSORINUM.

Donarem pateras grataque commodus,

v. 1. *commodis*, Codd. non pauci. *B.*

ex inferis eum reduxisse, vel ab Aesculapio resuscitatum sub Virbii nomine in nemore Aricino abscondidisse tradunt. — *pudicum*, hinc apud Propert. IV. 5. 5. de lena ali qua: *Docta vel Hippolytum Veneri mollire negantem.* — *Nec Lethae. val. Thes.* cett. Nec Theseus amicum suum Pirithoum a vinculis, quibus a Plutone saxis alligatus in Orco cohibetur, liberare valet. De *Pirithoo* cf. supr. ad III. 4. 80. Vulgo quidem Theseus una cum Pirithoo, quocum ad Proserpinam rapiendam descenderit in Orcum, a Plutone ibi retentus esse traditur; sed fuerunt quoque haud dubie, quos Hor. secutus est, alii, qui Theseum non statim cum Pirithoo, sed serius ad illum ex Orco liberandum eo descendisse et tum demum a Plutone ibi vinculis constrictum esse fingerent. Nam quod alii putant, cogitandum nunc de eo tempore esse, quo iam Theseus ab Hercule ex Orco reductus fuerit, id rei, de qua agitur, parum accommodatum est. Poeta enim, nullum omnino ex Orco reduci posse, nunc probare vult.

CARMEN VIII.

Saturnalibus hoc carmen Censorino misisse Horatium vix dubites. Ad munera enim, quibus amici invicem se excipere solebant Saturnalibus, pertinebant quoque libri et carmina, quae pauperes inprimis divitibus vel clientes patronis mis obtulisse constat; vid. Lucian. in *Chronosolon. s. Legislat. Saturnal.* c. 16. p. 898. T. III. cf. Catull. XIV. 15. et ibi not. — Sententia huius carminis est haec: equidem lubenter hodie pretiosissima et rarissima quaeque donarem meis sodalibus, et tibi, Censorine, praecipue; sed ego talia non possideo nec ea iis indiges. Carmina tantum, quibus delectaris, tibi donare possum nec exiguum illa habent pretium! Ennii enim carminibus Scipioni Africano Maiori multo luculentior quam marmoreis monumentis et victoriarum ab Hannibale repertarum titulis parta est nobilitas nec nisi carminibus res praeclare gestae ad posteritatem propagantur. Actum nam suam gloriam Romulus quoque et Aeacus, imo divinitatem suam Hercules, Dioscuri, Bacchus poetarum debent carminibus. — De gratio poetarum carminibus statuendi cf. inprim. carm. sequ. Pindar. Nem. VIII. 10 sqq. Theocrit. XVI. 39 sqq. Ovid. Pont. IV. 8. 43 sqq. Cic. pro Arch. c. 9 sqq. et passim. — Quod ad *Censorinum*, ad quem hoc carmen scriptum est, attinet, haud dubie intelligendus est *C. Marcius Censorinus*, L. Marcii Cen-

Censorine, meis aera sodalibus,
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium, 5
Quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non haec mihi vis, non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens. 10

v. 9. *non tibi*, Codd. plerique; eamque lectionem alteri *nec tibi* reiores fere omnes praetulerunt. *R.*

filius, U. C. DCCXLVI. cum Asinio Gallo consul, qui potius n eius pater Horatii aequalis se videtur; et hic est, quem *videmerendis hominibus genitum* it Vell. II. 102.

1—8. *commodus*, officiosa vo- ate amicorum commodis inser- s, officiosus, liberalis; infr. Epist. 1. 227: *commodus ultro Atus*. Epist. ad Pis. v. 257: *Comdus et patiens*. — *paterae, aera, odas*, cum Romani tum rariorum ntiquiorum vasorum et artis ope- essent appetentissimi et in eo- possessione magnificentiae par- ponerent, *paterae* autem, *aera ripodes* disertis verbis *praemia ium Graiorum* ab Horatio ap- entur; non dubitari potest, quin ipsa, quae olim in Graecorum s gymnicis victoribus data fue- , intelligenda sint; per *pateras* r intelligo capaciora pocula vel las, quas ad victorum praemia βραβεῖα pertinuisse vel ex Ho- disci potest, Iliad. XXIII. 270. Pind. Ol. IX. 90. Nem. X. 43. er *aera* lebetes, vid. Hom. libr.

v. 259. — *grata*, quod eius- κειμήλια in maximis habeban- deliciis; per *tripodas* varia su- tilis et vasorum tribus pedibus innitentium genera; Hom. l. c. — *neque tu pessima ferres*, neque tu ultima, sed optima et rarissima acciperes. — *divite me scilicet artium*, h. e. si mihi suppeterent artis opera, celeberrimorum scilicet artificum pictae tabulae et statuae: *artes* pro *artis operibus* passim, ut infr. Epist. I. 6. 17. Virgil. Aen. V. 359. — *Parrhasius*, Ephesius, Zeuxis in arte pictoria aemulus. — *Scopas*, nobilis statuarius; de utroque vid. *Iunii Catal.* de *Parrhasio* quidem p. 141. de *Scopa* p. 195. — *sollers ponere hominem*, Graece pro in ponendo homine, vel, hominem ponendi; *ponere* (ut Graecis ἱστάναι), passim de pictoribus; Ovid. Art. Am. III. 401: *Si Venerem Cous nunquam posuisset Apelles*; cf. *Burmann.* ad Ovid. Met. X. 516. et infr. Ep. ad Pis. v. 34.

v. 9 — 12. *Sed non haec mihi vis*, sed penes me eiusmodi rariorum artis operum non est copia, sive: at ego in censum beatiorum illorum, qui illa possident, non venio; — *non res tibi est egens talium deliciarum*, nec tu pro beatiore, qua gaudes, rerum conditione cares eiusmodi deliciis; — *aut animus eg. tal. delic.* nec appetens es eiusmodi deliciarum; *deliciae*, de

Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus; non celeres fugae 15
Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae;

v. 12. *muneris*, e Codd. *Fea*, *Iahn*, *Mein*. At praestat difficilior, quam plurimi atque optimi Codd. praebent, lectio *muneri*. *R.*

rebus pretiosis et raris, in quarum possessione mirifice aliquis sibi placet. — *gaudes carminibus*, ad animi tui delicias refers potius carmina. — *pretium dicere muneri*, carmini pretium, quod habeat, constituere, h. e. carmen, quod tibi mitto, de pretio suo commendare. Quantum pretii autem tribuendum sit carminibus, sequentibus declarat.

v. 13 — 22. Sensus et nexus: carminibus scilicet aeterna magnorum virorum virtutibus apud posteros paratur gloria. Scipionis enim gloriam non signa marmorea, quibus rerum ab eo gestarum summa incisa sit, (quippe quae externam tantum defunctorum ducum speciem referunt) non incisus titulus: „*Hannibalem per Scipionem celerrime ex Italia fugere coactum esse*," non incisa laus: „*Perfidam Carthaginem per Scipionem Romanis vectigalem et stipendiariam factam esse*," magis, quam Ennii carmina celebrant! — *incisa notis*, pro vulgari: quibus notae, (h. e. tituli) incisae sunt. Ad eandem loquendi formam Livius VI. 29: *tabulam literis incisam* dixit; *publicis*, refer ad statuas publice, h. e. impensis publicis et communi suffragio exstructas. De statuis Scipioni post eius mortem positis vid. Liv. XXXVIII. 56. — *per quae spirit. et vit. red. bon. p. mort. duc.* nam per signa externa tantum mortuorum species et vultus exprimitur; hinc infr. Epist. II. 1. 248: *Nec magis expressi voltus per ahenea signa, Quam per vatis opus mores animique virorum Clarorum apparent.* — Hinc Cicero quoque in Catil. III. cap. 11. de statuis: *nihil mutum me potest delectare, nihil tacitum, nihil denique huiusmodi, quod etiam minus digni assequi possunt.* — *non celeres fug. Reiect. retrors. Hannib. min.* non laus egregii illius facti, quo Scipio exercitu in Africam traiecto Hannibalem ad celerem ex Italia in patriam reditum compulit; vid. Liv. XXX. 20. Flor. II. 6. 57. — *Reiectaeque retror. Han. min.* post celerem Hannibalis ex Italia fugam eius minae, quas de Romae excidio iecerat, retrorsum in ipsius caput reiectae sunt; non solum enim a Scipione ad Zamam victus est, sed Carthago adeo post illam victoriam Romanis stipendiaria facta est; hinc additur: *Non stipendia Carthaginis impiae*, nam quod vectigalem Carthaginem fecerat Romanis Scipio, id praecipue in summis eius laudibus memorari solebat. Liv. XXXVIII. 53. de Scipione Maiore: *Ideo Hannibalem devicit, Carthaginem vectigalem nobis fecit.* Ennius apud Varr. de L. L. V. sub fine: *Poeni stipendia pendunt.*

Non stipendia Carthaginis impiae,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes quam Calabrae Pierides, neque,
Si chartae sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae

v. 17. Locus, ut videtur, corruptus. Neque enim ingeniosa *Doeringii* ictura omnes difficultates remotae sunt, cum et neglecta versus cae- et contortus sententiarum nexus vel maxime offendere nos debeant. accedit, quod, cum reliqua omnia Asclepiadea carmina τετράστροφα hoc unum lege illa metrica non adstrictum est. Hinc versus aliquot isse collegerunt *Mein.* et *Orell. R.*

ipendium, ut constat, saepius ctigali, quod victor victis im- dicitur. Iul. Caes. de Bell. I. 36: *Aeduos sibi — stipen- os esse factos — si in eo ent quod convenisset sti- iumque quotannis pende-* et c. 44: *stipendium ca- re belli, quod victores victis re consuerint;* et hinc vecti- id, quod victi a Scipione Car- ienses secundum pacis condi- Romanis quotannis pendere nt, a Livio quoque saepius ium vocatur. — Sic quidem decimum septimum, qui *Bent-* versus ab aliena manu im- is eiiciendus omnino videbatur, erpretibus vero recentioribus us suspectus vel uncis inclu- l asterisco notatus fuit, recte suum occupare posse puto. tunam nempe vocem *incen-* quae sponte lectorem ad co- onem de excidio Carthaginis n Scipionis Africani Maioris, io sermo est, adoptatum nepo- P. Scipionem Africanum Mino- diu post illius mortem demum isse constat,) ducere debebat, *ipendia* mutavi, facile huius iae in re desperata me veniam aequos iudices impetraturum esse ratus. Vox *incendia* haud dubie debetur indocto cuidam Grammatico, qui, cum notionem vocis *stipendia* non satis caperet, et duorum Scipionum res gestas turpiter inter se permisceret, correctione sua hunc locum corrumpere non erubuit. — *qui domit. ab Afric.* qui ab Africa perdomita honorifico *Africani* nomine ornatus rediit; *domita Afric.* hinc apud Liv. XXXVIII. 53. *domitor Africae* vocatur. — *Calabrae Pierides*, carmina Ennii, Rudiis in Calabria nati; ob id ipsum autem, quod ille tam egregius Scipionis laudum praeco exstitit, eius statua iuxta duas Scipionum statuas Romae extra portam Capenam posita esse dicitur; Liv. LVIII. 56. hinc Ovidius Art. Am. III. 409: *Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus, Contiguus poni, Scipio magne, tibi.* — *si chartae sileant*, Cic. pro Arch. Poet. c. 10: *Nisi Ilias illa extitisset, tumulus, qui corpus eius* (Achillis) *contexerat, nomen etiam obruisset.* — *quod ben. fec., Merced. tul.* imitatus est Horatius, ut observat *Mitsch.*, Pindar. Ol. XI. 91. *Boettig.* comparat Pind. Nem. VII. 14.

v. 22—27. *Quid for. Il. Mavort. puer* cett. Quae, quaeso, Romuli esset gloria, nisi divinam eius ori-

Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum 25
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori;
Caelo Musa beat. Sic Iovis interest
Optatis epulis impiger Hercules; 30
Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates;
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ginem carminibus suis ab oblivione vindicasset Ennius? Ennium enim in Annalium libro primo furta Martis cum Rhea Silvia sive Ilia, Romuli et Remi matre, enarrasse, cum ex Ennii Fragm. Annal. I. p. 123—24. edit. *Hessel.* tum ex loco Ovidii Trist. II. 259. satis apparet. Horatio obversatum esse Pindarum Pyth. III. 198. notavit *Mitsch.* — *Erept. Styg. fluct. Aeacum*, cett. quod Aeacus non solum *Stygiis fluctibus* (h. e. oblivioni vel morti, cf. supr. IV. 2. 24. et III. 3. 16.) ereptus est, sed etiam in campis Elysiis collocatus iudicis honore ibi fruitur, id magnorum poetarum ingenio, favori et eorum carminibus debet; breviter: per poetas quoque immortalitatem nactus est Aeacus; — per *insulas divites* iam intellige *insulas* sive *sedes beatas*, μακάρων νῆσους, sub terra, de quibus vid. Virg. Aen. VI. 638. et ibi *Heynius.* v. 28—34. *Dign. laud. vir.* — *Cael. Mus. b.*, *Mitsch.* comparat Aristotelis Paean. v. 20. in Anthol. Graec. T. I. p. 111. — *Sic Iov. inter. Opt. epul. imp. Hercul.* hinc inter deos relatus est Hercules; de prisco loquendi genere: *deorum mensae* vel *epulis adhiberi*, pro: inter deos ut deum versari, vid. supr. ad III. 3. 11. — *Clar. Tyndar. sid. ab inf.* cett. per poetarum carmina Dioscuri in caelo lucent ut dii σωτῆρες, naufragii inprimis pericula avertentes; Theocrit. XXII. 17: Ἀλλ' ἔμπας ὑμεῖς τε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Ἀυτοῖσι ναύταισιν ὀϊομένοις θανέεσθαι. cf. *Hemsterh.* ad Luc. T. I. p. 285. — *Liber vot. bon. duc. ad exit.* Bacchus divinitatis honore a poetis mactatus agricolarum preces exaudit. De Baccho, deo agresti, cf. supr. ad III. 8. 6. Observent tirones in triplice divinitatis circumscriptione poetae artem et ingenium.

CARMEN. IX.

A D L O L L I U M.

Ne forte credas interitura, quae
Longe sonantem natus ad Aufidum
Non ante volgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

CARMEN IX.

ɔd *Censorino* in carmine praete probatum ivit Horatius, „non ·um tantum, sed eorum quoque, ɔ illis celebrentur, immortalionsecrari nomina," id *Lollio* e, eius laudes aeternitati tras, in hoc carmine probat. Mea, ;armina lyrica non interitura Quamquam enim Homerus prilocum inter poetas occupat, taɔorum quoque poetarum, qui ɔum vixerunt, ut Pindarus, Sies, Stesichorus, Anacreon, Sapɔaud deleta est memoria; quaɜr nec meam ego, qui ad illoɛemplum me composui, deletum ero. Per poetarum carmina ii simul, qui in illis laudanıetatem ferunt. Fuerunt enim lubio plures olim non solum es Helenae in amoribus simil- sed viri fortes quoque Teudomeneo, Sthenelo, Hectore, obo, Agamemnone haud infe-; sed cum ii non a poeta alit illi ab Homero, carminibus ad itatem propagati sint, aeterna one sepulti iacent. Itaque, cum ɔeta sim, virtutes tuas, o Lolli, ɔne obliterari non patiar, imt carminum meorum, ita *pruıe* tuae, *constantiae*, *iustitiae*, *entiae*, *honestatis* et *verae saae* aeterna apud posteros vigebit memoria. Horatius igitur, quod scripsit in carmine praecedente ad Censorinum v. 10. 11: *carmina possumus Donare et pretium dicere muneri*, id in hoc carmine ad Lollium insigni arte repetiit. — Eo ipso anno, quo *M. Lollius Palicanus* cum Q. Aemilio Lepido consul fuit, U. C. DCCXXXIII., hoc carmen scriptum esse, eo magis ut credam adducor, quod ille ad hoc usque tempus se dignum omnino iis laudibus, quibus in hoc carmine a poeta ornatur, praestitisse videtur. Ignominiosa enim illa, quae de eius ingenio et moribus feruntur, indicia (vid. Vell. II. 97. et 102. Plin. IX. 35. s. 58.), si qua fides iis habenda sit, ad vitam, quam post consulatum gessit, pertinent.

v. 1—12. *Longe sonant. nat. ad Aufidum*, ego Appulus, cf. supr. ad III. 30. 10. — *verba loqu. soc. chordis*, carmina ad citharam temperata et accommodata, vel ut supr. II. 12. 4. loquitur, *modis aptata* cano. Ovid. Met. XI. 5: *Orphea percussis sociantem carmina nervis*. Similiter fere, ut observat *Mitsch.*, hymnum per *εὐλογίαν φόρμιγγι συνάορον* designat Pindarus Nem. IV. 5. — *non ante volgatas per artes*, per lyricae poesis artem primum a me inter Romanos vulgatam: sive per *fides novas*, ut dixit Hor. supr. I.

Non, si priores Maeonius tenet 5
Sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenae;
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit aetas; spirat adhuc amor 10
Vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.
Non sola comtos arsit adulteri
Crines et aurum vestibus illitum

26. 10. cf. III. 30. 13. et infr. Epist. I. 19. 27. — *Non, si prior. Maeon. ten. Sed. Hom., Pindar.* cett. notus in hanc sententiam est locus Ciceronis Orat. I. 4: *Prima enim sequentem honestum est in secundis tertiisque consistere. Nam in poetis non Homero soli locus est,* (*ut de Graecis loquar*) *aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.* Antip. XXIV. 6 sqq. Anth. Gr. T. II. p. 101: *εἰ δ' ὕμνων σκᾶπτρον Ὅμηρος ἔχει καὶ Ζεύς τοι κρείσσων Ἐνοσίχθονος· ἀλλ' Ἐνοσίχθων τοῦ μὲν ἔφυ μείων, ἀθανάτων δ' ὕπατος. Καὶ ναετὴρ Κολοφῶνος ὑπέζευκται μὲν Ὁμήρῳ, ἀγεῖται δ' ἄλλων πλάθεος ὑμνοκόλων.* [*ἡμιθέων in Edit. Mitsch.*] — *Maeonius*, cf. supr. ad I. 6. 2. — *priores sedes*, primum locum, *προεδρίαν*. — *Ceae Camenae*, Simonides; vid. ad II. 1. 38. *Alcaei minaces*, respicit Alcaei carmina, irae et acerbitatis in tyrannos, Myrsilum et Pittacum, a quibus e patria expulsus fuerat, plenissima; cf. supr. ad II. 13. 27. — *Stesich. graves Camenae*, magna enim eius carminibus gravitas et dignitas, *μεγαλοπρέπεια*, tribuitur, vid. Quintil. Or. X. 1. 62. — *spirat adhuc amor*, cett. in Sapphus carminibus adhuc fervent eius amores, nec tempus extinxit animi calores, quos illa cum lyra sua communicavit, h. e. ad lyram suam expressit; praeclare pro vulgari: Sapphus carmina amatoria, *ᾄσματα*, vigent adhuc et in suo apud posteros manent pretio. — *vivuntque*, et semper ardent, nunquam exstinguuntur, egregie ad rem; eleganter enim non tantum ignes semper ardentes, sed carmina quoque semper durantia, *vivere* dicuntur; cf. supra ad I. 32. 3.

v. 13—24. De sententiarum nexu vid. argum. — *Non sola comtos arsit* cett. non dubitari potest, ait, quin praeter Helenam plures feminae formosi cuiusdam et externo splendore conspicui iuvenis amore captae fuerint; cf. infr. Sat. I. 3. 107: *arsit comtos crines adulteri*, formosum Paridem deperiit. — *comti crines*, pars pulchritudinis pro omni pulchritudine; ad pulchritudinis, qua Paris insignis fuit, partem Homerus quoque Iliad. III. 55. eius *crines* refert; cf. supr. I. 15. 13. De locutione *ardere aliquem* (Virg. Eclog. II. 1: *Corydon ardebat Alexin.*) et *ardere aliquo* vel *aliqua*, pro: ardere ob aliquem vel aliquam, vid. supr. ad II. 4. 7. — *aurum vestibus illitum* exquisitius pro: vestes auro illitas, h. e. aureis filis vel bracteis

Mirata regalesque cultus 15
Et comites Helene Lacaena;
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus 20
Dicenda Musis proelia; non ferox
Hector vel acer Deïphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona 25
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

v. 17. *Primusque*, et v. 20. *Sthenelusque*, Codd. aliqu. *R.*

cretas; *aurum vestibus illinere* *linere*, Graecis πάσσειν, βρέχειν, untur, qui earum stamini subten aureum, fila aurea vel aureas icteas intexunt; vid. *Boettig.* Exsisse autem Horatius videtur Euid. Troad. 991: Ὃν εἰςιδοῦσα ρβάροις ἐσθήμασι Χρυσῷ τε λαμὸν ἐξεμαργώθης φρένας. cf. Iphig. 73. et Cycl. 180 sqq. — *regaque cultus*, regium splendorem, es Phrygias. — *et comites*, appo e ad rem Ovid. Heroid. XIII. 57 60: *Venerat, ut fama est, mul- spectabilis auro, Quique e Phrygias corpore fer- t opes; Classe virisque potens, r quae fera bella geruntur, Et quitur regni pars quota- mque virum.* — *Primusve*, c primus; *ve* et *vel* post non, o: nec, ut in vulgus notum. — *ucer*, frater Aiacis Telamonii (cf. pr. ad I. 7. 21.) sagittandi inpris arte inter Graecorum fortissimos ellens. Hom. Il. XIII. 313: ὃς ιστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ. — *arcu donio*, h. e. Cretico, a Cydone, nobili Cretae urbe; cf. supr. ad I. 15. 17. Virg. Eclog. X. 59: *torquere Cydonia cornu Spicula.* — *Non semel Ilios vexata*, explicant de Troia, quae non semel tantum a Graecis, sed iam antea ab Hercule et Amazonibus capta fuerit; equidem malim: non semel urbs aliqua, qualis Troia fuit, oppugnata et expugnata fuit ab hostibus. — *Idomeneus*, dux Cretensium, *ingens*, vir fortissimus; deo cuidam eum aequiparat Hom. Iliad. III. 230. *Sthenelus*, cf. supr. I. 15. 24. *Deïphobus*, Priami filius, fortitudinis gloria post Hectorem inter Troianos nobilissimus. — *graves excepit ictus*, gravem hostium impetum sustinuit, pro vulgari: pugnavit.

v. 25—30. *sed omnes illacrimab. Urg. ignot. long. Noct., car. qu. vat. sacr.* Sed cum poetarum carmina de iis sileant, omnes aeterna nocte et oblivione premuntur, nemine eos ut ignotos plane sibi deflente. Pindar. Nem. VII. 12 sqq.: αἱ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ Σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεδόμεναι, et simi-

Paullum sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens et secundis
Temporibus dubiisque rectus;
Vindex avarae fraudis et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae,
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus

v. 29. *inertia*, susp. *Bentl.*, explicans: *Virtus inertia* scriptorum *celata paullum distat* virtuti *sepultae.* — v. 31. *sileri*, pars Codicum et sic Ed. Ald. 1519. *Cruq.*, *Torr.* al. *R.*

liter fere Theocrit. XVI. 42: *Ἄμναστοι δὲ, τὰ πολλὰ καὶ ὄλβια τῆνα λιπόντες, Δειλοῖς ἐν νεκύεσσι μακροὺς αἰῶνας ἔκειντο.* — *Paull. sepul. distat inert. celat. virt.* viri enim egregii, quorum memoria non celebrata carminibus oblivioni traditur, similiter fere, ut homines inertes, sepulti iacent. Comparant Pind. Nem. IX. 6: *Τετελεσμένον ἐσλὸν Μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι.* — *inertiae*, casus tertius pro: ab inertia, ut infr. Sat. I. 4. 48. de comoedia: *nisi quod pede certo Differt sermoni, sermo merus.*

v. 30—44. *Non ego te me. chart. inorn. silebo*, cett. non ego laudes tuas in carminibus meis silentio praetermittam, nec committam, ut meritorum tuorum memoriam libere intercipiat invidiosa oblivio; — *chartis meis*, carminibus meis; ut carm. praeced. v. 21. *neque*, *Si chartae sileant.* — *labores tuos*, res praeclare a te gestas, cogita inprimis de laude, quam ex Galatia, cui U. C. DCCXXIX. Propraetor ab Augusto praepositus fuit, reportavit Lollius. — *impune*, pulchre et significanter pro tenui: libere; nam qui virtutes alicuius ab oblivione vindicat, iniuriam quasi, quam facere volebat oblivio, punit et ulciscitur. — *Est animus tibi rerumque prudens* cett. digna est enim, quae carmine celebretur, tua in rebus gerendis prudentia et in utraque fortuna constantia. — *rectus*, erectus, firmus, constans; Ennius apud Cic. de Senect. c. 6: *Quo vobis mentes, rectae quae stare solebant Antehac, dementes sese flexere?* — *Vindex* (sc. animus) *avarae fraudis et abstin. duc. ad se cunct. pecun.* tibi est animus iustus et continens, h. e. in te tam iustitiae quam continentiae laus cadit; iustitiam enim exercet, qui fraudem et malas artes hominum avarorum supprimit, continentiam vero, qui pecunia, quae capit et vincit omnia, se non capi et vinci patitur. — *Consulque non unius anni, sed quoties* cett. est tibi animus, qui non per unum tantum annum dignitatem consularem tuetur,

Iudex honestum praetulit utili,
Reiecit alto dona nocentium
Voltu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.
Non possidentem multa vocaveris 45
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati
Peiusque leto flagitium timet, 50
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

v. 41—43. Quod in plerisque editionibus legitur: *utili et Reiecit — tu et per*, debetur Editioni Aldinae 1501. Utrumque *et* ab omnibus ɔe Codd. abest; omiserunt igitur *Iani*, *Fea*, *Vanderb.*, *Iahn*, *Orelli*, : Od. III. 24. 40 sqq. Od. IV. 8. 29 sqq. Alii prius tantum *et* omi- ınt, alterum retinuerunt. *R.*

quotiescumque ille boni et fidi cis officium explens honestatem tati praeferre, dona flagitioso- nobili cum contemtu repudiare rirtutis suae, qua armatus est, ssidio, quioquid verae gloriae at, fortiter vincere solet. — *ısul non unius anni*, Lollium, procul dubio, ut in argumento ıuimus, hoc anno consul fuit, t consulatum quoque consularem nitatem tuiturum esse ait, quod qui post gestos honores in vir- s exercitio sibi constat, in ea- ı semper dignitate manet. — *ho- tum praetulit utili*, commode in c sententiam laudant Cic. Offic. 4: *Qui autem omnia metiuntur ılumentis et commodis, neque ea unt praeponderari honestate, hi mt in deliberando honestum cum eo, quod utile putant, comparare: boni viri non solent. Etenim non modo pluris putare, quod utile videatur, quam quod honestum; sed haec etiam inter se comparare et in his addubitare, turpissimum est.* — *per obstantes caterv. explic. s. vict. arma*, animus, qui virtute sua tanquam clipeo bene munitus fortiter se opponit turpitudini, suaviter fortis militis, vi sibi viam per obstantes catervas facientis, more omnia, quae eius virtutem impugnant, vincere dicitur.

v. 45—52. *Non possident. mult. voc. rect. beat.* cf. supr. II. 2. 1 sqq. *non ille timidus perire*, pro ille non timet perire, h. e. volens lubensque mortem suscipit; supr. III. 19. 2: *Codrus pro patria non timidus mori.*

CARMEN X.

AD LIGURINUM.

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae cum veniet pluma superbiae,
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae;
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam: 5
Dices, heu, quoties te speculo videris alterum,

v. 2. Cum *pluma* recte dicatur pro lanugine, neque *Bentleii* opus est emendatione *bruma*, neque aliorum coniecturis: *umbra*, *poena*, *ruga*. — v. 5. *Ligurine*, e duobus Torrentii Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Mis.* At multo exquisitior et elegantior est accusativi structura. — v. 6. In multis Codd. legitur: *te in speculo*, atque hoc receperunt *Lamb.*, *Bentl.*, *Baxt.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* al. Sed rectius plerique sequuntur auctoritatem eorum librorum, in quibus *in* omissum est; facile enim hoc ex glossem. in textum irrepere poterat. *R.*

CARMEN X.

Ligurinum, puerum mollem et delicatum, superbe et fastidiose nunc amatores tractantem, de formae sortisque, quae eum maneat, mutatione et conditione cogitare et proinde vanam illam, qua insolenter de forma sua se efferat, deponere iubet superbiam. — Poetam Graecum, quem Hor. imitatus est, tam carminis argumentum quam dictionis forma et elocutio satis luculenter produnt.

v. 1—8. *O crudelis adhuc*, o tu, qui nunc quidem te durum et asperum mihi praebes, insolenter amores meos reiicis; — *et Veneris muneribus potens*, et corporis tui pulchritudine plurimum polles, sive: et pro corporis tui pulchritudine magnam in eos, qui tibi serviunt, exerces potentiam. — *Insp. tu. c. ven. pl. superb.* cum praeter opinionem leves genas tuas, quibus nunc superbis, lanugo inumbrabit; *pluma*, lanugo, *χνοῦς*, *πτίλα*; hinc Graeci pueros levibus genis adhuc nitentes vocabant *ἀπτίλους*, *λείους*, vid. *Iacobs.* in *Animadv.* ad Anth. Gr. Vol. II. P. III. p. 69. pueri autem molliores sive cinaedi, quibus barba succrescere incipiebat, descrebantur ab amatoribus; hinc apud Martial. I. 32. 5: *teneri vultus lanugine sordere* dicuntur; cf. Catull. LXI. 136. — *tuae superbiae*, tibi superbo. — *quae nunc humer. invol. comae*, promissus enim crinis, *cervice*, ut Tibullus III. 4. 27. loquitur, *fluens*, vel, ut Hor. supr. III. 20. 14., *humeris capillis sparsus*, ad formosi pueri veneres pertinet; cf. infr. Epod. XI. 28. — *Nunc et qui color* cett. iunge: et mutatus color, qui nunc est prior flore rosae puniceae, Ligurinum verterit in faciem hispidam, h. e. purpureae tuae genae pilis obductae et deformes factae fuerint; *Ligurinum*, pro: te, suaviter nomen, quod tum in ore omnium erat, ponit. — *color*, notissimum est illud Virgilii (Eclog. II. 17.): *O formose puer nimium ne crede colori; Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.* — *te alterum*, te

ens est hodie, cur eadem non puero fuit,
his animis incolumes non redeunt genae?

CARMEN XI.

AD PHYLLIDEM.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis,
Est hederae vis

ɔt ab eo, qui nunc es, di-
el speciem tuam a pristina
ɜrsam. — *Quae mens est*
. ante oculos Hor. habuit,
ıoliast. Cruqu. observavit,
ec. I. 1. 17: *Eheu me mi-*
ur non aut istaec mihi
forma est, aut tibi haec
' — *his animis*, nunc mihi
ɜr ac olim sentienti, h. e.
sapientiori. — *incolumes*,
quales olim erant, roseae
leves.

ɔARMEN XI.

ɜm ad diem festum in domo
sacris epulis quam hilari
secum peragendum invi-
e quidem ut eo magis lo-
quat eius precibus, primum
a et adornata esse apud
quae iusta diei festi re-
ebratio, enarrat; deinde,
ı sit nescia, quantis laeti-
etur, se Maecenatis diem
ɔroprio paene sibi sanctio-
ɜbrare velle palam facit;
'elephi forte amore se re-
iatur ab hoc laeto convi-
, quem stulte, ut sorte sibi
petat, ditioris puellae amo-
: vinctum teneri, docet; de-
ɔ nihil ad capiendum Phyllidis animum gravius addere poterat, se in solo eius amore nunc acquiescere affirmat. — Phyllidem, quam sub fine carminis canendi peritam facit, psaltriam neque honestioris conditionis puellam fuisse, quam qualis *Lyde* describitur supr. II. 11. 21 sqq. cf. III. 14. 21. III. 28. vix dubitari potest. Sed qui statuit, quod recte statui posse existimo, non proprie Phyllidi, sed Maecenati, ut ei diem natalem gratularetur, hoc carmen dicasse Horatium et proinde, quae ad summam laetitiam exprimendam spectant, ingeniose finxisse; profecto ea, quae tribuenda sunt poetae ingenio, haud tribuet eius moribus.

v. 1—12. *Albani*, in vinis generosioribus haberi solebat *vinum Albanum*, in agro Albano natum, cf. infr. Sat. II. 8. 16. et vid. Plin. XIV. 6. — *apium nectendis coronis*, elegantius pro: ad nectendas coronas; caeterum supra quoque II. 7. 24. diem festum in felicem Pompeii reditum celebraturus *coronas ex apio deproperari* iubet; cf. Theocrit. III. 23. et supr. I. 36. 16. — *vis multa*, magna copia. — *qua crines religata fulges*, explicant: qua coronata enitescis, nitidior et venustior appares, vel simpliciter:

Multa, qua crines religata fulges;
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno;
Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae; 10
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris, quibus advoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendae,
Qui dies mensem Veneris marinae 15
Findit Aprilem,

v. 9. *festinant*, quod coni. *Nic. Heinsius*, in Codd. invenit atque in textum recepit *Cuningh.* Sed durissimum hoc et prorsus contra morem Horatii. v. 11. *crepitant*, susp. *Bentl.* — v. 13 *advocere*, e Codd. *Cuningh.* I.

qua coronari soles; sed hederam accipere demum debebat Phyllis apud Horatium; malim igitur explicare pro: qua coronaberis apud me; et sic *fulges* est futurum ab antiquo verbo Lucretiano *fulgĕre*. — *ridet argento domus*, depromtis vasis argenteis domus resplendet; *ridere* dicuntur, quorum adspectus suaviter afficit. Notissimum est illud Virgilii (Eclog. VII. 55.): *Omnia nunc rident*. Magis ad rem Catull. LXIV. 285: *Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis, Queis permulsa domus iucundo risit odore*. Similiter *renidere* supr. II. 18. 2. et sic γελᾶν apud Graecos, vid. *Wesseling. Dissert. Herodot.* p. 153. De splendido festarum epularum apparatu cf. Carm. laud. Catulli v. 44 sqq. — *ara castis vincta verbenis*, iam ad hostiam immolandam stat mihi ara verbenis coronata; intellige aram ex cespite constructam. Supr. I. 19. 13: *Hic vivum mihi cespitem, hic Verbenas, pueri, ponite*, ubi cf. not. Iuvenal. XII. 1: *Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux, Qua festus promissa deis animalia cespes Exspectat.* — *avet immol. sparg. agn.* iam exspectat, ut immolati agni sanguine imbuatur. Similiter *agnus aram imbuere* dicitur apud Virgil. Eclog. I. 8. — *huc et illuc Curs. mixt. puer. puell.* sic apud Virgil. Aen. I. 705. in splendido illo, quod Aeneae apparabat Dido, convivio: *Centum aliae totidemque pares aetate ministri, Qui dapibus mensas onerant et pocula ponunt.* — *flammae trepidant*, flammae tremulo motu agitantur, (Virg. Eclog. VIII. 105: *Adspice, corripuit tremulis altaria flammis*) *rotantes sordidum fumum vertice*, ex aedis culmine nigrum eiaculantes; exquisite pro tenui: flammae lucent et fumum sursus agunt; *rotantes*, circumagentes; sic apud Lucret. VI. 201. venti. *flammam cavis fornacibus rotare* dicuntur.

v. 14—20. *Idus tibi sunt agend. Qui dies* cett. Idus Apriles scilicet una mecum tibi celebrandae adsunt. Iam cum dies, qui per *Idus* designatur, inter cuiusque mensis dies

Iure sollemnis mihi sanctiorque
Paene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus affluentes
Ordinat annos. 20
Telephum, quem tu petis, occupavit
Non tuae sortis iuvenem puella
Dives et lasciva tenetque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëthon avaras 25
Spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

sit medius, eleganter *Idus* m *findere*, h. e. dividere, di- r. Ipsa vox *Idus* apud Ma- Sat. I. 15. ab antiquo verbo e (quod Etrusca lingua *divi-* est,) deducitur. — *Vener. mar.*, enim ἀναδυομένη, cui sacer prilis, hoc ipso mense e spu- aris et ex sanguine genitalium orta esse dicitur. — *quod ex luce Maecen. me. afflu. ord.* , quod ab hoc die fautor meus tronus Maecenas vitae, quos benignior ei affluere sinit, an- umerat, pro tenui: quod hoc Maecenas natus est. In senten- totius loci commode afferunt Censorini de Die Natal. c. 3: *singuli homines suos tantum- proprios colant natales; ego duplici quotannis officio ku- religionis adstringor. Nam x te tuaque amicitia honorem, tatem, decus atque praesidium, a denique vitae praemia reci- ; nefas arbitrer, si diem tuum, e miki in hanc lucem edidit, llo proprio negligentius cele- re. Ille enim mihi vitam, hic m vitae atque ornamentum it.*

v. 21—36. *occupavit*, tibi praeripuit; *non tuae sortis iuvenem*, non tui loci iuvenem, sed genere et fortuna longe a te distantem. — *grat. comped. vinct.* similiter supr. I. 33. 14: *Myrtale* poetam *grata compede detinere* dicitur, ubi vid. not. — *Terret ambust. Phaëth. avar. spes*, a rerum ultra sortem nostram positarum cupiditate misera Phaëthontis fulmine Iovis combusti sors nos deterrere debet. *Phaëthontis* fabula vel ex Ovidio Met. II. 1 sqq. satis nota; *ales*, alatus, ut supr. III. 12. 4: *Cythereae puer ales*, de Amore alato. — *terren. equit. grav. Bellerph.* qui non tulit, sed excussit, quo gravabatur, mortalis conditionis equitem, Bellerophontem. — Bellerophon scilicet cum in usu illo, ad quem traditus ei a Minerva fuerat Pegasus (vid. supr. ad I. 27. 24.), haud acquiesceret, sed per eundem caelum adeo stulte petiisset; excussus et deiectus ab illo in campos Aleios graves temeritatis suae poenas dedit. vid. Interpret. ad Hygin. Fab. LVII. Bellerophontis exemplo ad homines a votorum temeritate deterrendos usus quoque est. Pindar. Isthm. VI.

Semper ut te digna sequare et ultra
Quam licet sperare nefas putando 30
Disparem vites. Age iam meorum
Finis amorum,
Non enim posthac alia calebo
Femina; condisce modos, amanda
Voce quos reddas: minuentur atrae 35
Carmine curae.

CARMEN XII.

AD VIRGILIUM.

Iam veris comites, quae mare temperant,

v. 35. *minuuntur*, e Codd. aliquot *Cuningh.*, *Wakef.* al. „Sed aptius est futurum, ut ad solam Phyllida sententia pertineat." *R.*

44 sqq. cf. Pallad. LXII. 5. 6. Anth. Gr. T. III. p. 127. — *disparem*, idem, quod v. 22. dixit: *non tuae sortis iuvenem*. In sententiam, qua homines ab amore dispari, h. e. inter homines loco et fortuna sibi dispares iuncto, cavere sibi iubentur, vid. Aeschyl. Prometh. Vinct. 892 sqq. et Callimach. Epigr. XXXVII. Anth. Gr. T. I. p. 221. Ovid. Her. IX. 32: *Si qua voles apte nubere, nube pari.* — *meorum finis amorum*, o tu, quam unam et solam in posterum amabo; cuius amor solus me irrupta semper in posterum tenebit copula; notum est illud Propertii I. 12. 19: *Mi neque amare aliam neque ab hac discedere fas est: Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.* — *condisce modos, amand. voce quos reddas*, veni et disce, quos ad lyram tibi praeibo, modos, ut eosdem amabili voce decantes; *redde*, cf. supr. ad IV. 6. 43.

CARMEN XII.

Veris, quod ibat, amoenitate fruiturus iocose et familiariter Virgilium suum ad hilarem compotationem advocat. Dulcissima igitur amoenioris anni temporis, quod spente ad bibendum invitet, descriptione praemissa vinum Calenum venture ad se amico promittit, hac tamen lege et conditione, ut nardum secum afferat et hac merce redimat quasi promissi vini munera. Ne forte autem hunc laetioris vitae fructum intercipi sibi patiatur negotiorum curis et administratione, de vitae, dum licet, fruendae brevitate eum cogitare et sic sapienter dulcia interdum seriis miscere iubet. — Admodum familiarem poetae fuisse eum, quocum tam libere, ut in hoc carmine factum est, iocari posset, nemo non intelligit. Quis autem Horatium cum magno poeta Virgilio in eiusmodi familiaritate vixisse dubitet, vel, si carminis supr. I. 3. ad Virgilium scripti meminerit, dubitare potest? Iam vero quod v. 25. *lusi studium* ponere iubetur Virgilius, inde eum non poetam illum, sed, si diis placet, mercatorem quendam vel myropolam adeo sive unguentarium

mpellunt animae lintea Thraciae;
am nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.
Nidum ponit Ityn flebiliter gemens 5
Infelix avis et Cecropiae domus

qui serio contenderent, fuere
Sed boni illi si cogitassent,
mercatores tantum, sed ad
qui diligentem rerum suarum
erunt, honestiore sensu *lucri*
pertinere; Horatium autem,
iocum potius, qui per totum
regnat, amico suo *lucri stu-*
probravit, sine dubio hone-
oddam, cui cum maxime in-
sset, *lucri studium* respexis-
fecto neque ex magno poeta
rem fecissent neque tam hu-
de Horatii cum mercatore
amicitia sensissent! vid.
v. 25. — Caeterum quod ve-
riptionem attinet, compara I.
7. 7. — Quo anno hoc car-
riptum sit, non certo satis
i potest, sed, si tenemus,
pra in argum. ad huius libri
rim. monuimus, Horatium in
ro quarto nonnulla carmina,
m diu ante scripserat, cum
uae seriore aetate scripsit,
ous demum publicasse; recte
tempus, quo Virgilius adhuc
s fuit, referri posse videtur.
ntra *C. Schillerum*, Comment.
Oden d. Hor., p. 39—42. *R.*].
-12. *animae Thraciae*, venti
ionales, qui ab Homero inde
antiquis poetis Ioniis, qui-
ntentrionem versus sita fuit
, appellati sunt *Thracii;*
r autem *veris comites*, quia
re spirare solent Aquilones
ti septentrionales; Columell.
1: *X. Cal. Mart. venti se-*
nales, qui vocantur Orni-
rat. Doer. T. I.

thiae, per dies XXX esse solent; tum et hirundo advenit. cf. Aristot. de Mund. c. IV. et ibi *Kapp.* p. 118. Mentionem igitur fecit eius potissimum venti, cuius flatus veris tempore solet esse creberrimus; Zephyrus enim sive Favonius, quem alias poetae in veris descriptione celebrant, multo illo est mutabilior et inconstantior. Caeterum, ut hic *animae Thraciae veris comites* dicuntur, ita supr. I. 25. 19: *Eurus hiemis sodalis* vocatur. — *Impellunt lintea*, navigationi repetendae secundo flatu suo favent, reddunt mare πλωΐμον; navigationis autem, cui de integro sub vere dari solet opera, frequens apud poetas in veris descriptione mentio; cf. supr. I. 4. 2. et quos comparat *Mitsch.* Meleag. CX. 9. Anth. Gr. T. I. p. 32. Marc. Argentar. XXIV. 3. T. II. p. 248. — *nec fluv. strep. hib. niv. turgid.* supr. IV. 7. 3: *Decrescentia ripas flumina praetereunt.* — *Nidum ponit Ityn flebil. gemens, Infel. av.* per *infelicem avem* intellige *Procnen*, quam alii in hirundinem, alii in lusciniam mutatam esse tradunt; vide, quae de huius fabulae dissensu notavimus ad Catull. LXV. 14. Iam vero cum ad ea, quae veris reditu oculis subiiciuntur, hirundinis quoque adventum referre soleant poetae (ipse Hor. infr. Epist. I. 7. 13: *cum Zephyris et hirundine prima;* et hinc *veris praenuntiam* illam vocat Ovidius Fast. II. 853. cf. Antip. Sidon. XXXVII. 3. Anthol. Gr. T. II. p. 16. ubi veris tempore pariter

Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula 10
Delectantque deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuvenum nobilium cliens, 15
Nardo vina merebere.

v. 11. *Delectante*, pars Codicum et sic *Gesn.*, *Wakef.* al. — [illegible] ex varia lectione Cod. Battel. *Bentl.*, *Cun.*, *Sanad.* — v. 16. *Pro merebere* non pauci Codd. praebent *mereberis*, quod praetulerunt [illegible] et *Mein. R.*

fere hirundo πλάσσειν ὑπώροφα οἰκία dicitur; cf. Satyr. Thyill. v. 1. sqq. Anth. Gr. T. II. p. 253.), *infelicem avem, Ityn flebiliter gementem*, interpretes ad unum omnes de hirundine accipiunt. Sed cum *flebiliter gemere Ityn*, ut apud Catullum l. l. *fata absumti Ityli gemere*, non hirundinis, sed lusciniae tantum flebilibus modis constanter a poetis tribuatur, luscinia vero ab ipso Homero Odyss. XIX. 522., ubi eam sub veris initio pulchre canentem describit, παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον dicatur; cf. ante omnia Sophocl. Electr. 147. et ibi Scholiast.; dulcissimus denique lusciniae cantus vel maxime ad ea, quae suaviter sub vere nos deleniunt, pertineat: equidem *infelicem avem* de luscinia accipere malim. Fabulam de Procne et Philomela felicissime tractavit Ovid. Met. VI. 425. sqq. — *Cecrop. dom. aetern. opprobr.* quae semper exstitura est familiae suae opprobrium, dedecus, ἔλεγχος, ὄνειδος, h. e. quae nunquam eluere et abstergere poterit maculam, quam genti suae Cecropiae crudelissimo facinore adspersit; — de voce *opprobrium* cf. supr. ad II. 13. 4. — *Cecropia*, Atticae, fuit enim *Procne* Pandionis regis Atheniensium, filia. — [illegible] tam crudeliter; Procne enim, ut incestam mariti sui Terei libidinem ulciscaretur, mactatum parvum filium Ityn isti epulandum apposuisse dicitur. — *regum*, Terei. — *Dicunt in tenero gramine* cett. Dulcissima quae sequitur, e vita pastorum adumbrata imago eo magis capere et delectare debebat Virgilium, qui magis ea ad indolem fere omnium carminum, in quibus ille princeps inter Romanos poetas est, data opera, ut videtur, composita et concinnata est. — *deum*, *cui pecus* cett. Pana. — *nigri*, piniferi; cf. supr. I. 21. 7. — *colles*, ut Maenalus, Lycaeus.

v. 13—24. *Adduxere sitim tempora*, nunc anni amoenitas et [illegible] calor sitim adducere, h. e. libidinem cupiditatem excitare solent. — *Liberum Calibus pressum*, vinum Calenum, ab urbe *Cales* in Campania supr. I, 20. 9: *uva Caleno' prelo domita*. — *ducere*, largius bibere, cf. supr. ad I. 17. 22. — *iuvenum nobil. cliens*, o tu, qui iuvenum no

di parvus onyx eliciet cadum
nunc Sulpiciis accubat horreis,
s donare novas largus amaraque
Curarum eluere efficax. 20
quae si properas gaudia, cum tua
ox merce veni: non ego te meis
munem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.

a ac favore frueris, qui
ıvenibus es in deliciis;
Günstling. Per *iuve-*
haud dubie innuit Nero-
i privignos, Drusum et
non sine causa autem
gilium suum nunc *iuve-*
um clientem appellasse
et enim, nisi fallor, in
ione iocus hic: dummo-
ıetrare poteris hoc, ut
o descendas et iuvenum
nsortium cum pauperis
etate permutes. — *nardo*
re, pro unguento nar-
tecum attuleris, gratis
ıum Calenum bibes, si-
ecum unguentum nardi-
ego vino Caleno remu-
De *nardi* fruticc, e cu-
t spicis unguentum ex-
vid. Plin. XII. 12. XIII.
fere ioco Fabullum ad
ıt Catullus XIII. ab Ho-
ı discrepans eo, quod
quicquid ad bonam et
am pertineat, secum af-
, se autem nil nisi un-
etiosum dare posse ait.
parv. onyx eliciet cad.
ulpic. accub. horr., h.
m a te vasculo unguen-
pleno, vicissim ego vini
m ex Sulpicii apotheca
romtum afferri iubebo.
m de gemma, (quae ob similitudinem, quam cum digitorum unguibus habet, Graecis ὄνυξ vocata est,) quam de marmore, externam onychis speciem referente, sive *alabastrite*, dicitur. Iam cum vascula unguentaria primum quidem ex *onyche*, gemma, deinde ex *onyche*, marmore, conficerentur, factum est, ut quodque vasculum unguentarium, sive ex gemma sive ex marmore sive ex quocumque alio lapide excavatum, *onyx* appellaretur; vid. *Boettig.* — *accubat*, servatur, repositus est. — *horreum* de apotheca vinaria, ut supr. III. 28. 7. Porphyrion ad h. l.: *Sulpicii Galbae horrea dicit; hodieque etiam Galbae horrea vino et oleo similibusque aliis referta sunt;* vinum igitur Calenum vendebatur apud Sulpicium. — *Spes donare novas largus*, Graece pro: largus novae, quam donat, spei; supr. III. 21. 13. de amphora: *Tu spem reducis mentibus anxiis;* et hinc infr. Epist. I. 15. 19. *vinum cum spe divite in venas et animum manare* dicitur. — *amara curarum*, Graece, τὰ πικρὰ τῶν μεριμνῶν, pro: amaras curas. — *non ego meditor*, facete pro: non mihi est animus, nos: *ich bin nicht Willens, ich habe gar nicht Lust.* — *munem*, nihil muneris afferentem, nihil ad compotationem conferentem. — *te tingere meis poculis*, te vino meo madefacere, irrigare, τέγγειν, pro

Verum pone moras et studium lucri, 25
Nigrorumque memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consiliis brevem:
Dulce est desipere in loco.

vulgari: excipere. — *Plena dives ut in domo*, quasi apud me, sicuti in beatiorum domo aliqua, magna rerum omnium vinique sit abundantia.

v. 25—28. *Verum pone moras et studium lucri*, sed posito, cui in commodum tuum intentus es, studio noli morari, vid. argum. Praetermissis, quas plures ad h. l. effutire sustinuerunt, nugis et argutiis, eorum tantum breviter attingam sententias, qui *studium lucri*, quod Horatius Virgilio tribuit, explicatione emollire studuerunt. Sunt igitur, qui *lucri studium*, ad doctos Virgilii labores sive ad eius carmina, quibus multum lucri fecerit, referant. Sed qui ex lucri studio Virgilium in scribendis versibus desudasse sibi persuadent, nae illi poetas veteres nostrae aetatis poetis mercenariis aequiparant! Alii, ut *Boettigerus* et *Mitscherlichius*, Horatium monere voluisse Virgilium arbitrantur, ne ex *lucri* forte *studio* antea computet, quanti constitura sit haec compotatio, vel, ne diu expendat, uter in hac collatione aliquid lucelli faciat; sed sic Horatius Virgilium, quem ditissimum fuisse constat (vid. Vit. Virgil. in Edit. Heynii VI. p. CLX.), ut hominem sordidissimum notasset. Alii aliter. Equidem per *lucri studium* diligentiorem, quam Virgilius in rebus suis gerendis collocabat, operam et curas designari existimo, praecipue cum eiusmodi diligentia in sensu honestiore semper cum lucro aliquo coniuncta sit, ita ut iam *pone studium lucri* nihil aliud sit, quam quod supr. III. 8. 20. Hor. ad Maecenatem scribit: *linque severa;* vel quod scribit infr. Epist. I. 5. 30. ad Torquatum, quem ad coenandum apud se invitat: *rebus omissis;* erat Torquatus iuris consultus, quem Hor. apud se coenandi causa clientibus deesse et perinde *lucri studium* deponere iubet. Quis enim verborum proprietatem urgeat in iis, quae familiares per iocum invicem sibi exprobrant? — *memor nigrorum ignium*, rogi, h. e. mortis. Sic *ignes atros* de rogis, quos caesis struit Aeneas, dixit Virgil. Aen. XI. 186: *Huc corpora quisque suorum More tulere patrum: subiectisque ignibus atris Conditur in tenebras altum caligine caelum.* — *Misce stultit. consil. brevem*, positis nonnunquam studiis gravioribus hilaritati indulge, s. studiorum severitatem hilaritate nonnunquam tempera; aperte igitur haec sententia respondet verbis *lucri studium ponere.* — *desipere*, liberius et licentius Genio suo indulgere, ut *furere* supr. II. 7. 28. et *μαν̃ῆναι* apud Anacreontem XIII. 12. — *in loco*, h. e. in tempore, *ἐν καιρῷ*, ut apud Terent. Adelph. II. 4. 8: *pecuniam in loco negligere.* Infr. Epist. I. 7. 57: *Et properare loco* (iusto tempore) *et cessare et quaerere et ut-*

CARMEN XIII.

AD LYCEN.

ıdivere, Lyce, di mea vota, di-
ivere, Lyce: fis anus, et tamen
'is formosa videri,
Ludisque et bibis impudens,
:antu tremulo pota Cupidinem 5
tum sollicitas. Ille virentis et

.RMEN XIII.
odum Horatius supra I.
ı, et III. 15. *Chlorin*,
armine *Lycen*, ut vetu-
ter adhuc iuveniles amo-
m, tanquam in tabula
mnium exponit derisui.
tandem, quo meritas
perbiae poenas exsolvat
se ait; fieri enim illam,
iu a diis efflagitaverit,
et, quamvis deperditae
nentis et artibus mere-
rrere studeat, quamvis,
licias faciat, immodice
ovis modo ad libidinem
tentet iuvenes, deseri
ontemni ab omnibus;
pulchras tantum et ad-
, qualis Chloë sit, peti
ıs, vetulas et deformes,
Lyce sit, susque deque
iisse illius formae, qua
ptus sit, venustatem nec
stibus et margaritis ab
posse; imo fata Lycen
eri eo, ut anile eius pla-
m publico iuvenibus es-
— Exstitere sine dubio
poetas Graecos eiusmodi
rum in vetulas carmi-
ı, quae colores Horatio
tas tam in hoc quam in
duobus superioribus carminibus imagines suppeditasse videntur. — *Mitsch.* cum hoc carmine comparat Meleag. LXXVII. Anth. Gr. T. I. p. 23.

v. 1—12. *Audivere, di audivere*, magna cum vi ab initio statim ponit sententiam, laetitiae, qua fruitur poeta χαιρέκακος, causam continentem, nec minore cum vi eandem de re laeta triumphantium more repetit. — *ludis*, amantium more iocaris, delicias facis. supr. III. 15. 5: *Maturo propior desine funeri Inter ludere virgines.* — *bibis impudens*, qualem fere supr. I. 36. 13. *multi Damalin meri* describit. — *tremulo*, epitheto ad vocis anilis, deficere incipientis, naturam designandam accommodatissimo. Similiter vox anilis apud Ovid. Fast. VI. 400. *tremens* dicitur. cf. Tibull. I. 2. 91. — *Cupidinem lentum sollicitas*, Cupidinem minus et minus iam preces tuas audientem advocas; frustra durum Cupidinem precibus tuis frangere et tibi propitium reddere tentas. — *Ille virentis* cett. ille propitius potius adest formosae et in flore aetatis constitutae psaltriae Chiae. — Cupido autem Chiae propitius dicitur in eius *pulchris genis excubare*, excubias quasi agere (nos:

Doctae psallere Chiae
Pulchris excubat in genis,
Importunus enim transvolat aridas
Quercus et refugit te, quia luridi 10
Dentes te, quia rugae
Turpant et capitis nives.
Nec Coae referunt iam tibi purpurae
Nec clari lapides tempora, quae semel

v. 10. 11. Alii distinguunt: *refugit, te quia* — *Dentes, te quia.* Minus recte. — v. 14. *cari*, Codd. non pauci, Acron, *Cruq.*, *Bentl. Cun.*, *San.*, *Wakef.* Sed non tam pretium quam claritas lapidum momentum affert ad externam corporis pulchritudinem; praeferenda est igitur altera lectio *clari. R.*

auf der Lauer sitzen), h. e. vim suam inde, ubi ille sedet, ita exserere, ut, quicumque in Chiae conspectum veniant, statim eius venustatis lenociniis et illecebris capiantur. Comparant Sophocl. Antig. 776: Ἔρως — ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς νεάνιδος ἐννυχεύεις. cf. Pindar. Nem. VIII. 2, et plura in hanc rem apud *Mitsch.* — *Importunus*, facete Cupido, quod difficilem et parum commodum se praebet vetularum precibus, *importunus* vocatur, quasi ii quoque, qui vocati non veniunt, *importuni* sint. — *aridas quercus*, vetulas, ex nota imagine. Similiter supr. I. 25. 17. *vetulae* cum *aridis frondibus*, *puellae tenerae* vero cum virente *myrto* et *hedera* comparantur. cf. *Mitsch.* — *capitis nives*, lyrica audacia pro: caput canis conspersum. Antip. Thessal. XXI. 5. Anth. Gr. T. II. p. 100. (Anth. Pal. I. p. 248.): τίθει δέ μιν, ὡς πρό γε τοῖον, Ὡς αὔτις πολιῷ γήρᾳ ὑιφόμενον. Epigr. Diogen. Laert. I. 85. p. 53: Τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν Ἑρμῆς Εἰς Ἀΐδην πολιῷ γήρᾳ ὑιφόμενον. Quintil. VIII. 6. 17.

v. 13—16. *Nec Coae referunt* cett. frustra tenerae aetatis annos semel praeterlapsos restituere tentas tam Coarum vestium quam uniones splendore, h. e. frustra puellari ornatu anilem aetatem dissimulare studes. In sententiam *Mitsch.* comparat Epigr. Lucian. VI. 1. sqq. Anth. Gr. T. III. p. 22. Eiusdem argumenti Epigr. Antiphili ex membranis primum protulit V. *Cl. Iacobs.* in *Animadv.* ad Anthol. Graec. Vol. II. P. II. p. 412. — *Coae purpurae*, vestes Coae purpura tinctae. Erant autem vestes Coae tenuitate sua praecipue in puellarum cultu spectabiles; hinc Tibullus II. 3. 53. de Nemesi, quam luxuria fluere cupit: *Illa gerat vestes tenues, quas femina Coa Texuit, auratas dispersuitque vias.* Dictae sunt *Coae*, quod *Cos* vel *Coos*, maris Aegaei insula, bombycum, e quorum tenuissima lanugine illae conficiebantur, mater fuit; vid. Plin. XI. 23. s. 27. VI. 27. s. 20. et ibi *Harduin.* — *clari lapides*, uniones, margaritae. cf. supr. ad III. 24. 48. — *tempora, quae semel not. condit. fast. incl. volucr. dies*, h. e. tempora, quae semel, postquam volucri dierum cursu praeterierunt, ut transacta in fastis notata et memoriae prodita

Notis condita fastis 15
Inclusit volucris dies.
Quo fugit Venus, heu, quove color? decens
Quo motus? Quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores,
Quae me surpuerat mihi, 20
Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinarae breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem
Cornicis vetulae temporibus Lycen, 25

v. 17. *decens* iungendum esse cum v. *motus*, non cum v. *color*, imus vidit *Bentl. R.*

nt; ornate pro vulgari: iuvenilem tatem semel transactam; — *fastis*, ›ulis, in quibus praeteriti cuiuse anni dies consignati sunt; dintur *noti*, quia ob vulgarem ad ›s vitae inde cognoscendos usum lque satis noti erant.

v. 17—28. *Quo fugit Venus?* cett. m Horatio contendit *Mitsch.* Rufin. ›igr. XXXVII. 1. T. III. p. 107: ›ῦ σοι κεῖνα, Μέλισσα, τὰ χρύσεα ὶ περίοπτα Τῆς πολυθρυλλήτου λλεα φαντασίης; cett. — *Venus*, ıabilis gratia. — *color*, scilicet ›eus; cf. supr. IV. 10. 4. — *de›s quo motus?* intellige corporis stus, quibus multum decoris et ıtiae inest. Eiusmodi in corpomotu et incessu decentiam et κρέπειαν Sulpiciae tribuit Tibull. . 2. 8: *Illam, quicquid agit, equo vestigia movit, Componit rtim subsequiturque decor.* — *id habes illius, illius* cett. senıtia: quid reliquum tibi est vestissimae illius speciei, quae cuie, qui in eius conspectum vene-, amorem statim inspirabat; quae ıum quoque mihi eripuerat aniım et quae, si a Cinara discesseris, praeclara, nobilis et omnibus, quae placent in puellis et deleniunt, instructa et ornata fuit? — *spirabat amores*, pro vulgari: ad amorem pelliciebat; suavissima enim imagine Lyces forma amores, qui in iuvenum pectora descenderunt, exspirasse et emisisse fingitur. Sic fere πνέειν et προσπνέειν Ἔρωτας apud Graecos, vid. *Mitsch.* — *Quae me surpuerat mihi*, Catull. LI. 5: *misero quod omnes Eripit sensus mihi*; similia ex poetis Graecis adduxit *Mitsch.* Horatium imitatus est auctor Epigr. CCLXVI. L. III. Anthol. Latin. *Burmann.* T. I. p. 687: *Me mihi surripuit contraria flamma sororum, Pulchra Theis oculis, ore nigella Melas.* — *artium gratarum*, variae sunt illae artes et lenociniorum genera, quibus puellae gratiam quandam formae suae conciliare student; ipsa earum *protervitas* supr. I. 19. 7. *grata* esse et *urere* dicitur. — *Cinaram*, vid. supr. IV. 1. 4. — *parem cornicis vetulae temporibus*, aequaevam grandaevae s. *annosae* (ut supr. III. 17. 13. *cornix* dicitur) cornici. Martialis quoque X. 67. 5. de vetula: *Iam*

Possent ut iuvenes visere fervidi
Multo non sine risu
Dilapsam in cineres facem.

CARMEN XIV.

AD AUGUSTUM.

Quae cura patrum quaeve Quiritium

v. 28. *Delapsam*, pars Codd. R.

cornicibus omnibus superstes. Similiter observante *Mitscherlichio*, Agath. VII. 1. Anth. Gr. T. IV. p. 5. plane γραῦν τριχόρωνον dixit. Plura in hanc rem vid. apud *Rittershusium* ad Oppian. Cynèg. II. 292. et *Ruhnken* Epist. Critic. p. 113. *fervidi*, qui iuvenili ardore adhuc fervent et amore aestuant; sic suaviter opponuntur vetulae, quae fervere desiit. — *Dilaps. in ciner. facem*, apta imagine pro: Lycen e puella olim fervida et formosa mutatam nunc in frigidam et deformem vetulam; Meleag. XLIX. 2. Anth. Gr. T. I. p. 16. — *in cineres*, hinc Martial. III. 93. 19. *Vetustillam*, postquam eam ut mulierem aetate plane confectam satis lepide descripsit, *dementem cineribus suis* (h. e. foeda effoeti corporis forma,) *virum prurire* adhuc *quaerere* ait; cf. Mart. X. 90. 2.

CARMEN XIV.

Arcto hoc carmen cum huius libri carmine quarto cognationis vinculo coniunctum est. Utrumque enim ad celebrandas victorias, quas duo Augusti privigni, Nerones, Drusus et Tiberius a Raetis et Vindelicis reportarunt, Augusti iussu ab Horatio compositum est. Superius quidem Drusi, natu minoris, hoc Tiberii, natu maioris, laudes complectitur. (Vide, quae de omnis re ad utrumque Neronem spectantia supr. in argum. ad carm. IV. breviter exposuimus.) In utroque autem carmine poeta consulto ita versatur, ut Drusi et Tiberii laudes ab Augusti laudibus, tanquam unico illarum fonte, derivet et sic Augustum utriusque carminis momentum maximum faciat. Supra scilicet Drusi laudes repetit ab Augusti cura vere paterna, quam is in illo educando et eius animo rite excolendo posuerit; Tiberii vero laudes a benignioris sortis felicitate, qua ei sub Augusti auspiciis egregia virtutis bellicae rudimenta deponere contigerit. — Sententiarum nexus est hic: „quomodo unquam fieri potest, ut Senatus Populusque Romanus dignos tuis, Auguste, virtutibus honores decernat? Tu enim es per totum terrarum orbem princeps longe maximus! Tuam in bello potentiam nuper experti sunt Vindelici! Nam primum Drusus exercitu, quem ei commiseras, Genaunorum et Breunorum graviter ultus est insolentiam. Mox bellum contra Raetos confecit, quem Drusum adiutorem addideras, Tiberius. Is enim in hostes, velut Auster in indomitas undas, ruens et omnia, vel-

Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastos
Aeternet, o, qua sol habitabiles 5
Illustrat oras, maxime principum?
Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. Milite nam tuo

. 4. *fastos*, vulg.; *fastus*, e Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *Iani*, *Mitsch.*, , *Mein. R.*

pidus fluvius, prosternens, in- in hoc bello fortitudinis spe- edidit. Sed haec omnia tuis , tuo consilio, tuis denique iis facta sunt! Ex quo tem- autem Alexandria capta bella per te finita sunt, novis sem- er quindecim nunc annos im- n Romanum auxisti victoriis; otus terrarum orbis tibi sub- est et victi populi tuam ad- ur potentiam!" — Scriptum rmen esse eo anno, quo Au- ost trium annorum absentiam omnium desiderio exspecta- reditus, ex eius initio colligi

—9. *Quae cur. patr. quaeve* . — *aeternet?* Qui unquam is Populusque Romanus tan- nores animo concipere et de- e poterit, quantis virtutes Auguste, tam per publica mo- ta quam per annua sollemnia, itati tradendae sunt? — *plen. muner.* h. e. satis amplis m ornamentis; *plenis*, iustis, mplius; *honorum* enim mu- licuntur iam *plena*, quae viri amplitudinem, quam complecti brare debent, plene comple- r et celebrant; — *per titu-* elige statuas cum inscriptio- cf. IV. 8. 13. sqq. — *fastos*, h. e. tabulas publicas, in quibus, ut Ovid. Fast. I. 8. loquitur, *quaeque dies merito suo notata* est; in *fastis* igitur non solum res praeclare ab Augusto gestae, sed etiam dies festi, in memoriam eius quotannis celebrandi, notari debebant; hinc dicuntur *memores*, cf. supr. III. 17. 4. — Ovid. Fast. l. l. 9. ad *Germanicum*, Augusti per adoptionem nepotem: *Invenies illic et festa domestica vobis*; *Saepe tibi pater* (Tiberius) *est*, *saepe legendus avus* (Augustus.) — *o*, *qua sol hab. illustr. or.*, *max. princip.* o princeps, cuius potentiam omnes per totum terrarum orbem suspiciunt! Similiter fere Cicero Catilin. IV. 10. de Pompeio: *Anteponatur omnibus Pompeius, cuius res gestae atque virtutes iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur.* — *Quem leg. expert. Lat. Vind. didic. nuper*, quantus ille esset in bello, id experti sunt nuper Vindelici, nondum antea a victore Romano leges sibi praescribi passi. — *didicere*, plane ut *sensere* supr. IV. 4. 25. de Druso: *diu lateque victrices catervae — senere, quid — posset.*

v. 9—13. *Milite nam tuo*, Drusi igitur laudem cum egregii exercitus, quem ei Augustus commise-

Drusus Genaunos, implacidum genus, 10
Breunosque veloces et arces
Alpibus impositas tremendis
Deiecit acer plus vice simplici.
Maior Neronum mox grave proelium
Commisit immanesque Raetos 15
Auspiciis pepulit secundis,
Spectandus in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitas prope qualis undas 20

v. 10. 11. In multis Codd. corrupta sunt *Genaunorum Breunorumque* nomina. Cf. *Feam* ad h. l. — v. 19. *fatigarat*, Codd. aliquot. — v. 20. *Indomitus*, coni. *Bentl.*; quae coniectura nunc firmatur ab Orelii Cod. Turic. Sed *Auster* epitheto non eget, cum per se sit ventus violentior; *undae* contra, quibuscum *saevi* illi Germaniae populi comparantur, bene definiuntur epitheto, quo saeva earum vis significatur. *R.*

rat, laude communicat. — *Genaunos*, *Breunos*, pro Raetis et Vindelicis ponit duos populos, tam regionis, quam incolebant, vicinitate, quam armorum societate cum illis coniunctos; vide de iis *Mannerti German.* p. 669. — *implacidum genus*, litotes, pro populo in bello saevissimo; *Genauni* enim, ut tradit Strabo IV. p. 142., non tantum mares quosque inter captivos trucidasse, sed ne potioris sexus foetui quidem, quem matres in utero gestare eorum vates praedixerant, pepercisse dicuntur. — *Breunosque veloces*, velocitas enim, qua praestant montani, multum in bello militibus campestribus et statariis negotii facessere solet.— *arc. Alpib. imposit. tremend.* castella Alpium iugis horrendae magnitudinis imposita; *deiecit*, h. e. deturbavit; apposite tam de montium incolis, quam de castellis in montium iugis exstructis. — *plus vice simplici*, h. e. gravi ultionis genere; in plurimis enim pugnis illatas ab illis iniurias gravi vice, h. e. iusta et merita poena ultus est Tiberius; de voce *vice* (cui respondet fere, quod Francogalli dicunt: *revanche*) cf. supr. I. 28. 32.

v. 14—24. *Maior Neronum*, Tiberius. *mox*, vid. argum. ad huius libri carmen quartum. *Raetos*, sc. cum Vindelicis et caeteris, qui foedere illis iuncti fuerunt; — *auspiciis secundis*, Augusto *deos suos*, ut v. 33. dicitur, *praebente;* sub felici Augusti imperio. — *Spectandus*, περίβλεπτος, non sine admiratione contemplandus, admirandus. — *Devot. mort. pect. lib. Quant. fatig. ruinis*, quantis cladibus conficeret populos liberam mortem servitio praeferentes, h. e. pertinaci consilio ad mortem usque pugnantes; — *devota pectora*, morti enim pro libertate suscipiendae ita se devovere solebant Germani et populi Celtici, ut, se vitam potius pro libertate deposituros quam se hosti deditures esse, sacramentum darent. — *Indomit. prope qual. und. Exerc. Aust., Plei. chor. scind. nub.* ruens in he-

Exercet Auster, Pleïadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas et frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus, 25
Qui regna Dauni praefluit Appuli,
Cum saevit horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris,
Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu 30
Primosque et extremos metendo
Stravit humum sine clade victor,

v. 24. *enses*, susp. *Bentl.* Idem v. 26 coni. *qua*, quod minime opus . — *perfluit*, e Codd. nonnullis *Lamb.* — v. 28. *minitatur*, multi et satis ıi Codd. ac Non. Marc. p. 203. Merc. Praetulit hanc lectionem praeter ıs *Bentl.*, sed iniuria, nam vulgata *meditatur* longe audacior ac dignior poeta lyrico. — v. 32. *humi*, e nonnullis Codd. Ed. Ven. 1492. al. *R.*

ı eosque reprimens, uti Auster ı Pleiadum ortu in mare procel- ım ruere et assurgentes fluctus rimere solet: *exercet*, agitat, re- dit, comprimit. — *Pleïadum cho-* *Pleiades*, septem Atlantis filiae, ır stellas relatae, cum in hume- Tauri ita inter se iunctae ap- erent, ut chori fere speciem re- rent, ab earum positu et inter iunctione *chorus* appellatae sunt; *scindente nubes*, per scissas nu- prodeunte, h. e. oriente. In- it autem Pleiadum ortus in a.d. X. I. Mai. igiturque in tempus, quo ıterum flatu serenitas reduci so- Praedare igitur Tiberius, po- os indomitos compescens, cum stro mare indomitum compescente serenitatem reducente compara- ; — *medios per ignes*, ubi pu- ıntis vita in summum discrimen ıncitur; Sil. Ital. XV. 41: *Per lias volitare acies mediosque per es; sic* διὰ πυρός apud Grae- , vid. Euripid. Electr. v. 1182. ibi *Barnes.*

v. 25—34. *Sic tauriformis volv. Auf.* cett. Ducis fortis, in medios hostes se inferentis et magnam stragem inter eos edentis, cum rapido concitati fluminis impetu comparatio iam apud Hom. Il. V. 86 et 87. obvia; cf. Virg. Aen. X. 603. — *Aufid. qui regn. Daun. praefl. Appuli*, Apuliam praeterfluens, *cf.* III. 30. 10. De voce *praefluere* cf. supr. IV. 3. 10. Dicitur Aufidus *tauriformis*, quia tauri cornua vel a similitudine, quam fluctuum sonitus cum tauri mugitu habet (Hom. Iliad. XXI. 237: μιμνιώς ἠΰτε ταῦρος de Scamandro), vel ab inexpugnabili robore, quod passim cornuum imagine designatur, fluviorum diis tribui solent; *cf. Buttig. et Mitsch.* — *saevit*, θύει, aestuat, extumescit; — *horrend. cult. Diluv. medit. agr.* et horrendo diluvio cultis agris vastationem minatur, — *meditatur diluviem*, ad diluviem immittendam se parat, diluviem immissum it; similiter supr. III. 22. 7. *verres*, ad ictus infligendos paratus, *ictus meditari*

Te copias, te consilium et tuos
Praebente divos. Nam tibi quo die
Portus Alexandrea supplex 35
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit. 40

dicitur; — *ferrata*, ferro munita, sublimius pro: armata; — *primosque et extrem. metendo*, Virgil. Aen. X. 513. de Aenea: *Proxima quaeque metit gladio;* ubi de locutione a messe ad caedem translata multa exempla ex utraque lingua collegit *Cerda;* cf. *Drakenb.* ad Sil. Ital. X. 147. Iam Homero Il. XI. 67. Graeci et Troiani magnam stragem ab utraque parte edentes ἀμητῆρες dicti sunt. — *sine clade victor*, ita ut in nullo proelio unquam cladem experiretur, sed semper hostes vinceret. Hinc Vell. II. 95: *Uterque Raetos Vindelicosque — maiore cum periculo quam damno Romani exercitus, plurimo cum eorum sanguine, perdomuerunt.* Horatium imitatus est Ovid. Trist. II. 173: *Per quem bella geris, cuius nunc corpore pugnas, Auspicium cui das grande deosque tuos.* Scilicet cum penes Augustum summum esset imperium, ea quoque bella, quibus ipse nec adesset nec praeesset, eius auspiciis gerebantur.

v. 34—40. *Nam tibi quo die* cett. Nam ab eo inde die, quo victor Alexandream ingressus es, per quindecim abhinc annos prosperrimus omnium, quae gessisti, bellorum eventus novum semper gloriae tuae splendorem addidit. — *Alexandrea supplex*, finge tibi Alexandreae patronam, eiusdem nominis deam, oleae ramis velatam Augusto se obvian tulisse et ad victoris genua prostratam urbem ei tradidisse. Sic passim in nummis antiquis *Urbium Patronae* conspiciuntur; vide, quem laudat *Boettig.*, *Rasch.* in Lexic. Numism. T. I. p. 319. — *portus*, de portu Alexandreae antiquitus nobilissimo vid. Strab. XVII. p. 1142. — *vacuam aulam*, Augusto enim Alexandream ingredienti Antonius et Cleopatra aulam, e qua in Mausoleum confugerant, vacuefecerant; — *lustro tertio*, nam cum bellum cum Antonio et Cleopatra U. C. DCCXXIV. (vid. Dio LI. 19.) cum Vindelicis vero et Raetis U. C. DCCXXXIX. finitum sit, interiectum tempus tria lustra sive quindecim annorum numerum efficit. Caeterum cum *quo die* recte, ut puto, explicari possit: „ab eo inde tempore, quo," non opus est cum interpretibus statuere, Horatium, eodem die, quo olim Alexandrea capta sit, bellum cum Vindelicis quoque confectum esse, designare voluisse, praecipue cum res praeclare et feliciter ab Augusto gestae, quas in versibus sequentibus enumerat poeta, pariter ad illud quindecim annorum intervallum referendae sint. — *optatum decus*, splendorem ex omnium votis tibi paratum; — *peract. imper. arrog.* pristinis rebus praeclare sub tuo imperio peractis adiecit.

Te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae:
Te fontium qui celat origines 45
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,
Te non paventis funera Galliae
Duraeque tellus audit Hiberiae, 50
Te caede gaudentes Sygambri
Compositis venerantur armis.

v. 45. *qua*, susp. *Bentl.* — v. 49. *paventes* — *Galliae*, e duobus Codd. *Bentl. R.*

v. 41—52. *Te Cantab. non ant. dom.* supr. II. 6. 2: *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra;* ubi cf. not. — *Medusque*, cf. supr. III. 5. 9. et ibi argum. — *Indus*, cf. supr. I. 12. 56. — *Scythes*, cf. supr. II. 9. 23. et III. 8. 23. *profugus*, cf. supr. I. 35. 9. — *tutela praesens*, pro deo Romani imperii tutelari, qui praesentia sua numen suum declarat, ut supr. III. 5. 2: *divus praesens*, ubi vid. not. — *dominae Rom.* cui, ut dominae, orbis terrarum paret. Similiter *Roma* infr. Epist. I. 7. 44. vocatur *regia*. — *Te font. qui celat orig.* Iam remotissimas devictorum ab Augusto populorum terras per fluvios eas alluentes sollemni poetarum more designat; per *Nilum* quidem Aegyptum, per *Istrum* Daciam, per *Tigrim* Armeniam. — *font. qui cel. orig.* Nili fontes, quos veteres ignorasse constat, unde Hor. Nilum *fontium origines celare*, Tibull. I. 7. 24: *caput suum occulere*, Ovid. Amor. III. 6. 40: *patriam tantae aquae celare*, ait (cf. Ovid. Metam. II. 255. Lucan. X. 190. Plin. V. 9.), nostrae demum aetatis hominibus, ut investigatos detegerent, contigit; vid. *Boettig.* — *rapidus Tigris*, hic Armeniae fluvius, a cursu eius rapidissimo, cum *sagittae* velocitate comparato, ipsum nomen suum *Tigris*, quo Medi *sagittam* insigniverint, accepisse traditur; vid. Plin. VI. 27. Varr. L. L. V. 20. — Respicere autem Hor. videtur annum U. C. DCCXXXIV., quo rex Tigranes Armeniis ab Augusto datus est; vid. Dio LIV. 9. — *belluosus*, belluis sive balaenis scatens, μεγαλήτης, vid. Plin. IX. 5. De victis *Britannis* vid. supr. III. 5. 3. — *Galliae non paventis funera*, de forti Gallorum mortem haud in bellis expavescentium animo cf. Caes. B. G. VI. 14. Lucan. I. 460 sqq. Aelian. V. H. XII. 23. — *audit*, tibi dicto audiens est, tibi paret. — *Sygambri*, cf. supr. IV. 2. 36. — *compositis armis*, bello, armis depositis et repositis, composito, pro tenui: victi.

CARMEN XV.

AUGUSTI LAUDES.

Phoebus volentem proelia me loqui
Victas et urbes increpuit lyra,

v. 2. Non recte iungunt nonnulli *loqui — lyra. R.*

CARMEN XV.

Felicitatem Romano imperio per Augusti victorias partam celebraturus suaviter poeta fingit, se primum quidem Augusti proeliis et victoriis canendis vacare voluisse, sed, postquam ab Apolline de hoc temerario poetae tenuis ausu monitus fuerit, se inde aversum ad bona potius, quibus nunc Romani victis ab Augusto externis populis fruantur, advertisse animum. — Canit igitur, templo Iani nunc clauso pacata esse omnia; cum cultu agrorum rediisse fertilitatem et rerum abundantiam, pristinoque legibus restituto honore vigere iterum coepisse veterem illam disciplinam, qua imperii Romani maiestas, fama et nomen per totum terrarum orbem dilatum et propagatum sit; nec dubium esse, quin Augusto rerum custode domi forisque in posterum bella compressa et sepulta iaceant; proinde Augustum dignum esse, quem quisque cum uxore sua et liberis ut deum tutelarem pie colat et quovis die tam libationibus quam hymnis rite veneretur. — Comparent tirones hoc carmen cum huius libri carmine quinto et poetae in eadem fere sententia pertractata ingenium et ubertatem cognoscant. — Caeterum hoc carmen U. C. DCCXLIV. scriptum esse, ex versu 9 colligi potest, ubi vid. not.

v. 1—4. *Phoeb. vol. proel. me loqui* cett. Sententia: cum iam in eo essem, ut carmine sublimiore Augusti proelia et victorias canerem, ecce mihi Apollo adfuit et, ne temere ego poeta tenuis molirer grandia, graviore lyrae sono me increpando ab hoc conatu revocavit. — Varias mirasque, quas locutio: — *lyra increpuit*, protulit, explicationes vide apud Interpretes. Me quidem non poenitet eorum sententiae esse, qui Apollinem cum χορῶν διδασκάλῳ comparatum esse existimant. Quemadmodum enim χορῶν διδάσκαλος chorum, quem ad lyram moderatur, vel cantum aliquem perperam incipientem, vel a cantus modis aberrantem, graviore quodam lyrae sono increpat et sic rectius ei canendum esse significat, ita Apollo Horatium, qui male carmen, cui impar esset, canere inciperet, graviore quodam lyrae sono increpuisse et sic a temerario ausu revocasse fingitur. Multo igitur suaviore et Apollini accommodatiore imagine expressit Horatius, quod in re simillima apud Virgil. Eclog. VI. 3. de Apolline: *vellere aures* dicitur: *cum canerem règes et proelia, Cynthius aurem Vellit et admonuit: pastorem, Tityre, pingues Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.* — Novam in hoc loco explicando rationem iniit *Mitscherlichius.* Is enim fingendum nobis esse putat, Apollinem audito quasi poetae cantu bellico subito poetae adstitisse au-

Ne parva Tyrrhenum per aequor
Vela darem. Tua, Caesar, aetas
Fruges et agris rettulit uberes, 5
Et signa nostro restituit Iovi
Derepta Parthorum superbis
Postibus et vacuum duellis

7. *Direpta*, Codd. plerique et sic *Vanderb. R.*

ımque sibi facturum lyram te-
atque tum demum oratione
ınefecisse poetam. — Sed pau-
ıto, haec explicatio probabitur.
parv. Tyrrh. per aequor vel
e cum parva, qua ego uterer,
alto mari me committerem,
ıe tenui, quod mihi esset, in-
audacter tentarem, quae ma-
ıntum tentare possunt ingenia,
ıe tentarem, cui impar essem,
ı epicum. Magni scilicet poetae,
re gravi et ampla versantur,
mari navigare, sive, ut Virgilius
. II. 41. ait, *vela patenti pe-*
lare finguntur; at iis, qui res
tractant, cymba tantum, haud
nari committenda, tribuitur.
rt. III. 7. 3: *Quid me scri-*
tam vastum mittis in aequor?
ıunt apta meae grandia vela
Ovid. Trist. II. 329: *Non ideo*
pelago se credere, si qua Au-
exiguo ludere cymba lacu.
ırrhenum, pro mari quovis.
— 16. *Tua, Caesar, aetas,*
Observa poetae artem, qua
ım in mediam rem abripit.
ıit enim: „ab Apolline igitur
ıemere incepta deterritus, fe-
ım potius per Augusti victo-
obis partam canam," sed eam
canit. — *tua aetas*, aetas,
sub tuo imperio nobis contigit,
pax per te nobis data. — *fru-*
beres, ubertatem; supr. IV. 5.
ıtrit rura Ceres almaque Fau-
stitas. — *signa nostr. rest. Iov. De-*
rep. Parth. superb. post. — De signis Romanorum militaribus a Parthis receptis, vid. supr. in argum. ad III. 5. Mentionem autem nunc facit horum signorum, quod non solum eorum recuperatio ad Augusti res gloriosissimas referebatur et certatim poetarum carminibus tum celebrabatur, vid. *Cerd.* ad Virg. Aen. VII. 607. sed etiam quod in illorum recuperatione, h. e. in victis Parthis, Romano nomini infestissimis, vel maxime nitebatur pacis, de qua sermo est, securitas; — *derepta*, cf. infr. Epist. I. 8. ubi Augustus *signa templorum* Parthorum *refixisse* dicitur. — *nostro Iovi*, Marti quidem ultori Augustus recuperata a Parthis signa consecrasse traditur, vid. Dio LIV. 8. sed cum poeta in universum nunc indicare vellet, signa illa populo Romano restituta esse, posuit deum, sub cuius peculiari tutela custodiri putabatur Romanum imperium; pro vulgari igitur *nobis* multo gravius dixit *nostro Iovi.* — *postibus*, sc. templorum; supr. III. 5. 18. in oratione Reguli: *Signa ego Punicis Affixa delubris et arma Militibus sine caede, dixit, Derepta vidi.* — *superbis*, magnifice ornatis; Virg. Aen. II. 504: *Barbarico postes auro spoliisque superbi.* — *duellum* antique pro: bellum. Cum *templum Iani* ter, ut Suetonius testatur Aug. Vit. c. 22., sub Augusto

Ianum Quirini clausit et ordinem
Rectum evaganti frena licentiae 10
Iniecit emovitque culpas
Et veteres revocavit artes,
Per quas Latinum nomen et Italae
Crevere vires famaque et imperi
Porrecta maiestas ad ortus 15
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Caesare non furor

v. 9. *Ianum Quirini*, Codd. omnes. Multis placuit *Passeratii* coniectura *Ianum Quirinum* (quam *Doer.* quoque recepit); sed etsi sollemni nomine *Ianus Quirinus* appellatus fuerit (cf. Macrob. I. 9: *In sacris quoque invocamus Ianum Quirinum, quasi bellorum potentem, ab hasta, quam Sabini curim vocant.* Suet. Octav. c. 22: *Ianum Quirinum bis clusit*), consulto tamen Horatius ab hac formula recessisse videtur, ut Ianum significaret a Quirino positum (Aur. Vict. 3.). — *clusit*, scripserunt *Cuningh.*, *Iani*, *Mitsch.*, *Doer.* (ut Od. III. 5. 23); sed omnes Codd. praeter unum Vanderburgii tuentur vulg. lect. *clausit*. — v. 11. Nonnulli Codd. praebent *domuitque* (ut Od. IV. 5. 22.), alii *dimovitque*, *demovitque*, *amovitque*, plurimi denique et optimi *emovitque*, quae unice vera est lectio. — v. 15. *ortum*, vulg. lectio; sed in plerisque libris legitur *ortus*, quod praeter alios recte praetulerunt *Vanderb.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* Facilius enim pluralis mutari poterat a librariis in sing., quam contra. *R.*

clausum fuerit, primum quidem U. C. DCCXXV. post victoriam Actiacam, vid. Dio LI. 20., secundum DCCXXX. post bellum Cantabricum, vid. Dio LIII. 26., tertium, ut probatum ivit *Masson.* in *Templ. Ian. Reser.* p. 208. U. C. DCCXLIV, recte interpretes hoc carmen ad annum, quo tertium Iani templum clausum fuit, referunt. Iam vero cum totum hoc carmen in describenda reductae pacis felicitate versetur; summa illa de templo Iani clauso laetitia occasionem huic scribendo carmini dedisse videtur. — *vacuum duellis*, quod Iano clauso vacua bello fuit respublica. — *evag. fren. lic. Iniec.* sic supr. III. 24. 29: *indomitam refrenare licentiam.* — *emovit culpas*, recidenda curavit flagitia, exstirpavit. Similiter supr. IV. 5. 22: *Mos et lex maculosum edomuit nefas.* — *veteres artes*, veterem disciplinam, de qua Livius in Proœmio: *Caeterum aut me amor negotii suscepti fallit aut nulla unquam respublica nec maior nec sanctior nec bonis exemplis ditior fuit.* — *maiestas*, gloria et amplitudo; *ab Hesperio cubili*, ab Oceano, ubi sol conditur, sive, ut prisca sibi fingebat antiquitas, cubitum it, h. e. a solis occasu. Comparant Tibull. II. 5. 57: *Roma tuum nomen terris fatale regendis,* — *Quaque patent ortus et qua fluitantibus undis Solis anhelantes abluit amnis eques.*

v. 17—24. *Custode rerum Caesare*, sic supr. IV. 5. 2. *Optimus Romulae gentis custos*, et carmine antecedente v. 43. *tutela praesens Italiae dominaeque Romae* vocatur; — *non furor*, seditio; *furor* et *furere* apud Ciceronem quoque passim de bellis civilibus; — *vis*, violentia; supr. III. 14. 14: *ego nec tumul-*

Civilis aut vis exiget otium,
Non ira, quae procudit enses
Et miseras inimicat urbes. 20
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia, non Getae,
Non Seres infidive Persae,
Non Tanain prope flumen orti.
Nosque et profestis lucibus et sacris 25
Inter iocosi munera Liberi

v. 18. *eximet*, Codd. plerique et sic *Cruq.*, *Torr.*, *Fea*, *Vanderb.*, m. al. Sed praestat quod Codd. aliquot exhibent et Porphyr. quoque isse videtur: *exiget*; „*eximere* enim de re molesta plerumque dicitur, *eximere curam*, *metum* etc. Otium vero et pacem et cetera laeta vel ie extra hominum consistunt non tam *eximi* quam *adimi* dicuntur. Rectius ur legemus *exigét*, i. e. excludet, expeliet, exturbabit.“ *Bentl.* — 23. *infidique*, pars Codd. *R.*

s *Nec mori per vim metuam ente Caesare terras.* — *exiget im*, pacem ex imperio Romano get et expellet; — *inimicat*, ad lum concitat. — *qui profund. nub. bib.* Istri accolae, Germani, eti, Daci cett. ut supr. II. 20. 20. *Rhodani potores* de Gallis, cf. m. antec. v. 46. — *edicta Iulia*, e Augustus in pacis conditioni- observanda praescripsit victis ulis. — *Getae*, ultra *Dacos* qui- Orientem et pontum Euxinum sus ad Istrum sedem suam habe- t *Getae*, vid. Strab. VII. p. 467. promiscue a Romanis pro *Dacis* untur, vid. Plin. IV. 12. Fusi sunt primum U. C. DCCXXXIV. entulo, cf. supr. ad III. 8. 18. eliati vero DCCLIII. a Tiberio, . Dio LIV. 36. — *Seres*, Seres m vel Indi, postquam legatos ad gustum, qui eius amicitiam pete- t, Antiochiam miserant (de qua atione Augusto honorificentissima . Sueton. Aug. Vit. c. 21.), pro ulis, qui Romano imperio se sub- ent, habebantur. — *Persae*, Parthi. — *Tanain prop. fl. ort.* Tanais accolae, Scythae.

v. 25—32. *Nosque et profest. luc. et sacr.* cett. Sententia: nos vero, quibus tanta sub tanto principe securitate et felicitate frui licet, unoquoque die, tam non festo, quam festo, una cum uxoribus nostris et liberis, deos ante inter vina sollemnibus libationibus venerati egregia bonorum principum facta et Troiam, unde originem nostram ducimus, et Anchisen et almae Veneris propaginem carminibus ad modos Lydios decantatis ex more maiorum celebrabimus! — Molliores sane pii gratique in bonum principem animi sensus ita hic locus spirat, ut eius lectione vel durioris ingenii hominem suaviter affectum iri existimes. — *profestis*, diebus non festis quoque, h. e. quotidie: unusquisque enim civis cum suis privatim Augustum ex mente poetae pie venerari debet; *dies profesti*, nos: *Werkel-Tage;* cf. infr. ad Sat. II. 2. 116. — *Inter iocosi mun. Lib.* libationes enim mensis secun-

Cum prole matronisque nostris
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis 30
Troiamque et Anchisen et almae
Progeniem Veneris canemus.

dis inter vina institui solebant; cf. supr. IV. 5. 33. — *iocosi*, cf. supr. III. 21. 15. ubi vid. not. — *Virtute functos*, virtutis laude, qua muneris sui partibus egregie perfuncti sunt, claros et nobiles, principes egregios. — *more patrum* — *convivas* enim *in epulis* apud veteres Romanos *solitos fuisse canere ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus* Cicero in Quaest. Tusc. I. 2. ex Catonis Originibus refert. — *Lydis remixt. carm. tibiis*, h. e. sollemni more decantato carmine, quod Lydiarum tibiarum modis sociatum est. Noti apud veteres in arte musica sunt *modi Dorii*, *Ionii*, *Lydii*, *Aeolii*, *Phrygii*, in quibus *modi Lydii* laetitiae inprimis exprimendae adhibiti fuisse traduntur; vid. Interpr. ad h. l. — *almae prog. Ven.* itaque Augustum quoque, quem per adoptionem in gentem Iuliam ab Ascanio deductam transiisse constat.

Q. HORATII FLACCI
EPODON LIBER.

CARMEN I.

AD MAECENATEM.

Ibis Liburnis inter alta navium,
Amice, propugnacula,

CARMEN I.

nm ad ea, in quibus verae ami-
.e fides spectaretur, referri quo-
soleret promtus paratusque vel
emotissimas terras amicum co-
ndi animus (cf. supr. II. 6. et
ıot.); eiusmodi occasionem, qua
cenati fidem suam in amicitia
ıaret, cupide amplexus est Ho-
ıs. Maecenati enim iam id agenti,
ıugustum in bello contra Anto-
ı et Cleopatram secuturus Brun-
um, quo senatores et equestris
itatis viri evocati fuerant (vid.
L. 11.), se conferret, poeta,
quamvis probe gnarum, exiguam
, quam praesentia sua ei in
ım proficiscenti praestare possit,
:am, tamen, cum nullo loco sine
ucundam vitam agere possit et
ı de eo metus multo minor in
comitatu futurus sit, forti ani-
per omnes terras ad ultimum
m usque terminum illum secu-
m esse, mollissimo animi sensu
declarat. In quo quidem capto consilio ne forte lucri studio ductus esse videatur, *αὐτάρκειαν* suam laudando et se ab omni divitiarum colligendarum studio alienissimum esse profitendo, integerrimae amicitiae laudem sibi vindicat. Caeterum si verum est, quod *Massonus* in Vita Horatii evincere studuit, Maecenatem anno DCCXXII, quo pugna ad Actium commissa est, urbi praefectum fuisse, illum a perficiendo, quod primum ceperat, consilio deinde retentum esse statuendum est. De inscriptione huius libri *Epodon*, sive ab Horatio sive a Grammatico aliquo profecta, unde illa petita fuerit, et quo sensu accipienda sit, non amplius ambigi potest. Scilicet iamborum inventor, Archilochus, eiusmodi quoque Iamborum genus invenisse dicitur (vid Plutarch. de Music. p. 1141.), quos *ἐπῳδοὺς* appellaret, quia in illis, ut Diomedes p. 482. (edit. *Putsch.*) ait, *versuum partes*

Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita si superstite
Iucunda, si contra, gravis.
Utrumne iussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul,

v. 1—4. Non recte statuerunt nonnulli, haec interrogantis verba neque enim miratur Horatius, Maecenatem commune cum Augusto p lum subire paratum esse, aut deterrere eum studet ab incepto, sed qu faciendum sit, cum amicus in bellum proficiscatur, haesitat. Cf. *Ia* ad Od. IV. 1. — v. 4. *tui*, emendavit *Wakef.*; *Caesari* — *tuo*, pro *Bothius*, quia alterius periculum sine suo nemo subire possit. Recte *Iahnius*: *Tuo* propter oppositum *Caesaris periculum* necessario a — v. 5. *sit*, pleraeque editiones ante *Bentl.*, qui recte reduxit quod stantissimi quique tuentur Codd.: *si*. *R.*

(h. e. versus breviores) *legitimis et integris versibus ἐπᾴδονται*, h. e. accinuntur, vel, ut Hephaestion de Metr. p. 70. edit. *Pauw.* docet, *ὅταν μεγάλῳ στίχῳ περιττόν τι ἐπιφέρηται*. Iam vero cum ipse Horatius Archilochi se imitatorem profiteatur, (Epist. I. 19. 23: *Parios ego primus Iambos Ostendi Latio, numeros animosque secutus Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.*), hic liber Epodon autem eius iuvenilia inprimis et maledicentiora carmina contineat, profecto eorum sententia, qui ipsum illa ad Archilochi exemplum latiore sensu Epodon inscriptione tam insignivisse quam publicasse existimant, magnam veritatis speciem prae se ferre videtur; confer omnino, quae docte de huius libri inscriptione disputavit *Boettigerus*.

v. 1—4. *Ibis Liburn. inter alta nav.* cett. Sententia: certum quidem est, te, amicissime Maecenas, commune cum Augusto in pugna navali periculum subire paratum, naves Liburnas conscensurum et inter formidabilem hostium classem navigaturum esse. — per *naves Liburnas*, de quibus vide supr. ad I. 3 designatur classis Augusti, pe *navium propugnacula* autem Antonii et Cleopatrae, cuius ut tradit Flor. IV. 11: *turrib que tabulatis allevatae castel et urbium species prae se fer* vid. Dio L. 18. Hinc Virgil. de Antonii Aen. VIII. 690: *pelag das innare revolsas Cyclada montes concurrere montibus Tanta mole viri turritis p bus instant.* cf. Plin. XXXII. Qui *alta navium propugnacu* maioribus, quae in classe A fuerint, navibus explicant, n lum a fide historica recedunt, etiam periculi, de quo poeta m sollicitus est, magnitudinem ni lunt plane, certe elevant et mis

v. 5—10. *Quid nos? quibus* Quid ego igitur, te in tam pe losum bellum proficiscente, fac ego, cui vita, si te superstite tur, iucunda, at, si quid tibi derit, gravis et tristis est? — *superstite*, sc. vita contigerit; p ut mox versu 8. *ni tecum simul* otium contigerit. — *Utrumne* i *perseq. oti. non dulc. ni tec. si*

An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros? 10
Feremus et te vel per Alpium iuga,
Inhospitalem et Caucasum,
Vel occidentis usque ad ultimum sinum
Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuvem meo, 15
Imbellis ac firmus, parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui maior absentes habet;
Ut assidens implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet 20
Magis relictis, non, ut adsit, auxili
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuae spem gratiae;

v. 15. *laborem*, multi Codd. et veteres editt. — v. 17. *sim*, ex emendatione Nic. Heinsii *Bentl.* Sed accommodatior est indicativus, qui significat certum quod iam cepit poeta cum Maecenate in bellum proficiscendi consilium. — v. 21. In multis Codd. pro: *ut adsit* legitur *ut sit*, e cuius correctione orta videtur nonnullorum Codd. lectio *uti sit*, quam non recipere debebat *Bentl. R.*

hunc laborem cett. utrumne, ad me facere iubes, domi ego vivam otiosam, non nisi in tua societate mihi iucundam, sectabor, an forti animo una tecum belli labores perferam? pro vulgari: utrumne ego ex tua voluntate domi manebo, an ibo tecum in bellum proficiscar?

v. 12—18. *Inhospital. Caucas.* cett. supr. ad I. 22. 6. — *Vel occident. usque ad ult. sinum*, ad extremos usque occidentem versus oceani terminos; *labore meo*, mea militia, mea, quam in bello sustinere possum, opera. — *Imbellis ac firmus*, ἀπτόλεμος καὶ ἄναλκις. — *habet*, ἔχει, occupat, occupare solet.

v. 19—22. *Ut assid. implum. pullis* cett. uti fere avis, pullis implumibus assidens (pro tenui: pullos implumes habens), magis iis relictis (in casu tertio) serpentium allapsus timet, h. e. de iis relictis magis, quam si assideat, ob serpentium allapsus sollicita est; quamquam, licet (*ut*) adsit, iis praesentia sua non plus, quam si absit, auxilii latura est. Sic non opus videtur, ut cum *Bentleio* pro: *non, ut adsit, auxili* cett. rescribatur: *non, uti sit auxili* cett., quod explicat: non quo, vel: non quod, sed an recte *uti* ita explicari possit, valde dubito. — *Serpens* avibus, praecipue pullis, infestum animal, infr. in Epist. ad Pis. v. 18: *non ut Serpentes avibus geminentur.*

v. 23—30. *Libent. hoc et omn. milit.* cett. Libenter ego tam in hoc quam in quovis alio bello militis vicem obibo, modo id tibi gratum

Non ut iuvencis illigata pluribus 25
Aratra nitantur mea,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascuis,
Neque ut superni villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia. 30
Satis superque me benignitas tua
Ditavit: haud paravero,
Quod aut avarus ut Chremes terra premam
Discinctus aut perdam ut nepos.

v. 26. Pro vulgata lectione *meis* e nonnullis libris *Bentl.* dedit *mea;* neque enim in *meis iuvencis pluribus* aut duplex adiectivum aut pravum et luxatam collocationem tolerari posse. Equidem praetulerim *meis*, cum sententia sit: „non ut plures *ego possideam* iuvencos, quibus illigata aratra nitantur." Itaque cum vi quadam *meis* in fine sententiae positum videtur. — v. 28. *pascuis*, propter Codd. auctoritatem recte vulgatae lectioni *pascua* praetulerunt *Bentl.*, *Fea*, *Vanderb.*, *Iahn*, *Mein.*, *Or.* „Facilius etiam nomen accommodari poterat ad propinquius adi. *Lucana* quam contra." — v. 29. *supini*, coni. *Bentl.* — v. 34. *ut*, cum nonnullis Codd. (etiam antiquiss. Bern.) omiserunt *Mein.* et *Or. R.*

fore sperare potero; alia, quae alii spectant, belli praemia, ampliora latifundia, egregia pascua, villas magnificas, nihil equidem moror. — *Non ut iuvenc. illig. plur. aratr. nit. mea*, exquisitiore loquendi ratione pro: *Non ut plures iuvenci aratris meis illigati nitantur*, h. e. luctentur, vires in terra per aratrum proscindenda intendant, pro tenui: arent. pro *meis*, quod plur. editt. exhibent, cum *Bentleio* dedi: *mea*, quod postulat fere orationis concinnitas. — *Pecusve Calabr. ant. sid. fervid. Lucan. mut. pasc.* in egregiis enim Calabriae et Lucaniae pascuis numerosos beatiores Romani greges et armenta alere solebant, ita quidem, ut ea ante ortum Sirii circa mensem ferme Iunium e Calabria, vehementiori solis aestui exposita (unde *Calabria* supr. I. 31. 5: *aestuosa* dicitur), in saltuosam et frigidiorem Lucaniae regionem agerent et sic pascua Calabra cum Lucanis mutarent. cf. infr. Epist. I. 8. 6. — *Neque ut villa candens*, nec ut villa mea Sabina, ex candente marmore, ut villae ditiorum, exstructa; *tangat*, tam longe extendatur et porrigatur, ut attingat. — — *Circaea moenia Tusculi*, h. e. Tusculum (nunc *Frascati*), cuius conditor, Circes filius, Telegonus, fuisse traditur; cf. supr. ad III. 29. 8. — *superni*, super iugo, ubi illud situm fuit, prominentis: nisi quis pro *superni* cum *Bentleio*: *supini* legere malit; similiter certe supr. III. 4. 23: *Tibur supinum* vocatur.

v. 31 — 34. *Satis superque me benign. tua dit.* Sabinum enim suum Maecenatis liberalitati acceptum referebat Horatius; hinc ille supr. II. 18. 12: *nec largiora flagito, satis beatus unicis Sabinis.* — *avarus ut Chremes*, non Chremetem Terentianum, sed senem illum avarum, qui apud Menandrum in *Thesauro* aurum in monumento quodam defodisse

CARMEN II.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,

ır, intelligendum esse, iam *gerus* ad h. l. monuit. — *ut discinctus*, ut homo negligens ıdigus, qualis fere *Nomenta-* n Sermonibus describitur; — *ctus*, proprie de eo, qui male s laxa tunica incedit, quod osae et mollioris fere vitae ı fuit; hinc *discincti* dicti sunt es negligentes et parum rerum ı curiosi; — *nepos*, helluo, ımiliarem per luxum et libi- perdens atque dilapidans; lubie inde, quod, qui ab avis ıtur, vel mollissimo avorum ı amore fruuntur, haud raro eorum indulgentia corrum-. Sed Festus sub voce *ne- uxuriosae vitae homines ne- appellantur, quod non ma- rei suae familiaris cura est, iis, quibus pater avusque*

CARMEN II.

ines divitiarum colligendarum ate praepediri, quo minus is vitae iucunditatibus per- ır, Alfii, feneratoris cuiusdam, o proposito declarat. Alfium curarum et vitae suae mole- pertaesum, ita de vitae ru- cui se consecraturus erat, e et iucunditate in hoc car- oquentem inducit, ut illum enore nunc plane solutum re- vitam in agris transacturum putes. Verum enim vero bo- ius quoque, qui divitiarum ıdarum cupiditate se trans- versum agi pateretur, homo fuit. Nam postquam dulcissimam illam voluptatem, quae in agris vel ex vitium et arborum cultu vel ex pascentium gregum adspectu vel ex melle condendo vel ex ovibus tondendis vel ex pomis uvisque carpendis vel ex suavi, quo quis sub arboris umbra ad salientem fontem prostratus fruitur, otio vel ex venatione vel ex aucupio cett. percipi possit, ante oculos posuit; postquam domesticam, qua rusticus cum casta sua coniuge vivere solet, felicitatem suavissime descripsit, hominisque agrestis frugalitatem, longe ditiorum opulentiae praeferendam, praeclare laudavit; ne multa! postquam Alfius feliciorem, quae in agris vivitur, vitam luculentis coloribus adumbratam animo suo repraesentavit, ecce! qui modo futurus erat rusticus, ad quaestum ex fenore faciendum redit! — Egregie plane vitae rusticae felicitatem in hoc carmine descriptam esse, nemo adhuc negavit, sed qui eam ab homine tam sordido, qualis Alfius fuit, commendatam nollent, fuere plures. Hinc quatuor ultimos huius carminis versus posteriore demum aetate ab Horatio adiectos esse nonnullis statuere placuit. Sed ii omnes, ut nihil dicam, iam versu quarto haud obscure vitae suae conditionem designasse Alfium, consilium, cur feneratorem inprimis vitae rusticae nunc laudatorem fecerit poeta, parum perspexisse videntur. Scilicet ut vim

Paterna rura bobus exercet suis
Solutus omni fenore,
Neque excitatur classico miles truci, 5
Neque horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine

v. 3. *bubus*, e Codd. *Lamb.*, *Mitsch.*, *Doer.* al. — v. 5. *ut miles*, Codd. aliquot apud *Feam. R.*

illam, qua insatiabilis divitiarum cupiditas pervertere saepe hominum mentes et honestissima ex iis pellere soleat consilia, non verbis tantum et sententiis, quod saepissime Hor. fecit alias, sed etiam vivo quasi exemplo quodam manifestam redderet, aptus, quem intuendum omnibus proponeret, visus ei est dives quidam fenerator Alfius. Is igitur in hoc carmine partes agit hominis, qui, postquam meliora laudavit probavitque, deteriora sequitur. Vix enim Alfius vitae rusticae felicitatis laudes decantaverat, cum statim ad pristinum fenoris exercendi studium rediret. Sublata autem in hoc carmine Alfii persona, tota huius carminis gravitas tollitur. — Feneratoris *Alfii* mentionem quoque facit Columell. I. 7. 2. — Cum nobilissima, quam hoc carmen continet, vitae rusticae descriptione cf. infr. Sat. II. 6. 59 sqq. Virgil. Georg. II. 458. et alios ibi a *Cerda* et *Heynio* laudatos.

v. 1—8. *negotiis*, in quaestu faciendo versantibus et proinde variis curis animum districtum tenentibus; — *rura exercet*, elegantius pro: arat. Sic *solum exercere presso sub vomere* apud Virgil. Georg. II. 356. — *solutus omni fenore*, liber ab omni rei fenebris studio. — *Neque excitat. class. mil. truci* cett. qui neque miles e somno ad pugnam excitatur, neque mercator naufragii periculum expavescit, neque reus forensibus operam dat, neque molesta illa, quibus potentiorum gratiam et favorem sibi colligat, obit officia. — *excitat. classic. mil.* classica enim noctu quoque, subito ab hostibus facto impetu, ad milites e somno excitandos canebantur; qua quidem re passim militiae curae et molestiae designari solent; Tibull. I. 1. 4: *Martia cui somnos classica pulsa fugent*; — *truci*, refer ad terribilem classici sonum, quo milites ex somno exterrentur. — *superba limina*, intellige magnifica et splendida atria, quae clientes salutatum venientes terebant. *Mitsch.* explicat *superba*, ubi superbe clientes tractentur, comparato loco Columellae Praef. I. 7 sqq. ubi inter alia dicitur: *neque enim roganti, quid agatur intus, respondere servi dignantur.* Caeterum hunc locum Claudianus quoque in rusticae vitae descriptione imitatus est LII. v. 7. 8: *Non freta mercator tremuit, non classica miles, Non rauci lites pertulit ille fori.*

v. 9 — 22. Molestis illis vel ad quaestum vel ad gloriae et honorum studium spectantibus negotiis opponit ea, quae miram in agris voluptatem creant. Quo magis autem ap-

Altas maritat populos, 10
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges,
Inutilesque falce ramos amputans
Feliciores inserit,
Aut pressa puris mella condit amphoris, 15
Aut tondet infirmas oves;
Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus agris extulit,

Versus 13 et 14 post G. Fabricium et Henr. Stephanum multi edito-, etiam *Mitsch.* et *Doering.*, contra omnium, ut videtur, Codd. fidem nsposuerunt, ut post maritationem vitis continuo sequeretur insitio. At n' maritatio fiat mense Octobri, putatio et insitio mense Martio (ut :te monuit *Bentl.*), noluit Horatius has duas res inter se coniungere, l insitionem iunxit potius cum armentorum prospectu. — v. 13. Male *ntl.* pro Codd. omnium lectione *Inutilesque* dedit *Inutilesve;* cf. su- Od. II. 12. 6. — v. 18. Pro vulgata lectione *arvis* (quae nata vi- tur ex Virgil. Georg. II. 541.) recte a *Bentl.* plurimisque recentioribus itoribus recepta est altera, quam vetustissimi quique tuentur Codd. *ris. R.*

reat, quanta illorum sit copia et rietas, non ordinem quendam in recensendis servat, sed ea tan- n, quae sponte animo offeruntur, libat. — *Ergo*, is igitur, — *aut ult. vit. propag. alt. marit. pop.* t vites novellas (*Senkreben*) an- ctit populis; vites enim non *ulmis* ıtum (vid. supr. ad II. 15. 4.), d etiam *populis* adiungi solebant; d. Plin. XIV. 1. — *adult. vit. opag.* suaviter de novellis viti- s, usque eo adultis, vel tantum boris nactis, ut in arbusta trans- ni possent, quod fiebat anno ter- ı; vid. Plin. XVII. 23. et Colu- ell. de Arbor. VII. — *maritat*, d. supr. ad IV. 5. 30. — *reducta*, . in sinus, h. e. curva, ut supra 17. 17. Virg. Aen. VII. 703. — *ugientium*, resonans enim in va- is agris boum mugitus ad ea, quae rum agrestium amantes delectant, ferri solet. Virg. Georg. II. 470: *ugitusque boum mollesque sub ar- bore somni Non desunt.* — *Inutil. falc. amput. felic. inserit*, et opus insitionis peragit (nos: *er pfropft und veredelt Bäume*); quod fit, si arborum truncis, unde rami *inutiles* (h. e. steriles et ex ignobili stirpe procreati,) resecti sunt, generosiores et foecundiores inseruntur; Colu- mell. V. 11: *Tria genera porro in- sitionum antiqui tradiderunt: unum, quo resecta et fissa arbor resectos surculos accipit.* Ovid. Rem. Am. 195: *Venerit insitio, fac ramum ramus adoptet.* cf. Virg. Georg. II. 74 sqq. — *feliciores*, intellige sur- culos (*Pfropfreise*) e nobiliore stir- pe prognatos; hinc *arbores felices*, in quibus melioris notae poma na- scuntur (*veredelte Obstbäume*); Liv. V. 24: *nulla felix arbor, nihil fru- giferum in agris relictum;* cf. Claud. X. 66. *Aut press. pur. mell. cond. amph.* Columell. IX. 15. 3: *Ubi li- quatum mel in subiectum defluxit alveum, transfertur in vasa fi-*

Ut gaudet insitiva decerpens pyra,
Certantem et uvam purpurae, 20
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium.
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquae, 25
Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At cum tonantis annus hibernus Iovis
Imbres nivesque comparat, 30
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos,

v. 21. *quis*, cum Cuningh. *Fea;* perperam. — v. 25. *rivis*, Fea e Codd. Sed vulgata lectio *ripis* et Codd. auctoritate potior est et multo aptior ad designandam loci amoenitatem. Cf. *Iahnium* et *Orellium* ad h. l. — v. 27. *Frondesque*, coni. *Markland.* Bene tamen praeter rivos celeri cursu labentes fontes quoque leniter murmurantes hic memorantur. Cf. annot. *R.*

ctilia. — *infirmas*, natura enim sua imbecilles sunt oves; hinc illae apud Ovidium quoque ibid. 44. *infirmum pecus* audiunt. — *cum decor. mit. pom. cap. Aut. agris extulit*, suavi imagine pro vulgari: tempore autumni; *decorum*, exquisite pro: *pulchre* vel *rite redimitum*, ut supr. III. 14. 7: *decorae Supplice vitta Virginum matres.* — *Autumnus* vero, uti Bacchus fere, coronam e ramis pomiferis contextam capite gestare fingitur; vid. *Boettig.* — *insitiva*, ipsius manu inserta (*selbst gepfropfte*). — *Priape*, Priapo enim, ut hortorum deo, pomorum primitiae offerebantur; cf. Catull. XX. 6—9. — *Silvan. tutor fin.* cf. supr. III. 29. 23.

v. 23—28. *in tenaci gramine*, in toro gramineo; *tenax*, epitheton ornans, ad naturam graminis, quod tenaciter terrae adhaeret, nec facile inde cum radice evelli potest, referendum. — *Fontesque lymphis* cett. inversa constructio pro: et lymphae manantes fontium obstrepunt. — Iam vero cum lympha ex fonte aliquo desiliens et *crepante pede* (ut loquitur Hor. infr. Epod. XVI. 48.) praeteriens mollissime ad somnum invitet, vetus lectio *Fontesque* lectioni a *Marklando* propositae *Frondesque* praeferenda est.

v. 29—36. *cum tonant. ann. hib. Iov. imbr. niv. comp.* ornate pro tenui: redeunte hieme. *Tonantis*, refer ad Iovis caelum terramque ad certum ordinem moderantis maiestatem; nisi quis malit cum *Boettigero* cogitare de tempestatibus, quae cum tonitru permixtae sub hiemis initio in Italia saevire solent; — *comparat*, in aëre colligens collectasque

Pavidumque leporem et advenam laqueo gruem 35
Iucunda captat praemia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Haec inter obliviscitur?
Quodsi pudica mulier in partem iuvet
Domum atque dulces liberos, 40
Sabina qualis aut perusta solibus

v. 35. *Pavidumve*, coni. *Bentl.* — v. 37. *malorum*, Edit. Ald. 1501. : *Bothius*, iungens: *curas, quas amor malorum habet. R.*

demittens. — *Aut amite lev. tend. ret. turd. edac. dol.* aut s struit insidias, vacat aucupio : *oder er geht auf den Vogel-l*). — Per *amitem levem* intel- furculam sive perticam leviga- cuius ope rete ex illa suspen- avibus superiniicitur. — *turdis* , *dol.* ut dolose iis turdos escae tentiores capiat; *dolus* enim s paratur esca apposita, cuius litate allecti in insidias inci- ; *turdi* sunt aves, quas nostra- *Zipp- und Weindrosseln*, vel iiversum *Krammets-Vögel* ap- nt. — *advenam gruem*, aves *nae* vel *peregrinae* (nos: *Zug- el*) opponuntur *vernaculis*, h. iae in regione, ubi natae sunt, iiemem quoque manent; *gruem* utiores Romanorum epulas per- sse, apparet infr. Sat. II. 8. :f. Plin. X. 23. s. 30. — *prae-* saepe pro: praeda; vide in re *Broukhus.* ad Tibull. I. 2. 26. *urm.* ad Ovid. Fast. V. 204.

37—38. *Quis non mal. quas · cur. hab.* cett. Cum vocis *amor* s pateat significatio, in ea ex- nda mire fluctuant interpretes. si cogitamus, feneratorem loqui, onem ita exorsum: *Beatus ille, procul negotiis — Solutus omni re*, iam *amorem* pro habendi ditate et nominatim pro fenoris exercendi studio accipiendum esse, vix dubitari potest. Sensus igitur erit: quis inter haec negotia rustica non malis istis curis, quae cum lucri faciendi studio coniunctae sunt, solvitur? — *amor*, sc. habendi, quod paulo licentius omisit; addidit illud infr. Epist. I. 7. 85. ut Ovid. Art. Am. III. 541. et Rem. 571; et sic passim *auri, argenti, nummi amor.* Sed non raro simpliciter *amor* eam, de qua sermo est, cupiditatem designat. Sic infr. Epist. I. 1. 84. simpliciter *amor* de aedificandi amore: *lacus et mare sentit amorem Festinantis heri.* cf. Epist. I. 2. 37. — [Rectior mihi videtur eorum ratio, qui ipsum feminarum amorem h. l. intelligunt. *R.*]

v. 39—60. *Quodsi pudica* cett. Quodsi ad haec omnia accedat hoc, ut communem rerum domesticarum curam gerat pudica materfamilias, quae marito ab opere diurno redeunti, accenso in foco igne, quo fessus ille recreetur, amanter prospiciat, oves claudat, mulgeat, et vino horno depromto agrestem coenam apparet; tum tenuis, quem rus suppeditat, victus me quidem magis quam epulae conquisitissimae sumtuosissimaeque delectaverit. — *in partem iuvet domum*, comparant Euripid. Electr. v. 71 sqq. — *Sabina qualis*, laudatur passim, quae

Pernicis uxor Appuli,
Sacrum vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus laetum pecus 45
Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio
Dapes inemtas apparet;
Non me Lucrina iuverint conchylia
Magisve rhombus aut scari, 50
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc vertat mare;

v. 43. *Sacrumque*, coni. *Lamb.*; *sacrum et*, de Mureti coni. *Zeus*, *Mitsch.*, *Doer.*; e sex Codd., ut ait, *Valart.* Sed ab omnibus, quos novimus, Codicibus abest hoc *et;* et recte quidem, cum non novum quid addatur, sed singillatim nunc exemplis demonstretur, quomodo talis coniux in partem domum iuvet. *R.*

apud veteres Sabinos viguerit, tam morum sanctitas quam domesticae disciplinae severitas; cf. supr. III. 6. 38. et Columell. Praef. ad Lib. XII. 7—10. — *pernicis*, refer ad corporis agilitatem, quae multa exercitatione paratur; sic apud Liv. LXIV. 34: *corpus pernicissimum*, et XXVIII. 20: *corpora multa exercitatione pernicia.* — Horatium imitatus est Statius Silv. V. 1. 122 sqq.: *velut Appula coniux Agricolae parci vel sole infecta Sabino, Quae videt emeriti iam prospectantibus astris Tempus adesse viri, propere mensasque torosque Instruit exspectatque sonum redeuntis aratri.* — *Sacr. vetust. exstr.* — *Lass. sub adv. vir.*, scilicet ut *aquam calidam*, qua *fessus* maritus lavetur, *comparet*, ut Tibull. I. 10. 42. disertius in re simillima loquitur; — *sacrum*, sc. *Laribus; vetustis* pro: aridis. — *pecus laetum*, luxurians saliensque ob bonam corporis habitudinem. — *distenta siccet ubera*, ornatius pro tenui: mulgeat; *horna vina*, hornotina, hoc ipso demum anno nata, adeoque fere adhuc mustum. — *promens dulci dolio*, mustum scilicet servabatur primum in *cupa* sive *dolio* capaciore, unde illud, quando defaecatum fuerat, in amphoras, testas vel cados *defundebatur;* vinum igitur *ex dolio haustum*, vel *doliare*, bibere solebant tenuiores vel pauperiores, *defusum* vero et in apothecis vinariis reconditum beatiores; vid. *Boettig.* et quem *Ernesti* in Clav. Cic. s. v. *dolium* laudat *Abram.* ad Cic. Philipp. II. 27. — *dulci*, in quibus dulce vinum sive mustum conditum est; *conchylia Lucrina*, e lacu Lucrino petita, quae caeteris ostreis a lautiorum epularum aestimatoribus praeferri solebant; cf. infr. Sat. II. 4. 32. et Macrob. II. 11. — *Magisve*, cf. ad Od. I. 3. 16. — *rhombus* (*Schollenfisch*, *Bütte*), passim inter melioris notae pisces laudatur; cf. infr. Sat. I. 2. 116. Columell. VIII. 17. 9. — *scari*, vide, quos de hoc nobiliore pisce laudat *Iacobs.* in *Animadv.* ad Anth. Gr. Vol. III. Pars I. p. 89. — *Si quos Eois in-*

Non Afra avis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quam lecta de pinguissimis 55
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis et gravi
Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa Terminalibus,
Vel haedus ereptus lupo. 60
Has inter epulas ut iuvat pastas oves
Videre properantes domum,
Videre fessos vomerem inversum boves
Collo trahentes languido,
Positosque vernas, ditis examen domus, 65
Circum renidentes Lares!

v. 54. *Ionius*, Fea. *R.*

s. *fluct. hiems ad h. v. m.* si forte mpestas magno cum tumultu in ari Eoo exorta eorum inde quosum ad mare vicinum dispulerit; — *fra avis*, gallina Numidica, gutta- (*Perlhuhn*); vid. *Schneid.* ad olumell. VIII. 2. 2. — *attagen Iocus* (*rothes gehaubtes Haselhuhn*), t ille adhuc regionum Asiaticarum primis indigena; — *herba lapathi* 'auerampfer), a verbo λαπάζειν, e. inanire, sc. alvum; hinc infr. it. II. 4. 29: *si dura morabitur vus — pellent obstantia conchae t lapathi brevis herba.* — *ata amantis*, pratensis, in pratis aecipue et locis udis atque paluibus nascentis; Plin. XX. 21. — *alvae salubres corpori gravi*, h. alvum adstrictiorem levantes; hinc pr. I. 31. 16. dicuntur *leves;* Mart. 48. 7: *Exoneraturas ventrem hi villica malvas Attulit et vaus quas habet hortus, opes.* — *rminal.* Celebrabantur *Terminai* a. d. VII. Cal. Mart. vide de Ovid. Fast. II. 639 sqq. — *caesa na*, Ovid. l. l. v. 655: *Spargitur et caesa communis Terminus agna.* — *haed. erept. lup.* vel quod eiusmodi haedus, iam lupi dentibus laesus, mactari omnino debet, vel quod ea, quae bona fortuna nobis servata et reddita sunt, studiosius in usum et fructum convertimus.

v. 61—70. *Has inter epulas* cett. Iam dulcissimam illam voluptatem, qua vespertino tempore post peractos diei labores rusticus perfunditur, breviter adumbrat. Concipit nempe animo fenerator iucundissimum illum sensum, quo rusticus inter epulas agrestes vel ovium pastarum domum properantium, vel boum cum inverso vomere ad stabulum redeuntium, vel vernarum circa Lares sedentium adspectu afficitur! — *videre fess. vom. invers. bov. Coll. trah. langu.* cf. supr. III. 6. 41. et quem laudat *Mitsch.* Oppian. Cyneg. I. 138 sqq. — *vomerem inversum collo trahentes*, h. e. aratra vomere inverso iugo suspensa trahentes; Virgil. Eclog. II. 66: *Adspice, aratra iugo referunt suspensa iuvenci.* — *renidentes*, ignis in foco

Haec ubi locutus fenerator Alfius,
Iamiam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam,
Quaerit Calendis ponere. 70

CARMEN III.

AD MAECENATEM.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,

v. 67. *Alphius* vulgo scribitur. Rectius *Bentl.* aliique plures dederunt *Alfius*, quod Codd. auctoritate satis firmatur. — v. 69. *relegit*, Codicum pars et sic *Lamb.*, *Torr.*, *Vanderb.* Sed vetustiores omnes Codd. exhibent *redegit*, quod longe aptius esse h. l. multis exemplis probavit *Bentl. R.*

accensi splendore refulgentes; Mart. III. 58. 22: *Cingunt serenum* (lucentem) *lactei focum vernae Et larga festos lucet ad Lares silva.* — *Haec ubi locutus* cett. Nihilominus tamen *fenerator Alfius*, *haec locutus*, *ubi*, *iamiam futurus rusticus*, *omnem pecuniam* (ad praedium sibi emendum) *Idibus redegit*, eandem mutato consilio proximis *Calendis quaerit ponere* (denuo fenori dare). — Scilicet *Calendae* et *Idus* duo illi apud Romanos cuiusque mensis dies fuere, quibus pecunia vel fenori daretur, vel fenori data redigeretur (de locutione: *pecuniam redigere*, multa exempla dedit *Bentl.*); hinc non *Calendae* tantum debitoribus, ut Hor. infr. Sat. I. 3. 87. dicit, *tristes* fuere, sed etiam *Idus*, ut Catilinae, cui Cicero in Orat. I. in Catil. c. 6: *fortunarum ruinas proximis Idibus impendere* ait. — *pecuniam ponere* pro: fenori dare; sic infr. Epist. ad Pis. v. 421: *Dives agris, dives positis in fenore nummis;* et sic apud Cic. Verr. III. 70: *cum posita esset pecunia apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis feneratus est.* Sic apud Graecos βάλλειν, μεταβάλλειν, τιθέναι, de quibus vide, quem *Mitsch.* laudat, *Taylor.* ad Lys. p. 580.

CARMEN III.

Postquam *allium* Horatius inter medios, quibus se misere illo sumto affligi queritur, cruciatus tanquam herbam, qua nulla nunquam a veneficis tractata sit potentior, graviter in hoc carmine exsecratus est, Maecenatem, ne puellas forte gravi eius foetore ab amplexibus suis dimoveat, lepide allio abstinere iubet. — Iocum utique aliquem, quo Horatius suum Maecenas facete luserat, huic carmini occasionem dedisse, ex epitheto *iocosus*, quod v. 20. Maecenati tribuit poeta, satis probabiliter colligi posse existimo. Quodsi igitur sumimus, Maecenatem Horatio ad se vocato inter alias epulas rusticum quoddam edulium sive moretum ex allio confectum, quod maxime eum detestari sciret, apposuisse et sic illusum suaviter derisisse, causam certe, quae poetam ad hoc car-

Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni saevit in praecordiis? 5
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit an malas
Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas praeter omnes candidum
Medea mirata est ducem, 10
Ignota tauris illigaturum iuga
Perunxit hoc Iasonem;

v. 3. *edit*, antiqua subiunctivi forma, mutata in multis Codd. in usitiorem *edat*. „*Edit* potius dicendum quam *edat*. Antiqui enim dicebant im, *edis*, *edit*.“ *Acron Nannii*. Minus recte alii *edit* pro perfecto haerunt, explicantes: „si quis patrem occiderit, fecit hoc ideo, quod alm ante edit eoque in furorem actus est.“ *R*.

m scribendum impulerit, satis idoam ponimus.

v. 1—4. *Parentis olim si quis* tt. Homini isti omnium scelestisno, qui aliquando in parricidio prehensus fuerit, supplicium dernatur id, ut allium cicuta nocenis sumat. — *olim*, iam de tempore turo. — *cicutis*, de *cicuta* (cuius scus est genus quoddam veneni, od apud Athenienses damnati, ut crates, sumere cogebantur), vid. in. XXV. 13. s. 95. — *o dura essorum ilia*, sc. quae perferre lent vim istam allii pestiferam! ssoribus eiusmodi moretum ex io et aliis contusis herbis confeum rustica mulier Thestylis parat ud Virgil. Eclog. II. 10: *Theylis et rapido fessis messoribus stu Allia serpyllumque herbas ntundit olentes*.

v. 5—14. *Quid hoc veneni*, quale kerim ego illud veneni esse, quod tt. — *viperinus cruor*, qui vim aesentissimi veneni habere putatur; hinc supr. I. 8. 10. proverali locutione: *vitare aliquid sanine viperino cautius*. — *incoctus*, coquunt enim et incoquunt herbas venenatas veneficae; sic *cocta gramina* apud Propert. II. 4. 8. et Medea apud Ovid. Met. VIII. 265: *Seminaque floresque et succos incoquit acres*. — *me fefellit*, mihi fraudi fuit. — *Canidia*, cuius scelera infr. in carmine quinto et decimo septimo insectatur; — *tractavit*, miscuit. — *malas*, venenatas; *malus*, ut Graecorum κακός, saepe de rebus noxiis et veneno infectis; vid. *Drakenb.* ad Sil. Ital. VIII. 500. et *Burmann.* ad Petron. c. LVIII. — *Ut Argonaut. praeter omn. candid. Medea* cett. Sententia: allio sive allii succis Medea, postquam prae caeteris Argonautis ducis eorum pulchritudine capta fuit, Iasonem tauris iuga antea insueta illigaturum inunxisse credibile est, ut flammas, quas spirabant, perferre posset. — *ignota taur. illig. iuga*, pro vulgari: tauros illigaturum ignotis iugis; plane ut supr. Epod. I. 25: *Non ut iuvencis illigata pluribus Aratra nitantur mea;* cf. de hac re, quos laudant Interpretes, Pind. Pyth. IV. 221. Apollon. Rhod. III. 1041. et

Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam siderum insedit vapor 15
Siticulosae Apuliae,
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.
At si quid unquam tale concupiveris,
Iocose Maecenas, precor, 20
Manum puella savio opponat tuo,
Extrema et in sponda cubet.

v. 20. *Iocosa*, de Marklandi coni. *Wakef.* Vide annot. — v. 21. Minus recte *Lambinus* aliique scribunt *suavio*. Cf. *Iahnium* ad h. l. I.

Val. Flacc. VII. 463. — *candidum*, pulchrum, formosum, ut saepe. — *mirata est*, amore eius, postquam cum admiratione eius formam contemplata fuerat, capta fuit; cf. supr. I. 4. 19. IV. 9. 15. — *Hoc delibut. ult. don. pellic.* Allii quoque succis Medea dona illa nuptialia (pallam et coronam), quibus pellicem (*Creusam* sive *Glaucen*, novam Iasonis coniugem) ulciscerentur, delibuisse videtur; qua re peracta illa curru alatis serpentibus uncto aufugit. — Habebant enim venena illa, quibus dona nuptialia inunxisse Medea dicitur, hanc vim, ut Creusam cum tota eius domo comburerent. Res ex Euripidis Medea satis nota, cf. Hygin. Fab. XXV. et Apollodor. II. 28. cf. infr. Epod. V. 63. — *fugit*, Athenas nempe, vid. Apollodor. I. 9. 28. — *Serpente alite*, h. e. alato, ut supr. IV. 11. 26: *Pegasus ales.*

v. 15—18. *Nec tantus unquam sid. insedit vapor* cett. nec tanto unquam solis aestu sub Sirii ortu arida illa terra Apulia (cf. III. 30. 11.) exusta est, nec tanto aestu fortis olim Hercules per vestem a Deianira acceptam correptus est, quanto ego nunc per pestiferum, quod sumsi, corripior allium! — *siderum vapor*, aestus, qui saevit sub ortu Sirii; *munus*, vestis, Nessi cruore tincta; vide Ovid. Met. IX. 130 sqq. — *efficacis*, gravissima quaeque effecta reddentis, invicti.

v. 19—22. *tale*, suaviter pro allio, quod ne nomine quidem suo prae eius contemtu appellat; — *iocose*, vid. argum. Pro *iocose*, quod sane, nisi ad iócum, de quo in argum. diximus, referimus, parum Maecenatis dignitati convenit, *Marklandus* rescribendum esse censet: *Iocosa*, ut ad puellam referatur; sed ne puella quidem, quae ob allii foetorem oscula repudiat, satis commode *iocosa* dicitur. — *manum sav. oppon. tuo*, Propert. II. 29. 39: *Dixit et opposita propellens savia dextra Prosilit.* — *extrema in sponda cubet*, extrema lecti parte a te semota cubet, ne allii foetorem trahat.

CARMEN IV.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
Et crura dura compede.

CARMEN IV.
srbissime poeta in hoc carmine
ıis cuiusdam, qui e servo tri-
ı militum factus erat, super-
et insolentiam traducit. Rem
nam plane et vix ferendam esse
ıuod homo, qui servus olim lo-
ıesus et compede vinctus fuerit,
divitiis locupletatus omnes alios
se contemnat, superbo gressu
ga laxa per viam sacram se
ıiciendum inferat, amplissima
ndia possideat, curru mannis
o per viam Appiam volitet et
ni militum dignitate superbiens
ı sedilia in spectaculis inter
es occupet! — Vulgo quidem
:armen: *In Sext. Menam Pom-
Libertum*, inscribitur, sed recte
a est haec inscriptio ab inter-
ɔus recentioribus. Nam cum de
ni militum honoribus, quos *Me-*
ɟesserit, nihil aliunde constet,
:a, quae de servilibus poenis in
armine commemorantur, in eum
e videantur, infamis denique
ɔerfidia, quam vel maxime poeta
urus fuisset, ne verbo quidem
notata fuerit; perperam illud
:eribus scholiastis ad *Menam,*
ɔeii *libertum*, relatum esse fa-
apparet. [*Orellius* e quatuor
:um inscriptionibus colligit, hoc
:n scriptum esse ad *Vedium*
lam *Rufum*, probante *Obbario,*
bnii Annal. 1838. VIII. 4. p.
q. *R.*] — Incidit autem hoc
carmen, si illud, ut ex versu 19 colligere licet, anno circiter U. C. DCCXVIII., quo exercitum contra Pompeii servilem manum missurus erat Octavianus, scriptum est, in ea tempora, quibus plures omnino, qui infimo loco nati tam bonis quam honoribus proscriptorum ad se translatis altius verticem extollerent, extitisse satis constat. Eiusmodi igitur hominem aliquem, cuius nomen scire nihil attinet, poeta in hoc carmine tanquam in tabula depictum omnium derisui et contemtui proposuit. — Obversatum Horatio esse Anacreontem, Fragm. XXVII. (edit. *Fisch.*) *Toupius* in *Epist. Crit.* p. 180. monuit.

v. 1—4. *Lupis et agn. quanta* cett. Quantum lupis cum agnis, tantum tecum mihi intercedit odium, h. e. tu omnium mihi infestissimus es. De lupis et agnis sibi invicem infestissimis Homer. Iliad. XXII. 263: *Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.* — *sortito*, ex affectu et instinctu cuique animalium per sortem fatalem insito. — *peruste*, significanter pro: notate, lora enim, dum terga notant, graviter eadem simul urunt; hinc apud Catull. XXV. 10: *inusta flagella*, ubi cf. not. infr. Epist. I. 16. 47: *loris non ureris aio.* — *funibus Hibericis*, ex sparto, quod in Hiberia s. Hispania nascebatur, tortis;

Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Videsne, Sacram metiente te viam
Cum bis trium ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio? 1
„Sectus flagellis hic triumviralibus
„Praeconis ad fastidium
„Arat Falerni mille fundi iugera,
„Et Appiam mannis terit,

v. 8. *bis ter*, Codd. omnes. *bis trium*, probabiliter coni. *Barth* Adv. IV. 26., quem secuti sunt *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Iahn*, *Doer.*, *Ma* *Or. R.*

vid. Plin. XIX. 1. s. 2. et cf. ad Catull. LXIV. 227. — *crura*, sc. peruste. — *dura compede*, nequiores praecipue servi tam in ergastulis quam in opere foras faciendo compedes gestare solebant.

v. 5—10. *Licet superb. ambul. pecun.* licet superbo tuo incessu te divitem esse ostentes; *ambulare*, ut Sat. I. 2. 25: *Malthinus tunicis demissis ambulat*, de iis, qui incessu dignitatem quandam affectant. — *Fortuna non mutat genus*, manes tamen semper servilis conditionis homo. — *Viam Sacram*, hanc viam enim frequentare inprimis solebat hominum otiosorum turba; cf. infr. Sat. I. 9. 1. — *te metiente*, suaviter iam *viam metiri*, ut paulo ante *ambulare*, dicitur is, qui se non vulgarem hominem esse ostensurus incessu dignitatem suam prodere studet; incedit autem eiusmodi homo vanus ita, ut gressus ad *mensuram quandam* dirigere videatur. — Pro vulgari lectione: *bis ter ulnarum*, cum *Bentleio*: *bis trium ulnarum* latinitate id postulante, dedi; vid. *Bentl.* — Toga laxa autem, vel, ut Ovidius Remed. Amor. 680. loquitur, *toga laxo sinu conspicienda*, ab hominibus mollil luxuriosis et divitibus, tanquam o lentiae insigne, gestabatur. F apud Ciceronem in Cat. II. 10. mines molliores *velis*, *non togis* cti dicuntur. — *Ut ora vert. hu h. eunt. liberr. indign.* ut in Sacra te hinc illinc transeuntes verso ad te ore liberrime indi tionem suam prodant? Seque orationem: *Sectus flagellis* cett. et graviter poeta vanum nostrum minem in via Sacra transeunt suggerit.

v. 11—16. *flagellis triumv* de triumviris capitalibus, qui pliciis a damnatis sumendis p erant, vid. *Lipsium* ad Tacit. nal. V. 9. et *Cort.* ad Sallust. C 55. Eosdem de poenis servilibu dixisse docet *Pignor. de Servis* p — *Praeconis ad fastidium*, scil quo gravior poena olim ab iste mine sumta fuerat, eo maiori ill stidio et molestiae fuit praeconi, tam poenae causam quam mag plagarum numerum publice pro ciare debuerat. — *Arat*, possi nihil amplius, ut supr. III. 16. — *fundi Falerni*, in Campania, ob regionis cum amoenitatem

„Sedilibusque magnus in primis eques 15
„Othone contemto sedet.
„Quid attinet tot ora navium gravi
„Rostrata duci pondere
„Contra latrones atque servilem manum,
„Hoc hoc tribuno militum?“ 20

CARMEN V.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

At, o deorum quicquid in caelo regit

v. 17. *aera*, susp. *Bentl.* — Carm. V. v. 1. *quisquis — regis*, Diodes p. 527. Prisc. p. 1105. Sed omnes Codd. exhibent *quicquid*, non ici *regit*, atque ita citatur a Servio ad Aen. VII. 363 et IX. 144; et Don. ad Terent. IV. 1. Recte igitur *Bentl.*: „mihi fixum firmumque *regit* ab Horatio profectum esse. Non enim puer ille, quicumque erat, s hic precatur, sed Canidiam et sociae alloquitur, ut ex ipso carmine et . . . Neque vero invocatio deorum est, sed exclamatio dumtaxat et estatio.“ *R.*

ilitatem latifundia sua habebant manorum ditissimi. — *manni*, cf. r. III. 27. 7. equi Gallici (*Zel-*), parvi quidem, sed velocitate nobiles, quibus beatiores inpri- ad celeriora in villas faciendа ıera usi sunt; Lucret. III. 1076: *rrit agens mannos in villam hic ıecipitanter.* — *Appiam terit*, per m Appiam vehitur; haec via enim eberrima ducebat in Campaniam Brundusium. — *Sedil. magn. in m. equ. Oth. cont. sedet*, et in ıctaculis, elusa et susque deque ıita lege Roscia, tanquam magnus ıes prima sedilia occupat. — Lege m theatrali, quam *L. Roscius Otho* C. DCLXXXVI. tulit, sancitum ne quis in quatuordecim gradi- ve cuneis orchestrae, in qua ıatores sedebant, proximis sede-, nisi qui eques et equestri censu et. Sed iste homo, quamvis ut bunus militum equestri dignitate ıdebat, hactenus tamen legem Othonis *contemnebat*, h. e. eludebat, quod ex mente Othonis plebs et servilis conditionis homines, qualis iste fuit, ab equitibus secerni debebant.

v. 17 — 20. *Quid attinet* cett. Sententia: quid expedit tanto apparatu classem instruere, ut latrones et servos vincamus, si servi apud nos ad tribuni militum honores evehuntur? — *ora nav. grav. pond. rostrata*, h. e. rostra navium gravi aeris pondere munita. — *latron. atque servil. man.* Pompeii enim exercitus, contra quem debellandum Octavianus U. C. DCCXVIII. profectus est, maximam partem tum ex piratis et servis undique collectis constabat; vid. Dio XLVIII. 20. Flor. IV. 8. cf. infr. IX. 9 — 10.

CARMEN V.

Ad probrosa illa carmina, quibus vetularum amores petulanter Horatius insectatus est, pertinet inprimis hoc, quod in anili Canidiae libidine diffamanda versatur. E mul-

Terras et humanum genus,
Quid iste fert tumultus? aut quid omnium
Voltus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus 5

v. 3. *et quid*, lectio vulgata. *aut quid*, Codd. aliquot (inter quos *Orellii* duo antiquissimi) et sic praeter alios *Mitsch.*, *Doer.*, *Orell. R.*

tis, quos insolenter olim tractasse videtur Canidia, amatoribus, unus tantum, ut poeta narrat, ei relictus fuerat, ridiculus scilicet quidam senex *Varus*, et hic ipse alia simul scorta sectans. Ab his igitur cum eius animum non avertere posset formae, quam aetas abstulerat, lenocinio, ad artem magicam, qua ei vim faceret, confugere debebat libidine furens Canidia. Hinc, sive ista a superstitiosa plebe vere pro venefica habita, sive, quae hoc nomine differretur, digna poetae visa fuerit, nefanda, quae furiosa anus ad libidinosi senis animum sibi uni devinciendum perpetraverit, enarrantur in hoc carmine scelera. In quibus cum unum praecipue atrocitate superaret caetera omnia, horrendum nempe illud consilium, quo ista ex pueri ingenui, fame enecti, medulla et iecore efficacissimum philtrum conficere instituerit; huius totius rei scenam in hoc carmine repraesentat et Canidiam sacra magica cum tribus aliis administris, Sagana, Veia et Folia, adornantem inducit; adest puer, et cum malum sibi a Canidia parari ex truci eius in se defixo vultu animadvertit, eam, ut sibi parcat, per omnes deos rogat et obsecrat, sed frustra! Canidia miserum puerum, praetexta ei derepta, denudat, sacra magica apparat et varia, quae iis adhiberi solebant, accendi iubet. Sagana domum lustrat et Veia scrobem effodit, quo puer, ad mentum usque ita infossus, ut appositas dapes videre quidem, nec tamen eas attingere [illegible]t, in philtri miscendi usum fa[illegible]erent. Nec deest huic sacrorum magicorum administrationi Folia, famosa pariter tum venefica. Mox Canidia horrendo carmine rerum magicarum numina, Noctem et Hecaten, appellat easque, ut Varum sibi adducant, precatur. Quo non veniente indignatur illa de vano incantationis suae eventu, et efficaciorem istam ex pueri iecore et medulla comparandam potionem minatur. Puer interim nulla sui miseratione veneficas tangi sentiens diras veneficis istis imprecatur, quas ipse poeta Canidiae in hoc carmine imprecaturus erat.

v. 1—10. Puer mala, quae sibi immineant, expavescens in haec verba erumpit: — *At, o deorum, quicquid in oael. reg. terr. et hum. gen.*, h. e. at per deos immortales, quid sibi vult hic tumultuosus apparatus? *quicquid deorum*, nota elegantia, pro: omnes dii. Liv. III. 25: *et quicquid deorum est.* Idem II. 35: *quicquid patrum*, pro: omnes patres. Plura vid. apud *Drakenb.* ad Liv. T. IV. p. 675. — *tumultus*, videbat enim in rebus magicis apparandis huc et illuc discurrere veneficas. — *aut quid*, sc. sibi volunt. — *in unum*, sc. conversi; abrupta oratio egregie ad pueri perturbationem exprimendam adornata est. — *Per liberos*, bene pueri animum doloris, quem parentes (cf. v. 101.)

Lucina veris affuit,
Per hoc inane purpurae decus precor,
Per improbaturum haec Iovem,
Quid ut noverca me intueris aut uti
Petita ferro bellua?
Ut haec trementi questus ore constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora;
Canidia brevibus implicata viperis
Crines et incomtum caput,
Iubet sepulcris caprificos erutas,
Iubet cupressus funebres

v. 11. *trementi*, Codd. omnes. *tremente*, scripsit *Bentl.*, quem prae- alios secuti sunt *Mitsch.* et *Doer.* — v. 18. *cupressos*, e Codd. *Torr.*, *nderb.* al. *R.*

eius interitu suscepturi sint, subit itatio; itaque obtestatur Canidiam maternum eius, si vere mater sit, num, ut parentum causa sui mi- at. — *si vocata Lucin.* cf. supr. III. 22. 3. — *partubus veris*, vere ienti, h. e. nisi forte eos aliis ribus per malas fraudes subdu- is; inter ipsas preces igitur puer at Canidiae scelera, quod ad to- carminis consilium referendum . — *Per hoc inan. purp. decus*, hanc togam praetextam, inge- tatis meae insigne, vanum illud, ne non tutum praestare potest a violentia; *inane*, quia nulla prae- tae ratione habita vim parabat idia; de *praetexta*, ut insigni, d pueros ingenuos contra iniu- n et violentiam muniret, laudant intil. Decl. CCCXL. extr.: *Ego is allego etiam ipsum sacrum aetextarum, quo sacerdotes antur, quo magistratus, quo firmitatem pueritiae sa- m facimus ac venerabilem.* Sce- autem Canidiae eo, quod eius furor ne ingenuo quidem puero pe- percerit, mirum in modum augeri, quilibet ipse sentit. — *aut uti petita ferro bellua?* vel ut saeva bestia eum, a quo petita est, intueri solet, torvis nempe et minacibus oculis.

v. 11 — 24. *Ut haec trement. quest. ore* cett. Sensus et orationis nexus: postquam puer, haec ore tremente questus, praetexta ei de- repta, ut corpus impube et nudum (per appositionem pro: impubi cor- pore), cuius adspectus vel impia Thracum pectora flectere posset, constitit; tum Canidia cett. — *bre- vibus implic. viper. crin. et incomt. cap.*, Furiarum more anguineo ca- pillo redimita; hinc venefica Erich- to, ad sacra magica se accingens, apud Lucan. VI. 654: *Discolor et vario Furialis cultus amictu Indui- tur vultusque aperitur crine remoto Et coma vipereis substringitur hor- rida sertis.* — *incomtum*, sic Tisi- phone apud Tibull. I. 3. 69: *Tisi- phoneque impexa comas pro crinibus angues.* — *caprific. erut. sepulcr.*

Et uncta turpis ova ranae sanguine
Plumamque nocturnae strigis 20
Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
Mittit venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta ieiunae canis
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum 25
Spargens Avernales aquas
Horret capillis ut marinus asperis
Echinus aut currens aper.

v. 28. Ex Nic. Heinsii coniectura *Bentl.*, *Sanad.*, *Doer.* pro Codd. omnium lectione *currens* scripserunt *Laurens*; „repugnare enim epitheton *currens* aprorum naturae, quippe qui non currendo, sed stando et pugnae se aptando setis inhorrescere soleant (Hom. Il. XIII. 471. Od. XIX. 439 et 446.), contra *Laurens* perpetuum esse aprorum epitheton.“ Sed unice veram esse Codd. lectionem demonstravit *Fea*. *Currens* enim dicitur aper, qui exagitatus a canibus in venatores irruit; currentis autem ita apri non minus est setis inhorrescere quam stantis et pugnae se aptantis. Ov. Halieut. 82: *Actus aper setis iram denuntiat hirtis Et ruit oppositi nitens in volnera ferri Pressus.* Minime vero aptum est epitheton illud ornans *Laurens*, cum aper non semper horreat setis, ut spinis echinus, sed tantummodo si excitatus a canibus in furorem agatur. *R.*

ad infaustas enim et infelices arbores, quarum ligna in sacris magicis accendi solebant, pertinebat *caprificus* in sepulcris nata; cf. Propert. IV. 5. 74. — *cupressus funebrès*, quia *cupressus* in tumulis poni solebat; hinc supr. II. 1. 5. dicitur: *invisa*. — *uncta*, polluta, contaminata, ut supr. II. 1. 5: *arma cruore uncta*. infr. Sat. II. 2. 68: *neque, sicut simplex Naevius, unctam Convivis praebebit aquam;* et sic *unctae manus* Sat. II. 4. 78. — *turpis ranae*, rubetae, quae, quia sanguine venenato, ut vipera, turgere putabatur, sacris magicis inserviit; vid. Propert. III. 6. 27. — *nocturnae strigis*, ex noctuarum genere, ob flebilem inprimis vocem, quam noctu e culminibus et in bustis edit, inauspicatae; de eius, uti *bubonis*, in sacris magicis usu vid. Ovid. Fast. VI. 139 sqq. Senec. Med. 731 sqq. — *Iolcos*, urbs Thessaliae, ut omnis Thessalia, venenorum faracissima; Tibull. II. 4. 56. — *Hiberia*, Ponti regio, Colchis vicina; intelliguntur igitur venenatae herbae, qualibus Medea usa sit; cf. Virg. Eclog. VIII. 95. — *Colchicis*, magicis, quales additis lignis infelicibus accenderit Medea Colchica.

v. 25—28. *expedita*, succincta, infr. Sat. I. 8. 23: *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam.* — *sparg. Avern. aqu.*, sc. ad domum lustrandam, *aquae Avernales*, ex Averno petitae. Hinc Dido sacra magica ad se amore exsolvendam instituens apud Virg. Aen. IV. 512: *Sparserat et latices simulatos fontis Averni;* et sic *Stygius lacus* apud Propert. IV. 3. 15. — *marinus echinus*, erinaceus (*Meer-Igel*), hinc ducta proverbialis locutio: ἐχίνου τραχύτερος.

Abacta nulla Veia conscientia
Ligonibus duris humum 30
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatae dapis
Inemori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aqua 35
Suspensa mento corpora:
Exsucta uti medulla et aridum iecur
Amoris esset poculum,
Interminato cum semel fixae cibo
Intabuissent pupulae. 40
Non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam,

v. 33. *bis terve*, lectio vulg. ante *Bentl.*; *bis terque*, Codd. (Bentleii, Vanderburgii, Orellii omnes) et sic *Bentleium* secuti recentiores editores. „*Bis terque* significat saepe; *bis terve* raro." *Bentl.* — v. 37. Mira in hoc versu lectionis varietas. Plerique Codd. *exsecta* vel *execta* cum editione Veneta et Schol. (sicque *Cruqu.*, *Gesner*, *Vanderb.*); quidam Lambini, unus Bersmanni, duo Vanderb., unus Orellii *exsucta* (ita cum aliis *Lamb.*, *Torr.*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Or.*); Torrentianus unus *exusta*, Bersmanni unus *exuta*, Loscheri editio *exerta*, Cod. Regius Valartii (?) *exsucca* (ita *Fea*). Nic. Heinsius denique in ora exemplaris sui adscripsit: Lege *exesa* vel *exesta*: atque illud recepit *Bentl.*, hoc *Mein.* Equidem haud scio an recte *Iahnius* defenderit plurimorum Codd. lectionem *exsecta*, quae ea ipsa de causa mutata videtur a librariis, quod necessarium putarent epitheton sequenti *aridum* respondens. *R.*

v. 29—40. *Abacta nulla Veia conscientia*, Veia, quae a re iussa se non abigi et deterreri patiebatur sceleris, quod perpetraret, conscientia, *humum exhauriebat*, scrobem effodiebat; *ingemens laboribus*, significanter de duriore labore, qui omni virium nisu inter gemitus et anhelitus perficitur; sic fere apud Virgil. Georg. I. 48: *taurus aratro ingemere* dicitur. — *Quo poss. infoss. puer long. d. b. t. mut. dap. inem. spectac.* ut ibi infossus puer adspectu appositarum epularum, et saepius per longum diem, ut eo maiore earum desiderio maceraretur, mutatarum intabesceret et fame enecaretur; — *aqua suspensa mento corpora*, viva imagine pro tenui: natantes. — *medulla exsucta*, fame exesa et exsiccata; Ammian. Marcell. XXX. 4: *ad usque ipsas medullas exsuctus.* — *Amoris poculum*, philtrum. — *cum semel*, h. e. simul ac, ut *ut semel* infr. Sat. II. 2. 124. — *cibo interminato*, ad quem tangendum non admittebatur.

v. 41—46. *Non defuisse masculae libid. Ariminens. Foliam*, cett. Sententia: Foliam Arimino (Umbriae oppido) ortam, nefandae libidinis veneficam, operam suam his sacris magicis commodasse, Neapolis et vicinorum oppidorum incolis persuasum fuit; haud dubie, quod in hac praecipue regione multa de Fo-

Et otiosa credidit Neapolis
Et omne vicinum oppidum,
Quae sidera excantata voce Thessala 45
Lunamque caelo deripit.
Hic irresectum saeva dente livido
Canidia rodens pollicem
Quid dixit aut quid tacuit? O rebus meis
Non infideles arbitrae, 50
Nox et Diana, quae silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra,
Nunc, nunc adeste, nunc in hostiles domos
Iram atque numen vertite.

v. 46. *diripit*, Codd. nonnulli. *R.*

liae arte magica circumferebantur; — *masculae libidinis*, Graecis eiusmodi femina, quae ipsa libidini suae contra leges naturae satisfacere studet, τριβὰς dicitur; vid. Martial. I. 91. et cf. Iuvenal. VI. 310. — *otiosa*, iucundum literarum amantibus otium praebens; de *Neapoli*, studiorum sede, vid. *Wernsdorf.* ad Poett. min. T. IV. Excurs. IX. p. 395. Sed *Mitsch.* ideo nunc Neapolin *otiosam* dictam esse putat, quod Romani, amoenitate regionis invitati, eo secedere soliti fuerint. Idem mihi videtur. — *voce Thessala*, carmine magico. — *Lunamq. cael. deripit*, Virgil. Eclog. VIII. 69: *Carmina vel caelo possunt deducere Lunam*, ubi fuse de hac re egit *Cerda.*

v. 47 — 54. *Hic irresect. saev. dent. livid. Canid. rod. pollicem*, Acron: „habitum et motus Canidiae expressit furentis. Petronius, ut monstraret furentem, *pollice*, ait, *usque ad periculum roso.*" — *irresectum pollicem*, Furiae quoque, quarum externum habitum veneficis induunt poetae, *ungues irresectos* gerunt, uti depictam earum unam nobis dedit *Boettigerus* in praeclaro libello: *Furien - Maske* (*Weimar* 1801.) Tab. I. cf. infra Sat. I. 8. 26. — *livido*, lurido, carioso, quales vetularum dentes esse solent. — *Quid dixit, aut quid tacuit?* nefanda quaeque effata et palam professa est, quod gravius per interrogationem extulit poeta. — *O rebus meis Non infid. arbitr. Nox et Dian.* cett. Noctem et Dianam sive Hecaten, sacrorum magicorum praesides, veneficarum more invocat Canidia; ut Medea apud Ovid. Met. VII. 192 sqq.: *Nox, ait, arcanis fidissima — Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris Adiutrixque venis*, cf. Senec. Med. 740. et Lucan. VI. 695 sqq. — *quae silentium regis Arcan. cum f. sacr.* pro vulgari: quae sacra arcana moderaris, cum illa sub noctis silentio fiunt. — *Nunc, nunc adeste: nunc in hostil. dom. Ir. atqu. num. vert.* „ex antiquo, ait *Mitscherl.*, precandi ritu, pro: mihi propitiae sitis, ira vestra in hostes ablegata." Sed in quosnam Noctis et Dianae hostes? per *hostiles domus* haud dubie intelligendae sunt eae, quae ipsi Canidiae infestae fue-

Formidolosae dum latent silvis ferae 55
Dulci sopore languidae,
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanae canes
Nardo perunctum, quale non perfectius

. 55. *Formidolosae*, vulgata lectio; *formidolosis*, ex aliquot Codd. , *Cun.*, *San.*, *Mein.*, *Or.* Sed otiosum hoc videtur *silvarum* epi- ; rectius ferae, quae noctu silvis abditae latent, formidolosae, i. e. ıe, dicuntur. *R.*

malim igitur de meretricibus, Varum a Canidiae amplexibus letinerent, cogitare.

55—60. *Formidolos. dum lat.* :r. cett. Omnes, quos vidi, in- tes hunc locum ita explicant: :cite mihi senem a meretrici- 'uburanis; facite, ut media Varum nardo, quo melius et tius ego nunquam confecisse , perunctum canes in vico a petant et latratu, de qua nes risum tollant, redeuntem ıuantur." Sed ego persuadere ıon possum, Suburanas canes ilium advocatas esse a Cani- t latratu suo senem adulterum publico exponerent (!) et ita ıam redire illum cogerent. Fa- ıim fieri potuit, ut senex de- et a foribus meretricum ab- in omne futurum tempus amori ciaret neque rediret ad Cani- quae tam stolida ratione eum revocare studuisset. Satius :to erat, veneficam magicis suis s id efficere, ut Varus omnium ricum praeter ipsam oblivisce- atque omnino illarum domos ıt, quam pati nardo illum per- ımo perunctum nocte silenti s adire, unde canum ope esset ɔndus. Neque inest in Horatii , quod miro omnes errore in- tulerunt; non opt enim Canidia, ut latratu suo canes Varum terreant, sed ut latrent senem, quod omnes rideant, adulterum. Iam haec vera esse videtur explicatio, ut statuamus, ipsam Canidiam in vico Subura habitare eamque precari a diis, ut senex (quod ridiculum omnibus videatur, sed ipsius tamen effectum est artibus) amore flagrans *ad se* media nocte *in Suburam veniat*, eiusque adventus per silentium noctis canum latratu significetur (cfr. Virg. Eclog. VIII. 107: *Hylax in limine latrat*). Sperat autem, eum ıl se adductum iri vi venenatarum, quas summa arte ei paraverit, herbarum, eoque sensu addit verba: „*Nardo perunctum, quale non perfectius Meae laborarint manus.*" Similiter infr. v. 69. *uncta* dicit Vari *cubilia oblivione omnium pellicum.* — Ita nulla amplius hic locus laborare videtur difficultate, quamquam *Vanderburgius* eum nunquam ab omni parte illustratum iri putabat. *R.*] — *Suburanae canes*, in vico enim *Subura* s. *Suburra* nequitiae suam habebant meretrices; hinc apud Martial. VI. 66. v. 1 sqq. de praecone puellam vendente: *Famae non nimium bonae puellam, Quales in media sedent Subura, Vendebat modo praeco Gellianus.* Cf. Pers. V. 32. — *Senem* — *la-*

Meae laborarint manus. — 60
Quid accidit? cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, novam 65
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum. — 70

v. 60, *laborarint*, Codd. plerique. *laborarunt*, cum aliis *Mein.* — v. 63. *superbam* rectius legi quam quod in multis est Codd. *superbe*, docuit *Bentl. R.*

trent, Plaut. Poenul. V. 4. 64: *Etiam me meae latrant canes?* — v. 61 — 70. *Quid accidit? cur* cett. Non uno tenore haec omnia pronunciasse, sed orationem interdum, ut res ferebat, Canidiam inhibuisse puta. Cum igitur, compressa iam aliquantisper voce Varum, quem ad se rediturum esse speraverat, frustra exspectasset Canidia; tum illa morae impatiens et indignatione de vano incantationis suae effectu plena in haec verba erumpit: „Quid tandem accidit, cur minus nunc vim suam exserunt venena alias efficacissima? Atqui ego omnium herbarum venenatarum sum scientissima! [Et dormit ille in cubilibus, quae eiusmodi herbis inunxi, ut omnium aliarum amicarum praeter me oblivisci debeat]. — Apud Virgilium quoque Eclog. VIII. venefica ita carmen suum decantat, ut eventum incantationis exspectando in media oratione aliquantisper subsistat; sic enim illa v. 101: *Fer cineres, Amarylli, foras rivoque fluenti Transque caput iace nec respexeris; his ego Daphnin Aggrediar;* iam exspectat redeuntem ab urbe Daphnin, qui cum interposita aliqua mora non venisset, tum demum addit: *nihil ille deos, nil carmina curat.* — *cur dira venena Medeae*, cum Medea se comparat Canidia et quam illius venena vim habuisse feruntur, eandem suis quoque venenis vindicat, uti venefica apud Theocrit. 2. 15: *Φάρμακα ταῦθ' ἕρδοισα μήτε τι Κίρκης Μήτε τι Μηδείας μήτε ξανθᾶς Περιμήδας.* — *barbarae*, Colchicae. — *superbam pellicem*, Creusam s. Glaucen, ob honorem, quo ab Iasone Medea praelata fuerat, magnifice se nunc extollentem; simillime autem supr. Epod. III. 14. de Medea *Hoc delibutis ulta donis pellicem, Serpente fugit alite*, ubi de hac re cf. not. — *tabo munus imbutum*, pallam, quam veneno infectam ut munus nuptiale Creusae miserat. — *fefellit me*, fugit meam artis magicae peritiam; — [*cubilibus unctis oblivione*, cubilibus, quae eiusmodi inunxi herbis, ut omnium reliquarum pellicum oblivio ei offundi debeat. *R.*]

Ah! Ah! solutus ambulat veneficae
Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare, potionibus,
O multa fleturum caput,
Ad me recurres, nec vocata mens tua 75
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum,
Priusque caelum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super, 80
Quam non amore sic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis impias,

v. 71. *Ha, ha*, e Codd. *Cun.*, *San.*, *Fea.* — *Aha*, scripsit *Bentl.*
v. 81. *mei*, cum Glareano *Bentl. R.*

v. 71—82. *Ah! Ah! solut. ambul. venef. scient. carm.* Antequam sic loqueretur Canidia, eam pauper in meditatione defixam adstisse et de causa irriti sui conatus quitasse existima, qua inventa „Ah! Ah!" inquit, nunc scio, cur Varus huc venerit; ille scilicet scientioris illusdam veneficae carmine a vi incantationis meae solutus nihil mea carmina curat, sed secure et libere circumvagatur; — *ambulare* iam de , qui securi et tuti ab omni periculo incedunt; supr. IV. 5. 17: *ibus bos etenim rura perambulat.* *Non usitat. Var. pot. O multa fleturum. cap.* cett. ergo, o Vare, noe et insolitae, quam tibi miscebo, tionis vi non sine multis lacrimis me recurres nec te semel mihi vocatum alia saga iterum a me ocare carmine suo valebit. — *ulta fleturum*, — *multa*, pro: ultum; sic plane *multa lacrimans* ad Ennium in Fragment. p. 124. lt. *Hessel.* quod exstat apud Cic. de Divinat. I. 20. — *fleturum*, dolitturum, infr. Sat. II. 1. 46: *Qui me commorit — Flebit et insignis tota cantabitur urbe.* — *Marsis vocibus*, pro quibusque carminibus magicis. *Marsi* ut serpentium venenatorum domitores praecipue celebrantur, vid. Aul. Gell. XVI. 11. hinc Virgil. VII. 758: *Marsis quaesitae montibus herbae*, ubi vid. *Cerd.* cf. *Nic. Heins.* ad Ovid. Art. Am. II. 102. infr. XVII. v, 29: *Marsa nenia* pariter de carmine magico. — *Maius parabo* cett. multo fortius et potentius philtrum tibi parabo et tibi, quamvis invito et reluctanti, infundam. — *Priusque caelum sidet* cett. Et prius totus rerum naturae ordo invertetur et confundetur, quam fieri poterit hoc, ut non tanta, quanta nunc hoc bitumen, amoris mei flamma corripiaris. — De *bituminis* in re magica usu cf. Virg. Eclog. VIII. 82. — *atris*, refer ad atrum fumum, quem bituminis flamma volvit rotatque.

v. 83—102. *Sub haec puer*, dum haec Canidia peragebat et puer ni-

Sed dubius, unde rumperet silentium, 85
Misit Thyesteas preces:
Venena magnum fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima. 90
Quin, ubi perire iussus exspiravero,
Nocturnus occurram furor,
Petamque voltus umbra curvis unguibus,
Quae vis deorum est Manium,
Et inquietis assidens praecordiis, 95
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens

v. 87. *Venena! magnum fas, nefasque, non valent*, distinxit *Fea*; *Venena magica fas nefasque non valent, Non vertere humanas vices*, susp. *Bentl. R.*

hil spei sibi relictum esse intelligebat. — *lenire*, sc. tentavit, aggressus est, vel simpliciter pro: leniebat. — *unde rumperet silentium*, quibus verbis iustam de inaudita veneficarum in se crudelitate iram palam faceret. — *preces Thyesteas*, exsecrationes, qualibus Thyestes fratrem suum Atreum insectatus est. — *Venena magnum fas nef. non val. conv. human. vic.* Sententia: veneficae quidem incantationibus suis sanctissima quaeque polluere et fanda nefandis permiscere valent, sed eaedem non valent sortem et poenam, quae earum scelera manet, immutare et a se avertere. — *fas nefasque convertere*, similiter fere apud Virgil. Georg. I. 505: *Quippe ubi fas versum atque nefas.* — *humanam vicem*, sortem hominum sceleribus destinatam; ἀμοιβήν, ἀντίποινον, cf. supr. I. 28. 33. — *diris vos agam*, malis exsecrationibus, quibus poena a vestris sceleribus expetatur, vos urgebo et persequar; *agere*, pro: urgere, persequi, ut carm. seq. v. 7. — *Nocturnus occurr. furor*, tempore nocturno vobis vexandis et terrendis adero. Ut *Furiae* scelestos homines, ita puer veneficas persequi vult; sed, ut puer, non *Furiarum*, sed *Fureris* personam induit. — Comparant Suton. Ner. c. 34: *neque sceleris conscientiam — ferre potuit, saepe confessus exagitari se materna specie, verberibus Furiarum ac tedis candentibus.* Dido quoque paulo ante mortem apud Virgil. Aen. IV. 384: *Sequar atris ignibus absens Et, cum frigida mors anima seduxerit artus, Omnibus umbra locis adero.* — *Petamque voltus*, Ov. in Ibin 146: *Tum quoque factorum veniam memor umbra tuorum Insequar et voltus ossea forma tuos.* — *Quae vis deor. est Man.* apposite in hanc rem *Mitsch.* laudat Val. Flacc. III. 386. — *assidens*, notissimus est locus Ciceronis pro Rosc. Amerin. c. 24. ubi re, quam poetae per Furiarum imaginem designare voluerint, exposita, additur: *Hae*

Contundet obscoenas anus.
Post insepulta membra different lupi
Et Esquilinae alites; 100
Neque hoc parentes heu mihi superstites
Effugerit spectaculum.

CARMEN VI.

Quid immerentes hospites vexas canis
Ignavus adversum lupos?

100. *Exquilinis*, e Codd. *Fea*. — v. 102. *effugerint*, pars Codd. *R.*

impiis assiduae domesticae Furiae, quae dies noctesque istum poenas a consceleratissimis filiis repetant. — *obscoenas*, inandas, detestabiles; exempla ıd Catull. LXVIII. 99. — *dif-*, huc illuc secum tracta devo-ıt. — *Esquilinae alites*, intel-ıves famelicas et rapaces, ac-es, milvios, corvos, cett. in ıe illa ad montem Esquilinum, ıpplicia a damnatis sumebantur, ıvolitantes et proiecta occiso-ɔorpora dilaniantes. — *Neque parent. heu! mihi superstit.* ;. *spect.* Quod quidem poena-scelestis veneficis expetitarum ıculum parentibus meis heu tri-eo fato superstitibus accidet simum, h. e. parentes autem ıperstites de hac gratia scele-eneficis relata gaudebunt.

CARMEN VI.

ıtra hominem quendam male-, ignavo pusilloque animo eos ı, quos se impune rodere posse , petentem, minaciter poeta ex-. Comparat autem istum ho-ı cum eiusmodi cane degenere, ıosque quidem sibi obvios sine discrimine ferociter allatret, sed ipse petitus timide refugiat, vel obiecto cibo statim placetur; se vero cum iis canibus generosioribus, qui, quas semel sibi infestas feras petunt, in iis urgendis et persequendis fortiter persistunt. Monet igitur istum hominem, ne temere se lacessat, dum demta canis imagine eiusmodi ei minatur iambos, quales olim Archilochus in Lycamben et Hipponax in Bupalum vibraverit. — Vulgo hoc carmen *In Cassium Severum* inscribitur, sed quod supra ad huius libri carmen quartum de *Sex. Mena, Pompeii liberto*, cui illud vulgo inscribitur, monuimus, idem nunc de *Cassio Severo* valet. Quodsi enim Horatius hoc carmen cum inscriptione: *In Cassium Severum* publicasset, haud dubie ipsum Cassium in hoc carmine appellasset. Sine dubio igitur huius carminis inscriptio veteri cuidam scholiastae debetur, qui, cum apud Tacit. Annal. I. 72. et IV. 31. *Cassium Severum* hominem maledicentissimum fuisse legisset, se eum, in quem scriptum esset hoc carmen ab Horatio, invenisse putavit.

v. 1—4. *immerentes hospites*, maledicus igitur iste homo eorum adeo bonae famae, quos laedere nefas fuit, obtrectare solebat; — *canis*,

Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me reimorsurum petis?
Nam qualis aut Molossus aut fulvus Lacon, 5
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quaecumque praecedet fera.
Tu, cum timenda voce complesti nemus,
Proiectum odoraris cibum. 10
Cave, cave! namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua,
Qualis Lycambae spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo.

v. 3. 4. *verte* et *pete*, pars Codd. et sic *Cruq.* „Sed tribuendi usque hi imperativi librariis, qui hunc usum part. *quin* cum indicat. parum nossent.“ *Orell.* — v. 8. *procedet*, ex aliquot Codd. *Bothius.* Sed multo rectius *praecedet*, cum fera fugiat insequentem. *R.*

prava ista obtrectandi maledicendique aliis libido passim cum importuno canum latratu comparatur; hisc maledicta aliis ingerentes *latrare*, Graece: ὑλακτεῖν, βαΰζειν, dicuntur; vid. *Mitsch.* — Maledicus autem iste similis fere fuit iis canibus, de quibus Cicero in Orat. pro Rosc. Am. c. 20. ait: *Quodsi luce quoque canes latrent, cum deos salutatum aliqui venerint: opinor, iis crura suffringantur, quod acres sint etiam tum, cum suspicio nulla sit;* — comparat nempe Cicero in hoc loco malos accusatores cum canibus importuno tempore latrantibus. — *lupos*, qui non sine periculo a canibus petuntur adeoque nunc pro iis, qui maledicorum voces facile comprimere possunt. Pind. Pyth. II. 84. — *inanes minas*, quales sunt eorum canum, qui terrent tantum latrando, non nocent mordendo. — *si potes*, sc. hoc impetrare ab ignavia tua.

v. 5—10. *aut Molossus aut fulv. Lacon*, — canes Epirotici et Spartani, quo robustiores tam pastoribus ad greges a nocturnis furibus et luporum incursu defendendos, quam venatoribus ad feras indagandas et persequendas inserviebant; Virgil. Georg. III. 404: *Nec tibi cura canum fuerit postrema; sed una Veloces Spartae catulos acremque Molossum Pasce sero pingui. Nunquam custodibus illis Nocturnum stabulis furem incursusque luporum.* — *horrebis*, ubi de utrinsque canis forma et indole egit *Vossius.* — *Amica vis*, Lucret. VI. 1220: *fida canum vis.* — *Quaecumque praecedet fera*, pro: agam quamcumque, quae mihi praecedet, feram, h. e. omnes ante me currentes feras urgebo et persequar. — *Proiect. odorar. cib.*, Martial. IV. 53. 6.

v. 11—16. *asperrimus*, acerbissimus; cf. infr. ad Epist. ad Pis. v. 221. — *Parata toll. corn.* cum armis, quae in promtu habeo, fortiter exsurgam; intelligit nimirum iambos, quibus ita se aggressurum esse ait maledicos, uti cornibus suis taurus sibi infestos aggredi solet. Non

An, si quis atro dente me petiverit, 15
Inultus ut flebo puer?

CARMEN VII.

AD POPULUM ROMANUM.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?

1. *et cur*, scripsit *Cuningh. R.*

it igitur poeta in allegoria a s ducta, sed nova imagine se lum facit maledicis. — *Qual. ıb. spret. infid. gen. A. ac. Bup.* qualem se Lycambae ıit Archilochus, cum ille filiam ıam Archilocho desponsam con- ıet alii; aut qualis iram suam Hipponax in Bupalum, quod ı Anthermo Hipponactis ima-, foeditate insignem, deriden- irculis exposuerat; vid. Plin. VI. 5. Uterque autem poeta, ochus quidem Lycamben, Hip- vero Bupalum et Anthermum rum suorum acerbitate ad re- edegisse dicuntur. — *inultus*, infirmitatem suam non ulcisci factam sibi injuriam.

CARMEN VII.

iptum est hoc carmen sine du- tempore, quo, cum victo Le- ıt Sext. Pompeio occiso sopita mdiu quievissent bella civilia ı illud, quod U. C. DCCXXI. Antonium parabat Octavia- liscere inciperet et ignes do- ineri suppositi iam iam pro- ıre viderentur. Poeta igitur quae patriae intendantur, ani- ncipiens pericula, populares suos a nefando isto bellum civile redintegrandi consilio ita deterrere studet, ut primum mala et damna, quae bella civilia iam intulerint, iis ante oculos ponat; deinde, quam caecus iste furor sit, quo se non contra hostem aliquem externum, sed saevis bestiis adeo immaniores contra semetipsos agi patiantur, graviter ostendat; denique fatalium, quae eorum scelera maneant, poenarum praesagitione eos percellat.

v. 1—4. *Quo, quo scelest. ruit.* quo tandem rapi vos patimini vestris, o cives, sceleribus? *scelus* (ἄγος) admittunt et ei expiando se obligant, qui sanguine in bello civili fuso inquinantur; hinc supr. I. 2. 29. de bellis civilibus: *Cui dabit partes scelus expiandi Iuppiter?* — *enses conditi*, postquam U. C. DCCXVIII. Pompeius Antonii iussu occisus fuerat, vid. Dio XLIX. 18. Vell. II. 79. ensibus huc usque in vagina conditis per aliquot annos a bello civili cessatum fuerat. — *campis atque Neptun. sup.* terra marique; supr. II. 1. 29. de bellis civilibus: *Quis non Latino sanguine pinguior Campus sepulcris impia proelia Testatur — quod mare Dauniae Non decoloravere caedes?*

Non ut superbas invidae Carthaginis 5
Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via,
Sed ut secundum vota Parthorum sua
Urbs haec periret dextera. 10
Neque hic lupis mos nec fuit leonibus
Unquam nisi in dispar feris.

v. 12. *Unquam*, Codd. omnes. *Nunquam*, ex Edit. Veneta 1490 recepit *Bentl.*, quem secuti sunt *Baxter*, *Cun.*, *San.*, *Gesner*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Mein.* Sed vera constructio haec est: „Neque hic mos unquam fuit feris lupis nec leonibus nisi in dispar genus.“ Cf. *Feam* et *Orellium*. — Pro *in dispar feris* nonnulli Codd. exhibent *in dispar genus*, quod manifestum est glossema nec recipi debebat a *Lambino* aliisque. *R.*

v. 5—10. *Non ut superbas* cett. non quidem ut Romani sanguinem illum contra hostes externos funderent et, sicut olim, vel superbam Carthaginem everterent, vel de Britannis perdomitis triumpharent, sed ut Romanum imperium ex voto Parthorum se suis ipsius viribus conficeret. — *superbas*, refer ad Carthaginiensium de potentia sua superbiam. — *invidae*, summi imperii gloriam Romanis invidentis; hinc *invida Romani imperii aemula* Carthago dicitur apud Sallust. Cat. 10. — *Intactus aut Britann.* — *intactus* dicitur *Britannus*, cum nondum *adiectus imperio Romano* (vid. supr. III. 5. 3. et ibi not.) integris adhuc viribus resisteret Romanis. — *descend. sacr. caten. via.* „Cum e regione amphitheatri Flavii, inter templum Pacis ac templum Veneris et Romae, ubi nunc est templum S. Mariae novae, quis ingrediebatur Sacram viam, leniter descendebat usque ad templum Antonini et Faustinae; inde leniter rursus ascendebat usque ad arcum Septimii Severi . . . Ex porta Triumphali per Campum Martium, Velabrum, Circum maximum et qua nunc est arcus Constantini, qui triumphabant inde per hanc viam usque ad locum arcus Septimii Severi, unde captivi dimittebantur ad dexteram in proximum carcerem Tullianum; triumphantes per clivum Capitolinum ad laevam ascendebant ad Capitolium.“ *Fea.* Cic. ad. Att. IV. 3: *cum Sacra via descenderem, insecutus est me.* — *secund. vota Parth.*, ut optant imperio nostro infestissimi. Notus in hanc sententiam est locus Hom. Il. I. 255: Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες Ἄλλοί τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν. — *sua Urbs haec periret dextera*, similiter infr. Epod. XVI. 2: *Suis et ipsa Roma viribus ruit.* Liv. in Prooem. *legentium plerisque — festinantibus ad haec nova, quibus iam pridem praevalentis populi vires se ipsae conficiunt.*

v. 11—12. *Nequ. hic lup. mos, nec fuit leon.* cett. Iuvenal. XV. 160: *quando leoni Fortior eripuit vitam leo?* ubi in sententiam, feras non saevire in sui generis feras, plura exempla attulit *Ruperti*.

Furorne caecus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent et ora pallor albus inficit 15
Mentesque perculsae stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt
Scelusque fraternae necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor. 20

CARMEN VIII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Rogare longo putidam te seculo,
Vires quid enervet meas?

v. 13. *caecos*, ex aliquot Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Wakef.*, *Mein.* v. 15. *albus ora pallor*, e nonnullis Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *Sanad.*, *Fea*, *n*, *Mein.*, *Or.* Sed haec verborum positio profecta videtur ab iis, qui theton *albus* a substantivo suo disiungi mallent nec tamen animadver-ant, sententias ita se excipere: *linguae* tacent, *ora* pallescunt, *mentes* pent. — Carm. VIII. v. 2. *quod*, Codd. aliquot et sic *Cruquius*. *R.*

. 13—16. *vis acrior*, divinitus, ut noxa, immissa mentis caecitas; βλάβεια. — *culpa*, (ἄτη) delicta scelera, quae perpetrata a maiori-nepotes luere et expiare debent; III. 6. 1. — *Tacent*, tacendo ntem suam aperiunt et se culpae noxios fatentur. Cic. in Catil. I. *Quid est Catilina? ecquid at-dis? ecquid animadvertis horum ntium? patiuntur*, *tacent*. — *pent*, significanter pro tenui: sunt. . 17—20. *Romanos agunt*, ur-nt et premunt. — *scelusque fra-n. nec.* scelus, quod Romulus fra-i sui caede commisit. — *Ut im-r. flux. in terr. Rem. sac. nep. or*, postquam sanguis innocentis mi in terram fluxit nepotibus *sa-*, h. e. expiandus, sive, postquam mulus parricidium nepotibus ex-ndum perpetravit. Bella civilia hoc parricidio, tanquam prima Romanae gentis labe, repetit quoque Lucanus I. 95: *Fraterno primi maduerunt sanguine muri.* Sed Virgilius Georg. I. 502. maiorum scelera, nepotibus per bella civilia expianda, altius a Laomedontis periuriis derivat.

CARMEN VIII.

In nullo carmine magis pudicitiae et honestatis leges migrasse videtur Horatius, quam in hoc, ubi turpem libidinosae anus formam pudenda plane protervia descriptam dedit. Quae quidem protervia licet lectorum cuique, qui non omni honestatis sensu destitutus sit, displicere omnino et nauseam creare debeat, eadem tamen aetatis, qua hoc carmen scriptum est, licentia et ingenio excusari quodammodo posse videtur. Fortasse quoque totius huius carminis spurcities Archilocho vel alii

Cum sit tibi dens ater et rugis vetus
Frontem senectus exaret,
Hietque turpis inter aridas nates 5
Podex velut crudae bovis.
Sed incitat me pectus et mammae putres,
Equina quales ubera,
Venterque mollis et femur tumentibus
Exile suris additum. 10
Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum,
Nec sit marita, quae rotundioribus
Onusta baccis ambulet.

poetae Graeco, quem Horatius expressit, tribuenda est. — Fingit autem poeta, vetulam aliquam ex se quaesivisse, quid sit, quod ad libidinem secum exercendam languere nunc et torpere incipiat? Respondet igitur ei in hoc carmine et torporis sui causas, ab anili eius turpitudine petitas, petulanter aperit.

v. 1—6. *Rogare longo putid. te sec.* cett. Sensus et nexus: tuus, cuius corpus longa annorum deturpavit series, rogas, cur ad rem tecum habendam nulla amplius stimuler libidine? quasi id rogare opus sit, cum sit tibi dens ater cett. — *rogare te*, plenius: fierine potest, ut roges, vel simpliciter pro: mogasne? ut passim apud Comicos. — *longo seculo putidam*, in grandi iam aetate, quae importuna et invisa est amatoribus, constitutam, turpem vetulam. Similis annosae vetulae descriptio est in Priapeis carm. LVII. 1: *Cornix et caries vetusque bustum, Turba et putrida facta seculorum.* conf. *Mitsch.* — *vetus senectus*, ut *veteres senes* apud Tibull. I. 8. 50. — *front. rug. exar.* cf. Virgil. Aen. VII. 417. — *crudae*, quia cruda fere caro in macris bobus, praecipue inter nates, conspicitur.

v. 7—10. *Sed*, haec particula irrisioni inservit, ut alias *videlicet*. Multo minus, ait, me incitare potest *pectus* cett. — *venter mollis*, languidus, opponitur firmo adhuc et succulento. — *additum*, superimpositum.

v. 11—20. *Esto beata* cett. Sententia: sis licet dives et nobilis, nec ulla alia matrona pretiosioribus margaritis ornata incedat, imo sis docta et philosophiae dedita, nihilo minus tamen nervi mei, qui sunt illiterati, h. e. qui non mulierum doctrina, sed earum forma incitantur, rigent, fascinumque languet, quod quidem, cum illud anili tua forma provocari nequeat, alio modo tibi provocandum est. — *imagines triumphales*, maiorum scilicet, quibus triumphi honor contigit, adeoque nobilissimorum virorum imagines. — *funus tuum ducant*, funeri tuo praeferantur, quod non tantum in nobilium virorum, sed etiam nobilium matronarum funere fieri solebat, vid. Cic. de Orat. II. 55. 225. — *funeris* autem eo acerbius mentionem facit, cum ista anus, ut supra III. 15. 4. *Chloris*,

Quid, quod libelli Stoici inter sericos 15
Iacere pulvillos amant?
Illiterati num minus nervi rigent?
Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi. 20

CARMEN IX.

AD MAECENATEM.

Quando repostum Caecubum ad festas dapes
Victore laetus Caesare

v. 17. *Illiteratis*, susp. *Bentl.* — v. 18. *Magnive*, coni. *Guietus* ob. *Bentleio.* — Carm. IX. v. 1. *Quando ô*, ex coni. Nic. Heinsii *entl.* et *Cun. R.*

sturo funeri propior esset. — *tundioribus*, in baccarum enim tanditate earum pretium spectatur; vid. Plin. IX. 35. — *amdet*, notionem superbiae et iactanie habet, vid. supr. ad Epod. IV. — *libelli Stoici*, facete anum libinosam Stoicae philosophiae studiom inducit! — *amant iacere*, quasi : iacere sibi placent. — *Illiterati m minus* cett. Horatius, ut videt, vult dicere: num putas, nervos os ideo, quia tu doctrinam prae fers, minus rigere? lepide docnae opponuntur nervi indocti, h. duri, indociles, rigidi, qui doctri- incitari et impelli nequeunt. — *cinum* (βασκάνιον), h. l. memm virile significat. — *superbo*, perbe vetularum libidines repuinte.

CARMEN IX.

Cum primus de Antonio et Cleotra, ad Actium ab Augusto splenle victis, Romam allatus esset nunis, publicae illi, in quam omnes mani incesserant, laetitiae non defuit Horatius. In hoc igitur carmine, gloriosissimae illi Augusti victoriae celebrandae consecrato, primum diem festum, quem apud Maecenatem inter generosioris vini pocula et inter mixtos tibiarum lyraeque cantus transacturus sit, indicit; deinde in Antonium, qui Romanae virtutis plane oblitus Cleopatrae se turpiter emancipaverit, nobili cum indignatione invehitur; mox laetitiae sensu ita abripitur, ut, quasi iam Antonii victor, Augustus, cum pompa triumphali urbem ingrediatur, in publicam illam acclamationem: *Io triumphe!* erumpat et, quasi in media compotatione iam liberius Genio suo indulgeat, largiora pocula sibi afferri iubeat. — Impetu quodam poeta in hoc carmine fertur, qui laetitiae, poetae animum confundentis magis quam perfundentis, magnitudinem egregie exprimit. In eodem argumento vel in eadem Augusti de Cleopatra et Antonio victoria versatur quoque libri primi carmen trigesimum septimum, sed id serius scriptum est tum, cum Romani de

Tecum sub alta, sic Iovi gratum, domo,
Beate Maecenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra, 5
Hac Dorium, illis barbarum?
Ut nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit ustis navibus,
Minatus urbi vincla, quae detraxerat
Servis amicus perfidis. 10
Romanus, eheu, posteri negabitis,
Emancipatus feminae

v. 3. *domu*, scripsit *Fea*, ut Od. I. 3. 29. — v. 11. *heu*, *heu!* scripsit *Fea*. *R.*

nunciata Cleopatrae et Antonii morte laetarentur.

v. 1—6. *repostum Caecub. ad festas dapes*, similiter supr. III. 28. 2. *reconditum Caecubum*, melioris enim vel, ut supr. II. 3. 8. dicitur, *interioris notae* vinum ad laetiores dies celebrandos in cella vinaria reponi et recondi solet. — *sub alta domo*, de turri Maecenatiana cf. supr. ad III. 29. 6 et 10. — *sic Iovi gratum*, sic enim, quod ipsi Iovi, Romani imperii custodi, gratum sit, faciemus; ex formula sollemni: *οὕτω Διὶ φίλον*. — *beate*, refer ad Maecenatis opulentiam, praecipue ad altioris eius in hortis Esquilinis domus, ubi compotatio fieri debebat, possessionem. — *Sonant. mixt. tib. carm. lyr.*, h. e. lyra ad modos Dorios, tibiis vero ad modos Phrygios carmen sonantibus, ita quidem, ut utrumque carmen mixtum sit, h. e. vicissim se excipiat. Similiter supr. IV. 15. 30: *Lydis remixta carmina tibiis*. — *Dorium*, modi *Dorii* fuerunt graves et severi; *Barbari*, h. e. Phrygii (ut *tibia barbara* apud Catull. LXIV. 265. ubi vid. not.), feri et furori iniiciendo apti.

v. 7—10. *Ut nuper*, cett. ut ante quinque annos eiusmodi diem festum inter laeta pocula celebravimus, cum exercitus ille, quem e servis et fugitivis collectum contra nos duxerat Pompeius, in freto Siculo fusus fugatusque est, navibus, quas Pompeius reliquerat, ab Augusto combustis. — *actus*, exactus, eiectus. — *freto*, Siculo, ubi pugnam illam prope Messinam commissam fuisse constat. — *Neptunius dux*, Sext. Pompeius, qui, ut narrat Aurel. Vict. de V. Illustr. c. 84: *cum mari feliciter uteretur, Neptuni se filium confessus est, eumque boves auratis et equo placavit*, cf. Dio XLVIII. 19. Eo salsius nunc eum, in mari perdomitum, *ducem Neptunium* vocat. — *ustis nav.* Octavianum post pugnam illam magnum navium a Pompeio relictarum et literis allisarum numerum combussisse testatur Dio XLIX. 10. — *Minat. urbi vincl. quae detr. Serv. amic. perfid.* pro tenui: Romanum imperium cum servorum perfidorum manu potestati suae subiicere tentans; *serv. amic. perfid.* invidiose et humiliter de Pompeio, quasi servis perfidis, e quibus illum exercitum suum supplevisse constat (vid. Vell. II. 73. Dio XLVIII. 19.), amicus adeo fuerit.

v. 11—16. *Emancipatus feminae*,

Fert vallum et arma miles et spadonibus
Servire rugosis potest,
Interque signa turpe militaria 15
Sol adspicit conopium!
At hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Caesarem,

v. 17. Mihi accuratius hunc locum perpendenti verisimillimum visum t scripsisse Horatium: *At hunc*, quod unus praebet Vanderburgii Codex. ›posita scilicet sunt inter se vv. *canentes Caesarem* et vv. *hunc fre-ntes*, h. e. hunc tam degenerem Romanum aspernantes, dedignantes, demque est structura, ut Cass. ap. Serv. ad Aen. I. 59: *si plebs fre-re imperia coepisset.* Tac. Annal. XIII. 13: *Agrippina libertam aemu-n — aliaque eundem in modum muliebriter fremere.* Quam structuram m ignorarent librarii, alii *at hunc* mutarunt in *ad hunc* (quae est plu-norum Codd. lectio), alii in *at huc* (quod nonnulli praebent Codd.), i denique in *adhuc* (quod legitur in quatuor Codd.). Facile est autem monstratu, quam ineptae hae omnes sint lectiones; etenim *ad hunc* uod receperunt *Lamb.*, *Torr.*, *Iahn*) significare non potest *adversus :nc*; *at huc* (quod *Cruquius* et *Vanderb.* praetulerunt) non dictum esse test pro: *ad nos*, cum Horatius in castris Caesarianis non praesens esset; *adhuc* denique, quod nuper *Mein.* et *Orell.* in textum primi re-perunt, positum esse nequit pro: *illico*, neque aliter huic loco ullo modo nvenit. Quamobrem *Bentleius* omnes has lectiones iure reiecit; sed sius coniectura *ad hoc* (quam cum multis aliis etiam *Doer.* recipiendam tavit), quamvis per se satis bonum praebeat sensum, vix tamen proba-lis est, cum causa nulla adsit, cur a librariis mutatam putemus talem ctionem. Idem statuendum est de *Feae* coniectura: *At hôc. R.*

ıncipii instar subiectus feminae im-rio, feminae quasi venditus. Plaut. ıcch. I. 1. 59: *Nunc, mulier, tibi e emancupo, tuus sum, tibi ope-m do.* — *Fert vall. et arm. mil. spadon. Serv. rug. pot.* qui, ut rtem militem decet, vallum et arma rt, idem a se impetrare potest hoc, decrepitis eunuchis serviat! — uod uni Antonio proprie tribuen-ım erat, id toti simul eius exer-tui, corrupto quasi et infecto du-s exemplo, tribuit. *Fert vall. et m. miles*, commode de hac mili-m Romanorum in bello laboris tientia afferunt locum Ciceronis uest. Tusc. II. 16: *Militiae no-i exercitus qui labor et quantus rminis, ferre plus dimidiati men-ı cibaria; ferre, si quid ad usum lint; ferre vallum. Nam scutum, gladium, galeam in onere nostri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus; arma enim membra militis esse dicunt.* — *rugosis*, decrepitis senibus, cf. Terent. Eunuch. IV. 4. 10. — *spa-donibus*, Mardionem inprimis magnae in illis auctoritatis fuisse, ex Plutarch. in Anton. 60. discimus. — *Interque sign. turp. milit. Sol adsp. conop.* et Sol, nefanda quaeque ad-spiciens, adspicit inter signa mili-taria turpe mollitiei signum cono-pium, pro tenui: et inter signa mi-litaria conopium animadvertere licet. — *conopium* et *conopeum*, velum, quo Aegyptii ad arcendos culices utebantur; vid. *Interpretes* et *Ia-cobs.* in Animadv. ad Anth. Gr. V. III. P. I. p. 105.

v. 17—20. *bis mille Galli equos*

Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citae. 20
Io Triumphe, tu moraris aureos
Currus et intactas boves?
Io Triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africanum, cui super Carthaginem 25
Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis Punico
Lugubre mutavit sagum.

v. 22. Cum recentioribus editoribus interrogationis signum posui. — v. 25. Pro vulgata lectione *Africano* e multis et satis bonis Codd. *Bentleius* et plerique recentiores editores receperunt *Africanum*. „Lectio *Africano* (bello) nimis refert pedestrem orationem et praeterea ἄχυρον est pro *Punico*" *Orell.* — *quo super*, susp. *Bentl. R.*

verterunt, h. e. averterunt, ab Antonio defecerunt; — *canentes Caesarem*, Caesarem salvere iubentes, h. e. ad Caesarem transeuntes; consilium igitur illud, quo paulo ante pugnam Actiacam duo Gallograecorum s. Galatarum duces, Deiotarus et Amyntas ad Octavianum defecisse traduntur (vid. Plutarch. in Anton. 63. et Vell. II. 84.), salse poeta a rei Romanis inhonestissimae indignatione repetit. — *Hostil. nav. port. lat. Pupp. sinistr. cit.* h. e. ut *Boettig.* hunc locum paulo impeditiorem expedire studuit: et pars navium hostilium perfide, dum pugnabatur, a sinistra parte retrorsum actarum in portu latent; *puppem ciere* (κρούμναν κρούσασθαι, lat. *remis inhibere*), dicuntur, qui ad fugam vel defectionem dissimulandam ita navem retro agunt, ut inverso cursu prora puppim, non puppis proram sequatur. — *sinistrorsum*, nam cum Antonio, classe e portu in altum evecta, dextrorsum Italiam versus acies explicanda esset, naves pugnae se subducturae sinistrorsum in portum se recipere debebant.

v. 21—26. *Io Triumphe!* Triumphum tanquam deum appellat, eique morae impatientiam et cupiditatem suam, qua splendidissimi, per quem Augustus urbem ingressurus sit, triumphi spectaculo inhiet, declarat. — *aureos currus*, ex ebore enim et auro constructi fuerunt currus triumphales; de *auro* laudat *Boettigerus* Philostr. in Vit. Sophist. I. 7. p. 488. — *intactas boves*, sollemne Iovi Capitolino ab Augusto triumphante instituendum sacrificium, mactando nempe *boves intactas*, h. e. nondum iugum passas, ut mos et ritus postulabat; Virg. Georg. IV. 540: *intacta cervice iuvencas*. — nec *Iugurth. par. bell. report. duc. Neque Afric.* cett. nec Mario de victo Iugurtha, nec Scipioni Africano de eversa Carthagine tanti splendoris triumphus contigit, h. e. Augusti gloria omnium, qui unquam triumpharunt, gloriam superat. — *cui super Carthag. Virt. sepulc. condidit.* Ad gloriae aeternitatem, quam virtute sua sibi paraverit Scipio, significandam suaviter ipsa Virtus, ut dea, sepulcrum sive monumen-

Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non suis, 30
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos
Et Chia vina aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam coërceat, 35
Metire nobis Caecubum.
Curam metumque Caesaris rerum iuvat,
Dulci Lyaeo solvere.

CARMEN X.

IN MAEVIUM POETAM.

Mala soluta navis exit alite
Ferens olentem Maevium.

v. 34. *Aut Chia*, e Codd. aliqu. *Bentl.*, *Cun.*, *Wakef.*; male. Cf. *eam* ad h. l. *R.*

im super Carthaginem exstruxisse agitur.

v. 27—32. *Punico Lugubr. mutavit sagum*, inversa constructione ro: sagum puniceum sive purpuum mutavit cum veste sordida, h. purpureo paludamento, imperato-s insigni, deposito vestem, quae ntatam sortem indicaret, induit. — *mt. nobil. Cret. urb.* vid. supr. ad I. 27. 33. — *non suis*, h. e. non ropitiis; Ovid. Met. IV. 373: *Vota uos habuere deos.* cf. supr. ad IV. 4. 33. — *Noto exercitatas*, h. e. Noto vexatas, cf. supr. ad I. 22. 5.

v. 33—38. *Capacior, affer huc, uer, scyphos*, cett. Iam laetitiae nsu ita impellitur et confunditur oeta, ut iam interesse sibi videatur indictae apud Maecenatem comotationi; cf. supr. III. 19. 9. — *uod fluent. naus. coërceat*, alvum uentem adstringat. Hinc Athenaeus inum Caecubum vocat *εὔτονον*. — *metire*, per cyathos, vid. ad III. 8. 13. — *metumque Caesaris rerum*, sollicitudinem de rerum, quibus gerendis cum maxime Caesar operam dat, eventu.

CARMEN X.

Maevio Horatius, homini sibi infestissimo, navi nunc iter in Graeciam facturo naufragium imprecatur. Rogatis igitur ventis, ut tantam in mari Ionio tempestatem concitent, quantam olim Minerva in Aiacem concitasse dicitur, se fracta Maevii nave hircum et agnam Tempestatibus immolaturum esse spondet. — Malum poetam Maevium fuisse ex Virgilii Eclog. III. 90: *Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi*, satis certo colligi posse videtur. Quodsi eundem ex malorum poetarum more petulantius Horatio insultasse statuas, causa, cur Vatiniano quasi poeta istum persecutus sit odio, facile apparet. — Caeterum

Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus inverso mari 5
Fractosque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit; 10
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus,

v. 8. *Plangit*, coni. *Wakef.; vertit* vel *sternit*, susp. *Bentl.* Sed vide annot. *R.*

si quis animi causa hoc carmen cum libri primi carmine tertio comparaverit, ubi Horatius Virgilio Athenas navigaturo felicem navigationem apprecatur, diversos tam pii amoris quam magni odii sensus non sine voluptate expressos animadvertet.

v. 1—4. *Mala alite*, infausto omine, ut supr. I. 15. 5. *mala avi.* — *olentem*, gravi odore detestabilem; *gravis* enim *hircus*, ut infr. Epod. XII. 5. dicitur, in eius *hirsutis alis cubuisse* videtur; cf. ad Catull. LXIX. 6. nisi quis iam *olentem* simpliciter pro: detestabilem explicare malit. — *utrumque latus*, sc. navis; — *horridis*, saevis, tumidis. — *Auster*, *Eurus*, *Aquilo*, scilicet ut eo gravior concitetur tempestas, plures ventos, qui simul ruant et contra se pugnent, poetarum more in partes vocat; cf. Virgil. Aen. I. 85.

v. 5—14. *Niger*, caelum nigrum reddens et obscurans; ut supr. I. 5. 7. *nigri venti;* contra *Notus albus* supr. I. 7. 15. et *venti candidi* III. 7. 1. — *inverso mari*, cum *imis vadis*, ut Virgil. Aen. I. 125. loquitur, *stagna refunduntur*, *Mitsch.* comparat Philipp. Thessal. XII. 2. Anthol. Gr. T. II. p. 198. — *Insurgat Aquilo*, *quantus*, irruat Aquilo tantus, quantus, h. e. tanto impetu, quanto cett. — *trementes ilices*, tremulo motu huc illuc nutantes, ventorum impetu contremiscentes, ut supr. III. 27. 23: *ripae verbere trementes.* — Pro *frangit* ex coniectura *Wakefieldius* in textum recepit: *Plangit;* „Statim, inquit, praecesserat vox *fractos*, et quorsum, sodes, *tremere*, si *frangantur.*“ Sed ex meo sensu *frangit* bene respondet voci *fractos* et multo illo gravius est; ut *frangit* enim Aquilo ilices, ita *frangere* quoque debet *remos*, *franguntur* autem ilices, dum *tremunt.* — *sidus amicum*, intellige Dioscuros; supr. IV. 8. 31: *Clarum Tyndaridae sidus ab infimis Quassas eripiunt aequoribus rates*, cf. supr. I. 3. 2. — *Qua trist. Orion cadit*, qua Orionis occasus tristem tempestatem concitat; supr. III. 27. 17: *Sed vides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion.* cf. supr. ad I. 28. 21. *tristis*, ut apud Virgil. Aen. XI. 259: *triste Minervae sidus*, de tristi tempestate a Minerva concitata. — *Quam Graia vict. man. cum Pallas* cett. De hoc naufragio Graecis a Minerva Cassandrae ab Aiace Oileo in templo Palladis vitiatae causa ad ca-

Cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis 15
Tibique pallor luteus
Et illa non virilis eiulatio,
Preces et aversum ad Iovem;
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit! 20
Opima quodsi praeda curvo litore
Porrecta mergos iuveris,
Libidinosus immolabitur caper
Et agna Tempestatibus.

v. 19. 20. Nonnulli Codd. e correctione *sinu Notus*, quod recepit *Cruquius*. Sed neque *Ionius Notus* neque *udus sinus* recte dici potest. Cf. *Bentl.* ad h. l. — v. 22. *Proiecta*, coni. *Bentl.*, ut Od. III. 10. 8., sine ulla necessitate. — Pro *iuveris* plerique quidem Codd. exhibent *iuverit*, sed manifesto hoc tribuendum librariorum inscitiae. Vide *Bentl.* ad h. l. *R.*

tes Euboicas immisso, uti de caeteris Graecorum a Troiae excidio redeuntium fatis narrat Diomedes apud Virgil. Aen. XI. 260 sqq. cf. Aen. I. 39. et ibi *Heynius*.

v. 15—20. *O quant. instat navit. sud. tuis* cett. Iam, ut vati ἐνθουσιάζοντι, rei futurae eventus ante oculos versatur; videt nautas laboribus, quibus navem periculo eripiant, insudare; videt Maevium de vitae suae discrimine impallescere; audit eum muliebriter eiulare et frustra Iovem precibus fatigare; conspicit denique eundem cum fracta navi perire! Similiter supr. I. 15. 9. Nereus vaticinium de futuris in bello Troiano pugnis edens: *Heu heu, quantus equis, quantus adest viris Sudor! — non virilis*, haud virum decens, muliebris. — *Preces et avers. ad Iov.* et preces, quibus frustra Iovis implorabis auxilium, h. e. quam irritas ad Iovem, te non audientem, preces iacies! — *aversum*, tibi iratum et aversa aure preces tuas respuentem. — *Ionius ud c. remug. sin. Not. car. rup.* cum mare Ionium, Noti sonitu et stridore reboans, carinam fregerit, pro vulgari: cum Notus in mari Ionio furens carinam fregerit. — *Ionius sinus*, mare Ionium in sinus curvatum, ut *sinus Calabri*, supr. I. 33. 16. — *udo*, pluviosam tempestatem ciente.

v. 21—24. *Opima quodsi praed. curv. lit.* cett. quodsi autem corpus tuum in litus eiectum et ibi porrectum mergis opima praeda contigerit, tum ego voti mei damnatus caprum et agnam immolabo Tempestatibus. — Quo quidem voto nihil a poeta acerbius addi potuit; acerbissime inprimis optat, ut Maevii corpus *opima praeda* mergis contingat, sive quod illi eiecta corpora tanquam opimam praedam depasci soleant, sive quod ipsi Maevio *opimum* corpus fuerit. — *Tempestatibus*, de religioso *Tempestatum* cultu vid. *Cerd.* ad Virgil. V. 772. ubi Aeneas quoque *agnam Tempestatibus* immolari iubet.

CARMEN XI.

AD PETTIUM.

Petti, nihil me sicut antea iuvat
Scribere versiculos amore percussum gravi,
Amore, qui me praeter omnes expetit
Mollibus in pueris aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti 5
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me, per urbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui! conviviorum et poenitet,

v. 1. *Pecti*, e Codd. *Fea*, *Vanderb.*, *Iahn.* — v. 2. Pro vulgata lectione *perculsum* e Codd. *Bentl.* dedit *percussum*. „In re graviore *perculsus* aptius vocabulum est; contra in leviore affectu *percussus* potius dixeris; ubi animus scilicet est *ictus*, *saucius*, non eversus tamen et consternatus.“ Ita praeter alios *Doer.*, *Mein.*, *Orell.* — v. 8. *ut poenitet*, coni. *Bentl. R.*

CARMEN XI.

Quam parum firmitatis et constantiae sibi sit in pervincendis amoris cruciatibus, ingenue et familiariter amico suo et sodali Pettio aperit. Repetit igitur, quid sibi ante tres annos in Inachiae amore acciderit et quam turpiter se in capto eam deserendi consilio dederit. Qua re narrata se nunc Lycisci amore, a quo pariter nec amicorum consiliis nec pueri illius iniuriis expediri possit, teneri profitens mollem suum et parum virilem animum haud dissimulat. — Talem igitur fere semet ipsum in hoc carmine descripsit poeta, qualis apud Terentium in Eunucho inducitur Phaedria, qui, quomodo amantium animi modo huc modo illuc impellantur et agitentur, pro illustri exemplo haberi potest.

v. 1—4. *Petti, nihil me, sic. ant., iub. scrib. vers. am. perc. gr.* ex quo tempore amore excrucior, non amplius, ut ante, Musarum studiis delector. — *qui me praeter omnes expetit — urere*, eleganter pro vulgari: qui me inprimis urit. — *mollib. in puer. aut in puell.* — de locutione: *urere in aliquo* et *aliqua*, ut *ardere* et *aestuare in aliqua*, pro: ob aliquam, vid. *Heins.* ad Ovid. Met. IV. 234. et *Broukhus.* ad Tibull. I. 7. 40. — *me expetit urere*, Graece: ut me urat.

v. 5—10. *Hic tertius December — silvis honorem decutit*, ornate pro: tertius nunc est annus. — *honorem*, folia. Virg. Georg. II. 404: *Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem.* — *Inachia furere*, ob Inachiam furère, furori, quo Inachia me correptum tenebat, indulgere; — *per urbem Fabula quanta fui!* quomodo per ora hominum traductus fui! *fabulae* dicuntur, qui sermonibus omnium circumferuntur, ridentur, diffamantur; exempla vid. apud

In quis amantem et languor et silentium
Arguit et latere petitus imo spiritus. 10
Contrane lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium? querebar applorans tibi;
Simul calentis inverecundus deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
Quodsi meis inaestuet praecordiis 15
Libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat.

v. 9. *et* post v. *amantem*, deest in plerisque Codd.; omisit *Lamb.* — v. 11. *Contraque*, e Codd. nonnullis *Lamb.*, *Torr.* al. — v. 15. *inaestuet*, lectio vulgata. Nonnulli Codd. *inaestuat*, quod cum aliis recepit *Doer. R.*

Heins. ad Ovid. Art. Am. II. 561. — *silentium*, de silentio, amoris signo, cf. Catull. LI. 9. cf. supr. IV. 1. 35 et 36. — *arguit*, prodidit, ἐμήνυσε, supra I. 13. 7: *humor et in genas Furtim labitur arguens, Quam lentis penitus macerer ignibus.* — *et latere petit. im. spirit.* ornate pro: alta suspiria. Callimach. Ep. XLV. 1: Ἕλκος ἔχων ὁ ξεῖνος ἐλάνθανεν· ὡς ἀνιηρὸν Πνεῦμα διὰ στηθέων, εἶδες, ἀνηγάγετο.

v. 11—18. *Contrane lucrum* cett. Nexus et sensus huius paulo impeditioris et obscurioris loci, ut mihi videtur, est fere hic: Tu ipse, Petti, ante tres annos testis fuisti, quomodo contra Inachiam meum obdurarem animum; „fierine potest, querebar apud te, cum vino incensus arcanos meos amores tibi retegerem, fierine potest, ut Inachia animi mei candorem ditiorum postponat muneribus? Quodsi igitur indignationi meae de Inachiae iniuria liberius nunc ita indulgere placet, ut ea, quae vana adhuc amoris mei fomenta fuerunt, ex animo eiiciam et missa faciam; ego, quem ante, se prae ditioribus contemni, pudebat, summoto nunc isto pudore, cum ditioribus, quibus impar sum, certare desinam.“ — Copiose de hoc loco disputavit, sed eius sensum non satis perspexit *Mitscherlichius.* — *Contrane lucr. nil valere*, nota loquendi ratione pro: fierine potest, vel, estne fas, ut nil valeat contra lucrum cett. — *applorans tibi*, dolorem meum tecum communicans; *simul*, simulac. — *inverec. deus*, Bacchus iam dicitur deus *inverecundus*, quod, qui eius munere, vino, incaluerunt, non raro ea, quae verecunde texerant, liberius proferre et retegere solent. — *arcana calentis fervid. mer.* h. e. arcana mei, qui calebam fervidiore mero, graviter et significanter pro simplice: mea, sive arcanos meos amores; verba: *calentis fervidiore mero* statum animi, ex quo facilius aliquid promoveri et elici potest, bene designant. — *promorat loco*, ex animo, quo latebant, protulerat; supr. III. 21. 15. de vino: *Tu sapientium Curas et arcanum iocoso Consilium retegis Lyaeo*, cf. supr. I. 18. 16. infr. Epist. I. 5. 16. et Asclepiad. Ep. X. 1. 2. Anth. Gr. T. I. p. 146. — *Quodsi me. inaest. praecord. lib. bil.* quodsi igitur nunc tam libera in animo meo excandescet ira (*libera*, quae nullo amplius fomento supprimitur), *ut ventis dividat*, ut ventis diripienda tradam, h. e. missa fa-

Fomenta vulnus nil malum levantia,
Desinet imparibus certare summotus pudor.
Ubi haec severus te palam laudaveram,
Iussus abire domum ferebar incerto pede 20
Ad non amicos heu mihi postes et heu
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant 25
Libera consilia nec contumeliae graves,
Sed alius ardor aut puellae candidae
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

v. 24. *mollitie*, e Codd. aliquot *Bentl.*, *San.*, *Wakef.*, *Mein.*, *Or. R.*

ciam; — *haec fomenta*, intellige spem, quae eius in Inachiam amorem adhuc nutriverat; speraverat enim, fore, ut Inachia candidum pauperis ingenium ditiorum muneribus praeferat; — *ingrata*, nil proficientia, ipse explicat: *vulnus nil malum levantia*. — *Desinet summotus pudor*, ego summoto illo pudore (vid. supra) desinam cett.

v. 19—28. *severus*, firmo et severo consilio; *laudaveram*, iactaveram; *iussus*, sc. a te. — *abire domum*, meam nempe, non puellae domum. — *ferebar incerto pede*, ego, qui modo certum consilium ceperam, labascere coepi et redii ad domum Inachiae. Suaviter tribuit pedi, quod eius animo tribuendum erat. Tibull. II. 6. 13: *Iuravi quoties rediturum ad limina nunquam: Cum bene iuravi, pes tamen ipse redit.* — *lumbos et infregi lat.* quod ei non intromisso ante ianuam iacendum fuit; ut supra III. 10. 20. — *gloriant. quaml. mulierc. vinc. mollit.* pueri mollissimi. — *expedire*, cf. supr. I. 27. 4. — *amicorum libera consilia*, consilia liberius et apertius ab amicis data, h. e. sincera. — *alius ardor*, novus amor; — *renodantis*, solventis, ut super humeros flueret; *humerus* enim *capillis sparsus*, ut Hor. supr. III. 20. 14. loquitur, placebat in pueris mollioribus; cf. IV. 10. 3. [Rectius alii interpretantur: „comam in nodum colligentis, religantis;“ solebant enim pueri delicati puellarum instar comam religare, ut amatoribus magis placerent. *R.*]

CARMEN XII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi quidve tabellas
Mittis nec firmo iuveni neque naris obesae?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis, 5
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Qui sudor vietis et quam malus undique membris
Crescit odor, cum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare, neque illi
Iam manet humida creta colorque 10

v. 2. *cur mihi*, lectio vulgata. *quid mihi*, e Codd. nonnullis et Mario Victor. p. 2619. *Bentl.*, *Cun.*, *Wakef.*, *Mein.*, *Or.* Sed hoc *quid* non minus ex librariorum correctione ortum videtur, quam quod in aliis Codd. pro *quidve* legitur *curve*. *R.*

CARMEN XII.

Hoc carmen pariter ac supra Epodon carmen octavum felle, quod in libidinosam quandam anum evomuit, turpiter inquinatum est. Hic quoque vetulae cuiusdam, a qua ad libidinem cum illa exercendam se expetitum esse fingit, foeditatem foede describit et, quo magis appareat, quantus fuerit istius mulieris in libidine furor, eam loquentem et inertiam sibi in re Venerea exprobrantem inducit.

v. 1—8. *Quid tibi vis*, quantus libidinis te agitat furor. — *dignissima*, quae coeas cum *nigris barris*, h. e. elephantis, et foeditate tibi similibus et libidini tuae explendae paribus. Non audiendi sunt, qui nostra aetate per *barros* non elephantos, sed simiorum quoddam genus intelligendum esse probatum iverunt; imo Horatius consulto elephantum ut animal nervosius posuit. — *tabellas*, ceratas puta, in quibus, quid vellet, exaraverat vetula; *arcanas*, eiusmodi *tabellas* vocat Ovidius Amor. II. 15. 15. — *firmo*, valido ad munia comparis aequanda; — *neque naris obesae*, qui nihil olfaciat adeoque malum vetulae odorem facile perferre possit. — *Polypus*, de gravi polypi foetore vid. Cels. VI. 8. et quos laudat *Mitsch.* — *gravis hircus*, gravis odor, qualis est hircorum; ut τράγος apud Graecos. Catull. LXIX. 5: *Laedit te quaedam mala fabula, qua tibi fertur Valle sub alarum trux habitare caper;* vid. ibi not. — In voce *vietis* duae syllabae per synaeresin in unam contractae sunt.

v. 9—12. *neque illi iam man. humid. cret.* neque in eius facie creta sudore liquefacta manet, sed defluit; ex *creta* enim pigmentum parabatur, quo candorem faciei conciliarent mulieres; Ovid. A. A. III. 199: *Scitis et inducta candorem quaerere creta;* cf. Interpr. — *co-*

Stercore fucatus crocodili, iamque subando
Tenta cubilia tectaque rumpit;
Vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
„Inachia langues minus ac me;
„Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
„Mollis opus. Pereat male, quae te
„Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
„Cum mihi Cous adesset Amyntas,
„Cuius in indomito constantior inguine nervus
„Quam nova collibus arbor inhaeret.
„Muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
„Cui properabantur? tibi nempe;
„Ne foret aequales inter conviva, magis quem
„Diligeret mulier sua quam te.
„O ego infelix, quam tu fugis, ut pavet acres
„Agna lupos capreaeque leones."

v. 25. Alii cum plerisque Codd. *non felix*, quod haud scio an hiatus evitandi causa inventum sit a librariis. *R.*

lorque stercore fucatus crocodili, fucus ex stercore crocodili confectus. Plinius XXVIII. 8: *stercus crocodili molestias in facie enascentes tollere* ait. — *tenta cubilia* explicant de lecto funibus tento; equidem *tenta* malim ad *subando* referre, ut sit: subando distenta et dissoluta. — *tectaque*, explicant de integumentis et vestibus stragulis; malim per hyperbolen de ipso cubiculi tecto intelligere.

v. 13—20. *Vel mea cum saevis* cett. ad *vel* supple fere hanc sententiam: quam indomitae libidinis ista mulier est, *cum* cett. — *mea fastidia saevis verbis agitat*, meum in concubitu languorem exagitat his asperis verbis: — *Inachia*, apud Inachiam sive in *συνουσίᾳ* cum Inachia, — *langues minus ac me*, minus atque apud me vires te deficiant. — *potes*, suppresso, ait *Mitscherlichius*, ex verecundiae sensu: *subagitare;* sed ubi est in hoc carmine verecundia? imo ex usu loquendi hoc factum est, quem ipse *Mitsch.* bene exemplis adstruxit. — *ad unum opus*, *συνουσίαν*. — *mollis*, idem, quod in versu sequente *iners*. — *pereat male*, cett. abeat Lesbia in malam rem, quae mihi nervosiorem et validiorem appetenti te hominem languidum et inertem adduxit.

v. 21—26. *Muric. Tyriis iter. vell. lan. cui properabantur?* Scin' tu, cui ego studiose texui vestem bis colore purpureo tinctam? (h. e. dibapham) cf. supr. ad II. 16. 36. — *mulier sua*, h. e. amica sua. — *ut pav. acres agn. lup. capr. leon.* Theocrit. XI. 24: *Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.* cf. supr. Epod. IV. 1. — *ut pavet*, ut cum pavore fugit, *capreaeque* cum pavore fugiunt.

CARMEN XIII.

A D A M I C O S.

rrida tempestas caelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae
ïcio Aquilone sonant: rapiamus, amici,
Occasionem de die, dumque virent genua
ecet, obducta solvatur fronte senectus. 5
Tu vina Torquato move Consule pressa meo.

. 3. *amice*, coni. *Bentl.* propter v. 6., et sic ediderunt *Cun.*, *Sa-Wakef.*, *Mein. R.*

CARMEN XIII.

nicos suos, quibuscum poeta
sum diem inter laeta vini po-
ransigere vult, unamquamque,
laetioris vitae fructum offerat,
onem cupide amplecti, sollici-
m de rebus futuris ex animo
ere et iuvenili, dum liceat,
frui iubet. Cui quidem vitae
pto, quod saepius Horatius
suis proposuit, nunc pondus
am addere studet auctoritate
is, qui pariter alumnum suum
em, postquam fatum, quod
d Troiam maneat, vaticinatus
, curas vino pellere iusserit.
eterum compotationes et laeta
ia pluviosis praecipue diebus
ta fuisse, apparet quoque ex
tertii carmine decimo septi-
d Aelium Lamiam hoc nomine
).

—5. *caelum contraxit*, pro:
in caelo contraxit; — hor-
empestas contractis in caelo
s imminet; — similes poeta-
cos, in tempestatis imminentis
otione versantes, collegerunt
. *Interprett.* — *deducunt Io-*
uppiter enim ὑέτιος (h. e. aër),
luit, in terram descendere vel
se demittere fingitur. — *Threïcio*, cf. supr. ad I. 25. 11. — *rapiamus, amici, occasionem de die*, agedum igitur, amici, de hoc pluvioso die, laetae compotationi apto, statim usum capiamus; — *dumque virent genua*, dum vigor adhuc inest genibus, dum iuvenilis adhuc in nobis viget alacritas, dum valemus; Theocrit. XIV. 70: ποιῆν τι δεῖ ἁς γόνυ χλωρόν· cf. *Mitsch.* — In hanc sententiam similiter Hor. supr. I. 9. 17: *Donec virenti canities abest Morosa.* Propert. IV. 5. 57: *Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus.* — *obduct. solv. front. senect.* a fronte curarum nubibus quasi obducta dissolvatur senilis austeritas; frons contracta et ad severitatem composita exporrigatur, h. e. missis curis hilaritati indulgeatur.

v. 6—10. *Tu vina Torquato move Consule pressa meo*, iam convivium accelerari iubet poeta, et quasi iam adsint amici, eorum aliquem vinum Consule L. Manlio Torquato *secum natum* (vid. supr. III. 21. 1.) promere iubet; videtur nempe sermo esse de compotatione, ubi de symbolis biberetur. — *move* supr. III.

Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus; 10
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte, mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
Unde tibi reditum certo subtemine Parcae 15
Rupere, nec mater domum caerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

v. 8. *Achaemenio*, e plerisque Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *Baxter* aliique recentiores; *Achaemenia*, ante Bentl. vulgata lectio (recepta etiam a *Doer.*). — v. 10. *duris*, e Cod. Galeano et editione Loscheri *Bentl.*, *Cun.*, *Sen.*, *Wakef.* — v. 13. *proni*, *Bentl.* susp. *puri*, Hofmann Peerlk. — v. 15. *curto*, susp. *Bentl.* — v. 18. *ac dulcibus*, susp. *Bentl.*; *et dulcibus*, scripsit *Wakef.* (ut est in aliqu. Codd.). Cfr. annot. *R.*

21. 6. *moveri digna* (amphora) *bono die, Descende.* — *Cetera mitte loqui*, supr. I. 9. 9: *permitte divis cetera.* — *deus haec fortasse benigna Reduc. in sed. vice*, ea, quae nunc animum tuum macerant et cruciant, grata fortasse deus vicissitudine in pristinum statum revocabit. — *Achaemenio*, cf. supr. ad III. 1. 44. — *nardo*, unguento pretiosissimo; cf. II. 11. 16. — *fide Cyllenea*, lyra, quae ab eius inventore Mercurio (cf. I. 10. 6.), in Arcadiae monte *Cyllene* nato, *Cyllenea* dicitur. — *diris*, exsecrabilibus.

v. 11—18. *Nobil. ut grand. cec. Centaur. alum.* quod quidem nobilis Centaurus quoque, Chiron, magno suo alumno suasit, cum hoc ederet vaticinium: — Chironem, cui, tam sapientiae quam virtutis gloria inter Centauros conspicuo (vid. *Mitsch.*), filium suum Achillem Thetis educandum tradiderat (vid. Stat. Achill. I. 100 sqq.), ad Pindari exemplum Pyth. IX. 50 sqq. iam vatem induxit poeta. — *grandi*, suaviter Achilles iam puer talis repraesentatur, qualis virtute sua evasurus erat. — *Assaraci tellus*, Troia, Assaraci olim imperio subiecta; sic apud Virgil. Aen. I. 284: *domus Assaraci.* — *parvi Scamandri flumina*, Scamander enim, cuius fons in monte Ida est, intra parvum primum labitur alveum. — *lubricus*, epitheton ornans, cuique fluvio conveniens; alii explicant: tortuosus, sinuosus, anguis instar se provolvens. — *certo subtemine*, inevitabili, quod semel Parcarum filis vel subtemine deductum et constitutum est, fato. De Parcis fata Achillis nendo deducentibus est locus suavissimus apud Catull. LXIV. 339 sqq. — *Deformis aegrim. dulc. aegrim. dulc. alloquiis*, gratissimis illis (vino nempe et cantu) malarum curarum fomentis; *alloquium*, ut *allocutio* apud Catull. XXXVIII. 5. de quovis solatii et lenimenti genere; vid. *Drakenb.* ad Liv. IX. 6. T. II. p. 851.

CARMEN XIV.

AD MAECENATEM.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Oblivionem sensibus,
Pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Maecenas, occidis saepe rogando: 5
Deus, deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.

quae notavimus ad l. l. Catull. sic παραμύθιον et παραμυθεῖσθαι apud Graecos; vid. *Wetsten.* N. T. t. II. p. 267. et T. *Hemsrhus.* ad Xenoph. Ephes. p. 153. d *Bentleius*, latinitati hac explitione timens, particulam *ac* ante *lcibus* inserendam esse putat, *Wafieldius* part. *et* interposuit. At, m recte *cantus* dici possit *alloium*, per ζευγμα autem non opus , ut alloquium utrisque praecenitibus nominibus accommodetur, n ex hac causa quomodo latinitas endatur non video. — *deformis*, gritudo enim macie vultum dermat.

CARMEN XIV.

Maecenati identidem Horatium ronti et cum eo expostulanti, cur m diu datam fidem, se carmen iamcum cum illo communicare velle, ndum exsolverit, respondet poeta hoc carmine, dum omnis morae usam in amorem, quo gravius, iam olim Anacreon, torreatur, conrt. De summa autem amoris vi sum Maecenatem in pulcherrimae ellae amore cum maxime occupam facete testem facit.

v. 1—8. *Mollis inertia* cett. pulchre et splendide pro vulgari: cur effluxerit mihi plane ex animo, quod de carmine iambico quondam tibi promiseram, saepe rogando me enecas, candide Maecenas. — *mollis inertia*, ignavum, quo quis molliter diffluit, otium. — *Pocula Lethaeos ut si ducentia somn. arente fauce trax.* quasi ego ex Lethe biberim; *arent. fauc. traxerim*, avide hauserim; sic Hercules *vinum trahere* apud Val. Flacc. III. 609. dicitur, et sic ἕλκειν et σπᾶν apud Graecos; vid. *Bergler.* ad Alciphr. I. 34. p. 149. — *ducentia*, adducentia, ut supr. Od. III. 27. 42. *somnium ducere.* — *Lethaeos somnos*, talem torporem, quali qui ex Lethe biberunt obruuntur, h. e. omnium rerum oblivionem; — *candide*, animi candorem, in quo vel maxime spectatur amicitia, familiariter Maecenati tribuit. — *occidis*, enecas. — *Deus*, Amor. — *nam*, ad hanc particulam supple fere haec: noli, quaeso, mirari, vel: non in causa est mollis inertia, *nam* cett. — *me vetat* cett. supr. Epod. XI. 1: *Petti, nihil me sicut antea iuvat Scribere versiculos amore percussum gravi.* — *Incept. olim promiss. carm. iamb.*

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum, 10
Qui persaepe cava testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser; quodsi non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina neque uno 15
Contenta Phryne macerat.

inceptum illud, quod olim tibi promisi, carmen iambicum; possis quoque vocem *olim* cum *Wakefieldio* ad *inceptos* referre. — *Mitsch.* in argum. ad hoc carmen per *inceptos iambos* ipsum Epodon librum omnino intelligendum esse existimat, sed nolim iam *promissum carmen* de pluribus intelligere; haud dubie de peculiari quodam carmine sermo est. Sic Catullus LXV. de carmine *peculiari*, quod ex Callimachi carminibus de *Coma Berenices* latinis numeris expressum nondum ex promisso miserat, apud Hortalum se excusat. — *ad umbilicum adducere*, ad finem perducere; *umbilicus* fuit bacillus teres, qui extremis voluminum oris ita adiungebatur, ut eius adminiculo illa circumvolvi possent; prominentes utrimque partes, ex auro, argento vel alio metallo factae, dicebantur *cornua;* vid. *Heyn.* ad Tibull. III. 1. 13. liber igitur *ad umbilicum adductus* debebat esse absolutus et ad finem perductus.

v. 9 — 16. *arsisse Bathyllo*, de locutione *ardere aliquo* vel *aliqua* vid. supr. ad II. 4. 7. — *Teïam*, hinc *fides Teïa* supr. I. 17. 18. — *non elaboratum ad pedem*, carminibus haud ad certos metri pedes diligenter exactis; paulo licentius enim in permutandis iambis, anapaestis, spondeis cett. versatus est Anacreon, quod suaviter nunc tribuit eius animo vehementius amoris affectu perturbato. — *quodsi non pulch. ign. Accend. obsess. Ilion*, quodsi autem puella tua aeque pulchra est atque illa, ob quam Troia obsessa et accensa est, h. e. quodsi autem puella tua ipsi Helenae non cedit pulchritudine; — *ignis*, alias quoque pulchrae puellae ob amorem, quem in amantium animis accendunt, appellari solent *ignes*. Notissimus est locus Terentii Eunuch. I. 2. 5: *Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.* Virgil. Eclog. III. 66: *At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas.* Sed multo significantius nunc *ignis* dicitur Helena, quippe quae non tantum Paridis animum amore erga se accendit, sed per hunc ipsum simul amorem accensae quoque Troiae causa extitit. — *neque uno contenta*, Catullus quoque LXVIII. 135. de amica sua: *Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo.*

CARMEN XV.

AD NEAERAM.

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Cum tu magnorum numen laesura deorum
In verba iurabas mea,
Arctius atque hedera procera adstringitur ilex, 5
Lentis adhaerens brachiis,
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion

CARMEN XV.

Neaerae, quam sanctissimo iurerando datam sibi in amore fidem fellisse queritur, firmissimum animi i consilium significat. Iuvenem aum a Neaera nunc sibi praelatum, iamvis ille ditissimus, doctissimus . formosissimus sit, eandem tamen ıud Neaeram perfidiam experturum se, in doloris sui solatium augutur.

v. 1 — 10. *Nox erat* cett. vide, ıam egregie poeta exornaverit sententiam hanc: Luna lucebat in caelo reno, cum inter arctissimos comexus iureiurando, te semper me ıum amaturam esse, et deos et me deres! — *Nox erat et caelo fulg. na ser.*, noctem, lunam et sidera epe apud poetas amantes amoris i conscia faciunt; cf. Meleag. XXI. 1 sqq. Anth. Gr. T. I. p. 22. plura in hanc rem a *Mitscherhio* prolata exempla. — *inter mi-ıra sidera.* supr. I. 12. 47: *velut ter ignes Luna minores.* — *ma-ıorum numen deorum*, maiestatem ıgnorum deorum, magnos deos; tellige Venerem et alios deos deaıe; Tibull. I. 2. 79: *Num Veneris agnae violavi numina verbo?* — *laesura*, sic Phyllis apud Ovid. Heroid. II. 43. de laesis a Demophoonte per periuria numinibus: *Si de tot laesis sua numina quisque deorum Vindicet; in poenas non satis unus erit.* — *In verba mea*, in verba, quae ipse tibi praeibam. — *Arctius atque hedera* cett. iunge: *adhaerens lentis brachiis arctius atque procera ilex adstringitur* (circumdatur) *hedera* (ab hedera), h. e. dum lentis tuis brachiis arctius meis amplexibus adhaerebas atque (quam) hedera ilici adhaerere solet; *ilex adstringitur hedera*, exquisitius pro: hedera adstringitur (h. e. annectitur) ad ilicem, h. e. ambit ilicem; *lentis*, flexibilibus, apposite de arcto amplexu. Sic *lenta vitis* apud Virg. Eclog. III. 38: *Lenta quibus* (poculis) *torno facili superaddita vitis.* Caeterum de arctis amantium complexibus cum hedera, arboribus se applicante, comparatis cf. supr. I. 36. 20. — *dum pecori lupus*, particulam *semper* per res, quae semper natura sua sibi constant, tribus versibus expressit et amplificavit; *lupus pecori*, sc. infestus esset. — *nautis infestus Orion Turbar. hib. mare*, cf. supr. I. 28. 21. III. 27.

Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum. 10
O dolitura mea multum virtute Neaera!
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quaeret iratus parem,
Nec semel offensae cedet constantia formae, 15
Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,

v. 8. 9. Pauci Codd. *Turbarit — agitarit*, quam lectionem vulgatae praetulerunt *Bentl.*, *Fea*, *Iahn*, *Mein.*; „male enim futurum *fore* iungi praeteritis *Turbaret — agitaret*." Sed imperfecti coniunctivi necessarii sunt propter praegressum, e quo pendent, imperfectum *turabas* significantque cogitationem in tempus praeteritum incidentem, licet ipsa res, de qua cogitatur, ad futurum tempus pertineat. — v. 15. *offensae*, Codd. omnes. *offensi*, coni. *Bentl.* atque ita edidit *Doeringius*. Sed bene habet Codd. lectio; vide annot. — v. 17. *Bentleium* et *Orellium* secutus recepi Codd. plurimorum lectionem *Et tu*, quae propter versum 24: *Ast ego vicissim risero* praeferenda est. *R.*

18. et Epod. X. 10. — *Intonsosque agit. Apoll. aura capill.* pro tenui: et intonsi Apollinis crines essent; designatur autem aeterna Apollinis iuventas, capillis intonsis spectabilis; Tibull. I. 4. 37: *Sola aeterna est Phoebo Bacchoque iuventas, Nam decet intonsus crinis utrumque deum.*

v. 11—16. *O dolitura mea multum virtute Neaera*, o Neaera, non sine magno dolore, me forte cepisse consilium, animadvertes; *virtute*, iam de constantia, qua quis in capto aliquo consilio persistit; *dolitura*, Catull. VIII. 14: *At tu dolebis, cum rogaberis nulla, Scelesta, nocte*, cf. Philodemi Ep. XX. Anth. Gr. T. II. p. 75. — *Nam si quid in Flacco viri est*, Terent. Eunuch. I. 1. 21: *sentiet* (Thais), *qui vir siem.* et I. 2. 74: *Eu noster! laudo, tandem perdoluit; vir es.* — *potiori*, cf. supr. ad III. 9. 2. — *parem*, aliam puellam pari fide in amore sibi mi addictam; Propert. I. 1. 31: *Sitis et in tuto semper amore parei.* — [*Nec semel offensae cedet constantia formae* etc. Nec si aliquando dolore motus certum firmumque te deserendi cepero consilium, constantia mea vincetur formae tuae, in qua semel offenderim, venustate. *offensae*, quae semel mihi propter perfidiam tuam invisa erit; Cic. pro Cluent. 58: *etiamsi invisus aut multis offensus videatur.* pro Sext. 58: *cui nos offensi invisique fuerimus. R.*]

v. 17—24. *Et tu, quicumque es felicior*, Tibull. I. 5. 69: *At tu, qui potior nunc es, mea fata timeto; Versatur celeri Fors levis orbe rotae.* — *meo superbus incedis malo*, superbe me tibi a Neaera perfida postpositum fides. — *licebit*, pro

Tibique Pactolus fluat, 20
Nec te Pythagorae fallant arcana renati,
Formàque vincas Nirea,
Eheu, translatos alio maerebis amores:
Ast ego vicissim risero.

CARMEN XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit:

vis, licet, ut infr. Sat. II. 2. icebit Ille repotia cett. celebret. actolus, Lydiae fluvius, aureis s, quas vexisse dicitur, satis . — *arcana*, recondita praeet dogmata; — *Pythagorae* i, cf. supr. ad I. 28. 11. — , cf. III. 20. 15. — *Ast ego im risero*, comparant Asclepiad. I. 3. Anth. Gr. T. I. p. 147. in hanc sententiam vid. apud s. ad Straton. Epigr. XXXV. imadv. Vol. II. P. III. p. 83.

CARMEN XVI.

n nondum saevire desinerent civilia, imo novis nunc remam terrerent periculis, poeta , quae per illa imperio immicogitatione percussus eiusmodi nis in hoc carmine proponit ium, quod ad eorum animos lendos et a furore isto, quo semet ipsos ruant, avertendos ie accommodatum est. Suadet iis, ut in re desperata Phoimitentur et sicut illi deserta regionem exteram, in quamie tandem sors eos deferat, ad- Quod quidem ut eo maiore is fortunae spe sequantur con-, Fortunatas Oceani insulas, ut sedem auspicatiorem, piis Romanis destinatas esse, comminiscitur. — Sententiarum nexus est hic: „Roma quam nullus exterorum hostium vincere valuit, per bella civilia in alteram iam aetatem producta suis ipsius conficitur viribus! Roma in cineres collapsa solo aequabitur et erutis Romuli ossibus insolentius insultabit barbarus! Fortasse his malis nobis immihentibus aut omnes aut certe melior vestrum pars de salubriore dispicitis consilio! Saluberrimum autem haud dubie erit id, si Phocaeos in simili rerum desperatione imitati eamus, quocumque nos pedes ferent et ventus vocabit, et, ne cui unquam in has terras redire velle in mentem veniat, sanctissimum iusiurandum interponamus. Sumite igitur animum, conscendite navem, et (dicam vobis, quae fortunatiora loca nos maneant) divites insulas petite! Hic vobis omnium rerum sponte affluentibus copiis et summa vitae securitate atque felicitate frui licebit! Ipse Iuppiter, postquam aetatem auream in aeream et deinde in ferream mutavit, haec litora a caeteris terris corruptis secrevit et piae genti destinavit; haec igitur, o pii, secundis

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer 5
Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera caerulea domuit Germania pube
Parentibusque abominatus Hannibal;
Impia perdemus devoti sanguinis aetas,
Ferisque rursus occupabitur solum. 10
Barbarus heu cineres insistet victor et urbem

v. 6. et v. 8. *Noviseve* et *Parentibusve*, coni. *Bentl.* Vide Od. II. 12. 6. *R.*

auspiciis vobis adeunda sunt." Quas quidem sententias qua arte Horatius amplificaverit et exornaverit, lectores ipsi sentient.

v. 1 — 10. *Altera aetas*, si hominum aetatem, γενεάν, ad vulgarem rationem (vid. quos laudat *Albert.* ad Hesych. s. v. γενεά, T. I. p. 814. n. 18.) pro triginta annorum spatio accipimus, hoc carmen autem, ut huius libri septimum et nonum, anno U. C. DCCXXI, quo contra Antonium bellum pararet Octavianus, scriptum esse ponimus; bella civilia, inde ab anno U. C. DCLXVI, quo Sulla contra Marium hostiliter insurrexerat, repetita, iam quinquaginta et quinque annos in republica saevierant. — *et ipsa*, αὐτή, sponte, ut sexcenties; — *viribus suis ruit*, supr. Epod. VII. 9: *Sed ut secundum vota Parthorum sua urbs haec periret dextera.* — *finitimi valuerunt perdere Marsi*, designatur bellum Marsicum sive Sociale, de quo vid. supr. ad III. 14. 18. — *Minac. aut Etrusc. Porsen. man.* bellum Etruscum cum Porsena ex Liv. II. 9. satis notum. — *Aemula nec virt. Capuae*, laudant Cic. in L. Agr. II. 32: *Maiores vestri — tres solum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam statuerunt posse imperii gravitatem et nomen sustinere.* — *Spartacus acer*, bellum servile, quod concitavit Spartacus, vid. supr. ad III. 14. 19. — *Allobrox*, Allobroges, Galliae populus, Rhodani a lacu Lemano ad Isaram usque accola; — *novis rebus infidelis*, crebras enim seditiones moverunt Allobroges, a Cn. Domitio Aenobarbo U. C. DCXXXI. Romanorum ditioni subiecti; hinc Catilina quoque eos in partes suas trahere studuerat. — *Nec. fer. caerul. German. pub.* cf. supr. ad IV. 5. 26. — *parentibus abominatus*, de caesis nempe ab illo filiis, ut supr. I. 1. 24: *bella matribus detestata.* — *abominatus* passive, ut in loco modo allato: *detestata.* — *Impia perdem. devot. sangu. aetas*, nos, quorum sanguis ad maiorum scelera expiandi devotus est, Romam ad interitum vocabimus; cf. Epod. VII. 20. — *rursus*, ut ante; loca, ubi nunc Roma stat, sola et vasta, ut ante urbem conditam, erunt; laudant Propert. IV. 1. 1. Ovid. Fast. V. 95. Tibull. II. 5. 25.

v. 11 — 14. *Barbarus — victor*, respicit barbaras gentes, quas Antonius sibi adiunxerat, Dacos, Aethi-

Eques sonante verberabit ungula,
Quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
Nefas videre, dissipabit insolens.
Forte quid expediat communiter aut melior pars 15
Malis carere quaeritis laboribus:
Nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares patrios habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis, 20
Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.

v. 14. *videri*, pars Codicum. — v. 15. *quid expediat? Communiter — laboribus?* Fea. *Forte (quod expediat) communiter* etc. Rutgersius prob. Bentl. — v. 19. *patrios*, Codd. *proprios*, cum edd. vett. *Mitsch.* et *Doer.* — v. 21. *ferunt*, pars Codd. (et sic *Lamb.*, *Torr.*) *R.*

opes, (III. 6. 14.) cett. — *eques sonante verb. ungula*, ornate pro simplice: inequitabit, quod insolentiae adiunctam notionem habet; Ovid. ex Pont. I. 2. 111: *Nec male compositos — Bistonii cineres ungula pulset equi.* — *Quaeque carent vent. et sol. ossa Quir.* et ossa Romuli, quae nec ventis nec soli exposita sunt, h. e. condita et humata sunt, quaeque, tanquam rem sacram, oculis usurpare nefas est, insolens dissipabit. Sepulcra enim iam per se religiose coli debebant (Cic. Quaest. Tusc. I. 12. ubi vide *Interpr.*), multo religiosius autem sepulcrum urbis conditoris Romuli (laudant Claud. XXVI. 100 sqq.), quod, ut Cruquii Scholiast. ex Varrone docet, pro Rostris fuit; — *quae carent ventis*, similiter supr. III. 29. 23: *caretque Ripa vagis taciturna ventis;* — *nefas videre*, apposite in hanc rem *Mitsch.* ex Pseudo-Phocyl. v. 94, 95. affert: Μὴ τύμβον φθιμένων ἀνορύξῃς μήτ' ἀθέατα Δείξῃς ἠελίῳ καὶ δαιμόνιον χόλον ὄρσῃς.

v. 15—24. *Forte quid expediat* cett. h. e. fortasse aut communiter omnes aut certe melior pars nunc dispicitis, quid ad mala, quae vobis imminent, evitanda prosit inprimis et conferat. — *Nulla sit hac pot. sententia*, si me auditis, nihil prius nobis faciendum est, quam ut Phocaeorum exemplum secuti eamus, quocumque nos pedes ferent. — *Phocaeor. velut*, iunge: *velut Phocaeorum civitas exsecrata* (detestationibus abominata) *agros atque Lares patrios profugit.* — Phocaei enim, graviter ab Harpago, Cyri duce, obsessi et iam ad deditionem paene adacti, cum patriam una cum coniugibus et liberis suis relinquendi cepissent consilium, prius quam discederent, massam ferri in mare iniecisse et se non prius quam illa ex mari emersisset redituros esse inter exsecrationes iurasse traduntur; vid. Herod. I. 165. — *civit. exsecrata*, se exsecrando et diis Manibus devovendo, si unquam rediret in patriam. — *profugit agros et Lares*, Colum. I. 3: *Ut propter iniurias vicinorum sedes suas profugerint.* — *ire, pedes quocumque fer.*, supr. III. 11. 49: *I, pedes quo*

Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in haec: Simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas;
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
In mare seu celsus procurrerit Apenninus,
Novaque monstra iunxerit libidine
Mirus amor, iuvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo;
Credula nec ravos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus aequora.

v. 29. *proruperit*, e tribus Codd. *Fea.* — v. 33. *flavos*, Codd. rique et cum aliis editt. *Fea*, *Iahn*, *Mein.* *fulvos*, e nonnullis *Lamb.*; *ravos*, e quatuor Codd. (quibus accedit Orellii Bern. anti *Cruq.*, *Bentl.*, *Baxter*, *Gesner*, *Wakef.*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Or. R.*

te rapiunt et aura. — *protervus*, cf. ad I. 26. 2. — *Sic placet?* ex sententiam rogantis formula; *secunda alite*, bono omine.

v. 25—34. *in haec*, sc. concepta verba; ipse enim praeit carmen exsecrabile sive iurisiurandi formulam. *Simul im. saxa renar. vad. lev. ne red. s. nef.* simulac haec saxa ex imo maris fundo emerserint, tum in patriam redire nobis liceat et fas sit; pro ferri massa, quam Phocaei insiurandum peragentes in mare iniecisse dicuntur, Horatius *saxa* posuit; — *levata renarint*, ornate et significanter pro: in altum resurrexerint, emerserint. — Caeterum quemadmodum Hor. in carmine praecedente v. 6 sqq. particulam *semper* per res, quae natura sua sibi semper constant, ita nunc part.: *nunquam* per res, quae natura sua fieri nequeunt, sive per *ἀδύνατα*, circumscripsit, quanquam eum in iis cumulandis iuveniliter luxuriasse dixeris. — *neu pigeat*, et tum placeat; — *conversa lintea domum dare*, domum renavigare. — *Padus*, ris Galliae fluvius, *Matina cacumina*, mutato cursu Mat labriae montis, alluerit et su rit cacumina; *seu*, sive qua *Apenninus*, mons longo tra Italiam porrectus. — *amor* inauditus. — *monstra iunxe libidine*, diversae naturae a novo iis per miraculum quod iecto instinctu, ad coitum verit; *ut*, ita, ut; *monstra* cuntur animalia, quae prodig dam aliam naturam induunt. *sidere*, se submittere, subii bus. Lucret. IV. 1191: *Nec alia volucres, armenta ferae pecudes et equae maribus dere possent.* — *Adult. miluo*, Lucian. DD. XXII. γος μοιχεύει αἶγα. — *cred* securitate sua persuasa; — explicant: ravis oculis tru sed cf. ad III. 27. 3. — *hi vis*, ex hirco piscis instar ctus; comparant Archiloch. sqq. Anth. Graec. T. I. p.

Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces, 35
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora. 40
Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,

v. 41. Alii distinguunt: *Oceanus circumvagus arva; beata Petamus arva*, alii: *Oceanus circumv. arva beata; Petamus arva.* Sed vide annot. *R.*

v. 35—38. *abscindere*, abrumpere, intercludere; *reditus dulces*, reditus in patriam, quae, ut Ovid. ex Pont. I. 3. 35. loquitur, *dulcedine quadam nos captos* tenet. — *exsecrata*, iureiurando et exsecratione, se nunquam redituram esse, obstricta. — *mollis*, prae mollitia et ignavia maritimi itineris labores fugiens; — *exspes*, abiectum animum ad melioris sortis spem haud attollens; — *inomin. perprimat cubilia*, graviter pro: inauspicato domi maneat.

v. 39—53. *muliebr. tollite luctum*, nolite sub discessu ex patria muliebriter lamentari, sed viri estote. Orationis colorem duxit Horatius ex Archilocho Fragm. 48. Lieb.: *τλῆτε γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.* — *Etrusc. praet. et volate lit.* celeri cursu mare Tyrrhenum transvecti Oceanum versus navigate; *volare* de celeri cursu; — supr. Carm. IV. 5. 19: *Pacatum volitant per mare navitae*; cf. ad Catull. IV. 5. — *Nos manet Oceanus circumvagus: arva*, — *Mitscherlichius*, qui *arva* cum *circumvagus* iungit, hunc locum ita explicat: „qua arva ambit, adeoque insulas in Oceano sitas, pro vulgari: nos manent arva Oceano circumflua; mihi quidem locutio *circumvagus arva* pro: vagus circum arva, durissima videtur; ut nihil dicam, tam vim repetitionis *beata arva*, quam orationis gravitatem atque nexum perire, si *arva* priore loco posita ad *circumvagus* referatur. Supr. I. 34. 9. *flumina* simpliciter dicuntur *vaga*; cur non aeque ad rem *Oceanus* simpliciter dici possit *circumvagus?* h. e. late diffusus, vagans circum terras et insulas. Sensus: trans Oceanum circumvagum, qui nos manet superandus, potamus arva et quidem beata arva et divites insulas. Sic fere apud Virgil. Aen. VII. 225: *Oceanus refusus: — et si quem tellus extrema refuso Submovet Oceano. — divites insulas*, *μακάρων νήσους*, Fortunatas insulas, quo nomine apud veteres eas, quae nunc *Canariae* vocantur, designatas fuisse, iam alii probatum ivere. Est autem harum insularum apud Plutarch. in Sertor. 8. et Pompon. Mel. III. 10. 10. ita comparata descriptio, ut poetam eas potissimum, in quas quae poetae de aurea aetate finxerunt transferret, sibi delegisse haud mireris. Obversatum quoque fortasse poetae est, ut iam *Gesnerus* in Praelect. II. *de navig. extr. Column. Herc.* p. 453. monuit, consilium illud, quod Sertorius U. C. DCLXXXIII, cum eius res in Hispania in summum discrimen adductae fuissent, in insulas Fortuna-

Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
Et imputata floret usque vinea;
Germinat et nunquam fallentis termes olivae, 45
Suamque pulla ficus ornat arborem;
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera: 50
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Neque intumescit alta viperis humus.

v. 51. Plurimorum Codd. lectio *ovile* praeferenda est alteri *ovili*, quam praeter alios receperunt *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.* Verba enim cum praepos. *circum* composita regunt accusativum. — v. 52. Alii *Nec. R.*

tas traiiciendi cepisse dicitur; vid. Plutarch. l. l. — *reddit Cererem*, fruges fert; proprie quidem *Cererem reddere* dicitur ager cultus et aratus, qui semen sibi creditum cum fenore *reddit*, h. e. largas fruges ex semine profert, sed haec locutionis proprietas haud urgenda est. — Caeterum translatam illam ex aurea aetate ad Fortunatas insulas *de agrorum inaratorum fertilitate* sententiam quatuor versibus poeta pulchre amplificavit. Comparandi autem cum Horatio ii poetarum loci, qui in aureae aetatis descriptione versantur, in quoque fere poeta obvii. — *ficus pulla*, fusci coloris, qualis est ficuum maturarum; *ornat suam arborem*, in sua nascitur arbore, non in frondibus peregrinis, h. e. per insitionis opus adoptatis; de ficuum insitione vid. Cato XLII. 1. Columell. V. 11. 7. *sua*, similiter apud Virgil. Georg. II. 82. arbor *novas frondes et non sua poma mirari* dicitur. — *mella cava man. ex il.* cf. Tibull. I. 3. 45. Virg. Eclog. IV. 22. — *crepante pede*, dulci murmure; Lucret. V. 273. et VI. 638: *super terras fluit agmine dulci, Qua via secta semel liquido pede detulit undas;* Virg. Cul. 17: *Castaliaeque sonans liquido pede labitur unda.* — *Illic iniussae ven. ad mulctra capell.* Virg. Eclog. IV. 21: *Ipsae lacte domum referunt distenta capellae ubera.* — *amicus*, suaviter de grege, qui sponte et amanter quasi munera sua dominis offert. — *Nec vespertin. circumg. urs. ovile*, Virgil. Georg. III. 537: *Non lupus insidias explorat ovilia circum Nec gregibus nocturnus obambulat;* cf. Eclog. IV. 30. et ibi *Cerd.* — *Neque intumesc. alt. viper. humus*, nec terra alit viperas vel viperis quasi gravida est; *intumescit* sublimius ad terram transfert, quod viperis veneno tumentibus proprium est; *humus alta*, num, quia in terris altioribus vel locis acclivibus lustra sua habere solent viperae? ut sit: nec montosa ibi est humus, quae viperis intumescat. Si statuere liceat, librarios fortasse in epitheto voci *humus* addito peccasse, equidem pro *alta* malim *alma*, vel *atra*, ut, sicut *intumescit*, ad *atrum* viperarum venenum referatur. [Rectius, ut videtur, *Iahnius:* Vocabulum *alta* ne-

Pluraque felices mirabimur: ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis, 55
Utrumque rege temperante caelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
Laboriosa nec cohors Ulixei. 60
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.
Iuppiter illa piae secrevit litora genti,

v. 61. 62. *Doeringius* cum aliis hos duos versus posuit post v. 52, addidit tamen: „Sed cum statim in versibus sequentibus de mitiore aëris temperie agatur, ne hic quidem satis opportunum locum occupant. Facile igitur accesserim iis, qui hos duos versus, licet Horatio haud indignos, ab aliena manu importatos esse statuunt.“ *Vossius* eos collocandos esse statuit post v. 50, *Fea* et *Hofmann Peerlkamp* post v. 56. Recte vero *Iahnius* vulgarem ordinem ita defendit: Poeta primum eas insularum dotes, quae terra ipsa continentur, vs. 43—52 descripsit, deinde res, quae extrinsecus veniunt, subiunxit. „Terra ipsa nihil in se continet, quod aut agris aut incolis et gregibus noceat, neque extrinsecus mala veniunt. Etenim agros neque nimiae pluviae vexant nec siccitas exurit, incolae a peregrinis non turbantur, pecudes denique nullis contagiis laborant. Igitur neque agris, neque hominibus, neque pecudibus quicquam timendum est.“ Etiam *Mein.* et *Or.* nullam a Codd. discessionem faciendam putaverunt. *R.*

tione sua ad *intumescit* referendum est. „*Noch schwillt von Nattern hoch der Boden auf.*“ *R.*]

v. 53—56. *ut*, exempli causa, quod, — *neque larg. aquo. Eur. arva rad. imbr.* cett. nec crebrae pluviae hos agros vexent, nec siccitas eos exurat, h. e. media quaedam in his terris regnet aëris temperies. — *radat*, infr. Sat. II. 6. 25: *Sive aquilo radit terras*, ubi vid. not. Similiter fere de campis Elysiis Hom. Odyss. IV. 567: *Οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος, Ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν, ἀναψύχειν ἀνθρώπους.* — *utrumque*, pluviosam tempestatem et continuum solis ardorem.

v. 57—66. *Non huc Argoo* cett. Qui in his insulis vivunt, nullum cum peregrinis habent commercium, adeoque periculi, ne illorum vitiis corrumpantur, immunes et expertes sunt. Ex his autem, qui longinquis per Oceanum navigationibus celebrati sunt, Argonautas, Ulyssem et Phoenices ponit. — *pinus Argoo remige*, navis Argo; *impudica Colchis*, Medea, cum Iasone Graeciam versus navigans. — *torserunt cornua*, antennarum cornua s. antennas litori obverterunt, significanter pro: appulerunt. — *laboriosa*, multis laboribus et periculis in mari exercitata, cf. carm. seq. v. 16. — *nullius astri Greg. aest. torr. impot.*, non torretur grex nimio Sirii aestu. Od. III. 13. 9: *flagrantis atrox hora Caniculae.* — *secrevit*, a caeteris terris corruptis excepit et destinavit *piae genti.* Obversatus Horatio est

Ut inquinavit aere tempus aureum;
Aerea dehinc ferro duravit secula, quorum 65
Piis secunda vate me datur fuga.

CARMEN XVII.

AD CANIDIAM.

Horatius.

Iam iam efficaci do manus scientiae
Supplex et oro regna per Proserpinae,

v. 65. *Aere, dehinc*, Codd. plerique, *Aerea dehinc*, nonnulli Bond., Feae, Orellii Codd. et sic post Cuninghamium *Mitsch.*, *Doer.*, *Ish.*, *Mein.* Recte, opinor; nam anaphora illa, quae perplacet *Orellio*, nimium quandam verbo *aere* vim addere videtur eoque molestior est, quod prius *aere* ab alio verbo regitur ac posterius. Facile autem fieri potuit, ut librarii, qui bisyllabum esse putarent vocab. *dehinc*, metro consulere sibi viderentur, cum praegressum *aere* hic repeterent. *R.*

Hesiod. Ἔργ. 167: *Τοῖς δὲ δίχ' ἀνθρώπων βίοτον καὶ ἤθε' ὀπάσσας Ζεὺς Κρονίδης κατένασσε πατὴρ ἐς πείρατα γαίης. — Καί τοι μὲν ναίουσιν ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες Ἐν μακάρων νήσοισι πάρ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην.* — *Ut inquinav. aere temp. aur.* postquam Iuppiter aetatem auream in aeream et deinde in ferream mutavit; *inquinavit*, corrupit, significanter pro: mutavit, tempus deterius fecit; — *quor. piis secunda vate me dat. fuga*, quae quidem ferrea secula fugere licebit piis me vatem sequentibus.

CARMEN XVII.

Canidia, quam Horatius supra Epod. carm. V. ut libidinosam anum et veneficam acerbissime tractavit, vario modo iram suam ob illud carmen ita in poetam effudisse videtur, ut eum de integro contra se lacessitum ad hoc alterum carmen scribendum incitaret. Poeta igitur se ipsum Canidiae artibus magicis petitum et saevissimis cruciatibus ab ea affectum esse fingens, non sine magna irrisione, ut sibi nunc satis perdomito parcat, supplex eam orat et obsecrat. Ad eius animum autem placandum et mitigandum his utitur rationibus: Achillem quoque et Circen supplicibus precibus locum reliquisse ait; se nunc satis superque poenarum ei pro sua dedisse petulantia et, quanta sit eius in arte venefica potentia, ingente dolore expertum esse; se ad omnes, quascumque iusserit, poenas exsolvendas, imo ad eius laudes ad caelum usque mendaci lyra extollendas paratum esse; Dioscuros quoque Stesichori palinodia, ut ei lumina redderent, permotos esse. Sed Canidia, quam respondentem inducit, se nullis precibus frangi posse, imo ab Horatio, qui eius sacra irriserit et urbem eius nomine impleverit, crudelissimas poenas expetituram esse minatur et profitetur. — Sed longe aliter de hoc carmine sentit *Mitscher-*

Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa caelo devocare sidera, 5
Canidia, parce vocibus tandem sacris
Citumque retro solve solve turbinem.

v. 5. *Refixa*, plurimi Codd. et Editt. *Defixa*, aliquot Codd. et cum Mitsch. *Doeringius*, qui explicat: „incantatione ligata et devota, δεδεμένα, incantata." Recte vero *Gesnerus*: „*defigere* est motum auferre, *refigi* autem debent sidera, cum *devocantur* et moventur loco." — v. 7. *volve volve*, de Aurati coni. *Lamb. R.*

lichius. Tantum enim huius cum Epod. carmine quinto nexum esse statuit, ut tela in illo inchoata hoc demum detexta et absoluta sit. Hinc a v. 1—51. non Horatium, sed Varum loqui ita sibi persuasum habuit, ut expuncto Horatii nomine Vari nomen huic carmini praefigendum curaret. Sed huic opinioni plura in hoc carmine obstant. Nam ut nihil de v. 39: *sive mendaci lyra Voles sonari*, dicam, quomodo ridiculus iste senex, Varus, v. 42—44. se cum Stesichoro comparare, vel Stesichori exemplum in causam suam laudare potuit? Et quomodo, quae Canidia v. 56 sqq. dicit: *Inultus ut tu riseris Cotyttia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis? Et Esquilini Pontifex venefici Impune ut urbem nomine impleris meo?* in Varum quadrant? Imo omnis huius carminis vis et acerbitas ponenda est in ironia sive simulatione; nam dum palinodia, ut Stesichorus Dioscuros, Canidiam se placare velle simulat, eam salsissime exagitat, et dum eam laudat, liberius eius scelera et flagitia notat et traducit.

v. 1—7. *Iam iam effic. do man. sci. suppl.* iam supplex ad genua tua provolvor et artis tuae potentia me victum profiteor; *manum dare*, sollemnis locutio de victis, victori se submittentibus. — *regna per Proserpinae*, orat igitur per ea, quae Canidiae, ut veneficae, vel maxime cara et veneranda esse debebant; — *per Dianae non movenda numina*, per Dianam haud sollicitandam et ad iram lacessendam; — [*refixa*, detracta, evulsa, ut Virg. Aen. V. 527: *caelo ceu saepe refixa Transcurrunt crinemque volantia sidera ducunt.*] — *caelo devocare sidera*, ut supr. Epod. V. 45: *Lunam caelo deripere.* — *vocibus sacris*, formulis vel carminibus magicis. — *Citumque retro sol.*, *sol. turb.*, et fac, ut licia, quibus nunc me ligas, resolvantur; retro age turbinem sive rhombum magicum, h. e. vi magica, qua nunc vincior, me solve. — Scilicet ut citissime agitatus (*citus*) vel rotatus rhombus per licia attracta et advoluta incantatos vi magica ligabat et vinciebat, ita idem retro actus per licia remissa et revoluta eos vi magica solvebat et liberabat; de turbine sive rhombo magico vid. quos laudat *Mitsch.* Hinc *retro carmen agere* dixit Val. Flacc. I. 781 sqq.: *iam iam exorabile retro Carmen agens, neque enim ante leves niger avehit umbras Portitor et vinctae* (haec enim unice vera est lectio, quam pro inepta: *cunctae*, mira sagacitate Val. Flacco restituit Cl. *Iacobs.*) *primi stant faucibus Orci.*

Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat. 10
Unxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit
Heu pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus 15
Laboriosi remiges Ulixei
Volente Circa membra; tunc mens et sonus
Relapsus atque notus in voltus honor.

v. 11. *Luxere*, e Codd. *Bentl.* Sed cum generalior sit *lugendi* notio neque ad solam corporis sepulturam referri possit, utique praestat altera, quam reliqui omnes in textum receperunt, lectio *Unxere*. Cf. *Vanderk.* ad h. l. — v. 17. *Circa*, e Valer. Probo p. 1446. reposuit *Bentl.*, cum antea *Circe* vulgo legeretur. Et repertum est illud in aliquot Codd. (sp. *Feam* et *Orell.*) — v. 18. *Relapsus*, lectio vulgata. *Relatus*, pars Codd. cum Ed. Princ. Ven. (*Lamb.* et *Cruq.*). Recte *Bentl.*: „In eo dumtaxat differunt, quod *relatus* externa vi reductum significet, *relapsus* ultro et sponte sua reversum. Atque hic opinor sensus commodior est et rei convenientior.“ *R.*

v. 8 — 18. *Movit nepotem* cett. Facete ludit Canidiam, dum eam, ut mulierem abiectissimam, cum illustrissimis antiquitatis heroibus componit. — *Telephus*, rex Mysorum, cum contra Achivos ad ipsius oras appulsos exercitum duxisset et vulneratus ab Achille et eiusdem cura a vulnere sanatus esse dicitur; vid. Hygin. Fab. CI. Hinc Ovid. Trist. V. 2. 15: *Telephus acterna consumtus tabe perisset, Si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.* cf. Propert. II. 1. 65. *nepotem Nereïum*, mater enim Achillis, Thetis, Nerei filia fuit. — *Unxere matres addict.* cett. Achilles, quamvis Hectoris corpus alitibus et canibus destinaverat, tamen, ut illud sepeliendum suis redderet, Priami precibus adductus fuit. — *Unxere matres Iliae*, corpora enim sepelienda, ut satis notum, lavari et ungi solebant. Virgil. Aen. VI. 218. de sepeliendo Miseno: *Pars calidos latices et aëna undantia flammis Expediunt corpusque lavant frigentis et ungunt;* ubi copiosissime de hoc ritu egit *Cerda.* — *Hector. addict. fer. alit. atque can.* Achilles enim, se corpus Hectoris alitibus et canibus proiectarum esse, saepe minatus fuerat. Hom. Iliad. XXIII. 183: *Ἕκτορα δ' οὔτι Δώσω Πριαμίδην κυσὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.* — *homicidam*, *ἀνδροφόνον*, fortissimum. — *Postquam relict. moen. rex procid.* supr. I. 10. 14. Priamus *Illo relicto*, ut corpus Hectoris redimeret, per Mercurium ad Achillem ductus dicitur. — *pervicacis*, supr. I. 6. 6. *Pelidae cedere nescii.* — *Setosa dur. exuere pell.* de Ulyssis sociis a Circa in sues mutatis et ab eadem, Ulysse deprecante, humanae formae restitutis vid. Hom. Odyss. X. — *setosa membra duris pellibus*, setosorum porcorum formam. — *laboriosi*, multis laberi-

Dedi satis superque poenarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus. 20
Fugit iuventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus,
Nullum ab labore me reclinat otium;
Urget diem nox et dies noctem, neque est 25
Levare tenta spiritu praecordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nenia.

v. 22. *Reliquit ora*, coni. *Bentl.*, quia *ossa* non rubra sint. Sed hoc uit poeta: „verecundus color reliquit corpus macie confectum nec quicam superest nisi ossa pelle lurida amicta." Bentleium tamen secutus *Meineckius.* — Aliter hunc locum constituerunt *Cuningh.* et *Wakef.*, orum ille duos Bentl. Codd. secutus scripsit: *Reliquit* (me), *ossa pelle ictus* (sum) *lurida;* hic: *Reliquit* (me), *ossa pelle amicta* (sunt) *lua.* Sed quis hoc ferat? — v. 24. *ab labore*, nonnullorum Codd. auctoate recte dederunt recentiores editt. pro vulg. *a labore. R.*

et aerumnis exercitati; cf. Carm. eced. v. 62. Similiter Ulysses . Epist. I. 7. 40. *patiens* voca- — *notus honor*, pristina huma- formae pulchritudo et dignitas. . 19—26. *Dedi satis superque n. tibi*, intelligit cruciatus per idiae veneficia sibi iniectos, quos e statim describit. — *Amata naut. lt. et institor.* fecerat igitur olim idia cuique pro mercede sui com; supr. III. 6. 30: *Seu vocat itor, Seu navis Hispanae magi-, Dedecorum pretiosus emtor.* — *git iuventas* cett. acerbe exagitat idiae artem magicam, dum eius se nunc misere macerari et conescere fingit; — *verecundus co-* rubor, color verecundiae; Ovid. . I. 484: *Pulchra verecundo unditur ora rubore.* — *Reli- ossa pelle amicta lurida*, pul- pro vulgari: mutatus est in lum. — *Tuis capillus albus est ribus*, tuis incantationibus canescere incipio; per *odores* intellige herbas magicas, *φάρμακα*. Comparant Theocrit. 2. 88. qui prae amore tabescentis imaginem adumbrat sic: *Καί μεν χρὼς μὲν ὁμοῖος ἐγίνετο πολλάκι θάψῳ· Ἤρρενν δ' ἐκ κεφαλᾶς πᾶσαι τρίχες· αὐτὰ δὲ λοιπὰ Ὀστέ' ἔτ' ἦς καὶ δέρμα.* — *me reclinat*, me requiescere sinit — *ab labore*, amoris aestu et cruciatibus; — *neque est, οὐδ' ἔστι*, neque licet; — *levare tenta spiritu praecordia*, ornate pro: respirare.

v. 27—35. *Ergo negatum vinc. ut cred. mis.* ergo verum esse, quod antea de carminum magicorum efficacia negabam, miser ego ut credam experientia vincor. — *Sabella carmina* et *Marsa nenia* dicuntur carmina magica, quod Sabini et Marsi artibus magicis deditissimi fuisse dicuntur; — *pectus increpare*, eleganter pro: impellere et commovere; — *dissilire*, prae dolore et aestu, alias *angues* carminibus magicis

Quid amplius vis? O mare, o terra, ardeo, 30
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Aetna flamma; tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis. 35
Quae finis aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide poenas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuvencos, sive mendaci lyra
Voles sonari, tu pudica, tu proba 40
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenae Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece

v. 30. *et terra*, vulg. lectio. *o terra*, ex Acrone dedit *Bentl.*, quem *Fea* aliique recentiores editores (accedente Codd. nonnullorum auctoritate) secuti sunt. — v. 33. *Furens*, ex aliquot Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Wakef.*, *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Iahn*, *Mein.* — Alii cum plurimis Codd. *urens*, vel *virens*. — v. 33 et 35. *tua* — *Calet*, contra omnium Codd. fidem *Bentl.* — v. 39. *iuvencis*, e varia lectione Cod. Battel. *Bentl.* — v. 42. *vicem*, duo Codd. (Mechlin. Torrentii et unus Feae); quam lectionem vulgatae praetulerunt *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Wakef.*, *Orell.* Cf. *Zumpt.* Gramm. Lat. §. 453. *R.*

rumpi et dissilire dicuntur; *Marsa nenia*, cf. supr. Epod. V. 76. similiter Ovid. Art. Am. II. 102: *Non facient, ut vivat amor, Medeïdes herbae Mixtaque cum magicis nenia Marsa sonis.* — *Quant. neque atro delibut. Hercul. Nessi cruore*, supr. Epod. III. 17: *Nec munus humeris efficacis Herculis Inarsit aestuosius*, ubi vid. not. — *Nec Sicana fervida fur. in Aetna flamma*, Catull. LXVIII. 54: *Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes*, ubi plura de hac comparatione vide apud *Vulp.* et *Stat.* — *tu, donec cinis* cett. tu nulla mei miseratione tacta tamdiu venenis Colchicis in me miscendis et comparandis insudas, donec me in aridum cinerem, protervis ventis dissipandum, redegeris. — *Cales officina*, exquisite pro: es mihi quasi officina, quae calet *venenis Colchicis.*

v. 36 — 44. *stipendium*, redemtionis pretium, poena mihi victo tibi victrici pendenda; cf. supr. ad IV. 8. 17. — *centum iuvencos*, hecatomben; — *mendaci*, qua nempe mulier impudica et improba ut pudica et proba laudatur; — *tu pudica, tu proba Perambulab. astra sid. aur.* ego te carminibus meis ut pudicam et probam stellis inseras, h. e. ad caelum usque extollam; — *perambulabis astra*, te inter caetera astra iactabis; verbum *perambulare* notionem superbiae et iactantiae habet, cf. supr. ad Epod. IV. 5. — *Infamis Helenae Cast. offens. vice Frat. magni Cast.* Ut mitiorem te mihi praebeas, exemplo tibi sint Dioscuri, qui, quamvis Stesichore

Ademta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia, 45
O nec paternis obsoleta sordibus,
Neque in sepulcris pauperum prudens anus
Novendiales dissipare pulveres.
Tibi hospitale pectus et purae manus,
Tuusque venter Pactumeius, et tuo 50
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.

Canidia.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis

v. 47. Alii *Nec.* — v. 50. Alii e Codd. *partumeius*, quod explicant: ıi partum quasi meiit." Bene tamen ostendit *Bentl.*, unice nostro loco ıvenire plurimorum Codd. lectionem (quam Scholiastae quoque agnoıt) *Pactumeius. R.*

probrosum, quo Helenam diffaverat, carmen graviter irasceban-, tamen eius palinodia, ut ereptum ɔculorum usum redderent, victi et moti sunt; de fabula Stesichori . supr. ad Carm. I. 16. in arn. s. fin. et quos laudat *Mitsch.* h. l.

v. 45—52. *potes nam*, δύνασαι ρ, ex sollemni in precibus ad deon numina formula. — *nec obsoleta*, e. despecta; res enim *obsoletae* despectu fere esse solent; — *ternis sordibus*, sordida origine. *Nec in sepulcr. paup. prud. an. vendial. dissip. pulveres*, nec es ıs, quae calleas in pauperum selcris novendiales pulveres dissire; cineres nimirum in sepulcris igiose condi et servari, non loco) moveri et dissipari debebant, od fiebat, si a sagis auferrentur; *sepulcr. pauper.* nam ditiores ɔulcris, ne cineres a sagis auferri ssent, custodes addere solebant; l. *Dorvill.* ad Charit. p. 429. edit. Lips. — *Novendiales*, qui ante novem dies, ut postulabat disciplina magica, conditi erant; de cinerum in re magica usu res nota; cf. Sat. I. 8. 22. — *Tuusque venter Pactumeius*, et filius tuus Pactumeius, quem te, ut sagam, alii matri surripuisse suspicantur homines, genuinus ventris tui foetus est, vere e ventre tuo editus est; *venter* pro filio; exempla vid. apud *Bentl.* Caeterum suspicionem illam, qua Canidia filium suum Pactumeium alii matri per artem magicam subduxisse credebatur, tangit quoque supr. Epod. V. 5. miser ille puer a Canidia petitus: *Per liberos te, si vocata partubus Lucina veris affuit.*

v. 53—59. *Quid obseratis auribus fundis preces?* cett. Quo maior Canidiae, quam sibi respondentem poeta inducit, est ferocia et insolentia, et quo atrociores, quas ista iacit, minae sunt, eo acerbior, qua eius artem magicam exagitat, est irrisio. — *Non saxa nud. surdiora navit.*

Neptunus alto tundit hibernus salo. 55
Inultus ut tu riseris Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis,
Et Esquilini Pontifex venefici
Impune ut urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus, 60
Velociusve miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Novis ut usque suppetas laboribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater, 65

v. 58. *Exquilini*, Fea. — v. 60—62. Pro vulgata lectione *Quid proderit — Si tardiora* Bentleius e Codd. reposuit *Quid proderat — Sed tardiora*. Idem v. 64. revocavit lectionem *laboribus*, cuius glossema esse videretur altera *doloribus*. Secuti sunt Bentleium plurimi recentiores editores. — v. 65. *infidi*, e Codd. *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Wakef.*, *Mein.*, *Or.*, coll. Cat. LXIV. 346. *periuri Pelopis* „quia in mare praecipitavit Myrtilum aurigam, cuius ope aemulos vicerat.“ *R.*

Neptun. alto tund. hiber. salo, saxa, quae fluctus marini tundunt, non surdiora sunt miserorum naufragorum precibus, h. e. quam surda esse solent saxa naufragis, tam surdae aures meae tuis precibus sunt; — *nudis*, ab omni ope derelictis, in mari nempe, fracta navi, natantibus. — *Neptunus hibernus*, mota per Neptunum tempestas; — *alto salo*, marinis fluctibus. — *Inultus ut tu riseris* cett. Sententia: egone patiar, ut tu inultus deriseris et evulgaveris veneficia mea, liberae Veneri sacra, et, quasi penes te, tanquam Pontificem, sacrorum magicorum esset arbitrium et iudicium, impune me per ora hominum traduxeris? — *Cotyttia*, (quae proprie fuerunt sacra nocturna, a Thracibus primum (Strab. X. p. 324.) in honorem *Cotyttus*, h. e. liberae Veneris et Licentiae instituta, unde additur *sacrum liberi Cupidinis*,) nunc ideo magica sua sacra appellat Canidia, quod per ea libidini suae, arcessito sene illo Varo, satisfacere voluerat; — *vulgata*, evulgata, carmine illo contumelioso supr. Epod. V. — *Et Esquil. Pontif. venefici*, et quasi praepositus esses sacris magicis; *Pontifex* enim sacris publicis et privatis praeerat; *veneficium* dicitur *Esquilinum*, quia veneficae e monte Esquilino ossa et cineres mortuorum ad artis magicae usum petere solebant.

v. 60—64. *Quid proderat ditasse* cett. Sensus et nexus: Quid, quaeso, si impune haec facere posses, profuisset mihi artes magicas non sine magna mercede apud anus Pelignas didicisse, aut praesentia venena miscuisse? Sed non inultus abibis, imo fata tardiora, quam optas, te manent; nam vita longa et misera trahenda tibi est eo fine, ut semper novis suppediteris doloribus, h. e. novi semper te dolores excipiant.

v. 65—69. *Optat quietem* cett. Canidia *fata votis tardiora* in vers. 62. magis explicat: optabis quidem, ait, a cruciatibus tuis et laboribus

Egens benignae Tantalus semper dapis,
Optat Prometheus obligatus aliti,
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum; sed vetant leges Iovis.
Voles modo altis desilire turribus, 70
Modo ense pectus Norico recludere,
Frustraque vincla gutturi nectes tuo
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae. 75
An quae movere cereas imagines,

v. 72. *innectes*, Codd. non pauci et pleraeque ante *Bentl.* editiones. *R.*

erari, sed aeque frustra optabis, Tantalus, Prometheus, Sisyphus ›oenis infernalibus liberari optant. *quietem*, poenarum remissionem. *infidus*, Tantalus enim arcana Iove sibi inter epulas commissa rfide evulgaverat. — *egens beni-ae semper dapis*, largas quidem i appositas dapes videbat Tanta-, sed, cum eas illi non attingere eret, *inter opes* (ut Hor. supr. . 16. 28.) *inops* erat, h. e. inter dias dapes fame enecabatur; — *igatus aliti*, destinatus et devotus lturi, qui tam in monte Caucaso, am in Orco (cf. supr. II. 13. 37.) omethei cor exederet. — *Sisy-us*, cf. supr. II. 14. 20. — *leges is*, fata semel ab Iove constituta. *v.* 70—75. *Voles modo* cett. Sen-tia: quamvis tu autem vel saltu altis turribus, vel gladio in pectus icto, vel laqueo gutturi annexo, am finire in animum induxeris, ien a fastidiosa, qua maceraris, grimonia haud te liberare poteris tunc tibi has poenas exsolventi olentius insultabo. — *Norico*, theton ornans, ut supr. I. 16. 9. *tunc*, quando misere laborabis his oribus, — *ego vectabor eques humeris inimicis*, inequitabo et insidebo humeris tuis mihi inimicis, tibi mihi infestissimo. Qui insolentius hosti insultant, equitis imagine adumbrari solent; cf. carm. anteced. v. 12. et sic καθιππεύειν apud Graecos, cf. *Mitsch.* — *Meaeque terra cedet insolentiae.* Minus nunc placet huius loci, quam olim dedi, explicatio. Simplicissimum videtur, si hic locus explicetur sic: mihique insolentius in altum enitenti terra cedet, h. e. ego te ex terra insolentius mecum in altum auferam. Canidia nempe, se, ut veneficam, poetam, dum eius humeris insideat, insolentius secum in altum abripere et per aërem agitare velle, minatur. Qui terram relinquit, *ei terra cedit.*

v. 76—81. *An quae movere cereas imagines* cett. Sententia: an ego, quae cereas imagines, ut exemplo quodam tibi ipsi paulo curiosiori probavi, animi motibus afficere, lunam carminibus de caelo deducere, mortuos in vitam revocare et philtrum miscere possim, nihil arte mea contra te efficiam? De *cereis imaginibus*, amantis effigiem in sacris magicis repraesentantibus, cf. Theocrit. II. 28. Virg. Eclog. VIII. 80.

Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum, 80
Plorem artis in te nil agentis exitum?

v. 80. *pocula*, e Codd. nonnullis *Bentl.*, *Cun.*, *San.*, *Wakef.*, *Mein.*, *Or.* — v. 81. Sic Codd. plerique. *habentis exitum* s. *exitus*, e nonnullis Codd. *Lamb.* (qui *nil* mutavit in *nullum*), *Torr.* al. *valentis*, scripsit *Muretus*. — *R.*

cereas imagines movere, iisdem, quibus amans afficitur, motibus implere; — *curiosus*, cum ex huius rei explorandae studio adesses mihi cereas imagines tractanti. — *Deripere lun. vocibus*, cf. supr. Epod. V. 46. — *desiderii poculum*, supr. carm. laud. v. 38. *amoris poculum*, philtrum. — v. 81. Vulgo legebatur: *Plorem artis in te nil habentis exitum?* — *plorem artis* explicabant: artis causa, vel: de arte. Sed quis hoc durum loquendi genus ferat? Dedi igitur lectionem in edit. *Bentl.* exhibitam, quae omnem difficultatem tollit. — *artis exitum* pro: ipsa arte, quatenus in ea exitus praecipue et effectus spectatur.

CARMEN SECULARE

PRO

INCOLUMITATE IMPERII.

Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, o colendi

CARMEN SECULARE.

Cum U. C. DCCXXXVII. ludorum secularium instaret celebratiò et ad ritus, quos in iis celebrandis observari iubebant libri Sibyllini, pertineret queque hic, ut puerorum puellarumque chorus hymnum in Apollinem et Dianam caneret; Augustus sane eo, quod huius hymni componendi munus Horatio, ut tradit Suetonius in eius vita, iniungeret, aeternam his ludis secularibus paravit memoriam. Quamdiu enim Musis honor suus stabit, tamdiu in hoc Horatii carmine praestantissimo secularium, quos Augustus instauravit, ludorum vigebit memoria. Elaboratissimis autem Horatii carminibus hoc carmen seculare accensendum esse vel inde intelligi potest, quod ad hoc rite canendum singulari carmine Od. VI. 6. Apollinis opem imploravit et sibi expetiit. Nec mirum, si poeta in carmine publice in publica laetitia a puerorum puellarumque choro decantando omne studium posuerit et omnes ingenii vires nervosque intenderit. — Quod autem ad ludos seculares attinet, cum in universum tam de eorum origine, quam de stato, quo celèbrati sint, tempore nihil certi pronunciari possit (vid. quos de *ludis secularibus Roman.* laudavit *Mitsch.* p. 643. in not. n. 3. et adde, quae in hanc rem contulit *Beckius* in Commentatione: *Academiae Lips. in seculi XIX. initiis pietatis monumenta. Lips. apud Tauchnitz.* 1801.), Augustum eos ad Sibyllinorum oraculorum auctoritatem eo consilio, ut populus Romanus de magna, qua nunc frueretur, felicitate laetaretur, deosque de imperii incolumitate et perpetua prosperitate pie veneraretur, apparasse, tenere sufficiat. Iam vero cum Apollo et Diana non solum dii averrunci, ἀλεξίκακοι, ἀποτρόπαιοι, haberentur, sed etiam ut ii colerentur, quorum benevolentiae vel maxime deberetur tam aëris salubritas, quam agrorum fertilitas, (ob causas physicas scilicet, sive ob vim, quam sol et luna in terram, adeoque in aëris salubritatem et fertilitatem habent,) causa, cur eorum

Semper et culti, date quae precamur
Tempore sacro,
Quo Sibyllini monuere versus 5
Virgines lectas puerosque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas aliusque et idem 10

v. 4. *Tempore prisco*, e Porphyrione recepit *Baxterus*. Sed Porphyrionis verba corrupta sunt. Vide *Orellium* ad h. l. — *R.*

potissimum numina in ludis secularibus adorarentur et hymno celebrarentur, facile perspicitur. Ter autem chorus in hoc hymno Apollinem et Dianam appellat et ter singularibus precibus Romanum imperium eorum tutelae et favori tradit et consecrat; primum quidem a versu 1 usque ad v. 32. rogat: ut Phoebus in toto terrarum orbe nuspiam urbem Roma maiorem illustret, Diana vero subolis ex legitimis coniugiis procreandae tantam curam habeat, ut exacto CX annorum spatio iterum laeta intersit ludis secularibus, a populo Romano, quovis felicitatis genere mactato, celebrandis; deinde a v. 33 usque ad v. 60. ut Apolline et Diana Romam tuentibus Romana iuventus mature in probitatis studio exerceatur, senectus placida tranquillitate perfruatur, totus populus Romanus omni prosperitate gaudeat et imperium Romanum ad summum sub laetissimis Augusti auspiciis potentiae fastigium evectum virtutis adhuc neglectae cultu et honore exsplendescat omnique rerum copia abundet; tum a v. 61. usque ad v. 72. ut propitia Apollinis et Dianae numina rei Romanae felicitatem non solum in proximum lustrum prorogent, sed eam auctiorem adeo ad longissima usque tempora florere sinant. Quibus precibus finitis addit chorus epilogum, quo de certissimo precum suarum eventu Romanos sperare iubet.

v. 1—8. *silvarum potens*, supr. III. 22. 1: *montium custos nemorumque*, ubi cf. not. — *date quae precamur tempore sacro* cett. exaudite preces, quas fundimus ludis secularibus, ubi secundum versus Sibyllinos puerorum puellarumque chorus deos gentis Romanae tutelares hymno celebrare debet. — *Sibyllini versus*, versus illi Sibyllini ad ludos seculares spectantes exstant adhuc et apud Zosimum II. 6. inveniuntur; emendatiores eos in argumento ad hoc carmen exhibuit *Mitscherlichius*. — *virgines lectas*, debebant enim tam virgines quam pueri esse patrimi et matrimi, h. e. quorum patres et matres adhuc superstites essent; eorum autem numerus, qui quoque in versibus Sibyllinis praescribitur, fuit ter novenus, ita, ut XXVII pueri et totidem puellae essent. — *septem colles*, Roma.

v. 9—12. *celas*, sol diem *celat* et condit, quando occidit; — *aliusque et idem nasceris*, et novus novo die, et *idem* (h. e. eodem, quo heri, ni-

Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis, Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari 15
Seu Genitalis:
Diva, producas subolem patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Feminis prolisque novae feraci
Lege marita, 20

v. 16. *Genetyllis*, coni. *Bentl.* Recte vero *Gesnerus:* „*Genetyllis* inauditum est Latinis, Graecis turpiculum fere Veneris potius epitheton lascivae quam Dianae.“ *R.*

tore,) oriris; — *possis nihil urbe Roma vis. mai.* utinam fiat, ut in nullam urbem Roma ampliorem e caelo despicias, h. e. fac, ut nulla urbs in toto terrarum orbe Roma sit potentior. Similis locus est apud Virgil. Aen. VII. 218: *regnis — quae maxima quondam Extremo veniens Sol adspiciebat Olympo.*

v. 13—32. *Rite maturos* cett. iam chorus Dianam, ut deam obstetricis munere apud puerperas fungentem, et quidem primum Graeco nomine, *Ilithyia*, deinde Latino: *Lucina* seu *Genitalis*, appellat et, ut eius cura gens Romana legitimis connubiis propagetur, obsecrat. — *lenis aperire maturos partus*, Graece pro: lenis in aperiendis, h. e. proferendis maturis partibus, tu, quae dextra et benigna ades parturientibus s. *utero* (ut supr. III. 22. 2. de Diana dicitur,) *laborantibus; aperit* Diana *partus*, dum partum edentibus obstetricia sua opera succurrit; — *rite*, more suo. — *sive probas*, sive mavis. — *Lucina*, Catull. XXXIV. 13: *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis*, ubi cf. not. et supr. ad III. 22. 2. — *Genitalis*, eadem, quae *Lucina*; Graeco enim nomini *Ilithyia* opponitur Latinum; *Lucina s. Genitalis;* nove autem iam *Genitalis*, quae gignentes s. puerperas ope sua levat, geniturae favet et se propitiam praebet. — *producas subolem*, magis designat et explicat Lucinae *subolem producentis*, h. e. in lucem protrahentis, munus. — *patr. prosp. decreta sup. iugand.* respicitur lex Iulia de *maritandis ordinibus*, quam Augustus, cum ei ferendae iam U. C. DCCXXVI. frustra dedisset operam, hoc ipso anno, quo ludi seculares celebrabantur, senatus consulti auctoritate populum accepturum esse speraverat, sed vana tum quoque fuit haec Augusti spes; perlata enim illa lex demum est a M. Papio et Q. Poppaeo U. C. DCCLXII. vid. *Lipsium* ad Tacit. Annal. III. 25. *Excurs. c.* et quos laudat *Mitsch.* — *prosperes*, rata esse iubeas; — *lex marita*, h. e. lex de *maritandis ordinibus* rogata, eleganter dicitur *ferax novae prolis*, quia hac lege novae proli per legitima connubia procreandae, et sic genti Romanae casta matrum fecunditate augendae propagandaeque prudenter prospiciebat

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos
Ter die claro totiesque grata
Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse, Parcae, 25
Quod semel dictum est stabilisque rerum
Terminus servat, bona iam peractis
Iungite fata.
Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona; 30

v. 26. *dictum stabilis per aevum Terminus servet*, coni. *Bentl.* — *dictum stabilisque*, e Codd. nonnullis *Fea*, quippe quod *est stabilisque* durius pronuntiatu videretur. — v. 27. Vulgatae lectioni *servet*, quam Codd. plerique exhibent, praeferenda videtur altera *servat*, quam receperunt *Fea*, *Mitsch.*, *Doer.*, *Or.* „Optativo hic locus non est, propterea quod longe rectius pro certo affirmat servari a Parcis fatorum imperii Romani terminum.“ *R.*

Certus undenos decies cett. Sententia: ut post centum et decem annos redeant ludi seculares, per tres dies et noctes magna hominum frequentia celebrandi. — *Certus orbis*, de tempore, quod intra certum vel dierum vel mensium vel annorum spatium et numerum circumvolvitur; Virgil. Aen. V. 46: *Annuus exactis completur mensibus orbis;* iam de exacto et circumvoluto, quod in libris Sibyllinis praestitutum fuit, tempore; — *undenos decies per annos*, hic ipse CX annorum numerus in versibus Sibyllinis praescribitur; — *cantus referatque ludos*, ludis secularibus de integro institutis hymnum in Apollinem et Dianam puerorum puellarumque chorum decantare iubeat. — *ter die claro totiesque* cett. tres enim dies et totidem noctes pariter ex librorum Sibyllinorum praescripto ludorum secularium celebrationi dicari debebant; — *frequentes*, frequenter celebrandos. — *Vosque veraces cecinisse*, *Parcae* cett. Sententia: et vos, o Parcae, quae veraci ore praedicitis id, quod semel constitutum est et certus rerum eventus confirmat (h. e. immutabile est), agite, laeta peractis succedere iubete tempora; — *veraces cecinisse*, Graece, quae deae estis veraces in canendo, h. e. praedicendo eo, *quod semel dictum est*, quod semel constitutum est; sic omnis, puto, qui in hoc loco expediendo se impediverunt interpretes, remota est difficultas; scilicet *dictum* iam non est: ore pronunciatum a Parcis, sed: constitutum, praefinitum, praestitutum, sc. a fato. — *Fertilis frugum* cett. Telluri quoque secundum versus Sibyllinos divinus in celebrandis ludis secularibus honor praestari debebat; hinc chorus *Tellurem* ut deam appellat, cuius benignitate homines pecudesque alantur; inest autem his precibus fere hoc: gaudeant Romani tam secunda agrorum fertilitate, quam pecudis proventu largissimo; — *spicea don. Cerer. corona*, notissimus in hanc sententiam est lo-

Nutriant fetus et aquae salubres
Et Iovis aurae.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi, 35
Luna, puellas.
Roma si vestrum est opus, Iliaeque
Litus Etruscum tenuere turmae,
Iussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu, 40
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriae superstes
Liberum munivit iter daturus
Plura relictis:
Di, probos mores docili iuventae, 45
Di, senectuti placidae quietem,

v. 45. 46. *Bentl.* non ferendum putans, quod primum pro iuvenibus et senibus Romanis, deinde pro Romula gente preces fundantur, pro *docili* dedit e Cod. Battel. a pr. m. *docilis* et pro *senectuti* e nonnullis Codd. *senectutis*. Alii cum nonnullis Codd. scripserunt *senectuti placidam quietem*. Sed bene eos refutavit *Fea*. *R*.

cus Tibulli I. 1. 15: *Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea, quae templi pendeat ante fores.* — *fetus*, agrorum fruges. Cic. Orat. II. 30: *quo meliores ager fetus possit et grandiores edere.* — *salubres*, tam ad *aquae*, quam ad *aurae* referri potest.

v. 33—48. *Condito mitis placidusque telo*, sagittis conditis sive arcu remisso incedit Apollo mitis et placidus, sagittis autem promtis, sive arcu adducto et tento, minax et iratus; cf. supr. ad II. 10. 20. — *audi pueros — audi puellas*, puerorum enim puellarumque chorum vicissim in hoc carmine decantato se excepisse, sive alternis cecinisse, vix dubitari potest. — *bicornis*, sic enim apparet Luna primis novilunii diebus, et sic in ipsis iis vett. nummis, qui in memoriam horum ludorum secularium excusi sunt, conspicitur; vid. *Boettig*. — *Roma si vestrum est opus*, si auctoritate vestra vestrisque auspiciis Roma est condita; — *litus Etruscum tenuere*, Italiam, ut novam sedem ibi tenerent, adierunt; — *iussa pars*, per appositionem; pars illa Troianorum, qui Apollinis oraculo (Virg. Aen. III. 94 sqq. IV. 343—6. VI. 59.) iussi sunt *mutare Lares et urbem*, h. e. e patria fugere et novam sedem quaerere. — *Cui Aeneas liberum iter munivit*, cui parti dux fuit Aeneas; — *per ardentem Troiam*, per ardentis Troiae flammas; hinc Aeneas apud Virg. Aen. II. 633: *flammam inter et hostes Expedior, dant tela locum flammaeque recedunt.* — *sine fraude*, h. e. sine noxa, ut supr. II. 19. 20. quod *iter*

Haec Iovem sentire deosque cunctos
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes. 75

citare debebat laetissimos. — *sentire*, audire, et, ut rata esse iubeat, permovere; — *spem bon. cert. dom. reporto*, — *chorus doctus dicere* cett. chorus, ut saepe apud Tragicos, in singulari loquitur, pro: nos pueri puellaeque, qui carmen in Apollinis et Dianae laudem dicere edocti sumus, nempe a χοροῦ διδασκάλῳ Horatio. Chorus scilicet, qui alternatim antea cecinerat, coniunctim cecinit epilogum.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Pag. 3. In nott. critic. pro *Fea* et *Braunh.* scribendum: *Lamb.*, *Fea*, *Mitsch.*, *Braunh.*
— 14. In nott. lin. 32. pro Od. I. 16. 19. legendum: Od. I. 6. 19.
— 16. In nott. critic. pro *Vanderb.* et *Or.* scribendum: *Bentl.*, *Vanderb.*, *Or.*
— 62. In nott. lin. 35. pro: *et torserunt* lege: *se torserunt.*
— 79. In nott. lin. 1. et lin. 9. pro *Adventum* lege: *ad ventum.*
— 151. In nott. critic. lin. 2. post *Doer.* inserendum est comma.
— 156. In nott. critic. lin. 2. pro *divum* lege: *dirum.*
Ibid. In nott. lin. 5. pro *quae* lege: *quas.*
— 159. In nott. critt. lin. 5. post vv. „opposita sint" dele interpunctionem.
— 171. In nott. lin. 17. post v. „comparans" dele interpunctionem.
— 195. In nott. lin. 6. post „splendet" pone comma.
— 312. In nott. lin. 4. pro *ipsum iam* lege: *ipsumque.*
— 348. In textu v. 4. pro semicolo ponendum est comma.

LIPSIAE EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.

Haec Iovem sentire deosque cunctos
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes. 75

debebat laetissimos. — *sentire*, ›, et, ut rata esse iubeat, per-:e; — *spem bon. cert. dom. re-*, — *chorus doctus dicere* cett. s, ut saepe apud Tragicos, in ari loquitur, pro: nos pueri puellaeque, qui carmen in Apollinis et Dianae laudem dicere edocti sumus, nempe a χοροῦ διδασκάλῳ Horatio. Chorus scilicet, qui alternatim antea cecinerat, coniunctim cecinit epilogum.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

---

3. In nott. critic. pro *Fea* et *Braunh.* scribendum: *Lamb.*, *Fea*, *Mitsch.*, *Braunh.*
4. In nott. lin. 32. pro Od. I. 16. 19. legendum: Od. I. 6. 19.
.6. In nott. critic. pro *Vanderb.* et *Or.* scribendum: *Bentl.*, *Vanderb.*, *Or.*
52. In nott. lin. 35. pro: *et torserunt* lege: *se torserunt.*
79. In nott. lin. 1. et lin. 9. pro *Adventum* lege: *ad ventum.*
51. In nott. critic. lin. 2. post *Doer.* inserendum est comma.
56. In nott. critic. lin. 2. pro *divum* lege: *dirum.*
d. In nott. lin. 5. pro *quae* lege: *quas.*
59. In nott. critt. lin. 5. post vv. „opposita sint" dele interpunctionem.
71. In nott. lin. 17. post v. „comparans" dele interpunctionem.
95. In nott. lin. 6. post „splendet" pone comma.
12. In nott. lin. 4. pro *ipsum iam* lege: *ipsumque.*
18. In textu v. 4. pro semicolo ponendum est comma.

LIPSIAE EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.